Chulalongkorn University
Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2019

อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ประพิมพ์ อัตตะนันทน์
คณะครุศาสตร์

Follow this and additional works at: https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd

Part of the Adult and Continuing Education Commons

Recommended Citation

อัตตะนันทน์, ประพิมพ์, "อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย" (2019). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 9113.
https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9113

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

น.ส.ประพิมพ์ อัตตะนันทน์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SCENARIO OF LEARNING SPACE FOR ENHANCING SELF-DEVELOPMENT OF NON-FORMAL AND INFORMAL TEACHERS

Miss Prapim Attanandana

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Non-Formal Education
Department of Lifelong Education
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
โดย	น.ส.ประพิมพ์ อัตตะนันทน์
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรฉัตร์ สุปัญโญ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.สิริกร มณีรินทร์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประพิมพ์ อัตตะนันทน์ : อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (SCENARIO OF LEARNING SPACE FOR ENHANCING SELF-DEVELOPMENT OF NON-FORMAL AND INFORMAL TEACHERS) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2. เพื่อฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. และ 3.เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. งานวิจัยนี้ใช้เทคนิควิธีวิจัยแบบผสมผสาน ส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ คือผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการกับครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือครูกศน. จำนวน 2,145 คน ทั่วประเทศไทย ด้วยแบบสอบถามแบบเลือกตอบ ส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพคือ การฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 18 คน จัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย กับครูกศน.จำนวน 18 คน จากนั้นจึงสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.ทั้ง 9 ท่าน เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกในการสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง และผู้วิจัยจึงนำข้อมูลทั้งหมดสังเคราะห์เป็นอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ในการศึกษาความเป็นได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.ทั้ง 9 ท่าน และการจัดประชุมกลุ่มย่อย กับครูกศน.18 ท่าน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจุบันครูใช้ศูนย์การเรียนชุมชนและห้องสมุดเป็นพื้นที่การเรียนรู้หลัก และพบว่าพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ที่แท้จริงของครูกศน. และครูกศน.ต้องการให้พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองสำหรับครูกศน. โดยเฉพาะขึ้น 2) ผลการวิจัยระบุว่า ควรพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่สำนักงานกศน.มี เช่น กศน.ตำบล ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. และให้ใช้คลังสารสนเทศดิจิทัลที่สำนักงานกศน.มีอยู่เดิม เช่น DMIS (Directive Management Information System) และเว็บไซต์ที่ครูกศน.จัดทำขึ้นกันเอง มาพัฒนาต่อยอดและส่งเสริมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. โดยอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ประกอบไปด้วย 2.1) ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ทั้ง 6 คือ วัตถุประสงค์ พื้นที่การเรียนรู้ (ความดึงดูดความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย และความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย) การสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ ความเป็นไปได้ 2.2) ขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่เดิมแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ 7 ขั้นตอน กำหนดทีมงาน พิจารณาพื้นที่เดิม จัดสรรทรัพยากร ปรับปรุงพื้นที่ วางแผนกิจกรรม ประชาสัมพันธ์ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และ 2.3) กลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง 11 กลไก คือ การออกแบบที่มีประสิทธิภาพ นโยบายที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ บทบาทผู้บริหาร ความร่วมมือกับเครือข่าย ประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง พัฒนาจากพื้นที่เดิม คัดเลือกทีมงาน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จ มีเอกลักษณ์และความทันสมัยที่เหมาะสม และ 3.) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ ควรปลูกฝังจิตสำนึกในการรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในครูกศน.และบุคลากรทุกระดับของสำนักงานกศน.ประกอบกัน เพื่อให้สามารถสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในองค์กรอย่างแท้จริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน	ลายมือชื่อนิสิต .....
ปีการศึกษา	2562	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....
		ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม .....

5684496427 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION
KEYWORD: Learning Space, Self-Development, Non-Formal Education and Informal Education Teachers
Prapim Attanandana : SCENARIO OF LEARNING SPACE FOR ENHANCING SELF-DEVELOPMENT OF NON-FORMAL AND INFORMAL TEACHERS. Advisor: Asst. Prof. Worarat Pathumcharoenwattana, Ph.D. Co-advisor: Sombat Suwanpitak, Ph.D.

The objectives of this research were to 1. to study the state, problems, and needs for a learning space for enhancing self-development of non-formal and informal teachers; 2. to present the scenario of a learning space for enhancing self-development of non-formal and informal teachers; 3. to study the possibility of the scenario of a learning space for enhancing self-development of non-formal and informal teachers. A quantitative study was conducted using a questionnaire with non-formal and informal teachers to ask about their state, problems, and needs. Furthermore, the qualitative study was conducted using an in-depth interview with 18 specialists for a draft of scenario of learning space, presented to 18 non-formal and informal teachers in a focus group and conducted an in-depth interview with 9 non-formal and informal experts. Then, the data were analyzed using all the information into the final scenario of the learning space for enhancing the self-development of non-formal and informal teachers. Finally, an in-depth interview was conducted with 9 non-formal and informal experts and presented in a focus group meeting with non-formal and informal teachers toward the final scenario of the learning space.

The study's findings showed that 1) At the present, non-formal and informal teachers using Learning Center and Public Library as their learning space but it hasn't met their needs yet and they need learning space that can help them achieve their learning goals. 2) The learning space for enhancing the self-development of non-formal and informal teachers should be developed from an original space; such as, the Sub-district Non-Formal and Informal Education Center and use data that have already been collected in the Office of the Non-Formal and Informal Education; such as, the Directive Management Information System (DMIS) as well as, other websites developed by non-formal and informal teachers. The use of these learning spaces could be extended and further developed as a learning space for enhancing the self-development of non-formal and informal teachers. The scenario of learning space should comprise 2.1) the characteristics of a learning space, which are the Objective, Learning Space (Attractiveness, Safety and Comfort, Flexibility, Convenience, and Versatility), IT Support, Sense of Ownership, Learning Activities, and Possibility, 2.2) the process of developing the original area into a learning space, which are Defining the Work Team, Assessment of the Original Space, Resource Allocation, Space Renovation, Planning the Activities, Public Relations, and Continuous Follow-Up/Assessment, and 2.3) The support the mechanisms for the learning space, which are Effective Design, Related Policies, Budget, Executive Roles, Network Cooperation, Widespread Benefit, Development from the Original Space, Team Recruitment, Readiness for Change, Learning from Success, Appropriate Identity and Modernity. 3) Rising awareness between non-formal and informal teachers and every staff in the Office of Non-Formal and Informal Education about self-development to create a learning society in the organization.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study:	Non-Formal Education	Student's Signature .....
Academic Year:	2019	Advisor's Signature .....
		Co-advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้มอบทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช เพื่อสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ต้องขอกราบขอบพระคุณผู้ที่มีพระคุณที่ได้สละเวลาให้ความช่วยเหลือตลอดมา ทั้งยังคอยส่งแรงกายและแรงใจให้ตลอดระยะเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยเฉพาะบิดาและมารดาของผู้วิจัย คุณประเสริฐ อัตตะนันทน์ และ คุณนิศา อัตตะนันทน์

กราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ดร. สมบัติ สุวรรรณพิทักษ์ และกรรมการนอก ดร. สิริกร มณีรินทร์

กราบขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีรฉัตร์ สุปัญโญ รองศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาทส์ โกวิทยา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล

กราบขอบพระคุณผู้มีพระคุณท่านอื่นๆที่เมตตาให้ความช่วยเหลือมาตลอด รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย เทพรักษ์ ดร.สุรมน จันทร์เจริญ ดร. อมรทิพย์ สันตวิริยะพันธุ์ ดร. กรรณิการ์ เฉิน คุณเพลินตา เกษร คุณจิรัฏฐา จารุพิสิฐธร คุณพัทธรดา ศิลป์ตระกูล คุณเอกนรินทร์ อร่ามวิทย์ คุณกฤษฎา วิสิฐสัทธาพงษ์ คุณฐิติรัตน์ พฤทธิกานนท์ คุณคเชนทร์ พฤทธิกานนท์ คุณปรัชญา จำปี และเพื่อนร่วมเรียนปริญญาเอกในเวลาราชการและนอกเวลาราชการทุกคน

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่สละเวลาตรวจเครื่องมือวิจัย

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. ผู้เชี่ยวชาญ และครูกศน.ทุกท่าน ที่สละเวลาให้คำตอบที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยอย่างยิ่งยวด

ขอกราบพระคุณทุกท่านที่ทำให้ผู้วิจัยมีวันนี้ ขอขอบคุณจากใจจริง

ประพิมพ์ อัตตะนันทน์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญ

หน้า

..... ค

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ค

..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ง

กิตติกรรมประกาศ ..... จ

สารบัญ ..... ฉ

สารบัญตาราง ..... ฏ

บทที่ 1 บทนำ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

คำถามที่ใช้ในการวิจัย 9

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 9

ขอบเขตของการวิจัย 9

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย 10

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 12

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 13

ตอนที่ 1 : การศึกษาตลอดชีวิต 16

1.1 ความหมายของคำว่าการศึกษาตลอดชีวิต 16

1.2 ความจำเป็นและความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต 19

1.3 ลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต 22

1.4 หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต 28

1.5 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต 30

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตอนที่ 2 การศึกษานอกระบบ 35
2.1 ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบ 35
2.2 ลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบ 37
2.3 รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบ 40
2.4 ประเภทของการศึกษานอกระบบ 41
ตอนที่ 3 การศึกษาตามอัธยาศัย 44
3.1 ความหมายของคำว่า การศึกษาตามอัธยาศัย 45
3.2 ลักษณะสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย 47
3.3 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย 51
3.4 ประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัย 59
3.5 แหล่งการเรียนรู้ 65
3.5.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ 65
3.5.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ 66
3.5.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ 68
3.5.4 แนวทางการดำเนินการของแหล่งการเรียนรู้ 73
ตอนที่ 4 : พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) 74
4.1 ความเป็นมาของพื้นที่การเรียนรู้ 74
4.2 ความหมายของพื้นที่การเรียนรู้ 80
4.3 หลักการในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ 81
4.4 อนาคตของพื้นที่การเรียนรู้ 90
4.5 การประเมินพื้นที่การเรียนรู้ 96
4.6 ตัวอย่างพื้นที่การเรียนรู้แบบออนไลน์ 96
ตอนที่ 5 : การพัฒนาตนเอง 102
5.1 ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง 102

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5.2 ความหมายของการพัฒนาตนเอง 103
5.3 แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาตนเอง 106
5.4 หลักการพัฒนาตนเอง 110
5.5 วิธีการพัฒนาตนเอง 129
5.6 ผลการพัฒนาตนเอง 131
ตอนที่ 6: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 133
6.1 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด (สำนักงาน กศน.จังหวัด) 135
6.2 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต (กศน.อำเภอ) 136
6.3 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล/แขวง (กศน.ตำบล) 137
6.4 ครูกศน.ตำบล 142
6.5 ครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน (ครูศรช.) 143
6.6 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน (ครูอาสา) 144
6.7 ปัญหาของครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการ 149
6.8 การพัฒนาครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการ 151
6.10 ทักษะที่ครูกศน.ควรมีในอนาคต 152
ตอนที่ 7: ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอนาคต 152
7.1 ประเทศไทยในอนาคต 152
7.2 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 157
7.3 ครูและการศึกษาในอนาคต 161
7.4 คุณลักษณะประชากรไทยในอนาคต 168
7.5 บริบทภาพรวมแนวโน้มสังคมไทยในอนาคต 172
ตอนที่ 8 : เทคนิควิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) 179
ตอนที่ 9 : งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 182

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตอนที่ 10: กรอบแนวคิดของการวิจัย 188
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย 198
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 199
ขั้นตอนที่ 2 อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 205
ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 214
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 219
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 219
ตอนที่1.1ข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 219
ตอนที่ 1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาตนเองและแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 224
ตอนที่ 1.3 สภาพปัญหา ของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองในอนาคตของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 226
1. ด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ 226
1.1 ด้านความดึงดูด 230
1.2 ด้านความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ 234
1.3 ด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย 237
1.4 ด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย 240
2. ด้านวัตถุประสงค์ 242
3. ด้านสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ 245
4. ด้านสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ 248
5. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ 250

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

6. ด้านความเป็นไปได้ 253
ตอนที่ 2 อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 256
ตอนที่ 2.1 อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ฉบับร่างจากผู้เชี่ยวชาญ 257
ตอนที่ 2.2 ความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพฉบับร่างฯจากผู้เชี่ยวชาญ ... 272
ตอนที่ 2.3 ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับ ขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง 281
ตอนที่ 2.4 ผลการสังเคราะห์ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. 300
ตอนที่ 3 ความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 328
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 332
สรุปผลการวิจัย 333
1. ศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 333
2. อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 335
3. ความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 348
อภิปรายผลการวิจัย 350
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 361
ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งถัดไป 362
ภาคผนวก 364
บรรณานุกรม 435
ประวัติผู้เขียน 447

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จากทั้ง 6 แหล่ง..188

ตารางที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย.....197

ตารางที่ 3 การคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูกศน.ของการวิจัยแบ่งเป็นรายจังหวัดและตามประเภทของครูกศน.....199

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 220

ตารางที่ 5แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลความคิดเห็นของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่องการพัฒนาตนเองและพื้นที่การเรียนรู้.....224

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.ได้เคยเข้าใช้งานเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง.....227

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของปัญหาที่ครูกศน.พบในด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้228

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของความต้องการด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้.....229

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านความดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้.....231

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาพื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่มีผลต่อความดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้.....233

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านความปลอดภัยและสบายใจในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้.....235

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในด้านความปลอดภัยและความสบายใจของครูกศน.ในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน 236

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละสภาพปัจจุบันและความต้องการของครูกศน.ต่อพื้นที่การเรียนรู้ในด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย 238

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน 239

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการในด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายของพื้นที่การเรียนรู้ 240

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายในพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน 242

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนและร้อยละด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.เข้าใช้งานในปัจจุบัน 243

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้..... 243

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนและร้อยละของความต้องการด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ 244

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนและร้อยละสภาพปัจจุบันและความต้องการของครูกศน.ทางด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้ 246

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในพื้นที่การเรียนรู้ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ 247

ตารางที่ 22แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ 248

ตารางที่ 23 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ 249

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้..... 250

ตารางที่ 25 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ 252

ตารางที่ 26 ความเห็นของครูกศน.ในแนวโน้มที่พึงประสงค์หากในอนาคตมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้น..... 253

ตารางที่ 27 ความเห็นของครูกศน.ในแนวโน้มที่ ไม่พึงประสงค์หากในอนาคตมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้น 254

ตารางที่ 28 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านวัตถุประสงค์ 301

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 29 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านพื้นที่การเรียนรู้ 302

ตารางที่ 30 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตด้านความดึงดูด 303

ตารางที่ 31 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความดึงดูด 304

ตารางที่ 32 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย 305

ตารางที่ 33 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย 307

ตารางที่ 34 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ 308

ตารางที่ 35 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน 309

ตารางที่ 36 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ 310

ตารางที่ 37 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความเป็นไปได้ 316

ตารางที่ 38 สังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต 318

ตารางที่ 39 สังเคราะห์กลไกสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นจริงในอนาคต 321

ตารางที่ 40 แสดงอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 326

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายการพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) มีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศคือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกร นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่นๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

หน่วยงานหนึ่งที่จะต้องดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าวคือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ สำนักงาน กศน. ซึ่งมีหน้าที่หลักในการพัฒนาคนทุกมิติ ทุกช่วงวัย ดูแลประชาชนชาวไทยให้เรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

วิสัยทัศน์ของสำนักงาน กศน.คือ คนไทยได้รับโอกาสศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตได้เหมาะสมกับช่วงวัย สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีทักษะที่จำเป็นในโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติข้างต้นอย่างชัดเจน ทำให้ตั้งแต่ปี 2561 สำนักงาน กศน.ได้กำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินการ และโครงการต่าง ๆจำนวนมาก เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติข้างต้น อาทิเช่น การพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนภาคใต้และพื้นที่ชายแดน การจัดการศึกษาอาชีพเพื่อ

ยกระดับทักษะอาชีพของประชาชนสู่ฝีมือแรงงาน การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะของประชาชนทุกวัย การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทุกรูปแบบ การจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเพิ่มอัตราการรู้หนังสือ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชากรในวัยเรียนที่อยู่นอกระบบการศึกษา การพัฒนาต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ การจัดหลักสูตรอาชีพระยะสั้นที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้อยู่ในรูปของ E-learning เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้ถึงประชาชนสะดวกและรวดเร็วขึ้น เป็นต้น (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2561a) โดยโครงการและกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด มีครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหรือ ครูกศน. เป็นบุคคลที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นถึงมือประชาชนอย่างแท้จริง

ครูกศน. คือกลไกสำคัญของการดำเนินงานต่าง ๆ ของสำนักงาน กศน. ให้ไปถึงประชาชน ดังนั้นการพัฒนาครูกศน.ให้มีคุณภาพอยู่เสมอจึงเป็นเรื่องที่ทางสำนักงาน กศน. ให้ความสำคัญมาโดยตลอด โดยครูกศน.ระดับพนักงานราชการจะเป็นกลุ่มครูที่ปฏิบัติงานสอนในพื้นที่กับชุมชน เช่น ครูกศน.ตำบล ครูอาสา และครูปอเนาะ เป็นต้น ซึ่งจะได้รับงบประมาณที่จัดสรรไว้ตามแผนปฏิบัติการแต่ละปีเพื่อการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562a)

สำนักงาน กศน.ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูกศน. เห็นได้จากเอกสารกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ระบุเกี่ยวกับการพัฒนาครูกศน.ในปี 2563 ว่า ต้องพัฒนาครูกศน.ให้เป็นครูที่ดีมีคุณภาพ Good Teacher เป้าหมายคือให้ครูกศน.ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นเรื่องทักษะการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ทักษะภาษาต่างประเทศ และทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562a)

แผนพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของสำนักงาน กศน. พ.ศ. 2560-2579 ระบุในยุทธศาสตร์ที่ 2 ว่า ครูต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง ต้องพัฒนาสมรรถนะครูให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ สามารถใช้เทคโนโลยี และประสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ เป็นครูมืออาชีพ และมีมาตรฐานคุณภาพตามที่สำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพ (องค์กรมหาชน) กำหนด มีความรู้ และทักษะตามมาตรฐานตำแหน่งให้ตรงกับสายงานหรือความชำนาญ จะต้องพัฒนาศักยภาพครูให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้วยเทคนิคและวิธีการใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างขวัญและกำลังใจด้วยการยกย่องชมเชยและให้รางวัล และนำดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครู หลักสูตร และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2560)

ปัจจุบันการพัฒนาครูกศน.มีการดำเนินงานในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการอบรมตามหัวข้อที่สำนักงาน กศน. กำหนด โดยมักเป็นหัวข้อที่ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในช่วงระยะเวลาขณะนั้น อาทิเช่น ความรู้ความใจเรื่องอาเซียน การจัดทำห้องสมุดออนไลน์ การจัดการศึกษาแบบสเต็มโมเดล เป็นต้น โดยมีการคัดเลือกตัวแทนเข้ามาฝึกอบรมแล้วกลับไปขยายผลการฝึกอบรม ด้วยการถ่ายทอดต่อให้กับครูกศน.ในอำเภอหรือตำบลของตนเอง และในขณะที่ครูกศน.ปฏิบัติหน้าที่กศน.อำเภอและสำนักงาน กศน.จังหวัดมีหน้าที่ในการดูแลพัฒนาครูกศน.ตนเองตามเหมาะสม โดยสามารถส่งไปฝึกอบรมหัวข้อที่น่าสนใจ และ จัดครูพี่เลี้ยงประกบดูแลสอนงานในกรณีที่ครูกศน.ที่เพิ่งประจำการได้เช่นกัน (วีระกุล อรัณยะนาค, 2562)

การพัฒนาครูกศน.ในปัจจุบัน เน้นการจัดฝึกอบรมเป็นหลัก โดยการจัดฝึกอบรมในหลายรูปแบบ สำนักงาน กศน. ได้เล็งเห็นความสำคัญหรือความจำเป็นที่ครูกศน.จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในบางเรื่อง จึงจัดฝึกอบรมนั้น ๆ ขึ้น หัวข้อการฝึกอบรมเหล่านั้นส่วนใหญ่มาจากนโยบายส่วนกลางที่กำหนดลงมา ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละปี เมื่อได้กำหนดหัวข้อการฝึกอบรมเหล่านั้นขึ้น ต้นสังกัด อาทิเช่น สำนักงาน กศน.จังหวัด และ กศน.อำเภอ จะคัดเลือกตัวแทนครูกศน.ในพื้นที่รับผิดชอบของตนเองเข้ามาอบรม โดยต้องการให้ครูกศน.ที่ได้รับการอบรมแล้วนั้น ไปขยายผลต่อเพื่อนครูกศน.ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน นอกจากนี้ครูกศน.ยังมีโอกาสเข้ารับการอบรมหัวข้อที่ตนเองให้ความสนใจ ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงาน กศน.จังหวัดและกศน.อำเภอให้พิจารณาความเหมาะสมเป็นรายกรณีไป (รุ่งอรุณ ไสยโสภณ, 2562)

นอกจากการจัดฝึกอบรมพัฒนาครูที่ดำเนินการโดยสำนักงาน กศน.โดยตรงแล้ว ยังมีอีกหนึ่งหน่วยงานที่การจัดฝึกอบรมคือหน่วยงานที่ดูแลพัฒนาครูกศน.โดยตรงในระดับภาคได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาค หรือ สำนักงาน กศน. ภาค ในอดีตเรียกว่า สถาบันกศน. ภาค ซึ่งมีทั้งหมด 5 ภาคคือ ภาคกลางที่จังหวัดราชบุรี ภาคเหนือที่จังหวัดลำปาง ภาคตะวันออกที่จังหวัดระยอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดอุบลราชธานี และภาคใต้ที่จังหวัดสงขลา ซึ่งมีหน้าที่จัดทำแผนยุทธศาสตร์กศน.ในระดับภาค สนับสนุนการพัฒนาการศึกษาทั้งภูมิภาคในด้านงานวิชาการ การวิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาประจำภูมิภาค จัดทำฐานสารสนเทศการศึกษาระดับภูมิภาคให้เชื่อมโยงกัน ทำหน้าที่ประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ ในภูมิภาค ดูแลด้านการประเมินและนิเทศ และพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562b) ดังนั้นการจัดหัวข้ออบรมที่ตรงกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของครูกศน.ในแต่ละภูมิภาคจึงอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงาน กศน. ภาคโดยตรง

การพัฒนาครูกศน.ในปัจจุบันจึงเน้นการเข้าร่วมฝึกอบรมตามหัวข้อที่สำนักงาน กศน. และสำนักงาน กศน. ภาค กำหนดเป็นสำคัญ โดยยังไม่มีรูปแบบการพัฒนาครูกศน.ในลักษณะอื่นที่ชัดเจน

จากรายงานผลการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ระบุว่า การจัดการอบรมพัฒนาครูช่วยให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องที่กำลังเป็นที่สนใจหรือต้องการในช่วงระยะเวลาขณะนั้นได้ในระดับหนึ่ง แต่หัวข้ออบรมที่ส่วนกลางระบุนั้น ยังไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของครูกศน. เพราะครูกศน.ต้องการการอบรมที่เกี่ยวกับเทคนิคการสอนและสาระวิชามากกว่าหัวข้อการอบรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ต้องการการอบรมเกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอน การทำสื่อการสอน และวิธีการทำงานร่วมกันชุมชน มากกว่า และการอบรมที่มีจำนวนมากจนเกินไป ทำให้ครูกศน.ต้องออกจากพื้นที่ปฏิบัติงาน ชั้นเรียน หรือชุมชนที่ตนเองกำลังปฏิบัติงานอีกด้วย ทั้งนี้ควรจะมีรูปแบบการพัฒนาครูกศน.อื่นๆที่ดึงครูกศน.ออกจากชั้นเรียนและชุมชนน้อยลง ควรพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูกศน.ที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อให้ตอบสนองต่อสภาพ ปัญหาและความต้องการของครูกศน.ที่แท้จริง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2561b)

ในปัจจุบัน ครูกศน.กำลังประสบปัญหาหลากหลายและเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถสรุปปัญหาที่ครูกศน.พบอยู่ในปัจจุบันได้ดังนี้ 1) ครูกศน.ขาดความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ที่ตนเองต้องสอน เรื่องเทคนิคการจัดการเรียนการสอน เรื่องการทำและใช้สื่อเพื่อการจัดการเรียนการสอน เรื่องการเขียนแผนการสอน และจิตวิทยาการสอนผู้ใหญ่ อันเนื่องมาจากครูกศน.ในปัจจุบันไม่ได้มีวุฒิการศึกษาสายครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์และไม่ได้รับการฝึกอบรมก่อนและระหว่างปฏิบัติงานในพื้นที่เกี่ยวกับความเป็นครู 2) ครูกศน.มีวุฒิการศึกษาที่ไม่ตรงกับสาระการเรียนรู้ที่ต้องสอน ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ไม่ลึกซึ้งเพียงพอ ทำให้คุณภาพในการจัดการเรียนการสอนลดลง 3) ครูกศน.ได้รับมอบหมายวิชาสอนค่อนข้างมาก เพราะสำนักงาน กศน.ต้องการให้มีรายวิชาที่หลากหลาย ดึงดูดผู้เรียนเข้ามาเรียนให้มากขึ้นได้ แต่การมีรายวิชาในความรับผิดชอบของครูกศน.จำนวนมาก ทำให้ครูมีเวลาเตรียมการสอนลดน้อยลง ทำให้คุณภาพในการจัดการเรียนการสอนลดลงตามมา 4) ครูกศน.มีภาระงานที่นอกเหนือจากภาระงานสอน ของกศน.อำเภอจำนวนมาก ทำให้มีเวลาในการเตรียมการสอนลดลง 5) ครูกศน.ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ด้วยสาเหตุเช่น ครูกศน.ที่ให้เวลากับการสอนและทำงานกับชุมชนได้รับโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพน้อยกว่าครูกศน.ที่เขียนตำราและผลงานวิชาการให้กับทางกศน.อำเภอ 6) ครูกศน.มีความผูกพันในพื้นที่ลดน้อยลงทำให้มีการย้ายออกบ่อยครั้ง ทำให้การทำงานในชุมชนไม่ต่อเนื่องเพราะเปลี่ยนครูกศน.ในพื้นที่บ่อยครั้ง และ 7) ครูกศน.เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ส่วนกลางระบุคำสั่งลงมาเป็นสำคัญ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงจึงถูกลดความสำคัญลงไปมาก (กุลธิดา รัตนโกศล, 2562)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่กล่าวถึงปัญหาของครูกศน.ในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังนี้ ครูกศน.ขาดความรู้ความสามารถในการสอน โดยมากไม่ได้จบวิชาชีพครูทำให้ครูมีความพร้อมน้อยในการสอนวิชาพื้นฐาน โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ครูกศน.ขาดจิตวิทยาการสอน

ผู้ใหญ่ วิธีการเข้าถึงผู้เรียนและชุมชน ทำให้ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้ อีกทั้งสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สถานที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานอย่างมากเพราะขาดแคลน ชำรุดและไม่ได้คุณภาพ อีกทั้งยังขาดการอบรมอย่างต่อเนื่อง การอบรมครูมักจัดไม่ทั่วถึงหรืออยู่ที่กลุ่มครูกศน.กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่กระจาย และครูกศน.ขาดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงานของครูกศน.ท่านอื่นๆ เช่น การศึกษาดูงานต่างพื้นที่ (พรพิพัฒน์ ซื่อสัตย์, 2555), (โกวิท สละชั่ว, 2562)

ปัญหาครูกศน.ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ล้วนกระทบต่อคุณภาพในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนชาวไทยทั้งสิ้น ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรจะหันมาแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง กลับมาให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาครูกศน.อย่างจริงจัง พัฒนาแนวทางที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การพัฒนาครูกศน.ด้วยการอบรมก็เป็นแนวทางหนึ่งแต่จะยึดเป็นหนทางเดียวในการพัฒนาครูกศน.ไม่ได้ การอบรมแต่เพียงอย่างเดียว ประโยชน์ไม่สามารถเกิดกับครูกศน.ได้อย่างรวดเร็วทันท่วงที ทั่วถึง หรือแก้ไขทุกปัญหาที่ครูกศน.แต่ละคนกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ได้หมด สิ่งที่ควรทำในเวลานี้คือ ควรส่งเสริมให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูกศน.มีความคิดว่า ในยุคที่ข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร อยู่ในอินเทอร์เน็ตจำนวนมากมายมหาศาล ให้เรียนรู้อย่างไม่จำกัด ครูกศน.สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองด้วยตนเองได้ตลอดเวลา เมื่อรู้ว่าตนเองขาดความรู้เรื่องอะไร ก็เข้าไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ในขณะเดียวกันครูกศน.ด้วยกันเองก็ต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ครูกศน.ที่เชี่ยวชาญ และ ครูกศน.ที่มากประสบการณ์ สามารถช่วยเหลือครูกศน.ท่านอื่นๆได้ สามารถให้กำลังใจกัน สร้างแรงบันดาลใจให้กัน ทุกปัญหาจะค่อยๆคลี่คลายลงตามธรรมชาติสำนักงาน สำนักงาน กศน.ควรส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับครูกศน.ด้วยการจัดพื้นที่ให้ครูกศน.ได้ศึกษาค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตตามความสนใจใฝ่รู้ในชุมชนที่เขาปฏิบัติงานอยู่ จัดให้มีพื้นที่ให้ครูกศน.ได้พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูกศน.ด้วยกันตามอัธยาศัยตามความเหมาะสม และหากเป็นไปได้ก็ควรมีที่ที่รวบรวมข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร สารสนเทศต่าง ๆที่ครูกศน.สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่สอนได้ ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ก็จะเป็นการส่งเสริมให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อีกทางหนึ่ง (ทองอยู่ แก้วไทรฮะ, 2562)

การส่งเสริมให้ครูเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และรวมครูให้เป็นกลุ่มก้อนเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ครูกศน.ที่เชี่ยวชาญ และ ครูกศน.ที่มากประสบการณ์ สามารถช่วยเหลือครูกศน.ท่านอื่นๆได้นั้น สอดคล้องกับหลักการพัฒนาครูของกระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาครูไม่ควรยึดการอบรมเป็นหลักอย่างเดียว ควรส่งเสริมให้ครูประเมินตนเอง และพัฒนาตนเองอยู่เสมอเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการเรียนรู้และพัฒนาอยู่แล้ว ส่งเสริมครูให้เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ครูไม่ยึดแต่ความรู้ในตำรา ต้องหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆเพื่อพัฒนา

ตนเองเสมอ เช่น จากครูต้นแบบ ครูพี่เลี้ยง ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ ครูผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เห็นแบบอย่างที่ดีที่หลากหลายที่อยู่ในวิชาชีพเดียวกันเอง รวมไปถึงพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของครูให้หลากหลาย เช่น จัดตั้งศูนย์รวมนวัตกรรม สื่อการสอนหรือเทคนิคการสอน เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558)

อย่างไรก็ดี การให้ครูพัฒนาตนเองด้วยการจัดอบรมให้ครูนั้นยังไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการ ความสนใจ และปัญหาของครูที่แท้จริงได้ทั้งหมด จึงมีความจำเป็นต้องสร้างช่องทางอื่นๆ รูปแบบอื่นๆ ให้ครูเข้าถึงและพัฒนาตนเองเพิ่มเติม โดยประเทศไทยยังขาด ยังต้องพัฒนาให้มีเพิ่มคือช่องทางในการพัฒนาตนเองของครูในลักษณะของ พื้นที่ให้ครูได้พบปะและแลกเปลี่ยนระหว่างกันในวิชาชีพ ประเทศไทยควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มวิชาชีพ จัดตั้งคลังสมองครู ศูนย์รวมประสบการณ์และผลงานครูดี ครูเก่ง ครูเชี่ยวชาญ ครูภูมิปัญญา ให้ครูได้เห็น เรียนรู้ มีโอกาสถ่ายทอดให้เพื่อนครูด้วยกัน เรียนรู้จากเพื่อนครูด้วยกัน เกิดแรงบันดาลในในการพัฒนาตนเอง รวมไปถึงมีเว็บไซต์ด้านการเรียนการสอนเพื่อให้ข้อมูลการจัดการเรียนการสอนกับครู (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ชาติ20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ของประเทศไทย ได้ระบุไปในลักษณะเดียวกันเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายให้ครูมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และส่งเสริมให้ครูเรียนรู้จากเพื่อนครูด้วยกันว่า ต้องสร้างเครือข่ายพัฒนาครูให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน รวมทั้งให้ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนมาเป็นผู้สร้างครูรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ(ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

การเรียนรู้และพัฒนาตนเองในโลกอนาคตจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เพราะความรู้ได้ย้ายที่อยู่ ความรู้ไม่ได้อยู่แต่ในหนังสืออีกต่อไป การเรียนรู้และพัฒนาตนเองไม่ได้หมายถึงการเข้าห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือเท่านั้นอีกแล้ว พื้นที่ในอนาคตที่จะให้บุคคลเรียนรู้จึงไม่ได้มีแต่ห้องเรียน ห้องอบรม หรือห้องสมุดอีกต่อไป แต่การเรียนรู้และพัฒนาตนเองในอนาคตสามารถทำได้ง่ายดาย ว่องไว ทั่วถึงและหลากหลาย ผ่านการเข้าถึงสารสนเทศที่อยู่ในอากาศหรืออินเทอร์เน็ต เพราะในปัจจุบันสารสนเทศถูกนำเข้าสู่อินเทอร์เน็ตอย่างรวดเร็วและมหาศาลอย่างไม่จำกัด การส่งเสริมให้บุคคลเรียนรู้และพัฒนาตนเองในอนาคต จึงหมายถึงการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้บุคคลได้เข้าถึงสารสนเทศที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตเป็นสำคัญ นอกจากนั้นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลก็มีความสำคัญไม่ต่างกัน ประสบการณ์ในตัวบุคคลคือขุมทรัพย์แห่งความรู้ ดังนั้นการสร้างพื้นที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในอนาคตจึงเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมให้บุคคลเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านการเข้าถึงสารสนเทศตามความสนใจในอินเทอร์เน็ตและเป็นพื้นที่ให้บุคคลได้มาพบกันเพื่อแลกเปลี่ยนรู้หรือทำงานร่วมกัน หรือเรียกว่า พื้นที่การเรียนรู้ หรือ Learning Space (Rebecca, 2019)

พื้นที่การเรียนรู้ หรือ Learning Space หมายถึง สถานที่ที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการค้นคว้ามีบริการอินเทอร์เน็ตในพื้นที่นั้นเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ที่บุคคลสนใจได้และมีบริเวณที่จัดไว้เพื่อกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล บุคคลสามารถศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มหรือจัดกิจกรรมสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลในห้องหรือบริเวณนั้นๆได้อย่างอิสระ เช่น ประชุมกลุ่ม บรรยาย จัดกิจกรรมฝึกอบรม เป็นต้น (Bligh, 2019)

สังคมโลกในอนาคตจะเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างทวีคูณ รวมไปถึงช่องทางการเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์จะเข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว และทั่วถึง องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจะได้รับส่งต่อออกสู่พื้นที่สาธารณะอย่างรวดเร็ว นวัตกรรมที่สร้างขึ้นในอนาคตข้างหน้าจะเป็นนวัตกรรมเพื่อการเข้าถึงสารสนเทศ การเชื่อมโยงสารสนเทศ เพื่อนำเข้า ค้นหา และนำสารสนเทศออกได้อย่างเป็นระบบ และเพื่อการคัดกรองสารสนเทศให้มีคุณภาพน่าเชื่อถือเป็นสำคัญ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจะมีระบบการทำงานเป็นดิจิทัล เชื่อมโยงกันทั่วประเทศและทั่วโลกเป็นเครือข่าย บุคคลใดที่สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็วและสามารถคัดกรองสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นั้นจะเป็นผู้นำและผู้อยู่รอดได้ในสังคมโลกในอนาคต (อนันต์ อนันตกูล, 2560)

แนวคิดพื้นที่การเรียนรู้เป็นแนวคิดที่รองรับการเรียนรู้ในอนาคต เพราะความรู้ของโลกได้ถูกเปลี่ยนให้เป็นข้อมูลดิจิทัล ต้องส่งเสริมให้บุคคลเข้าถึงแหล่งข้อมูลและแหล่งความรู้ในรูปแบบดิจิทัลให้มากขึ้น กระบวนการเรียนรู้ของคนสำหรับโลกอนาคตต้องเน้นสร้างโอกาสและช่องทางให้บุคคลเข้าถึงสารสนเทศผ่านอินเทอร์เน็ต และจัดกิจกรรมเพื่อเข้าถึงประสบการณ์ของบุคคลต่างๆแทน สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยหลายแห่งได้พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ส่วนกลางของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อให้ค้นคว้าหาความรู้จากสารสนเทศออนไลน์ต่างๆและมีบริการพื้นที่เพื่อแบ่งปันความคิดและประสบการณ์ จากงานวิจัยพบว่า ผู้เข้าใช้บริการเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในห้องสมุดเพิ่มมากขึ้น โดยผู้เข้าใช้บริการรู้สึกว่า พื้นที่การเรียนรู้ในห้องสมุดได้ช่วยส่งเสริมให้พวกเขาเรียนรู้ระหว่างกันและกันได้ดีขึ้นและสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่ต้องการในอินเทอร์เน็ตได้ฉับไวหลากหลายตรงความต้องการมากขึ้น (รุจโรจน์ แก้วอุไร และ ชโรชีนีย์ ชัยมินทร์, 2562)

ดังนั้นการพัฒนาครูกศน.ในยุคที่มีสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัลเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและจำนวนมากนี้ ควรส่งเสริมให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจากสารสนเทศที่มีอยู่ในอินเทอร์เน็ต รวมไปถึงให้เรียนรู้จากประสบการณ์ของเพื่อนครูกศน.ด้วยกันด้วย เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในส่วนที่ตนเองขาดหายหรือส่วนที่ตนเองต้องการที่จะเรียนรู้เพิ่มเติมได้อย่างทันท่วงทีและตรงตามที่แต่ละบุคคลต้องการ แต่การส่งเสริมครูกศน.ให้ค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.ด้วยกันมากขึ้น โดยไม่มีพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นคว้าสารสนเทศออนไลน์มากพอหรือมีพื้นที่ให้ครูกศน.แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันมากพอ ก็อาจจะเป็นอุปสรรคในการส่งเสริมให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้น ควรพัฒนาพื้นที่ที่เอื้อต่อการค้นคว้าข้อมูลใน

อินเทอร์เน็ตและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันให้มีจำนวนมากเพียงพอในชุมชนที่ครูกศน.ปฏิบัติงานอยู่ เพื่อเอื้ออำนวยให้ครูกศน.เหล่านั้นสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในชุมชนที่พวกเขาปฏิบัติงานได้ (กล้า สมตระกูล, 2562)

การมองเห็นวิกฤติที่ครูกศน.ที่ต้องพบเจอในปัจจุบัน ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ทักษะจำเป็นที่ครูกศน.ต้องมีในอนาคตคือ ทักษะในการคิดเพื่อแก้ปัญหา ในปัจจุบันครูกศน.ประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ตนเองรับผิดชอบ ขาดความเข้าใจด้านเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจทั้งในผู้เรียนที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ และขาดการสนับสนุนช่วยเหลือด้านแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชัดเจน และเมื่อครูกศน.ในปัจจุบันขาดทักษะนักคิดในการแก้ปัญหา ก็จะทำให้ครูกศน.ก้าวข้ามผ่านวิกฤตินี้มาได้อย่างยากลำบาก เพราะครูกศน.อาจจะทนอยู่กับปัญหา อาจจะลาออกเพื่อหนีปัญหา และอาจจะรอคอยให้บุคคลที่สามเข้ามาแก้ปัญหาให้ และในอนาคตก็ย่อมมีความท้าทายใหม่ๆเข้ามาสู่วงการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอีก เช่น บทบาทครูจะลดความสำคัญลงเพราะการเรียนรู้ด้วยตนเองตามสื่อต่าง ๆ จะเข้ามาแทนที่ เป็นต้น ดังนั้นทักษะในการคิดแก้ปัญหา จึงเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับครูกศน.ในอนาคต เพราะอุปสรรคใดที่เกิดขึ้นกับครูกศน. หรือกับชาวบ้านในชุมชนที่ครูปฏิบัติงานอยู่ ครูกศน.ก็จะต้องสามารถพาตนเองและชุมชนก้าวข้ามผ่านได้หมดทุกยุคทุกสมัยด้วยทักษะในการคิดแก้ไขปัญหา ซึ่งทักษะนี้ต้องมาควบคู่กับทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการส่งเสริมให้มีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.จึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาครูเพื่อช่วยให้ครูกศน.มีความพร้อมรับการเปลี่ยนของโลกในอนาคตที่อาจจะยากในการคาดเดา (ชูเกียรติ ลีสุวรรณ, 2562)

พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ตามที่กล่าวมาข้างต้น มีความสำคัญและควรพัฒนาให้เกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับครูกศน.ในการที่จะก้าวผ่านวิกฤติที่กล่าวมาข้างต้นอย่างเร่งด่วนเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2565-2569 โดยมุ่งเน้นศึกษาถึงลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ ขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกในการสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง โดยพื้นที่การเรียนรู้นี้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการในตำแหน่ง ครูกศน.ตำบล ครูอาสา (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน) ครูศรช.(ครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน) ครูศศช. (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะในเขตภูเขา) และครูปอเนาะ (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำสถาบันการศึกษาปอเนาะ) โดยผู้วิจัยคาดหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูกศน.ต่อไปในอนาคต และทำให้ได้วิธีการพัฒนาครูกศน.อีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้จริง และช่วยส่งเสริมให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามแนวคิดการศึกษาตลอด

ชีวิต อีกทั้งยังเป็นการยกระดับครูกศน.ให้มีคุณภาพสูงขึ้น อันจะส่งต่อคุณภาพการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับประชาชนชาวไทย ให้มีคุณภาพสูงขึ้นด้วยเช่นกัน

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

1. สภาพ ปัญหา และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นอย่างไร
2. ลักษณะ ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และ กลไกในการสนับสนุนให้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคตให้เกิดขึ้นจริงเป็นอย่างไร
3. อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความเป็นไปได้หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีขอบเขตงานวิจัยดังต่อไปนี้

ด้านระยะเวลาของงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นงานวิจัยที่ฉายภาพอนาคตในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2565-2569 ของประเทศไทย โดยเลือกช่วงเวลาดังกล่าวเพราะต้องการให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565-2569) ของประเทศไทย โดยศึกษาอนาคตภาพในระยะอันใกล้เพื่อให้สามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริงโดยเร็วที่สุด

ด้านการวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)เป็นการวิจัยที่มีลักษณะของการประสานกันระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่มีการดำเนินการเป็นลำดับต่อเนื่องกันดังนี้ 1.ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบกับครูกศน.ทั่วประเทศจำนวน 2,145 คน 2.ฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 18 ท่านและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่านและการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อยหรือ Focus Group กับครูกศน. จำนวน 18 ท่าน และ 3.ศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้นใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน และการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อยหรือ Focus Group กับครูกศน. จำนวน 18 ท่าน

ด้านประชากรในการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มีประชากรในการวิจัยคือ ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ ครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการในตำแหน่ง ครูกศน.ตำบล ครูอาสา (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน) ครูศรช.(ครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน) ครูศศช. (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะในเขตภูเขา) และครูปอเนาะ (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำสถาบันการศึกษาปอเนาะ)

ด้านเนื้อหาในการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาเฉพาะการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.จากสถานที่หรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันที่มีศักยภาพในการจะพัฒนาให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน. โดยมีองค์ประกอบต่อไปนี้ 1. ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ 2.ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ 3.กลไกการสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

อนาคตภาพ หมายถึง ข้อมูลที่แสดงสาระเกี่ยวกับลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และกลไกการสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้เกิดขึ้นจริงในอนาคต ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2565-2569

ความเป็นไปได้ของอนาคตภาพ หมายถึง ข้อเสนอแนะเพื่อให้อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ ครูกศน.หมายถึง พนักงานราชการของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งได้รับการบรรจุแต่งตั้ง และปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งการพัฒนาครู ตามแผนการปฏิบัติการประจำปีงบประมาณต่าง ๆ ของสำนักงาน กศน. ประกอบด้วยตำแหน่งต่อไปนี้ ครูกศน.ตำบล,ครูอาสา (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน), ครูปอเนาะ (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำสถาบันการศึกษาปอเนาะ), ครูศศช. (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะในเขตภูเขา) และ ครูศรช. (ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน)

สภาพ หมายถึง สภาวะเป็นอยู่ในปัจจุบันของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมไปถึงความคิดเห็นของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ครูกศน.) ในปัจจุบันที่มีต่อแนวคิดการพัฒนาตนเองและแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้

ปัญหา หมายถึง สภาวะของความเป็นจริง ซึ่งไม่ตรงกับสิ่งที่คาดหวัง เกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ครูกศน.) เข้าใช้งานเพื่อเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่ในปัจจุบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ความต้องการ หมายถึง สภาวะที่อยากให้เป็นหรืออยากให้มีขึ้น เกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ครูกศน.) รวมไปถึงการการคาดการณ์ต่อพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ถึงความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์ (คาดการณ์ว่าน่าจะเกิดขึ้นและต้องการให้เกิดขึ้น) และความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์ (คาดการณ์ว่าน่าจะเกิดขึ้นแต่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น)

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือครูกศน. ต้องการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น จึงได้ไปเรียนรู้ด้วยการ ศึกษาค้นคว้าหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนเองได้วางไว้ เป็นความสุขและความพอใจส่วนตน เช่น ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ตด้วยตนเองเรื่องการปลูกยางพารา การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูกศน.เกี่ยวกับเทคนิคการสอนเด็กเร่ร่อน เป็นต้น

พื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง พื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ครูกศน.เข้ามาเรียนรู้ โดยไม่จำกัดเรื่องที่จะเรียนรู้ โดยเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจใฝ่รู้ และ/หรือ เกิดจากการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน. เป็นพื้นที่ที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล มีบริการอินเทอร์เน็ตในพื้นที่เพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ที่ครูกศน.สนใจได้ และมีบริเวณที่จัดไว้เพื่อทำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน. ครูกศน.สามารถศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม หรือจัดกิจกรรมสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.ในพื้นที่นั้นๆได้อย่างอิสระ เช่น ประชุมกลุ่ม บรรยาย จัดกิจกรรมฝึกอบรม เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดรูปแบบการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ขึ้น ซึ่งสามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาครูกศน.ต่อไปในอนาคต ที่ช่วยส่งเสริมให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต และยังช่วยยกระดับครูกศน.ให้มีคุณภาพสูงขึ้น อันจะส่งต่อคุณภาพการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับประชาชนชาวไทย ให้มีคุณภาพสูงขึ้นด้วยตามมา
2. เกิดแนวทางในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เดิมหรือพื้นที่เดิมของสำนักงาน กศน. ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ซึ่งจะทำให้พื้นที่เดิมที่มีอยู่ในชุมชนที่ครูกศน.ปฏิบัติงานอยู่เหล่านั้น กลายเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะช่วยสนับสนุนให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริงและเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่ต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 : การศึกษาตลอดชีวิต

1.1 ความหมายของคำว่าการศึกษาตลอดชีวิต

1.2 ความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต

1.3 ลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

1.4 หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต

1.5 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 : การศึกษานอกระบบ

2.1 ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบ

2.2 ลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบ

2.3 รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

2.4 ประเภทของการศึกษานอกระบบ

ตอนที่ 3 : การศึกษาตามอัธยาศัย

3.1 ความหมายของคำว่าการศึกษาตามอัธยาศัย

3.2 ลักษณะสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย

3.3 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

3.4 ประเภทของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

3.5 แหล่งการเรียนรู้

3.5.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้

3.5.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

3.5.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

3.5.4 แนวทางการดำเนินการของแหล่งการเรียนรู้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตอนที่ 4 : พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space)

4.1 ความเป็นมาของพื้นที่การเรียนรู้

4.2 ความหมายของพื้นที่การเรียนรู้

4.3 หลักการในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้

4.4 อนาคตของพื้นที่การเรียนรู้

4.5 การประเมินพื้นที่การเรียนรู้

4.6 ตัวอย่างพื้นที่การเรียนรู้แบบออนไลน์

ตอนที่ 5 : การพัฒนาตนเอง

5.1 ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

5.2 ความหมายของการพัฒนาตนเอง

5.3 แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาตนเอง

5.4 หลักการพัฒนาตนเอง

5.5 วิธีการพัฒนาตนเอง

5.6 ผลการพัฒนาตนเอง

ตอนที่ 6: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

6.1 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด (สำนักงานกศน.จังหวัด)

6.2 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต (กศน.อำเภอ)

6.3 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล/แขวง (กศน.ตำบล)

6.4 ครู กศน.ตำบล

6.5 ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครู ศรช.)

6.6 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน (ครูอาสา)

6.7 ปัญหาของครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการ

6.8 การพัฒนาครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการ

6.9 ทักษะที่ครูกศน.ควรมีในอนาคต

ตอนที่ 7 : ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอนาคต

7.1 ประเทศไทยในอนาคต

7.2 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

7.3 ครูและการศึกษาในอนาคต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

7.4 คุณลักษณะประชากรไทยในอนาคต

7.5 บริบทภาพรวมในอนาคต

ตอนที่ 8 : การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)

ตอนที่ 9 : งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 10 : กรอบแนวคิดของการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตอนที่ 1 : การศึกษาตลอดชีวิต

แนวความคิดเรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตเริ่มมาจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) ได้นำเรื่องนี้ขึ้นมาเป็นหัวข้อพิจารณาอย่างเป็นทางการครั้งแรกในที่ประชุมชื่อ The Third International Committee for Facilitating Adult Education เมื่อปี พ.ศ. 2507 นับจากนั้นองค์การยูเนสโกได้พยายามค้นหาความชัดเจนเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตและได้จัดพิมพ์เอกสารว่าด้วย Lifelong Education ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2513 ในปีเดียวกันยังได้จัดพิมพ์เอกสารชื่อ An Introduction to Lifelong Education ด้วย ต่อมาปี พ.ศ. 2515 องค์การยูเนสโกได้จัดพิมพ์เอกสารสำคัญเรื่อง “Learning to be” ซึ่งให้ความชัดเจนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาตลอดชีวิต กับการสร้างสังคมการเรียนรู้ (Learning Society) จนในที่สุดแนวความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตได้กลายเป็นแนวคิดที่มีความหมายและมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ของทุกประเทศทั่วโลก

1.1 ความหมายของคำว่าการศึกษาตลอดชีวิต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีผู้ให้ความหมายของคำว่าการศึกษาตลอดชีวิตดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตคือ การศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตคือการผสมผสานกัน 2 มิติ ในแบบแนวตั้งและแนวนอน ดังนี้

1. การผสมผสานในแนวตั้ง คือ การพัฒนาการชีวิตบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย และเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังนั้นเขาจึงต้องได้รับการศึกษาเพื่อสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต

2. การผสมผสานในแนวนอนหรือแนวราบ คือการศึกษาสามารถทำให้บุคคลเป็นคนที่สมบูรณ์ได้นั้นต้องเป็นการศึกษาทุกรูปแบบทุกประเภท เป็นการผสมผสานกันทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการศึกษาที่จัดให้นั้นจะต้องสัมพันธ์กับชีวิตจริง

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต คือการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันและพัฒนาจนเต็ม

ศักยภาพของแต่ละบุคคล เป็นการศึกษาอันเกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และแบบไม่เป็นทางการ

สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต คือ เมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาออกมาสู่โลกของอาชีพ การเรียนรู้ของบุคคลก็จะกว้างขวางขึ้น ไม่เฉพาะที่เคยเรียนวิชาการหรือเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ในวัยเรียน แต่ต้องมาเรียนรู้งาน เรียนรู้จากการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน เนื่องจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาการและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้บุคคลต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อติดตามให้ทันความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

อุดม เชยกีวงศ์ (2551) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต คือแนวความคิดและแนวทางส่งเสริมให้เกิดการระดมเอาทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ในสังคมมาใช้ในการพัฒนาความรู้ ความคิดและความสามารถของมนุษย์ ทำให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ยังผลให้สังคมนั้นๆ กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

Dave (1973) กล่าวว่า เป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีความสัมพันธ์ในด้านของความต่อเนื่องของเวลา (ช่วงชีวิตคน) และเนื้อหาสาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้ การศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นในด้านเวลา เนื้อหา สถานที่ และเทคนิคการเรียนการสอน ตลอดจนมีหลายรูปแบบหลายวิธีการ

Watson (2003) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตหมายถึง กระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตที่กระตุ้น เสริมแรงแต่ละบุคคลให้ขวนขวายหาความรู้ ทัศนคติ และทักษะอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อว่าบุคคลเหล่านั้นสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบต่อเนื่องได้ด้วยตนเองอย่างมั่นใจ สร้างสรรค์และมีความสุขกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของตนเองไปตลอดชีวิตไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะตกอยู่ในสถานการณ์หรือสภาวะใดก็ตาม

Javis (2006) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า เป็นการรวมกันของกระบวนการในทุกช่วงชีวิตของบุคคลและจิตใจซึ่งรวมถึงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ คุณค่า อารมณ์ และความเชื่อ รวมทั้งประสบการณ์ที่เกิดการสั่งสมจากสังคมและจากการรับรู้ต่างๆ ที่มาจากการปรับเปลี่ยน (Transform) ไม่ว่าจะเป็นภาษา อารมณ์ หรือการปฏิบัติ เป็นการบูรณาการจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มากขึ้นของบุคคล

FitzSimon (2010) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตมีเป้าประสงค์เพื่อสามสิ่งต่อไปนี้ คือการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาตนเอง และความเท่าเทียมกันของคนในสังคม แต่การที่มนุษย์จะสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตนั้นต้องมีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายและแตกต่างกันไป

คือมีทักษะในการค้นคว้า มีความอยากรู้อยากเห็น มีความสงสัยใคร่รู้ มีความพยายามในการค้นหาคำตอบ และเรียนรู้ว่าจะหาคำตอบเหล่านั้นได้อย่างไร

Tummons and Ingleby (2014) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นคำศัพท์ที่กล่าวรวมถึงการเรียนรู้หลากหลายแบบที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของมนุษย์ แล้วแต่ว่าหน่วยงานใดจะครอบคลุมการเรียนรู้ประเภทใดบ้าง ในบางครั้งการศึกษาตลอดชีวิตยังหมายรวมถึงการศึกษาที่จัดขึ้นโดยสถานที่ทำงาน การเรียนรู้ในขณะปฏิบัติงาน หรือการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองในการประกอบอาชีพอีกด้วย ปัจจุบันมีการถกเถียงเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าควรจะเกี่ยวโยงถึงการพัฒนาตนเองเพื่อหน้าที่การงานหรืออาชีพที่ดีขึ้นเพราะการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานใด ๆ ก็ตาม ที่สูงขึ้นย่อมส่งผลโดยรวมต่อเศรษฐกิจประเทศชาติตามมาและทำให้บุคคลในสังคมดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น แต่การกล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจยังไม่มีบทสรุป

UNESCO (2014) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต คือกระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวมที่ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่มตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต ระบบการศึกษาทั้งหมดที่มีอยู่ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตทุกช่วงอายุของบุคคล ซึ่งมีทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นการศึกษาตลอดชีวิตจึงไม่ใช่เพียงการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม แต่เป็นการพัฒนาบุคคลด้วยความอยากรู้อยากแสวงหา อยากหาคำตอบเพื่อเสริมสร้าง และขยายความสามารถของบุคคลนั้นๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถทำได้โดยผ่านการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

Lundmark (2016) กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ได้หยุดลงเมื่อออกจากโรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือสำเร็จปริญญาต่างๆ จากมหาวิทยาลัย เพราะมนุษย์ยังต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ ต่อไปผ่านประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและการทำงานตามโอกาสและตามความสนใจ เป็นเช่นนี้จนกว่าจะสิ้นชีวิต

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการศึกษาตลอดชีวิตหมายถึง การเรียนรู้หลากหลายรูปแบบที่เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย โดยอาจจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้การเรียนรู้เหล่านั้นเป็นไปเพื่อให้ตนเองเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อการดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพและมีความสุข รวมถึงเพื่อที่จะก้าวผ่านปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงชีวิต นอกจากนี้การศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลยังส่งผลต่อองค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ ที่เขาสังกัดอยู่ เพราะถ้าบุคคลนั้นมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอเมื่อทำงานอยู่ที่ใด องค์กรหรือหน่วยงานนั้นย่อมเจริญก้าวหน้า และยังส่งผลต่อประเทศชาติใน

ภาพรวม เพราะการที่ประเทศนั้น ๆ เต็มไปด้วยบุคคลที่มีศักยภาพ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ย่อมทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศนั้นสูงขึ้น

1.2 ความจำเป็นและความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิตดังต่อไปนี้

อุดม เชยกีวงศ์ (2551) กล่าวถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต ไว้ 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลไม่เพียงพอที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จึงจำเป็นต้องระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างมหาศาลในภาคเอกชนและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจากทั่วประเทศมาใช้ประโยชน์ในการจัดการพัฒนาคุณภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรอันทรงคุณค่าดังกล่าวก้าวเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ เป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2. ในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและข่าวสาร จึงจำเป็นต้องพัฒนาประชาชนให้สามารถใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีและข่าวสารในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสามารถดังกล่าวนี้ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย

3. แนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตช่วยปรับเปลี่ยนและกำหนดสัมพันธภาพระหว่างการศึกษาในโรงเรียนการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการศึกษาตามอัธยาศัย เพราะเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้แต่ละคนสามารถใช้ประโยชน์จากการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถของตนเองได้อย่างกว้างขวางและดำเนินต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบและนอกระบบหรือแม้แต่ผู้ที่ผ่านการศึกษาในระบบและนอกระบบมาแล้ว ก็ยังจำเป็นต้องมีการศึกษาตามอัธยาศัยสืบเนื่องต่อไปตลอดชีวิตเช่นกัน

4. ปัจจุบันสังคมได้มองข้ามบุคลากรที่ทรงคุณค่าทางการศึกษาซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในชุมชนต่าง ๆ อันได้แก่ ข้าราชการที่เกษียณอายุและผู้รู้ซึ่งอาศัยอยู่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะพระสงฆ์ คนชราและผู้เป็นพ่อเป็นแม่ บุคคลผู้ทรงคุณค่าเหล่านี้ควรได้รับการส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการหล่อหลอม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเต็มที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5. เมื่อวิเคราะห์จนถึงที่สุดแล้ว หัวใจแห่งความสำเร็จของการกระจายอำนาจหรือกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในพื้นที่เป็นสำคัญ คุณภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในท้องถิ่นได้รับการพัฒนาความรู้ ความคิดและความสามารถอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดอำนาจต่อรองโดยธรรมชาติ ทำให้สามารถเรียกร้องพิทักษ์สิทธิผลประโยชน์ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตช่วยส่งเสริมความหมายและคุณค่าของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพราะสาระสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือการชี้แนะแนวทางให้มนุษย์พัฒนาตัวเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อจะได้สามารถพึ่งตนเองในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยลำดับ ถึงขั้นขจัดปัญหาให้หมดไปและมีชีวิตที่เป็นอิสระ สะอาด สว่าง สงบอย่างแท้จริง คำสอนในเรื่องมรรคมีองค์แปด หรือไตรสิกขา แท้ที่จริงแล้วก็คือแนวทางในการพัฒนาตนซึ่งจะยังผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้นตามลำดับ

7. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการฟื้นฟูและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาการดำเนินชีวิต ซึ่งนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมของคนในชุมชน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม หรือใช้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นพื้นฐานย่อมเป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นโดยตรง ในขณะเดียวกันยังส่งเสริมให้คนในชุมชนมีทัศนะกว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจเท่าทันข่าวสารข้อมูลและความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทำให้คนในท้องถิ่นมีทางเลือกในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตที่หลากหลาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการคืนการศึกษาให้แก่ชุมชนอันหลากหลายเพราะชุมชนจักมีโอกาสได้ฟื้นฟูและพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาของชุมชน (Indigenous Education) ตลอดจนฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนให้มีคุณค่าและมีความหมายต่อการแก้ปัญหา อีกทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

Ahmed (2002) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้เราต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิตสามารถสรุปได้ดังนี้

1. สิทธิมนุษยชน เพราะการศึกษาเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงได้ และการมีโอกาสได้รับการศึกษาไม่ว่าระดับใดถือเป็นสิทธิของมนุษยชนทุกคน ดังนั้นการสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตคือการส่งเสริมการศึกษาให้เข้าถึงบุคคลทุกเพศทุกวัย

2. พัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษาช่วยให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีผลต่อความเป็นอยู่ อาชีพ การใช้ชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะประชาชนซึ่งอยู่ห่างไกล การได้รับการศึกษาจึงเปิดโอกาสให้พบกับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อาชีพที่หลากหลาย เป็นต้น

3. เศรษฐกิจ เพราะด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจโลกของทุกหน่วยงาน จึงมีความจำเป็นต้องเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ผลิตภัณฑ์ บุคลากรของตนเองอยู่เสมอเพื่อให้มีความสามารถ ช่วยสร้างรายได้หรือความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้กับหน่วยงานดังนั้นการพัฒนาคนให้มีความรู้ หมั่นศึกษาเพิ่มเติมอยู่เสมอ ย่อมทำให้หน่วยงานนั้นๆ มีความก้าวหน้าทางด้านการเงินหรือเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น การยกระดับพนักงานระดับแรงงานและทุกระดับจึงเป็นเรื่องปกติในปัจจุบัน

4. เทคโนโลยี ความก้าวหน้าของเทคโนโลยียังส่งผลให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารถูกบรรจุอยู่ในสื่อรูปแบบใหม่ ๆ ทำให้มนุษย์ต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น โดยบุคคลที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีก็จะไม่เท่าทันเรื่องข้อมูลความรู้เกิดเป็นปัญหาความไม่เท่าเทียมหรือความเหลื่อมล้ำทางสังคมในที่สุด

การพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยอัตราการเกิดของภัยธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟปะทุ น้ำท่วม ภัยแล้ง ฯลฯ มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้มนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ซึ่งจะช่วยให้เราก้าวผ่านภัยธรรมชาติเหล่านี้ การศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเป็นสิ่งสำคัญช่วยให้โลกของเราก้าวผ่านภัยธรรมชาติต่างๆ ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในปัจจุบัน

Seng (2013) กล่าวว่า ปัจจุบันการศึกษาตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อทุกองค์กรเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากหน่วยงานต้องการให้บุคลากรที่จ้างมามีความรู้มากขึ้นเพื่อนำพาองค์กรให้ทันกระแสความต้องการที่เปลี่ยนไปของตลาดโลกสามารถคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ รวมถึงนวัตกรรมซึ่งแตกต่างและคุ้มทุนที่สุดไม่ซ้ำกับคู่แข่ง นอกจากนั้นการศึกษาตลอดชีวิตยังหมายรวมถึงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งในสถานศึกษา ที่ทำงาน ครอบครัว และเพื่อน เป็นต้น ดังนั้นการที่บุคคลหนึ่งต้องเรียนรู้ตลอดเวลาเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และข้อมูลข่าวสารจึงเป็นเรื่องจำเป็น เนื่องจากเศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้บุคคลไม่สามารถหยุดเรียนรู้สิ่งใหม่ๆได้ ทุกหน่วยงาน องค์กร สถานศึกษา ทุกภาคส่วนล้วนเป็นตัวเร่งให้ทุกคนต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

Tracy (2016) กล่าวว่า ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตสามารถแบ่งได้เป็น 4 ข้อดังต่อไปนี้ 1.) ช่วยให้สามารถคงความรู้ไว้ได้ เนื่องจากความรู้สาขาใดสาขาหนึ่งหากไม่มีการเรียนรู้เพิ่มเติม เมื่อเวลาผ่านไปความรู้ที่เคยมีอยู่ย่อมไม่เพียงพอหรืออาจล้าสมัย ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความสำคัญช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาความรู้ของตนในสาขานั้นๆได้อย่างต่อเนื่อง 2.) ช่วยเพิ่มวิธีการเรียนรู้ของบุคคล ความรู้เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา วิธีการเรียนรู้ก็เช่นกัน ช่องทางและการเข้าถึงความรู้นั้นมีหลากหลายวิธีมากขึ้น ดังนั้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึง

ช่วยให้ค้นพบวิธีการเรียนรู้ใหม่ๆเพิ่มเติมได้เช่นกัน 3.) ช่วยเพิ่มทักษะในการยอมรับความเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ การที่บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทำให้ค้นพบเรื่องใหม่ ๆ เสมอ และเป็นเหตุให้มีภูมิต้านทานในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดขึ้นช้า เร็ว กะทันหัน เพราะพวกเขาสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งได้ดีกว่าบุคคลซึ่งหยุดนิ่งอยู่กับที่ 4.) ช่วยให้บุคคลสามารถก้าวผ่านทุกปัญหาและอุปสรรคในชีวิต เพราะความรู้เป็นขุมทรัพย์สำคัญที่สุดในการทำให้เราเท่าทัน เข้าใจ ก้าวผ่านความสงสัย ปัญหาและอุปสรรค บุคคลที่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะสามารถใช้ความรู้และกระบวนการเรียนรู้เพื่อก้าวผ่านทุกปัญหาที่เกิดขึ้นของตัวเองได้ ด้วยเหตุผลทั้งสี่ที่กล่าวมาข้างต้นจึงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่บุคคลต้องมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของบุคคล ด้วยความที่ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลง ความรู้ความเข้าใจจึงอาจจะถูกต้องเหมาะสมในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อเวลาผ่านไป ข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง การที่บุคคลไม่ได้รับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นหรือขาดการพัฒนาความรู้ต่อเนื่อง อาจส่งผลให้ไม่รู้เท่าทันหรือดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่มีความสุข หรือมีคุณภาพในการดำรงชีวิตที่ลดลง ทั้งนี้ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต ปัจจุบันไม่ได้ถูกมองในเรื่องประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่ส่งผลต่อภาพรวมของคนทั้งโลก เนื่องจากความรู้ใหม่ เกิดจากการเรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่องของบุคคลหนึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งต่อความเจริญของโลกทำให้โลกก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ทั้งเทคโนโลยี การแพทย์ เศรษฐกิจ ตลอดจนวิธีรับมือกับภัยพิบัติ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อความสุขของประชากรโลกทั้งหมดในภาพรวม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1.3 ลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้สรุปลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาของทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจากเด็กถึงวัยชรา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต เนื่องจากการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ทุกคนต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตนเองให้ก้าวทันในยุคโลกาภิวัตน์

2. กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนนอกโรงเรียน (Socialization) นั่นคือ เรียนรู้จากครอบครัว จนถึงการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา

3. ทุกหน่วยงานในสังคม จะเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรื่องการศึกษา อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ วัด สถานประกอบการ ที่ทำงาน ชุมชน ตลอดจนสถาบันการศึกษา องค์กรต่าง ๆ อาสาสมัคร ฯลฯ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการศึกษาของแต่ละสถาบันมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ตลอดจนสนองความต้องการการเรียนรู้ของบุคคลวัยต่างๆ

4. รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ต้องยึดหลักแห่งความเสมอภาค ยืดหยุ่นหลากหลาย ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ความเหมาะสม และสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนทุกระดับ ยุทธศาสตร์ในการจัดกิจกรรมสามารถทำได้หลายวิธี หรือผสมผสานบูรณาการโดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ สื่อประสม เช่น เรียนรู้จากครูผู้สอน วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ แบบเรียนสำเร็จรูป หนังสือพิมพ์ การประชุม การอบรม ฯลฯ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลนั้นๆ

5. ระบบการจัดการการศึกษาตลอดชีวิต จะต้องดำเนินการตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น โดยมีกรอบแนวคิดและโครงสร้างในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่นโยบาย จุดมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย รูปแบบการจัด การวางแผน โครงสร้างการจัดองค์กร การบริหารงานและการจัดการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ หลักสูตรยุทธศาสตร์ในการเรียนรู้ สื่อการวัดผล ประเมินผล เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้สรุปหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกช่วงชีวิต ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในวัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ หรือวัยสูงอายุ เพราะสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการและเทคโนโลยีย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในทุกช่วงชีวิตบุคคลอาจต้องเผชิญกับสถานการณ์และสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน การศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลนั้นได้พัฒนาตนเอง และสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2. บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ความสามารถในการศึกษาเรียนรู้ของมนุษย์มิได้จำกัดเพียงแค่ในวัยเรียน คือ ช่วงวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเท่านั้น บุคคลซึ่งอยู่ในวัยอื่นๆ ก็สามารถที่จะเรียนรู้ได้เพียงแต่ผู้จัดกิจกรรมการศึกษาจะต้องจัดหากิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพัฒนาการตามวัยนั้น ๆ

3. การศึกษามิได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา โดยทั่วไปมักจะเป็นที่เข้าใจว่าเมื่อบุคคลเรียนจบในระดับใดระดับหนึ่งแล้วได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร ถือว่าเป็นการสิ้นสุดการศึกษา ซึ่งนับว่าเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง การศึกษาจากสถาบันเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สั้นมาก หลังจากนั้นบุคคลจะต้องออกมาเผชิญโลกในชีวิตจริงภายนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นเวลายาวนานหลายเท่านักของช่วงชีวิต ความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาอาจนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิต แต่นั่นยังไม่เพียงพอ บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้ ศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เข้ามาในแต่ละช่วงชีวิต

4. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด โดยครอบคลุมการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ

5. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ในแนวตั้ง หมายถึง การพิจารณาถึงช่วงชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงควรได้รับการศึกษาโดยตลอดและการศึกษาที่จัดให้แต่ละช่วงอายุควรมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกัน ความสัมพันธ์ในแนวนอน หมายถึง การศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน ดังนั้นในช่วงวัยหนึ่งๆ บุคคลจะได้รับการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาในทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และทัศนคติ เพื่อช่วยให้บุคคลได้พัฒนาอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นการศึกษาที่ควรจัดให้มีควรเป็นการศึกษาทุกประเภทหรือทุกรูปแบบจากแหล่งเรียนรู้ผสมผสานกัน

6. การศึกษาตลอดชีวิตเน้นความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา การจะให้บุคคลได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หน่วยงานผู้รับผิดชอบจะต้องหามาตรการที่ช่วยให้ทุกคนได้รับโอกาสอย่างเสมอภาคกันในทุกกลุ่มเป้าหมาย

7. การศึกษาตลอดชีวิตควรมีความยืดหยุ่นหลากหลาย

8. การศึกษามีความเป็นประชาธิปไตยและให้อิสระแก่ผู้เรียนเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือก ได้ตัดสินใจตามความพร้อม ความสามารถ ความสนใจ และความสะดวกของเขาเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

9. สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมายมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะถึงแม้จะมีบริการทางการศึกษามากมายหลายหลาก และเข้าถึงตัวกลุ่มเป้าหมาย ทว่าพวกเขาอาจไม่สนใจ การสร้างแรงจูงใจจึงต้องเริ่มจากการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อบุคคลในทุกช่วงชีวิต ทั้งนี้การสร้างแรงจูงใจอาจต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย

10. ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ บุคคลจะศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้จะต้องรู้วิธีแสวงหาความรู้หรืออีกนัยหนึ่งคือมีเครื่องมือในการหาความรู้ ซึ่งต้องให้บุคคลนั้นเรียนรู้วิธีการใช้เครื่องมือ

11. ให้ศึกษาหาความรู้เรื่องของชีวิตและสภาพปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตจริง เนื่องจากเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นสิ่งที่จัดเตรียมให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ควรเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ หรือสภาพการณ์และปัญหาที่เขาจะต้องเผชิญในชีวิตจริง

12. บ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิต และเป็นแหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลสืบเนื่องต่อไปทุกช่วงอายุตลอดชีวิต

13. ชุมชนมีบทบาทสำคัญ แหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลถัดจากบ้านคือชุมชนหรือสังคม

14. ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย การจัดการการศึกษาจะทำเพียงลำพังอีกต่อไปไม่ได้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

15. การศึกษาตลอดชีวิตเน้นการจัดการเพื่อให้บุคคลพึ่งพาตัวเองได้ มนุษย์ต้องเรียนรู้ตลอดเวลาเพื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ การจะแก้ปัญหา มนุษย์จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลา

Dave (1973) ได้เสนอว่า การศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 20 ประการ ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต มีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ 3 คำ คือ ชีวิต (Life) ตลอดช่วงของชีวิต (lifelong) และคำว่า การศึกษา (education) รวมกันเป็น การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) เป็นการให้ความหมายที่ค่อนข้างใหญ่ อีกทั้งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ของบุคคลซึ่งมีความยาวนานตลอดชีวิต

2. การศึกษาลักษณะดังกล่าวไม่ได้จบลงหลังจากที่บุคคลนั้นสำเร็จการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้วเท่านั้น แต่กระบวนการศึกษาและการเรียนรู้จะมีความเกี่ยวโยงกับชีวิตตลอดทุกช่วงวัย และในทุกโอกาส

3. การศึกษาตลอดชีวิต ไม่ได้เน้นประเด็นในการศึกษาและพัฒนาเฉพาะเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) เท่านั้น แต่เน้นกระบวนการศึกษาของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย กล่าวคือ ตั้งแต่การศึกษาเริ่มแรก หรือการศึกษาก่อนระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนกระทั่งถึงการศึกษาระดับอื่นๆ ดังนั้นการศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นการศึกษาที่เน้นพัฒนาทักษะในทุกระดับของการศึกษา

4. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่นำเอาการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยรวมไว้ในตัวเอง

5. การเรียนรู้ของบุคคลซึ่งได้เรียนรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเองล้วนเกิดขึ้นจากการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยรวมไว้ในตัวเอง

6. บทบาทของชุมชน เป็นอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการศึกษาตลอดชีวิต โดยทำหน้าที่ให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทำให้บุคคลได้เรียนรู้หน้าที่ของตนเอง และการประกอบอาชีพซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นรอบข้าง

7. โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันฝึกอบรมรวมไปถึงสถาบันที่ให้ความรู้ต่างมีส่วนสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยองค์กรเหล่านี้จะดำเนินการเพียงลำพังไม่ได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อให้บุคคลได้มีการศึกษาตลอดชีวิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

8. การศึกษาตลอดชีวิต มุ่งเน้นให้ชีวิตบุคคลเป็นฐานในการเชื่อมโยงกันระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่

9. การศึกษาตลอดชีวิต มีลักษณะบูรณการเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แก่ชีวิต โดยใช้บทบาททั้งชีวิตและสังคมในมิติต่างๆ มาทำให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต

10. ข้อบ่งชี้ถึงความมีประชาธิปไตยทางด้านการศึกษา สามารถพิจารณาได้จากการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะเป็นการเปิดให้บุคคลได้เข้าถึงซึ่งความเท่าเทียมในโอกาสทางการศึกษา

11. ความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ ถือเป็นลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

12. การศึกษาตลอดชีวิตมีลักษณะที่มีความต่อเนื่อง (Dynamic Approach) โดยเน้นไปที่การให้การศึกษาที่มีสื่อการเรียนรู้ รวมไปถึงเครื่องมือทางการศึกษา เพื่อนำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะใหม่ๆ

13. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่นำเอารูปแบบการเรียนรู้ต่างๆ ของบุคคลมาผสมผสานให้เกิดรูปแบบและวิธีการใหม่ๆ ที่เรียกว่า เป็นวิทยาการทางการศึกษา

14. การศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญ 2 ส่วน คือ ความรู้ทั่วไปและความรู้ที่เป็นทักษะเฉพาะด้าน ซึ่งสองส่วนนี้มีความสัมพันธ์กันโดยธรรมชาติ กล่าวคือ ความรู้ทั่วไปเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ทักษะที่มีความละเอียดอ่อน ...

15. นวัตกรรมการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ที่จะนำมาสู่ทักษะประสบการณ์และความสำเร็จของบุคคล จะต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาตลอดชีวิต

16. หลักสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต คือผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นกระบวนการข้างต้นจึงเอื้ออำนวยต่อความต้องการของผู้เรียนในระบบโรงเรียนที่ไม่สามารถเรียนรู้จากความต้องการของตัวเองได้

17. การพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพชีวิต เป็นสิ่งมุ่งหวังปลายทาง ของการศึกษาตลอดชีวิต

18. คุณลักษณะที่สำคัญของการจัดการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต คือ การเอื้อต่อการเข้าถึงโอกาสของทุกคน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง ทั้งนี้จะต้องนำเอาทรัพยากรทางการศึกษาต่าง ๆ มาใช้เพื่อประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้

19. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นแกนกลางหรือตัวจักรสำคัญในการวางแผนทั้งในทางทฤษฎีและโครงสร้างของการศึกษาอื่นๆ ทุกรูปแบบ

20. การนำการศึกษาตลอดชีวิตไปใช้ จะต้องสร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างการศึกษารูปแบบต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตสามารถสรุปได้ดังนี้ การศึกษาตลอดชีวิตเมื่อจัดให้มีแล้ว 1) จะต้องเปิดโอกาสให้เข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันทุกเพศทุกวัย 2) มีหลากหลายรูปแบบสอดคล้องกับความต้องการและช่วงวัย 3) จัดกิจกรรมให้อยู่ใน 3 รูปแบบการศึกษาคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

4) ต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ ภาคส่วนใดก็ทำได้ตามแต่ความเหมาะสม รวมถึงประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการด้วยเช่นกัน 5) เป้าหมายคือเพื่อให้บุคคลทั้งหมดได้เรียนรู้และสามารถดำเนินชีวิตก้าวผ่านแต่ละช่วงวัยได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ

1.4 หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึงหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตดังต่อไปนี้

มนตรี จุฬาวัฒนทล (2543) ได้ให้หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. หลักความจำเป็น เน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นครู ผู้เรียน หน่วยงาน องค์กรต่างๆ และภาคีเครือข่ายได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคน

2. หลักความเชื่อมั่น ปรัชญาพื้นฐานของการศึกษาตลอดชีวิตมีความเชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้เรื่องต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. หลักความครอบคลุม หลักการนี้แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ว่าจะเกิดขึ้นได้ต้องครอบคลุมเนื้อหาสาระทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

4. หลักความเสมอภาค เป็นหลักว่าด้วยต้องให้บุคคลทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงซึ่งโอกาสได้อย่างเท่าเทียมกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5. หลักการผสมผสาน การจัดการเรียนรู้ต้องมุ่งเน้นให้เกิดการผสมผสานทั้งเนื้อหา และสาระ โดยใช้การศึกษาหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

6. หลักการเทียบโอน การส่งเสริมให้มีการเทียบโอนการเรียนรู้เพื่อให้การศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็สามารถเรียนรู้ในระบบเดียวกันได้ ซึ่งการเทียบโอนสามารถทำได้ทั้งในระบบเดียวกันและระหว่างการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

7. หลักของความหลากหลายและเป็นประชาธิปไตย การส่งเสริมการเรียนรู้จำเป็นต้องมีความหลากหลาย ซึ่งจะทำให้กิจกรรมมีเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้ผู้เรียนสมัครใจที่จะเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของตนเองได้ตรงตามความต้องการ

8. หลักของความยืดหยุ่น เป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมถึงลดระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้บุคคลได้เรียนรู้ในลักษณะที่เป็นตัวเองมากขึ้น อีกทั้งเพื่อให้บุคคลสามารถจัดสรรเวลาได้สอดคล้องกับแผนการเรียนรู้ที่ตนวางแผนไว้

9. หลักความต่อเนื่อง เป็นการจัดการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่อง ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้หลากหลายโอกาส ทั้งในห้องเรียนและตามแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ

10. หลักความกลมกลืนและสัมพันธ์กับชีวิต การที่บุคคลจะเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง สิ่งนั้นจะต้องมีความเกี่ยวพันกับชีวิต การทำงานของตนเอง ซึ่งการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีความกลมกลืนกับวิถีชีวิตของบุคคล อันจะนำไปสู่ความตระหนักว่าการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต

11. หลักการแสวงหาความรู้ เป็นการส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในการเรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีความสนใจ จนนำพาตนเองเข้าไปสู่การเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยการวางแผนและการประเมินตนเอง เป็นการส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถเพื่อพัฒนาตนเอง

12. หลักความสำคัญของครอบครัวและชุมชน การเรียนรู้ที่สำคัญเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัว ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับครอบครัวและชุมชนอันเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญในการบ่มเพาะการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยง่าย

13. หลักการมีส่วนร่วม การจัดการศึกษาตลอดชีวิตจะประสบความสำเร็จได้ต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการผสมผสานความร่วมมือเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ทั้งจากสถาบันการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตมีดังนี้ 1) ทุกคนต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต 2) ต้องประกอบด้วย 3 รูปแบบการศึกษาคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 3) ต้องจัดได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันทุกเพศทุกวัยและทุกคน 4) ต้องจัดได้หลากหลายตรงความสนใจและตามพัฒนาการของแต่ละวัย 5) ต้องจัดให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ใช้ได้จริง 6) ต้องเกิดจากความร่วมมือกันของหลายฝ่าย 7) ต้องเชื่อมโยงกันทั้ง 3 รูปแบบการศึกษาเช่นมีการถ่ายโอนหน่วยกิตได้ เป็นต้น 8) ก่อเกิดทักษะในการขวนขวายความรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวอันเป็นเหตุให้บุคคลผลักดันตนเองและเรียนรู้เอาตัวรอดด้วยตนเองได้

1.5 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตดังต่อไปนี้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2554) กล่าวว่า ในประเทศไทยมีกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตหลายรูปแบบ ซึ่งจำแนกตามรูปแบบการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

การศึกษาในระบบ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดอยู่ในสถานศึกษาหรือโรงเรียนมีเนื้อหาสาระซึ่งจำเป็นสำหรับคนไทย 8 สาระได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา พลศึกษาและศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ แบ่งออกเป็นการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยถือว่าการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ด้วย

2. การศึกษาอุดมศึกษา ได้แก่ การศึกษาที่จัดสูงขึ้นกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่อาชีวศึกษาในระดับปริญญาและสูงขึ้นไป

การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อขยายและชดเชยโอกาสทางการศึกษา แก้ไขปัญหาและยังตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของบุคคล อาจจำแนกลักษณะของการศึกษานอกระบบตามจุดมุ่งหมายได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อชดเชยโอกาส เป็นการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่พลาดโอกาสทางการศึกษาจากในระบบให้ได้รับการศึกษาที่มีความเท่าเทียม เช่น การจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่หลักสูตรมีลักษณะเท่าเทียมกับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย

2. การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อแก้ไขปัญหาการศึกษาทั้งในระดับชาติและบุคคลโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

2.1 การแก้ไขปัญหาไม่รู้หนังสือของประชาชน เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือให้สามารถอ่านออกเขียนได้ โดยส่วนใหญ่เป็นประชากรซึ่งอาศัยอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารและในเมือง

2.2 การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยจัดให้มีหลักสูตรระยะสั้นเพื่อฝึกอาชีพ รวมทั้งโครงการพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการจัดการความรู้ในชุมชน โครงการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

2.3 การแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิต โดยจัดให้มีหลักสูตรระยะสั้นเพื่อฝึกอาชีพ การอบรมต่างๆ โดยมุ่งเน้นเนื้อหาคุณภาพชีวิต สุขอนามัย และทักษะการใช้ชีวิตตลอดจนให้ความรู้เรื่องการเมือง การปกครอง ศาสนา และหน้าที่พลเมือง

3. การจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของบุคคล โดยมุ่งเน้นสร้างกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น E-learning ค่ายวิชาการ เพื่อตอบสนองความต้องการสำหรับการเรียนรู้ทั่วไปหรือเป็นงานอดิเรก เพื่อใช้ชีวิตในวัยเกษียณให้มีความสุข เป็นต้น การจัดการศึกษานอกระบบมีหน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นเป็นจำนวนมาก ในส่วนของสำนักงาน กศน. มีสถานศึกษาจำนวน 984 แห่งที่จัดออกมาในรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่จัดการจัดการศึกษานอกระบบ โดยมีทั้งที่จัดเองและจัดร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถเรียนรู้ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมักมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งในปัจจุบันมีผู้จัดเป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในสังคมและชุมชน เช่น ห้องสมุดประชาชน แหล่งการเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น website, internet ฯลฯ

อุดม เชยกีวงศ์ (2551) ได้กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตมีกิจกรรมที่หลากหลายซึ่งควรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับปรากฏการณ์หรือสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม ดังนี้

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นสถานที่ให้คนในชุมชนใช้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่ชาวบ้านสนใจ โดยอาจจัดเป็นแหล่งรวมหนังสือหรือสื่อต่าง ๆ ที่สามารถให้ทุกคนมาเรียนรู้ด้วยกันรวมทั้งเป็นแหล่งพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนจัดขึ้นเองหรือหน่วยงานภายนอกจัดขึ้น

2. การศึกษาวิชาชีพ เป็นการจัดการเรียนการสอนหรือฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หรือฝึกทักษะเกี่ยวกับการทำงาน จนมีความรู้หรือทักษะเพียงพอสำหรับนำไปประกอบวิชาชีพ โดยอาจจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น และมีเนื้อหาที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

3. กลุ่มสนใจ เป็นการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ที่มีความสนใจเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งในช่วงเวลาสั้น ๆ

4. ห้องสมุดประชาชน เป็นห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นสำหรับให้บริการความรู้ข่าวสารข้อมูล ซึ่งผู้ใช้บริการจะเกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ห้องสมุดประชาชนเป็นได้ทั้งแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ตลอดจนเป็นแหล่งพักผ่อนตามอัธยาศัย

5. ศูนย์วิทยาศาสตร์ เป็นการจัดกิจกรรมทางการศึกษาผู้เรียนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดแสดงในรูปแบบของท้องฟ้าจำลอง นิทรรศการวิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ สวนธรรมชาติ เป็นต้น

6. รายการวิทยุเพื่อการศึกษา เป็นการนำเทคโนโลยีด้านวิทยุกระจายเสียงมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีทั้งที่จัดทำเป็นรายการเพื่อการศึกษาโดยตรงและจัดทำเป็นรายการวิทยุทั่วไปที่สอดแทรกความรู้เข้าไปในรายการ

7. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา เป็นการนำเทคโนโลยีด้านวิทยุโทรทัศน์มาใช้เผยแพร่ความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมในลักษณะของการจัดการศึกษาทางไกล (Distance Education) นอกจากนี้รายการโทรทัศน์ยังได้พัฒนาไปสู่รูปแบบของวีดิทัศน์ เพื่อการศึกษาอีกด้วย

วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (2557) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบันเกิดขึ้นจากการผสมผสานของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ได้แก่

1. การศึกษาวิชาสามัญ ได้แก่ การสอนอ่านเขียนเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ การศึกษาเทียบเท่าระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถตามที่สังคมคาดหวัง

2. การศึกษาทางด้านวิชาชีพ ได้แก่ การจัดอบรมวิชาชีพทั้งระยะสั้นและระยะยาวในหลายสาขาอาชีพ ทั้งแบบมีประกาศนียบัตรและไม่มีประกาศนียบัตร เพื่อให้มีทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม

3. การให้ความรู้ทั่วไป ได้แก่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ บุคคล แหล่งเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และพัฒนาคุณภาพชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตในอนาคต เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เรียบง่าย สอดคล้องสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการตามธรรมชาติของแต่ละบุคคลมากขึ้น โดยบูรณาการการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประสานสัมพันธ์ ส่งเสริมเกื้อกูลและถ่ายโยงกันได้ เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่ให้บริการผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่มอาชีพได้อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย จัดเป็นการศึกษาตลอดชีวิตอย่างแท้จริง ตัวอย่างการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในอนาคตสามารถพัฒนาได้ดังนี้

- สร้างนิสัยการเรียนรู้และความสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้เป็นผู้เรียนตลอดชีวิต โดยชี้ให้เห็นถึงวิธีการเรียนรู้และประโยชน์อันเกิดจากการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และส่งเสริมการเข้าถึงบริการด้านข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่ถูกต้อง
- กระจายทรัพยากรการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยจัดทำเนียบแหล่งการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อให้บุคคลทราบและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตน จัดตั้งหรือสร้างแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย
- สร้างภาคีเครือข่ายการศึกษาตลอดชีวิต โดยสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เช่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน สถานประกอบการ เป็นต้น โดยบูรณาการการเรียนรู้เข้าไปกับการดำเนินชีวิตในทุกสถานการณ์ ทุกเวลา ทุกสถานที่ และทุกหน่วยงาน ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันจากสิ่งใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่ไกลตัว และสร้างความสัมพันธ์ความเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างแท้จริง

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ ให้ความรู้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย รวมถึงผู้สูงอายุ โดยมีการออกกฎหมาย/นโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหน่วยงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลกลาง หน่วยงานของท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนก็ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเช่นกัน โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น Community Centers, Senior Activity Centers, Lifelong Learning Institutes และ Professional Development Centers สำหรับผู้ที่มีงานทำแล้วและยังว่างงานอยู่

ประเทศไอร์แลนด์ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการรู้หนังสือสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน และตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของสังคมให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย รวมถึงสตรีผู้พิการและผู้ว่างงาน โดยมีการออกกฎหมาย/นโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหน่วยงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลกลาง หน่วยงานของท้องถิ่น รวมทั้งทุกภาคส่วนของสังคมก็มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยเช่นกัน กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จัดขึ้นมี

หลายรูปแบบ เช่น หลักสูตรอบรมวิชาชีพระยะสั้น โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับการทำงานในต่างประเทศ

ประเทศเกาหลีใต้ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนทุกคน ทั้งที่มีงานทำและยังว่างงาน เป็นการตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย มีระบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ โดยมีการออกกฎหมาย/นโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหน่วยงานต่างๆ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลกลาง หน่วยงานของท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จัดขึ้นมีหลายรูปแบบ เช่น Lifelong Learning City ซึ่งมีระบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยืดหยุ่น และมีสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ประชาชน เป็นต้น

ประเทศญี่ปุ่นได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ สตรี ผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา โดยมีการออกกฎหมาย/นโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหน่วยงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลกลาง หน่วยงานของท้องถิ่น รวมถึงทุกภาคส่วนของสังคมก็มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยเช่นกัน กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จัดขึ้นมีหลายรูปแบบ เช่น Community Center (Kominkan) สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนทางไกล ระบบ ELNET ซึ่งใช้ดาวเทียมเพื่อการศึกษาถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า รูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิตนั้นเป็นไปตามรูปแบบของระบบการศึกษาคือ รูปแบบการศึกษาในระบบ รูปแบบการศึกษานอกระบบ และรูปการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถชี้แจงแต่ละรูปแบบได้ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1. รูปแบบการศึกษาในระบบ คือการศึกษาที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบทั้งหมด ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-6 มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-6 ระดับอาชีวศึกษา และระดับมหาวิทยาลัย (เช่น ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก) โดยมีหน่วยงานและสถาบันทางการศึกษาจัดให้ มีระบบระเบียบการเรียนตายตัว เป็นไปตามระยะเวลาและช่วงอายุที่ชัดเจน มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบว่าผ่านเพื่อเตรียมไปยังขั้นที่สูงขึ้นหรือไม่

2. รูปแบบการศึกษานอกระบบ คือการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อคนทุกเพศทุกวัย จัดขึ้นเพื่อหลายวัตถุประสงค์เช่น เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เช่น การศึกษาผู้ใหญ่) เป็นการอบรมในหน่วยงานและองค์กรต่างๆ (เช่น แผนกพัฒนาบุคลากรในองค์กร) เป็นการอบรมวิชาชีพ (เช่น ศูนย์ฝึกทักษะอาชีพ) และเพื่อเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศตามความต้องการและความเหมาะสมเพื่อให้เท่าทัน (เช่น การจัดอบรมให้ความรู้เรื่องวิธีป้องกันยุงลาย)

3. รูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย คือการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้บุคคลได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ สภากาแฟ หรือจัดพื้นที่การเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน มีสภาพแวดล้อมในแหล่งการเรียนรู้หรือพื้นที่การเรียนรู้ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ของบุคคล เช่น ห้องสมุด สวนสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ นิทรรศการ เว็บไซต์ ฯลฯ โดยควรส่งเสริมให้มีหลากหลายรูปแบบ กระจายเป็นหลายส่วน เพื่อให้บุคคลเข้าถึงได้ง่ายและหลากหลายตรงความต้องการที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

ตอนที่ 2 การศึกษานอกระบบ

2.1 ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบดังต่อไปนี้

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2546) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้คำนิยามของ การศึกษานอกระบบว่า เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้กล่าวว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัด ระยะเวลาเรียนที่ยืนหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการ และศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย วิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2553) การศึกษานอกระบบหมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชากรนอกโรงเรียน มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่นในเรื่องหลักสูตร เวลาเรียน สถานที่เรียน วิธีเรียน ผู้เรียนที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องอายุ อาชีพ พื้นฐานการศึกษา เน้นการเรียนเรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบันเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน หน่วยงานที่จัดมีหลากหลายทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน องค์กร สถานประกอบการต่างๆ ซึ่งอาจจะจัดในรูปแบบอิสระหรือจัดในลักษณะภาคเครือข่าย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

อุ่นตา นพคุณ (2546) การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมหรือโปรแกรมต่างๆ ในสังคมที่จัดขึ้นโดยมีเจตนาหรือมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับประชาชนที่สามารถกำหนดได้ว่าคือใคร ผู้เรียนหรือผู้รับบริการเองก็มีเจตนาหรือมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้และรับประสบการณ์ต่างๆ เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเอง หรือการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มหรือชุมชน กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชากรทุกเพศทุกวัยทุกชุมชน ทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือชุมชนมีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี โดยใช้ระยะเวลาสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการ ความสนใจผู้เรียน สามารถแก้ปัญหาของกลุ่มหรือชุมชนได้

วิศนี ศิลตระกูล and ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2547) การศึกษานอกระบบ หรือ การศึกษานอกโรงเรียน หรือ การศึกษาอรูปนัย หรือ การศึกษาผู้ใหญ่ เป็นกิจกรรมการศึกษาซึ่งจัดให้แก่ผู้ที่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระบบ โดยไม่จำกัด เพศ วัย พื้นฐานการศึกษา กิจกรรมทางการศึกษามีความยืดหยุ่นในเรื่องต่างๆ เช่น ระเบียบ กฎเกณฑ์ หลักสูตร ระยะเวลาของกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีความหลากหลาย การศึกษานอกระบบเกิดจากความเชื่อพื้นฐานหรือปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตที่ว่าบุคคลควรได้รับการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

จรวยพร ธรณินทร์ (2550) กระบวนการจัดการสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติและทักษะ และความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนในระบบทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย การศึกษานอกระบบยุคใหม่จึงเน้นการเรียนรู้และสมรรถนะ

สุมาลี สังข์ศรี (2551) การศึกษานอกระบบ หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบทั้งหมด ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ประชากรก่อนวัยเรียน ประชากรที่อยู่ในวัยเรียนแต่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระดับต่างๆ และประชากรที่มีอายุพ้นวัยเรียนในระบบไปแล้วที่ต้องการความรู้เพิ่มเติม เช่น ประชากรวัยแรงงานจนถึงผู้สูงอายุ โดยไม่จำกัดวัย เพศ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ ความสนใจ ฯลฯ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งในด้านความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การอ่าน การเขียน ความรู้ทางด้านทักษะอาชีพและข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในเรื่องต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม การศึกษาประเภทนี้มีความยืดหยุ่นในเรื่องระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอายุของผู้เรียน ระยะเวลาเรียนหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล สถานที่เรียน ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้เมื่อมีความพร้อม หยุดเรียนได้เมื่อมีภาวะความจำเป็นและกลับมาเรียนได้เมื่อต้องการ เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและสังคม หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาประเภทนี้ไม่จำกัดเฉพาะสถาบันทางการศึกษา อาจจะเป็นหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

UNESCO (2014) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบปกติ โดยมุ่งบริการให้กลุ่มคนต่างๆ ของประชากรทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก โดยเน้นการเรียนรู้

Coombs (1985) การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือระบบการศึกษาภาคปกติไม่ว่ากิจกรรมจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมต่างหาก หรือจัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมใหญ่อื่นๆ เป็นกิจกรรมที่มุ่งบริการกลุ่มผู้เรียนที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมาย และจัดอย่างมีจุดมุ่งหมาย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นโดยบุคคลหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ได้ตั้งไว้ เช่น ผู้ใหญ่ เยาวชนที่ขาดโอกาสการศึกษาจากในระบบ บุคคลในวัยทำงาน ผู้สูงอายุ ผู้ต้องขัง ฯลฯ โดยกิจกรรมการเรียนรู้เหล่านั้นจัดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่มีความยืดหยุ่นในบางเรื่องเพื่อให้สอดคล้องต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิเช่น เวลาเรียน สถานที่เรียน อายุผู้เรียน วิธีการประเมิน โดยครอบคลุมกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย อาทิเช่น การศึกษาขึ้นพื้นฐาน การอบรมและพัฒนาบุคลากรในองค์กรและหน่วยงานต่างๆ พัฒนาทักษะทางวิชาชีพ รวมไปถึงการให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น เป็นต้น

2.2 ลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบดังต่อไปนี้

ทองอยู่ แก้วไทรฮะ (2544) ได้สรุปลักษณะของการศึกษานอกระบบไว้ดังนี้

1. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา มีความยืดหยุ่นมาก เนื้อหาสามารถปรับให้ได้ตามความเหมาะสมตามท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียนเพื่อที่จะนำเอาความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
2. การเรียนการสอนและวิธีการสอนของการศึกษานอกระบบมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความจำเป็น
3. ระยะเวลาในการเรียนขึ้นอยู่กับชนิดและลักษณะของวิชา รวมทั้งความสนใจของผู้เรียน

4. ผู้เรียนของการศึกษานอกระบบไม่มีการกำหดเกณฑ์อายุ วัย เพศ วุฒิการศึกษาของผู้เรียน หากแต่การเรียนนั้นขึ้นอยู่กับความสนใจและความสมัครใจของผู้เรียนที่มีต่อวิชานั้นๆ เป็นสำคัญ

5. ผู้สอนหรือบุคลากรทางการศึกษานอกระบบอาจจะเป็นครูผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาที่สอนโดยตรงหรือเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์จากการประกอบอาชีพของตนมาเป็นวิทยากรหรืออาสาสมัครก็ได้

6. สถานที่เรียนของการศึกษานอกระบบสามารถปรับเปลี่ยน กระจาย หรือโยกย้ายไปตามสถานที่ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สามารถจัดได้ทุกแห่งที่มีความสะดวก เช่น ศาลาวัด ห้องสมุดประชาชน หรือชั้นเรียนในโรงเรียนภาคปกติ เป็นต้น

7. หน่วยงานหรือสถาบันที่รับผิดชอบการจัดการศึกษานอกระบบมีทั้งภาครัฐเอกชน และสถาบันอุดมศึกษา

8. ความยืดหยุ่นของการจัดการศึกษา กิจกรรมและโครงการต่างๆของการศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่นมาก ทั้งนี้เพื่อจะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ ส่วนหลักสูตร ระยะเวลา สถานที่ วิธีการสอน และผู้สอนก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่

9. การรับรองความสามารถและคุณวุฒิ การประเมินผลของการศึกษานอกระบบ มักจะประเมินในระยะเวลาสั้นๆ ประกาศนียบัตรหรือวุฒิบัตรจะแสดงให้เห็นถึงการได้ผ่านการเรียนหรือฝึกอบรมเท่านั้น

วิศนี ศิลตระกูล and ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2547) การศึกษานอกระบบมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. ผู้เรียน ไม่มีการกำหนดเกณฑ์อายุ เหมือนการศึกษาในระบบ ขึ้นอยู่กับความสมัครใจเป็นสำคัญ ไม่มีการบังคับ ผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัย ทุกวุฒิ สามารถเรียนได้ตามความต้องการและความสนใจที่ตนเองมีต่อวิชานั้นๆ

2. ผู้สอน ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบนั้นอาจจะเป็นครูผู้สอนที่มีความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญในวิชาที่เรียนโดยตรง หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จากการประกอบอาชีพมาเป็นวิทยากร หรืออาสาสมัคร

3. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา มีความยืดหยุ่น ปรับได้ตามท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน เรียนแล้วมุ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที

4. รูปแบบการจัด ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน รูปแบบการจัดจะแตกต่างกันไปเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้จัดและผู้รับบริการ

5. การเรียนการสอน มีรูปแบบแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมความจำเป็น บางครั้งจะจัดการเรียนการสอนเป็นชั้นเรียน บางครั้งไม่เป็นชั้นเรียน บางครั้งจัดในรูปกลุ่มสนทนา การสาธิต การฝึกอบรม สื่อมวลชนและการศึกษาทางไกล ฯลฯ

6. สถานที่ สามารถกระจายโยกย้ายเปลี่ยนแปลงได้ ที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น โดยอาจจะจัดขึ้นที่ศาลาวัด ชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกติ ศูนย์อนามัย ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียน สถานประกอบการ สนามกีฬา ศาลาประชาคม ใต้ร่มไม้ ฯลฯ

7. ระยะเวลา ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดและลักษณะของวิชา รวมทั้งความสนใจของผู้เรียนด้วย เช่น การเรียนวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าในที่แห่งหนึ่งอาจจะใช้ระยะเวลานานกว่าการเรียนการสอนวิชาเดียวกันในอีกที่แห่งหนึ่งก็ได้

8. การรับรองความสามารถและคุณวุฒิ การประเมินผลการศึกษานอกระบบจะประเมินสั้นๆ เป็นประกาศนียบัตรหรือวุฒิบัตรที่ได้ความหมายเพียงว่าได้ผ่านการเรียนหรือการฝึกอบรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มิได้มีความสำคัญมากนัก เพราะมิได้กำหนดให้เห็นว่ามีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับใดของมาตรฐานการเรียนรู้ในระบบภาคปกติ (ยกเว้นการเรียนหลักสูตรการศึกษานอกระบบสายสามัญ ซึ่งมีศักดิ์และสิทธิเท่ากับผู้เรียนตามหลักสูตรของโรงเรียนภาคปกติทุกประการ)

9. ความยืดหยุ่นของการจัด กิจกรรมและโครงการต่างๆ ของการศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่นมาก เพื่อให้การจัดตอบสนองตอบความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนหลักสูตร เนื้อหา ระยะเวลา สถานที่ วิธีสอนและวิทยากรผู้สอนนั้นจะปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบสามารถสรุปได้ดังนี้ 1.) เน้นความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ ดังนั้นกิจกรรมการศึกษานอกระบบควรมีความยืดหยุ่นเป็นไปตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย หมายรวมถึง เนื้อหา ระยะเวลา สถานที่ เช่น เนื้อหาเดียวกันแต่เมื่อกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนอาจจะต้องปรับ เนื้อหา วิธีการสอน เวลา สถานที่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในครั้งนั้นๆ เป็นต้น 2.) ผู้สอน ไม่จำกัดต้องเป็นครู หรืออาจารย์เสมอไป อาจจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นมาก ผู้เชี่ยวชาญ ผู้อยู่ในบริบท เพื่อนร่วมงาน ผู้สูงอายุ พระสงฆ์ ครูภูมิปัญญา เป็นต้น 3) เนื้อหา สามารถเป็นเนื้อหาใดก็ได้ที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยจะเน้นที่ หลักสูตรสั้นกระชับ เรียนจบแล้วสามารถนำไปใช้งานได้เลยทันที เช่น การป้องกันยุงลาย สอนเย็บผ้า ซ่อมคอมพิวเตอร์ สอนวาดภาพเหมือน เป็นต้น

2.3 รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบดังต่อไปนี้

ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ (2543) รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบมี 3 รูปแบบคือ

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนแสวงหาความรู้ใหม่ๆ หรือพัฒนาทักษะที่ต้องการด้วยตนเอง ซึ่งอาจเรียนรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ หรือขอคำแนะนำปรึกษาและความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น ครู เพื่อน ญาติพี่น้อง ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น อาสาสมัคร เป็นต้น ซึ่งวิธีการคือ การศึกษาค้นคว้าหรือทำกิจกรรมตามใบงาน คือการเขียนคำสั่งว่าผู้เรียนจะต้องกระทำอะไรเพื่อเรียนรู้เรื่องอะไรและต้องทำอะไร โดยผู้เรียนจัดเวลาการปฏิบัติหรือค้นคว้าเอง โดยควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบว่าจะใช้แหล่งการเรียนรู้อะไร จะผลิตงานอะไร จะประเมินตนเองอย่างไร เป็นต้น หรือการศึกษาตามความสนใจในขอบข่ายเนื้อหาที่เรียน เนื้อหาบางเรื่องผู้สอนให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อที่ถนัดหรือสนใจไปศึกษาจากแหล่งความรู้ต่างๆ และจดบันทึกสรุปความรู้และมานำเสนอผลการเรียนรู้ในหัวข้อนั้นๆ หรือ การเรียนรู้จากการทำโครงงาน คือให้ผู้เรียนทำโครงงานตามความสนใจ ค้นคว้าทดลอง สรุปผลด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนคอยให้คำแนะนำหรือความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ผู้เรียน หรือ การเรียนรู้โดยใช้สื่อประสม คือชุดการเรียนรู้จากการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาทางไกล คอมพิวเตอร์ช่วยสอน วีดิทัศน์ ค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่ทันสมัยในการค้นคว้า เป็นต้น

2. การเรียนรู้แบบเป็นกลุ่ม การเรียนรู้เป็นกลุ่มมีความสำคัญเพราะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ คิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาร่วมกัน ปลูกฝังการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ฝึกแสดงความเห็น อาจทำเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อยก็ได้ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ มีหน้าที่กระตุ้นผู้เรียนให้คิด ระดมสมอง มองในมุมมองที่แตกต่างกันไป สนับสนุนให้แสดงความเห็นหลายๆ มุมมองเป็นต้น เทคนิคการเรียนรูแบบเป็นกลุ่มก็มีหลากหลายเทคนิค อาทิ เช่น เทคนิคการอภิปรายกลุ่ม 6-20 คน เทคนิคการอภิปรายเป็นคณะ เชิญผู้อภิปรายที่มีความเชี่ยวชาญ นำเสนอได้ดี ประมาณ 3-4 คน เทคนิคการเล่นบทบาทสมมติเพื่อเรียนรู้ความรู้ อารมณ์ความรู้สึกผ่านการสวมบทบาทและสนับสนุนให้อภิปรายหลังสังเกตการณ์เล่นบทบาทสมมติ เทคนิคการสาธิตโดยผู้เรียนเป็นผู้สังเกตการณ์สาธิตนั้นๆ เทคนิคการสัมมนาโดยทุกคนเป็นผู้มีความสนใจความรู้ในประเด็นที่จะสัมมนาอยู่แล้ว เป็นต้น เทคนิคการบรรยายด้วยคณะผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญคนละส่วนกันมาพูดในหัวข้อเดียวกันแต่คนละมุมมอง

3. การสอนเสริม รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประเภทนี้ยังคงมีความสำคัญเพราะว่า จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาที่มีความยาก การสอนเสริมจะเฉพาะ

เนื้อหาวิชาที่จำเป็นต้องมีผู้อธิบาย ผู้ให้ความรู้ ผู้เรียนจะไม่สามารถเข้าใจได้ง่ายเมื่อศึกษาด้วยตนเอง เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ผู้ที่สอนเสริมอาจจะเป็นวิทยากรที่เชิญมาเฉพาะหรืออาสาสมัครก็ได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่ารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบ สามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบเนื่องจากว่าต้องสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมนั้นๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น หากมีผู้สอน มีผู้เรียน มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนเนื้อหาตามความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการวัดและประเมินผล หลักสูตรเน้น ระยะสั้น สามารถเรียนแล้วนำไปใช้งานในชีวิตประจำวันได้ทันที จะเป็นรูปแบบการเรียนรู้เดี่ยว กลุ่ม หรือรูปแบบใดแล้วแต่ความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ

2.4 ประเภทของการศึกษานอกระบบ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ประเภทของการศึกษานอกระบบดังต่อไปนี้

สุมาลี สังข์ศรี (2551) กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่มหลัก ดังต่อไปนี้

1. การศึกษานอกระบบประเภทการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ความรู้เรื่องการอ่านเขียน การคำนวณเบื้องต้น การติดต่อสื่อสาร ความรู้ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น การสอนอ่านเขียน สำหรับประชาชนทั่วไป ชาวไทยภูเขา ประชาชนชาวไทยมุสลิม หรือการศึกษานอกระบบสายประถม มัธยมต้น และมัธยมปลาย ซึ่งเทียบเท่ากับการศึกษาในระบบ เลือกเรียนได้ 3 วิธีคือ แบบชั้นเรียน แบบเรียนด้วยตนเอง และแบบทางไกล

2. การศึกษานอกระบบประเภทการให้ความรู้และทักษะอาชีพ เป็นการให้ความรู้ทางด้านวิชาชีพสาขาต่างๆ เพื่อจะนำความรู้มาปรับปรุงอาชีพที่ประกอบอยู่หรือสร้างอาชีพใหม่ เพื่อเพิ่มพูนรายได้ วิชาชีพที่เปิดสอนอยู่มีมากมายหลายสาขา ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม คหกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมวิทยุ โทรทัศน์ ช่างแอร์ พิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ ช่างยนต์ ตัดเย็บเสื้อผ้า อาหาร ขนม เลี้ยงปลา นากุ้ง เครื่องจักสาน ฯลฯ การฝึกอบรมวิชาชีพจัดโดยหลากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สมาคม มูลนิธิ เช่น สถาบันพัฒนา ฝีมือแรงงาน กรมอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่าง กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพของเอกชน อาจเป็นการฝึกอาชีพระยะสั้น การฝึกอาชีพแบบกลุ่มสนใจ รวมตัวกัน 15 คน แล้วเจ้าหน้าที่ประสานงานหาวิทยากรมาจัดอบรมให้เป็นต้น หรือเป็นการฝึกอาชีพหลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ

3. การศึกษานอกระบบประเภทให้ความรู้ทั่วไป ข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน เป็นการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ความรู้ด้านสุขภาพ กฎหมาย ศาสนา สิ่งแวดล้อม การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ กิจกรรมในกลุ่มนี้ ได้แก่ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้การให้ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ การจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน รวมไปถึงการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2554) การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายด้านรูปแบบ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุ สถานที่ โดยมุ่งหมาย ให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ๆคือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญ ประเภทความรู้และอาชีพ และประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป ครอบคลุมกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ เป็นกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนผู้ไม่รู้หนังสือให้กลุ่มเป้าหมายให้อ่านออก เขียนได้ คิดเลขพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม โดยมีครูอาสาสมัคร จัดกิจกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ จัดกลุ่มผู้เรียนแบบตัวต่อตัว เป็นกลุ่ม หรือแบบเป็นชั้นเรียน

2. กิจกรรมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษานอกระบบทั้งสายสามัญและสายอาชีพ สำหรับกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีพื้นฐานความรู้พอที่จะดำเนินชีวิต ศึกษาต่อ หรือเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งสามารถสอนได้ด้วยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครูอาสาสมัคร ครูประจำกลุ่ม ตลอดจนวิทยากรสอนเสริมที่เป็นเครือข่าย มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีสาระสอดคล้องกับท้องถิ่น มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถยกระดับความรู้ให้สูงขึ้น และเปิดโอกาสให้มีความรู้พื้นฐานจนสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยดำเนินการดังนี้

2.1 การศึกษานอกระบบสายสามัญ จัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา หาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาระดับสูงต่อไป โดยกำหนดหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.2 การศึกษานอกระบบสายอาชีพ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีอาชีพหรือเห็นช่องทางการทำมาหากิน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีในการทำงานเพื่อประกอบอาชีพอิสระ อาชีพในตลาดแรงงาน หรือเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของ

ตนเองและชุมชน รวมทั้งเพื่อเพิ่มวุฒิทางการศึกษาและการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับหน้าที่การงาน โดยมีหลักสูตรประกาศนียบัตร พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง 2546) สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอก

3. กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง เป็นการจัดการศึกษาให้กับประชาชนโดยการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนตามความต้องการของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายกิจกรรม ที่ดำเนินการมีดังนี้

3.1 การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ จัดการศึกษาที่เน้นความรู้และทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น ให้ผู้เรียนมีทักษะความชำนาญเฉพาะเรื่อง สามารถเพิ่มผลผลิตหรือลดต้นทุนการผลิต มีความรู้และทักษะในการจัดการระบบบัญชี การตลาด การบริหารจัดการอย่างครบวงจร สามารถประกอบอาชีพทันสมัย และรู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วยกิจกรรมฝึกทักษะพื้นฐาน จัดกลุ่มพัฒนาอาชีพ และฝึกอาชีพโดยใช้เทคโนโลยี เช่น กลุ่มทำผ้าบาติก การตัดเย็บเสื้อผ้า ศิลปะประดิษฐ์ การปลูกผักปลอดสารพิษ

3.2 การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับชีวิต เสริมสร้างความรู้ความสามารถของบุคคล กระตุ้นให้เกิดวิธีคิด มีความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งมีเนื้อหาของกิจกรรมที่สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ครอบครัวศึกษา ดนตรี กีฬา ยาเสพติด ประชาธิปไตย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณธรรมและจริยธรรม มิปัญญาท้องถิ่น โบราณคดี ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเข้าค่าย การแข่งขันการศึกษาดูงานเป็นต้น

3.3 การศึกษาเพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชน จัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองนโยบาย และความต้องการของประชาชน ในการพัฒนาสังคมและชุมชนบูรณาการเนื้อหาต่างๆ ให้ความรู้และฝึกทักษะตามความต้องการของชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเน้นการจัดเวทีชาวบ้าน การจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การจัดการความรู้ในชุมชน การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน การพัฒนาทักษะการเรียนรู้พื้นฐานวิชาการใหม่ๆ เช่นคอมพิวเตอร์ และประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่

3.3.1 จัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นส่งเสริมแก้ไขปัญหาความยากจน กระจายรายได้ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่โดยใช้กระบวนการ กศน. ร่วมกับภาคีเครือข่าย สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนให้สามารถพัฒนาตนเองสู่ความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน เช่น การจัดเวทีระดมความคิดเห็นระดับหมู่บ้าน ตำบล ภายใต้การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาความยากจนด้วยกระบวนการ กศน.

3.3.2 หลักสูตรการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช) เป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบเฉพาะสำหรับคนกลุ่มชาวเขาที่ไม่รู้หนังสือในศูนย์การเรียนชุมชน

ชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง โดยเป็นการจัดการศึกษาที่ยึดชุมชนเป็นหลัก มุ่งให้เกิดการพัฒนาแก่บุคคลและชุมชนในเขตภูเขา จัดการศึกษาภาคบังคับ (ป. 1-ม.3) โดยเนื้อหาจัดเป็น 6 สภาพ ได้แก่สุขภาพอนามัย การทำมาหากิน ศิลปวัฒนธรรม สังคมและชุมชน และเทคโนโลยีกับวิถีชีวิต โดยบูรณาการองค์ความรู้ 8 สาระเข้าไปด้วย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าประเภทของการศึกษานอกระบบสามารถสรุปได้ดังนี้ 1.) การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะการศึกษานอกระบบมีขึ้นเพื่อบุคคลที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ โดยการศึกษานอกระบบระบบมีความเชื่อเรื่องความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการรับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นประเภทของการศึกษานอกระบบประเภทหนึ่งที่สำคัญคือ เพื่อส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชาชน 2.) การพัฒนาบุคลากรในองค์กร โดยจัดขึ้นโดยหน่วยงานหรือองค์กรที่บุคคลเหล่านั้นปฏิบัติงานอยู่ 3.) การพัฒนาอาชีพ เน้นกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างอาชีพ โดยหน่วยงานใดเป็นผู้จัดก็ได้ เช่น การเลี้ยงปลา ตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น 4.) ข้อมูล ความรู้ข่าวสารเพื่อการเท่าทัน คือการเรียนการสอนอื่นๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคคลมีความรู้ มีข้อมูลเท่าทันการเปลี่ยนไปของโลก

ตอนที่ 3 การศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยไม่ใช่เรื่องใหม่ หรือเป็นการศึกษารูปแบบใหม่ แต่เป็นการศึกษาที่มีมานานแล้วตั้งแต่มนุษย์เกิดขึ้นบนโลก เป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์อย่างแท้จริง ความรู้ที่ได้จึงเกิดจากการได้บอก ได้สอน การได้พูดคุย การได้สังเกต การดูตัวอย่างจากผู้อื่น จากผู้รู้ จากผู้ที่มีประสบการณ์เกือบทั้งสิ้น ยิ่งในปัจจุบันทั้งสังคมระดับประเทศและสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สมาชิกสังคมจำต้องก้าวให้ทันโลก การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีความจำเป็นและสำคัญต่อชีวิตประจำวันอย่างมาก ดังนั้นการอ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสือเพียงภาษาเดียวย่อมไม่เพียงพอ สังคมในอนาคตผู้คนจะต้องอ่านภาษาคอมพิวเตอร์และภาษาต่างประเทศได้ การรู้ภาษาอื่นจึงมีความจำเป็นมากขึ้น เช่นเดียวกับการฟังและการดู ต้องรู้และเข้าใจภาษาอื่น ในทำนองเดียวกันจะต้องดูวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ทั้งของไทยและต่างประเทศ เพื่อให้ก้าวทันโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้จะต้องสังเกตสิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อมซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้และได้แนวทางปฏิบัติไปพร้อมกัน

3.1 ความหมายของคำว่า การศึกษาตามอัธยาศัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยดังต่อไปนี้

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2546) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) และฉบับเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ได้ระบุว่า การศึกษาอัธยาศัย คือการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. (2551) ในมาตรา 4 กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. (2551) ในมาตรา 6 กล่าวว่า การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักดังต่อไปนี้

1. การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการศึกษา
3. การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. (2551) ในมาตรา 8 กล่าวว่า การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
3. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อแหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้

เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2552) กล่าวว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal Learning) เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ได้รับความรู้อย่างไม่รู้ตัว โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ สื่อบุคคล ฯลฯ สามารถนำความรู้นั้นไปใช้ เช่น การดูละครทางโทรทัศน์เพื่อการผ่อนคลาย อ่านหนังสือ ดูรายการที่ให้ความรู้ซึ่งจัดขึ้นทางโทรทัศน์ ฟังข่าววิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ การท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ เป็นต้น ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเองนับตั้งแต่การเลือกที่จะเรียนรู้หรือไม่เรียน จะเรียนรู้เรื่องใดผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

ทิศนา แขมมณี (2552) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความถนัด โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม ธรรมชาติ สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ

Evan (1981) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ผลของการเรียนรู้อันเกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียนหรือแหล่งความรู้อย่างใดอย่างหนึ่งมีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน

Coombs (1985) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึง กระบวนการตลอดชีวิตที่ทุกคนได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน การสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน การสังเกตจากตัวอย่าง เจตคติของสมาชิกในครอบครัว เพื่อน จากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์ และหนังสืออื่นๆ ฟังวิทยุ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ มักไม่มีการจัดไม่มีระบบ และบางครั้งก็ไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแต่ละคนอย่างยิ่ง แม้แต่ผู้ที่มีการศึกษามาจากในโรงเรียนแล้วก็ตาม

Javis (2010) การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การเรียนรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้ชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ซึ่งเกิดจากการนำตนเองและการศึกษาอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบทั้งหมดคือการศึกษาตามอัธยาศัย

Tummons and Ingleby (2014) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่จัดอย่างไม่เป็นทางการ โดยจะมีการวางแผนก่อนล่วงหน้าหรือไม่ได้วางแผนก่อนล่วงหน้าก็ได้ โดยอาจเกิดในชีวิตประจำวัน อาจเกิดจากความต้องการอยากเรียนรู้ อยากหาคำตอบ ความสนใจใฝ่รู้ของแต่ละบุคคลก็ได้ รวมไปถึงการลองผิดลองถูก การเรียนรู้ด้วยตนเองก็ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยจึงเกิดขึ้นได้ด้วยการนำตนเองไปเพื่อค้นหาคำตอบ เพื่อทำความเข้าใจด้วยวิธีการของแต่ละบุคคล อาจจะทำการเรียนรู้ผ่านบุคคลหรือไม่ผ่านบุคคลเลยก็ได้ เช่น อ่านคู่มือการใช้งาน ทดลองทำเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ถามเพื่อน โดยแม้จะเป็นการเรียนรู้ผ่านบุคคล บุคคลนั้นก็ทำการให้ข้อมูลความรู้โดยไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานหรือกรอบของการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ อย่างเช่นการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยเรียนรู้ผ่าน บุคคล สังคม เช่น ครอบครัว สื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ หรือแหล่งการเรียนรู้ที่เตรียมไว้ให้ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ นิทรรศการ พื้นที่การเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ โดยเป็นการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ได้ จึงเกิดได้ทั้งมีผู้จัดเตรียมไว้ให้เรียนรู้ และไม่มีผู้ใดจัดเตรียมไว้ให้แต่เมื่อบุคคลพบปะแล้วเกิดการเรียนรู้ได้เอง

3.2 ลักษณะสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยดังต่อไปนี้

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2543) หลักการสำคัญในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมีดังนี้

1. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาเพื่อตัวผู้เรียนเอง ขึ้นอยู่กับความสนใจใฝ่รู้ความพอใจที่จะเรียนรู้จึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง เพราะผู้เรียนเป็นผู้ตระหนักรู้เองว่าได้เรียนรู้หรือไม่ และผลการเรียนนั้นเกิดประโยชน์อย่างไร

2. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นวิถีชีวิต เป็นวัฒนธรรมของมนุษยชาติ เพราะมนุษย์จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม แต่ไม่อาจปฏิเสธที่จะไม่เรียนรู้ไม่ได้ เพราะการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

3. สังคมแห่งการเรียนรู้มักจะจัดบรรยากาศ สถานการณ์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ตามความต้องการของตนเอง

4. การส่งเสริมให้บุคคลสามารถเข้าถึงการศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องแพร่กระจายแหล่งให้มากขึ้น หลากหลายขึ้นใกล้ผู้เรียนมากขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการใช้บริการ บทบาทของนักการศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องส่ง ประสานงาน กระตุ้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ชุมชนต่างๆ ให้จัดแหล่งการเรียนรู้ให้มากขึ้น รวมทั้งให้คำแนะนำในการจัดการส่งเสริมมาตรฐาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

5. การส่งเสริมการเรียนรู้การศึกษาตามอัธยาศัย ควรส่งเสริมด้านการอ่าน การเขียน การพูด การฟัง ในระดับที่จะแสวงหาความรู้ได้ และสนับสนุนให้รู้จักคิดวิเคราะห์เพื่อนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์

ทองอยู่ แก้วไทรฮะ (2544) ลักษณะของการศึกษาอัธยาศัยมีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะดังนี้

1. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน และไม่สามารถจับต้องได้เหมือนการศึกษาในระบบ แต่รู้ว่ามีอยู่เพราะเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย

2. การศึกษาที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จึงมีหลายวัตถุประสงค์และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษาเท่านั้น

3. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระบบอื่น ๆ ไม่สามารถแยกออกได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ บุคคลสามารถใช้การศึกษาตามอัธยาศัยระหว่างการเรียนในระบบไปพร้อมกัน แต่ต้องมีการเชื่อมโยงการศึกษาในหลายรูปแบบ เช่น การทัศนศึกษา การท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถเกี่ยวโยงกับการเรียนการสอน

4. การศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่มีความหลากหลายรูปแบบ และวิธีที่ไม่เป็นทางการได้ไม่จำกัด

5. การศึกษาตามอัธยาศัยไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีแม้แต่สถานที่เรียนที่ไหนก็ได้ลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการอีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียนอีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

6. การศึกษาตามอัธยาศัย มีเรื่องการกำหนดเวลาในการเรียนรู้เป็นตัวแปร และควบคุมได้น้อยมาก ดังนั้นการประเมินผลจึงอยู่ที่ผู้เรียน

7. การศึกษาตามอัธยาศัยต้องสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะบุคคล รวมทั้งเป็นการเลือกรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยในการดำเนินชีวิต

8. การศึกษาตามอัธยาศัยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่อาจจะไม่เกิดผลแบบเดิมทุกประการ

9. การศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้น อาจเป็นสิ่งที่จูงใจหรือไม่จูงใจก็ได้ไม่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้

10. การศึกษาตามอัธยาศัยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งหมายถึงการทำตามอำเภอใจของผู้เรียนและผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการเรียนด้วยตนเอง

11. การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ผูกพันแต่มีใจที่จะเรียนรู้จึงจำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์

12. การศึกษาตามอัธยาศัยสามารถทำได้ตลอดเวลา เกิดขึ้นได้ตลอดทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์

13. การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในทุกช่วงเวลาไปตลอดชีวิต เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการที่อุบัติขึ้นของชีวิตจนสิ้นอายุขัย

อุดม เชยกีวงศ์ (2544) ลักษณะสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยมีดังนี้

1. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง

2. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาซึ่งให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สะท้อนถึงคุณค่าของการศึกษา

3. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ตอบสนองการแสวงหาความรู้ของบุคคลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

4. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่หล่อหลอมชีวิตของบุคคลจากการเรียนรู้ในครอบครัว ชุมชนและสังคม

5. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการพัฒนาบุคคลจากองค์ความรู้ที่ได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้โดยตรงจากการประกอบอาชีพการศึกษาตามอัธยาศัย

ทวีป อภิสิทธิ์ (2554) ลักษณะและองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย คือ เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตตามธรรมชาติในการเรียนรู้ของมนุษย์ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการพักผ่อน การเล่น การทำงาน การประกอบอาชีพ จากการพบปะสังสรรค์กับบุคคลในครอบครัวและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จากสื่อต่างๆ จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติตามที่ตนเองต้องการ ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุผู้เรียน ไม่มีพิธีรีตอง ไม่มีกระบวนท่าในการเรียนรู้ ไม่มีการขึ้นทะเบียน ลงทะเบียน ไม่มีการเปิดสอนอย่างเป็นทางการ ไม่มีการสอบวัดประเมินผลผู้เรียน ไม่มีการแจกวุฒิบัตร หรือเอกสารแสดงการจบการศึกษา ไม่มีสถานที่เรียนที่แน่นอน จุดประสงค์ของการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อรู้เรียน

เพื่อนันทนาการ เรียนเพื่อพัฒนาอาชีพการงาน เรียนรู้ตามความสนใจ ตามความสามารถ และเรียนรู้ได้ตลอดเวลาทุกช่วงวัยของชีวิต ดังนั้นสามารถสรุปลักษณะสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยได้ดังนี้

1. เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ตามความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์
2. ถ้ามีการสอนก็สอนกันเอง เรียนรู้กันเองโดยไม่มีพิธีรีตองให้ยุ่งยากแก่การเรียนรู้และการสอน
3. ไม่มีการตั้งกฎเกณฑ์ในการเรียนรู้และการสอน ถ้าจะมีก็เป็นการตั้งกฎกติกากันเองระหว่างผู้เรียนกับผู้ถ่ายทอดความรู้
4. ไม่มีการบังคับหรือกะเกณฑ์ให้มา ผู้เรียนมาเรียนรู้ด้วยใจอยากรู้และความต้องการของผู้เรียนเอง
5. เป็นการเรียนรู้ที่เป็นไปตามหลักอนิจจังของพุทธศาสนาคือ มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป หมายถึง ความรู้บางเรื่องเมื่อผู้เรียนสนใจเรียนรู้ มีความนิยมและศรัทธาในความรู้ด้านนั้นหรือเรื่องนั้นๆ ความต้องการเรียนรู้ ความสนใจของตน ความศรัทธาในการเรียนก็จะยังคงอยู่ และถ่ายทอดความรู้กันต่อไปเรื่อยๆ แต่เมื่อใดความต้องการ ความสนใจ ความศรัทธาที่จะเรียนรู้ด้านนั้นๆ หรือเรื่องนั้นๆ ลดลงหรือหมดไป การถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้ในด้านนั้นๆ หรือเรื่องนั้นๆ ก็จะลดลงหรือยุติไป
6. เป็นการศึกษาที่ให้โอกาสคนทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย ได้ศึกษาเรียนรู้ตามอัธยาศัยอย่างเท่าเทียมกันตามความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) เกิดจากความสนใจใฝ่รู้ของแต่ละบุคคล 2) สามารถเกิดขึ้นกับบุคคลได้ตลอดเวลาทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ 3) เป็นการเรียนรู้ที่แฝงตัวอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน อยู่ในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล เป็นธรรมชาติในการเรียนรู้ของมนุษย์ 4) เป็นการเรียนรู้ที่มีหลากหลายรูปแบบ ไม่มีข้อจำกัดใดๆ มีอิสระในการจัดและเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง 5) ยากในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพราะอาจเกิดคนละเวลา สนใจคนละเนื้อหา เป็นกระบวนการภายใน ผลการเรียนรู้แตกต่างกันในแต่ละบุคคลและไม่สามารถควบคุมได้ 6) สามารถจัดการศึกษาอัธยาศัยได้ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อกระบวนการการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ ให้บุคคลเกิดความอยากรู้อยากเห็นขวนขวายหาคำตอบผ่านบุคคลหรือสื่อ เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3.3 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง รูปแบบกิจกรรมของการศึกษาตามอัธยาศัยมีดังต่อไปนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) กล่าวว่าลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นไม่มีกระบวนการที่แน่ชัด ไม่สามารถจับต้องมองเห็นได้ ไม่เป็นระบบ และไม่มีแบบแผนที่แสดงความชัดเจน แต่การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นพื้นฐานที่จำเป็นและมีคุณค่าในตนเอง เกี่ยวพันกับกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างไม่อาจปฏิเสธได้ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบในการจัดและอำนวยความสะดวกในการเรียน เช่น องค์ความรู้ วิธีการเรียนการสอน หลักสูตร การประเมินผล และการนำไปใช้ แต่การศึกษาตามอัธยาศัยเน้นพัฒนาความสามารถในการนำศักยภาพของบุคคลออกมาเพื่อสร้างและสนองความต้องการ แสวงหา ค้นคว้าคำตอบ และก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการซึ่งเป็นหัวใจของการศึกษาทุกระบบ

วิศนี ศิลตระกูล and อมรา ปฐภิญโญบูรณ์ (2544) การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ที่มีอยู่ซึ่งไม่แสดงออกหรือเปิดเผยออกมา (Tactic Knowledge) และความรู้ที่แฝงอยู่ (Implicit Knowledge) โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาตามอัธยาศัยทำให้มีกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นภายนอกสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ถูกจัดไว้ และการเรียนรู้ที่เกิดจากกิจกรรมและความสนใจของบุคคล รวมถึงกลุ่มต่างๆ ซึ่งอาจไม่ยอมรับว่าเป็นการเรียนรู้ก็ได้

2. การศึกษาตามอัธยาศัยอาจอยู่ในรูปของกิจกรรมที่ไม่จัดเป็นรายวิชา อาจได้แก่ การอภิปราย การถกเถียงปัญหา การพูดคุย การนำเสนอเรื่องราวหรือข้อมูลต่างๆ การให้คำแนะนำ และการแนะแนว ซึ่งอาจเป็นไปเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลโดยองค์กรหรือบุคคล เช่น เรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุ เรื่องความปลอดภัย การจ้างแรงงาน ซึ่งไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา

3. การศึกษาตามอัธยาศัยที่มีการวางแผนและมีโครงสร้างอยู่แล้ว เช่น หลักสูตรระยะสั้นซึ่งจัดขึ้นเพื่อตอบสนองความสนใจและความจำเป็นที่ได้สำรวจมาแล้ว แต่มีวิธีการจัดแบบยืดหยุ่น และด้วยวิธีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น การอบรมทำอาหารทางรายการทีวีที่เป็นเกม คือ จุดประสงค์ของรายการเพื่อความบันเทิงแต่สอดแทรกสาระแก่ผู้ชมเรื่องการประกอบอาหาร ซึ่งผู้ชมอาจรับทราบหรือลงมือนำไปทดลองทำเองภายหลัง (ยืดหยุ่น) ซึ่งต่างจากรายการสอนทำอาหารที่จัดว่าเป็นการให้การศึกษานอกระบบระดับหนึ่ง

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ให้นิยามว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีรูปแบบการศึกษา หรือการเรียนรู้ที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตายตัว ไม่มีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดกรอบกิจกรรม หรือขอบข่ายสาระการเรียนรู้ การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความต้องการ และแรงจูงใจใฝ่รู้ของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ดี สามารถจัดกิจกรรมเพื่อเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน การเรียนรู้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์ พิพิธภัณฑ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน การจัดกลุ่มเสวนา หรือการอภิปราย กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ต่างๆ ฯลฯ

2. ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้แก่ สนับสนุนสื่อแก่หน่วยงานและแหล่งความรู้ต่างๆ

3. ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุดในสถานที่ราชการ สถานประกอบการฯลฯ

4. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากลุ่มต่างๆ ตามความต้องการและความสนใจ เช่น กลุ่มดนตรี กลุ่มสิ่งแวดล้อม พัฒนาชุมชน ฯลฯ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2554) ได้ระบุว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการเสนอโอกาสและทางเลือกเพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้รับการศึกษา และเพิ่มเติมความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ก่อให้เกิดโลกทัศน์ที่กว้างขวาง สามารถใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงชีวิตให้ก้าวหน้าและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อ จากชุมชน และจากแหล่งความรู้ซึ่งสามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยมีหลากหลายดังนี้

1. ห้องสมุดประชาชน เป็นแหล่งความรู้ของชุมชนที่ให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ประชาชนในพื้นที่ระดับตำบลอำเภอ และจังหวัด ในรูปของสิ่งพิมพ์ สื่อทดลอง สื่อโสตทัศนศึกษา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อทดลอง สื่อสาธิต และสื่ออื่นๆ

2. ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล็งเห็นความสำคัญของห้องสมุดประชาชนในอันที่จะตอบสนองความต้องการด้านการอ่าน การศึกษาของประชาชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากทัศนะที่พระองค์ทรงมีต่อห้องสมุดในหนังสือเฉลิมพระเกียรติและบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “ห้องสมุดในทัศนะของข้าพเจ้า” ตอนหนึ่งที่ขออัญเชิญมามีว่าดังนี้ *“ข้าพเจ้าอยากให้เรามีห้องสมุดที่ดีมีหนังสือครบทุกประเภทสำหรับประชาชน...”* เพื่อสนองพระราชปณิธานและร่วมเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสพระชนมพรรษาครบ 3 รอบในปี พ.ศ. 2534

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เสนอขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรีดำเนินการโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ซึ่งได้รับพระราชทานนามว่า ห้องสมุดประชาชน *“เฉลิมราชกุมารี”*

3. เรือห้องสมุดศูนย์การเรียนเคลื่อนที่เป็นแหล่งความรู้อีกมิติหนึ่งที่สามารถรุกเข้าถึงตัวผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถให้บริการกับนักเรียน นักศึกษา เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาส และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ริมน้ำ โดยนำสื่อต่างๆ ไว้บริการกลุ่มเป้าหมาย เช่น หนังสือคอมพิวเตอร์ ของเล่นเด็กนิทรรศการ

4. ศูนย์การเรียนชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้ส่งเสริมและกำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนชุมชน

5. การให้บริการเทคโนโลยีทางการศึกษาดำเนินการผลิตและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้บริการนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้รับข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ รวมถึงให้ความรู้ต่างๆที่จะนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต

6. ศูนย์รับบริจาคหนังสือ เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการรับบริจาคหนังสือเอกสาร และสิ่งพิมพ์ที่มีคุณค่าจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธา เพื่อจัดส่งไปให้แหล่งข่าวสารข้อมูลต่างๆ ในชนบทที่ขาดแคลนหนังสือ เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และโรงเรียนในชนบทห่างไกล

7. ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการกีฬา วิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ การปลูกฝังให้ประชาชนเห็นความสำคัญและมีเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญยิ่ง การพัฒนาคนให้มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดาราศาสตร์ อวกาศ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 15 แห่ง และมีแผนการจัดตั้งเพิ่มเติมอีก 4 แห่งในส่วนภูมิภาค โดยดำเนินการในรูปแบบที่หลากหลายดังนี้

7.1 จัดกิจกรรม เช่น ค่ายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ค่ายนักประดิษฐ์ กิจกรรมฐานเรียนรู้

7.2 กิจกรรมวิทยาศาสตร์ในโอกาสและวาระสำคัญต่างๆ เช่น วันเด็กแห่งชาติ สัปดาห์วิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

7.3 จัดนิทรรศการ เช่น นิทรรศการโลกล้านปี นิทรรศการเมืองเด็กแดนวิทยาศาสตร์มหัศจรรย์ นิทรรศการโลกดาวเคราะห์ นิทรรศการมหัศจรรย์ชีวิต นิทรรศการเปิดโลกสิ่งแวดล้อม นิทรรศการเคลื่อนที่ เช่น นิทรรศการดาราศาสตร์เคลื่อนที่ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 8 สาระ

7.4 การฝึกอบรม เช่น อบรมหลักสูตรคอมพิวเตอร์ “หลักสูตรการพัฒนาเว็บไซต์สำเร็จรูปแบบมืออาชีพ” การพัฒนาหลักสูตรและอบรมครูวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในชุมชนต่อไป อบรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพกายและจิตผู้สูงอายุ

7.5 การบรรยาย-สาธิต การสอนวิทยาศาสตร์ ท้องฟ้าจำลอง การให้บริการสื่อประสม

7.6 การประกวด การแสดงทางวิทยาศาสตร์ (Science Show)

8. การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นการนำเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคมที่ทันสมัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา โดยใช้สื่อที่เป็นรายการโทรทัศน์เสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกับสื่ออื่นๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (ETV) สถานศึกษาและประชาชนที่มีอุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียมย่านความถี่ KU Band ในระบบดิจิตอล สามารถเปิดรับชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาดังกล่าวได้ที่ช่อง 17

9. วิทยุเพื่อการศึกษาเป็นบริการทางการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง ผ่านรายการวิทยุซึ่งจัดให้ประชาชนทั่วไปได้รับข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ รวมถึงให้ความรู้ต่างๆ ที่จะนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาทำหน้าที่ผลิตรายการให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ครอบคลุมเนื้อหาความรู้ทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สุขภาพอนามัย ครอบครัว อาชีพ กฎหมาย ดนตรีไทย ดนตรีสากล และธรรมะ เป็นต้น

ทวีป อภิสิทธิ์ (2554) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นโครงการเรียนรู้ที่เป็นปัจจัยภายนอก (Outside In) เกิดจากความต้องการและการเลือกวิธีการรับรู้และเรียนรู้ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น การเรียนทำขนมหรือวาดรูปด้วยตนเอง หรือจากผู้รู้ จากตำรา จากสื่อ จากการซักถาม เป็นความตั้งใจและจงใจ (Intentional Learning) แต่กำหนดวิธีการเรียนโดยผู้เรียน ซึ่งเป็นอีกลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัยอีกลักษณะซึ่งเป็นที่เข้าใจของหลาย

สำนักได้แก่ การปฏิบัติ (to act หรือ to take action) ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา และ/หรืออาจมีวัตถุประสงค์อื่นก็ได้ ส่วนมากผู้เรียนเข้าไปร่วมงานกับผู้มีประสบการณ์ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญที่มีปัจจัยอื่นเสริมทำให้เกิดการเรียนรู้ เป็นการลงมือปฏิบัติผู้เรียนเกิดกระบวนการภายใน ซึ่งเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยอีกลักษณะหนึ่ง

การจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และปัจจัยเกื้อหนุนในการเรียนรู้แก่ผู้ประสงค์จะเรียนรู้ในหลายลักษณะ เช่น สื่อต่างๆ แหล่งการเรียนรู้ต่างๆ บุคคล และสถานการณ์ต่างๆ ทำให้การศึกษาตามอัธยาศัยมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยเช่นกัน และประการสุดท้ายนี่เองที่ทำให้เกิดการศึกษาตามอัธยาศัยที่พ้องกับการศึกษารูปแบบอื่น คือเป็นกระบวนการภายนอกที่มีการจัดและกระทำไว้ และสามารถอำนวยการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัย

บุคคลแต่ละคนได้เรียนรู้และสอนกันอย่างผสมผสานกลมกลืนกับการใช้ชีวิตประจำวัน เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่อาจคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาใด เมื่อใด และอย่างไร รวมทั้งไม่รู้มาก่อนด้วยว่าจะเรียนรู้เรื่องใดเพราะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่พาให้เกิดการเรียนรู้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยคือ “ตัวผู้เรียน” เองโดยสามารถกำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ในขณะเดียวกัน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนก็มีบทบาทในกระบวนการของการเรียนรู้ด้วยจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ในความหลากหลายของรูปแบบ การเรียนรู้และความหลากหลายของวิธีการของการศึกษาตามอัธยาศัยจะมีคำสำคัญอยู่ 2 คำที่เป็นคำอธิบายที่ดีสำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย คือ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการที่บุคคลแต่ละคนมีและใช้ในการเรียนรู้ของตนเองอยู่ตลอดเวลาโดยอาจมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับตนเองโดยไม่มีข้อจำกัด อาจเป็นได้ทั้งบุคลิกภาพ อุปนิสัย วัฒนธรรม พฤติกรรมของแต่ละคนในการจัดความสัมพันธ์ของตนกับคนอื่นๆ กับกลุ่ม กับสิ่งแวดล้อม กับสื่อ กับสถานการณ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าในกรณีของการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง

การเรียนรู้บนพื้นฐานของการสนทนา (Conversation Base) เป็นวิธีการหลักของการศึกษาตามอัธยาศัยที่แต่ละบุคคลเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้โดยการพูดคุยสนทนากับบุคคลต่างๆ ซึ่งดูเหมือนไม่มีรูปแบบที่ตายตัว การพูดคุยสนทนานำไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องราวต่างๆ ทั้งรู้เพื่อนำไปใช้และรู้ไว้ธรรมดาๆ ทันทีที่เริ่มบทสนทนาก็เป็นเวลาเริ่มต้นของการเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นตามอัธยาศัย

ดังนั้น การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยจึงควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้บนฐานของการสนทนา และเพื่อให้การศึกษาตามอัธยาศัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ จึงควรนิยามความหมายในเชิงปฏิบัติการ กล่าวคือ การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน ตลอดจน สื่อ แหล่งความรู้ บุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ โอกาส ความพร้อม เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของทั้งบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม

นอกจากนี้ การศึกษาตามอัธยาศัยยังประกอบด้วยการเรียนรู้ที่อุบัติขึ้น (Accidental Learning) การเรียนรู้ที่เกิดโดยบังเอิญ (Unintentional Learning) และวิธีการเรียนด้วยตนเอง (Individual Learning) หลายวิธีการด้วยกัน เช่น การเรียนทางไกล การเรียนประกอบสื่อและโปรแกรมการเรียนการสอนสำเร็จรูปซึ่งมีหลากหลายประเภท ได้แก่ ชุดวิชา ชุดการเรียนสำเร็จรูป ตำราการเรียนด้วยตนเอง (Learning Package forKits) การศึกษาด้วยตนเอง (Know-How Books and Materials) ซีดี-รอม บทเรียน CAI หรือ CBI รวมทั้งบทเรียนบนเว็บและหน้าโฮมเพจ เป็นต้น

วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (2554) กล่าวว่า กิจกรรมทางความรู้ทางการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถทำได้หลากหลาย เช่น

สุนทรียสนทนา (Dialogue) คือการพูดคุยสนทนาที่ผู้ร่วมสนทนาสามารถแสดงความคิดเห็นของตนในหัวข้อที่นำมาร่วมสนทนากัน หลักการของสุนทรียสนทนา คือการพูดคุยกันโดยไม่มีหัวข้อ หรือวาระที่ตายตัวล่วงหน้า ไม่มีประธาน ไม่เหมือนการประชุมอย่างมีเป้าหมายเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน คนในวงสนทนาสามารถพูดอะไรก็ได้ ถามอะไรก็ได้ ส่วนคนอื่นๆ จะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ แต่จะมีผู้ดำเนินการคนหนึ่งที่คอยประสาน จัดลำดับ อำนวยความสะดวกในการสนทนาการเข้าไปในวงสุนทรียสนทนา ทุกคนต้องให้ความเคารพต่อบรรยากาศของความสงบ ปล่อยอารมณ์ให้ผ่อนคลาย การสนทนาไม่อนุญาตให้มีการโต้แย้งหรือสนับสนุนจนเกิดการปะทะกันทางความคิด นอกจากนี้ สุนทรียสนทนาภายใน (Internal Dialogue) หรือการคุยกับตนเอง ก็มีความสำคัญ โดยเน้นคุยเรื่องเป้าหมายเชิงบวก ทบทวนเรื่องราวของความสำเร็จเพื่อเพิ่มพลังภายใน สุนทรียสนทนาเป็นเครื่องมือหลักของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ช่วยให้คนปล่อยความรู้ที่ฝังลึกออกมาและช่วยให้คนฟังได้รับรู้และดูดซับเอาไว้ได้ ประกอบด้วยการพูดออกมาจากใจ พูดจากความรู้สึก จากประสบการณ์ตรง และการฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังอย่างไม่ตัดสินถูกผิด ไม่แย้ง (ไม่ว่าโดยวาจาหรือการคิด) แต่ฟังไปจนจบโดยไม่มีการตัดสิน ดังนั้น หลักปฏิบัติสำคัญที่สุดของสุนทรียสนทนามี 3 ประการคือ 1) ฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังให้ได้ยิน 2) มีความเป็นอิสระและผ่อนคลาย และ 3) ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีผู้นำ และไม่มีผู้ตาม

การเล่าเรื่อง (Story Telling) คือ การสื่อสารความรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคลแบบไม่เป็นทางการ โดยใช้เทคนิคกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลเล่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ความทรงจำในประสบการณ์การเรียนรู้และทำงานที่ภาคภูมิใจให้บุคคลอื่นฟัง โดยสมาชิกที่เป็นผู้เล่าเรื่องจะเล่าประสบการณ์ของตนให้คนอื่นฟัง ประสบการณ์เช่นว่านั้นอาจเป็นไปได้ทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวของผู้เล่า เรื่องใดที่เป็นความผิดพลาดล้มเหลวก็เป็นบทเรียนให้แก่คนอื่นๆ ได้เรียนรู้ ผลของการเล่าเรื่องทำให้ได้ความรู้และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคน เนื่องจากเกิดความสนุกสนาน มีชีวิตชีวา เกิดความเคารพเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ให้ความภูมิใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ในกลุ่มหรือทีมงาน โดยเทคนิคการเล่าที่ดีวิธีหนึ่งคือ เล่าแบบย้อนศร คือเล่าผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้วจึงบอกวิธีปฏิบัติหรือเหตุการณ์ที่นำไปสู่ผลนั้น วิธีนี้มีข้อดีคือใช้เวลาน้อยเป้าหมายสำคัญที่สุดของการเล่าเรื่องคือ ให้ผู้มีความรู้จากการปฏิบัติปลดปล่อยความรู้ซ่อนอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ (ความเชื่อ) ในส่วนลึกของสมอง (ความคิด) และในส่วนลึกของร่างกาย (การปฏิบัติ) ออกมาเป็นคำพูดและหน้าตา ท่าทาง นอกจากนี้ ผู้ฟังก็เป็นบุคคลสำคัญ เนื่องจากพลังของการเล่าเรื่องไม่ได้อยู่เฉพาะด้านผู้เล่าเพียงฝ่ายเดียว แต่อยู่ที่ผู้ฟังครึ่งหนึ่งด้วย โดยผู้ฟังที่ดีต้องฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) ฟังอย่างตั้งใจ (Attention Listening) ฟังและถามด้วยความชื่นชม (Appreciative Inquiry) ฟังเป็น ฟังเชิงบวก ฟังด้วยวิจารณญาณ สร้างสรรค์ ผู้ฟังที่ดีทำให้กระบวนการเล่าเรื่องมีความสมบูรณ์ครบวงจร

การจัดตั้งชุมชนแห่งการปฏิบัติ หรือชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice-Cop) คือชุมชนที่มีการรวมตัวหรือเชื่อมโยงกันอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการสร้างเครือข่ายความรู้จากความรู้ภายในกลุ่มผู้ปฏิบัติหรือชุมชนนักปฏิบัติ เพื่อขยายความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ข้ามกลุ่มข้ามชุมชน กลายเป็นเครือข่ายความรู้ เป็นการตั้งกลุ่มคนทำงานขึ้น โดยรวมกลุ่มคนที่มีความสนใจทำงานร่วมกัน เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มพัฒนาอาชีพ การรวมกลุ่มเช่นนี้อาจเริ่มต้นจากการทำเวทีเสวนาร่วมกัน เพื่อกระตุ้นและค้นหาความต้องการหรือความสนใจร่วมกันก่อนนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อสร้างชุมชนนักปฏิบัติ นอกจากนี้อาจใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้าช่วย เช่น จัดทำเว็บไซต์เชื่อมโยงกันและกันหัวใจของชุมชนนักปฏิบัติคือ ต้องรวมกลุ่มปฏิบัติแลกเปลี่ยนความรู้จากการปฏิบัติ และดูดซับความรู้จากภายนอกมาทดลองปฏิบัติทำเป็นวงจรไม่รู้จบ จนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต กล่าวไว้ว่า การสร้างความรู้ปฏิบัติการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเสริมสร้างพลังทางบวก (Empowerment) คือการให้อำนาจ การให้ความสามารถ หรือการเปิดโอกาสให้ โดยการร่วมสร้างบรรยากาศเชิงบวก บรรยากาศที่เป็นอิสระ มีความเคารพ เชิงชื่นชมยินดี สายตาและใบหน้าที่แสดงความชื่นชมและความสนใจทำให้มีความมั่นใจในตนเอง เข้าใจศักยภาพและข้อจำกัดของตนเองและผู้อื่น มีทักษะในการเคารพเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน มีความมั่นใจที่จะคิดไตร่ตรองให้รอบคอบ แล้วทดลองทำสิ่งใหม่ๆ อย่างระมัดระวังตลอดเวลา เกิดความเป็นกัลยาณมิตร ร่วมเรียนรู้ ใจกว้าง เปิดรับและเรียนรู้ตลอดเวลา การเสริมสร้างพลังทางบวกทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนเปิดหู เปิดใจ เปิดตา และเปิดปาก เพื่อทำให้เกิด

การแลกเปลี่ยนเรื่องราวดีๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคนการเสริมสร้างพลังทางบวกช่วยส่งเสริมให้การใช้เทคนิค เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) ได้ผลดี โดยเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนคือเทคนิคการเรียนรู้ความรู้ที่ฝังลึกจากผู้มีความสำเร็จหรือวิธีเลิศ เป็นการเอื้อเฟื้อ แลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถที่สมาชิกแต่ละคนมีอยู่ให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน ถ้าทำได้จะช่วยประหยัดเวลาการเรียนรู้งานใหม่ๆ และก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ศูนย์การเรียน ห้องสมุดเคลื่อนที่ โดยควรพัฒนาให้มีการบริการจัดการเรียนรู้ที่กว้างขวาง หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลได้ ทั้งรูปแบบการเรียนรู้ด้วยสื่อบุคคล สื่อเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและเพื่อให้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างสะดวก ด้วยการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น หนังสือ โปสเตอร์ แผ่นพับ นิทรรศการ วีดิทัศน์ ซีดี กิจกรรมพบผู้รู้ การสัมมนากลุ่ม เวทีสมาชิก ค่ายพัฒนา แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อบริการให้ผู้เรียนมีโอกาสและสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ได้รับองค์ความรู้ที่หลากหลายอย่างสะดวก และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการจัดการความรู้

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านสื่อบุคคลหรือสื่อการศึกษาตามอัธยาศัย โดยภาคเครือข่าย ได้แก่ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์การวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถานศึกษา และสถาบันสังคมอื่น โดยนักการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเร่งรัดและส่งเสริมให้องค์กร หน่วยงาน สถานศึกษา สถานประกอบการ แหล่งสาธารณประโยชน์ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตลอดจนสื่อสารมวลชน มีการประสานเครือข่ายในการจัดและให้บริการเพื่อส่งเสริมการจัดการความรู้ให้กับบุคคลได้มีโอกาสได้รับการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่ารูปแบบกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถจัดได้หลากหลายและไม่มีข้อจำกัด โดยสามารถสรุปรูปแบบการจัดกว้างๆได้ดังนี้ 1.) แบบผ่านการสังเกตสิ่งแวดล้อม เช่น สังเกตดูพี่ขับรถ รับชมรายการทางโทรทัศน์ หรือผ่านการพูดคุยสนทนา เช่น ถามเพื่อนว่าเวลาที่ต้องทำรายงานหลายวิชาในเวลาที่จำกัด เขามีวิธีจัดการเวลาอย่างไร หรือการพูดคุยในวงสภากาแฟ 2.) แบบผ่านการลงมือกระทำ เช่น ได้ลองทำด้วยตนเองลองผิดลองถูก หรือฝึกปฏิบัติแล้วมีบุคคลคอยชี้แนะระหว่างการฝึก เช่น ทดลองวิทยาศาสตร์ด้วยตนเอง สอนหน้าชั้นเรียนโดยมีครูพี่เลี้ยงคอยดูและให้คำแนะนำ 3.) แบบผ่านสื่อ เช่น หนังสือเรียนแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง

(การเรียนทางไกล) ชุดแบบฝึกหัด CAI 4.) แบบผ่านแหล่งการเรียนรู้ที่ถูกจัดและออกแบบขึ้น เช่น บอร์ดข้อมูลข่าวสาร ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ งานนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ หรือพื้นที่การเรียนรู้อื่นๆ โดยรูปแบบเหล่านี้เป็นรูปแบบกว้างๆ กิจกรรมการเรียนรู้หนึ่งกิจกรรมอาจเป็นได้หลายรูปแบบ เพราะรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นยืดหยุ่นมาก สามารถจัดและเกิดขึ้นได้อย่างไม่มีข้อจำกัด

3.4 ประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัยมีดังต่อไปนี้

วิศนี ศิลตระกูล and ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2547) ได้กล่าวว่า ประเภทของกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. การศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ จากกิจกรรมทางขนบธรรมเนียมประเพณี จากการเดินทาง การพักผ่อน จากสื่อ ฯลฯ

2. การศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นจากการจงใจ โดยหน่วยงานหรือบุคคลจัดขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้เกิดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยคาดว่ากลุ่มเป้าหมายจะมาศึกษาหาความรู้

2.1 การจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนประเภทต่างๆ เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร ศูนย์กีฬา ฯลฯ

2.2 การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อประเภทต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ อินเทอร์เน็ต

2.3 การจัดกิจกรรมกลุ่มในชุมชน เช่น เวทีชาวบ้าน กลุ่มสหกรณ์หมู่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ ประชาชนจะได้รับความรู้จากกิจกรรมเหล่านี้เป็นผลพลอยได้

สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้รับการศึกษาคงทำได้เพียงบางกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมที่รู้กลุ่มเป้าหมายแน่นอน ส่วนกิจกรรมที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับความรู้ทั่วไป อาจกระทำได้ยาก การวัดหรือการประเมิน อาจเป็นการวัดพัฒนาการ และผลงานมากกว่า

Chulalongkorn University

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548a) ระบุว่า การจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ

1. การจัดกิจกรรมมีดังนี้

1.1 การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบด้วยภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรมและความรู้ของชุมชน ซึ่งได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อมา

1.2 การจัดกลุ่มสนใจ เป็นการจัดการศึกษาตามสภาพปัญหาความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต

1.3 กลุ่มเสวนาหรืออภิปราย เป็นการรวมกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกัน และต้องการแสดงความคิดเห็นโดยการเปิดเวทีพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์อย่างเสรี

1.4 กิจกรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรม เป็นรูปแบบพิธีการที่กระทำสืบทอดจากบรรพบุรุษเป็นเวลานาน จนกลายเป็นจารีตประเพณี และอนุรักษ์ต่อกันไป

1.5 พ่อแม่สอนลูก เป็นรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ชัดเจนที่สุด เกิดขึ้นตามธรรมชาติและจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

1.6 การเรียนรู้จากประสบการณ์กลุ่มอาชีพ เช่น การทำแชมพูสมุนไพรจากผู้ชำนาญการ

1.7 การเข้าค่าย เป็นกิจกรรมที่นักเรียน นักศึกษามีความสนใจที่จะเรียนรู้ในศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งร่วมกัน และมีวัตถุประสงค์เพื่อไปอยู่ร่วมกันและศึกษาในเรื่องนั้นๆ ณ สถานที่ตั้ง เช่นการเข้าค่ายวิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.8 คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการสื่อสารที่ให้ความรู้ฉับไว สามารถนำมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ทั้งในการจัดการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดี

2. การให้บริการ มีดังนี้

2.1 ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นแหล่งบริการข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเพื่อสร้างนิสัยการอ่าน ป้องกันการลืมหนังสือและเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองแก่ประชาชน

2.2 ศูนย์การเรียนรู้ สถานที่จัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อการสอนหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งกลางทำหน้าที่ประสานงานกับแหล่งวิทยากร ให้ความรู้ข่าวสารแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน

2.3 อินเทอร์เน็ต เป็นระบบการหาความรู้ในศาสตร์และสาขาต่างๆ โดยวิธีสืบค้นข้อมูลจากคอมพิวเตอร์

2.4 นิทรรศการ เป็นการนำเนื้อหาทางวิชาการมาจัดรูปของสิ่งแสดง อาจจะเป็นของจริง ของจำลอง เป็นต้น

2.5 การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพักผ่อนและความเพลิดเพลิน ในขณะเดียวกัน ผู้ท่องเที่ยวก็ได้รับความรู้ด้วย ทำให้เกิดประสบการณ์ตรงและเรียนรู้ไปพร้อมกัน

2.6 พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา มีโอกาสสัมผัสด้วยตนเอง

2.7 ห้องสมุดประชาชน หมายถึง สถานที่ให้บริการข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ ในบางแห่งอาจจะจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

2.8 หน่วยภาพยนตร์เคลื่อนที่ เป็นการออกหน่วยโดยทางรถยนต์หรือเรือเคลื่อนที่ไปตามชุมชน เพื่อนำสื่อภาพยนตร์ไปฉายเพื่อความเพลิดเพลิน ขณะเดียวกันผู้ชมก็ได้ความรู้จากเนื้อหาในภาพยนตร์ด้วย

อุดม เชยกีวงศ์ (2544) ได้กล่าวถึง รูปแบบของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถแบ่งได้ 6 รูปแบบคือ 1) รูปแบบที่จัดโดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ 2) รูปแบบที่จัดโดยผ่านสื่อวิทยุ 3) รูปแบบที่จัดโดยผ่านสื่อโทรทัศน์ 4) รูปแบบที่จัดโดยผ่านสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 5) รูปแบบที่จัดโดยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) รูปแบบที่จัดโดยผ่านศูนย์การเรียน โดยมีกลวิธีในการจัดคือ 1) จัดให้สนองกลุ่มเป้าหมายทุกเพศและวัย 2) จัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต 3) จัดโดยใช้วิธีหลากหลายโดยใช้สื่อต่างๆ 4) จัดให้ยืดหยุ่นโดยไม่ยึดติดรูปแบบใดๆ 5) จัดให้ทันต่อเหตุการณ์ 6) จัดได้ทุกกาลเทศะ ชุมชน โดยเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้ในรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยน่าจะแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาจากด้านต่างๆ ได้แก่ ทางสังคม สังคมกับพ่อแม่ เพื่อนบ้านจนถึงต่างประเทศ เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพตั้งแต่การเกษตรจนถึงอาชีพต่างๆ ทางการปกครองหรือการเมืองตั้งแต่เป็นสมาชิกที่ดีของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด การเลือกผู้แทนระดับต่างๆ และทางวัฒนธรรมตั้งแต่วัฒนธรรมในบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี

2. เนื้อหาที่เป็นพื้นฐานทางการศึกษา ได้แก่ เนื้อหาที่ครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานทางการศึกษาตั้งแต่การมีทัศนคติที่ดี การรู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ มีความรู้และทักษะในการประกอบสัมมาชีพ มีความรู้และทักษะใน

การสร้างครอบครัวให้เป็นสุขมีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์ มีความรู้และทักษะในการมีส่วนร่วมตามหน้าที่พลเมือง

3. เนื้อหาเฉพาะเพื่อการพัฒนาตนเองและอาชีพ เป็นเนื้อหาที่เฉพาะและสูงกว่าระดับความจำเป็นพื้นฐาน คนในแต่ละวัยย่อมมีความต้องการความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและวิชาชีพในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น เนื้อหาของการศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องสนองความต้องการผู้ที่ต้องการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และความรู้ในระดับที่สูงขึ้น มีเนื้อหาที่เป็นทักษะทางอาชีพ เสริมอาชีพ และความสนใจเฉพาะด้านของแต่ละคนที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มากระทบวิถีชีวิตและการทำงาน เพื่อให้เป็นคนที่ทันเหตุการณ์และทันสมัยอยู่เสมอ

ประเทศไทย ได้จัดกิจกรรมและให้บริการทางด้านการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถสรุปได้ดังนี้

การจัดกิจกรรม

การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน เป็นแหล่งวิทยาการที่มีคุณค่าต่อบุคคลและสังคมอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาชาวบ้านประกอบด้วย ภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรมและองค์ความรู้ของชุมชนซึ่งได้รับการสั่งสมและการถ่ายทอดสืบต่อมา

การจัดกลุ่มสนใจ เป็นการจัดการศึกษาตามสภาพปัญหาความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตใช้เวลาเรียนไม่เกิน 30 ชั่วโมง เช่น การเกษตร หัตถกรรม ศิลปกรรม สันทนาการ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ฯลฯ

กลุ่มเสวนาหรือการอภิปราย เป็นการรวมกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกันและต้องการแสดงความคิดเห็นโดยการเปิดเวทีพูดคุย วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนั้นๆ อย่างเสรีและเป็นประชาธิปไตยต่อสาธารณชนเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบโดยคำตอบนั้นอาจไม่ตรงใจผู้ฟังทั้งหมด แต่ถือว่าคำตอบนั้นเป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนใหญ่

กิจกรรมทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม เป็นรูปแบบพิธีการที่กระทำสืบทอดจากบรรพบุรุษมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นจารีตประเพณี และได้อนุรักษ์ไว้สืบต่อกันไป เช่น การเข้าวัดเวียนเทียนในวันวิสาขบูชา การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในประเพณีสงกรานต์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

นิทานพื้นบ้าน เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้เรื่องขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ โดยผู้เฒ่าผู้แก่จะผูกเรื่องราวต่างๆ เป็นเนื้อเรื่องและเล่าเป็นนิทานให้ลูกหลานฟัง เพื่อสืบทอดเรื่องราวนั้นๆ ไปสู่รุ่นต่อๆ ไปอย่างต่อเนื่อง

พ่อแม่สอนลูก เป็นรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ชัดเจนที่สุด ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยอาจจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เช่น ลูกหญิงเรียนรู้วิธีประกอบอาหารจากการสั่งสอนของแม่ หรือลูกชายเรียนรู้วิธีการซ่อมแซมหรือประดิษฐ์ของใช้จากการเห็นพ่อทำหรือพ่อสอน

การเรียนรู้จากประสบการณ์กลุ่มอาชีพ เช่น การเรียนรู้จากการรวมกลุ่มทำดอกไม้ประดิษฐ์ แชมพูที่ทำจากสมุนไพรโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน จากผู้ชำนาญการ

การเข้าค่าย เป็นกิจกรรมที่นักเรียน นักศึกษามีความสนใจที่จะเรียนรู้ในศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งร่วมกันและมีวัตถุประสงค์เพื่อไปอยู่ร่วมกันและศึกษาในเรื่องนั้นๆ ณ สถานที่ตั้ง เช่น การเข้าค่ายวิทยาศาสตร์ การเข้าค่ายสิ่งแวดล้อม

คอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นวิธีสื่อสารที่ให้ความรู้ได้อย่างรวดเร็วและฉับไว สามารถนำมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ทั้งในการจัดการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดีในยุคข่าวสารข้อมูลเช่นปัจจุบัน

การให้บริการ

สถานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นแหล่งให้บริการข่าวสารข้อมูลความรู้ที่เป็นปัจจุบันเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่าน ป้องกันการลืมหนังสือและเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองแก่ประชาชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ศูนย์การเรียน หมายถึง สถานที่ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อการเรียนการสอนหลายรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภท คือ กิจกรรมและแนะแนวการศึกษาและอาชีพ กิจกรรมการเรียนรู้วิชาการและวิชาชีพด้วยตนเองจากสื่อและกิจกรรมสารสนเทศ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งกลางที่ทำหน้าที่ประสานงานกับแหล่งวิทยากร ให้ความรู้ข่าวสารข้อมูลแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน

อินเทอร์เน็ต เป็นระบบการแสวงหาความรู้ในศาสตร์และสาขาต่างๆ โดยวิธีการสืบค้นข้อมูลจากเครื่องคอมพิวเตอร์

นิทรรศการ เป็นการนำเนื้อหาทางวิชาการมาจัดในรูปของสิ่งแสดงซึ่งอาจจะเป็นของจริง หุ่นจำลอง ไดโอรามา (Diorama) เป็นต้น ในการจัดอาจใช้วงจรอิเล็กทรอนิกส์หรือระบบกลไกมาประกอบให้เกิดความสวยงาม

การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพักผ่อนและความเพลิดเพลินแต่ในขณะเดียวกันผู้ท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และสัมผัสได้ด้วยหูและตา ทำให้เกิดประสบการณ์และได้เรียนรู้โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เช่น การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์

พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยตลอดเวลาและตลอดชีวิต มีโอกาสได้ทดลองได้สัมผัสด้วยตนเองด้วยหลักและเหตุและผล

ห้องสมุดประชาชน หมายถึง สถานที่ให้บริการข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ ในบางแห่งอาจจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อทดลอง สื่อสาธิต และสื่ออื่นๆ

สถาบันสื่อมวลชน มีความสำคัญเป็นอันดับสองรองจากบ้านแต่มีส่วนสำคัญในการให้ความรู้และข่าวสารข้อมูลที่จะหล่อหลอมและพัฒนาชีวิตของแต่ละคนอย่างมาก สื่อมวลชนให้ทั้งสิ่งที่เป็นคุณและสิ่งที่เป็นโทษแก่ชีวิต แต่ละคนต้องรู้จักเลือกใช้และเลือกบริโภคให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตนเอง

ร้านค้าชุมชน เป็นสถานที่จำหน่ายสิ่งของในหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีผู้คนมาพบปะกันโดยบางคนอาจจะตั้งใจมาซื้อของและมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความชำนาญซึ่งกันและกัน

หน่วยภาพยนตร์เคลื่อนที่ เป็นการออกหน่วยโดยทางรถยนต์หรือเรือเคลื่อนที่ไปตามจุดต่างๆ เพื่อนำสื่อภาพยนตร์ไปฉายให้ผู้ชมเกิดความเพลิดเพลิน ในขณะเดียวกันผู้ชมก็ได้รับความรู้จากเนื้อหาภาพยนตร์ในเรื่องนั้นๆ ซึ่งอาจจะมีทั้งส่วนที่ดีและไม่ดี

การเรียนรู้ในวิถีชีวิตของประชาชน หมายถึง ระบบการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการเป็นระบบที่ไม่มีหลักสูตรระเบียบวิธีหรือแบบแผนใดๆ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นระบบที่เกิดขึ้นก่อนการศึกษาใดๆ ทั้งสิ้น กิจกรรมที่เห็นชัดเจนมากที่สุด ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัว เด็กเรียนรู้ภาษา การประพฤติปฏิบัติต่างๆ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในครัวเรือน การเรียนรู้ด้านการอาชีพจากบิดา มารดา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถจัดกลุ่มได้หลากหลายแบบแล้วแต่ว่าผู้จัดใช้อะไรเป็นเกณฑ์ เช่น เนื้อหาด้านต่างๆ หรือลักษณะการจัด หรือใครเป็นคนจัด โดยผู้วิจัยสรุปประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ดังนี้ 1) ประเภทแบบธรรมชาติ คือเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ไม่ได้ตั้งใจจัด ไม่ได้ตั้งใจจะเรียนรู้แต่ก็อุบัติขึ้นและปล่อยให้ความอยากรู้ความสนใจของบุคคลนั้นๆ นำพาการเรียนรู้ต่อไปเอง เช่น การเรียนรู้จากการทำงาน จากการพูดคุยกับบุคคลรอบๆ ตัว จากวัฒนธรรมประเพณีของสังคม 2) ประเภทแบบจงใจจัดให้เกิดขึ้น คือเกิดขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โดยวางแผนไว้ เตรียมการไว้ตั้งเป้าไว้ว่าจะนำเสนออะไร ให้ข้อมูลอะไร ลำดับอย่างไรตามความเหมาะสม แต่ควบคุมผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลไม่ได้เพราะอาจจะเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ได้ เช่น เรียนรู้ในสวนสัตว์ ศูนย์การเรียนรู้ อ่านบอร์ดนิทรรศการ เข้าไปเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ บทเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองออนไลน์ จัดกิจกรรมหรือวาระเพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยน หรือจัดพื้นที่เพื่อให้มาเรียนรู้ร่วมกัน เช่น เสวนา ชุมชนนักปฏิบัติ ศูนย์การเรียนรู้

3.5 แหล่งการเรียนรู้

3.5.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2546 ให้คำจำกัดความว่า แหล่ง หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม บ่อเกิดแห่งการเรียนรู้ หมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอน รับการศึกษาฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจหรือความชำนาญ ฝึกให้เกิดความรู้ ความเข้าใจจนเป็นความชำนาญ และ รู้ หมายถึง แจ้ง เข้าใจ ทราบ

กรมสามัญศึกษา (2544) กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิทยาการ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องจากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สุมาลี สังข์ศรี (2546) ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ว่า หมายถึง บุคคล กิจกรรมที่อยู่ในชุมชนซึ่งให้ประสบการณ์แก่ประชาชนได้ ดังนั้นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนอาจเป็นศาสนสถาน โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี ศูนย์การศึกษาในชุมชน ห้องสมุด สถานประกอบการ หน่วยงานต่างๆ ที่มีสาขาอยู่ในชุมชน เป็นต้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548b) กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิทยาการ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องจากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2548) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีอยู่ในสังคมรอบตัวทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ตามศักยภาพและโอกาส ความสามารถ โดยเรียนรู้ได้อย่างไม่เป็นทางการแหล่งเรียนรู้จึงเป็นที่เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งมีอยู่ทั่วไปในสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2554) ได้กำหนดความหมายไว้ว่า หมายถึง "แหล่ง" หรือ "ที่รวม" เป็นสถานที่ ศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ กำหนดเวลาเกิดการเรียนรู้ยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนที่มีลักษณะเฉพาะ สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบเดียวกับการประเมินผลในชั้นเรียน

Wittich and Schuller (1962) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง บุคคล สถานที่ สิ่งต่างๆ ในชุมชนที่สามารถนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง

Good (1973) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในการเรียนการสอน ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด สวนสาธารณะ ในที่นี้ยังรวมถึงบุคคลในชุมชนอีกด้วย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่มีการจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อผู้เข้ามาใช้บริการได้เรียนรู้อย่างอิสระตามแนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย แหล่งนี้อาจจะเป็นสิ่งมีชีวิต เช่น สวนสัตว์ หรือสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ห้องสมุด เป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ บุคคล หรือมนุษย์สร้างขึ้น เช่น พิพิธภัณฑ์ หรือเว็บไซต์ต่างๆ โดยบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ศักยภาพ โอกาสและความพร้อม โดยผู้จัดแหล่งการเรียนรู้อาจจะตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ไว้หรือไม่ตั้งก็ได้ แต่ผู้เข้ามาใช้บริการจะบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้หรือไม่นั้นไม่สามารถควบคุมได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.5.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

แหล่งเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยดังที่กรมสามัญศึกษา (2544) ได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ (process of learning) โดยการปฏิบัติจริง (learning by doing) ทั้งการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่มีแหล่งเรียนรู้ของตนเองอยู่แล้วและการเรียนของคนอื่นๆ ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

2. เป็นแหล่งกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงานและแหล่งฝึกอาชีพของผู้เรียน

3. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตนเอง

4. เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม

5. เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง

6. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงลึก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง ประหยัด และสะดวก

7. มีสื่อประเภทต่างๆประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาอาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) กล่าวถึงแหล่งการเรียนรู้ ว่าเป็น “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” อาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมซึ่งประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน มีระยะเวลาเรียนที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน มีการประเมินผลและการวัดที่มีลักษณะเฉพาะ ถูกสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่จำเป็นต้องเป็นการเรียนรู้แบบเดียวกัน

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2548) กล่าวว่า ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการสาขาต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาหรือการเรียนรู้จะหยุดอยู่เพียงการศึกษาภาคบังคับในรั้วโรงเรียนเท่านั้นไม่ได้ ทุกคนจะต้องศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ดังนั้นแหล่งการเรียนรู้จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองตามความต้องการ ความสนใจ ความถนัดและความพร้อม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญคือ ช่วยส่งเสริมให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และตอบโจทย์แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต โดยเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้บ่อยที่สุด เป็นธรรมชาติที่สุด และเมื่อมีแหล่งการเรียนรู้จำนวนมาก ประชาชนก็มีโอกาสเข้าถึงความรู้ข้อมูลข่าวสารมากยิ่งขึ้น เท่าทันมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้เกิดทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งเป็นพื้นที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา แหล่งการเรียนรู้และชุมชนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

3.5.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

การจัดแบ่งประเภทของแหล่งการเรียนรู้มีแนวคิดที่หลากหลาย เช่น กรมวิชาการ (2545) ได้จัดประเภทแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ มีประสบการณ์ ประสบความสำเร็จในงาน อาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
2. แหล่งวิทยาการ ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่างๆ
3. สถานประกอบการ ซึ่งให้บริการความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงานและวิชาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
4. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์
5. สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์
6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ประจักษ์ บุญอารีย์ (2545) ได้แบ่งประเภทของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ดิน หิน น้ำ สัตว์ พืช อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ
2. แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นโดยองค์กรภาครัฐและเอกชน เช่น

2.1 หอสมุดของท้องถิ่น และห้องสมุดเอกชน ทั้งที่อยู่ในและนอกสถานศึกษาขององค์กรเอกชน หรือของส่วนบุคคล

2.2 สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์เมือง พิพิธภัณฑ์ปลาน้ำจืด สวนสัตว์ สวนสมุนไพร สวนหิน สวนรุกขชาติ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ฯลฯ

2.3 แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นสถานที่อันมีร่องรอยความเป็นมาในอดีต เช่น ซากปรักหักพังของชุมชนเก่า วัดเก่า ภาพเขียนสีผนังถ้ำ เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.4 สถานที่ราชการ ให้ประชาชนได้สามารถเรียนรู้และเข้าใจในภารกิจต่างๆ

2.5 สถานประกอบการของเอกชน สามารถให้ผู้ต้องการเรียนรู้เข้าไปเรียนรู้กิจกรรมต่างๆได้

2.6 สถานที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ อนุสาวรีย์ สนามกีฬา วนอุทยาน ป่า ชุมชน ค่ายลูกเสือ ฯลฯ

2.7 แดนเคารพและสถานที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่สร้างขึ้นให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือจิตวิญญาณของความเชื่อของแต่ละชุมชน

3. วัดวาอารามและสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัดของชุมชนชาวพุทธ โบสถ์ในชุมชนคริสต์ มัสยิดในชุมชนอิสลาม ฯลฯ

4. ภูมิปัญญาและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นบุคคลหรือที่เรียกกันว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน (ตัวคน) และมีสถานที่ที่เก็บรวบรวมผลผลิตหรือผลงานอันเกิดจากการกระทำของภูมิปัญญาบุคคล

5. กิจกรรมในวิถีชีวิตและตามประเพณีท้องถิ่น มีการละเล่นและประเพณีวัฒนธรรมมากมายที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติ ซึ่งมีความรู้และการปฏิบัติแตกต่างกันไป

6. วัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น อันเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น

7. แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

8. แหล่งการเรียนรู้จากสื่อสารมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมในทุกท้องถิ่นสามารถมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งสามารถจัดการได้ทั้งในสถาบันการศึกษาและธุรกิจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้จัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ 2 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 จัดตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้ศึกษาหาความรู้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร กรวด หิน ดิน ทราย ชายทะเล ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ เช่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน สถาบันทางการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ ฯลฯ

3. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านการประกอบอาชีพและการสืบสานวัฒนธรรม ตลอดจนนักคิด นักประดิษฐ์ และผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ

แบบที่ 2 จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ครู อาจารย์ ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องจริยธรรม ห้องศิลปะ ฯลฯ ตลอดจนการใช้อาคารสถานที่บริเวณและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น ห้องอาหาร สนาม ห้องน้ำ สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน แหล่งเรียนรู้ในชุมชนครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจอยู่ในชุมชนใกล้เคียงโรงเรียน และชุมชนที่โรงเรียนพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเล วัด ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ทุ่งนา สวนผัก สวนผลไม้ แหล่งทอผ้า ร้านอาหาร ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง เทคโนโลยีพื้นบ้าน เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน แหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ฯลฯ

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2548)ได้นำเสนอประเภทของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักการศึกษาหลายท่านซึ่งจำแนกประเภทไว้แตกต่างกันดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย สิ่งที่เป็นธรรมชาติ เช่น แสงแดด น้ำ อากาศ แผ่นดิน ที่ดิน สัตว์ พืช ป่า ภูเขา แร่ธาตุ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในท้องถิ่นนั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ประชาชนหรือบุคคลประเภทต่างๆ ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะบุคคลจากท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มาเยี่ยมเยียน หรือผู้ที่รับเชิญมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนในบางโอกาส เช่น พระ เจ้าหน้าที่การเกษตร เจ้าหน้าที่อนามัย ผู้ทรงคุณวุฒิ พ่อค้า เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม

3. ทรัพยากรในลักษณะที่เป็นสถาบันในท้องถิ่น ได้แก่ องค์การต่างๆ เช่น วัด ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานีอนามัย ศาลาประชาคม เทศบาล กลุ่มการเมือง

4. ทรัพยากรทางเทคนิค หมายถึง สิ่งที่แสดงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านต่างๆ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ ช่วยเด็กเกิดจินตนาการเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์

5. ทรัพยากรของท้องถิ่น เป็นกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี การปฏิบัติงานของสถานที่ราชการหรือหน่วยงาน กิจกรรมและความเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาพต่างๆ ในท้องถิ่น โรงเรียนอาจนำนักเรียนไปศึกษา หรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ เช่น รณรงค์เพื่อรักษาความสะอาด ส่งเสริมสนับสนุนการออกเสียงเลือกตั้งและกระบวนการประชาธิปไตยท้องถิ่น ปรับปรุงแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของชุมชน

6. ทรัพยากรด้านการเงิน หมายถึง ทรัพยากรการเงินทั้งทางตรงและทางอ้อมจากผู้มีฐานะดี จากผู้ที่ต้องการเสียสละทรัพย์สินโดยตรง

ทวีป อภิสิทธิ์ (2554) แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. แหล่งเรียนรู้ประเภทที่เกิดขึ้นเองหรือมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ได้แก่ สรรพสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวมนุษย์ และทั้งโลก ดังคำกล่าวที่ว่า “โลกทั้งโลกคือศาสตร์ สรรพสิ่งทั้งโลกคือครู” เพียงแต่ใครที่ต้องการมีความรู้ก็สามารถไปแสวงหา ศึกษา เรียนรู้ได้เองจากสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา เช่น ต้นไม้ใบหญ้า ป่าเขาลำเนาไพร ห้วย หนอง คลอง บึง แม่น้ำ ทะเล มหาสมุทร ดิน หิน แร่ ภูเขา หุบเหว ถ้ำ น้ำตก นกกา สัตว์ป่า สัตว์เลี้ยง ฯลฯ ล้วนเป็นครูและให้ความรู้ตามอัธยาศัยแก่มนุษย์ทั้งสิ้น ถ้าคนผู้นั้นรู้จักวิธีการเรียนรู้ (Learning How to Learn)

2. แหล่งเรียนรู้ประเภทที่มีผู้จัดการให้เกิดขึ้นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยประเภทที่มีการจัดการเป็นกิจจะลักษณะเพื่อการเรียนรู้ของคนทั่วๆ ไปโดยไม่จำกัดเพศ วัย และระดับความรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เปิดบริการให้คนทั่วไปเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตามความต้องการและความสนใจ แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยประเภทนี้ปัจจุบันมีมากขึ้น ทุกประเทศให้ความสนใจและตื่นตัวในการจัดและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัยประเภทนี้เพื่อให้บริการความรู้ตามอัธยาศัยแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น แหล่งเรียนรู้เหล่านี้ ได้แก่ ห้องสมุด ที่อ่านหนังสือ ศูนย์การเรียน ศูนย์วิทยาศาสตร์ หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ แหล่งความรู้ชุมชน สวนสัตว์ สวนสาธารณะ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคล องค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนจัดขึ้นเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล องค์กร หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนของตนเองแล้วเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไปเข้าร่วมหรือใช้บริการได้ รวมทั้งผู้ดำเนินการด้านสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร จุลสาร หนังสือ ฯลฯ แหล่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ต่างๆ แหล่งกีฬา เช่น สนามกีฬา แหล่งบันเทิง เช่น โรงภาพยนตร์ โรงละคร เวทีดนตรี แหล่งภูมิปัญญาต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและแหล่งสื่อการละเล่นพื้นบ้าน เช่น ลิเก หมอลำ ลำตัด เพลงลูกทุ่ง ลิเกฮูลู ฯลฯ เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีการจัดการดังกล่าวนี้ ผู้ดำเนินการอาจมีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมของตนไว้อย่างชัดเจน แต่อาจจะไม่ตรง หรืออาจจะตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้ที่เข้าไปศึกษาหาความรู้ หรือเข้าไปใช้บริการก็ได้ ดังนั้นผู้ที่เข้าไปร่วมกิจกรรมหรือไปใช้บริการในแหล่งความรู้ดังกล่าว แต่ละคนจึงอาจจะได้รับความรู้ ทักษะ หรือเจตคติแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ และความต้องการในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

นอกจากนั้นแหล่งการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่กำลังมีบทบาทในสังคมปัจจุบันคือ แหล่งการเรียนรู้ประเภท ชุมชนออนไลน์

ความหมาย : ชุมชนออนไลน์ คือ“กลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นชมรม เป็นชุมนุม เป็นชุมชน ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (เว็บไซต์ที่จัดทำขึ้น) กลุ่มคนที่รวมตัวกันนี้จะมีปัจจัยร่วม เช่น ความคิดความเชื่อ ความสนใจ รสนิยม วัฒนธรรม เพศ อายุ การศึกษา ฯลฯ ที่เหมือน คล้ายคลึง หรือเป็นแบบเดียวกัน มีเป้าหมายในการทำการใดๆ ร่วมกันด้วยการระดมสรรพพลังจากสมาชิกทั้งภายในและภายนอกกลุ่มมาแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ในการทำการนั้น ๆ ให้เป็นผลสำเร็จ เช่น

1. ชุมชนออนไลน์ www.udclick.com สำหรับชาวอุดร จังหวัดอุดรธานี มีข้อมูลด้านการเมือง ข่าวอุดร บันเทิงอุดร อาหาร ท่องเที่ยว หาคน หางาน ประกาศซื้อขายออนไลน์ของชาวอุดรธานี

2. ชุมชนออนไลน์เชียงใหม่ www.cm108.com สังคมออนไลน์แหล่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดเชียงใหม่สังคมบนอินเทอร์เน็ตจังหวัดเชียงใหม่ มีคนคุยกัน สนทนากันมากที่สุด มีข่าวเชียงใหม่ รับสมัครงานเชียงใหม่ หาเพื่อน ประกาศข่าว ฯลฯ

3. ชุมชนคนรักรถไฟออนไลน์ www.RotfaiThai.com เป็นเว็บไซต์ชุมชนออนไลน์สำหรับคนรักรถไฟไทย ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มีภาพสวยๆ ของรถไฟให้ชม มีการพบปะพูดคุย และมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนรักรถไฟ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่านักวิชาการได้แบ่งประเภทของแหล่งการเรียนรู้ไว้เป็นจำนวนมากด้วยเกณฑ์ที่แตกต่างกัน เช่น ตามลักษณะของแหล่งการเรียนรู้ ตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยขอสรุปประเภทของแหล่งการเรียนรู้เป็น 2 ประเภทดังต่อไปนี้ 1.) แหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ทะเล ภูเขา สัตว์ป่า 2.) แหล่งการเรียนรู้ที่มีผู้จัดการให้เกิดขึ้น เช่น ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ หอศิลป์ แหล่งความรู้ชุมชน เว็บไซต์ต่างๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3.5.4 แนวทางการดำเนินการของแหล่งการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง แนวทางการดำเนินการของแหล่งการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2554) แหล่งเรียนรู้ในประเทศไทยมีอยู่จำนวนมาก และบางแห่งก็ทำหน้าที่เป็นสถานที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้มาเยือนได้อย่างสมบูรณ์ บางแหล่งมีองค์ความรู้ที่จะให้แก่ผู้เรียนในหลากหลายสาขาวิชา แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ ทำให้คนไม่รู้ว่ามีสถานที่เหล่านี้อยู่ดังนั้นในการดำเนินการของแหล่งเรียนรู้เองจึงควรมีผู้จัดการหรือคณะบุคคลมาดูแล ซึ่งจะเป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ปราชญ์ ผู้รู้ หรือพระภิกษุสงฆ์ก็ได้ โดยต้องเป็นผู้ที่สามารถประสานงานร่วมกับบุคคลอื่นๆ อาทิ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะมาร่วมมือกันพัฒนาความรู้ จัดทำเนื้อหาสาระ รูปแบบ กระบวนการที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้มาเยือน หลักการการดำเนินการของแหล่งเรียนรู้มีดังนี้

1. กำหนดกระบวนการบริหารแหล่งเรียนรู้นั้นๆ ควรระบุกระบวนการบริหารจัดการให้ชัดเจน โดยมีผู้จัดการซึ่งอาจเป็นบุคคล องค์กร คณะบุคคล หรือชุมชน เพื่อจะได้มีแกนกลางในการทำหน้าที่เชิงบริหารจัดการ

2. สร้างระบบเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ทำงานเพียงลำพังไม่ได้ ต้องมีเพื่อนร่วมงาน คำว่า “เพื่อนร่วมงาน” ขอยกตัวอย่างในกรณีของพิพิธภัณฑ์ อาจมีเพื่อนร่วมงานหลายประเภท ได้แก่

2.1 เพื่อนร่วมงานระหว่างพิพิธภัณฑ์ด้วยกันเอง

2.2 เพื่อนร่วมงานกับสถาบันการศึกษา

2.3 เพื่อนร่วมงานที่เป็นบุคคล ได้แก่ กลุ่มที่จบการศึกษาแล้ว หรือกลุ่มที่มาให้ความช่วยเหลือแก่พิพิธภัณฑ์ อาทิ กลุ่มอาสาสมัคร

2.4 เพื่อนร่วมงานกับองค์กรวัฒนธรรม : คำว่าองค์กรวัฒนธรรมในที่นี้ก็คือ หอสมุด โบราณสถาน ชมรมกีฬา องค์กรทางศิลปะและหน่วยงานวัฒนธรรมต่างๆ

2.5 เพื่อนร่วมงานกับเครือข่ายอื่นๆ คำว่าเครือข่ายอื่นในที่นี้หมายถึงการขยายพื้นที่การบริการแก่กลุ่มบุคคล เช่น ในโรงพยาบาล ในสำนักงานคุ้มครองเด็กและเยาวชนในทัณฑสถาน

การที่แหล่งเรียนรู้สร้างระบบเครือข่ายก็เพื่อประโยชน์ในการให้ความรู้ที่หลากหลายกว้างขวางและเพื่อได้รับการสนับสนุนทางด้านการเงินจากแหล่งต่างๆ

3. การจัดทำกรอบแนวคิดแผนงาน โครงการ กิจกรรมเป็นรายปี ผู้เรียนนั้นมาจากทุกพื้นที่ ดังนั้นแหล่งเรียนรู้ควรจัดทำข้อมูลให้ผู้เรียนจากภูมิภาคต่างๆ สามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้อย่างเป็นระบบตามความต้องการของผู้เรียน

4. มีการเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนการจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นการจัดการของแหล่งเรียนรู้ในด้านองค์ความรู้ กิจกรรม และอื่นๆ ควรเชื่อมโยงกับระบบของการจัดการศึกษา

5. ส่งเสริมให้เป็นแหล่งรายได้เศรษฐกิจชุมชน แหล่งเรียนรู้อาจจัดให้มีการจัดการฝึกอบรม สาธิตวิธีสร้างผลิตภัณฑ์นานาชนิดที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อีกทั้งแหล่งเรียนรู้เองก็จะมีรายได้นำมาใช้ในการพัฒนาตนเองต่อไป

6. มีการประชาสัมพันธ์ผลงานให้แพร่หลายแหล่งเรียนรู้เองต้องประกาศให้ผู้เรียน ผู้สนใจ ได้รับรู้ว่าอะไรคือองค์ความรู้ของแหล่งเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่แหล่งเรียนรู้ได้จัดขึ้นในช่วงเวลาใด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักการดำเนินการแหล่งการเรียนรู้สามารถสรุปได้ดังนี้ 1.) ต้องมีทีมงานหรือคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการ 2.) ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น แหล่งการเรียนรู้ใกล้เคียง หรือประเภทเดียวกันมาร่วมมือกัน3.) จัดทำกรอบแนวคิดหรือแผนงานของแต่ละปีว่าจะมีกิจกรรมใดบ้าง4.) วางแผนเชื่อมโยงการศึกษา 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 5.) หาช่องทางสร้างรายได้ 6.) ประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง เพื่อจะได้มียอดคนเยี่ยมชมหมุนเวียนต่อเนื่อง และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ชัดเจนว่าแหล่งเรียนรู้นี้คือใคร จัดกิจกรรมเพื่ออะไร และใครบ้างที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย หากดำเนินการได้ตามนี้แหล่งการเรียนรู้นั้นๆ ก็จะเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 4 : พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space)

4.1 ความเป็นมาของพื้นที่การเรียนรู้

Brown and Lippincott (2003) ได้กล่าวว่า ในอดีตเมื่อกล่าวถึงพื้นที่การเรียนรู้มักอ้างถึงในบริบทของการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยขึ้นไป ซึ่งจัดให้มีพื้นที่ทางกายภาพเพื่อเปิดโอกาสให้ได้พบปะกันในการเรียนการสอน และเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ขณะที่ปัจจุบันคำนี้ถูกแยกออกจากห้องเรียนหรือชั้นเรียนปกติอย่างชัดเจน เนื่องจากความเจริญอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีส่งผลให้พื้นที่การเรียนรู้ถูกแยกออกมาจากชั้นเรียนการเรียนการสอนปกติ กลายเป็นพื้นที่

ของการเรียนรู้อิสระและใช้เทคโนโลยีอย่างอิสระเพื่อการเรียนรู้แทน โดยนำเอาคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เข้ามามีส่วนในการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้มากขึ้น วัฒนธรรมการเรียนรู้จึงสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่นอกเหนือไปจากห้องเรียน จึงยิ่งทำให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดลักษณะที่ชัดเจนและหลากหลายจำนวนมากอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด หากนำพื้นที่การเรียนรู้มาจัดร่วมกับการเรียนการสอน พื้นที่การเรียนรู้จะเป็นพื้นที่ในการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างผู้ใช้งาน และมักเป็นพื้นที่ที่ผู้ใช้งานขอเข้าใช้งานเพื่อเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ และเนื่องด้วยปัจจุบันข้อมูลข่าวสารเข้าไปอยู่ในพื้นที่ออนไลน์จำนวนมาก พื้นที่การเรียนรู้เสมือนจึงเกิดขึ้น โดยผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงพื้นที่เสมือนเหล่านี้ได้อย่างอิสระและเข้าถึงได้หลายพื้นที่ไม่จำกัดในเวลาเดียวกัน ซึ่งพื้นที่การเรียนรู้ประเภทนี้มีแนวโน้มขยายตัวมากกว่าพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพเป็นอย่างมากดังนั้นพื้นที่การเรียนรู้เสมือนควรจะสามารถใช้เป็นพื้นที่ในการเรียนรู้อบรม หรือพัฒนาหลักสูตรให้เข้ามาเรียนออนไลน์ได้ มีสื่อการเรียนรู้ออนไลน์

พื้นที่การเรียนรู้จริง และพื้นที่การเรียนรู้เสมือน (Real and Virtual Learning Spaces) พื้นที่การเรียนรู้จริงนั้นควรมีหลักการสำคัญคือการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่และพื้นที่การเรียนรู้จริงนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว โดยผ่านการพูดคุยกับผู้ใช้งานร่วมกัน ผ่านสื่อที่ได้เตรียมไว้ให้ ทั้งหนังสือและเทคโนโลยีสารสนเทศ ผ่านการทำงานกลุ่มร่วมกันในพื้นที่แห่งนั้น เป็นต้น นอกจากนั้นจะต้องมีพื้นที่ในการพักผ่อน ทานอาหารว่าง ดื่มชากาแฟได้ โดยมีผู้สนับสนุนอยู่ในพื้นที่แห่งนั้นด้วย เช่น เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ หากเป็นพื้นที่การเรียนรู้เสมือน บุคลากรเหล่านี้ต้องมีช่องทางในการทำงานเช่นกัน โดยมากทำผ่านระบบห้องสื่อสารที่เรียกว่า แช็ต (Chat) ดังนั้นพื้นที่การเรียนรู้ในอดีตที่เน้นพื้นที่การเรียนรู้จริงหรือทางกายภาพ ปัจจุบันควรพัฒนาให้มีทั้งพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพและพื้นที่การเรียนรู้เสมือน โดยต้องมีความหลากหลายไม่จำกัดและไม่ปิดกั้นรูปแบบ เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของบุคคลให้หลากหลายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ รวมถึงต้องมีแผนในการพัฒนาและใช้งานอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน

Oblinger (2006) ได้กล่าวว่า พื้นที่คือตัวสร้างการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เมื่อเปลี่ยนพื้นที่ผลที่ได้จากการใช้พื้นที่ย่อมเปลี่ยนไปเช่นกัน พื้นที่ (Space) ทั้งแบบกายภาพและเสมือนนั้นมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริงโดยเฉพาะหากใช้ร่วมกับการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติ (Formal Learning) เพราะพื้นที่เช่นนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ขณะที่พื้นที่ในชั้นเรียนปกติไม่สามารถทำได้ ซึ่งหากเทียบพื้นที่การเรียนรู้สมัยก่อนเช่นปี 1956 กับปัจจุบัน ย่อมแตกต่างกันอย่างชัดเจน ปัจจุบันพื้นที่การเรียนรู้เต็มไปด้วยสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ค้นหาและเข้าถึงข้อมูล อินเทอร์เน็ต รวมไปถึงการจัดสรรช่องทางให้ผู้เข้าใช้พบปะ

กันในพื้นที่เสมือนเพื่อสังสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน เช่นระบบสื่อสาร Chat และ E-mail, Facebook, ดาวน์โหลดข้อมูลต่างๆ ซึ่งต้องได้รับการตอบรับอย่างรวดเร็วแทบจะในทันที เช่น ค้นแล้วพบทันที ถามแล้วได้รับคำตอบกลับทันที ดังนั้นพื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันจะต้องยืดหยุ่น ฉับไว เข้าถึงได้ตลอด สนับสนุนทั้งการเรียนรู้อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal and Informal Education) และเป็นได้ทั้งแบบกายภาพและแบบเสมือน โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันจึงจะสามารถทำให้พื้นที่การเรียนรู้ตอบโจทย์การใช้งานดังกล่าวและสามารถเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้ยาวนานต่อเนื่อง

Chism (2006) ได้กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ได้เปลี่ยนไปเพราะความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียน การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากการทำงานร่วมกัน จากการสนทนาแลกเปลี่ยน จากเดิมที่การเรียนรู้จะต้องทำในห้องที่เงียบและกำจัดสิ่งที่อาจรบกวนสมาธิและความสนใจออกให้หมด เมื่อความเชื่อเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ที่สร้างขึ้นจากความเชื่อนี้จึงเปลี่ยนไปเช่นกัน เกิดเป็นพื้นที่การเรียนรู้ดังที่เห็นในปัจจุบัน คือพื้นที่นั่งมีทั้งเดี่ยวและกลุ่มเล็กกลุ่มย่อย มีพื้นที่มากขึ้นสำหรับจัดให้มีการเรียนรู้เสริมโดยครูสอนพิเศษบนโต๊ะมีพื้นที่ให้วางอุปกรณ์การเรียนต่างๆ มากขึ้นเช่นโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ ที่วางอุปกรณ์เพื่ออ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)
มีอุปกรณ์สารสนเทศประกอบที่หลากหลาย มีอุปกรณ์เพื่อทดลองทำหรือจำลอง มีจอฉายภาพขนาดใหญ่ที่ใช้ร่วมกันได้ เป็นต้น

Baepler, Brooks, and Walker (2014) ได้กล่าวว่า ในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมามีการพัฒนาความเข้าใจในเรื่องของพื้นที่การเรียนรู้ เริ่มจากในปี 1990 ที่ North Carolina State University โดยเป็นความพยายามที่เริ่มจากการเปลี่ยนห้องเรียนธรรมดาให้แตกต่างออกไปเช่น โต๊ะกลม เก้าอี้นั่งที่เคลื่อนย้ายได้ง่าย ที่สำหรับวางคอมพิวเตอร์ จากนั้นได้เพิ่มกิจกรรมในพื้นที่ว่าจะต้องเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งแนวคิดนี้ส่งผลไปยังมหาวิทยาลัยทั้งหลายจำนวนมากในอเมริกา ช่วงปีที่ผ่านมานั้นได้มีความพยายามในการทำความเข้าใจเรื่องการจัดพื้นที่การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย ซึ่งหน่วยงานนั้นคือ EDUCAUSE เป็นหน่วยงานที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัยขึ้นไป ได้นำเสนอแนวคิดและงานวิจัยจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่การเรียนรู้ และสร้างกระแสความสนใจและตื่นตัวต่อนักวิชาการทางการศึกษาให้เปลี่ยนมุมมองเรื่องพื้นที่การเรียนรู้

Beichner (2014) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันนักการศึกษา ครูคณาจารย์ และผู้ที่สนใจเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์ต้องให้ความสนใจเรื่องการจัดพื้นที่การเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. โลกที่เปลี่ยนแปลงไป (The World is Different) บุคคลต่างให้ความสนใจเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆและบุคคลอื่นๆจำนวนมากขึ้น (Information and People) แต่เมื่ออยู่ในชั้นเรียนผู้เรียนจะต้องตัดขาดจากการเข้าถึงข้อมูลที่อยู่ในสารสนเทศและขาดการติดต่อกับบุคคลอื่นๆ ซึ่งขัดกับธรรมชาติและความเป็นจริงในปัจจุบัน ดังนั้นพื้นที่การเรียนรู้ควรปรับเปลี่ยนใหม่ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2. การเข้าถึงข้อมูลได้จำนวนมากขึ้น (Information is Ready to Accessible) บุคคลจะเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ผ่านการใช้Google ซึ่งมีอิทธิพลและมีประสิทธิภาพสูงมากในการค้นหาข้อมูล ดังนั้นด้วยวิธีการเข้าถึงข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนพื้นที่การเรียนรู้ให้รองรับการเปลี่ยนไปเช่นกัน

3. การเปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียน (Students are Different) ผู้เรียนที่คุ้นเคยกับการเข้าถึงเทคโนโลยีและมีปฏิสัมพันธ์กับการได้รับการโต้ตอบหรือตอบกลับในทันที (Instanteneous Feedback) กับพื้นที่การเรียนรู้ที่มีครูเป็นช่องทางการเข้าถึงข้อมูล โดยที่ข้อมูลซึ่งอยู่ในเทคโนโลยีสารสนเทศอาจจะใหม่และน่าสนใจกว่าข้อมูลที่ผู้สอนกำลังนำเสนอ ผู้เรียนเข้าใจแล้วว่าสถาบันการศึกษา ครูและคณาจารย์ ห้องสมุด ไม่ใช่แหล่งข้อมูลการเรียนรู้หลักอีกต่อไป ผู้เรียนในยุคปัจจุบันจำวิธีการเข้าถึงข้อมูลได้มากกว่าการจำข้อมูล เพราะว่าปัจจุบันข้อมูลมีอยู่ในทุกที่เข้าถึงได้ตลอดจนบุคคลไม่จำเป็นต้องจำข้อมูลแล้วเพราะสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ และเข้าถึงได้ทันที การเรียนรู้โดยต้องรอนั้นไม่ใช่ธรรมชาติของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

ถึงกระนั้นการเปลี่ยนแปลงข้างต้นก็ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน แต่กำลังเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนปกติและการเรียนรู้ค้นคว้าด้วยตนเองเข้าถึงข้อมูลต่างๆที่เตรียมไว้หรือไม่ได้เตรียมไว้ ย่อมต้องทำควบคู่กันในปัจจุบัน โดยชั้นเรียนปกติอาจปรับให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

Mathews and Soistmann (2016) ได้กล่าวว่า ความตื่นตัวในเรื่องของบริการในอาคารสถานที่ (Service in Our Buildings) ได้เริ่มจากพื้นที่การสร้างสรรค์ (Maker Space) ห้องปฏิบัติการ (Visualization Lab) เป็น Digital Scholarship Centers และ Design Studio และทำให้การจัดการพื้นที่ห้องสมุดนั้นเปลี่ยนแปลงไปนับจากนี้ ทั้งนี้การจะเปลี่ยนคำว่าพื้นที่ธรรมดา (Space) เป็นสถานที่ (Place) ก็ต่อเมื่อมีการจัดการพื้นที่นั้นๆ ให้สามารถใช้สอยได้ตามความเหมาะสม เมื่อใดที่พื้นที่นั้นๆ มีความสำคัญกับบุคคลเพื่อกระทำการบางสิ่งได้หรือสร้างความรู้สึกบางอย่างให้เกิดขึ้นเข้ามายังพื้นที่นั้นๆ เมื่อนั้นพื้นที่ธรรมดา (Space) ได้ถูกเปลี่ยนเป็น (Transform) สถานที่แล้ว (Place) การจัดการพื้นที่เพื่อการเรียนรู้จึงเป็นพื้นที่ที่ต้องการสร้างโอกาสให้บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้น สร้างเพื่อรองรับอนาคตที่มีเอกสารข้อมูลผ่านการพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

(Print) น้อยลงมาก และได้เรียนรู้ เข้าถึงข้อมูล และปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นในพื้นที่นั้นๆ

จุดเปลี่ยนในปัจจุบันของพื้นที่การเรียนรู้สามารถสรุปได้ดังนี้

1. พื้นที่การเรียนรู้ที่ต้องการความเงียบสงบ กับพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ทำงานร่วมกันของบุคคล เพราะแต่เดิมพื้นที่การเรียนรู้อย่างเช่นห้องสมุด บุคคลมาเรียนรู้ในห้องสมุดด้วยจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน จึงต้องการความเงียบสงบเพื่อเรียนรู้ด้วยตนเองในวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป แต่ปัจจุบันเราให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนผ่านการสนทนาในชีวิตประจำวัน การโต้เถียง การทำแผนผังความคิด หรือแม้แต่พื้นที่เพื่อพักสมอง จากการเรียนรู้ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันจึงไม่ต้องการความเงียบสงบแต่เอาเนื้อหาเป็นที่ตั้งเสมอไป ความท้าทายคือจะจัดสร้างพื้นที่เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ในลักษณะนี้ได้อย่างไร พื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งอย่างเป็นทางการและอย่างเป็นธรรมชาติ พื้นที่ที่สร้างขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนและจัดแสดง (Exchanged and Showcased) เป็นสำคัญ โดยมีทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ขนาดกลางๆที่เน้นเพื่อการพูดคุย เปิดโลกทัศน์ ค้นหาสิ่งใหม่ๆ ประกอบการบริการประเภทพื้นที่ให้เขียน พื้นที่ให้ผลิตสื่อประสม พื้นที่ให้อ่าน พื้นที่ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าถึงข้อมูล

2. พื้นที่การเรียนรู้กลายเป็นพื้นที่ที่คนเรียนรู้และทำงานมาอยู่ร่วมกัน โดยอาจรู้จักกันหรือไม่รู้จักกันก็ได้ บรรยากาศที่รายล้อมด้วยบุคคลซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการทำงานหรือค้นคว้าบางอย่างร่วมกัน เป็นพลังงานดึงดูดและผลักดันให้บุคคลซึ่งมีเป้าหมายแบบเดียวกันมาอยู่ร่วมกันในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ (Surrounded by other productive people is a powerful motivator)

3. พื้นที่นั้นๆจะต้องปรับเปลี่ยนได้ตามการใช้งาน อารมณ์และความต้องการ (Make it your own) เช่น ปรับผ้าม่านให้มืด ย้ายเก้าอี้ ย้ายที่กั้นได้ด้วยตนเอง ย้ายโคมไฟได้เอง ความสามารถในการปรับเคลื่อนย้ายได้เองเป็นหัวใจสำคัญของพื้นที่การเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้ของบุคคลที่แตกต่างกัน รวมไปถึงรองรับกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายด้วยเช่นกัน เพราะอารมณ์ความรู้สึกมีผลต่อสิ่งที่บุคคลกระทำอยู่ การได้เปลี่ยนสภาพแวดล้อมจนทำให้มีความรู้สึกที่ดีขึ้นจะส่งผลให้เรียนรู้ได้ดีมากยิ่งขึ้น ยิ่งพื้นที่การเรียนรู้นั้นมีความยืดหยุ่นมากเท่าไร (Flexible) ยิ่งตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลได้ดีมากเท่านั้น เพราะบุคคลหนึ่งมีลักษณะที่หลากหลายทั้งเป็นผู้ฟัง นักคิด นักสังเกต นักวางแผน นักวิเคราะห์ เป็นต้น การที่พื้นที่มีความยืดหยุ่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สามารถรองรับบุคคลที่มีลักษณะหลากหลายได้มากเท่าไร ก็ยิ่งส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลเหล่านั้นมากขึ้นเท่านั้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ต้องไม่มองข้ามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายด้วย โดยความต้องการของกลุ่มเป้าหมายย่อมมีความแตกต่างกันตามมุมมองของสถานที่นั้น ซึ่งมีความแตกต่างกันในรายบุคคลอีกที เช่นเดียวกับห้องสมุดในปัจจุบันที่ทิศทางไม่ได้เป็นที่รวบรวมหนังสืออีกต่อไป แต่เป็นสถานที่ในการแสดงหนังสือเล่มจริงโดยหนังสือทั้งหมดสามารถเข้าถึงได้ผ่านระบบดิจิทัล (Libraries are becoming storefronts for digital collections) รวมถึงห้างสรรพสินค้าที่หน้าร้านหลักในการขายสินค้าคือเว็บไซต์โดยพื้นที่ทางกายภาพเป็นพื้นที่แสดงสินค้าให้สวยงามและเข้าถึงบริการอื่นๆ จากผู้ขายสินค้าแทน เช่น ปรึกษา ทดลองสินค้า เปรียบเทียบ ฯลฯ โดยไม่ใช่สถานที่ในการซื้อขายอีกต่อไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าความเป็นมาในเรื่องพื้นที่การเรียนรู้ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ เพราะพื้นที่การเรียนรู้นั้นหมายรวมครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีการเรียนรู้ อาทิ ในห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ แต่ความเข้าใจในการจัดพื้นที่การเรียนรู้นั้นที่เปลี่ยนไป โดยแต่เดิมการเรียนรู้เกิดจากครูเป็นผู้ให้ความรู้หลัก ดังนั้นพื้นที่การเรียนรู้จากครูจึงถูกเรียกว่า ชั้นเรียน พื้นที่การเรียนรู้จากหนังสือถูกเรียกว่าห้องสมุด พื้นที่การเรียนรู้จากการสืบค้นข้อมูลในคอมพิวเตอร์ถูกเรียกว่า บริเวณเพื่อการค้นคว้าจากคอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่เมื่อเวลาผ่านไป ความรู้ไม่ได้อยู่ที่ครูและหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่กระบวนการทำงานกลุ่มร่วมกันระหว่างผู้เรียน การปฏิสัมพันธ์ การปรึกษาหารือร่วมกันแก้ปัญหาระหว่างผู้เรียนหรือบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ความรู้อยู่ที่การเข้าถึงข้อมูลและความรู้จำนวนมากผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ เป็นสำคัญ ดังนั้นพื้นที่ในการให้ผู้เรียนเข้ามาเรียนรู้จึงต้องเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนไปของที่อยู่ข้อมูลและความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์ว่าไม่ต้องมีผู้สอนเป็นตัวหลักสำคัญทางเดียวเสมอไป พื้นที่การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเป็นลักษณะกายภาพ แต่สามารถเป็นพื้นที่เสมือนได้ และยังมีโอกาสเติบโตสูงกว่าพื้นที่กายภาพมากนัก ดังนั้นปัจจุบันพื้นที่การเรียนรู้จึงเป็นเรื่องของการจัดการพื้นที่เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้เข้ามาใช้บริการเกิดการเรียนรู้ โดยเน้นที่เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเข้าถึงความรู้ การสร้างบรรยากาศและการจัดการพื้นที่ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บรรยากาศที่กระตุ้นความอยากรู้ แรงบันดาลใจ ความคิดสร้างสรรค์ การตอบสนองความต้องการเรียนรู้ที่หลากหลายและไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่ ตลอดจนการจัดการอื่นๆ ที่เอื้อให้บุคคลอยากเรียนรู้ เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.2 ความหมายของพื้นที่การเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) ดังต่อไปนี้

Oblinger (2006) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้หมายถึง พื้นที่ทางกายภาพ(Physical) หรือ พื้นที่เสมือน (Virtual) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของบุคคล เป็นพื้นที่ที่สามารถรวมบุคคลให้อยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนให้ค้นคว้า ถกเถียง แลกเปลี่ยน อภิปราย ร่วมมือกันค้นหา หรือเป็นพื้นที่ที่ไม่จำเป็นต้องใช้เสียงเพื่อการเรียนรู้ก็หมายรวมอยู่ในความหมายของพื้นที่การเรียนรู้เช่นกัน

Cattier (2006) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ (Informal Learning Space) หมายถึง พื้นที่ซึ่งใช้ในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากห้องเรียนหรือชั้นเรียนปกติโดยมักเกิดขึ้นในเวลาใดก็ได้ตามแต่บุคคลนั้นต้องการ ปัจจุบันพื้นที่การเรียนรู้เสมือนดูจะตอบความหมายของพื้นที่การเรียนรู้แบบตามอัธยาศัยได้ชัดเจนมากที่สุด เพราะบุคคลสามารถควบคุมได้ทั้งเวลา สถานที่ บุคคลและเนื้อหาที่ต้องการเข้าถึง

Savin-Baden (2008) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้หมายถึง พื้นที่ที่บุคคลได้แสดงออกด้วยหลากหลายวิธีการในพื้นที่นั้นๆเพื่อเรียนรู้ โดยมีทั้งพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพ (Physical Learning Space) คือเป็นห้องหรือเป็นพื้นที่ที่จัดสรรเพื่อการเรียนรู้และพื้นที่การเรียนรู้เสมือน (Digital Space) คือพื้นที่ที่จัดขึ้นออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ โดยผู้เข้าใช้งานไม่ต้องพบปะกันซึ่งๆหน้าแต่สามารถปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ เข้าถึงสื่อและข้อมูลได้หลากหลายเป็นจำนวนมาก โดยไม่เกี่ยงสถานที่ในการเข้าถึงข้อมูล ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่บนอินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์

Mathews and Soistmann (2016) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้คือพื้นที่นั้นมีเป้าหมายเพื่อสร้างโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงข้อมูลหลากหลายผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ และได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกันด้วยวิธีการที่หลากหลาย พื้นที่ที่ให้บุคคลเหล่านั้นได้ปฏิสัมพันธ์กันเพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน (Complex Problem) ถ่ายทอดทักษะต่างๆให้กันและกัน (Transfer Skills) แลกเปลี่ยนเครื่องมือต่างๆ (Tools) แนวความคิด (Concepts) และกรอบความคิด (Mind-sets) ในหลากหลายสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป โดยพื้นที่เหล่านั้นจะต้องส่งเสริมให้ผู้เข้าใช้บริการรู้สึกปลอดภัย (Safe) มีคุณค่า (Value)ได้รับการดูแล (Taken Care of) เพราะหากผู้ใช้งานมีความรู้สึกดังกล่าว การเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างเต็มประสิทธิภาพ

Hare and Dillon (2016) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ คือการจัดการพื้นที่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กัน หรือบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสถานที่เพื่อการเรียนรู้ รวมไปถึงอาจจะพัฒนากลายเป็นชุมชนก็สามารถเป็นได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Bligh (2019) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ หรือ Learning Space หมายถึง สถานที่ที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการค้นคว้ามีบริการอินเทอร์เน็ตในพื้นที่นั้นเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ที่บุคคลสนใจได้และมีบริเวณที่จัดไว้เพื่อกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล บุคคลสามารถศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม หรือจัดกิจกรรมสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลในห้องหรือบริเวณนั้นๆได้อย่างอิสระ เช่น ประชุมกลุ่ม บรรยาย จัดกิจกรรมฝึกอบรม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความหมายของพื้นที่การเรียนรู้สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ โดยอาจจะเป็นพื้นที่จริง (พื้นที่กายภาพ) เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ หรือพื้นที่อื่นๆที่จัดและออกแบบขึ้นโดยเฉพาะเพื่อให้ผู้เข้ามาใช้งานเกิดการเรียนรู้ หรือพื้นที่เสมือน เช่น เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ต่างๆ ระบบอินทราเน็ตเพื่อเข้าถึงบทเรียนออนไลน์

2. พื้นที่ที่มีเป้าหมายในการจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้เข้ามาใช้งานเกิดการเรียนรู้ เช่น เปิดโอกาสให้ได้ค้นคว้าผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่มีความสนใจแตกต่างกัน จัดพื้นที่เปิดโอกาสให้พูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อการเรียนรู้ระหว่างกันผ่านการสนทนาหรือการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติงานหรือชิ้นงานต่างๆ ในพื้นที่นั้นๆ เช่น เข้ามาพื้นที่หนึ่งเพื่อค้นคว้าผ่านคอมพิวเตอร์สำหรับทำรายงานของตนเอง เข้ามาพื้นที่เพื่อรวมกลุ่มทำรายงานส่งอาจารย์ เข้ามาในพื้นที่เพื่อประชุมแผนงานร่วมกันของทีมงาน เข้ามาในพื้นที่เพื่อหาแรงบันดาลใจในการกลับไปทำงาน เข้ามาในพื้นที่บันทึกวิดีโอการสอนของตนเอง

4.3 หลักการในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง หลักการในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ดังต่อไปนี้

Bligh (2019) กล่าวเกี่ยวกับหลัก 6 ประการของพื้นที่การเรียนรู้ไว้ดังนี้

1) **พื้นที่การเรียนรู้ที่โปร่งใส** (The Transparent Learning Space) พื้นที่การเรียนรู้ที่โปร่งใสหมายถึงพื้นที่ที่เข้าใจได้ง่าย เพราะความต้องการของผู้คนที่ใช้พื้นที่นั้นได้รับการคาดการณ์ล่วงหน้าและจัดเตรียมไว้ในลักษณะที่สะดวกใช้ จึงไม่ต้องเสียเวลาศึกษาทำความเข้าใจวิธีการใช้มากนัก หรือ กล่าวได้ว่าผู้ที่ใช้พื้นที่ไม่ต้องใช้ความสนใจมากกับพื้นที่ เอาความสนใจไปให้กับการเรียนรู้ดีกว่า เพราะพื้นที่การเรียนรู้นั้นได้ถูกสร้างขึ้นตามมาตรฐานที่ได้รับการพิจารณามาแล้วเป็นอย่างดี มาตรฐานเหล่านี้บางส่วนนั้นมาจากกรอบกฎหมายและวิชาชีพที่กำหนดระดับขั้นต่ำที่พึงมีเป็นอย่างน้อย เช่น ความเหมาะสำหรับอุณหภูมิห้อง ระดับแสง (รวมถึงแสงธรรมชาติ) ขนาดพื้นที่ทำงานต่อคนและ มาตรฐานอื่น ๆ แต่มาตรฐานที่นอกเหนือจากนี้จะมีความชัดเจนมากขึ้นตามแต่ใน

ท้องถิ่น – เช่น ถ้าพื้นที่นี้อยู่ในสถาบันการศึกษา ห้องสอนทั้งหมดในสถาบันนั้นจักได้รับการจัดเตรียมด้วยระบบควบคุมเทคโนโลยีเดียวกันเพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้คนที่เข้ามาในห้องนี้คุ้นเคยกับวิธีการเปิดอุปกรณ์ที่ต้องการและไม่ต้องเสียเวลาหรือยุ่งยากกับการใช้ห้องนี้เมื่อเข้ามาใช้บริการ

2) **พื้นที่การเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้** (The Enabling Learning Space) การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้จะอนุญาตให้ผู้ใช้พื้นที่เคลื่อนย้ายสิ่งที่อยู่ในพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสะดวกสบายเพื่อเข้าถึงทรัพยากรเฉพาะที่พวกเขาต้องการ เพื่อทำงานเฉพาะอย่างใกล้ชิด และ มองเห็นและได้ยินองค์ประกอบเฉพาะทั่วห้อง - รวมถึงบุคคลอื่นและทรัพยากรที่พวกเขาใช้ด้วย พื้นที่การเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้มักจะให้ความยืดหยุ่นจะมีโต๊ะที่มีล้อและทรัพยากรที่สามารถเคลื่อนย้าย จัดรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ากับกิจกรรมที่จะทำ หรือจุดประสงค์อื่น ๆ ที่อนุญาตให้ผู้ใช้กำหนดค่าพื้นที่เมื่อเข้าไปใช้พื้นที่และเปลี่ยนให้แตกต่างกันในช่วงเวลาที่แตกต่างกันได้

3) **พื้นที่การเรียนรู้ที่กระตุ้นการเรียนรู้** (The Stimulating Learning Space)พื้นที่การเรียนรู้ที่กระตุ้นการเรียนรู้นั้นออกแบบมาเพื่อกระตุ้นการคิดและการกระทำผ่านประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสและโดยทั่วไปมักจะกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นและศึกษาทบทวน เช่น ให้นั่งและเพลิดเพลินกับช่วงเวลาของการอ่าน และทบทวนอย่างเงียบสงบ จัดให้มีการเดินไปรอบ ๆ พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการ มีกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย เช่นการสำรวจกับคนอื่น ๆ คุยถกเถียง โต้เถียงกัน แต่สิ่งที่ยังคงเป็นศูนย์กลางคือการกระตุ้นประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสโดยส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปแบบของประสบการณ์ทางสายตา

4) **พื้นที่การเรียนรู้แบบเพื่อน** (The Associative Learning Space) พื้นที่การเรียนรู้แบบเพื่อน ออกแบบมาเพื่อทำให้เกิดความรู้สึกและความคาดหวังเหมือนการออกไปทำงานหรือ ไปพบเพื่อน จึงจัดพื้นที่ที่เลียนแบบพื้นที่อื่น ๆ ที่คนในชุมชนจะคุ้นเคยอยู่แล้วเช่น: คาเฟ่ ห้องประชุมที่บริษัท ห้องแสดงงานศิลปะหรือแกลเลอรี และ พิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นทางเลือกที่แพร่หลายมากขึ้น

5) **พื้นที่การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงทางปัญญา** (The Cognitively Integrated Learning Space) พื้นที่การเรียนรู้แบบแบบเชื่อมโยงทางปัญญาได้รับการออกแบบให้เป็นส่วนหนึ่งของความคิดและการกระทำอื่น ๆ เช่นการแสดงข้อมูลของผู้ที่ประสพความสำเร็จเพื่อให้ผู้ที่ไปร่วมงานสามารถโต้ตอบกับพวกเขาในระหว่างการศึกษาผลงานของพวกเขา พื้นที่นี้จัดให้มีสถานการณ์การทำงานเป็นทีมซึ่งเป็นวิธีที่เราเรียนรู้ในฐานะมนุษย์ พื้นที่การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงทางปัญญามีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนความพยายามของเราในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จและสื่อสารความคิดของเรากับผู้อื่น

6) **พื้นที่การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงทางสังคม** (The Socially Integrated Learning Space) พื้นที่การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงทางสังคม ให้บริการในฐานะชุมชน ผู้ใช้พื้นที่ไปที่นั่นเพื่อพบกับสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนของเขาและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นกิจวัตรประจำวันที่เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม หรือไปด้วยจุดประสงค์เฉพาะในการทำงานบางอย่างและเพลิดเพลินไปกับประสบการณ์ แต่มีการกำหนดความรับผิดชอบบางอย่าง เช่น การบำรุงรักษาพื้นที่หรืออุปกรณ์

Hare and Dillon (2016) กล่าวเกี่ยวกับหลักการของพื้นที่การเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. พื้นที่เพื่อความร่วมแรงร่วมใจ (Space to collaborate) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ เคลื่อนย้ายสิ่งต่าง ๆ ได้ถ้าต้องการเพราะยิ่งมีความเคลื่อนย้าย ยิ่งก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ไม่หยุดนิ่งและการทำให้พื้นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ หมายถึง การมีบริเวณสำหรับการเรียนรู้ (Surface for Learning) ซึ่งเห็นได้ เข้าถึงได้ และมีพลวัตและ การมีวัฒนธรรมของการร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Culture) ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การกำหนดวิธีการหรือแนวทางต่าง ๆ และ การไปดูว่ากลุ่มทำงานกันอย่างไร

2. พื้นที่เพื่อสร้างสรรค์ (Space to create) เพราะการสร้างสรรค์เกิดจากการเรียนรู้ผู้เข้าใช้งานจะนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้แก้ปัญหา ดังนั้นจึงให้ทำพื้นที่ให้เหมาะกับทั้งผู้สร้างสรรค์ทางกายภาพ (Physical Maker Area) และ ผู้สร้างสรรค์ทางดิจิทัล (Digital Maker)

ทางกายภาพ (Physical Maker Area) ให้ประเมินการจัดโต๊ะ ให้จัดเป็นธีม ให้จัดหมวดหมู่ของวัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ และการเข้าถึงข้อมูล

ทางดิจิทัล (Digital Maker) ให้ใช้จอใหญ่ร่วมกัน จัดพื้นที่เฉพาะให้ใช้สื่อโสตทัศน์หรือสื่ออเนกประสงค์ และผนัง Green Screen Wall

3. พื้นที่เพื่อแสดงผลการเรียนรู้ (Space to show case learning) ซึ่งหมายถึงการเล่าเรื่องราวของการเรียนรู้ ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องราวว่าเรียนอะไร หรือ ได้ความรู้อะไร แต่รวมถึง เรียนอย่างไรด้วย ดังนั้นพื้นที่นี้จึงมีทั้งการให้เห็นว่าเรียนอย่างไร (Showcase) และการแสดงผลงานที่ได้จากการเรียน (Display) แต่การแสดงผลงานที่ดีไม่ว่าแบบใดก็ตามก็ต้องคำนึงถึงประโยชน์เป็นสำคัญ ไม่ใช่การนำสิ่งต่าง ๆ มาวางไว้กระจัดกระจาย แต่ควรจัดอย่างเรียบง่าย และสะอาดสะอ้าน เข้าไปแล้วรู้สึกแปลกใจ (Surprise) และไม่ว่าจะอย่างไรก็ยังได้ผลด้านการเรียนรู้ ผู้เข้าใช้งานมีความสนใจว่าจะแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรื่องราวอย่างไร และสนใจว่าจะมีใครอยู่ในพื้นที่ที่จะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันบ้าง และผู้เข้าใช้งานได้เริ่มการค้นพบตามที่ตนตั้งใจ (Self Directed Discovery) จากนั้นก็เรียนรู้ข้อมูล ค้นพบทางออกหรือออกแบบทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้จากการมีส่วนร่วมในพื้นที่

สถาบันวิทยบริการ
Chulalongkorn University

4. พื้นที่เพื่อความสงบ (Space for quiet) ไม่ได้หมายความว่าห้ามใช้เสียง เพราะแม้แต่ห้องสมุดก็กลายเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้ห้ามการใช้เสียงอีกต่อไป แต่ ห้องสมุดกลายเป็นที่ที่จัดสรรมาเพื่อการเรียนรู้แลกเปลี่ยน และร่วมแรงร่วมใจกันกับผู้อื่นที่จะค้นพบและแก้ปัญหาที่เขาสนใจ

Chism (2006) กล่าวว่า หลักในการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้

1. ความยืดหยุ่น (Flexibility) พื้นที่ในการเรียนรู้จะต้องรองรับการเปลี่ยนจากการฟังบรรยายมาเป็นการทำกิจกรรมกลุ่มได้และเปลี่ยนไปเป็นกิจกรรมศึกษาเรียนรู้เดี่ยวได้ การปรับเปลี่ยนไปมาเช่นนี้ต้องทำได้รวดเร็วและอาจเปิดกว้างให้จัดเปลี่ยนปรับวางวิธีการวางโต๊ะเก้าอี้ได้อย่างอิสระตามแต่ผู้เข้าใช้บริการต้องการ เช่น จัดเป็นวงกลม หรือสามเหลี่ยม

2. สะดวกสบาย (Comfort) ความสะดวกสบายทำให้ผู้เข้าใช้งานอยู่ในพื้นที่การเรียนรู้นั้นนานมากยิ่งขึ้น

3. การกระตุ้นประสาทสัมผัสการรับรู้ (Sensory Stimulation) การจัดและตกแต่งพื้นที่การเรียนรู้มีผลอย่างยิ่งต่อการดึงดูดให้คนมาใช้บริการ เช่น แสง สีพื้น สีกำแพง เก้าอี้ โต๊ะที่มีรูปลักษณ์แตกต่างกันไป อาจทำให้ดูอบอุ่นเหมือนบ้าน น่านั่งเหมือนร้านกาแฟเป็นต้น การปรับเปลี่ยนการตกแต่งที่กระตุ้นประสาทสัมผัสการรับรู้เช่นแสง สี สัมผัสสามารถดึงดูดผู้คนเข้าใช้งานได้ทันที

4. เทคโนโลยีสารสนเทศ (Technology Support) มีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีที่ทันสมัย รวดเร็ว ฉับไว ช่วยตอบสนองและดึงดูดผู้ใช้งานให้เข้ามาใช้บริการได้เป็นอย่างดี ตัวอย่าง เทคโนโลยีไร้สาย ขยับเคลื่อนย้ายได้อิสระ ฉายภาพได้โดยไม่ต้องต่อสายหรือตามเจ้าหน้าที่ เลือกที่นั่ง ที่ฉายภาพ หรือจัดสถานที่ประชุมทำงานได้ด้วยตนเองเป็นต้น

5. เน้นหลักการไม่มีจุดรวมศูนย์ (Decenteredness) คือถ้าเปรียบพื้นที่การเรียนรู้เป็นห้องเรียน ก็จะต้องไม่มีพื้นที่หน้าชั้นเรียนที่เด่นกว่าหลังห้องเรียน ทุกที่ในพื้นที่การเรียนรู้จะต้องสำคัญไล่เลี่ยกัน แม้แต่พื้นที่ทางเดินควรสามารถเรียนรู้ได้ไม่ต่างกับพื้นที่ห้องประชุมสนทนากลุ่ม เป็นต้น

Brickford and Wright (2006) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ทั้งแบบกายภาพและเสมือนคือพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้คนหลายคนมารวมตัวและทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อการเรียนรู้ การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ออกแบบเพื่อให้ผู้เข้ามาใช้บริการได้เรียนรู้ร่วมกัน

ทั้งผู้เรียนและผู้เรียนด้วยกันเอง ผู้เรียนกับผู้สอน ผู้สอนกับผู้สอน เป็นต้น เรียกได้ว่า พื้นที่การเรียนรู้ช่วยพัฒนาชุมชนผู้เรียน ผู้สอน ฯลฯ หรือพนักงานที่ทำงานในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ โดยนิยามของคำว่าชุมชน (Community) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมาอยู่ร่วมกันและมีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างต่อเนื่องดังนั้นสำหรับพื้นที่การเรียนรู้จึงหมายถึง การมีพื้นที่การเรียนรู้ที่มีผู้มาเข้าใช้บริการเป็นประจำและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นชุมชนเหล่านั้นจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมประชุมและวางแผนทั้งหมด เช่น เจ้าของสถานที่ เจ้าของเงินทุน ผู้ใช้บริการในส่วนต่างๆ เช่น ผู้สอน ผู้เรียน พนักงานในองค์กร

2. เลือกหัวหน้าที่จะช่วยดูแลภาพรวมทั้งหมดได้ เป็นคนที่ทำให้ชุมชนอยู่เป็นกลุ่มก้อนเดียวกันและสร้างบรรยากาศของความไว้ใจกันในตลอดระยะเวลาการทำงานร่วมกัน

3. พิจารณามุมมองที่แตกต่างกันของแต่ละส่วนทั้งหมด ยอมรับและทำความเข้าใจมุมมองเหล่านั้นอย่างเท่าเทียม เช่น มุมมองจากผู้เรียน จากผู้ใช้บริการ จากผู้ให้เงินทุน

4. กำจัดปัจจัยที่จะมีผลลบต่อการเรียนรู้ในชุมชนให้หมด

5. วางแผนให้พื้นที่การเรียนรู้นั้นดำเนินการเพื่อการเรียนรู้ได้ต่อเนื่องยาวนานอย่างสม่ำเสมอ เช่น หลักสูตรที่ส่งเสริมให้เข้าใช้พื้นที่การเรียนรู้ โดยให้คนมาค้นคว้า มาทำกิจกรรม มาประชุมกลุ่ม มาอ่านเอกสารประจำรายวิชา ซึ่งการเข้าถึงข้อมูล พบปะเพื่อนร่วมเรียนรู้สามารถทำผ่านพื้นที่เสมือนก็ได้เช่นกัน กิจกรรมที่จัดควรเกิดจากความสนใจของชุมชนอย่างแท้จริง เช่น สัตว์เลี้ยง งานอดิเรก ปัญหาที่พบร่วมกันและอยากแลกเปลี่ยนกัน ศาสนา ข่าวสาร การแสดงผลงาน หรือเปิดโอกาสเป็นช่วงเวลาให้เข้ามาสอบถามแลกเปลี่ยนกิจกรรมการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ควรจัดและกระจายให้ครบถ้วน

Gee (2006) กล่าวว่า การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ต้องยึดหลักดังต่อไปนี้

1. หลักการออกแบบพื้นฐานคือ มุ่งเน้นความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าใช้บริการ หลักการเรียนการสอนมีเนื้อหาอะไร รูปแบบการเรียนการสอนหรือการนำเสนอเป็นแบบใด

2. ความสะดวกสบาย เช่น แสง เฟอร์นิเจอร์ที่เคลื่อนย้ายได้ง่าย นั่งสบาย

3. พื้นที่ตอบรับการใช้งานของบุคคล เช่น การจัดมุมของแต่ละพื้นที่การเรียนรู้อาจแตกต่างกัน อยู่ในมุมที่ไม่คาดคิด หรืออาจเปิดกว้าง ความหลากหลายเช่นนี้จะช่วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กระตุ้นให้มีผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นและยังกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้เข้าใช้บริการ เช่น จำลองที่นั่งในร้านอาหาร ที่นั่งท่ามกลางธรรมชาติแตกต่างกันไป ทั้งสีสัน สัมผัส รูปทรงให้มีความหลากหลาย มีพื้นที่ทำงาน พื้นที่พูดคุย พื้นที่พักผ่อน พื้นที่ทำงานส่วนตัว วัตถุประสงค์การใช้งานให้มีความหลากหลายโดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าใช้บริการโยกย้ายทุกอย่างได้เองเหมือนอยู่บ้าน แม้แต่จอฉายก็สามารถเคลื่อนย้ายได้ การเข้าถึงข้อมูลก็ควรทำได้หลากหลายวิธี เช่น การอ่าน การใช้อินเทอร์เน็ต การพบปะแลกเปลี่ยนกับบุคคลทั้งในพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่เสมือน

Kobza (2016) กล่าวว่า หลักในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้คือ

1. วิสัยทัศน์ เช่น ต้องพิจารณาว่าพื้นที่การเรียนรู้นั้นจะเน้นเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศหรือเน้นความยืดหยุ่นและความหลากหลาย เพื่อให้ทิศทางในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้นั้นชัดเจน

2. งบประมาณ เมื่อทิศทางของพื้นที่การเรียนรู้ชัดเจนแล้วจึงมาพิจารณาเรื่องของงบประมาณเพื่อจัดสรรเงินทุนในทิศทางที่วางไว้ให้เหมาะสม

3. ลำดับสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ เช่น พื้นที่การเรียนรู้บางแห่งระบุชัดเจนว่าต้องให้ห้องทั้งห้องเขียนได้ จึงต้องมีส่วนผสมของกระดานเพื่อเขียนเป็นหลัก บางแห่งเน้นเรื่องอินเทอร์เน็ตและแหล่งจ่ายไฟต้องเพียงพอ

4. สถานที่ พิจารณาว่าสถานที่แบบใดคือที่ที่เหมาะสม พื้นที่กายภาพหรือพื้นที่เสมือน หากเป็นพื้นที่กายภาพจะต้องมีพื้นที่เพียงพอให้ขยับ เคลื่อนย้าย รองรับการใช้งานที่หลากหลายของผู้เรียนหรือผู้ใช้งาน

5. วางแผนระยะยาว เมื่อมีพื้นที่การเรียนรู้แล้วจะใช้งานอย่างไร จะวางแผนการสนับสนุนการใช้งานอย่างไร ผู้สอนจะเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างไร ผู้เรียนหรือผู้ใช้งานจะเข้ามาอย่างไร หน่วยงานที่สร้างคิดวางแผนอย่างไรหรือเตรียมจัดกิจกรรมอะไรบ้างเพื่อสนับสนุนการเข้าใช้งานในแต่ละช่วง เพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้นั้นๆมีความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

Hare and Dillon (2016) กล่าวว่า ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้สามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ ด้วยการตั้งคำถามว่า พื้นที่การเรียนรู้ที่จะสร้างขึ้นนี้จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เข้ามาใช้งานได้อย่างไร เพราะอะไร หรือจุดมุ่งหมายของการตั้งพื้นที่การเรียนรู้นี้คืออะไร ดังนั้นเราจึงต้องสามารถระบุได้ว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้จะสามารถช่วยพัฒนาการเรียนรู้ในแต่ละด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และความคิดอย่างไรบ้าง เมื่อตั้งวัตถุประสงค์สำเร็จต้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สามารถนึกภาพและอธิบายได้ว่า ผู้เข้ามาใช้บริการที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่เราวางไว้จะเป็นอย่างไร เช่น ผู้เข้ามาใช้บริการมีความสุขกับการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่จัดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้ ผู้เข้ามาใช้บริการเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานของตนเองมากยิ่งขึ้น เช่น ได้ความคิดใหม่ๆ กลับไปทดลองทำที่ทำงาน

2. สถานที่ เมื่อได้วัตถุประสงค์แล้วจึงจัดการสถานที่ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ โดยคำถามหลักที่ต้องตอบคือ ต้องการให้ผู้เข้าใช้บริการทำอะไรในพื้นที่แห่งนี้ พูดคุย นั่งศึกษาส่วนตัว ทำงานกลุ่ม เข้าถึงคอมพิวเตอร์ ฟังการบรรยาย เข้าชมผลงานของผู้อื่น ผลิตงานประเภทสร้างสรรค์หรือสื่อต่างๆ เป็นต้น (Space for collaborate, showcase, create and quite) โดยการออกแบบนี้ต้องทำงานร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งกลุ่มเป้าหมายด้วย (Co-Designers) เริ่มจากระดมสมอง (Brainstorming) ให้ความคิดเห็นป้อนกลับไปมา (Feedback) จัดสร้างด้วยกัน (Team Set-up) ร่วมกันพัฒนา (Reconfigure) โดยพื้นที่นั้นจะต้องทำงานได้หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการอ่านคนเดียว อ่านเป็นกลุ่ม สามารถเขียนได้ แสดงภาพได้ ฟังเสียงได้ ลงมือทำได้ ผลิตชิ้นงานได้ ทั้งหมดควรมีความยืดหยุ่นด้วยการเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ไปมาตามความพึงพอใจได้ หรือผู้เข้าใช้บริการสามารถเลือกสถานที่เองตามความต้องการ เป็นต้น การเขียนบนผนัง เขียนบนโต๊ะ เขียนได้เองลบได้เอง เอาโต๊ะเชื่อมต่อกันได้ เก้าอี้ที่ไม่มีพนักไว้เคลื่อนย้ายหรือทำเป็นเขตกั้นในการทำงานได้

3. ออกแบบขั้นตอนการใช้งาน (Routines and Procedures) ด้วยการทำงานร่วมกันเป็นทีมข้างต้น เช่น ต้องมีระบบสมาชิกหรือไม่ เข้าใช้ได้นานเท่าไร เคลื่อนย้ายอุปกรณ์อะไรได้ กฎกติกามารยาทในการใช้งาน การเก็บไฟล์ข้อมูล รูปภาพ การนำเสนอ จะเข้าถึงและนำออกได้อย่างไร ด้วยวิธีการใด เป็นต้น

4. สร้างพื้นที่การเรียนรู้ เช่น พื้นที่ในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Maker Space and Digital Maker Area) นำเฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะสมกับการผลิตชิ้นงานมาวาง เช่น เฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะกับงานประดิษฐ์ งานสร้างภาพ หรือสร้างภาพเคลื่อนไหว มีอุปกรณ์หลากหลายวางไว้ให้ผู้ใช้บริการเลือกสรรเอง และต้องมีเทคโนโลยีสารสนเทศให้ผู้ผลิตชิ้นงานเข้าถึงเพื่อเรียนรู้ว่าจะผลิตชิ้นงานที่ตนเองต้องการอย่างไร เพราะจะไม่ออกแบบให้มีครูมาสอนทุกสิ่งและให้ข้อมูลทุกอย่างอีกต่อไป มีพื้นที่แสดงผลงาน (Showcase Space) เพราะผู้เข้าใช้บริการต้องแสดงความรู้ความเข้าใจของตนเอง พื้นที่นี้จึงออกแบบเพื่อแสดงความคิดความเข้าใจของผู้ใช้บริการ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ให้เขียนความเข้าใจของตนเอง ให้วางผลงาน ให้นำเสนอผลงาน ให้นำผลงานไว้ในพื้นที่เสมือน เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Dillion, Gilpin, Juliani, and other (2016) กล่าวว่า หลักในการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่สำคัญสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. สบายใจและปลอดภัย คือผู้เรียนหรือผู้ที่เข้ามาใช้บริการควรรู้สึกสบายใจและปลอดภัย เพราะเมื่อคนเรารู้สึกสบายใจการเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด ทั้งการเลือกอ่านหนังสือ การพูดคุย การแสดงความเห็น ฯลฯ จะปรากฏออกมาอย่างชัดเจนง่ายดาย ดังนั้นการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือพูดคุยกับผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายว่าพื้นที่ลักษณะแบบใดที่เขารู้สึกอุ่นใจ สบายใจ กล้าที่จะพูดแสดงออกและเรียนรู้ หลักการนี้ใช้ได้กับทุกการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่การเรียนรู้สำหรับเด็กหรือผู้ใหญ่ สังเกตว่าเด็กที่เรียนรู้โดยไม่มีครู ผู้ใหญ่ที่เรียนรู้ในห้องของตนเอง โดยอาจจะนั่งหรือนอนบนพื้น ล้วนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น

2. เทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ขาดไม่ได้คือเทคโนโลยีเพื่อค้นหา และบริการที่รองรับการใช้เทคโนโลยี เช่น จุดจ่ายไฟที่มีจำนวนเพียงพอ อินเทอร์เน็ตที่รวดเร็วพอ แม้จะจัดให้ผู้เข้าใช้บริการสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศได้ ทว่าเรื่องของเทคโนโลยีก็ยังอาจเป็นอุปสรรคในหลายพื้นที่แต่ต้องยอมรับความเป็นจริงว่า ปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลต่างๆต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นการเรียนรู้สำคัญที่ขาดไม่ได้คือการเข้าถึงข้อมูลด้วยเทคโนโลยีต่างๆ อันเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ไม่ควรละเลย

3. พื้นที่ออนไลน์ให้เรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน เนื่องด้วยการเข้าถึงข้อมูลของบุคคลในปัจจุบันเป็นการทำผ่านอินเทอร์เน็ต ดังนั้นการนำเอาผลงานของผู้เรียน อาทิ บทความ บันทึกการเรียนรู้ ภาพเคลื่อนไหวที่บันทึกเอง เสียงที่บันทึกด้วยตนเองของผู้ใช้บริการ ฯลฯ รวมไปถึงพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็น พื้นที่ให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของผู้เรียนหรือผู้ใช้บริการไปไว้ในพื้นที่เสมือน (Virtual Space) ทั้งหมดข้างต้นจะช่วยตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

4. เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาร่วมออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (Community and Stakeholders) มาร่วมแสดงความเห็น ร่วมพัฒนา ร่วมออกแบบ รวมทั้งร่วมชื่นชมความสำเร็จ และเข้าใช้งานได้เช่นกัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ การดึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาเพื่อช่วยดำเนินการดังกล่าวต้องไม่ใช่มาประชุมเพื่อพูดเรื่องการลงทุน งบประมาณ แต่ควรเป็นการร่วมแสดงความเห็นต่อการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันโดยอาจจัดตั้งเป็นคณะกรรมการมีตัวแทนแต่ละฝ่ายเป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าจากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปหลักการในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ได้ดังต่อไปนี้

1. **ตั้งวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน** ต้องระบุชัดว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้ต้องการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้แบบใด เช่น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนกัน เพื่อให้เห็นแบบอย่างและแรงบันดาลใจ

2. **พื้นที่การเรียนรู้** ทั้งนี้หลักการพัฒนาพื้นที่ต้องเน้นหลักการดังนี้

2.1 **มีความดึงดูด** ต้องค้นหาให้พบว่าปัจจัยการจัดวาง การออกแบบแบบใดที่จะดึงกลุ่มเป้าหมายเข้ามาใช้บริการ เช่น รูปแบบที่นั่งอย่างไร สีสันอย่างไร ลักษณะเหมือนห้องสมุด เหมือนร้านกาแฟ เหมือนนั่งอยู่ในธรรมชาติมีต้นไม้และเสียงน้ำตก

2.2 **มีความรู้สึกปลอดภัย สบายใจ** การออกแบบพื้นที่ที่ผู้ใช้งานสามารถเป็นตัวของตัวเองได้โดยไม่ต้องปิดบัง ไม่กังวลว่าจะทำอะไรที่อาจผิดพลาด เกิดความรู้สึกสบายใจเมื่อเข้ามาใช้บริการ สิ่งเหล่านี้จะทำให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามาใช้บริการมากขึ้นและใช้บริการยาวนานขึ้นด้วย

2.3 **มีความยืดหยุ่น และสะดวกสบาย** คือความสามารถในการจัดการตามความต้องการของผู้เข้าใช้บริการได้ด้วยตนเอง ยิ่งผู้เข้าใช้บริการมีความสามารถในการจัดการด้วยตนเองมากเท่าไร แสดงว่าพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆมีความยืดหยุ่นมากเท่านั้น เช่น สามารถเข้ามาใช้งานเวลาใดก็ได้ สามารถนั่งตรงไหนก็ได้ สามารถจัดพื้นที่เป็นรูปทรงใดก็ได้ สามารถฉายภาพขึ้นจอฉายได้ด้วยตนเองเมื่อต้องการ สามารถปรับความสว่างของไฟได้ มีความสะดวกสบายอุปกรณ์ใช้งานง่าย เคลื่อนย้ายง่าย เก้าอี้นั่งสบาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.4 **มีความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย** ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในข้อแรกด้วย ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายยกตัวอย่างได้เช่น พื้นที่นั้นสามารถรองรับการค้นคว้ารายบุคคลในพื้นที่เงียบเป็นส่วนตัวได้ รองรับการทำรายงานกลุ่มที่ส่งเสียงดังได้ สามารถรองรับการจัดอบรม การจัดบรรยาย การสาธิต มีพื้นที่รองรับการพักผ่อนเพื่อค้นหาแรงบันดาลใจเมื่อต้องการพักสมอง มีพื้นที่ผลิตผลงาน เช่น บันทึกเสียง บันทึกภาพ ฯลฯ มีพื้นที่แสดงผลงานของตนเอง มีพื้นที่แลกเปลี่ยนความเห็นผลงานของกันและกัน สิ่งเหล่านี้คือความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย

3. **สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ** เนื่องจากความรู้ซึ่งย้ายที่อยู่จากครูที่เป็นบุคคล และหนังสือที่เป็นเล่มมาอยู่ในอินเทอร์เน็ต ดังนั้นการที่พื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ สามารถ

รองรับการเข้าใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศได้จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจแสดงออกได้หลายวิธีการ เช่น มีคอมพิวเตอร์จำนวนที่มากพอ แหล่งจ่ายไฟจำนวนเพียงพอความเร็วของอินเทอร์เน็ตเพื่อการใช้งานที่เหมาะสม

4. **สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน** สร้างทีมงานหรือคณะกรรมการที่มาจากความร่วมมือหลายๆ ฝ่าย เช่น จากกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้เงินทุน ชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ที่ทำงานให้บริการในพื้นที่นั้นๆ มาร่วมพัฒนาพื้นที่ไปด้วยกัน หรืออาจเป็นการเปิดโอกาสให้แสดงความเห็น และเลือกความเห็นเหล่านั้นมาพัฒนาพื้นที่ เช่น ตั้งคำถามปลายเปิดว่า นิทรรศการแสดงผลงานที่ท่านอยากรับชมคือเรื่องอะไร นักเขียนคนใดที่ท่านอยากให้เราเชิญมาแลกเปลี่ยนที่มุมอ่านหนังสือ

5. **วางแผนกิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง** แม้พื้นที่เหล่านี้การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติผ่านการค้นคว้า ทำงานกลุ่ม แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและรับชมผลงานของผู้อื่นเพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ แต่หากไม่มีกิจกรรมอื่นๆ สนับสนุน พื้นที่เหล่านั้นก็จะไม่มีสีสันดึงดูดให้เข้าใช้งานอย่างต่อเนื่อง การวางแผนกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นเรื่องสำคัญ ในพื้นที่จึงควรกระจายกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้ทั่วถึง เช่น มีกิจกรรมอบรม เสวนา แลกเปลี่ยนตามหัวข้อที่น่าสนใจ ทำเป็นตารางเวลาให้ผู้เข้าใช้บริการได้เข้าร่วมตลอดทั้งปี เปลี่ยนหัวข้อจัดแสดงผลงานอย่างสม่ำเสมอ หรือจัดให้รับชมภาพยนตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายและหมุนเวียนเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ

4.4 อนาคตของพื้นที่การเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง อนาคตของพื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) ดังต่อไปนี้

Baepler et al. (2014) กล่าวว่า ในอนาคตพื้นที่การเรียนรู้จะเหมือนร้านกาแฟ (Coffee House) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบใหม่จะเข้ามาอยู่ในการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน โดยมีแสงธรรมชาติ ที่นั่งสีสันสดใส มีโต๊ะและที่นั่งหลากหลายแบบทั้งแบบสูงและแบบต่ำโยกย้ายได้ สามารถนั่งเป็นกลุ่มหรือนั่งเดี่ยวมีการจัดวางที่หลากหลาย มีเครื่องฉายภาพที่เคลื่อนย้ายได้ตามจุดต่าง ๆ คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้นั้นไม่ต้องเน้นเรื่องของหลักการสอน (Pedagogy) แต่เน้นเรื่องของความยืดหยุ่น (Flexible) เคลื่อนย้ายได้ มีเทคโนโลยีสารสนเทศพร้อมเพื่อให้เข้าถึงข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองและมีพื้นที่ให้เรียนรู้ทำงานร่วมกันเป็นสำคัญ โดยมีงานวิจัยชี้ว่า การจัดพื้นที่การเรียนรู้เช่นนี้ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้และความถนัดในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันได้เป็นอย่างดี การออกแบบทำให้รู้สึกว่าพื้นที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน เอื้อ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ต่อการแลกเปลี่ยนร่วมแสดงความคิดเห็น รู้สึกถึงความเป็นกลุ่มก้อนและการทำงานเป็นทีม ช่วยให้ผู้เรียนแสดงความเห็นและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมกลุ่มมากยิ่งขึ้น พื้นที่การเรียนรู้ลักษณะนี้ทำให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย ไม่กังวล รู้สึกสบายและเป็นกันเอง ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการเรียนรู้แสดงความเห็น ทำกิจกรรมกลุ่ม และเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นกว่าปกติ โดยพื้นที่การเรียนรู้นี้ใช้ได้กับผู้เข้าใช้งานทุกระดับคือ นิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์และบุคลากรในองค์กร ซึ่งผลงานวิจัยชี้ว่า เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และเทคนิคการจัดการเรียนการสอนในพื้นที่การเรียนรู้ โดยพื้นที่การเรียนรู้ที่สามารถบันทึกภาพเคลื่อนไหวได้ ได้ถูกนำเอามาเป็นกรณีศึกษาในหมู่ครูและคณาจารย์เพื่อพัฒนาและแลกเปลี่ยนวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป โดยพื้นที่การเรียนรู้นี้ควรสนับสนุนให้จัดกิจกรรมเพิ่มเสริมจากการเรียนการสอนปกติมากกว่าออกแบบการเรียนการสอนปกติให้อยู่ในพื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว

Brown (2006) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตสามารถสรุปได้ดังนี้

1. มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Active and Social Learning Strategies) คือมีกิจกรรมให้ผู้เข้าใช้บริการได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน อภิปราย ทำงานร่วมกัน ดังนั้นการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้นี้จะต้องมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนดังกล่าว การจัดวางที่นั่ง การเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ทั้งหมดจะต้องรองรับกิจกรรมดังกล่าว การฉายภาพบนจอ การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต พื้นที่มีขนาดเล็กขนาดย่อย รองรับวาระโอกาสที่แตกต่างกันไป ผู้เข้าใช้บริการสามารถโยกย้าย จัดเองได้ตามความต้องการ

2. เน้นคนเป็นศูนย์กลางในการออกแบบ (Human Centered Design) จากเดิมที่การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้เน้นเรื่องของข้อมูล หนังสือ เอกสารเป็นสำคัญ จากนี้จะต้องเน้นคนมาก่อนข้อมูล คือออกแบบเพื่อดึงผู้ใช้งานให้เข้ามา คำนึงว่าผู้ใช้งานต้องการใช้อะไรเพื่อเรียนรู้และเข้าถึงข้อมูล จากนั้นจึงดำเนินการนำสิ่งเหล่านั้นเข้ามา ดังนั้นจากพื้นที่ที่เต็มไปด้วยข้อมูลดึงให้คนเข้ามาหาเปลี่ยนเป็นบุคคลเป็นผู้ค้นหาข้อมูลด้วยตัวเองโดยการเข้ามาในพื้นที่การเรียนรู้ จากเดิมที่เน้นพื้นที่การเรียนรู้ว่าต้องเงียบมีความเป็นส่วนตัว กลายเป็นเพิ่มพื้นที่ของการเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นหลัก จากเดิมที่การให้บริการด้านต่างๆ แยกออกจากกันเป็นส่วนๆ ปัจจุบันต้องสามารถเข้าถึงได้เองบริการตนเองและจัดการเองได้เกือบทั้งหมด จากเดิมพื้นที่ถูกออกแบบเพื่อผู้เรียนเท่านั้น ให้เป็นผู้ใดก็เข้ามาใช้งานได้แม้แต่เจ้าหน้าที่ จากเดิมที่งดการใช้เสียง ให้เป็นใช้เสียงได้ตามความเหมาะสมและมีพื้นที่ในการเขียน ทดความคิดจำนวนมาก จากเดิมที่ไม่สามารถนำอาหารเข้ามาได้ กลายเป็นพื้นที่ให้บริการของว่างและพื้นที่การเรียนรู้รวมเป็นพื้นที่เดียวกัน

3. เครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ (Device that Enrich Learning)

3.1 Podcasting เช่น การเผยแพร่ข้อมูลทางเสียงเช่น เสียงบรรยายของผู้สอน เพลง เสียงอภิปราย เสียงสัมภาษณ์ บทเรียนเสียง สิ่งเหล่านี้เข้าถึงได้เอง ฟังได้ทันที แล้วสามารถนำกลับไปฟังในสถานที่อื่นได้ หรือเข้าถึงจากที่อื่นได้เช่นกัน ซึ่งปัจจุบันหมายรวมถึงภาพเคลื่อนไหวด้วย

3.2 การใช้งานโปรแกรมเพื่อเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ (Software Deployment) ในหลายครั้งข้อมูลทั้งหมดที่ลงไว้เพื่อให้ผู้เข้าใช้บริการเข้าถึงนั้นจะต้องทำผ่านระบบพิเศษที่หน่วยงานหรือสถานศึกษานั้นซื้อไว้หรือพัฒนาขึ้น ดังนั้นบริการการให้ลงโปรแกรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวต้องง่าย รวดเร็ว และมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลืออย่างฉับไว

3.3 การบันทึกข้อมูลเสมือน (Thumb drive Virtual Environment) ผู้เข้าใช้งานสามารถมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลของตนเองได้โดยพัฒนาให้เป็นพื้นที่ส่วนตัวของผู้ใช้งานในการเก็บข้อมูล โดยมีขนาดที่เหมาะสมและเข้าถึงจากที่ใดก็ได้ เป็นต้น

3.4 เครื่องมือสื่อสาร (Cell Phones) เป็นอุปกรณ์ที่เป็นตัวช่วยสำคัญและเข้าถึงง่ายของผู้ใช้บริการยุคนี้ ดังนั้นบริการทุกอย่างควรต้องสามารถเข้าถึงได้ผ่านระบบโทรศัพท์มือถือ เช่น การจองห้อง การฟังข้อความเสียง การส่งข้อความแจ้งผลการลงกิจกรรม ระบบแช็ตเพื่อติดต่อเจ้าหน้าที่ และอ่านเอกสารผ่านโทรศัพท์มือถือได้

3.5 เข้าถึงผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้ (Controlling Lab Experiment from a Browser) ในกรณีเป็นผู้เรียนที่ต้องใช้งานห้องทดลอง การเปิดโอกาสให้ผู้เข้าใช้บริการสามารถดูและควบคุมงานในห้องทดลองโดยผ่านระบบออนไลน์จะทำให้สะดวกกับการใช้งานของผู้ใช้บริการเป็นอย่างมาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Mathews and Soistmann (2016) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตสามารถแบ่งชนิดของพื้นที่ได้ดังนี้

1. Knowledge Showroom พื้นที่ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้งานได้ทดลองใช้บางสิ่ง เช่น เทคโนโลยีใหม่ๆ นวัตกรรม ทั้งนี้สามารถเปิดโอกาสให้ยืมใช้ได้ในเวลาที่กำหนด เป้าหมายคือเพื่อเปิดโลกทัศน์ผู้เข้าใช้บริการ กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และให้พื้นที่เพื่อให้บริษัทนำเสนอนวัตกรรม

2. Knowledge Studioพื้นที่ที่ออกแบบเพื่อการทำงานกลุ่มงานเดี่ยว มีพื้นที่ให้ค้นคว้า เป็นต้น

3. Knowledge Boutiques พื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการค้นคว้าวิจัย ครูสอนหนังสือหลังเลิกเรียน หรือเป็นส่วนของห้องปฏิบัติการ (Lab) พื้นที่ผลิตสร้างสรรค์ภาพ เสียง และการนำเสนอประเภทอื่นๆ ให้ผู้เข้าใช้บริการได้เข้าถึงและมีผู้เชี่ยวชาญคอยสนับสนุนในบริเวณนั้น โดยพื้นที่ส่วนที่รองรับในการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวจะทำให้พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นกลายเป็นพื้นที่ที่มีการรองรับการบริการที่หลากหลาย (Full Service Center) รองรับการค้นคว้า การเรียนการสอน การทดลองปฏิบัติ และงานสร้างสรรค์อื่นๆ

4. Knowledge Salon พื้นที่การเรียนรู้ผ่านการบรรยาย พื้นที่เสมือน หรือนิทรรศการ เป็นต้น พื้นที่บริเวณนี้ควรเน้นให้คนเข้ามาเพราะความอยากรู้ (Curiosity) ด้วยวัตถุประสงค์ของการนำเสนอที่ทำให้บุคคลมาร่วมกิจกรรมนั้นๆ ได้มาเรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน อาจเป็นได้ทั้งการบรรยาย การพูดคุยแลกเปลี่ยน การเสวนา จัดนิทรรศการ การสาธิต การทดลอง การลองทำ พื้นที่บริเวณนี้ต้องเน้นให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้มาก แม้แต่การเปิดให้รับชมภาพยนตร์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำเสนอผลงานนวัตกรรมของบุคคล ของนักเรียน ฯลฯ ก็สามารถเกิดขึ้นได้ที่บริเวณนี้

พื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันสามารถเรียกว่า พื้นที่ที่สาม (The third place) โดยพื้นที่แรกคือบ้าน (Home) พื้นที่ที่สองคือที่ทำงาน (Work) และพื้นที่ที่สามคือ ร้านกาแฟ สวนสาธารณะ ผับ ห้องสมุด เป็นต้น แต่คำว่าพื้นที่ที่สามยังไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับสถานที่นั้นๆลึกซึ้งเท่าที่ควร ดังนั้นคำที่ควรจะใช้สำหรับพื้นที่การเรียนรู้คือ พื้นที่ที่ดึงดูด (Magnet Place) เพราะพื้นที่การเรียนรู้เป็นพื้นที่ที่ดึงดูดคนมารวมกันเพื่อเรียนรู้ แลกเปลี่ยน เรียนรู้จากกันและกัน หรือเป็นคนที่มีเป้าหมายเดียวกัน ความชื่นชอบเดียวกัน ดึงดูดมายังพื้นที่นี้ร่วมกัน ดังนั้นหากห้องสมุดเป็นพื้นที่การเรียนรู้ของบุคคล ห้องสมุดก็ไม่สามารถเป็นพื้นที่วิชาการเพื่อมาค้นหาหนังสือได้อีกต่อไป ห้องสมุดต้องเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ดึงดูดบุคคลซึ่งต้องการเรียนรู้ ค้นหาคำตอบ ทำงานกลุ่มมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน หนังสือจึงไม่ใช่ขุมทรัพย์เดียวของความรู้อีกต่อไปแล้ว

พื้นที่การเรียนรู้ต้องมีส่วนผสมของความเป็นเจ้าของร่วมกันอยู่ด้วย (Sense of belonging) แต่การมีพื้นที่แล้วมีคนอยู่จำนวนมากไม่ได้ทำให้เกิดชุมชน (Community) ดังนั้นการเปิดโอกาสให้เขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation) และเปิดให้หน่วยงานอื่นๆ เข้ามาร่วมมือ (Partnership) มีระบบสมาชิก (Membership) มีประสบการณ์ร่วมกัน (Share emotional connection) เช่น การแสดงให้เห็นว่า มีความชอบเหมือนกัน ความสนใจเหมือนกัน อาชีพเดียวกัน ปัญหาคล้ายกัน ก้าวผ่านช่วงเวลาบางช่วงเหมือนกัน ต้องทำกิจกรรมคล้ายๆ กัน สิ่งเหล่านี้ทำให้รู้สึกมี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ความเป็นบางสิ่งที่ร่วมกันในสถานที่ที่หนึ่ง เป็นต้น เมื่อนั้นพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ บุคคลจะมาบ่อยขึ้นและอยู่นานขึ้นเรื่อยๆ

สถานที่ทำงานบางแห่งมีพื้นที่ที่จัดขึ้นเพื่อให้พนักงานได้ใช้สมองซีกอื่นส่วนอื่นได้ทำงานบ้างเพื่อกระตุ้นให้ผ่อนคลาย มีความสุข มีความคิดสร้างสรรค์ เช่น มีพื้นที่วาดรูป ทำงานศิลปะให้พนักงาน มีโต๊ะปิงปองให้พนักงาน มีร้านกาแฟให้นั่งพูดคุยเพื่อพักสมองจากการทำงาน บรรยากาศของพื้นที่การเรียนรู้ควรส่งเสริมให้เกิดความผ่อนคลาย พูดคุย ค้นหา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล เพราะความเครียดทำให้ศักยภาพในการทำงานและการแก้ไขปัญหาลดน้อยลง

ด้านบรรยากาศของพื้นที่การเรียนรู้นอกจากมีคน มีการแลกเปลี่ยน มีเทคโนโลยี มีเฟอร์นิเจอร์ที่เคลื่อนย้ายได้แล้ว จะต้องมีบรรยากาศของความหลากหลายเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดความคิดและแรงบันดาลใจใหม่ๆ ด้วย เช่น ภาพวาด ข่าว ความคิดของบุคคลอื่นต่อเหตุการณ์หรือหัวข้ออะไรบางอย่าง บทกลอนที่มีการปรับเปลี่ยนเสมอให้ผู้เข้าใช้บริการได้รู้สึกตื่นเต้นกับสิ่งใหม่ๆ ในพื้นที่การเรียนรู้แม้จะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยแต่สามารถจุดประกายความคิดได้อย่างยิ่งยวด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าพื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตจะเน้นเรื่องของการดึงดูดคนให้เข้ามาใช้บริการ โดยความสวยงามของสถานที่เป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งอาจจะเป็นในรูปของร้านกาแฟ หรือรูปลักษณ์อื่นๆ ที่สวยงาม เข้ามาแล้วรู้สึกสบาย ปลอดภัย ดังนั้นในอนาคตจะมีพื้นที่เกิดขึ้นอีกหลากหลายที่มีการออกแบบโดดเด่นแตกต่างกันไป พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตจะไม่พ้นเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงด้วยเทคโนโลยีมีอัตราการเติบโตที่สูงมาก พื้นที่การเรียนรู้แบบพื้นที่เสมือนจะมีอัตราการขยายตัวมากเช่นกัน การเข้าถึงข้อมูลด้วยโทรศัพท์มือถือ และอุปกรณ์อื่นๆ จึงมีความสำคัญยิ่ง ระบบการเชื่อมต่อที่รวดเร็ว เช่น อินเทอร์เน็ตและ บลูทูธ (Bluetooth) จึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น การติดต่อสื่อสารผ่านการส่งข้อความและได้รับการตอบรับอย่างรวดเร็วก็จะมีความต้องการมากขึ้นตามลำดับ ดังจะเห็นได้จากตารางสรุปต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องการ<u>พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้</u>ของ Chism (2006), Bickford and Wright (2006), Gee (2006), Kobza (2016), Hare and Dillion (2016), Dillion,Gilpin,Juliani and other (2016) สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

Chism (2006)	**Brickford and Wright (2006)**	**Gee (2006)**	**Kobza (2016)**	**Hare and Dillion (2016)**	**Dillion,Gilpin,Juliani and other (2016)**
1.ความยืดหยุ่น	1.วางแผนร่วมกันกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด	1.กำหนดความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเนื้อหา ให้ชัดเจน	1.มีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทาง	1.ตั้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน	1.สบายใจและปลอดภัย
2.ความสะดวกสบาย	2.เลือกหัวหน้าที่ช่วยดึงให้ทำงานเป็นกลุ่มก้อน	2.ความสะดวกสบาย	2.จัดสรรงบประมาณ	2.ระบุรูปแบบของสถานที่	2.มีเทคโนโลยีสารสนเทศ
3.การกระตุ้นประสาทสัมผัสรับรู้	3.พิจารณาการใช้งานจากมุมมองหลาย ๆมุม	3.ลำดับสิ่งสำคัญที่จะต้องอยู่ในพื้นที่การเรียนรู้	3.ลำดับสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในพื้นที่ฯ	3.ออกแบบวิธีการใช้งาน	3.มีพื้นที่ออนไลน์หรือพื้นที่เสมือน
4.เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งหมด	4.รูปแบบของพื้นที่การเรียนรู้	4.เลือกสถานที่ว่าเป็นรูปแบบใดที่ใด	4.สร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้รองรับหลากหลายการใช้งาน	4.ร่วมกันออกแบบพื้นที่การเรียนรู้
5.ไม่มีจุดรวมศูนย์ ทุกพื้นที่ใช้สอยได้ทั้งหมดสำคัญเท่า ๆ กัน	5.วางแผนดำเนินการเรียนรู้ระยะยาว	5.วางแผนดำเนินการเรียนรู้ระยะยาว	5.วางแผนระยะยาว	-	-

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.5 การประเมินพื้นที่การเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง การประเมินพื้นที่การเรียนรู้ดังต่อไปนี้

Hunley and Schaller (2006) การประเมินพื้นที่การเรียนรู้ต้องพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าใช้บริการกับพื้นที่การเรียนรู้ โดยสามารถทำผ่านการสังเกต การบันทึกภาพเพื่อการสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการจัดสนทนากลุ่มย่อย เป็นต้น โดยพิจารณาประเด็นดังต่อไปนี้

1. จำนวน ความถี่ ลักษณะกิจกรรมที่ผู้เข้าใช้บริการใช้งาน เช่น ใช้งานมากน้อย มาศึกษาเอง หรือมาทำงานกลุ่ม
2. พื้นที่การเรียนรู้ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการ (Formal Learning) ได้ตามที่ผู้สอนหรือผู้เรียนคาดหวัง
3. พื้นที่การเรียนรู้ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) หรือการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal Learning) ของผู้เข้าใช้บริการ
4. พื้นที่การเรียนรู้สนับสนุนและชักจูงให้มาค้นคว้าเพื่อการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมที่จัด บรรยากาศ เฟอร์นิเจอร์ สี ข้อมูลสารสนเทศที่มี ความพร้อมของเทคโนโลยีสารสนเทศ
5. พื้นที่การเรียนรู้ถูกใช้งานทั้งแบบพื้นที่ทางกายภาพและเสมือนอย่างทั่วถึง
6. ผู้เข้าใช้บริการสามารถเข้าถึง จัดการ ค้นหา แก้ไข โยกย้ายบริการตนเองในพื้นที่การเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด
7. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเมื่อเข้ามาใช้บริการ
8. ความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder)

4.6 ตัวอย่างพื้นที่การเรียนรู้แบบออนไลน์

1. TEPE Online การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยยึดถือภารกิจและพื้นที่การปฏิบัติงานเป็นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) หลักการและเหตุผล ปัจจุบันครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องเข้าสู่กระบวนการพัฒนาศักยภาพตามนโยบาย ระบบหรือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองหรือโรงเรียน ในบางกรณีอาจนำผลงานนั้นไปนำเสนอเพื่อขอให้มีหรือเลื่อนวิทยฐานะ และเมื่อผลงานผ่านการประเมิน จะต้องเข้ารับการพัฒนาก่อนแต่งตั้ง หรือเมื่อครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านการสอบคัดเลือกเพื่อเปลี่ยนตำแหน่งสายงานใหม่ จะต้องเข้ารับการพัฒนาตามที่หลักสูตรกำหนด ทำให้ครูไม่ได้ปฏิบัติการสอนในช่วงดังกล่าวในห้องเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่ได้รับการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มเวลา เต็มหลักสูตร และเต็มศักยภาพ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการคืนครูสู่ห้องเรียน คืนเวลาปฏิบัติราชการในหน้าที่ให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ในรูปแบบใหม่เป็น "การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยยึดภารกิจและพื้นที่ปฏิบัติงานเป็นฐานด้วยระบบออนไลน์ (Teachers and Educational Personnel Enhancement Based on Mission and Functional Areas as Majors : TEPE Online)" ซึ่งเป็นกระบวนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในรูปแบบของการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลาตามความต้องการและความสนใจของตนเอง อีกทั้งยังช่วยประหยัดงบประมาณของทางราชการ

สำนักงานคณะกรรมการการขั้นพื้นฐาน มีความเชื่อมั่นว่าการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยยึดถือภารกิจและหน้าที่การปฏิบัติงานเป็นฐานด้วยระบบออนไลน์ (TEPE Online) เป็นการให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองทุกสถานที่ ทุกเวลาตามความต้องการและความสนใจของตนเอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ในการพัฒนา

1. เพื่อพัฒนาครูผู้ช่วยให้ได้รับการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครู
2. เพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีโอกาสได้รับการพัฒนางานในหน้าที่โดยทั่วถึงและเท่าเทียมกันตามศักยภาพโดยไม่ทิ้งห้องเรียน
3. เพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในการขอต่อใบประกอบวิชาชีพทางการศึกษาสำหรับครู ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และ ศึกษานิเทศก์
4. เพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในการการพัฒนาก่อนแต่งตั้งให้มีและเลื่อนเป็น วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ หรือเชี่ยวชาญ
5. เพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และ ศึกษานิเทศก์

กรอบแนวคิดการพัฒนา

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยยึดภารกิจและพื้นที่ปฏิบัติงานเป็นฐาน ด้วยระบบ ออนไลน์ (TEPE Online) เป็นกระบวนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และมีการตรวจสอบ ควบคุมคุณภาพให้บรรลุตามเป้าหมายของการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่จำเป็นและสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ตามบริบทในแต่ละตำแหน่ง และความก้าวหน้าของครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยระบบ TEPE Online ประกอบด้วยส่วนของการพัฒนาตนเอง และส่วนการรับรองความรู้ โดยเริ่มจากความต้องการในการพัฒนาตนเองตามวัตถุประสงค์การพัฒนา เลือกหลักสูตรเพื่อศึกษาเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์การพัฒนาที่มีอย่างหลากหลายสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ และองค์ความรู้สำคัญที่จำเป็น ดำเนินการศึกษาผ่านระบบออนไลน์ (TEPE Online) ตรวจสอบผลการพัฒนา และการทดสอบเพื่อรับรองความรู้

ระบบการพัฒนาประกอบด้วย 3 ระบบหลัก ดังนี้

1) ระบบสมาชิก ใช้สำหรับให้ผู้เข้ารับการพัฒนาดำเนินการลงทะเบียนเข้ารับการพัฒนา
2) ระบบการพัฒนา เลือกการพัฒนาตามวัตถุประสงค์
3) ระบบการรับรองความรู้

หมายเหตุ : สพฐ.ได้ประกาศจัดตั้งให้มีศูนย์พัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยระบบ TEPE Online ระดับภาค 9 ศูนย์ และศูนย์พัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยระบบ TEPE Online ระดับจังหวัด 84 ศูนย์ รวม 93 ศูนย์

วิธีการพัฒนาด้วยระบบ TEPE Online

TEPE Online เป็นระบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้เป็นระบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 ระบบหลัก ดังนี้

1) ระบบสมาชิก TEPE Online ใช้สำหรับให้ผู้เข้ารับการพัฒนาดำเนินการลงทะเบียนเข้ารับการพัฒนา ทางเว็บไซต์ http://www.tepeonline.org เพื่อเข้าสู่ระบบโดยการกรอกข้อมูลรายละเอียดสมาชิกตามความเป็นจริง ประกอบด้วย ชื่อ ชื่อสกุล เลขประจำตัวประชาชน ตำแหน่ง วิทยฐานะ หน่วยงาน ต้นสังกัดของผู้เข้ารับการพัฒนาและรายละเอียดอื่น ๆ ตามคำแนะนำของระบบ

2) ระบบการพัฒนา TEPE Online ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถเข้ารับการพัฒนา โดยเลือกวัตถุประสงค์ หรือเลือกหลักสูตรการพัฒนา ดำเนินการพัฒนา ประเมินผลการพัฒนาตามวิธีการที่กำหนดตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1 เลือกวัตถุประสงค์การพัฒนา ผู้เข้ารับการพัฒนาสามารถเลือกวัตถุประสงค์ของการพัฒนา รายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ดังนี้

2.1.1 หลักสูตรการพัฒนางานในหน้าที่ของครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.1.2 หลักสูตรการพัฒนาตามนโยบาย และแหล่งเรียนรู้ศูนย์ TEPE Online ระดับภาคประกอบด้วยห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ Digital Library, การถ่ายทอดสดการฝึกอบรมประชุมสัมมนา , คลินิกวิชาการ การสอนอ่านเขียนภาษาไทย การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ โรงเรียนประชารัฐ การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ VTR Infographic VDO Training

2.1.3 หลักสูตร (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และ ศึกษานิเทศก์

2.1.4 หลักสูตรการพัฒนาครูผู้ช่วยให้ได้รับการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครู

2.1.5 หลักสูตรการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้มีและเลื่อน เป็นวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหรือเชี่ยวชาญ

2.1.6 หลักสูตรการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในการขอต่อใบประกอบวิชาชีพทางการศึกษาสำหรับครู ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และ ศึกษานิเทศก์

2.2 ดำเนินการพัฒนา ผู้เข้ารับการพัฒนาดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการพัฒนาที่หลักสูตรกำหนดไว้ ประกอบด้วย ทดสอบก่อนพัฒนา (Pre-Test) และทดสอบหลังพัฒนา (Post-Test) เรียนรู้ตามกระบวนการที่หลักสูตรกำหนดในระบบ

2.3 การทดสอบรับรองความรู้ เมื่อผู้เข้ารับการพัฒนาที่ผ่านเกณฑ์การทดสอบในกรณีที่มีการกำหนดไว้ในหลักสูตรแล้ว สามารถขอวุฒิบัตรหรือหนังสือรับรองความรู้ได้ตามแต่กรณีโดยดาวน์โหลดได้จากระบบ กรณีที่ไม่ผ่านการประเมินผู้เข้ารับการพัฒนาสามารถดำเนินการพัฒนาใหม่ได้

2. โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (2562) ได้เล็งเห็นความสำคัญที่จะสร้างให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการเพื่อการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดสำหรับมหาชน (MOOC)

เพื่อให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากรสื่อการเรียนรู้ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชาเกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาและจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชนและร่วมกัน ในการพัฒนาระบบกลางในการจัดการเรียนการสอน กระบวนการวัดและประเมินผล มีการจัดเก็บฐานข้อมูลผู้เข้าเรียนและประวัติ และผลการเรียน จำนวนหน่วยกิตรายวิชา พร้อมทั้งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา พัฒนาไปสู่ความร่วมมือในการการเรียนการสอนในหลักสูตรที่มีหน่วยกิต การลงทะเบียนเรียนรายวิชาข้ามสถาบันอุดมศึกษา การถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ฯลฯ

โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทยเพื่อการจัดการเรียนการสอนในระบบเปิด (Thai-MOOC) ภายใต้โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ชื่อแผนงานที่ 3 การสร้างสังคมคุณภาพด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จัดทำโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย เพื่อเป็นระบบและศูนย์กลางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชนแห่งชาติ (Thai MOOC) เป็นสถาปัตยกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศกลางเพื่อรองรับ “การศึกษาระบบเปิดเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning Space)

วัตถุประสงค์โครงการ

1) การพัฒนาระบบจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดที่สามารถรองรับผู้เรียนได้อย่างไม่จำกัดจำนวนที่มีระบบฐานข้อมูลผู้เรียน ประวัติการเรียนและหน่วยกิตสะสม (Credit Bank and credit transfer) พร้อมระบบการถ่ายโอนหน่วยกิต

2) การพัฒนามาตรฐานและแนวปฏิบัติการจัดการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพการศึกษาระบบเปิดสำหรับมหาชน (MOOC)

3) การสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและระหว่างมหาวิทยาลัยเพื่อการสร้างและหรือปรับปรุงสื่อรายวิชาให้เป็นลักษณะ MOOCและประสานความร่วมมือในการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันฯ

4) การพัฒนารายวิชา ประกอบด้วยสื่อการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณภาพและกระบวนการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชน (MOOC)

5) การพัฒนาคลังข้อสอบเพื่อการวัดและประเมินผลการเรียนรายวิชาในระบบ MOOC การเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนากระบวนการ และระบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมากขึ้น

วิธีการดำเนินงาน

1) ประสานเครือข่ายพัฒนาอุดมศึกษา 9 เครือข่าย และมหาวิทยาลัยตามกลุ่มเป้าหมาย (ครอบคลุมทั่วประเทศ) เพื่อระดมผู้เชี่ยวชาญจากทุกมหาวิทยาลัยเข้าร่วมโครงการ

2) ศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชนแห่งชาติ (Thai MOOC) ที่มีคุณลักษณะรองรับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชน มีระบบคลังสื่อการเรียนรู้ ที่มีระบบฐานข้อมูลผู้เรียน ประวัติการเรียนและหน่วยกิตสะสม (Credit Bank and credit transfer) พร้อมระบบการถ่ายโอนหน่วยกิต

3) พัฒนามาตรฐานกระบวนการเรียนการสอน มาตรฐานสื่อการเรียนรู้และการประกันคุณภาพการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดสำหรับมหาชน (THAI MOOC)

4) พัฒนาและหรือแปลง/ปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด ให้เป็นรายวิชาเพื่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดสำหรับมหาชน (THAI MOOC)

5) จัดการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดสำหรับมหาชน (THAI MOOC) ประเมินและปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง

6) ประสานมหาวิทยาลัย/หน่วยงานทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อการรับรองมาตรฐานและการถ่ายโอนหน่วยกิตที่เป็นผลการเรียนรู้จากระบบการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดสำหรับมหาชนทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

7) สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายการจัดการเรียนการสอนในระบบเปิดสำหรับมหาชน (MOOC) ในภูมิภาคและนานาชาติ

เป้าหมาย

1) ได้มหาวิทยาลัยไซเบอร์ที่มีระบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดสำหรับมหาชน (Thailand Cyber University) มีระบบฐานข้อมูลผู้เรียน ประวัติการเรียนและหน่วยกิตสะสม (Credit Bank and credit transfer) พร้อมระบบการถ่ายโอนหน่วยกิต และระบบคลังข้อสอบ

2) ได้มาตรฐานและแนวปฏิบัติการจัดการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพการศึกษาระบบเปิดสำหรับมหาชน (MOOC)

3) ได้วิชาเพื่อการเรียนการสอนในระบบเปิดสำหรับมหาชน (MOOC) จำนวนไม่น้อยกว่า 30 วิชา ครอบคลุมอย่างน้อยวิชาด้านเทคโนโลยี การพัฒนาซอฟต์แวร์ การจัดการเทคโนโลยีและระบบเครือข่าย วิชาการจัดการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในศตวรรษที่ 21 วิชาการเพิ่มความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ / วิชาชีพวิชาการจัดการเรียนการสอนยุคใหม่ วิชาที่เกี่ยวกับภาษา วัฒนธรรม การทำงาน และการใช้ชีวิตในประเทศไทย และอาเซียน

4) จัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความรู้สำหรับ พนักงาน ผู้ประกอบการ นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนที่สนใจ ไม่น้อยกว่า 3,000 คน

5) สนับสนุนนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการประเมินพื้นที่การเรียนรู้ต้องพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้ 1) ความพึงพอใจของผู้เข้ามาใช้บริการทั้งหมด 2) ความทั่วถึงในการเข้าใช้บริการ เช่น พื้นที่ทางกายภาพ ผู้เข้าใช้บริการเข้าใช้งานทั่วถึงทุกบริเวณหรือไม่ 3) ความถี่ของการเข้าใช้บริการว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงใด 4) การเข้าใช้บริการตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เช่น เพื่อค้นคว้ารายบุคคล เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อเกิดแรงบันดาลใจ 5) ความสามารถในการรองรับความต้องการของผู้เข้าใช้บริการ เช่น มีสิ่งใดที่เขาต้องการแต่เราไม่ได้จัดเตรียมไว้ให้

ตอนที่ 5 : การพัฒนาตนเอง

5.1 ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

วินัย เพชรช่วย (2543); อรัญญา ตุ้ยคำภีร์ and จิระสุข สุขสวัสดิ์ (2559) ได้กล่าวว่าความสำคัญของการพัฒนาตนเอง บุคคลล้วนต้องการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรืออย่างน้อยก็ต้องการมีชีวิตที่เป็นสุขในสังคม ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและความต้องการของตนเอง พัฒนาตนเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก การพัฒนาตนจึงมีความสำคัญดังต่อไปนี้

ความสำคัญต่อตนเอง ดังนี้

1. เป็นการเตรียมตนให้พร้อมในด้านต่างๆ เพื่อรับกับสถานการณ์ทั้งหลายได้ด้วยความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง

2. เป็นการปรับปรุงสิ่งที่บกพร่อง และพัฒนาพฤติกรรมให้เหมาะสมขจัดคุณลักษณะที่ไม่ต้องการออกจากตนเอง และเสริมสร้างคุณลักษณะที่สังคมต้องการ

3. เป็นการวางแนวทางให้ตนเองสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายชีวิตได้อย่างมั่นใจ

4. ส่งเสริมความรู้สึกในคุณค่าแห่งตนให้สูงขึ้น มีความเข้าใจตนเอง สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนได้อย่างเต็มศักยภาพ

ความสำคัญต่อบุคคลอื่น เนื่องจากบุคคลย่อมต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การพัฒนาในบุคคลหนึ่งย่อมส่งผลต่อบุคคลอื่นด้วย การปรับปรุงและพัฒนาตนเองจึงเป็นการเตรียมตนให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีของผู้อื่น ทั้งบุคคลในครอบครัวและเพื่อนในที่ทำงาน สามารถเป็นตัวอย่างหรือเป็นที่อ้างอิงให้เกิดการพัฒนาในคนอื่นๆ ต่อไป เป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งชีวิตส่วนตัวและการทำงานและการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในชุมชน ที่จะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ความสำคัญต่อสังคมโดยรวม ภารกิจที่แต่ละหน่วยในสังคมต้องรับผิดชอบล้วนต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลเป็นผู้ปฏิบัติงาน การที่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนได้พัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ทันต่อพัฒนาการของรูปแบบการทำงานหรือเทคโนโลยี การพัฒนาเทคนิควิธี วิธีคิด หรือทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพของผลผลิต ทำให้หน่วยงานนั้นสามารถแข่งขันในเชิงคุณภาพและประสิทธิภาพกับสังคมอื่นได้สูงขึ้น ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

ชัยวัฒน์ สุรวิชัย (2559) ได้กล่าวว่า การพัฒนาตนเองมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดกับมนุษย์ เพราะทำให้มนุษย์มีความรู้ ความสามารถ สติปัญญา ที่สามารถแสวงหาความจริงได้ ทำให้มนุษย์มีความเจริญก้าวหน้า สำเร็จบรรลุเป้าหมายในชีวิต หน้าที่การงานและการดำรงชีวิตในสังคมทำให้มนุษย์สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองและอยู่ร่วมในสังคมที่มีความเหมือนและความต่างกันได้ ทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีประโยชน์ต่อผู้อื่น ชุมชน สังคมและบ้านเมือง

สรุป การพัฒนาตนเองมีความสำคัญโดยสามารถแบ่งประเด็นได้ 3 ข้อดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเองมีความสำคัญต่อบุคคลนั้นๆ คือทำให้บุคคลสามารถก้าวผ่านปัญหาต่างๆ ได้ มีเป้าหมายในการดำรงชีวิต และมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง
2. การพัฒนาตนเองมีความสำคัญต่อบุคคลรอบข้าง คือการเหนี่ยวนำสิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้นและเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่น เป็นสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับผู้อื่น เช่น ครอบครัว เพื่อนในที่ทำงาน
3. การพัฒนาตนเองมีความสำคัญต่อสังคมในภาพรวม คือบุคคลที่อยู่ในหน่วยสังคมนั้นเมื่อเป็นบุคคลที่มีคุณภาพหน่วยสังคมนั้นๆ ย่อมมีคุณภาพสูงขึ้นตาม หน่วยงานนั้นมีศักยภาพในการแข่งขันสูงขึ้น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของสังคมนั้นก็ยิ่งสูงขึ้นตามเช่นกัน

5.2 ความหมายของการพัฒนาตนเอง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ความหมายของการพัฒนาตนเองดังต่อไปนี้

วินัย เพชรช่วย (2543) กล่าวว่า การพัฒนาตนเอง หรือ Self-Development หรือ Personal Development หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตนเองให้เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง หรือเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมคาดหวัง โดยสามารถสรุปความหมายของการพัฒนาตนเองเป็น 2 ความหมายหลักดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเองคือการที่บุคคลพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนด้วยตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เหมาะสมกว่าเดิม ทำให้ดำเนินกิจกรรม แสดงพฤติกรรมเพื่อสนองความต้องการ แรงจูงใจ หรือเป้าหมายที่ตนตั้งไว้

2. การพัฒนาตนเองคือการพัฒนาศักยภาพตนเองให้ดีขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เพื่อให้ตนเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคม เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นตลอดจนเพื่อการดำรงอยู่อย่างสันติสุขของตน

ตรีพร ชุมศรี (2548) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองผ่านการจัดการและความพยายามของตนเองโดยสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญและทัศนคติอันดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบให้มีคุณภาพประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจแก่องค์การ

ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต (2552) กล่าวว่า การเตรียมตัวเพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งก็คือการพัฒนาตนเอง (Self-Development) อย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีลักษณะเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึงการกระทำที่มีเป้าหมายคือ

1. เพื่อที่จะได้รู้จักตนเองตรงตามความเป็นจริง ทั้งส่วนที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็ง อันจะนำไปสู่การขจัดความรู้สึกที่ขัดแย้งภายในตัวบุคคลออกไป แล้วก้าวสู่การยอมรับตนตามสภาพความเป็นจริง

2. เพื่อพร้อมที่จะปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น โดยการสร้างคุณลักษณะที่มีประโยชน์และลดหรือขจัดคุณลักษณะที่เป็นโทษกับชีวิตและสังคม ทั้งนี้เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ

3. เพื่อวางแนวทางในการที่จะพัฒนาชีวิตไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้อย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

ธัญญภัสร์ ศิรธัชนราโรจน์ (2559) กล่าวว่าการพัฒนาตน เป็นความหมายเชิงจิตวิทยา หมายถึง การกระทำเพื่อการเจริญส่วนตน เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นด้านความมุ่งมั่นปรารถนาและค่านิยมอันเป็นพฤติกรรมภายใน ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมภายนอกด้านการกระทำที่ดีเพื่อนำพาชีวิตสู่ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาเน้นพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์โดยมุ่งพัฒนาตนเองในทุกด้านไปพร้อมกัน และการพัฒนาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก การดูแลส่งเสริมเอื้อต่อการพัฒนามีอิทธิพลต่อการพัฒนามนุษย์สู่ความเจริญก้าวหน้า พัฒนาการและการเจริญส่วนตน จะเห็นได้ว่าการศึกษาพฤติกรรมเพื่อการพัฒนาตนนั้นควรมีขอบข่ายการศึกษาพฤติกรรมทุกด้าน ในการพัฒนาเพื่อความเจริญส่วนตนนั้นก็เน้นที่พฤติกรรมภายในเป็นลำดับแรกก่อนพฤติกรรมภายนอก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

อัมเรศ เนตาสิทธิ์ (2559) กล่าวว่า การพัฒนาตน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อจัดระบบพฤติกรรมให้สอดคล้องเหมาะสม ทั้งในด้านตนเองและด้านการสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม เพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง หรือเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมคาดหวัง

ชัยวัฒน์ สุรวิชัย (2559) กล่าวว่าการพัฒนาตน (Self- Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตนเองให้เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง หรือเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมคาดหวัง

อรัญญา ตุ้ยคำภีร์ and จิระสุข สุขสวัสดิ์ (2559) กล่าวว่าการพัฒนาตน หมายถึง การรู้จักและตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเองอย่างถ่องแท้ การมีแรงจูงใจด้านบวกในการคิดเป็นเหตุเป็นผลและใช้ความสามารถของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีอิสระในการตัดสินใจเลือก มีการปรับตัวและมีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เหมาะสมตามสถานการณ์เพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง เช่น สามารถดำเนินกิจกรรม แสดงพฤติกรรมเพื่อสนองความต้องการ แรงจูงใจ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือใช้ความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพตามศักยภาพของตนเอง และมีการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข

Megginson and Pedler (1992) กล่าวว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนรู้ต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพของตนเองไปสู่สิ่งใหม่ๆ ผู้เรียนรู้ต้องรับผิดชอบในการเลือกสิ่งที่ต้องการเรียนรู้โดยกำหนดว่าต้องการเรียนเมื่อไหร่ และมีวิธีเรียนรู้อย่างไร อาจกล่าวได้ว่าผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ และเลือกสิ่งที่ต้องการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะ ความรู้และความสามารถในการทำงานการพัฒนาตนเองจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ

Lahey (2001) กล่าวว่าพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ บุคคลจำเป็นจะต้องมี 2 สิ่งสำคัญที่ควรพัฒนาควบคู่กันไป ส่วนแรกคือ ส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติ (nature) คือ การเจริญเติบโตไปตามวัยและอายุ ส่วนที่สองคือ การพัฒนาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก (nurture) คือ การดูแล ส่งเสริม สนับสนุน จัดมวลประสบการณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนามนุษย์ให้เติบโตอย่างเต็มศักยภาพ

Thum (2012) กล่าวว่า การพัฒนาตนเอง (Personal Development) หมายถึง ความตระหนักรู้ว่าตนเองต้องเติบโตและเจริญขึ้นด้วยการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความคิด และอารมณ์ ซึ่งหมายรวมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขประสบความสำเร็จตามที่บุคคลต้องการ ไปถึงศักยภาพสูงสุดที่บุคคลนั้นๆ มี บุคคลต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลเอง เพราะการพัฒนาตนเองนั้นเป็นเรื่องของความสุขและความพอใจส่วนบุคคล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาตนเองหมายถึง การกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดีขึ้น เป็นไปตามความต้องการของบุคคลนั้นๆที่ได้วางเป้าหมายไว้อาจเป็นในด้านของร่างกาย จิตใจ ความคิด อารมณ์ ทักษะ ความรู้ ซึ่งการพัฒนาตนเองเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคลเป็นเรื่องของความสุขและความพอใจส่วนบุคคล โดยอาจมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงขึ้น หรือเพื่อก้าวผ่านปัญหา หรือให้เป็นไปตามที่สังคมคาดหวัง หรือเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข เป็นต้น

5.3 แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาตนเอง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาตนเองดังต่อไปนี้

เรียม ศรีทอง (2542) กล่าวถึงความเชื่อพื้นฐานในการพัฒนาตนสามารถสรุปได้ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีเอกลักษณ์ มีศักยภาพที่มีคุณค่าเป็นของตนเอง และทุกคนสามารถฝึกหัดพัฒนาได้ในทุกเรื่อง
2. ไม่มีใครที่มีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้านจนไม่สามารถจะพัฒนาได้อีก
3. แม้จะไม่มีใครรู้จักตัวเองได้ดีเท่าตัวเอง แต่ในบางเรื่องตนเองก็ไม่สามารถจัดการปรับเปลี่ยนได้ด้วยตนเอง
4. การควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม กับการควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเองมีผลกระทบซึ่งกันและกัน
5. อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตน คือการที่บุคคลไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการปฏิบัติ ไม่สร้างนิสัยและฝึกทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็น
6. การพัฒนาตนดำเนินการได้ทุกเวลา เมื่อต้องการหรือพบปัญหา ข้อบกพร่อง หรือพบอุปสรรค ยกเว้นคนที่ประกาศว่า ตนมีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้านแล้ว

วินัย เพชรช่วย (2543) กล่าวถึง แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาตนเอง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ มีคุณค่าอยู่ในตนเอง ทำให้สามารถฝึกหัดและพัฒนาตนเองได้เกือบทุกเรื่อง
2. ไม่มีบุคคลใดที่มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้าน จนไม่จำเป็นต้องพัฒนาเรื่องใด ๆ อีก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3. แม้บุคคลจะเป็นผู้รู้จักตนเองดีที่สุด แต่ก็ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ในบางเรื่อง ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการพัฒนาตน การควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเองมีความสำคัญเท่ากับการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอก

4. อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเองคือการที่บุคคลมีความคิดยึดติด ไม่ยอมรับปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการกระทำ จึงไม่ยอมสร้างนิสัยใหม่ หรือฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อตนเอง

5. การปรับปรุงและพัฒนาตนเองสามารถดำเนินได้ทุกเวลาและอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบปัญหาหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับตนเอง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองเป็นการจัดการตนเองโดยมีเป้าหมายอยู่ที่การมีชีวิตที่ดีทั้งในปัจจุบันและอนาคตคือการประสบความสำเร็จทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาใน 6 ด้าน คือ

1. การพัฒนาด้านจิตใจ เป็นเรื่องการสร้างพลังจิตใจ กำลังใจ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาค่านิยม

2. การพัฒนาด้านร่างกาย เป็นเรื่องการบริหารร่างกาย การพัฒนาบุคลิกภาพ

3. การพัฒนาด้านสติปัญญา เป็นเรื่องการพัฒนาความคิดการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

4. การพัฒนาด้านสังคมเป็นเรื่องการพัฒนาการทำงานเป็นทีมและด้านมนุษยสัมพันธ์

5. การพัฒนาตนเองสู่ความเป็นศึกษิต ซึ่งเกณฑ์ในการวัดความเป็นปัญญาชนมี 6 ประการได้แก่ ความสามารถในการใช้ภาษาดี กิริยามารยาทดี รสนิยมดี มีวิจารณญาณดี รักความก้าวหน้า และประยุกต์ความรู้สู่การปฏิบัติ

6. การพัฒนาตนสู่ความต้องการของตลาดแรงงาน การพัฒนาความรู้ความสามารถ การมีบุคลิกภาพที่ดี ความเป็นผู้ใฝ่รู้ตลอดชีวิต มีสามัญสำนึก การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2544) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองว่า มนุษย์ทุกคนมีเอกลักษณ์มีศักยภาพที่มีคุณค่าเป็นของตนเอง และทุกคนสามารถพัฒนาได้ทุกเรื่อง ไม่มีใครที่สมบูรณ์ในทุกด้านจนไม่สามารถพัฒนาได้ แม้จะไม่มีใครรู้จักตนเองดีเท่าตัวเอง แต่ในบางเรื่องเราก็ไม่สามารถจัดการปรับเปลี่ยนได้ด้วยตนเอง ซึ่งการควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม กับการควบคุม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเองมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ อุปสรรคสำคัญของการพัฒนาตนเอง คือการที่บุคคลไม่ปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติ ไม่สร้างนิสัยและทักษะใหม่ๆ

Boydell (1985) ได้แบ่งการพัฒนาตนเองออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านสุขภาพ (Health) เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตนเอง เพราะบุคคลจะต้องมีสุขภาพจิตที่ดีในร่างกายที่สมบูรณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับความคิด เป็นการเปิดใจกว้างที่จะยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น ปรับความคิดโดยพิจารณาทั้งรายละเอียดและภาพรวม มีมาตรฐานส่วนบุคคล ค่านิยม จริยธรรม ความเชื่อทางปรัชญา ศาสนาและจิตวิญญาณ ระดับความรู้สึก ตระหนักและยอมรับความรู้สึกบูรณาการให้เกิดความสมดุลทั้งภายนอกและภายใน มีความสงบภายในและระดับความมุ่งมั่น มีสุขภาพกายที่แข็งแรง มีภาวะโภชนาการ ลักษณะนิสัยและรูปแบบชีวิตที่ดี ทั้งนี้ ต้องมีความสมดุลระหว่างความคิด ความรู้สึก และความมุ่งมั่น คิดก่อนลงมือกระทำ

2. ด้านทักษะ (Skills) ต้องมีการพัฒนาทักษะด้านสมอง การสร้างสรรค์ และความคิดในหลายรูปแบบ รวมทั้งความทรงจำ ความมีเหตุผล ความรู้เรื่องการปฏิบัติงาน เทคนิคต่างๆ ความคิดสร้างสรรค์ และความมีสัญชาตญาณ แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับคือ ระดับความคิด ทักษะทางจิตใจและความคิดรวบยอด เช่น ความรู้ในเรื่องงาน ความทรงจำ ความมีเหตุผล มีการสร้างสรรค์ มีความคิดริเริ่ม ระดับความรู้สึก มีทักษะด้านสังคม ด้านศิลปะ และด้านการแสดงออกซึ่งจะต้องนำความรู้สึกของตนเข้าร่วมกับสถานการณ์นั้น และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกลงในการกระทำ มิใช่เพียงการรู้เท่านั้น ระดับความมุ่งมั่น มีทักษะทางเทคนิค ทักษะทางการงาน ทักษะทางกายภาพ และทักษะทางความชำนาญ

3. ด้านการกระทำ (Action) คือ กระทำหรือปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงโดยมีแรงบันดาลใจหรือความกล้าหาญที่จะกระทำสิ่งนั้น และจะต้องเป็นผู้เริ่มลงมือจัดการสิ่งนั้นด้วยตนเองโดยไม่รอคอยให้เกิดขึ้นเองหรือทำตามคำสั่ง แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับความคิด มีความสามารถที่จะเลือก เสียสละ และสามารถที่จะตอบปฏิเสธได้ ระดับความรู้สึก มีความสามารถในการจัดการ รู้ความหมายและสามารถเปลี่ยนสภาพความไม่สมหวังไม่เป็นสุขให้เป็นความเข้มแข็ง สามารถเผชิญกับความทุกข์ที่เกิดขึ้น และสามารถสู้ต่อไปได้ ระดับความมุ่งมั่น เริ่มการกระทำ การมีส่วนร่วม สามารถจัดการด้วยตนเองโดยไม่รอคอยให้เกิดขึ้นเองหรือทำตามคำสั่ง เมื่อเกิดปัญหาก็ไม่ยอมแพ้ แต่กลับมีความพยายามต่อไป มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ไม่สมหวัง มุ่งที่จะกระทำให้สำเร็จลุล่วง

4. ด้านเอกภาพ (Identity) เป็นการยอมรับในข้อดีและข้อเสียของตนด้วยความพึงพอใจในความสามารถ ยอมรับในความอ่อนด้อยหรือข้อบกพร่องของตนเอง และพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดีที่สุด แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับความคิด มีความรู้ ยอมรับ รู้จักและ

เข้าใจตนเอง ระดับความรู้สึก ยอมรับตัวเองแม้ในความอ่อนแอ และมีความยินดีในความเข้มแข็งของตน ระดับความมุ่งมั่น มีแรงผลักดันตัวเอง มีเป้าหมายและมีจุดประสงค์ในชีวิต

ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต (2552) กล่าวว่าความเชื่อพื้นฐานของบุคคลในการพัฒนาตนเอง เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาตนเองประสบความสำเร็จ ซึ่งการพัฒนาตนเองควรมีความเชื่อพื้นฐานดังต่อไปนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีเอกลักษณ์ มีศักยภาพที่มีคุณค่าเป็นของตนเอง และทุกคนสามารถฝึกหัดพัฒนาได้ในทุกเรื่อง
2. ไม่มีใครที่มีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้าน จนไม่สามารถพัฒนาได้อีก
3. แม้จะไม่มีใครรู้จักตัวเองได้ดีเท่าตัวเอง แต่ในบางเรื่องตนเองก็ไม่สามารถจัดการปรับเปลี่ยนได้ด้วยตนเอง
4. การควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม กับการควบคุมความคิดความรู้สึกและการกระทำของตนเองมีผลกระทบซึ่งกันและกัน
5. อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเองคือการที่บุคคลนั้นไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการปฏิบัติ ไม่สร้างนิสัยและฝึกทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็น
6. การพัฒนาตนเองดำเนินการได้ทุกเวลา เมื่อต้องการหรือพบปัญหาข้อบกพร่องหรือพบอุปสรรค ยกเว้นคนที่ประกาศว่า ตนมีความสมบูรณ์หมดทุกด้านแล้ว

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาตนเองสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องในทุกๆ ด้านที่ปรารถนา
2. ไม่มีมนุษย์คนใดที่สมบูรณ์พร้อมในทุกๆด้าน
3. การพัฒนาตนเองเป็นงานระยะยาวต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด
4. สภาพแวดล้อมโดยรอบ เช่น ความคิด ความรู้ การกระทำของบุคคลทั้งตนเองและผู้อื่นมีผลกระทบต่อบุคคลนั้นๆในการพัฒนาตนเอง
5. อุปสรรคสำคัญของการพัฒนาตนเองคือ ตนเองมีความสมบูรณ์แล้ว หรือความเชื่อว่าตนเองไม่สามารถทำได้ เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาตนเองของบุคคล
6. การพัฒนาตนเองนั้นครอบคลุมถึง ร่างกาย เช่น การออกกำลังกาย จิตใจ เช่น การนั่งสมาธิ สติปัญญา เช่น การอ่านหนังสือหาความรู้ การเข้าสังคม เช่น ฝึกการทำงานเป็นทีม ทักษะ เช่น ฝึกคัดไทย ฯลฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

7. การพัฒนาตนเองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลพบแรงบันดาลใจ เช่น เห็นแบบอย่างที่ตนสนใจ เห็นความสำเร็จของผู้อื่น และเมื่อพบกับความผิดหวัง เช่น ไม่ผ่านการประเมิน ไม่สามารถเข้าสังคมได้ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้

5.4 หลักการพัฒนาตนเอง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง หลักการพัฒนาตนเอง ดังต่อไปนี้

วินัย เพชรช่วย (2543) รังสรรค์ โฉมยา (2556) กล่าวว่า หลักการพัฒนาตนเองเพื่อสร้างความงอกงามและเพิ่มความสมบูรณ์ในชีวิตของบุคคลมีหลายแนวทางและหลายแนวคิด ซึ่งสรุปหลักการที่สำคัญอยู่ใน 3 แนวทางคือ การพัฒนาตนเองเชิงการแพทย์ การพัฒนาตนเองเชิงจิตวิทยา และการพัฒนาตนเชิงพุทธศาสตร์

หลักการพัฒนาตนเชิงการแพทย์ เน้นความสำคัญของการรักษาสภาวะแวดล้อมภายในร่างกายให้สมดุล หรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมกับการทำหน้าที่ต่างๆ ของร่างกาย เพราะร่างกายประกอบด้วยระบบอวัยวะต่างๆ ที่ทำงานประสานกัน ถ้าทุกระบบทำงานตามปกติ จะเป็นสภาวะการเจริญเติบโต และดำรงชีวิตตามปกติของบุคคล แต่ถ้าหากระบบใดระบบหนึ่งไม่สามารถทำงานตามหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต ต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนา ทำให้เกิดปัญหาต่อบุคคลนั้น ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการเรียนรู้ กระบวนการคิด อารมณ์ การทำงาน และพฤติกรรมต่างๆ

เทคนิคการพัฒนาตนเองเชิงการแพทย์ที่สำคัญได้แก่

1. ตรวจร่างกายโดยทั่วไปทั้งระบบภายในและภายนอก ด้วยการสังเกตตนเองอย่างสม่ำเสมอ และรับการตรวจจากแพทย์อย่างน้อยปีละครั้ง

2. ปรึกษาผู้ชำนาญการเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันตนเองจากโรคภัยต่างๆ ตามที่สมควรเหมาะสมกับเพศและวัย

3. ส่งเสริมความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ฝึกนิสัยการกินที่ดี รักษาสุขภาพให้แข็งแรงโดยวิธีธรรมชาติ ไม่รอพึ่งยาเฉพาะเมื่อเวลาเจ็บป่วยเท่านั้น

4. หมั่นออกกำลังกายในที่อากาศบริสุทธิ์เพื่อบริหารทุกส่วนของร่างกายอย่างสม่ำเสมอ

5. มองโลกในแง่ดี ทำอารมณ์และจิตใจให้แจ่มใส

6. ศึกษาหาความรู้เรื่องการผ่อนคลายความเครียดและการลดความวิตกกังวลด้วยตนเอง

หลักการพัฒนาตนเองเชิงจิตวิทยา แนวคิดทางจิตวิทยามีหลายกลุ่ม แต่แนวคิดจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) และจิตวิทยาปัญญานิยม (Cognitive Psychology) ให้หลักการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองค่อนข้างมาก

1. หลักการจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนา ล้วนเกิดจากการเรียนรู้ คือเป็นผลของการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมที่ไม่ปกติของบุคคล (ยกเว้นเหตุจากพันธุกรรม ความผิดปกติทางชีวเคมีและจากความบกพร่องของระบบประสาท) เป็นพฤติกรรมซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ที่ไม่ถูกต้อง ถ้าจะปรับปรุงหรือแก้ไขก็ทำได้โดยให้การเรียนรู้เสียใหม่ การพัฒนาตนเองจึงจำเป็นต้องเข้าใจหลักการสำคัญของการเรียนรู้เพื่อปรับพฤติกรรมโดยการควบคุมตนเอง

1.1 ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบปฏิบัติการ (operant conditioning) เป็นแนวคิดสำคัญของจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม ที่เป็นหลักการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการพัฒนาหรือปรับปรุงตนเอง ซึ่งอธิบายว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลพวงเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาจะเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากผลกรรม (consequences) ที่เกิดขึ้นใน สภาพแวดล้อมนั้น ผลกรรมนี้มี 2 ประเภทคือ ผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรง (reinforcer) มีผลให้พฤติกรรมที่บุคคล กระทำอยู่มีอัตราการกระทำเพิ่มมากขึ้น และผลกรรมที่เป็นตัวลงโทษ (punisher) มีผลให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่นั้นลดลง

1.2 การเสริมแรง คือการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้น เป็นผลเนื่องมาจากผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมนั้น ผลกรรมที่ทำให้พฤติกรรมมีความถี่เพิ่มขึ้นเรียกว่า ตัวเสริมแรง ซึ่งมี 2 ชนิดคือ ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ เป็นตัวเสริมแรงที่สนองความต้องการทางชีวภาพได้โดยตรง เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ระดับอุณหภูมิ และความเจ็บปวด ตัวเสริมแรงอีกตัวหนึ่งคือ ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ เป็นตัวที่ต้องผ่าน การสัมพันธ์กับตัวเสริมแรงปฐมภูมิระยะหนึ่งก่อนที่จะมีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรงได้ด้วยตัวเอง เช่น คำยกย่องชมเชย เงินตรา เครื่องหมาย หรือตำแหน่ง

การเสริมแรงจะดำเนินการได้ 2 ลักษณะคือ การเสริมแรงเชิงบวก และการเสริมแรงเชิงลบ

การเสริมแรงเชิงบวก เป็นการเสริมที่ทำให้พฤติกรรมซึ่งได้รับการเสริมมีความถี่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งคนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่า มีความหมายเหมือนกับการให้รางวัล แต่ในความจริงมีความหมายแตกต่างกัน การเสริมแรงเชิงบวกเป็นการทำให้พฤติกรรมมีความถี่เพิ่มขึ้น แต่การให้รางวัลเป็นการให้แก่บุคคลที่ทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามโอกาสที่สำคัญ ซึ่งไม่จำเป็นว่าพฤติกรรมนั้นจะมีความถี่เพิ่มขึ้นหรือไม่

การเสริมแรงเชิงลบ เป็นการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้น เมื่อผลของพฤติกรรมนั้นสามารถช่วยให้บุคคลถอดถอนสิ่งเร้า หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงพอใจออกไปได้ การเสริมแรงเชิงลบทำให้เกิดพฤติกรรมได้ 2 แบบคือ พฤติกรรมหลีกหนี (escape) และพฤติกรรมหลีกเลี่ยง (avoidance)

1.3 พฤติกรรมหลีกหนีเกิดขึ้นเมื่อบุคคลต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่ไม่พึงพอใจ แล้วสามารถแสดงพฤติกรรมเพื่อทำให้สภาพการณ์นั้นหมดไป หรือทำให้ความไม่พึงพอใจที่มีอยู่หมดไป เช่น ในกลุ่มคนที่เดินอยู่แล้วฝนตกลงมาอย่างหนัก เราจะเห็นพฤติกรรมหลีกหนีฝนหลายแบบ อาจหลบเข้าชายคาตึก หรือกางร่ม เป็นต้น

1.4 พฤติกรรมหลีกเลี่ยง เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากสิ่งเร้าซึ่งเป็นสัญญาณว่าจะมีเหตุการณ์ที่ไม่พึงพอใจเกิดขึ้น บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมบางอย่างเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น เช่น เมื่ออาจารย์นัดสอบในอีกหนึ่งสัปดาห์ข้างหน้า นักศึกษาที่กลัวจะสอบได้คะแนนต่ำ และยังไม่ได้อ่านหนังสือเลยก็จะเริ่มอ่านหนังสือ การที่อาจารย์นัดสอบบ่อยๆ เป็นการเสริมแรงเชิงลบ ทำให้นักศึกษาอ่านหนังสือสม่ำเสมอมากขึ้น

1.5 ผลกรรมที่ทำให้พฤติกรรมซึ่งเคยกระทำอยู่ลดลงหรือยุติลง ได้แก่ การลงโทษ และการหยุดยั้ง

1.6 การลงโทษ คือการให้ผลกรรมหลังการแสดงพฤติกรรมแล้วมีผลทำให้พฤติกรรมนั้นลดความถี่ลงหรือยุติลง ซึ่งผลกรรมนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ไม่พึงพอใจ แต่ถ้าทำให้พฤติกรรมลดลงหรือหยุดไปถือได้ว่าเป็นตัวลงโทษแล้ว แต่มีข้อโต้แย้งกันว่าการลงโทษเป็นเพียงการระงับพฤติกรรมไว้ชั่วคราวเท่านั้น ไม่อาจยุติได้อย่างถาวร เพราะเมื่ออำนาจการคุกคามจากตัวลงโทษอ่อนลง พฤติกรรมที่เคยถูกลงโทษจะกลับคืนมาอีก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1.7 การหยุดยั้ง คือการทำให้พฤติกรรมที่เคยได้รับการเสริมแรงมาก่อนไม่ได้รับการเสริมแรงอีกต่อไป ซึ่งมีผลทำให้พฤติกรรมนั้นค่อยๆ ลดลงและสามารถยุติไปในที่สุด ซึ่งจะสามารถหยุดยั้งได้เร็วหรือมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับประวัติในการได้รับการเสริมแรงของพฤติกรรมนั้นว่า ได้รับตัวเสริมแรงขนาดใด สม่ำเสมอเพียงใด และระยะเวลาในการได้รับการเสริมแรงนานเท่าใด

การพัฒนาตน หรือการปรับปรุงตนเองตามแนวจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม เน้นที่การควบคุมสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อม และการควบคุม การกำหนดผลกรรมด้วยตนเองทั้งในการสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม และการลดเลิกพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

หลักการจิตวิทยาปัญญานิยม มีแนวความเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว ทว่าเกี่ยวข้องกับ

3 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ สติปัญญา ลักษณะทางชีวภาพ และกระบวนการอื่นๆ ภายในร่างกาย 2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และ 3) ปัจจัยด้านพฤติกรรม ได้แก่ การกระทำต่าง ๆ ปัจจัยทั้งสามนี้ทำหน้าที่กำหนดซึ่งกันและกัน (reciprocal determinism) แต่ไม่ได้หมายความว่าจะมีอิทธิพลต่อกันและกันอย่างเท่าเทียม และอาจไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกัน บางปัจจัยอาจมีอิทธิพลมากกว่า ซึ่งอาจต้องอาศัยระยะเวลาเป็นตัวประกอบด้วยในการกำหนดให้เกิดผลกระทบต่อปัจจัยอื่น

แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมแรง จิตวิทยาปัญญานิยมไม่ได้มองการเสริมแรงเป็นเพียงแค่การทำให้พฤติกรรมมีความถี่เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่อื่นๆ อีก 3 อย่างคือ

1. เป็นข้อมูลให้บุคคลรู้ว่าคราวต่อไปในอนาคตควรจะกระทำพฤติกรรมใดในสภาพการณ์ใด
2. เป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลเกิดความคาดหวังว่าการกระทำบางอย่างจะทำให้ได้รับการเสริมแรง เป็นการเพิ่มโอกาสให้การกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นในระยะต่อมา
3. ทำหน้าที่เป็นตัวเสริมแรง คือเพิ่มความถี่ให้พฤติกรรมต่อเมื่อบุคคลตระหนักถึงการมีโอกาสสูงที่จะได้รับการเสริมแรง

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้จิตวิทยาปัญญานิยมเชื่อว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต (observational learning) เป็นการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่มีการลองผิดลองถูก แต่ตัวแบบเพียงคนเดียวสามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการกระทำได้พร้อมกัน เนื่องจากคนส่วนใหญ่มักมีสภาพแวดล้อมที่จำกัดการรับรู้ทางสังคมจึงผ่านจากประสบการณ์ของคนอื่นหรือสื่อต่างๆ เป็นส่วนมาก ตัวแบบแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง ที่เราได้มีโอกาสสังเกตและเกี่ยวข้องกับตัวแบบนั้นโดยตรง
2. ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือนิยาย ความสำคัญของตัวแบบที่มีต่อการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคือ

1. ทำหน้าที่สร้างพฤติกรรมใหม่ให้บุคคล ในกรณีที่ยังไม่เคยเรียนรู้พฤติกรรมนั้นมาก่อนเลย

2. ทำหน้าที่เสริมพฤติกรรมของบุคคลที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ในกรณีที่เคยเรียนรู้พฤติกรรมนั้นมาบ้างแล้ว ตัวแบบจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลพยายามพัฒนาพฤติกรรมให้ดียิ่งขึ้น

3. ทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือทำให้พฤติกรรมนั้นลดความถี่ลง ในกรณีที่เห็นผลกรรมที่เป็นโทษจากการกระทำที่ไม่เหมาะสมของตัวแบบ

การเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบ ประกอบด้วย 4 กระบวนการคือ

1. กระบวนการตั้งใจ (attention) เป็นตัวกำหนดว่าบุคคลจะสังเกตอะไรจากตัวแบบ การตั้งใจสังเกตจะทำให้เกิดการรับรู้ได้อย่างแม่นยำถึงพฤติกรรมของตัวแบบ ความตั้งใจจะสูงถ้าหากตัวแบบเป็นผู้มีชื่อเสียง มีลักษณะดึงดูดใจ เป็นที่นิยมและชื่นชอบกันทั่วไป หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้สังเกต และยังขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้สังเกตเกี่ยวกับความสามารถในการรับรู้ สติปัญญา ระดับการตื่นตัว เจตคติ อีกด้วย

2. กระบวนการเก็บจำ (retention) ผู้สังเกตต้องมีความสามารถในการเก็บจำลักษณะของตัวแบบได้ถูกต้อง สามารถแปลงข้อมูลจากตัวแบบเป็นสัญลักษณ์ทางภาพหรือทางภาษาได้ เพื่อจัดโครงสร้างในการเก็บจำให้ง่ายขึ้น ในขั้นนี้จะเกี่ยวข้องกับความสามารถทางภาษาและการสร้างจินตภาพในสมอง เมื่อเก็บจำไว้แล้วจะต้องสามารถเรียกกลับมาได้อีก ในกรณีที่ต้องการทดลองปฏิบัติเป็นพฤติกรรมของตนเอง

3. กระบวนการกระทำ (reproduction) ในขั้นนี้ผู้สังเกตจะใช้ความคิดดัดแปลงพฤติกรรมที่ได้เก็บจำไว้นั้นออกมาเป็นการกระทำจริงด้วยตัวเอง ตอนแรกคงเป็นการพยายามกระทำให้เหมือนกับตัวแบบ ซึ่งจะทำได้ดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งที่เก็บจำ การสังเกตตนเอง การได้ข้อมูลย้อนกลับ และการเปรียบเทียบการกระทำของตนกับสิ่งที่จำได้ เมื่อทดลองทำบ่อยๆ จะสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น และยังสามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าได้ด้วยจินตนาการของตนเองอีกด้วย

4. กระบวนการจูงใจ (motivation) แม้ผู้สังเกตจะมีความสามารถในการเก็บจำการกระทำของตัวแบบได้ดีเพียงใด แต่ถ้าขาดแรงจูงใจเขาย่อมไม่ประสงค์จะเลียนแบบหรือทำตามตัวแบบ โดยจะทำตามต่อเมื่อมีเหตุผลที่ดีพอหรือมีแรงจูงใจบางอย่างเท่านั้น เช่น

4.1 ประวัติการได้รับการเสริมแรงในอดีตที่ผ่านมาเมื่อเขาทำตามแบบอย่างในเรื่องอื่นได้

4.2 ความเชื่อมั่นในสัญญาว่าจะได้รับการเสริมแรง เป็นความคาดหวังว่าเมื่อทำตามตัวแบบได้จะได้รับสิ่งที่ต้องการหรือพึงพอใจ

4.3 มีการเสริมแรงทางอ้อมจากการที่เห็นคนอื่นได้รับสิ่งที่พอใจเมื่อทำตามตัวแบบได้

ในการพัฒนาตนหรือการปรับปรุงพฤติกรรมตนเองตามหลักการจิตวิทยาปัญญานิยม จะเน้นที่การเปลี่ยนแปลงความคิด เปลี่ยนความรู้สึก และการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา

Bandura (1977) กล่าวว่าคนเรามีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเสมอ ดังนั้น การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของบุคคลจึงเกิดจากการสังเกต (Observational Learning) ตัวแบบ หรือเป็นการเรียนรู้จากการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) เพราะตัวแบบเพียงคนเดียวก็สามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามได้

ตัวแบบที่บุคคลจะเลียนแบบหรือสังเกตนั้นแบ่งเป็น 2 ประเภทคือตัวแบบที่เป็นบุคคลจริงๆ (Live Model) และตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Model) เป็นตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น รูปภาพ, โทรทัศน์, การ์ตูนในหนังสือหรือตัวแบบในนิยาย คำบอกเล่าด้วยคำพูดหรือข้อมูลที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก็เป็นตัวแบบได้เช่นกัน หน้าที่ของตัวแบบมี 3 ลักษณะ ได้แก่

1. หน้าที่สร้างพฤติกรรมใหม่ ให้กับผู้เรียนที่ยังไม่เคยเรียนรู้พฤติกรรมนั้นมาก่อน เช่น เด็กเรียนรู้ที่จะใส่รองเท้าส้นสูงหรือแต่งหน้าทาปาก เมื่อสังเกตเห็นคุณแม่ใส่รองเท้าส้นสูงและแต่งหน้าทาปาก

2. หน้าที่เสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น เช่น คนที่ชอบยิมนาสติกอาจจะติดตามชมการแข่งขันยิมนาสติกในกีฬาโอลิมปิกเพื่อจดจำวิธีการเล่นของนักยิมนาสติกนั้นๆ

3. ทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดพฤติกรรม ในกรณีที่สังเกตหรือผู้เรียนเคยมีหรือไม่เคยมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนามาก่อน ตัวแบบจะช่วยลดพฤติกรรมนั้นๆ ได้ เช่น ตัวแบบของคนที่ต้องการทรมานด้วยฤทธิ์ยาเสพติดย่อมทำให้ผู้สังเกตหวาดกลัวและไม่เคยทำพฤติกรรมเสพยาเสพติด

ข้อความลักษณะเดียวกันนั้นเองสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2556) ได้กล่าวว่าความสำคัญของตัวแบบคือ 1.) ช่วยให้บุคคลเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ๆ หรือทักษะใหม่ๆ เราสามารถใช้วิธีนำเสนอตัวแบบไปสร้างพฤติกรรมใหม่ๆ ให้บุคคลที่ยังไม่เคยกระทำพฤติกรรมเหล่านั้น เพื่อที่ว่าจะได้เป็นประโยชน์ต่อเขาทั้งในสภาพปัจจุบันและอนาคต เช่น นำไปเสริมสร้างทักษะทางสังคมให้กับเด็กที่แยกตัว เสริมสร้างทักษะการพูดให้กับเด็กปัญญาอ่อน หรือเสริมสร้างทักษะบางอย่างให้กับคนไข้โรคจิตในโรงพยาบาล เพื่อที่ว่าเขาจะได้สามารถอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข 2.) มีผลทำให้เกิดการระงับ (Inhibition) หรือการยุติการระงับ (Disinhibition) การแสดงพฤติกรรมของผู้ที่สังเกต

ตัวแบบได้ด้วยผลกรรมที่ตัวแบบได้รับ ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับผลกรรมที่เป็นสิ่งที่ไม่พึงพอใจ แนวโน้มที่ผู้สังเกตตัวแบบจะไม่แสดงพฤติกรรมตามตัวแบบนั้นจะมีสูงมาก ก็เท่ากับว่าตัวแบบทำหน้าที่ระงับการเกิดพฤติกรรม 3.) ช่วยให้พฤติกรรมที่เคยได้รับการเรียนรู้มาแล้วได้มีโอกาสแสดงออก หรือถ้าเคยแสดงออกแล้วทว่าไม่ค่อยได้แสดงออก ให้แสดงออกเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผลของตัวแบบในลักษณะเช่นนี้ก็จะทำหน้าที่เป็นสัญญาณให้บุคคลอื่นๆ ทำตาม

การเรียนรู้โดยการสังเกตตามที่กล่าวมาข้างต้น Bandura กล่าวว่าไม่ใช่การลอกเลียนแบบจากการสังเกตโดยไร้ความคิด เพราะการสังเกตและเลียนแบบเป็นกระบวนการทางปัญญาของผู้สังเกต ในการเลือกการใส่ใจ ถอดรหัส จัดเก็บ ซึ่งสอดคล้องกับกุญชรี ค้าขาย (2544) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า สาเหตุของการสังเกตและการเลียนแบบสามารถแยกออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ ดังนี้

1. การเลียนแบบโดยการเทียบเคียง บุคคลจะเลียนแบบคนที่ตนคิดว่ามีความสำคัญต่อชีวิตของตนหรือสามารถทำให้ตนได้รับการยอมรับเพิ่มขึ้น

2. การเลียนแบบโดยสาร เมื่อบุคคลเห็นคนอื่นๆ แสดงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วได้รางวัล เขาก็จะทำตามอย่างคนผู้นั้นด้วยทั้งๆ ที่ยังไม่ทราบว่าจะได้รางวัลหรือไม่

3. การเลียนแบบเพราะความคล้ายคลึง การเลียนแบบชนิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการรับรู้ว่าผู้อื่นมีลักษณะคล้ายเรา ต่อมาเมื่อบุคคลนั้นมีลักษณะเปลี่ยนไปหรือเพิ่มลักษณะใหม่ขึ้นมา เราก็จะเปลี่ยนลักษณะของเราให้สอดคล้องกับเขาโดยการเลียนแบบ

4. การเลียนแบบเพราะกลัวถูกลงโทษ การเลียนแบบชนิดนี้เกิดขึ้นเพราะกลัวว่าหากเราไม่มีพฤติกรรมคล้ายกับบุคคลนั้นแล้วเขาอาจลงโทษเราได้ ดังนั้นเราจึงเลียนแบบด้วยความกลัว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5. การเลียนแบบเพราะตัวแบบมีอำนาจทางสังคม การเลียนแบบชนิดนี้เกิดขึ้นเมื่อตัวแบบเป็นผู้มีอำนาจสามารถให้รางวัลและลงโทษผู้อื่นได้ และยิ่งตัวแบบนั้นเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในระดับสูงก็จะดึงดูดใจให้ผู้อื่นเลียนแบบมากขึ้น

Sierfert (1983) ได้กล่าวเพิ่มเติมเรื่องการสังเกตและเลียนแบบจากตัวแบบว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้โดยการเลียนแบบมีอยู่หลายประการด้วยกัน แต่จากผลการศึกษาปรากฏว่าปัจจัย 3 ประการนี้มีอิทธิพลอย่างมากโดยเฉพาะในบริบทสถานศึกษา คือ

1. สถานภาพของตัวแบบ จากการศึกษาพบว่า ตัวแบบที่มีสถานภาพทางสังคมสูงจะถูกเลียนแบบมากกว่าตัวแบบที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ

2. ลักษณะของตัวแบบ หากตัวแบบมีลักษณะอบอุ่น เอาใจใส่และเอื้ออาทรจะได้รับความเอาใจใส่สูงมากกว่าตัวแบบที่มีลักษณะเย็นชาและห่างเหิน

3. ความคล้ายคลึงกับตัวแบบ หากผู้เรียนรับรู้ว่าตนเองมีความคล้ายคลึงกับผู้ใดโอกาสที่จะเลียนแบบผู้นั้นจะมีสูงมากกว่าผู้ที่มีลักษณะต่างออกไปจากตน และในกรณีนี้ตัวแบบที่ใกล้ตัวจะมีอิทธิพลมากกว่าตัวแบบที่ไกลตัว

Chance (2009) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการสังเกตและเลียนแบบคือการที่บุคคลเรียนรู้จากการสังเกตประสบการณ์ของบุคคลอื่น โดยเรียนรู้จากผลกรรมของตัวแบบนั้นๆ ถ้าผลกรรมที่ได้รับนั้นดีก็จะเป็นการเสริมแรงให้บุคคลที่สังเกตอยากแสดงพฤติกรรม ถ้าผลกรรมที่ได้รับนั้นไม่ดีในสายตาผู้สังเกต จะส่งผลให้ไม่อยากแสดงพฤติกรรมนั้นๆ โดยตัวแบบสามารถเป็นได้ทั้งบุคคลหรือสัญลักษณ์ โดยตัวแบบต้องมีความสามารถในการดึงความสนใจได้ เช่น ตัวแบบและผู้สังเกตมีความเหมือนหรือคล้ายกันส่วนใดส่วนหนึ่ง ผลของการกระทำนั้นมีความดึงดูดทำให้อยากได้ผลของการกระทำอย่างที่ตัวแบบนั้นๆ ได้ เพราะต้องการกลมกลืนคือทำตามตัวแบบเพราะต้องการเข้าสังคมอยากเป็นที่ยอมรับ และอำนาจของตัวแบบที่มีผลต่อการเสริมแรงทำให้ต้องแสดงพฤติกรรม เช่น มีอำนาจกว่าเลยทำให้หวาดกลัวจึงต้องเลียนแบบและแสดงพฤติกรรม

การพัฒนาตนเชิงพุทธศาสตร์ ตามแนวคิดทางพุทธศาสตร์ การพัฒนาตนเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดี หรือการมีดุลยภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน หลักการพัฒนาตนตามแนวพุทธศาสตร์ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการคือ ทมะ สิกขา และภาวนา

ทมะ คือการฝึกนิสัยดั้งเดิมที่ยังไม่ได้ขัดเกลาให้เหมาะสม มีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การรู้จักข่มใจ ข่มระงับความเคยชินที่ไม่ดีทั้งหลายได้ ไม่ยอมให้กิเลสรบเร้าหลอกล่อ ชักนำไปสู่ความเลวร้ายได้ และ 2) การฝึกปรับปรุงตนเอง โดยทำคุณความดีให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

สิกขา คือการศึกษา เพื่อให้รู้แจ้ง รู้จักประโยชน์ มองทุกอย่างเป็นการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตัวเอง เป็นกระบวนการฝึกฝนตนเองในการดำเนินชีวิต เรียกว่าไตรสิกขา มี 3 ประการ คือ

ศีลสิกขา หมายถึงการฝึกความประพฤติสุจริตทางกายทางวาจาและการประกอบอาชีพ ดำรงตนในสังคมแบบสาธุชน เป็นคนดีของสังคม เป็นคนมีระเบียบมีวินัย ปฏิบัติหน้าที่ตามปทัสถานของสังคมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างดีงามโดยมีความรับผิดชอบเกื้อกูลต่อสังคม

จิตสิกขา หมายถึงการฝึกจิต สร้างคุณภาพและสมรรถภาพทางจิตให้เข้มแข็งมั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ มีจิตที่สงบ บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งที่ทำให้เศร้าหมอง อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามสัจธรรม

ปัญญาสิกขา หมายถึงการฝึกปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสรรพสิ่ง รู้แจ้งตามความเป็นจริง มีจิตใจเป็นอิสระและมีปัญญาบริสุทธิ์

ภาวนา คำนี้ตรงกับคำว่าพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับการพัฒนาทางกาย พัฒนาทางสังคม พัฒนาอารมณ์ และพัฒนาสติปัญญา

กายภาวนา หมายถึงการพัฒนาทางกายเพื่อให้เกิดการเจริญงอกงามในอินทรีย์ 5 หรือทวาร 5 ได้แก่ช่องทางการติดต่อสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวกาย การพัฒนากายเป็นการส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ทั้ง 5 ทางเป็นไปอย่างปกติ ไม่เป็นโทษ ไม่มีพิษภัยอันตราย เช่น รู้จักสัมพันธ์ทางตา เลือกรับเอาสิ่งดีมีประโยชน์จากการเห็นทางตามาใช้ รู้จักสัมพันธ์ทางหู เลือกรับฟังสิ่งดีมีประโยชน์ ไม่รับฟังสิ่งเลวร้ายเข้ามา เป็นต้น

ศีลภาวนา หมายถึงการพัฒนาการกระทำ ได้แก่การสร้างความสัมพันธ์ทางกายและวาจากับบุคคลอื่นโดยไม่เบียดเบียนกัน ไม่กล่าวร้ายทำลายผู้อื่น ไม่กระทำการใดๆ ที่จะก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น แต่จะใช้วาจาและการกระทำที่ดี ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

จิตตภาวนา หมายถึงพัฒนาจิตใจ เพื่อให้จิตมีคุณภาพดี สมรรถภาพทางจิตดี และสุขภาพจิตดี คุณภาพจิตดี คือจิตใจที่มีคุณธรรม ได้แก่ มีเมตตา กรุณา มุทิตา มีศรัทธา และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น สมรรถภาพทางจิตดี คือการมีความพร้อมในการทำงาน ได้แก่ ขันติคือมีความอดทน สมาธิคือความมีใจตั้งมั่น อธิษฐานคือมีความเด็ดเดี่ยว วิริยะคือมีความเพียร สติคือมีความระลึกเท่าทัน เป็นต้น ส่วนสุขภาพจิตดีเป็นสภาพจิตที่มีความสบายใจ อิ่มเอิบใจ แช่มชื่น เบิกบาน เกิดความสบายใจได้เสมอเมื่อดำรงชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น

ปัญญาภาวนา หมายถึงการพัฒนาปัญญา ได้แก่การรู้เข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันสภาวะของโลกและชีวิต ทำให้จิตใจเป็นอิสระได้จนถึงขั้นสูงสุด ส่งผลให้อยู่ในโลกได้โดยไม่ติดโลก มีอิสระที่จะเจริญเติบโตงอกงามต่อไป

การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธศาสตร์ เน้นที่การพัฒนาจิตใจ ทำใจให้สงบ บริสุทธิ์ โดยการทำสมาธิ หรือวิปัสสนา

ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต (2552) กล่าวว่าหลักของการพัฒนาตนเองสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาตนเองต้องเกิดจากความเต็มใจและสมัครใจ ผู้ที่พัฒนาตนต้องมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยตัวบุคคลนั้นเอง โดยปราศจากความรู้สึกว่าถูก

บังคับ ซึ่งความเต็มใจนี้เกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ การตระหนักรู้ถึงปัญหาและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงตนเอง หมายถึง ผู้ที่จะพัฒนาตนเองจะต้องมีความใส่ใจมีการติดตามสังเกตตนเองในแง่พฤติกรรมการแสดงออก ความคิด และอารมณ์ความรู้สึกในสถานการณ์ต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบัน ซึ่งจากการรู้ตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออก ความคิดและอารมณ์ความรู้สึกเหล่านี้จะทำให้บุคคลเกิดการตระหนักรู้ถึงปัญหาและความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลงตนเอง พร้อมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะฝ่าฟันอุปสรรคและผลักดันตนเองเพื่อให้ไปถึงเป้าหมาย

2. ผู้ที่ต้องการพัฒนาตน ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการลงมือพัฒนาตนด้วยตนเอง หมายถึง ผู้จะพัฒนาตนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อชีวิตตนเองว่าไม่มีใครมาลงมือแทนตนเองได้ ถึงแม้ว่าในการเปลี่ยนแปลงตนเองอาจจะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน พ่อแม่ หรือครูอาจารย์ร่วมด้วยแต่อย่างไรก็ตามผู้ที่มีบทบาทหลัก คือผู้ที่ต้องการพัฒนาตนเองนั่นคือการพัฒนาตนเป็นความรับผิดชอบของบุคคลผู้จะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงตนเอง

3. มนุษย์ทุกคนมีความสามารถควบคุมและจัดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายในตนเองเพื่อการพัฒนาตนเองได้ แม้ว่าสภาพแวดล้อมภายนอกและความคิดความรู้สึกซึ่งเป็นสภาวะภายในตัวบุคคลจะส่งผลรวมต่อพฤติกรรมมนุษย์ แต่ผู้ที่จะควบคุมและจัดการให้ตัวเรามีการพัฒนาตนหรือมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็คือตัวเราเอง

4. การพัฒนาตนเอง เป็นการเปลี่ยนแปลงตนเองที่มีขอบเขตของจุดมุ่งหมายครอบคลุมทั้ง 3 ด้านคือ เพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และเพื่อการสร้างเสริมศักยภาพของตนให้สูงขึ้น

5. การพัฒนาตนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อความสุขและความงอกงามของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสุขและความงอกงามของสังคมส่วนรวมด้วยเช่นกัน เรียม ศรีทอง ได้นำเสนอหลักการสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ชีวิตเพื่อความสมบูรณ์ในชีวิตของบุคคล โดยมุ่งเน้นการรักษาดุลยภาพของชีวิต 3 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย (Physical Component) ด้านจิตใจ ความคิด (Psychological Component) และด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Component)

อัมเรศ เนตาสิทธิ์ (2559) กล่าวว่า หลักการพัฒนาตนเองสามารถแบ่งได้หลายสาขาตามแนวคิดของศาสตร์นั้นๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ศาสตร์ด้านการแพทย์ การพัฒนาตนเองคือการตรวจร่างกายแพทย์อย่างสม่ำเสมอ ปรึกษาผู้ชำนาญการเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันตนเองจากโรคตามสมควร ส่งเสริมความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจด้วยวิธีการต่างๆ รักษาสุขภาพให้แข็งแรงตามธรรมชาติ หมั่นออกกำลังกายในที่ที่อากาศบริสุทธิ์ มองโลกในแง่ดีทำอารมณ์ให้ผ่องใส จิตใจเบิกบาน หาความรู้เรื่องการผ่อนคลายความเครียด ลดความกังวล

2. ศาสตร์ด้านจิตวิทยา จะมีหลักการพัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพ การแสดงออก วุฒิภาวะ การจัดการความแปรปรวนของอารมณ์ ฯลฯ ซึ่งสามารถแจงเป็นแนวคิดได้ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม แนวคิดนี้มีความเชื่อพื้นฐานว่า สิ่งเร้าที่อยู่ในสภาพแวดล้อมกระตุ้นการเกิดของพฤติกรรม เมื่อทำแล้วเกิดผลทางบวกก็จะทำอีก แต่หากเกิดผลทางลบก็จะไม่กระทำอีก โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสามารถทำได้ 2 ทางคือ ต้องจัดการกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ก่อเกิดพฤติกรรมขึ้น หรือจัดการกับผลของการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ เพื่อให้คงอยู่หรือไม่ให้แสดงอีก

2.2 แนวคิดจิตวิทยาปัญญานิยม แนวคิดนี้มีความเชื่อพื้นฐานว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะเกิดขึ้นเมื่อปัญญาเปลี่ยน ซึ่งปัญญาเปลี่ยนหมายถึง ความคิด ความเชื่อ ความรับรู้มีการเปลี่ยนไปจากเดิม ทั้งหมดนี้ส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยน

2.3 แนวคิดจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม แนวคิดนี้มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อมภายนอก ตัวแปรทางความคิดหรือปัญญาและผลกรรมของการกระทำ ดังนั้นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจึงทำได้โดยเปลี่ยนแปลงสิ่งเร้าที่อยู่ในสภาพแวดล้อม เปลี่ยนแปลงความคิด และเปลี่ยนแปลงผลกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากแสดงพฤติกรรม

3. แนวพุทธศาสนา คือต้องพัฒนาตนเองโดยมี 3 สิ่งต่อไปนี้ ทมะ การฝึกจิตข่มใจตนเอง สิกขาการศึกษาเพื่อให้รู้แจ้ง ภาวนาเพื่อพัฒนากาย สังคม อารมณ์และสติปัญญา

อรัญญา ตุ้ยคำภีร์ and จิระสุข สุขสวัสดิ์ (2559) กล่าวว่าหลักการพัฒนาตนของมาสโลว์ มนุษย์ดำรงอยู่เพื่อตอบสนองความต้องการระดับสูงสุดคือการเป็นผู้ที่มีการพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ หรือการรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ หรือการบรรลุสัจการแห่งตน (Self –Actualization) เกิดจากบุคคลรับรู้ความต้องการของตนเอง ตอบสนองความต้องการต่างๆของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาเอกลักษณ์ของตนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีกับบุคคลอื่น การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การรับรู้คุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง ยอมรับบุคคลอื่นๆ ยอมรับข้อดีข้อด้อยของคนอื่น จิตใจเปิดกว้าง อิสระเปิดกว้างพร้อมรับการกระทำของตนเอง การที่บุคคลจะก้าวไปสู่การพัฒนาตนเองในระดับนี้ได้นั้นจะต้องมีรายละเอียดดังนี้

1. บุคคลต้องสามารถรับรู้สิ่งต่างๆตามความเป็นจริง ใจกว้าง เปิดใจแม้เป็นประสบการณ์ที่ตนเองไม่คุ้นเคย ไม่ใช้กลไกป้องกันตนเองกับตนเองและผู้อื่น

2. บุคคลต้องสามารถยอมรับทุกด้านทั้งตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นด้านดีหรือร้าย ยอมรับความไม่สมบูรณ์ของตนเองและผู้อื่น เข้าใจในความแตกต่างของผู้อื่น

3. บุคคลต้องมีความเป็นธรรมชาติ สามารถพัฒนาตนเองอย่างถ่องแท้จะตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่มีระเบียบแบบแผนประเพณีให้กับตนเอง มีความยืดหยุ่น และยอมรับการเปลี่ยนแปลงและกฎของธรรมชาติ

4. บุคคลต้องมีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาตนเองอย่างถ่องแท้จะมุ่งไปที่การแก้ปัญหามากกว่ายึดตนเองเป็นศูนย์กลาง บุคคลจึงมองภาพรวมและรายละเอียดปลีกย่อยได้ สามารถมองเห็นความสุขในสถานการณ์ที่ยากลำบากเสมอ

5. บุคคลต้องมีความสันโดษ บุคคลที่พัฒนาตนเองตามแนวคิดนี้จะต้องสามารถอยู่อย่างสันโดษได้โดยไม่อึดอัดใจ แก้ไขปัญหาตนเอง ดูแลตนเองได้ รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ชอบความเป็นส่วนตัว

6. บุคคลต้องเป็นอิสระและพึ่งตนเองได้ อิสระจากสิ่งแวดล้อมทั้งปวง ไม่ยึดติดกับครอบครัว บุคคล วัฒนธรรม ความคาดหวังจากสังคม เป็นต้น

7. บุคคลต้องมีความซาบซึ้งและกตัญญู บุคคลที่มีการพัฒนาตนเองตามแนวคิดนี้จะต้องพอใจในตนเอง พอเพียงในตนเอง ชื่นชมยินดีกับผู้อื่นในสิ่งที่ได้รับมาซึ่งอาจเป็นความช่วยเหลือ หรือคุณงามความดีที่บุคคลอื่นทำ ก็ซาบซึ้งยินดี

8. บุคคลต้องมีประสบการณ์ปีติสุข เมื่อบุคคลได้พัฒนาตนเองจนรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้แล้วจะเกิดประสบการณ์ปีติสุขในตนเอง เช่น สงบ โล่งโปร่งอันเกิดจากการดำรงชีวิตประจำวันหรือทำสมาธิ เล่นดนตรี ทำงานศิลปะ ผ่อนคลาย รับรู้ถึงพลังชีวิตที่เพิ่มขึ้น

9. บุคคลต้องมีความผูกพันเมตตาแบบเครือญาติ บุคคลที่พัฒนาตนเองอย่างถ่องแท้จะมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เห็นอกเห็นใจ ราวกับทุกคนเป็นญาติมิตร

10. บุคคลต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพตนเองและผู้อื่น เคารพในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ยอมรับในข้อแตกต่าง ข้อดี ข้อด้อยของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันทั้งหมด

11. บุคคลต้องมีความมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น รับฟังเรื่องราวสุขและทุกข์จากผู้อื่นได้ สามารถมอบความรักและรับความรักจากผู้อื่น เป็นที่ไว้วางใจของบุคคลรอบข้าง

12. บุคคลต้องมีความมีความรู้ผิดชอบชั่วดี บุคคลที่มีการพัฒนาตนเองตามแนวคิดนี้จะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ ใคร่ครวญได้ว่าสิ่งใดถูก ผิด ควรทำ ไม่ควรทำ ไตร่ตรองได้ด้วยตนเอง

13. บุคคลต้องสามารถให้ความสำคัญเรื่องกระบวนการและเป้าหมายเท่าๆ กัน คือจะกระทำการสิ่งใด โดยวิธีการใด ต้องทำด้วยความสุขและได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ บุคคลที่พัฒนาตนเองตามแนวคิดนี้จะไม่สนใจกระบวนการหรือเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ให้

ความสำคัญทั้งสองอย่างเท่ากัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงการดำรงชีวิตที่ลงตัว ในระหว่างทุกการกระทำคือความสุขและตอบสนองความต้องการและเป้าหมายในชีวิตเสมอ

14. บุคคลต้องมีอารมณ์ขัน มีความสุขกับการดำเนินชีวิต มองเห็นความสุข มุมที่สร้างเสียงหัวเราะได้ เป็นการสร้างเสียงหัวเราะที่ไม่ได้เกิดจากการเบียดเบียนผู้อื่น เช่น เยาะเย้ย หรือตลกขบขันในความด้อยของผู้อื่น

15. บุคคลต้องมีความมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

16. บุคคลต้องมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมที่หลากหลาย และบุคคลนั้นๆ จะสามารถเลือกได้ด้วยตนเองว่าอะไรดีอะไรไม่ดี พิจารณาด้วยเหตุผล ไม่มีการทำเพราะสมยอม พวกเขาสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้เสมอ

17. บุคคลต้องมีเป้าหมายให้กับโลก บุคคลที่มีการพัฒนาตนเองตามแนวคิดนี้จะมีเป้าหมายการดำรงอยู่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือกับโลกใบนี้ ไม่ได้ทำเพื่อตนเองหรือความยิ่งใหญ่ของตนแต่เป็นการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อสังคมส่วนรวมและมนุษยชาติเป็นต้น

Rogers (1961) กล่าวว่า หลักการพัฒนาตนเองของ มนุษย์นั้นมีแรงจูงใจดีเป็นด้านบวก มีเหตุผล สามารถตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตของตนเองได้ หากได้รับการขัดเกลาและมีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยไปสู่ทิศทางที่เหมาะสมกับความสามารถและศักยภาพของบุคคลจะนำบุคคลนั้นไปสู่ภาวะทำหน้าที่ต่างๆ ในชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ (Fully Functioning Person)

องค์ประกอบของการพัฒนาตนเองมี 3 องค์ประกอบคือ

1. ส่วนที่เป็นอินทรีย์ (The organism) การตอบสนองที่ประกอบด้วย ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมทั้งหมดที่บุคคลตอบสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกบุคคล การตอบสนองสิ่งเร้าภายใน เช่น ความต้องการพื้นฐานของร่างกาย การตอบสนองสิ่งเร้าภายนอกเช่น สิ่งแวดล้อมต่างๆที่อยู่รอบตัว

2. ส่วนที่เป็นสนามแห่งประสบการณ์ (Experiential Field) หรือสนามแห่งปรากฏการณ์เป็นการรับรู้ประสบการณ์ทั้งหมดของบุคคลผ่านการตีความ เงื่อนไขต่างๆ หรือประสบการณ์ที่ผ่านมาซึ่งบุคคลจะให้ความหมายและเลือกรับรู้เฉพาะเหตุการณ์ที่สำคัญสอดคล้องกับโครงสร้างของตนตามที่ตนรับรู้

3. ส่วนที่เป็นตน (The Self) คือส่วนที่เป็นการรับรู้ ค่านิยม หรือความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง เรียกว่า อัตมโนทัศน์ (Self- Concept) หรือความคิดรวบยอดของตน

โดยคนเรามีการรับรู้และมองเห็นตนเองในหลากหลายแง่มุม เช่น ฉันเป็นคนดี ฉันเป็นคนทำงานละเอียด ฉันเป็นคนไม่ขยัน ซึ่งสามารถรับรู้ทั้งด้านดีและไม่ดี

การที่บุคคลจะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ต้องมีความสอดคล้องกับสามสิ่งต่อไปนี้ กล่าวคือ การรับรู้ตนเอง (Perceived Self) คือการประเมินตนเองและคิดว่าบุคคลอื่นมองว่าตนเป็นอย่างไร ตนตามความเป็นจริง (Real Self) คือตนตามความเป็นจริงที่แท้จริง และตนเองในอุดมคติ (Ideal Self) คือตนที่บุคคลนั้นๆ คาดหวังที่จะเป็น การรับรู้ทุกอย่างตามความเป็นจริง เช่น การรับรู้ตนเองทั้งสามด้านจะต้องสอดคล้องกันเป็นไปตามความจริงไม่ขัดแย้งกันเอง บุคคลที่มีความพร้อมด้านนี้จะพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ไม่เช่นนั้นการพัฒนาตนเองจะชะงักไม่สามารถดำเนินต่อได้ หรือทำได้ไม่ได้เต็มศักยภาพ

ลักษณะของบุคคลที่พัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพจะมีลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้เปิดรับสถานการณ์ต่างๆ กล้าและพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ไม่กลัวความผิดและความล้มเหลว ยอมรับประสบการณ์ต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตทั้งดีและไม่ดี ไม่ใช้กลไกป้องกันตนเองมากเกินไป

2. เป็นผู้ใช้ชีวิตแต่ละขณะได้เต็มที่ บุคคลจะมีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิต ไม่หลีกหนีประสบการณ์ต่างๆ ด้วยความกลัวหรือความวิตกกังวล

3. เป็นผู้เชื่อถือการไตร่ตรองต่างๆด้วยปัญญาของตน บุคคลจะมีความสามารถในการพิจารณาใคร่ครวญ ตัดสินใจเลือกสิ่งต่างๆ บนความรู้ตัวเอง พิจารณาจากความถนัด สนใจ ค่านิยม รักษาสมดุลระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมภายนอกได้ ดังนั้นการมีบุคคลใดมากดดันหรือบอกว่าควรทำหรือไม่ทำอะไรนั้นไม่มีผลต่อบุคคลตามแนวคิดนี้

4. เป็นผู้มีอิสระพึ่งพาตนเองได้ บุคคลตัดสินใจเลือกพิจารณาทางเลือกของตนเองได้ และพร้อมที่จะเผชิญกับผลลัพธ์อันเกิดจากการกระทำอันเป็นทางเลือกที่ตนเองตัดสินใจ

5. เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ บุคคลจะไม่กระทำแบบเดิมๆไม่ยึดติดกับอดีต และไม่กังวลกับอนาคตข้างหน้า ไม่กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความเคยชิน จะคิดหนทางใหม่หรือออกนอกกรอบเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

บุคคลตามแนวคิดนี้จะพัฒนาตนเองได้ดีขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับมาในอดีตด้วย คือการได้รับการยอมรับโดยปราศจากเงื่อนไข หรือการได้รับความรัก หากกระทำบางอย่างไปแล้วสิ่งแวดล้อมรอบข้างไม่ยอมรับหรือไม่เห็นด้วยแต่ครอบครัวยอมรับ ก็จะทำให้บุคคลนี้ไม่กระทบกระเทือนทางจิตใจมากนัก เขาจึงสามารถเอาตนเองเผชิญสู่สถานการณ์ใหม่ๆ หนทางใหม่ๆ ใช้พลังที่ตนเองมีอย่างมีประสิทธิภาพ กลายเป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ในตนเอง

Branden (1994) หลักในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องมี 6 ข้อดังต่อไปนี้

1. บุคคลมีสติในการใช้ชีวิต (living consciousness) หมายถึง ก่อนลงมือทำสิ่งใดต้องมีสติ ต้องพยายามทำอย่างสุดความสามารถ และทำให้ถึงที่สุด อย่าล้มเลิกกลางคัน เมื่อเจอปัญหาทุกครั้งให้ใช้สติและปัญญาแก้ไขอย่างใจเย็น

2. บุคคลสามารถยอมรับตนเอง (self-acceptance) หมายถึง การยอมรับข้อบกพร่องของตนเองตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตนเองอย่างตรงไปตรงมา สิ่งไหนที่แก้ได้ควรรีบทำ สิ่งใดแก้ไขไม่ได้จงยอมรับ หากกังวลจะทำให้จิตไม่ได้อยู่กับปัจจุบันจะส่งผลให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพเป็นกังวล เกิดเป็นปมด้อยไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งเหล่านี้แก้ไขได้โดยการยอมรับว่าในโลกนี้ไม่มีอะไรสมบูรณ์ การยอมรับได้จิตจะนิ่ง มีความสุขประสบแต่ความสำเร็จ

3. บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเอง (self-responsibility) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นนี้เป็นสิ่งที่เลือกเองดังนั้นต้องรับผลที่ตามมาได้ ไม่โทษคนอื่นหรือโชคชะตา มีสติอยู่ตลอดเวลาว่าตนเองกำลังทำอะไรและนึกถึงสิ่งที่จะตามมา

4. บุคคลสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความกระตือรือร้น (self-assertiveness) หมายถึง การใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อให้สามารถเปลี่ยนความคิดให้เป็นการกระทำได้ (take action) หาแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมรอบข้างเสมอ

5. บุคคลมีจุดมุ่งหมายในการใช้ชีวิต (living purposefully) หมายถึง ตระหนักถึงศักยภาพที่ตนมีพร้อมกับวางเป้าหมายในอนาคตและดำเนินชีวิตเพื่อสิ่งนั้น การเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองในทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา พรสวรรค์ ความเชี่ยวชาญ ความถนัด ความชอบที่แท้จริงของตนเองจึงจะเรียกว่าศักยภาพที่แท้จริง ซึ่งในการใช้ชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมายคือวิธีการที่จะทำให้ถึงจุดมุ่งหมายนั้น เมื่อลงมือกระทำไปแล้วจะต้องมีการประเมินอยู่ตลอดเวลาว่าสิ่งที่กระทำอยู่นั้นสอดคล้องกับเป้าหมายหรือไม่เป็นส่วนที่สำคัญเพื่อปรับวิธีการให้สอดคล้องกับสถานการณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

6. บุคคลมีศักดิ์ศรีในการใช้ชีวิต (personal integrity) หมายถึง สามารถปฏิบัติตามสิ่งที่คิดสิ่งที่พูดรับปาก การรักษาสัญญา ความเชื่อที่ดีงาม คุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต จะทำให้พัฒนาตนเองได้ดีประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้เสมอ

Baron (1996) กล่าวว่า หลักการพัฒนาตนเองตามทฤษฎีการเรียนรู้จากตัวแบบของแบนดูรา ของกลุ่มปัญญานิยม หลักการพัฒนาตนเองตามแนวคิดนี้คือการได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือตัวแบบลักษณะอื่นๆ เช่น การ์ตูน ตัวอักษร ภาพ ละคร ฯลฯ แล้วเกิดความสนใจ เลียนแบบเพื่อให้ได้ผลกรรมเหมือนตัวแบบ ดังนั้นการพัฒนาตนเองตามแนวคิดนี้คือการมีแรงบันดาลใจจากการพบเห็นสิ่งแวดล้อมและนำมาปรับเข้ากับตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้บุคคลเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองนั้นช่วยให้บุคคลหันมา

พัฒนาตนเองได้มากขึ้นตามมาเช่นกัน หลักการในการพัฒนาตนเองของแบนดูราสามารถสรุปได้ 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. บุคคลสามารถพัฒนาประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Mastery experiences) ซึ่งแบนดูราเชื่อว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดเนื่องจากเป็นประสบการณ์ตรง บุคคลจะเชื่อว่าเขาสามารถทำได้และจะไม่ยอมแพ้อะไรง่าย ๆ

2. บุคคลสามารถใช้ตัวแบบ (modeling) การที่ได้สังเกตตัวแบบแสดงพฤติกรรมที่ซับซ้อนและได้รับผลกรรมที่พึงพอใจ จะทำให้รู้สึกว่าเขาก็สามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ถ้าพยายามอย่างไม่ย่อท้อ

3. บุคคลสามารถใช้คำพูดชักจูง (verbal persuasion) เป็นการบอกว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ วิธีนี้ค่อนข้างง่ายและใช้กันทั่วไป แบนดูราเชื่อว่าต้องใช้คำพูดร่วมกับการใช้บุคคลที่มีประสบการณ์ของความสำเร็จจะได้ผลดีในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตน

4. บุคคลสามารถควบคุมการกระตุ้นทางอารมณ์ (emotional arousal) การกระตุ้นทางอารมณ์ที่รุนแรงทำให้การกระทำไม่ค่อยได้ผลดี บุคคลจะคาดหวังความสำเร็จเมื่อเขาไม่ได้อยู่ในสภาพการณ์ที่ถูกกระตุ้นด้วยสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ความกลัวจะกระตุ้นให้เกิดความกลัวมากขึ้น บุคคลก็จะเกิดประสบการณ์ของความล้มเหลว

Lahey (2001) หลักการพัฒนาตนเองตามทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ กลุ่มพฤติกรรมนิยม (B.F. Skinner, ค.ศ. 1904-1990) สกินเนอร์ เป็นผู้ตั้งทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบกระทำ (operant conditioning or instrumental conditioning) สกินเนอร์ได้เน้นถึงการเสริมแรง (reinforcement) ว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ เขากล่าวว่า “พฤติกรรมใดก็ตามถ้าได้รับการเสริมแรงพฤติกรรมนั้นก็มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ อีก ส่วนพฤติกรรมใดที่ไม่ได้รับการเสริมแรง พฤติกรรมนั้นก็ค่อย ๆ ลดลงและเลือนหายไปในที่สุด”

การพัฒนาตนเองเน้นเรื่องการเสริมแรงและการลงโทษเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้ที่พัฒนาตนเองจะต้องมีความสามารถในการเสริมแรงด้วยการให้รางวัลตนเองได้เมื่อตนเองพัฒนาสู่เป้าหมาย และต้องลงโทษตนเองได้ในกรณีที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในการพัฒนาตน สกินเนอร์ได้กล่าวถึงการเสริมแรงและการลงโทษไว้เพิ่มเติมดังนี้

1. พฤติกรรมที่เกิดเนื่องจากมีสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นที่ (classical conditioning learning) ซึ่งตอบสนองโดยอัตโนมัติ หรือปฏิกิริยาสะท้อน (reflex action) อันเป็นผลการทดลองของพาฟลอฟ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมิได้ลงมือกระทำเอง

2. พฤติกรรมที่เกิดจากผู้เรียนที่เป็นผู้ลงมือกระทำ (operant conditioning learning)การเรียนรู้ชนิดนี้เกิดจากสิ่งเร้าภายในตัวผู้เรียนเป็นตัวกระตุ้น เช่น การกิน การเดิน สกินเนอร์เชื่อว่า พฤติกรรมของคนเราส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขโดยการกระทำและสิ่งสำคัญที่ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ ก็คือการเสริมแรง (reinforcement) การเสริมแรงมี 2 ประเภท กล่าวคือ

1. การเสริมแรงทางบวก คือการที่อินทรีย์ได้รับสิ่งเร้าแล้วเกิดความพอใจเช่น รางวัล คำชม

2. การเสริมแรงทางลบ คือ การที่อินทรีย์ถูกนำสิ่งที่ไม่พอใจออกไป เช่น การทำเสียงดังหนวกหู เครื่องพันธนาการต่าง ๆ ออกไปจากอินทรีย์แล้วเกิดความพึงพอใจ

การลงโทษเป็นการหยุดยั้งพฤติกรรมเพียงชั่วคราว แต่ไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นไม่นิยมให้มีการลงโทษเพียงแต่ใช้การเพิกเฉย (ignorance) เมื่อเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา การลงโทษแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. การลงโทษที่เกิดจากการได้รับสิ่งที่ไม่พอใจ เช่น คำตำหนิ

2. การลงโทษที่เกิดจากการนำสิ่งที่พอใจออกไปจากอินทรีย์ เช่น การยกเลิกการใช้โทรศัพท์มือถือทำให้คุยกับเพื่อนไม่ได้ ฯลฯ

Lahey (2001) หลักการพัฒนาตนเองตามทฤษฎีการเรียนรู้การเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike) ของกลุ่มพฤติกรรมนิยม **(Thorndike's Connectionism theory)** การทดลองการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองโดยการลองผิดลองถูก (trial and error) ค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า (stimulus) กับการตอบสนอง (response) ธอร์นไดค์ (Thorndike) เชื่อว่า การเรียนรู้เบื้องต้นของสิ่งมีชีวิตไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์จะใช้วิธีการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก (trial and error) อินทรีย์จะเรียนรู้ได้เมื่อเกิดปัญหาขึ้น

การพัฒนาตนเองตามแนวคิดของธอร์นไดค์ (Thorndike) คือ บุคคลผู้นั้นต้องมีความพร้อมในการพัฒนาตนเอง คือยอมรับตนเองได้ว่ามีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร เมื่อตนเองมีความพร้อมแล้ว ได้รับการฝึกฝนเพื่อการพัฒนาตนเอง และพึงพอใจกับผลที่ได้รับนั้นๆ จะส่งผลให้บุคคลนั้นเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ยิ่งบุคคลพัฒนาตนเองและพึงพอใจผลมากเท่าไร ทัศนคติต่อการพัฒนาตนเองในด้านอื่นๆ จะมีมากขึ้น ขยายผลต่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป ทั้งนี้หากกระทำแล้วไม่พอใจผลของการกระทำอาจส่งให้เปลี่ยนวิธีหรือเลิกพัฒนา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตนเองเพราะเห็นว่าตนเองไม่มีความพร้อม ดังนั้นแนวคิดการพัฒนาตนเองของธอร์นไดค์จึงเกี่ยวเนื่องกับ 3 กฎการเรียนรู้ด้านล่าง ดังนี้

1. กฎแห่งผลที่พอใจ หรือกฎแห่งผล (law of effect) กฎนี้กล่าวถึงผลที่ได้รับเมื่อแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้ว ถ้าได้รับผลที่พึงพอใจ ธอร์นไดค์ (Thorndike) ได้เน้นถึงการใช้เทคนิคที่จะสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เรียน เช่น การชม การให้รางวัล ฯลฯ ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ อินทรีย์ก็ไม่อยากจะเรียนรู้หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ ซึ่งผลที่พึงพอใจขึ้นอยู่กับความพอใจของแต่ละบุคคล กฎข้อนี้ทำให้ธอร์นไดค์ (Thorndike) มีชื่อเสียงกว่ากฎใน 2 ข้อต่อไป เป็นที่ยอมรับกันในวงการศึกษาทั่วไป แม้กระทั่งทฤษฎีของสกินเนอร์ (Skinner) ก็มีรากฐานของแนวคิดมาจากกฎข้อนี้คือ ผลที่พึงพอใจนั้น สกินเนอร์ (Skinner)เรียกว่า การเสริมแรง (reinforcement)

2. กฎแห่งความพร้อม (law of readiness) กฎนี้กล่าวถึง สภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากที่สุดเมื่อผู้เรียนอยู่ในสภาพพร้อมที่จะเรียน พร้อมที่จะทำกิจกรรม ความพร้อมในที่นี้รวมถึงความพร้อมทางด้านร่างกายคือ วุฒิภาวะอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย และจิตใจ หมายถึง ความพร้อมที่เกิดจากความพึงพอใจเป็นสำคัญ ถ้าเกิดความพอใจย่อมนำไปสู่การเรียนรู้ ถ้าเกิดความไม่พึงพอใจจะทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้

3. กฎแห่งการฝึกหัด (law of exercise) กฎนี้กล่าวถึง การสร้างความมั่นคงของการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่ถูกต้อง โดยการฝึกหัดกระทำซ้ำบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทนถาวร ประกอบด้วยกฎที่สำคัญ 2 ข้อ คือ

3.1 กฎแห่งการใช้ (law of use) พฤติกรรมใดที่อินทรีย์ได้มีการกระทำอยู่เสมอ ๆ หรือมีการฝึกฝนเป็นประจำ เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วมีการกระทำหรือนำสิ่งที่เรียนรู้นั้นไปใช้บ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร ไม่ทิ้งช่วงนาน ย่อมเกิดทักษะและการกระทำพฤติกรรมนั้นได้ดี

3.2 กฎแห่งการไม่ใช้ (law of disuse) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้นั้นไม่คงทนถาวร หรือในที่สุดก็ลืมจนไม่เรียนอีกเลย พฤติกรรมใดก็ตามที่อินทรีย์ทิ้งช่วงนาน อินทรีย์ย่อมจะเกิดการลืม หรือกระทำพฤติกรรมนั้นได้ไม่ดี ธอร์นไดค์ (Thorndike) มีความเชื่อว่าการเรียนรู้จะได้ผลต้องอาศัยการฝึกฝนหรือทำซ้ำเสมอเพราะการฝึกฝนจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองมั่นคงขึ้น

Canfield (2005) ได้เสนอหลักการในการพัฒนาตนเองไว้ดังนี้

1. บุคคลรับผิดชอบชีวิตของตนเอง รับรู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับตัวเรา อยู่ที่การกระทำของเรา ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่อชีวิตของเรา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. บุคคลมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตที่ชัดเจน โดยปกติชีวิตเราแต่ละคนต่างเกิดมาพร้อมกับจุดมุ่งหมายในชีวิต การมีเป้าหมาย การยอมรับในเป้าหมาย และตั้งใจบรรลุเป้าหมายนั้นๆ

3. บุคคลต้องตัดสินใจให้เด็ดขาดและชัดเจน ต้องคิดเสมอว่าต้องการอะไรในชีวิตและสิ่งที่ทำอยู่ใช่หรือไม่ เพราะการใช้ชีวิตที่ไม่รู้ว่าตนเองต้องการอะไรเป็นชีวิตที่ไม่มีจุดหมาย

4. บุคคลมีความเชื่อว่าเป็นไปได้แน่นอน สามารถเป็นอะไรก็ได้ที่ต้องการจะเป็น เพียงแต่ต้องมีความเชื่อมั่นพอและลงมือทำตามศรัทธา สิ่งใดก็ตามที่สมองสามารถเข้าใจและเชื่อได้ ย่อมสามารถทำให้สำเร็จได้ทั้งหมด ไม่มีอะไรเป็นไปไม่ได้ ถ้าเราเชื่อว่ามันเป็นไปไม่ได้แน่นอน สิ่งนั้นย่อมเป็นไปได้ยากตั้งแต่ต้น

5. บุคคลต้องมีความศรัทธาในตนเอง บางครั้งอดีตและประสบการณ์ชีวิตอาจบั่นทอน แต่หากบุคคลมีความเชื่อมั่นในศักยภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีศรัทธาในตนเอง การพัฒนาตนเองย่อมต่อเนื่องและไปได้ไกล

6. บุคคลต้องสนใจแต่พลังด้านบวก จะพบกับความสำเร็จในการพัฒนาตนเองได้ต้องมองเห็นโอกาส มองเห็นความโชคดีในทุกสถานการณ์ วางใจในที่ที่เป็นสุข ทำเต็มที่อย่างสุดกำลังความสามารถ พร้อมยอมรับผลที่จะตามมาในสิ่งดี ๆ

7. บุคคลต้องมีพลังในการตั้งเป้าหมายให้กับตนเองเสมอ เขียนเป้าหมายของตนเองให้ชัดเจนที่สุด โดยมีระยะเวลาและกิจกรรมสำคัญที่ต้องทำนับว่าเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากเพราะจะส่งผลให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและมีทิศทางอยู่เสมอ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักการพัฒนาตนเองนั้นมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละแนวคิด ทฤษฎี และมุมมอง เช่น หลักการพัฒนาตนทางการแพทย์ จะเน้นการพัฒนาตนเองด้านร่างกาย หลักการพัฒนาตนเองเชิงจิตวิทยา ก็จะเน้นแตกต่างกันไปตามความเชื่อของนักจิตวิทยานั้นๆ เช่นแนวคิดที่เชื่อเรื่องสิ่งเร้ามีผลต่อพฤติกรรม ก็จะมีหลักการพัฒนาตนเองที่เน้นปัจจัยหรือสิ่งเร้าเป็นสำคัญ แนวคิดที่เชื่อเรื่องสภาพแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรม ก็จะเน้นหลักการพัฒนาตนเองอันเนื่องมาจากการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ หลักการพัฒนาตนเองที่มีความเชื่อมาจากศาสนา ก็จะมีหลักในการพัฒนาตนเองที่แตกต่างออกไป ดังนั้นหลักในการพัฒนาตนเองจึงแตกต่างออกไปตามมุมมองของบุคคลที่คิดหลักการนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสรุปหลักการพัฒนาตนเองดังนี้

5.5 วิธีการพัฒนาตนเอง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง วิธีการพัฒนาตนเอง ดังต่อไปนี้

สุเมธ แสงนิ่มนวล (2540) ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาตนเองว่า สามารถกระทำได้ 2 วิธีคือการพัฒนาตนเองโดยตนเอง และการพัฒนาตนเองโดยผู้อื่น การพัฒนาตนเองโดยตนเองนั้น สามารถกระทำได้ตลอดเวลา ตราบใดที่ยังรักตนเอง และอยากเห็นตนเองก้าวไปสู่ความสำเร็จ สำหรับการพัฒนาตนเองโดยผู้อื่นก็สามารถทำได้หลายวิธีเช่นกัน

1. การพัฒนาโดยสถานศึกษาฝึกอบรม ซึ่งจะมีเนื้อหาในด้านการพัฒนาความรู้ความเข้าใจทัศนคติ มีความชำนาญ และทักษะในการทำงาน

2. การพัฒนาโดยผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่จะต้องพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความรู้ ความสามารถ มีทัศนคติ มีความชำนาญ และทักษะในการทำงานเพื่อให้สามารถเจริญก้าวหน้า

3. การพัฒนาโดยพ่อแม่ ครูอาจารย์ และบุคคลอื่น การพัฒนาโดยดูตัวอย่างจากบุคคลที่ดีงาม

Watson (2003) ได้สรุปแนวปฏิบัติกว้างๆ เพื่อฝึกฝนตนเองให้ใฝ่เรียนรู้ได้ตามลำดับไว้ 6 ขั้น ดังนี้

1. สร้างแรงจูงใจให้ตนเอง โดยสร้างความตระหนักว่าคนทุกคนต้องเจริญเติบโต เพื่อความเป็นมนุษย์ที่ต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่น

2. เป็นนักจัดการการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยออกแบบวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลความรู้และประสบการณ์ในด้านที่เหมาะสมและสอดคล้องกับตน

3. ฝึกตนเป็นคนช่างสังเกต ช่างจำ ช่างรับรู้ เพราะการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกสถานการณ์ ฟังมากกว่าพูด ตาดู หูฟัง คิดวิเคราะห์ จะส่งเสริมการเรียนรู้ได้มาก

4. ตระหนักอยู่เสมอว่าการเรียนรู้มี 2 รูปแบบ คือการเรียนรู้ที่ผู้รู้ทั้งหลายได้ค้นคว้าศึกษาไว้แล้วถ่ายทอดเป็นแนวคิดทฤษฎี และความรู้จากประสบการณ์ตรงที่ต้องผ่านการคิดวิเคราะห์วิจัย

5. ฝึกตนให้สนใจใฝ่รู้จากแหล่งความรู้ในทุกมิติ เพราะรอบตัวเราคือตลาดนัดความรู้ ควรทำตนเป็น นักช็อปที่ฉลาด รู้จักสืบเสาะค้นหา มีเว็บไซต์เป็นคลังความรู้จำนวนมาก

6. ควรให้ความสำคัญกับการได้มาซึ่งความรู้จากผู้ปฏิบัติจริง โดยดูเขาทำ จำสิ่งที่เขาบอก ปรับแต่งคัดลอกส่วนที่ทำได้มาลองปฏิบัติ นำผลมาจัดระบบสาระเป็นความรู้

ปราณี รามสูต and จำรัส ด้วงสุวรรณ (2555) ได้กล่าวว่านักจิตวิทยาของสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มลรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอวิธีการทำงานที่ช่วยพัฒนาตนเองไว้ดังนี้

1. ทำใจให้สนุกสนานกับงาน ทำงานอย่างมีชีวิตชีวา ค้นคิดวิธีการทำงานพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ไม่ใช่เพียงเพื่อให้ผ่านไปวัน ๆ

2. ตั้งความคาดหวังที่เหมาะสมกับตนเอง ทั้งระดับความคาดหวังที่สอดคล้องกับทักษะความสามารถ ค่านิยมของตน

3. สำรวจตนเองให้ถ่องแท้เกี่ยวกับความต้องการและสิ่งสำคัญในชีวิต ถามตนเองว่าปรารถนาสิ่งใด ความหมายของชีวิตคืออะไร ทรัพย์สิน ความมั่นคง สัมพันธภาพกับผู้อื่น ฯลฯ

4. การตั้งเป้าประสงค์ควรให้ท้าทายความสามารถ อย่าตั้งให้ต่ำเกินไปเพราะจะทำให้เฉื่อยชา แต่ถ้าสูงเกินไปก็จะทำให้ท้อถอย

5. หมั่นสำรวจตรวจสอบ ประเมินผลการกระทำของตนเอง ด้วยเหตุด้วยผล และด้วยสติปัญญา การย้อนกลับไปมองการกระทำที่ผ่านมาอาจเป็นแรงจูงใจต่อพฤติกรรมปัจจุบันและอนาคต

6. ควรประเมินค่าของตนเองให้สูงเข้าไว้ ตระหนักในเกียรติของความเป็นคนและความเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคม ซึ่งหน่วยงานมีส่วนต่อการกระทำให้งานดี งานสำเร็จ

7. การมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่กระทำนั้นเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง ดังนั้นบุคคลควรค้นหาข้อดีหรือคุณค่าของงานที่ตนเองทำอยู่ เช่น ถ้าทำให้ดีแล้วจะส่งผลดีอย่างไรบ้าง

8. สร้างความเชื่อถือให้แก่ตนเองว่างานที่กระทำนั้นไม่ว่าจะเป็นงานอะไร หนักเบาเพียงใด แต่ทุกงานมักช่วยให้มีทักษะ ประสบการณ์ และเรียนรู้เพิ่มขึ้นช่วยให้เก่งขึ้น

9. ทำตนให้เข้าได้กับทุกคนและมีสัมพันธภาพอันดีกับผู้อื่น การอยู่ในที่ทำงานได้อย่างมีความสุข มีคนเข้าใจ มีกลุ่มมีพวก จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลอยากไปทำงานและอยู่กับงาน

10. พยายามมองตนเองในด้านดีตามความเป็นจริง ซึ่งเมื่อค้นหาก็จะพบ

11. บางครั้งบุคคลควรต้องมีการให้รางวัลตนเองเมื่อทำงานหนัก

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าวิธีการพัฒนาตนเอง สามารถสรุปเป็นรายข้อได้ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง คือการที่บุคคลตั้งเป้าหมาย วิธีการ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองด้วยตนเอง โดยมีวิธีการที่หลากหลายแล้วแต่ความพึงพอใจของบุคคล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โดยบุคคลสร้างแรงจูงใจให้ตนเองและกำหนดเส้นทางในการเดินทางไปยังเป้าหมายด้วยตนเองเป็นสำคัญ เช่น ศึกษาอ่านหนังสือด้วยตนเอง ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เลียนแบบแบบอย่างหรือต้นแบบที่ดีงาม การลองผิดลองถูก

2. หน่วยงานจัดให้ คือมีหน่วยงานหรือบุคคลจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคคลในเป้าหมายนั้นๆให้ในลักษณะที่เป็นระบบหรือเป็นทางการ อาจอยู่ในลักษณะการอบรม การฝึกปฏิบัติเป็นรายชั่วโมง โครงการพัฒนา ฯลฯ

3. การสอนโดยบุคคล คือบุคคลสอนหรือให้ความช่วยเหลือ ชี้ทาง ให้บุคคลบรรลุเป้าหมายการพัฒนาตนเองที่วางไว้อย่างไม่เป็นทางการ เช่น พ่อแม่สอนลูก พี่สาวสอนน้อง เพื่อนสอนเพื่อน หรือผู้เชี่ยวชาญหรือต้นแบบสอนบุคคลที่เข้ามาปรึกษานั้นๆ

5.6 ผลการพัฒนาตนเอง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง ผลการพัฒนาตนเองดังต่อไปนี้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543) กล่าวว่า การยอมรับตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้บุคคลยอมรับผู้อื่น บุคคลที่มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองจะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง การพัฒนาตนเองจะทำให้บุคคลนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ความเข้าใจ ทักษะและความรู้สึกใน 3 ด้าน

1. ความคิดและความเข้าใจ ผลของการพัฒนาตนเองจะทำให้บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเองว่า มีบุคลิกลักษณะอย่างไร ยอมรับในตนเองและผู้อื่น รู้และเข้าใจว่าผู้อื่นมองตนอย่างไร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. ทักษะและการปฏิบัติ ผลของการพัฒนาตนเองจะทำให้บุคคลเป็นผู้มีเหตุผลมีความจำดี มีน้ำใจและเสียสละ ประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

3. ความรู้สึก ผลของการพัฒนาตนเองจะทำให้บุคคลมีความรู้สึกในลักษณะต่างๆ เช่น ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับจุดเด่นและจุดด้อยของตน มีความกระตือรือร้น มีแรงจูงใจในเป้าหมายและจุดประสงค์ของชีวิต มีจุดเริ่มต้นที่จะผูกพัน มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และสนใจผู้อื่นมากขึ้น

เรียม ศรีทอง (2542) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองก่อให้เกิดผล 3 ประการ ดังนี้

1. ผลต่อตนเอง การพัฒนาตนเองจะส่งเสริมความรู้สึกในคุณค่าแห่งตน การมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า การปรับปรุงสิ่งที่บกพร่องและพัฒนาพฤติกรรมด้านต่างๆ ให้

ดีขึ้น ช่วยส่งเสริมความเข้าใจตนเอง ช่วยให้ตนเองสามารถทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับบทบาทของตนได้อย่างเต็มศักยภาพ

2. ผลต่อบุคคลอื่น เนื่องจากพฤติกรรมของแต่ละบุคคลมีอิทธิพลต่อกันและกันเสมอ ความตั้งใจในการปฏิบัติงานจะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน ดังนั้นการปรับปรุงและพัฒนาตนเองนับเป็นการเตรียมตนให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีของผู้อื่น เป็นการกระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน ทั้งด้านชีวิตการทำงาน ชีวิตส่วนตัวและการอยู่ร่วมกันในสังคม อันจะเป็นตัวอย่างให้เกิดการพัฒนาต่อไป

3. ผลต่อหน่วยงาน การปรับปรุงและพัฒนาตนเองนอกจากจะเป็นการส่งเสริมการเพิ่มคุณภาพชีวิตของบุคลากรในหน่วยงานและสังคมแล้ว ขณะเดียวกันได้ส่งผลกระทบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานด้วย ถ้าบุคลากรขาดคุณภาพ ขาดความตระหนักถึงการพัฒนาตนเอง คุณภาพชีวิตจะลดลง ในทางตรงกันข้าม การปรับปรุงและพัฒนาตนเองจะทำให้บุคคลมีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลต่อหน่วยงาน องค์การ และสังคมต่อไป

Stoffels (2013) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองมีประโยชน์แก่บุคคลดังนี้

1. ทำให้เข้าใจตนเองได้ดียิ่งขึ้นว่าจุดอ่อน จุดแข็งของตนเองอยู่ที่ใด คืออะไร รับรู้สภาวะความต้องการ อารมณ์ของตนเองว่าเกิดอะไรขึ้นกับตนเอง สังเกตสิ่งเร้ารอบตัวที่มีผลกับตนเองและรู้ว่าอะไรมีผลกับตนเองรู้ว่ามีผลอย่างไร และต้องจัดการกับสิ่งเร้าหรือตนเองอย่างไร เป็นต้น

2. พบเป้าหมายในชีวิต การพัฒนาตนเองมักทำให้ค้นพบสิ่งที่ตนเองอยากเป็น อยากทำ ดังนั้นเมื่อให้เวลากับตนเองจึงพบศักยภาพและความต้องการของตนเอง และเกิดเป้าหมายของการดำรงอยู่ได้เป็นอย่างดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3. เพิ่มความชัดเจนของทิศทางในการดำเนินชีวิตของบุคคล เพราะเมื่อต้องตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ จะสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วเพราะบุคคลที่พัฒนาตนเองอยู่เสมอจะรู้จักตนเองว่าควรไปทางใด ทางใดจะทำได้ดีในช่วงระยะเวลาและสิ่งนั้นตนเองจะสามารถทำได้สำเร็จหรือไม่

4. ช่วยให้บุคคลบริหารจัดการเวลาได้ดีขึ้น เพราะเมื่อบุคคลรู้ชัดเจนว่าตนเองต้องการทำอะไร ก็จะบริหารเวลาเพื่อให้สามารถกระทำการดังกล่าวได้ทั้งหมด เกิดทักษะในการบริหารเวลา

5. ช่วยให้บุคคลจัดการกับความเครียดได้ดียิ่งขึ้น เพราะบุคคลที่พัฒนาตนเองอยู่เสมอจะรู้ความคิดและอารมณ์ของตนเอง รู้ว่าสิ่งเร้าแบบใดที่ก่อให้เกิดความคิดและ

อารมณ์นี้ของตนเองเป็นต้น ดังนั้นเมื่อมีความคิดมากระทบ บุคคลที่รับรู้อารมณ์และความคิดได้รวดเร็วจากการพิจารณาตนเองอย่างสม่ำเสมอจะจัดการความเครียดได้รวดเร็วกว่า

6. ช่วยให้บุคคลมีมนุษยสัมพันธ์ดีขึ้น เพราะบุคคลที่พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ จะเข้าใจปัจจัยสิ่งเร้าที่มีผลต่อบุคคล เช่น การพูดเช่นนี้จะทำให้บุคคลอื่นรู้สึกอึดอัด ดังนั้นบุคคลที่พัฒนาตนเองสม่ำเสมอจะเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เห็นว่าต่างคนต่างมีปัญหาและแต่ละคนต้องการก้าวผ่าน ซึ่งเราทั้งหมดต่างช่วยสนับสนุนช่วยเหลือและให้กำลังใจกันและกันได้

7. การดำรงชีวิตที่สมดุลการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องย่อมเติมเต็มความต้องการของบุคคล อันเป็นเหตุให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การพัฒนาตนเองจะทำให้เห็นช่องว่างของการพัฒนาตนเองในหลาย ๆ ด้าน อันเป็นเหตุให้ดำรงชีวิตอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และดำรงตนอย่างมีความสุขในทุกบริบทของชีวิต

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผลการพัฒนาตนเอง สามารถสรุปเป็นรายข้อได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านตนเอง บุคคลซึ่งได้รับการสนองตอบความต้องการจะเกิดปีติสุข ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แก้ไขหรือก้าวผ่านปัญหาต่างๆ ได้อยู่เสมอ และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงไปของโลกได้ทันท่วงที นอกจากนั้นยังส่งผลให้บุคคลรู้จักตนเองดีมากขึ้น มีเป้าหมายในการดำรงชีวิต ยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน มีความเมตตาเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นต้น

2. ด้านบุคคลอื่นรอบตัว เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีด้านการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้คนใกล้ชิดและคนรอบข้าง ทำให้เหนี่ยวนำกันพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความเห็นใจและเมตตาช่วยเหลือกันและกันให้ผ่านพ้นอุปสรรคหรือเป็นบุคคลที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ตามศักยภาพและแรงจูงใจของแต่ละบุคคล

3. ด้านสังคม หน่วยงานเจริญก้าวหน้า เศรษฐกิจประเทศชาติรุดหน้า เพราะบุคลากรที่มีคุณภาพหมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอนำพาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

ตอนที่ 6: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กระทรวงศึกษาธิการมีหน่วยงานหลักที่ดูแลการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยดูแลทั้งการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553b) ได้ระบุว่า สำนักงานกศน.นี้ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

พ.ศ. 2551 เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2551 ได้มีการปรับเปลี่ยนสำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนเป็น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือสำนักงาน กศน. อยู่ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการจนถึงปัจจุบัน โดยมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ได้เรียนรู้ในศาสตร์ที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและยังเน้นการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่องต่างๆ เพื่อเป็นมาตรการจูงใจให้กับภาคสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย คือคนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ตามวิสัยทัศน์ของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองต่อไป

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2562c) ได้ระบุว่า สำนักงานกศน. ได้จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำปี 2562 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

วิสัยทัศน์ พ.ศ. 2562 คือ คนไทยได้รับโอกาสการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับช่วงวัย สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีทักษะที่จำเป็นในโลกศตวรรษที่ 21

พันธกิจคือ 1.) จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2.) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 3.) ส่งเสริมและพัฒนาการนำเทคโนโลยีทางการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 4.) พัฒนาหลักสูตร รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรม การวัดและประเมินผลในทุกรูปแบบ 5.) พัฒนาบุคลากรและระบบบริหารจัดการเพื่อมุ่งจัดการการศึกษาที่มีคุณภาพโดยยึดหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วม

เป้าประสงค์คือ 1.) ประชาชนผู้ด้อย พลาด และขาดโอกาสทางการศึกษา ได้รับโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 2.) ประชากรกลุ่มเป้าหมายพิเศษได้รับโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นไปตามสภาพปัญหา และความต้องการของแต่ละกลุ่ม 3.) ชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและปรัชญาคิดเป็น อาทิ หมู่บ้านตามรอยพระยุคลบาท หมู่บ้านแห่งการอ่าน บ้านหนังสือชุมชน และแหล่งการเรียนรู้ชุมชน 4.) ประชาชนได้รับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

และพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยมี กศน.ตำบล ศูนย์การเรียนชุมชน และแหล่งการเรียนรู้อื่นในชุมชนเป็นกลไกในการจัดการเรียนรู้ 5.) ประชาชนได้รับโอกาสในการเรียนรู้และมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมสามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์ 6.) ชุมชนมีการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม 7.) ชุมชนและทุกภาคส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการจัด ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 8.) หน่วยงานและสถานศึกษาพัฒนาและนำสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการเพิ่มโอกาสและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ 9.) บุคลากรของหน่วยงานและสถานศึกษาได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มสมรรถภาพในการปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึง 10.) หน่วยงานและสถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

6.1 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด (สำนักงาน กศน.จังหวัด)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด (สำนักงาน กศน.จังหวัด) เป็นหน่วยงานในส่วนภูมิภาค มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2562c)

1. จัดทำยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษาชาติ แผนพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ ด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3. วิเคราะห์ จัดตั้ง จัดสรร เงินงบประมาณให้แก่สถานศึกษาและภาคีเครือข่ายที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย

5. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบตามที่กฎหมายกำหนด

6. ส่งเสริม สนับสนุนการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา

7. ส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตร สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย

8. ระดมทรัพยากรด้านต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

9. ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

10. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและภาคีเครือข่าย

11. ส่งเสริม สนับสนุน ติดตามและรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ งานนโยบายพิเศษของรัฐบาลและงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

12. กำกับดูแล นิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย

13. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ภายใต้อำนาจหน้าที่ดังกล่าว จึงได้มีการออกแบบโครงสร้างรองรับจากกลุ่มภารกิจภายใต้คำว่า “กลุ่ม” จำแนกไปสู่กลุ่มงาน และงานตามลำดับ โดยแต่ละงานจะแสดงภาระงานให้เห็นเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ตลอดจนผลสำเร็จที่คาดหวังจากการปฏิบัติงานต่าง ๆ และได้จัดโครงสร้างเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ 1.) กลุ่มอำนวยการ 2.) กลุ่มยุทธศาสตร์และการพัฒนา 3.) กลุ่มส่งเสริมการศึกษานอกระบบ 4.) กลุ่มส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย 5.) กลุ่มส่งเสริมภาคีเครือข่ายและกิจการพิเศษและ 6.) กลุ่มงานนิเทศ ติดตามและพัฒนาระบบบริหารและกระบวนการเรียนรู้ 7.) กลุ่มตรวจสอบภายใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

6.2 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต (กศน.อำเภอ)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2562c) ระบุว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต (กศน.อำเภอ) มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ส่งเสริม สนับสนุนและประสานภาคีเครือข่าย เพื่อจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3. จัด ส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

4. งานนโยบายพิเศษของรัฐบาลและงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

5. จัด ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. วิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนรู้และมาตรฐานการศึกษานอกระบบ

7. ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และเทียบระดับการศึกษา

6.3 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล/แขวง (กศน.ตำบล)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2562c) ระบุว่า กศน.ตำบลเป็นหน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ตั้งอยู่ในระดับตำบลและแขวงมีหลักในการทำงานคือ ยึดชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงานและการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ต้นทุนของชุมชน เช่น อาคาร สถานที่ แหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี มีการประสานงานเครือข่ายในชุมชนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริม สนับสนุน ติดตามดูแลและร่วมประเมินผลการดำเนินงาน กศน.ตำบล

วัตถุประสงค์ของ กศน.ตำบล ได้แก่ 1.) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ประชาชนได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 2.) สร้างและขยายภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน 3.) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภาคีเครือข่าย 4.) ประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานการจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน

การดำเนินงาน กศน.ตำบล เป็นหน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยห้องเรียนของ กศน.อำเภอหรือเขต เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนและพัฒนากศน.ตำบลให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนอย่างทั่วถึงและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ด้านอาคารสถานที่ ปรับปรุงอาคารสถานที่ทั้งภายในและภายนอกให้มีความพร้อมในการให้บริการมีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม ปลอดภัย เหมาะสมและมีบรรยากาศเอื้อต่อการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. ด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ จัดหาวัสดุและครุภัณฑ์พื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เพียงพอกับความต้องการ เช่น คอมพิวเตอร์สำหรับบริการสืบค้นข้อมูล เครื่องเล่นดีวีดี อุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียม วิทยุ ฯลฯ รวมถึงดูแลบำรุงรักษาวัสดุและครุภัณฑ์ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน

3. จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ทั้งสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

4. ด้านบุคลากร ในแต่ละกศน.ตำบล มีบุคลากรและองค์คณะบุคคลร่วมปฏิบัติงานได้แก่

หัวหน้า กศน.ตำบล ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน และประสานการทำงานกับครู ศรช. ชุมชนและภาคีเครือข่าย ปฏิบัติหน้าที่ประจำในพื้นที่ กศน.ตำบลที่รับผิดชอบ ได้รับการอบรมพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามแผนที่อำเภอหรือจังหวัดกำหนด

ครู กศน. จัดกิจกรรม กศน.ในหมู่บ้าน/ชุมชนที่รับผิดชอบ ประสานการทำงานร่วมกับหัวหน้า กศน.ตำบล ชุมชนและภาคีเครือข่าย

คณะกรรมการ กศน.ตำบล ดำเนินการสรรหาคณะกรรมการ กศน.ตำบล ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงาน กศน.กำหนด สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการ กศน.ตำบล เกี่ยวกับการดำเนินงาน กศน.ตำบล เสริมสร้างแรงจูงใจและความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม กศน.ตำบลทำหน้าที่เป็นเลขานุการในการจัดประชุมคณะกรรมการ กศน.ตำบล

อาสาสมัคร กศน.ตำบล ดำเนินการสรรหาและเสริมสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม กศน.ตำบล

ภาคีเครือข่าย แสวงหา รวบรวมและจัดทำทำเนียบภาคีเครือข่ายในระดับตำบล สร้างความเข้าใจให้แก่ภาคีเครือข่ายเกี่ยวกับการดำเนินงาน กศน.ตำบล เสริมสร้างแรงจูงใจและความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม กศน.ตำบล

กิจกรรมหลักของ กศน.ตำบล

1. ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน (Information Center)

- พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศระดับชุมชนให้ครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัยโดยใช้แบบเก็บข้อมูลของสำนักงาน กศน. จัดเก็บข้อมูลให้ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน ประมวลผลเป็นรายตำบล จัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ และนำมาใช้ในการบริหารจัดกิจกรรม

- จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ กศน.ตำบล และแผนปฏิบัติการประจำปี นำเสนอแผนต่อคณะกรรมการ กศน.ตำบล และภาคีเครือข่าย และเสนอแผนให้ กศน.อำเภอ /เขตพิจารณาอนุมัติ

- เสนอความรู้ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศของชุมชนให้ถูกต้องและทันสมัยโดยเสนอข้อมูลสารสนเทศที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น

ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนการตลาดชุมชน สินค้าชุมชน ฯลฯ จัดทำข้อมูลสารสนเทศเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ เช่น เอกสาร แผนภูมิ แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์

2. ศูนย์สร้างโอกาสการเรียนรู้ (Opportunity Center)

- ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย โดยประสานงาน/วางแผนร่วมกับภาคีเครือข่ายในชุมชน เช่นคณะกรรมการชุมชน อบต. พัฒนาที่ดิน สถานีอนามัย พัฒนากรตำบล สหกรณ์ ปศุสัตว์ประมง ตำรวจกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน วัด มัสยิด โรงเรียน ฯลฯ เพื่อจัดกิจกรรมบริการชุมชน รวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ของภาคีเครือข่าย ในการจัดการเรียนรู้

- เชื่อมโยงรูปแบบการให้บริการของหน่วยงานภาคีเครือข่ายกับ กศน. ตำบลโดยส่งเสริมและ/หรือจัดกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย เช่น ศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fix it center)(สอศ.) ชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน (กระทรวงไอซีที) มุมวิทยาศาสตร์เพื่อชีวิต (สสวท.) บริการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ธนาคารเคลื่อนที่ การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยอำเภอเคลื่อนที่ ฯลฯ พัฒนารูปแบบกิจกรรมให้หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับประชาชน

- พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยจัดทำเว็บไซต์ กศน.ตำบลใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อติดต่อกับผู้เรียน/ผู้รับบริการ สืบค้น รวบรวมเผยแพร่ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและทางแหล่งข้อมูลอื่นๆ

3. ศูนย์การเรียนชุมชน (Learning Center)

- ออกแบบกิจกรรม/โปรแกรมการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายโดย กศน.ตำบล และกศน.อำเภอ ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการออกแบบกิจกรรม/โปรแกรมหรือโครงการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน กิจกรรม/โปรแกรมหรือโครงการควรมีลักษณะที่บูรณาการระหว่างวิถีชีวิต การทำงานและการเรียนรู้

- จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน 1.) ส่งเสริมการรู้หนังสือ โดยจัดทำแผนการแก้ปัญหาผู้ไม่รู้หนังสือสำหรับกลุ่มเป้าหมายในตำบลอย่างชัดเจน จัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือในกลุ่มเป้าหมายอายุ 15-59 ปี เป็นลำดับแรก 2.) การศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำแผนยกระดับการจัดการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจำแนกกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น ผู้เรียนที่ออกกลางคัน เด็กเร่ร่อนผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ กลุ่มผู้ย้ายถิ่น ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มอาชีพประชากรวัยแรงงาน วางแผนการจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับภาคีเครือข่าย จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

รายงานผลการดำเนินงาน 3.) การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพจะต้องให้ความสำคัญและดำเนินการจัดการศึกษาต่อเนื่องประเภทการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเป็นลำดับแรกโดยจัดทำแผนจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ/หลักสูตรอาชีพระยะสั้นที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนโดยเน้นการเพิ่มทักษะทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่และอาชีพใหม่ที่สอดคล้องกับสภาวการณ์ปัจจุบัน การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จัดทำแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการความจำเป็นของผู้เรียนและชุมชน เช่น การป้องกันสาธารณภัย สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณธรรมจริยธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน จัดทำแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรูปแบบอื่นๆที่เหมาะสม เช่น จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย จัดกระบวนการเรียนรู้ในการเป็นพลเมืองดีของชุมชน สังคม ของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความปรองดองสมานฉันท์ เศรษฐกิจชุมชน และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจัดการศึกษาต่อเนื่องโดยใช้หลักสูตรบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- การศึกษาตามอัธยาศัย

ส่งเสริมการอ่านโดยจัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในรูปแบบต่างๆ เช่น ครอบครัวรักการอ่าน มุมส่งเสริมการอ่านในชุมชน กศน.ตำบลเคลื่อนที่ อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน กระเป๋าความรู้สู่ชุมชน หีบหนังสือสู่หมู่บ้าน จุดบริการการอ่านชุมชน มุมอ่านหนังสือที่ท่ารถ ร้านเสริมสวย ร้านตัดผม สถานีอนามัย จัดบริการสื่อ โดยจัดบริการสื่อประเภทต่างๆ ที่เหมาะสมและหลากหลาย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ (นสพ.) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสาธิต สื่อทดลอง วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว โทรทัศน์เพื่อการศึกษาเพื่อเสริมศักยภาพให้กับโรงเรียนดีประจำตำบล บริการการศึกษาทางไกล (ETV) ให้กับนักศึกษา กศน. และประชาชนทั่วไป

- ศูนย์ชุมชน (Community Center) จัดและส่งเสริมให้ กศน.ตำบล เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของชุมชนเช่น เวทีชาวบ้าน สภากาแฟ สถานที่พบปะเสวนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลาดนัดอาชีพ กิจกรรมศาสนา วัฒนธรรม เวทีประชาธิปไตย กีฬาฯลฯโดยครู กศน.ตำบลเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้ง อบต. อบจ. เทศบาล ตลอดจนภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งอาสาสมัคร ในชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) อาสาสมัคร กศน. อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ เยาวชน ผู้นำท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกระแสให้ประชาชนและทุกภาคส่วนของชุมชนเห็นความสำคัญและเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรม กศน.ตำบล และจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น

2. ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนางาน กศน.ตำบล อย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน กศน.ตำบล

3. เสริมสร้างและพัฒนาระบบเครือข่ายการเรียนรู้ภายในตำบล และระหว่างตำบล เช่น แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนดีประจำตำบลศูนย์ ICT ตำบล

การนิเทศ ติดตามและรายงานผล

1. การนิเทศ ติดตามผลการจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี โดยจัดทำแผนการนิเทศ ติดตามผลการจัดกิจกรรมในพื้นที่ ประสานภาคีเครือข่ายร่วมนิเทศติดตามผล จัดให้มีประชานิเทศกิจกรรมในพื้นที่

2. การรายงานผลการจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี โดยจัดทำปฏิทินการรายงานผลการจัดกิจกรรมจัดเก็บข้อมูลและรวบรวมผลการจัดกิจกรรม จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน รายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามแบบและระยะเวลาที่กำหนด และรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของ กศน. ตำบล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทบาทหน้าที่ของ กศน.อำเภอ หรือ กศน.เขต ที่มีต่อกศน.ตำบล 1.) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายจุดเน้นของสำนักงานกศน. 2.) สนับสนุนงบประมาณตามแผนปฏิบัติงานประจำปีของ กศน. ตำบล 3.) จัดซื้อ จัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการให้บริการ 4.) พัฒนาหัวหน้า กศน.ตำบล อาสาสมัคร กศน.ตำบล และคณะกรรมการกศน.ตำบล 5.) ประสานงานกับภาคีเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมระดับตำบล 6.) ร่วมกับกศน.ตำบลจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7.) จัดและพัฒนาระบบงานธุรการของกศน.ตำบล 8.) นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน กศน.ตำบล 9.) สรุป วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน กศน.ตำบล ในระดับอำเภอ รายงานสำนักงาน กศน. 10.) เสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในรูปแบบต่างๆ

บทบาทหน้าที่ของสำนักงาน สำนักงาน กศน.จังหวัด หรือ กทม.ที่มีต่อ กศน.ตำบล 1.) ชี้แจงนโยบายจุดเน้นในการดำเนินงาน 2.) สนับสนุนงบประมาณตามแผนปฏิบัติงานประจำปีของ กศน.ตำบล 3.) พัฒนาหัวหน้า กศน.ตำบล อาสาสมัคร กศน.ตำบล และ

คณะกรรมการกศน.ตำบล 4.) ประสานงานกับภาคีเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมระดับตำบล 5.) จัดและพัฒนาระบบงานธุรการของกศน.ตำบล 6.) กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน กศน.ตำบล 7.) เสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในรูปแบบต่างๆ

บทบาทหน้าที่ของ สถาบัน กศน.ภาคที่มีต่อกศน.ตำบล 1.) สนับสนุนสื่อการเรียนรู้ 2.) ร่วมพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษานอกระบบ 3.) จัดเวทีแสดงผลงานทางวิชาการระดับภาค 4.) ร่วมพัฒนาครู กศน.ตำบล 5.) วิจัยเพื่อการพัฒนาการดำเนินงาน กศน.ตำบล

6.4 ครูกศน.ตำบล

กิจกรรมต่าง ๆ ของ กศน.ตำบลจะมีบุคลากรที่ปฏิบัติงานเป็นหัวหน้า 1 คน ได้แก่ ครู กศน.ตำบล ซึ่งเป็นพนักงานราชการในสังกัดสำนักงาน กศน. เป็นผู้ดำเนินงานจัดให้มีกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเป็นการทำงานร่วมกันกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือ อบจ. ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งมีอาสาสมัครต่างๆ ในชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อาสาสมัคร กศน. อาสาสมัครส่งเสริมการอ่านตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ เยาวชน ผู้นำท้องถิ่นต่างๆ เข้ามาร่วมกันทำงานเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชน โดยมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนของทุกกระทรวง ทบวง กรม และองค์กรชุมชนในพื้นที่เพื่อร่วมกันวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและเกิดผลงานชัดเจน
2. ประสานงานกับหน่วยงานที่สำนักงานกศน. สำนักงานกศน.จังหวัดหรือกทม. และกศน.อำเภอหรือเขตที่ได้จัดทำข้อตกลงความร่วมมือในการจัดบริการและกิจกรรมร่วมกัน
3. จัดทำฐานข้อมูลชุมชน โดยใช้ Micro Planning เป็นเครื่องมือและสรุปจัดทำแผนการจัดการศึกษาของชุมชน
4. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีนักศึกษา 1 ห้องเรียนจำนวน 60 คน และไม่เกิน 66 คนทุกภาคเรียน
5. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน และการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาพัฒนาชุมชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

6. จัดและพัฒนา กศน.ตำบล ให้เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน ศูนย์สร้างโอกาสทางการศึกษา ศูนย์การเรียนชุมชน และศูนย์ข้อมูลชุมชน

7. ปฏิบัติงานอื่นๆที่ได้รับมอบหมาย

6.5 ครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน (ครูศรช.)

ครูประเภทนี้จะอยู่ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาอัธยาศัยอำเภอต่างๆ โดยส่วนใหญ่เป็นครูสัญญาลูกจ้างชั่วคราว หรือเรียกว่า ประเภทการจ้างเหมาบริการ (สัญญา 6 เดือน ถึง 1 ปี) แต่อย่างไรก็ดี ยังมีครูศรช.ที่เป็นพนักงานราชการได้เช่นกันแต่จำนวนน้อยมาก โดยบทบาทภารกิจของครูศูนย์การเรียนชุมชน (ศรช.) สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการบริหารจัดการ

1. อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ มีสถานที่ตั้งสำหรับใช้ในการดำเนินงานของศรช.ตามที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นว่าเหมาะสม, มีเครื่องเล่นวีดิทัศน์และเครื่องรับโทรทัศน์อย่างน้อย 1 ชุด, มีวิทยุเทปอย่างน้อย 1 เครื่อง, มีสื่อแบบเรียน ชุดวิชา แถบบันทึกเสียงและวีดิทัศน์ทางการศึกษาอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับกิจกรรม หรือสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ, มีครุภัณฑ์ที่จำเป็น เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางสื่อการเรียนตู้เก็บเอกสาร

2. การดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการ มีการจัดเตรียม ควบคุม ดูแลและใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ให้เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนชุมชน, มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ให้เป็นปัจจุบัน และดูแลรักษาให้สามารถใช้งานได้ดีอยู่เสมอ, สื่อการเรียนให้มีการจัดระบบหมวด หมู่และประเภทของสื่อให้สะดวกต่อผู้ใช้บริการ, เผยแพร่สื่อและเอกสารประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและมารับบริการจากศูนย์การเรียนชุมชนอย่างต่อเนื่อง, ประสานงานกับชุมชนองค์กรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หน่วยงานองค์กรและประชาชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนชุมชน, จัดทำศูนย์ข้อมูลชุมชนเพื่อเผยแพร่และให้บริการข้อมูล ให้คำแนะนำแก่ประชาชนในรูปแบบการจัดนิทรรศการ แผนภูมิ ป้ายนิเทศการแนะแนวเพื่อการศึกษาต่อและพัฒนาอาชีพ

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา และ/หรือ

2. ส่งเสริม สนับสนุน เอื้ออำนวยความสะดวก และ/หรือ ประสานงานเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐเอกชนชุมชน สถานประกอบการ และประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้หรือกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตดังต่อไปนี้ กิจกรรมนันทนาการเป็นการพัฒนาทางด้านสุขภาพอนามัยและจิตใจ เช่น การเล่นกีฬา การออกกำลังกาย การวาดรูปการร้องเพลง การเล่นดนตรีและการละเล่นต่าง ๆ ของชุมชน, กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนโดยเฉพาะการจัดการศึกษาสายอาชีพ/จัดกลุ่มสนใจ เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่บุคลากรต่างๆ เช่น สตรีแม่บ้าน ผู้สูงอายุเด็ก คนพิการ ฯลฯ, กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ สืบทอดและเผยแพร่,กิจกรรมพัฒนาชุมชนให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน เช่น การส่งเสริมประชาธิปไตยการปลูกป่าการเป็นอาสาสมัครเพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด เอดส์ ฯลฯ นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดบทบาทภารกิจครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน (ศรช.) ตามคู่มือการปฏิบัติงานครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งพิมพ์เมื่อเดือน เมษายน พ.ศ.2546 ให้ถือปฏิบัติโดยสรุปดังนี้

ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์/การแนะแนว, การปฐมนิเทศ, การวิเคราะห์หลักสูตรและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

2. การวางแผนการจัดการเรียนรู้

3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ (การพบกลุ่ม, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง, การทำโครงงาน, การสอนเสริม, กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต), การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (แบบทดสอบย่อย)

6.6 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน (ครูอาสา)

ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนถือเป็นพนักงานราชการทั่วไปของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการจ้างตามสัญญาจ้าง ได้รับค่าตอบแทนจากงบประมาณของส่วนกลาง ครูอาสาฯเป็นช่องทางหนึ่งของ กศน. ในการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับคนในท้องถิ่นตนเองในรูปแบบต่าง ๆ ตามหน้าที่ของครูอาสาฯ โดยมีด้วยกันทั้งหมด 2 ประเภทคือ

1. ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ทั่วไป รับผิดชอบการจัดการศึกษาในพื้นที่ปกติ ในเมือง ชนบท ชายแดน และศูนย์การเรียนปอเนาะ

2. ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะในเขตภูเขา (ศศช.)

โดยครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ทั่วไป (พื้นที่ปกติในเมือง/ชนบท/ชายแดน/ศูนย์การเรียนปอเนาะ) มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. ภารกิจหลัก จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้/ตามภารกิจเฉพาะกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน 1.) สำรวจข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาชุมชน และวางแผนระดับจุลภาค โดยดำเนินการร่วมกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในระดับตำบล/หมู่บ้าน 2.) บริหารจัดการ ประสานงานกับหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในทุกระดับเพื่อระดมสรรพกำลังในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย และเสริมการศึกษาในระดับโรงเรียน 3.) ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบ 4.) ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการจัดกิจกรรมนอกโรงเรียนทุกรูปแบบในพื้นที่ที่รับผิดชอบ 5.) ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักพึ่งพาตนเองเพื่อให้มีอาชีพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 6.) ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเพื่อให้เกิดระบบการบริหาร การจัดการและการบริหารการศึกษาตลอดชีวิตในระดับตำบล/หมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง 7.) พัฒนาและแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอทั้งในเรื่องหลักสูตร วิธีการใหม่ๆ ในการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมทางการศึกษา ฯลฯ 8.) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) มีหน้าที่ดูแลการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนภายใต้ภารกิจของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบดูแลในส่วนภูมิภาคคือ สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาค หรือสถาบัน กศน.ภาค มีหน้าที่ดูแล ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก ซึ่งในแต่ละภาคจะมี สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ที่ดูและกิจกรรมการศึกษาของจังหวัดนั้นๆ ซึ่งรวมแล้วมีทั้งหมด 77 สำนักงาน กรุงเทพมหานคร ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร โดยมีศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในแต่ละเขต ซึ่งปัจจุบันมีทั้งสิ้น 50 เขต เช่น ศูนย์การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตปทุมวัน โดยในแต่ละ กศน.เขตจะต้องดูแล กศน.แขวงของตนเอง (กศน.ตำบล) เช่น เขตคลองเตย มีกศน.แขวงหรือ กศน.ตำบลอีก 3 แห่ง

สำหรับในจังหวัดจังหวัดอื่นๆนอกเหนือจากกรุงเทพมหานคร มีศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ หรือ กศน.อำเภอในแต่ละจังหวัด โดยในกศน.อำเภอจะมีกศน.ตำบล เป็นหน่วยจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในแต่ละตำบล

ดังนั้นหน่วยเล็กที่สุดในการเข้าถึงประชาชนในการให้บริการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยคือ กศน.ตำบล โดยหน้าที่หลักของ กศน.ตำบลคือจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่ตำบลหรือแขวง มีหลักในการทำงานคือ ยึดชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงานและการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชน เช่น อาคาร สถานที่ แหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี มีการประสานงานเครือข่ายในชุมชนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริม สนับสนุน ติดตามดูแลและร่วมประเมินผลการดำเนินงาน กศน.ตำบล รวมไปถึงดูแลจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย อาทิ ศูนย์การเรียนรู้ห้องสมุด ฯลฯ โดยจัดตั้งขึ้นและจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ที่ตนดูแล

บุคลากรปฏิบัติงาน

บุคลากรที่ปฏิบัติงานของสำนักงาน กศน. มีหลายระดับตั้งแต่ส่วนกลาง ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ/เขต และตำบล/แขวง นั้นอาจมีได้ทั้ง เป็นระดับผู้บริหาร ข้าราชการพนักงานราชการ และบุคลากรทั่วไป ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

บุคลากรสายบริหาร คือ ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม. รองผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม. ผู้อำนวยการสถานศึกษาขึ้นตรง รองผู้อำนวยการสถานศึกษาขึ้นตรง และผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ

บุคลากรสายการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ ข้าราชการครู ครูกศน. ครูอาสา และบรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

บุคลากรสายสนับสนุนการเรียนรู้ คือ ศึกษานิเทศก์ ข้าราชการ 38 ค. เช่น นักวิชาการทางการศึกษา นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นักตรวจสอบภายใน นักบัญชี นักวิชาการพัสดุ นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เจ้าพนักงานธุรการ พนักงานราชการที่ปฏิบัติงานในสำนักงาน กศน.จังหวัด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โดยในแต่ละพื้นที่อาจมีไม่ครบทุกตำแหน่ง และจำนวนที่ไม่เหมือนกัน แล้วแต่ความเหมาะสมของขนาดพื้นที่เป็นสำคัญ โดยในกศน.ตำบล/แขวง มักประกอบไปด้วยบุคลากรมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหาร เช่น ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม. รองผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม. ผู้อำนวยการสถานศึกษาขึ้นตรง รองผู้อำนวยการสถานศึกษาขึ้นตรง และผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ โดยมีหน้าที่ดูแลพื้นที่ของตนเองให้เป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานกลางเป็นสำคัญ

2. ครู กศน.ตำบล เป็นพนักงานราชการในสังกัดสำนักงาน กศน. ซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการทำงานในกศน.ตำบล จัดกิจกรรมการศึกษาทั้งหมดในตำบลของตนเอง รวมไปถึงดูแลครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในตำบลของตนเอง

3. ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครูศรช.) เป็นครูสัญญาลูกจ้างชั่วคราว เน้นหน้าที่ในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ดูแลและจัดกิจกรรมในห้องสมุดและศูนย์การเรียน

4. ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน (ครูอาสา) เป็นพนักงานราชการทั่วไปของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการจ้างตามสัญญาจ้าง มี 2 ปะเภทคือ ครูอาสาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ทั่วไป (พื้นที่ราบ) และครูอาสาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เฉพาะ พื้นที่ภูเขาหรือพื้นที่สูง ซึ่งมีชื่อเรียกเฉพาะว่า ครู ศศช. และครูอาสาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาปอเนาะในจังหวัดภาคใต้ เรียกว่า ครูปอเนาะ ครูอาสาทั้งหมดมีหน้าที่เน้นการจัดกิจกรรมเพื่อการอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. ผู้วิจัยสามารถสรุปความเป็นมาและพัฒนาการของครูกศน.ได้ดังนี้

ประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2475 เริ่มต้นจากการที่คณะราษฎร์มุ่งจะสถาปนาระบอบประชาธิปไตย ต้องการให้สังคมไทยมีบทบาทในการพัฒนาบ้านเมืองมากยิ่งขึ้นและต้องการให้ประชาชนเลือกตั้ง จึงต้องยกระดับการศึกษาของประชาชนชาวไทยในสมัยนั้นให้อ่านออกเขียนได้ทั้งประเทศเพื่อที่จะได้มีสิทธิ์ในการเลือกตั้งได้ ความตั้งใจในการยกระดับความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของประชาชนในสมัยนั้นเข้มข้นมา มีการจัดเก็บภาษีผู้ที่ไม่รู้หนังสือเพื่อส่งเสริมให้ทุกคนในประเทศไทยต้องรู้หนังสือ จึงทำให้เกิดครูอาสาสมัคร ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการสอนประชาชนชาวไทยให้อ่านออกเขียนได้

ในช่วงหลังสงครามโลกประชาชนไทยก็มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้มากขึ้นตามเป้าหมายที่รัฐบาลกำหนด มีการศึกษาขั้นมูลฐาน (ป. 4) เกิดขึ้น ครูอาสาในยุคนี้จึงต้องมีวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้นมาเพื่อให้ทำการสอนอ่านออกเขียนได้ตามเกณฑ์ดังกล่าว

ต่อมาคือยุคของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ เป็นการเน้นให้ผู้ใหญ่เรียนแล้วนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที ครูที่สอนในสมัยนั้นเรียกว่า ครูอาสาสมัครเดินสอน ซึ่งจะสอนในเวลากลางคืนโดยสอนตามที่อ่านหนังสือพิมพ์ของหมู่บ้าน คำอธิบายคำว่าครูอาสาสมัครเดินสอนตามที่ได้ศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวว่า ครูอาสามีชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น ครูอาสา ครูเดิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สอนตามบ้าน หรือครูเดินสอน (ครูดอย) หรือครูอาสาสมัครพื้นราบ เป็นต้น ครูเหล่านี้จะต้องสอนจากกรณีศึกษา ดึงเอาสภาพสังคมในชุมชนนั้นมาเป็นประเด็นในการสอนการเรียนในการคิดแก้ไขปัญหานั้น ๆ และแทรกเรื่องการอ่านออกเขียนได้ผ่านกรณีศึกษาที่เรียนในวันนั้นๆ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนของครูอาสาสมัยนั้นเน้นเรียนแบบบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่สามารถคิดเป็นแก้ปัญหาได้ เมื่อเสร็จจากการเรียนสิ่งที่ได้จากการเรียนนั้นต้องสามารถนำไปแก้ปัญหาของชุมชนได้จริง ๆ การสอนในสมัยนั้นครูต้องใกล้ชิดกับผู้เรียนและชุมชน เช่น ตอนเช้าจะสอนเด็กที่ชาวบ้านนำมาฝากไว้ จากนั้นตอนกลางคืนจะสอนผู้ใหญ่ โดยวันที่ที่จะสอน ก็ให้ชาวบ้านเป็นคนตัดสินใจเองทั้งหมดแล้วมาเรียกครูไปสอน ครูอาสาในสมัยนั้นไม่เน้นการเรียนการสอน แต่เน้นการดูแลชุมชน ดูแลคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การสอนอ่านออกเขียนได้ก็ไม่ได้เริ่มจาก ก ข ค แต่สอนจากเรื่องราวที่ผู้ใหญ่สนใจ อาทิเช่น เรื่องเมื่อเลี้ยงปลานิลแล้วตายจะทำอย่างไร แล้วจึงสอนอ่านออกเขียนได้จากคำศัพท์ที่พูดกันในค่ำวันนั้น โดยไม่มีหลักสูตรตายตัว และสอนด้วยความเข้าใจว่าแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งความสนใจ ความจำเป็น และความสามารถในการเรียน โดยในยุคนั้นครูต้องได้รับการอบรมก่อนไปทำหน้าที่สอนอย่างน้อย 15 วัน เพื่อที่จะสามารถไปสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จได้

ในยุคที่มีการสถาปนากองการศึกษาผู้ใหญ่ หรือ ประมาณ พ.ศ. 2512 ระบบการศึกษาเปลี่ยนเป็นการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้การสอนผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จต้องสิ้นสุดลง และมีการสอนด้วยวิทยุและไปรษณีย์เกิดขึ้นในยุคนั้น และในยุคนั้นมีการดึงครูระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนมาสอนภาคค่ำ เป็น Part-time แล้วจ่ายค่าจ้างเป็นรายชั่วโมง ครูอาสาสมัครในยุคนั้นได้รับอิทธิพลของปรัชญา คิดเป็น และวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ ที่ครูอาสาทุกคนต้องได้รับการอบรมให้เข้าใจก่อนไปปฏิบัติหน้าที่

ในยุคต่อมาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือ ประมาณ ปี พ.ศ. 2522 ครูอาสา หรือครูอาสาสมัครเดินสอน คือลูกจ้างของกรม ให้เงินเดือนตามวุฒิการศึกษา อย่างน้อย ปวช. และมีสัญญาจ้างเป็นรายปี ถ้าเป็นวิทยากรก็ได้รับค่าจ้างเป็นรายชั่วโมง สมัยนั้นจำกัดตำแหน่งข้าราชการอย่างยิ่ง หากจะเปิดรับข้าราชการได้ก็เฉพาะตำแหน่งที่จำเป็นเท่านั้น ทำให้ครูอาสาในยุคนั้นอยู่ในอัตราจ้างทั้งหมด ในสมัยนั้นทฤษฎี Andragogy เข้ามามีบทบาทอย่างมาก มีบุคลากรถูกส่งไปเรียนที่ต่างประเทศเพื่อเรียนเกี่ยวกับทฤษฎีนี้แล้วนำกลับมาใช้ในประเทศไทย บุคลากรในยุคนี้จะเป็นบุคลากรที่มีอุดมการณ์แรงกล้า ครูอาสาในสมัยนั้นมีวุฒิปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยชั้นนำ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฯลฯ เทคนิคในการสอนยุคนั้นละเอียด และได้ผลดีอย่างยิ่งยวด สอนการศึกษานอกระบบและการศึกษาธรรมดาวิสัย เพื่อให้ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนได้รับการศึกษาอย่างครอบคลุมต่อเนื่องตลอดชีวิต ในช่วงท้ายได้เกิดการขยายงานเพื่อให้มีครูประจำทุกชุมชน ทำให้จังหวัดต้องเปิดรับตำแหน่งครั้งละ 2,000-3,000

คน จึงไม่สามารถหาครูที่จบปริญญาตรีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้ใหญ่ได้ จำเป็นต้องเปิดรับทุกวุฒิการศึกษาและนำเข้ามาอบรมเกี่ยวกับความเป็นครูและเทคนิคการสอนที่จำเป็นในภายหลังแทน

ในช่วงปฏิรูปการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ ประมาณปี พ.ศ. 2547 กรมการศึกษานอกโรงเรียนถูกปรับสถานะเป็นสำนักงานบริหารการศึกษานอกโรงเรียน และเมื่อมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ปี พ.ศ. 2551 จึงถูกปรับสถานะขึ้นมาเป็น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีครูกศน. 3 ประเภท คือ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างอัตราจ้างเหมาบริการ ครูกศน.ที่เป็นข้าราชการจะทำงานส่วนการบริหารด้วยเพราะมีอัตรากำลังจำนวนน้อยและจะหมุนเวียนไปในแต่ละพื้นที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการมีจำนวนมากที่สุด เป็นครูที่ทำหน้าที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ประชาชนทุกระดับของประเทศไทย เช่น ครูกศน.ตำบล ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ครูศูนย์การเรียนชุมชน (จำนวนไม่มากนัก) ครูปอเนาะ ครูอาสาสมัครที่สอนเขตที่ราบสูง เป็นต้น ครูกศน.อัตราจ้างเหมาบริการ เช่น ครูประจำกลุ่ม ครูศูนย์การเรียนชุมชน เป็นต้น จ้างเป็นสัญญาระยะ 6 เดือน มีเงินเดือนและแต่ไม่มีประกันสังคมและไม่มีสวัสดิการอื่น

ครูกศน.ตำบลจะเป็นหัวหน้าครูกศน.ทุกประเภทที่อยู่ในตำบลนั้น มักจะเรียกว่า หัวหน้าครูกศน.ตำบล ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและเก็บข้อมูลตำบลของตนเอง ครูศูนย์การเรียนชุมชนจะประจำตามศูนย์การเรียนชุมชน เมื่อมีผู้เรียนมากก็ต้องจัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชนมากและมีครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนมากขึ้นตามไปด้วย ภารกิจคือเน้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์ ทำงานที่ครูกศน.ตำบลมอบหมาย และจัดทำข้อมูลประจำตำบลตนเอง และครูอาสา เป็นครูที่สอนให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ เป็นตำแหน่งที่เปิดขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้คนในชุมชนของตนเอง โดยเดิมทีครูอาสาไม่ได้อยู่ในตำแหน่งพนักงานราชการ แต่เนื่องด้วยทางกศน.อยากส่งเสริมให้มีครูอาสาจำนวนมาก จึงยกระดับครูอาสาให้เป็นตำแหน่งพนักงานราชการทั้งหมดเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ครูอาสาทุกคน ดังนั้นในเวลานี้ทางกศน.ก็มีความพยายามที่จะนำตำแหน่งอื่นๆของครูกศน.มาเป็นพนักงานราชการเพื่อให้มีกำลังใจในการทำงาน แต่ก็ต้องค่อยๆ ดำเนินการไปตามอัตราครูที่เกษียณออกไปตามลำดับ

6.7 ปัญหาของครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการ

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. สามารถสรุปปัญหาที่พบของครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการได้ดังนี้

1. **ขาดวุฒิทางการศึกษาด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์** ปัญหานี้เกิดขึ้นเพราะต้องการครูจำนวนมาก จึงทำให้ต้องเปิดรับทุกวุฒิการศึกษาเข้ามา โดยทางกศน.มองว่าวิชาของกศน.นั้นหลากหลาย จึงไม่จำเป็นต้องรับบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาเกี่ยวข้องกับครูเสมอไป เมื่อครูกศน.ที่ไม่มีวุฒิทางการศึกษาที่เป็นครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ก็ส่งผลให้ครูกศน.หลายๆ ท่านไม่สามารถทำแผนการสอนได้ ผลิตสื่อการสอนไม่ได้ตามมา เป็นอุปสรรคต้องการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพตามมา และด้วยการอบรมและพัฒนาครูของทางกศน.ที่ยังไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือครูกศน.ที่มีปัญหาได้ทั่วถึง จึงทำให้ปัจจุบันครูกศน.ยังมีปัญหานี้อยู่มาก

2. **ความเข้าใจหลักการสอนผู้ใหญ่ที่ลดลงหรือขาดหายไป** ปัจจุบันงานสอนของครูกศน.เน้นไปทางสอนเยาวชนมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือมีจำนวนน้อยลงไปมาก ทำให้งานหลักของครูกศน.ในปัจจุบันคือการสอนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาแทน หลักสูตรและการประเมินผู้เรียนก็คล้ายคลึงกับการศึกษาในระบบ ทำให้ปัจจุบันครูกศน.ทำหน้าที่สอนหนังสือเหมือนครูในระบบทุกประการกับเยาวชน แต่มีจำนวนพบกลุ่มที่น้อยกว่ามากคือสัปดาห์ละครั้ง ทำให้เป็นความท้าท้ายของครูกศน.ในการจัดการศึกษาต่อไป ทั้งนี้ด้วยความจำเป็นดังกล่าวจึงทำให้ครูกศน.ปรับตัวเข้ากับการสอนเยาวชน และเมื่อต้องทำกิจกรรมกับชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ใหญ่ก็ไม่ได้ใช้เทคนิคการสอนผู้ใหญ่ ทำให้มีผลต่อคุณภาพในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ตามมา

3. **ขาดความรู้ในวิชาที่สอน** ปัญหานี้เกิดจากครูกศน.ไม่ได้จบตรงวิชาที่ได้รับมอบหมายให้สอน แต่เมื่อได้รับมอบหมายให้สอนเพราะจำนวนครูไม่พอกับวิชาของกศน.ที่มีจำนวนมากและหลากหลายขึ้น ทำให้ครูต้องศึกษาหาความรู้เพื่อเตรียมการสอนวิชานั้นๆ เอง ซึ่งปัญหานี้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ พบได้จากหลากหลายงานวิจัยที่ชี้ถึงปัญหาลักษณะนี้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

4. **ภาระงานที่นอกเหนืองานสอนมาก** นอกจากรายวิชาสอนที่มีจำนวนมากขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกอย่างหลากหลายแล้ว ยังมีภาระงานในส่วนของกศน.อำเภอที่ต้องบริหารจัดการอีกด้วย ภาระงานในกศน.อำเภอส่งผลให้ครูมีเวลาในการเตรียมการสอนลดลงและทำให้ครูกศน.ต้องละออกจากพื้นที่ที่ตนเองปฏิบัติงานตามมาด้วย (ชุมชน) ดังนั้นภาระงานที่นอกเหนืองานสอนที่มากเกินไปส่งผลต่อคุณภาพในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาและส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่มีต่อชาวบ้านในชุมชนด้วย

5. **ขาดขวัญและกำลังใจ** การเลื่อนขั้นของครูกศน.เกิดจากการที่ครูกศน.ได้รับการประเมินผลงานทางรายงานวิชาการเป็นสำคัญ ดังนั้นครูกศน.หลายๆ ท่านที่ไม่ถนัดในการเขียนรายงานวิชาการแต่มีผลงานสอนที่ดีและมีคุณภาพก็ไม่ได้รับการสนับสนุนให้เลื่อนขั้นหรือถือเป็นผลงาน จึงทำให้ครูกศน.หลายๆ ท่านขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน

6. ขาดทักษะในการทำงานร่วมกับชุมชน ครูกศน.หลายท่านที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เพราะต้องการสอนหนังสือเป็นสำคัญ แต่ว่าส่วนที่สำคัญของความเป็นครูกศน.อีกส่วนหนึ่งคือเป็นครูของชุมชน ร่วมแก้ปัญหากับชุมชน เป็นคนของชุมชน ดังนั้น ครูกศน.หลายๆ ท่านโดยเฉพาะท่านที่ไม่ได้เติบโตในชุมชนที่ปฏิบัติงานอยู่นั้น มักจะขาดทักษะในการทำงานร่วมกับชุมชน ขาดความรักและผูกพันในชุมชนที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่ ทำให้เมื่อครูกศน.ต้องขอความร่วมมือในการทำโครงการใดก็มักจะยากลำบากและไม่ได้รับการสนับสนุนตามมา เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานได้

6.8 การพัฒนาครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการ

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. สามารถสรุปการพัฒนาครูกศน.ได้ดังนี้

1.การพัฒนาครูต้องใช้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในอดีตนั้นการพัฒนาครูกศน. เริ่มตั้งแต่การผลิตคนที่พร้อมจะเป็นครูกศน. ด้วยการให้เป็นวิชาในมหาวิทยาลัย คนที่เข้าไปเรียนคือคนที่จะจบออกมาเป็นครูอาสา ในช่วงเวลาที่เรียน ผู้เรียนก็จะได้รับทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นกศน.จนมีความพร้อม นอกจากนั้นยังมีการลงพื้นที่จริง ฝังตัวในพื้นที่และทำวิจัยในพื้นที่ก่อนประจำการอีกด้วย เมื่อเรียนจบ บรรจุเข้าทำงานแล้วก็ต้องใช้การศึกษานอกระบบด้วยการจัดอบรมเป็นเวลา 5-15 วันก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติงาน และตอนที่ปฏิบัติยังมีการติดตามดูการปฏิบัติงานในพื้นที่ของครูกศน.ท่านนั้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยเหลือและสอนงาน ซึ่งเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย

2.ปัจจุบันมีการเตรียมความพร้อมของคนที่จะมาเป็นครูกศน.ด้วยการศึกษาในระบบอย่างจำกัดและไม่เป็นระบบความรู้และทักษะที่ควรมีก็ขาดหายไป เมื่อเข้าปฏิบัติงานการอบรมทักษะที่จำเป็นเช่น การสอนผู้ใหญ่ แนวคิดมนุษยนิยม เทคนิคการทำงานร่วมกับชุมชน การทำแผน การผลิตสื่อการสอน ก็ยังมีไม่ทั่วถึง เนื่องจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการอบรมพัฒนาครูคือ สถาบันภาคที่มีทั้ง 5 ภาค ในอดีตทำหน้าที่วิจัย พัฒนาหลักสูตร นิเทศก์ และอบรมครู ได้ถูกลดบทบาทลง ทำให้ครูกศน.ขาดการอบรมที่ตรงกับสภาพ ปัญหา ความต้องการตามบริบทของตนเองไป การรอการอบรมจากทางสำนักงานส่วนกลาง ซึ่งไม่สามารถเจาะลึกลงปัญหาที่ครูกศน.มีได้ทั่วถึง รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ของครูกศน.ก็ไม่มีเพียงพอ ทำให้ปัจจุบันสถานะของครูกศน.ในการปฏิบัติงานคือครูกศน.จะต้องหาทางก้าวผ่านปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ด้วยตนเองเป็นสำคัญ แต่โดยมากหากขาดการสนับสนุนมักจะเหนื่อยล้าเกินกว่าจะพัฒนาตนเอง ซึ่งในบางกศน.อำเภอ ถ้าผู้บริหารเล็งเห็นปัญหาในลักษณะนี้ก็สามารถจัดครูกศน.พี่เลี้ยงเพื่อประกบติดช่วยเหลือครูกศน.ท่านนั้นๆ ได้เช่นกัน ทั้งนี้แล้วแต่ดุลยพินิจของผู้บริหารอีกครั้งหนึ่ง

ดังนั้นระบบการพัฒนาครูกศน.ที่ยังไม่ครอบคลุมเช่นนี้จึงทำให้ยังไม่สามารถช่วยเหลือครูกศน.ที่มีปัญหาได้ทันท่วงที และยังส่งผลให้ครูกศน.ใหม่ๆที่เข้ามาก็จะยังมีปัญหาในลักษณะเดิมทวีคูณขึ้นเรื่อยๆ เช่นกัน ทั้งนี้ปัจจุบันแผนการดำเนินงานกศน.ปี 2563 ระบุว่าจะฟื้นฟูสถาบันภาคทั้ง 5 กลับมาอีกครั้ง ก็มีความเป็นไปได้ว่า ครูกศน.จะกลับมาได้รับการอบรมที่ตรงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการในแต่ละบริบทมากยิ่งขึ้น

6.10 ทักษะที่ครูกศน.ควรมีในอนาคต

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. ผู้วิจัยสามารถสรุปทักษะที่ครูกศน.ควรในอนาคตได้ดังนี้

ครูกศน.ในอนาคตจะต้องมีทักษะในการเรียนรู้แบบนำตนเองเป็นสำคัญ (Self-Directed Learning) เพราะแม้ในปัจจุบันครูกศน.จะขาดความรู้และทักษะหลายๆ อย่างที่จำเป็นแต่ปัญหาทั้งหมดนั้นจะลดลงไปถ้าครูกศน.มีทักษะในการเรียนรู้และนำตนเองเพราะครูกศน.จะสามารถเอาตนเองก้าวข้ามผ่านทุกปัญหาที่ครูกศน.ต้องประสบพบเจอ ทั้งนี้หากในอนาคตข้างหน้ามีสิ่งใหม่ที่ครูกศน.ไม่รู้จัก อย่างเช่นในปัจจุบันที่ครูกศน.ต้องมาเริ่มเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ประชาชนใหม่ เพราะเป็นความรู้ใหม่ที่ครูกศน.หลายท่านไม่เคยมี แต่ถ้าครูมีทักษะในการเรียนรู้แบบนำตนเอง ครูจะสามารถขวนขวายหาความรู้และทักษะจนสามารถก้าวข้ามผ่านทุกอุปสรรคปัญหาได้ เพราะทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้นจะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี ทักษะนี้จึงจำเป็นสำหรับครูกศน.ในอนาคตอย่างยิ่งยวด

ตอนที่ 7: ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอนาคต

7.1 ประเทศไทยในอนาคต

สิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตของประเทศไทย ที่ปรากฏอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งที่เป็นการคาดการณ์ และที่เป็นนโยบายของชาติ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ราชกิจจานุเบกษา (2561) ระบุว่า แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561 – 2580) ได้มีการคาดการณ์ถึงแนวโน้มที่คาดว่าจะส่งผลต่อประเทศไทยดังนี้ แม้ว่าประเทศไทยจะมีตำแหน่งที่ตั้งที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงในภูมิภาคและเป็นประตูสู่เอเชีย แต่การที่มีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ทำให้ปัญหาด้านเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้านยังคงเป็นความท้าทายด้านความมั่นคงในอนาคต นอกจากนี้ ประเทศไทยยังคงต้องให้ความสำคัญกับปัญหาด้านความมั่นคงอื่น ๆ ที่มีความซับซ้อน ละเอียดอ่อน และมีความเชื่อมโยงกันหลายมิติ ที่อาจเป็นประเด็นท้าทายต่อการสร้างบรรยากาศความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชนและระหว่างประชาชนกับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประชาชน ซึ่งรวมถึงการสร้างความสามัคคีของคนในชาติที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประชากรไทยที่มีแนวคิดและความเชื่อที่แตกต่างกันอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ การขยายอิทธิพลและการเพิ่มบทบาทของประเทศมหาอำนาจ ที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ หรือเกิดการย้ายขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต ขณะที่องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ อาทิ องค์การระหว่างประเทศ และบรรษัทข้ามชาติ จะมีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดกฎ ระเบียบ ทิศทางความสัมพันธ์และมาตรฐานสากลต่าง ๆ ทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ รวมทั้งการรวมกลุ่มเศรษฐกิจและการเปิดเสรีในภูมิภาคที่นำไปสู่ความเชื่อมโยงในทุกระบบ อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านอาชญากรรมข้ามชาติและเศรษฐกิจนอกระบบ รวมทั้งปัญหายาเสพติด การค้ามนุษย์ และการลักลอบเข้าเมือง ในทางกลับกัน ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจะก่อให้เกิดนวัตกรรมอย่างพลิกผัน อาทิ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ หุ่นยนต์และโดรน เทคโนโลยี พันธุกรรมสมัยใหม่ และเทคโนโลยีทางการเงิน ซึ่งตัวอย่างแนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด

สิ่งเหล่านี้คาดว่าจะเป็นปัจจัยสนับสนุนหลักที่ช่วยทำให้เศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มที่จะกลับมาขยายตัวได้เข้มแข็งขึ้น แนวโน้มสำคัญที่จำเป็นต้องมีการติดตามอย่างใกล้ชิด อาทิการรวมกลุ่มทางการค้าและการลงทุนที่จะมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น การแข่งขันที่คาดว่าจะรุนแรงขึ้น ในการเพิ่มผลิตภาพและสร้างความหลากหลายของสินค้าและบริการที่ตอบโจทย์รูปแบบชีวิตใหม่ ๆ

ข่าวไทย พีบีเอส (2560) ได้รายงานว่า ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ถูกสร้างขึ้นจากสิ่งที่ไม่มีชีวิตที่รวบรวมและจัดใส่ข้อมูลซอฟต์แวร์หลากหลายระบบเพื่อพัฒนาให้สามารถคิดและทำงานในด้านต่าง ๆ ได้คล้ายมนุษย์ ทั้งการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ เช่น ระบบนำทางรถยนต์ไร้คนขับ หุ่นยนต์คล้ายมนุษย์ช่วยงานด้านต่าง ๆ โดยมีการประเมินว่าเทคโนโลยีเอไอจะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วให้ขยายตัวได้ 1.7 เท่าในปี 2578 เพิ่มผลผลิตด้านแรงงานของโลกได้ร้อยละ 30-40 ผลกำไรเพิ่มขึ้นในทุกสาขาการผลิต ทั้งการศึกษา ที่พักอาศัยและการก่อสร้าง แต่ในอีกด้านหนึ่งจะมีผลกระทบต่อการจ้างงานด้วย โดยสำนักงานเศรษฐกิจการคลังได้รวบรวมผลกระทบจากากรเปิดใช้เอไอในอนาคต พบว่าส่งผลกระทบต่อการจ้างานในประเทศไทยและกลุ่มอาเซียน โดยเฉพาะแรงงานทักษะต่ำที่คาดว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า แรงงานไทยร้อยละ 44 มีความเสี่ยงสูงที่จะตกงาน โดยเฉพาะในสาขาอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน เพราะถูกเอไอเข้ามาแทนที่ นอกจากนี้ยังมีอีก 10 อาชีพที่มีความเสี่ยงถูกเทคโนโลยีเอไอเข้ามาแย่งอาชีพ คือ นักพัฒนาเว็บไซต์ นักการตลาดออนไลน์ ผู้ดูแลออฟฟิศ นักบัญชี ฝ่ายทรัพยากรบุคคล นักข่าว บรรณาธิการ นัก

กฎหมาย แพทย์และจิตแพทย์ ปัจจัยที่เป็นตัวเร่งให้มีการใช้เทคโนโลยีเอไอ คือ แรงกดดันของการแข่งขันทางธุรกิจที่ต้องแข่งกันลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพ และคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยเทคโนโลยีอย่างดี ระบบการศึกษาของประเทศจำเป็นต้องก้าวตามให้ทัน ไม่เน้นเพียงความเป็นเลิศทางวิชาการ แต่ต้องยกระดับการศึกษาเฉพาะบุคคล เฉพาะสาขาและดำเนินการต่อเนื่องตลอดชีวิต

นอกจากนั้น ประเทศไทยคาดว่าจะเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดในปี 2574 จะก่อให้เกิดโอกาสใหม่ ๆ ในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคสูงอายุที่จะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการคาดการณ์ว่าครอบครัวไทยจะมีขนาดเล็กลงและมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้นประชากรในประเทศไทยจะมีช่วงอายุที่แตกต่างกันและจะมีกลุ่มคนช่วงอายุใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเตรียมความพร้อมของประชากรให้มีคุณภาพและการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการผลิตและการบริการของประเทศจะเป็นความท้าทายสำคัญในระยะต่อไป

อนันต์ อนันตกูล (2560) เสนอว่า ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัย (Aged Society) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมาโดย 1 ใน 10 ของประชากรไทยเป็นประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และคาดว่าประเทศไทยจะเป็น “สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์” (Complete Aged Society) ในปี พ.ศ. 2564 คือ ประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นถึง 1 ใน 5 และเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super Aged Society) ภายในปี พ.ศ. 2578 โดยประมาณการว่า จะมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนประชากรทั้งหมดการรับมือกับสังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบของประเทศไทยในอนาคตอันใกล้นี้ (Complete Aged Society) เป็นประเด็นท้าทายที่ทุกภาคส่วนของสังคมจะต้องให้ความสำคัญและร่วมมือกันขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กันทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ รวมไปจนถึงการเตรียมความพร้อมในระดับบุคคล และการเตรียมความพร้อมเชิงระบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยโดยมีประเด็นที่ควรพิจารณาดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การเตรียมความพร้อมในระดับบุคคล ให้ความสำคัญการเตรียมความพร้อมตั้งแต่อยู่ในวัยเด็ก วัยทำงานเพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ซึ่งเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านทัศนคติและพฤติกรรมที่จะสะท้อนไปเป็นศักยภาพ สุขภาพ และความสุขของผู้สูงอายุในที่สุด โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริม 4 H ได้แก่ Heart (จิตใจ/ทัศนคติดี = คนดี) Head (สมองดี = คนเก่ง) Hand (ทำดีอย่างฉลาด ใช้ชีวิตสมดุล = ลงมือทำอย่างสมดุล) และ Health (สุขภาพกาย/ใจดี) โดยวัยเด็กใช้กลไกของ “บวร” คือ “บ้าน วัด โรงเรียน” และวัยทำงานผ่าน “สถานที่ทำงาน” เพื่อสร้างสุขในวัยทำงาน รวมทั้งสนับสนุนการสร้างความตระหนักผ่าน “สื่อสาธารณะ” ที่เข้าถึงทุกคน ทุกกลุ่มวัยได้ง่ายเพื่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชนและประเทศรวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการเป็น “ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและมีความสุข” โดยมีสุขภาพ ร่างกาย จิตใจ สังคมที่ดี มีความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ การออม การลงทุนโดยจะเป็นการเตรียมวางแผนการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุตั้งแต่อยู่ในวัยทำงาน

ในขณะเดียวกันยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ก็ระบุว่า โครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงวัย อาจทำให้เกิดความต้องการแรงงานต่างชาติเพิ่มมากขึ้นเพื่อทดแทนจำนวนแรงงานไทยที่ลดลง ซึ่งปัจจัยด้านการเปิดเสรีในภูมิภาคและความก้าวหน้าของการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งในภูมิภาคจะทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงาน และการย้ายถิ่นมีความสะดวกมากขึ้น และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรเข้าออกประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรที่มีศักยภาพซึ่งมีแนวโน้มในการเคลื่อนย้ายไปเรียน หรือทำงานในทั่วทุกมุมโลกสูงขึ้น ทั้งนี้ การย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น จึงอาจจะเป็นไปได้ที่ประเทศไทยจะยังคงเป็นประเทศผู้รับของประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านขณะที่ประชากรไทยโดยเฉพาะแรงงานทักษะอาจมีแรงจูงใจในการย้ายถิ่นไปยังประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่ดีกว่า อาจทำให้การแย่งชิงแรงงานมีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งจะยิ่งทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมไทย

นอกจากนี้ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคาดว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นทั้งในเชิงความผันผวน ความถี่ และขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งจะสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ตลอดจนระบบผลิตทางการเกษตรที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกับความมั่นคงด้านอาหารและน้ำ ขณะที่ระบบนิเวศต่าง ๆ มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง และมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงในการสูญเสียความสามารถในการรองรับความต้องการของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ดี ระดับความรุนแรงของผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศต่าง ๆ ดังกล่าวที่แต่ละประเทศจะต้องเผชิญจะมีความแตกต่างกัน ทำให้การเป็นสังคมสีเขียว การรักษาและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการจะได้รับความสำคัญและได้รับความสนใจจากนานาประเทศรวมทั้งประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

แนวโน้มเหล่านี้จะก่อให้เกิดความท้าทายต่อการพัฒนาประเทศในหลายมิติ ทั้งในส่วนของการจ้างงานและอาชีพ สาขาการผลิตและบริการใหม่ ๆ ความมั่นคงของประเทศอันเกิดจากภัยคุกคาม และความเสี่ยงด้านอื่น ๆ ที่ซับซ้อนขึ้น อาชญากรรมไซเบอร์ รูปแบบการก่อสงครามที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีและรวดเร็วของผู้คน เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ เทคโนโลยี และสินค้าและบริการ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รวดเร็วและคาดการณ์ได้ยากการเกิดขึ้นของโรคระบาด และโรคอุบัติใหม่ที่จะส่งผลให้การเฝ้าระวังด้านการสาธารณสุขในประเทศมีความสำคัญมากขึ้น อาจนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นได้ หากไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและรองรับผลกระทบต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งรวมถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมแบบพลิกผันที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการเข้าถึงเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐาน และองค์ความรู้สมัยใหม่มีระดับความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มประชากรต่าง ๆ โดยการเปลี่ยนแปลงทาง

เทคโนโลยีและนวัตกรรมดังกล่าวจะส่งผลต่อทั้งการจ้างงานและอาชีพที่จะมีรูปแบบและลักษณะงานที่เปลี่ยนไป มีความต้องการแรงงานที่มีสมรรถนะสูงเพิ่มมากขึ้น หลายอาชีพอาจหายไปจากตลาดงานในปัจจุบันและบางอาชีพจะถูกทดแทนด้วยระบบอัตโนมัติโดยเฉพาะอาชีพที่ต้องการทักษะระดับต่ำ ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความมั่นคง และคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ปรับตัวไม่ทันหรือขาดความรู้และทักษะที่ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปกระแสโลกาภิวัตน์ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาขยายความเป็นเมือง วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่อาจจะมีความแปรปรวนมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจัยทั้งหมดดังกล่าวจะส่งผลให้ปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำของประเทศมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

จากปัจจัยและแนวโน้มที่คาดว่าจะส่งผลต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ ข้างต้น เห็นได้ว่าบริบท และสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีพลวัตสูง และมีความซับซ้อนหลากหลายมิติ ซึ่งจะส่งผลต่ออนาคตการพัฒนาประเทศอย่างมาก ดังนั้น การพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่ครอบคลุมทุกมิติ และทุกด้านการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง มีความร่วมมือในลักษณะประชารัฐจากภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบของหุ้นส่วนการพัฒนาที่เป็นการดำเนินงานอย่างบูรณาการ เนื่องจากทุกมิติการพัฒนามีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยประเทศไทยจำเป็นต้องมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความรู้ สมรรถนะและทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สามารถรู้เท่าทันและปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีอาชีพที่มั่นคง สร้างรายได้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์และกติกาใหม่ ๆ และมาตรฐานที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบและปัจจัยส่งเสริมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไปพร้อมกัน ทั้งในส่วนของระบบการเรียนการสอนและการพัฒนาทักษะฝีมือที่สอดคล้องกันกับการพัฒนาของคนในแต่ละช่วงวัย ระบบบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้ประเทศไทยสามารถยกระดับเป็นเจ้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมก้าวทันโลก จากการต่อยอดการพัฒนาบนพื้นฐานนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ส่งผลให้เกิดการสร้างห่วงโซ่มูลค่าทางเศรษฐกิจในทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรและภาคบริการ กระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกภาคส่วน

นอกจากนี้ ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลความมั่นคงด้านพลังงาน และอาหาร การรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายเชิงนิเวศ การส่งเสริมการดำเนินชีวิตและธุรกิจและการพัฒนาและขยายความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่องที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการมีข้อกำหนดของรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวเนื่องกับลักษณะการใช้พื้นที่ที่ชัดเจน ขณะที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ กฎหมาย ระบบภาษีต้องมีกลยุทธ์การพัฒนาที่สามารถอำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ประเทศมีศักยภาพการแข่งขันที่สูงขึ้น และสามารถใช้จุดแข็งในเรื่อง

ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศมากขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญของการรวมกลุ่มความร่วมมือกับนานาประเทศในระดับภูมิภาคและระดับโลก เพื่อกระชับและสร้างสัมพันธไมตรี เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างพลังทางเศรษฐกิจและรักษาความมั่นคงของประเทศ โดยจำเป็นต้องสร้างความพร้อมในการที่จะยกระดับมาตรฐานและมีการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบกติกาสากลในด้านต่าง ๆ ขณะเดียวกันประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งให้มีการปฏิรูประบบราชการและการเมืองเพื่อให้เกิดการบริหารราชการที่ดีและมีเสถียรภาพทางการเมือง มีการส่งเสริมคนในชาติให้ยึดมั่นสถาบันหลักเป็นศูนย์รวมจิตใจเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคี และลดความขัดแย้งภายในประเทศ โดยที่นโยบายการพัฒนาต่าง ๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับโครงสร้างและลักษณะพฤติกรรมของประชากรที่อาจจะมีความแตกต่างจากปัจจุบันมากขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวโน้มที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยที่ปรากฏอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การแข่งขันทางการค้าและการลงทุนที่รุนแรงขึ้น ระบบปัญญาประดิษฐ์จะมีผลต่ออาชีพต่าง ๆ ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดในปี 2574 การเปลี่ยนแปลงด้านแรงงานเพราะลักษณะสังคมที่เปลี่ยนไป เช่นการใช้แรงงานต่างด้าว สภาพภูมิอากาศมีความรุนแรงขึ้น ปัจจัยความเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีพลวัตสูง ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้าง ลักษณะพฤติกรรมของประชากร และกำหนดแนวทางเพื่อการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศให้สอดคล้องเพื่อให้สามารถพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมาย และมีความมั่นคงได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

7.2 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ราชกิจจานุเบกษา (2561) ระบุว่า ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ที่จัดทำขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ภายในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อความสุขของคนไทยทุกคนโดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2560 โดยกำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อรับผิดชอบในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์

ชาติ กำหนดวิธีการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ ในการติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินผล รวมทั้งกำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติเพื่อให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560

ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย การดำรงอยู่อย่างมั่นคง และยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติและประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคมท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประสานสอดคล้องกันด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต มีการออมสำหรับวัยเกษียณ ความมั่นคงของอาหาร พลังงาน และน้ำ มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน

ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วนมีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ในภาวะความยากจน เศรษฐกิจในประเทศมีความเข้มแข็ง ขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศ นอกจากนี้ยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญาทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การรักษาและการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืนและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน”โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยการประเมินผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติประกอบด้วย

1) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย

2) ขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้

3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

4) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม

5) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

6) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ

1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคงประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เอกราชอธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคนเครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด

2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ (1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี

วิถีชีวิตและจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดรับกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ (2) “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคตและ (3) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน

3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรมและเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกร นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง

4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

5) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำ ไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมาภิบาล และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงานและ

การให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตโดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง

6) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ แยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือในการให้บริการในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันมีสมรรถนะสูง ยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวมมีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่าและปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมัธยัสถ์ และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง นอกจากนั้น กฎหมายต้องมีความชัดเจน มีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ และการอำนวยความยุติธรรมตามหลักนิติธรรม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีวิสัยทัศน์ คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลังเศรษฐกิจพอเพียง” และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยการนำยุทธศาสตร์ชาติ6 ด้านมาเป็นแนวทาง ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 6) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

7.3 ครูและการศึกษาในอนาคต

ยนต์ ชุ่มจิต (2553) กล่าวถึงคุณสมบัติของครูที่ดีในยุคโลกาภิวัตน์ว่า ด้วยความที่ปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคที่โลกไร้พรมแดน เป็นยุคของข้อมูลข่าวสารที่มนุษย์สามารถติดต่อถึงกันได้อย่างรวดเร็วทั่วถึง ครูจึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการใหม่ๆ ที่

แพร่กระจายไปทั่วทุกสังคมโลก ครูที่ศึกษาจากตำราในสถาบันอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพออีกต่อไป ต้องศึกษาจากแหล่งความรู้อื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อให้รู้รอบในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งคุณลักษณะของครูที่ดีสรุปได้ดังนี้

1. ครูรู้ดี หมายถึง ความรู้ที่จะสอนในเนื้อหาตามหลักสูตร ความรู้เรื่องจิตวิทยาในการจัดการเรียนการสอน ความรู้เรื่องหลักการสอน ความรู้เรื่องเศรษฐกิจ ความรู้เรื่องบ้านเมือง ความรู้ทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวรรณคดีสำคัญของประเทศชาติ ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาไทยเป็นอย่างดี ความรู้เรื่องสภาพแวดล้อมทางสังคม และความรู้เรื่องการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีทางสังคม

2. ครูสอนดี เพราะรู้หลักการสอน รู้จักผู้เรียน รู้จักบริบทของผู้เรียน มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อให้สอนดี สุขภาพแข็งแรง บุคลิกภาพเหมาะสม ตลอดจนมีเครื่องอำนวยความสะดวกพร้อมสำหรับการสอน ทั้งนี้ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยสอนดีนั้นหมายรวมถึง สามารถชี้แจงได้ชัดเจน สอนแล้วคนมีความกล้า มีความอยากที่จะปฏิบัติตาม สอนแล้วผู้เรียนได้รับความบันเทิงใจไปกับการเรียนรู้นั้นๆ

3. ครูมีวิสัยทัศน์ดี คือสามารถมองเห็นคาดการณ์เหตุการณ์ที่น่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ทำให้วางแผนและจัดการได้ในระดับหนึ่ง

4. ครูมีความเจนจัดในการฝึกฝนศิษย์ ครูที่ดีต้องชำนาญในการสอน มีประสบการณ์มาก และไม่ย่อท้อต่อการพร่ำสอนจนศิษย์ได้ดีหรือเกิดความเข้าใจ

5. ครูมีดวงจิตใฝ่คุณธรรม เพราะหากต้องการให้ศิษย์เป็นคนดีเช่นไร ครูผู้สอนก็ต้องเป็นเช่นนั้นก่อน

6. ครูมีความงามเลิศล้ำด้วยจรรยา ความประพฤติ กิริยามารยาทเหมาะสม ประพฤติตนอยู่ในจรรยาบรรณวิชาชีพ

7. ครูมีศรัทธาในความเป็นครู ภูมิใจที่ได้ประกอบวิชาชีพครู

8. ครูดำรงอยู่ด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ประพฤติชอบ กาย วาจา ใจ มีสมาธิ พัฒนาสมาธิตนเองให้ดียิ่งขึ้นเรื่อย ๆ และพัฒนาปัญญาของตนอยู่เสมอ มีความรู้ตั้งแต่ข่าวสารบ้านเมือง ความรู้ในเนื้อหาการสอน ฯลฯ ตามที่กล่าวมาข้างต้น

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2557) คุณลักษณะของครูที่ดีในอนาคตสามารถสรุปได้เป็น 3ด้าน

1. มีความรู้ดี ได้แก่ ความรู้ในวิชาการทั่วไป ความรู้ในเนื้อหาวิชาการที่จะสอน ความรู้ในวิชาครู ความรู้ในหน้าที่และงานครูทุกประการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. มีทักษะในการสอนและการปฏิบัติงานครู เช่น อธิบายเก่ง สอนสนุก หมั่นใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน จัดกิจกรรมสร้างบรรยากาศได้น่าเรียน สามารถเร้าพฤติกรรมตลอดจนชี้แนะแนวทางในการศึกษาอันนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย สรุปคือ สอนดี นิเทศได้ ให้บริการสังคม อุดมวิชา เก่งงานวิจัย นำพาสู่ชีวิตที่ดีและมีมนุษยสัมพันธ์

3. มีคุรุธรรมนิยม อันได้แก่ คุณธรรมของครู จริยธรรม และคตินิยมในความเป็นครู เช่น ภูมิใจที่ได้เป็นครู มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู รักการสอน พอใจที่ได้ทำประโยชน์แก่ศิษย์ในแง่การดำเนินชีวิต ช่วยพัฒนาคนและสังคม ตลอดจนมีวิญญาณแห่งความเป็นครู

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557) ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเราพึ่งพาชาวตะวันตกเป็นอย่างยิ่ง ความรู้ คน วิธีการ เทคโนโลยี เราเอาของเขามาหมดเพื่อที่จะนำมาใช้ในประเทศ เราส่งคนของเราไปต่างประเทศเพื่อนำเอาความรู้ ศาสตร์ของเขากลับมาปรับประยุกต์หรือเขียนตำราแต่ก็ยังอ้างอิงหรือแปลมาจากต่างประเทศตรงๆ ประเทศไทยจึงมีวัฒนธรรมของการรับความรู้ ไม่สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ คอยแต่จะให้คนอื่นเขาทำ ซึ่งกว่าความรู้เหล่านั้นจะมาถึงคนไทยบางทีก็เก่าแล้วไม่ทันสมัย ดังนั้นในอนาคต ครู คณาจารย์จะต้องเน้นสร้างองค์ความรู้ของเราเอง เก็บข้อมูลสภาพในประเทศของเราแล้วสร้างแนวคิด ทฤษฎี วิธีการที่เป็นของเราเอง ไม่เช่นนั้นเราจะส่งต่อวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบเดิมไปสู่ผู้เรียนของเราเช่นเดียวกัน เมื่อผู้สอนเริ่มสร้างองค์ความรู้ของตนเองเป็น ไม่รอความรู้จากคนอื่นแล้ว วิธีการจัดการเรียนการสอนก็ย่อมจะเปลี่ยนไปตาม คือเน้นให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายการเรียนรู้เอง คิดวิเคราะห์ว่าต้องค้นหาความรู้เรื่องอะไร ความรู้เหล่านั้นอยู่ที่ไหน แล้วรวบรวมองค์ความรู้ทั้งหมดมาประเมินด้วยตนเอง โดยมีครูชี้แนะอยู่ข้างๆตามความเหมาะสม

วิจิตร ศรีสอ้าน (2557) ได้กล่าวถึงครูและการศึกษาในอนาคตไว้ดังนี้ การพัฒนาคณาจารย์ด้านการสอน คุณสมบัติสำคัญคือ มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโท โดยเน้นคุณวุฒิปริญญาเอกเป็นหลัก ปัจจุบันประเทศไทยมีปัญหาด้านคณาจารย์เพราะส่วนใหญ่ไม่ได้ผ่านการอบรมด้านการสอนมาก่อนซึ่งการพัฒนาการสอนแบบเข้าใจทฤษฎีการสอนนั้นเป็นเรื่องสำคัญคือคณาจารย์ต้องรู้ลึกในศาสตร์สาขาที่จะสอน และต้องสอนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีความชำนาญในการสอนที่เป็นแบบอย่างอันดีตามศาสตร์การสอน และชำนาญจนสามารถออกแบบการสอนในวิชาที่รับผิดชอบได้ ส่วนของการเรียนการสอนในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ต้องนำเอาเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในเรื่องการออกแบบการสอนให้มากที่สุดทั้งในฐานะเป็นเครื่องมือและสื่อการสอนต้องทำการออกแบบการสอนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะปัจจุบันแหล่งความรู้ไม่ได้อยู่ที่เฉพาะตัวครูเท่านั้น และแหล่งความรู้ก็ไม่ได้อยู่แต่ในมหาวิทยาลัยเช่นกัน จึงต้องเน้นการสอนแบบเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้น้อยลง เพราะสมัยนี้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง

แหล่งความรู้ได้ง่ายและกว้างขวางขึ้นโดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และระบบต่างๆ ผู้สอนจึงต้องเน้นผู้เรียนไปในด้านพัฒนาทักษะการเรียนรู้ รู้วิธีรู้ รู้วิธีเรียน และการเข้าถึงความรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้น เพื่อทำให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนให้มากขึ้น เพราะแหล่งความรู้กว่า 50% อยู่ในตัวคน ไม่ใช่ในห้องสมุด และถ้ามีระบบที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างตัวคนในองค์การหรือในชั้นเรียนประกอบด้วยก็ยิ่งดี

ภาวการณ์พึ่งพาอันยาวนาน ประเทศไทยพึ่งพาแนวคิด ทฤษฎี วิธีการจัดการจากทางตะวันตกมานาน จึงต้องการความรู้และคนของตะวันตกมาช่วยในระยะแรก ทำให้ความรู้ไหลผ่านมาทางตัวคนเป็นหลักสำคัญเมื่อมีการก่อตั้งมหาวิทยาลัย ความต้องการอาจารย์ชาวต่างประเทศมาช่วยสอนในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาของไทยก็มีมากขึ้นดังจะพบว่าอาจารย์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในยุคแรกๆ โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนใหญ่เป็นศาสตราจารย์จากอังกฤษ อเมริกา เป็นหลักความพยายามที่จะให้มีอาจารย์ซึ่งเป็นคนไทยดูเหมือนว่าจะทำให้กระแสธารเปลี่ยนแปลงไปได้บ้าง จึงได้มีการส่งอาจารย์คนไทยไปศึกษาต่อยังประเทศตะวันตกเพื่อจะได้กลับมาสอนในสถาบันอุดมศึกษาของไทย แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคืออาจารย์เหล่านั้นกลับมาพร้อมกับยิ่งเพิ่มกระแสธารความรู้จากตะวันตก เนื่องจากว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ที่กลับมามีการทำวิจัยน้อย ทำให้สอนไปตามที่ได้เคยเรียนมาจากทางตะวันตก ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงยังคงอยู่ในภาวะพึ่งพิงตะวันตกเช่นเดิม

วัฒนธรรมของการสร้างความรู้ (Producing Culture) การเปลี่ยนกระแสธารของความรู้ดังกล่าวหรือการจะสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นได้ในระบบอุดมศึกษาของไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมของการรับความรู้มาเป็นวัฒนธรรมของการสร้างความรู้ (Knowledge-Producing Culture) นั่นคือจะต้องเปลี่ยนวิธีคิด (Mindset) วิถีชีวิต ให้เห็นว่าหน้าที่และงานของคณาจารย์มหาวิทยาลัยนั้นคือการแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ขึ้นในสังคมไทยเพื่อจะได้เป็นประโยชน์กับสังคมไทย แก้ปัญหาให้กับสังคมไทย และมีประโยชน์กับโลก

สำหรับการเรียนรู้ยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ทั้งผู้สอนและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ไปด้วยกัน การเรียนการสอนไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียว การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ผ่านทางสื่อและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย ซึ่งสามารถเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทั่วโลกผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างไร้ขีดจำกัดเรื่องระยะทาง เวลา และสถานที่ด้วยตัวของผู้เรียนเอง และไม่จำเป็นต้องคอยรับจากผู้สอนแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นการเรียนการสอนยุคใหม่ทั้งบทบาทหน้าที่ และกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียนและผู้สอนจะเปลี่ยนแปลงไปจากห้องเรียนสู่โลกกว้าง การเรียนยุคใหม่จะมีรูปแบบกิจกรรมเชิงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวของผู้เรียน ตลอดจนใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

การเรียนยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 นักเรียนมีโอกาสแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคลมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังสามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่ขยายวงกว้างออกไปจากสังคมโรงเรียนสู่สังคมเครือข่าย (Social Network) ผ่านทางสื่อสังคมที่เรียกว่า “Social Media” มีทักษะการเรียนรู้หลายประการที่นักเรียนในโลกยุคใหม่มีโอกาสมากกว่ายุคเก่า ได้แก่ ทักษะการใช้ภาษาและการสื่อสาร ทักษะการคิดและการสร้างสรรค์ ทักษะการใช้ชีวิตและการแก้ปัญหา ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณค่า เป็นต้น

เนื่องจากการเรียนรู้ยุคใหม่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทุกโอกาส และทุกสถานที่ ดังนั้นบทบาทของครูผู้สอนยุคใหม่จะต้องพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้เข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีที่ผู้เรียนใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่ผู้สอนจะเข้าถึงผู้เรียนได้ สามารถเข้าไปพูดคุย พบปะ ให้คำแนะนำ หรือทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะในสิ่งที่ถูกที่ควรได้อย่างถูกต้อง

บทเรียนและซอฟต์แวร์ที่ตอบสนองการเรียนรู้ของนักเรียนยุคศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบัน (พ.ศ.2555) พบว่า รูปแบบของคอมพิวเตอร์ NoteBook หรือ NetBook ก็เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Tablet ที่พกพาง่าย หน้าจอแบบสัมผัส (Multi-Touch) นอกจากความเปลี่ยนแปลงทางด้าน Hardware แล้ว ด้าน Software ก็มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เป็นโปรแกรม ก็เป็นรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “Applications” และพร้อมที่จะติดตั้ง (Install) ได้ตลอดเวลาผ่านระบบเครือข่าย

สำหรับการพัฒนาบทเรียนที่ตอบสนองต่อการเรียนรู้ยุคใหม่ จะต้องพัฒนาออกมาในรูปแบบของเอกสารดิจิทัล หรืออิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้น เช่น หนังสือ เอกสาร ตำรา ก็พัฒนาเป็น e-Books i-Books การพัฒนา Applications บทเรียนช่วยสอนที่สามารถติดตั้งบนระบบปฏิบัติการรูปแบบใหม่ซึ่งได้แก่ ระบบปฏิบัติการ ios หรือ Android เพื่อใช้บนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์แบบพกพาที่เรียกว่า “Tablet” นอกจากนั้นบทเรียนหรือวิธีการสอนที่ตอบสนองกับการเรียนรู้ยุคใหม่นิยมใช้สื่อสังคมผ่านเครือข่ายสังคมมากยิ่งขึ้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับการเรียนรู้ยุคใหม่ ซึ่งนิยมจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์และจะขาดไม่ได้คือ เครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ต ซึ่งได้แก่ ระบบสัญญาณแบบ Wi-Fi และ 3G เหล่านี้ เป็นต้น

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2559) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูในอนาคตไว้ว่า

1. มีวิสัยทัศน์ กระบวนทัศน์ใหม่ๆ ครูต้องมองเห็นและเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมไทยที่กระทบและเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

2. มีความคิดวิจารณญาณ (Critical Thinking) ครูต้องมองเห็นปัญหาที่มาและผลของสังคมและการศึกษาที่ซับซ้อนในโลกยุคใหม่อย่างมีแนวทางแก้ไขและมีทางเลือกใหม่ๆ ให้กับชุมชน

3. มีความคิดสร้างสรรค์พร้อมที่จะปรับปรุงพัฒนางานของตนเอง สร้างผลงาน (Products) อยู่ตลอดเวลาและอย่างมีนวัตกรรมเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงที่ดีงามมาสู่สังคมและการศึกษา

4. รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของเด็กในวงกว้าง ครูต้องรู้จักเด็กที่หลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเชื่อเพื่อที่จะจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้เรียนเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคลเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนให้ได้

5. มีเทคนิคการสอนใหม่ๆ ตามแนวทางของ พ.ร.บ. ครูต้องมีเทคนิคใหม่ๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาทักษะการคิด การจัดการ การแก้ปัญหา การประยุกต์ใช้ การเรียนจากสภาพจริง และการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ

6. มีทักษะใหม่ๆ ในการสร้างพัฒนาสาระของการศึกษา มีความจำเป็นที่ครูต้องสร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความจำเป็นของแต่ละพื้นที่รวมถึงการสรรหาพัฒนาและร่วมมือกับชุมชนในการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย

7. มีความรู้และความสามารถพื้นฐานในการบริหารจัดการเพื่อร่วมมือกับผู้บริหารและคณาจารย์ในการบริหารตามแนวทางใหม่ที่เน้นคุณภาพประสิทธิภาพ

8. มีความสามารถในการวิจัย ค้นคว้า สร้างความรู้ใหม่ ครูต้องสร้างและเผยแพร่ผลงานของตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ

9. เข้าใจ ใช้และตามให้ทันเทคโนโลยี ครูต้องเข้าใจและใช้ในแง่มุมของคุณค่าข้อจำกัดและผลกระทบทางลบต่อชีวิต การศึกษาและสังคมรวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

10. มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดมั่นในจรรยาบรรณ และเสียสละเพื่อส่วนรวม งานครูเป็นงานเสียสละ งานเพื่อส่วนรวม งานแห่งความดี ความถูกต้อง จึงต้องมีคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมดีงาม และทำงานเพื่อส่วนรวมควบคู่กันไปกับงานของตัวเอง

และยังได้เสนอมาตรฐานครูอาเซียนใหม่ไว้ควบคู่กันดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1. ครูต้องมีความรู้ลึก รู้เข้ม และหาความรู้ได้ดีทั้งความรู้ในวิชาชีพครู และความรู้ในเนื้อหาที่จะสอนพร้อมทั้งบูรณาการเข้าด้วยกันและบูรณาการในการเรียนการสอนได้อย่างดี

2. ครูอาเซียนต้องรู้จักประเทศของตน รู้จักอาเซียนและรู้จักโลกอย่างกว้างขวางทันสมัยตามทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

3. ครูอาเซียนต้องคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้พร้อมกันไป ไม่เดินตามแบบอย่างของคนอื่นเท่านั้น ควบคู่กันกับการมีผลงาน

4. ครูอาเซียนต้องคิดได้ คิดไปข้างหน้าและคิดอย่างอิสระ เป็นตัวของตัวเอง

5. สามารถสอนเด็กให้เขาเติบโตตามศักยภาพ

6. มีความเป็นผู้นำ มั่นใจในตัวเอง และนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม

7. เข้มแข็งในจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพชักจูงให้คนอื่นทำความดีตามได้

นอกจากนั้นยังได้เสนอว่า วิชาชีพครูควรเป็นอย่างไรในอนาคตไว้ดังนี้

1. วิชาชีพครูต้องเน้นคุณภาพ เน้นความเป็นเลิศ และเน้นความยิ่งใหญ่ของอาชีพเพราะวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพสร้างคน การสร้างคนจึงต้องเน้นความเป็นเลิศให้มากที่สุด

2. วิชาชีพครูเกี่ยวข้องกับเยาวชน สังคม และความดีความงามเสมอ การเกี่ยวข้องกับเยาวชนจำเป็นที่เราจะต้องเน้นความดีความงามเป็นหลัก

3. วิชาชีพครูต้องไม่ลืมวิชาการ ปัญหา และการวิจัยเป็นหลักต้องเกาะเกี่ยววิชาการไว้เสมอ โดยเฉพาะการวิจัยค้นคว้า

4. วิชาชีพครูต้องเน้นความคิด ผลผลิตและการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

5. เน้นการพัฒนา การสร้างสรรค์ และการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

6. ต้องไม่ลืมเครือข่าย ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมเพราะวิชาชีพครูเกี่ยวข้องกับทุก ๆ ส่วน

7. ต้องประเมิน เปรียบเทียบ และพิจารณาดูความก้าวหน้าเสมอ ไม่จบอยู่กับของเก่าหรือสิ่งที่ได้ประโยชน์น้อย

สรุป ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับด้านครูและการศึกษาในอนาคต สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ครูที่สอนในระดับมหาวิทยาลัยจะต้องเน้นจบการศึกษาระดับปริญญาเอกให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญและรู้ลึกในศาสตร์ที่สอน โดยจะต้องมีความรู้ความสามารถด้านการสอนตรงตามศาสตร์การสอนเป็นสำคัญ

2. ครูในอนาคตต้องมีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมากขึ้น ใช้เทคโนโลยีเพื่อหาความรู้ให้ตนเอง รวมถึงจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงความรู้ด้วยเช่นกัน ตลอดจนเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นๆที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. ครูต้องสร้างความรู้เองได้ด้วยการวิจัย เนื่องจากในอดีตครู คณาจารย์ทั้งหลายไม่ได้สร้างความรู้เอง แต่นำเอามาจากตะวันตกอันเป็นเหตุให้สร้างความรู้ใหม่ไม่ทันหรือไม่ตรงกับความต้องการและสภาพปัญหาของประเทศไทย ดังนั้นครูในอนาคตจะต้องขวนขวายหาความรู้ใหม่ๆ ความรู้รอบตัว แล้วกระทำการวิจัยตามบริบทและสภาพปัญหาที่พบอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างองค์ความรู้ของประเทศไทยเอง

4. การสอนในชั้นเรียน ไม่ได้มีแต่ครูเป็นผู้ให้ความรู้ ทว่าต้องเน้นสอนให้ผู้เรียนรู้วิธีที่จะหาความรู้เพราะจะเป็นทักษะติดตัวให้กับผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองไปตลอดชีวิต ความรู้อยู่ในตัวบุคคลและอินเทอร์เน็ต ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนจากบุคคลสู่บุคคล รวมไปถึงสอนวิธีการเข้าถึงและค้นหาความรู้จากหลายแหล่งข้อมูล

7.4 คุณลักษณะประชากรไทยในอนาคต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

พิชัยยุทธ์ สยามพันธกิจ (2553) การพัฒนาประเทศไทยให้มีคุณภาพต้องมาจากคนที่มีคุณภาพ ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญกับประเทศชาติมาก โดยสามารถสรุปคุณลักษณะสำคัญที่พึงปรารถนาให้คนไทยมีในอนาคตได้ดังนี้

1. รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะความรู้มีอยู่ทั่วไปทุกแห่งหน และไม่มีขอบเขตจำกัด ความรู้ไม่ได้มีแต่ในหนังสือหรือตำราเรียนในโรงเรียนเท่านั้น เพราะนั่นเป็นแค่เพียงส่วนเดียวของความรู้ทั้งหมดในโลกบุคคลฉลาดคือบุคคลที่หาข้อมูลความรู้ใหม่ ๆ ใส่ตนเองเสมอ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้หรือไกล เตรียมตนเองให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงได้ทัน เรียนรู้ในหลาย ๆ ด้านและครอบคลุม มองสิ่งต่าง ๆ ได้จากหลากหลายมุมเพราะรู้จักมองรอบด้าน มีความสุขที่ได้เรียนรู้ค้นหาข้อมูลใหม่ ๆ ที่ตนเองยังไม่รู้ เหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประชากรไทยในอนาคต

2. ภูมิใจและรักษาวัฒนธรรมของชาติ ท่ามกลางวัฒนธรรมของโลกที่มีจำนวนมากและหลากหลาย นอกจากเราสามารถอยู่ร่วมในวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายได้แล้ว ต้องสามารถคงวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้ด้วยเช่นกัน การทำเช่นนี้ประเทศไทยจะไม่ถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมอื่น หากบุคคลในประเทศชาติทำได้เช่นนี้ ก็จะทำให้ประเทศไทยก้าวหน้าต่อไปโดยไม่สูญเสียวัฒนธรรมความเป็นตนเอง ซึ่งวัฒนธรรมในที่นี้ หมายถึง ดนตรี การร่ายรำ ภาษา ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

3. มีจิตสาธารณะ ความต้องการที่จะทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองนั้นสามารถทำได้หากไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น และเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามศีลธรรม กฎหมาย อิสรเสรีภาพย่อมมาจากความสามารถในการพิจารณาบริบทโดยรอบก่อนตัดสินใจด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามประเทศชาติจะเจริญได้ไม่ใช่เพราะบุคคลต่างสามารถกระทำตามความต้องการของตนเองได้ แต่ต้องเพราะบุคคลในประเทศมีจิตสาธารณะช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ เช่น ในครอบครัว ในหมู่บ้าน ในชุมชน ในจังหวัด ในประเทศ ฯลฯ คือต่างคนต่างกระทำเพื่อตนเองและช่วยคนอื่นให้เจริญงอกงามด้วยเช่นกัน ในภาพรวมย่อมส่งผลให้ประเทศชาติงอกงามตามมาเป็นลำดับ

4. เคารพกฎหมาย ประเทศชาติประกอบด้วยบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันจำนวนมาก แม้จะมีความหลากหลาย แต่หากบุคคลเคารพในกฎหมายเดียวกันก็ย่อมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข ไม่ขัดแย้ง เพราะกฎหมายคือเครื่องมือของประเทศในการจัดระเบียบสังคม ดังนั้นประชากรไทยที่มีคุณภาพในอนาคตย่อมมีคุณลักษณะของการเคารพกฎหมายของประเทศชาติเป็นสำคัญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5. มั่นใจตนเองอย่างมีเหตุผล ความมั่นใจเป็นสิ่งที่บุคคลพึงมี แต่การมั่นใจโดยขาดการพิจารณาถึงเหตุผล ความถูกต้อง กฎหมาย จริยธรรมแล้วนั้นก็ไม่ต่างจากความดื้อรั้น ปัจจุบันเรามีเยาวชนจำนวนมากซึ่งมีความมั่นใจในตนเองในเรื่องที่ไม่สมควร และต้องการอิสรภาพในการได้ทำสิ่งที่ตนเองต้องการ แต่ในอนาคตเราต้องการเยาวชนและบุคคลที่มีความมั่นใจในตนเองโดยตั้งอยู่บนฐานของเหตุผล ความถูกต้อง กฎหมายและจริยธรรมเป็นสำคัญ

6. กล้าหาญในสิ่งที่ถูกต้อง อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาตนเองของบุคคลคือความกลัว จึงทำให้ไม่กล้าก้าวออกมาเพื่อพัฒนาตนเอง การมีการศึกษา มีข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องเพียงพอจะช่วยให้บุคคลมีความกล้าที่จะทำและตัดสินใจมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันเรามีบุคคลในประเทศที่มีความกล้าบ้าบิ่น ไม่ตั้งอยู่บนฐานของเหตุผลและความถูกต้อง ประชาชนชาวไทยในอนาคตที่พึงประสงค์จึงควรมีความกล้าหาญที่จะทำสิ่งที่ถูกต้อง อันจะช่วยให้ประเทศชาติเติบโตไปทางที่เจริญงอกงาม

7. มีจิตวิญญาณของการเป็นฝ่ายรุก เพราะในอนาคตสังคมโลกคือสังคมแห่งการแข่งขันมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ หากประชาชนชาวไทยชอบเป็นฝ่ายรอหรือฝ่ายตั้งรับประเทศไทยก็จะไม่เคยขึ้นนำหน้าได้แต่ตามสิ่งที่ประชากรประเทศอื่นคิดตลอดเวลา เราสามารถเป็นฝ่ายรุกในด้านหนึ่งหรือหลายด้านได้ อาทิ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ดนตรี กีฬา สถาปัตยกรรม ฯลฯ

8. รักและสามัคคีกับคนในชาติ สถานการณ์โลกในปัจจุบันความขัดแย้งเรื่องของความแตกต่างจะมีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ความแตกต่างย่อมมีอยู่ทุกที่ แม้แต่ในประเทศของเรา อาทิ ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ซึ่งหากบุคคลในประเทศไม่สามารถยอมรับความแตกต่างได้ ไม่รักกัน ไม่สามัคคี ก็จะเกิดปัญหาในประเทศ ส่งผลให้ประเทศไม่ก้าวหน้า เพราะต้องมาแก้ปัญหาคนในชาติทะเลาะกัน การยอมรับความแตกต่างและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีคุณภาพ ดังนั้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประเทศไทยในอนาคตควรมีความรักและสามัคคีระหว่างคนในชาติ

9. เท่าทันเทคโนโลยี เรื่องของเทคโนโลยีเป็นเรื่องที่ไม่มีทางหลีกหนี เราได้ก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีมาเป็นระยะเวลานานแล้ว และนับจากนี้การพัฒนาจะรวดเร็วอย่างยิ่งยวด การไม่เท่าทันเทคโนโลยีทำให้ประเทศเราไม่เท่าทันความเจริญ ส่วนประเทศที่คิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้ก่อนมักเป็นประเทศที่เจริญ ดังนั้นประเทศต่าง ๆ จะแข่งขันกันคิดค้นเทคโนโลยีเพื่อล้ำหน้าอีกประเทศหนึ่ง นอกจากนี้การเท่าทันอีกประการหนึ่งก็คือ ไม่ควรให้เทคโนโลยีครอบงำ อย่าปล่อยให้เทคโนโลยีควบคุมตัวเรา

10. รักษาผลประโยชน์ของชาติ ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นพลเมืองในประเทศ เยาวชนปัจจุบันหลงลืมหน้าที่การเป็นพลเมืองของชาติ จึงไม่รักษาผลประโยชน์ของประเทศ แม้ประเทศชาติจะโดนรุกราน แต่เราก็ยังอยู่ได้ มีเยาวชนและบุคคลในชาติจำนวนมากที่คิดเช่นนี้ อันทำให้ชาติไม่เจริญ บุคคลที่รักผลประโยชน์ของชาติจะช่วยสอดส่องดูแล ตรวจสอบหน่วยงานทั้งในและนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับประเทศ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติเราไม่ให้โดนเอาเปรียบ

11. มีอุดมการณ์ในการดำรงชีวิต การมีชีวิตอยู่ควรมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตว่า ในอนาคตจะทำอะไร ระยะสั้น ระยะยาว เพื่อที่จะได้ไม่ดำรงชีวิตอย่างเรื่อยเปื่อยไร้ทิศทาง ทั้งนี้แท้จริงแล้วหากประชาชนของประเทศมีอุดมการณ์ที่จะทำเพื่อประเทศในทางที่ดีงามอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมเป็นแรงผลักดันให้ประเทศเจริญก้าวหน้าไม่มากก็น้อย เช่น อุดมการณ์ที่จะขจัดความยากจนให้หมดไปจากประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

12. นักต่อสู้ ปัจจุบันเรามีประชาชนที่ย่อท้อต่อปัญหา หรือหนีปัญหาด้วยการฆ่าตัวตายหรือใช้สารเสพติดจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ อันก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคมต่อเนื่องตามมา ดังนั้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชาวไทยในอนาคตควรจะต้องเผชิญหน้ากับปัญหา ต่อสู้พักได้ แต่ยอมแพ้ไม่ได้

13. นักสร้างสรรค์ ด้วยอัตราการแข่งขันที่นับวันยิ่งมีสูงขึ้นในอนาคต ความสามารถหนึ่งของบุคลากรในประเทศที่สำคัญคือ เป็นนักสร้างสรรค์ สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมต่าง ๆ ได้ เพราะนวัตกรรมเหล่านี้จะเป็นตัวนำพาชื่อเสียงและความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศไทย

14. มีจริยธรรม การกระทำใดของบุคคลควรมีพื้นฐานการพิจารณาว่าถูกต้องตามจริยธรรมหรือไม่ ก่อนพูด ทำ หรือคิดสิ่งใด เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่เบียดเบียนกัน ดังนั้นปุถุชนควรจะกระทำสิ่งใดเพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมก็ควรตั้งอยู่บนฐานของจริยธรรมเป็นสำคัญ

15. ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งการเป็นผู้ซื้อและผู้ขาย ไม่ควรยุ่งเกี่ยวไม่ว่าทางใดเพราะมีแต่จะทำให้เกิดปัญหาทั้งกับตนเองและผู้อื่น ไม่ควรใช้ยาเสพติดเพื่อหาเงิน เพื่อหนีปัญหา เพื่อทดลอง เพราะยาเสพติดไม่มีข้อดีแต่อย่างใด ประชากรภายในประเทศไม่ควรข้องเกี่ยวในทางใดทางหนึ่งอย่างเด็ดขาด

16. จิตใจเข้มแข็ง ในที่นี้หมายถึงการฝึกพัฒนาจิตอย่างสม่ำเสมอซึ่งทำได้หลากหลายวิธีการ อาทิ นั่งสมาธิ เพราะสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สิ่งยั่วยุจึงเข้ามาได้หลากหลายวิธีและเปลี่ยนไปตามยุคสมัย การอดทนต่อสิ่งยั่วยุ ควบคุมตนไม่ให้ฟุ้งซ่าน ย่อมเป็นคุณสมบัติของประชากรที่ประเทศไทยคาดหวังในอนาคต

17. ต้องการให้ประเทศไทยพัฒนา เป็นประชากรที่ไม่ต้องการให้ประเทศไทยย่ำอยู่กับที่ พยายามผลักดันให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าคุณลักษณะของประชากรไทยในอนาคตนั้นจะมองในมุมมองเพื่อความเจริญของประเทศชาติเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. รักการเรียนรู้ ตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ชาติจะเจริญก็ต่อเมื่อบุคลากรในชาติมีการพัฒนาตนเอง และเรียนรู้หาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นคุณลักษณะของประชาชนด้านรักการเรียนรู้จึงเกิดประโยชน์กับประเทศชาติโดยตรง

2. ชำนาญการเทคโนโลยีสารสนเทศ เพราะในอนาคตข้างหน้าไม่สามารถหลีกหนีเทคโนโลยีสารสนเทศพ้นได้ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การติดต่อกัน ล้วนทำผ่าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นประชากรชาวไทยจึงต้องมีความสามารถทางด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อหาความรู้และติดต่อสื่อสาร

3. ตั้งตนอยู่บนจริยธรรม ศีลธรรมอันดีงาม ประชากรในประเทศไทยจะก้าวข้ามผ่านความขัดแย้งหากทุกคนตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม จริยธรรมอันดีงาม มีความสามัคคีกันในประเทศ

4. กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง ความกล้าแสดงออกในทางที่ถูกเป็นสิ่งที่ประเทศไทยต้องการเห็นในประชาชนของประเทศ เพราะจะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เป็นต้น

7.5 บริบทภาพรวมแนวโน้มสังคมไทยในอนาคต

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง บริบทภาพรวมที่เป็นแนวโน้มสังคมไทยในอนาคต ดังต่อไปนี้

จินตนา สุจจานันท์ (2554) สามารถสรุปประเด็นเกี่ยวกับอนาคตได้ดังนี้

1. ยุคแห่งการสื่อสารฉับพลัน เพราะความสามารถในการเรียกค้นข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การสื่อสารทุกรูปแบบมีความรวดเร็วมากขึ้น เปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิต การทำธุรกิจ การศึกษา ชีวิตครอบครัว การทำงาน และการจัดการด้านอื่นๆ อย่างสิ้นเชิง ข้อมูลต่างๆ จะถึงมือผู้รับเร็วขึ้น มากขึ้นและกลั่นกรองน้อยลงตามมาด้วยเช่นกัน

2. โลกที่ไร้พรมแดนทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารและทำธุรกรรมทางการเงินทำให้ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็วเช่นกัน

3. อเมริกายังคงเป็นผู้นำทางด้านนวัตกรรมอิเล็กทรอนิกส์, การรวมกลุ่มของประเทศจะมีมากขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งและอำนาจในการต่อรอง, ประเทศเล็ก ๆ จะมีการบริหารจัดการที่ดีล้ำหน้ามาก เช่น สิงคโปร์ ฟินแลนด์ ขณะที่จีนจะเป็นประเทศที่มีบทบาทต่อสังคมโลกอย่างมากในทุกๆ ด้านอันมาจากการเปิดประเทศ

4. การขยายโอกาสทางการค้ากว้างไกลผ่านอินเทอร์เน็ต และการเรียนรู้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

5. สังคมบริการที่ไม่ต้องใช้คน เช่น ทำงานด้วยระบบออนไลน์ หรือมีหุ่นยนต์ปฏิบัติการแทนทั้งหมด หรือใช้เครื่องอัตโนมัติ หลายภาคส่วนงานบริการ การขาย การให้ข้อมูลลูกค้า ฯลฯ จะทำโดยไม่ต้องใช้คนอีกต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

6. โครงสร้างองค์กรเปลี่ยน จากเดิมที่องค์กรขนาดใหญ่มีบทบาทมากในอนาคตแม้เป็นองค์กรใหญ่ก็ต้องกระจายย่อยแบ่งส่วนให้ไปคิดและดำเนินการเองเพื่อให้ทันกับตลาดที่มีความต้องการหลากหลาย โครงสร้างการทำงานเป็นแนวกว้างมากกว่าแนวลึก รวมทั้งโอกาสที่บริษัทเล็กๆ จะเติบโตเพราะสามารถคิดงานที่แตกต่างออกไปแข่งกับบริษัทใหญ่ๆ ได้

7. คนจะให้ความสนใจกับการพักผ่อน ท่องเที่ยว และเรียนรู้ตลอดชีวิตมากขึ้น

8. รูปแบบการทำงานมีหลากหลายรูปแบบมากขึ้น เช่น บุคคลที่รับทำงานเฉพาะโครงการ ซึ่งให้รายได้สูงและทำในช่วงระยะเวลาหนึ่ง บุคคลที่ทำงานไม่เต็มเวลา เช่น วันเว้นวัน เฉพาะฤดูร้อน เฉพาะปิดเทอม ฯลฯ บุคคลที่ทำงานอิสระ ทำคนเดียว ทำกับเพื่อนไม่กี่คน หรือทำกับครอบครัวขนาดไม่ใหญ่มาก บริหารจัดการเวลาทำงานเอง

9. ไม่มีอาชีพที่ผู้หญิงทำไม่ได้ ความกดขี่ทางเพศลดลงอย่างมากจนแทบจะเท่าเทียมอย่างสมบูรณ์

10. งานวิจัยและข้อมูลเกี่ยวกับสมองของมนุษย์จะมีออกมาจำนวนมาก เพราะนับจากระยะเวลาที่เริ่มศึกษา เวลานี้คือช่วงระยะที่ได้ผลงานวิจัยเหล่านั้นแล้ว

11. ความสับสนระหว่างการกลืนวัฒนธรรมหรือคงวัฒนธรรม เนื่องด้วยความรวดเร็วในการเดินทาง การเข้าถึงข้อมูลทำให้ความเชื่อมโยงกันระหว่างผู้คนเหมือนไม่ได้ห่างไกลกัน วัฒนธรรมความชอบเริ่มขยายวงกว้างจนแทบจะเหมือนกันระหว่างสองมุมโลก โดยที่มีความขัดแย้งอีกส่วนหนึ่งเห็นว่าการได้รับวัฒนธรรมเร็วเกินไปจะทำให้สูญเสียความเป็นตนเอง และเกิดเป็นกระแสอนุรักษ์นิยม การรักตัวตน รักชาติตามมา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

12. การผลิตแรงงานแบบเดิมอาจจะทำให้คนตกงานเพราะมีงานรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมากและรูปแบบเดิมถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีหมดแล้ว เช่น พนักงานขาย พนักงานโต้ตอบลูกค้า ตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ

13. คนสูงอายุมีจำนวนมากขึ้นและยังกระฉับกระเฉง ในอนาคตจะมีคนกลุ่มนี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

14. กระแสทำเอง ในอนาคตผู้คนจะตระหนักถึงความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลของตนเอง เชื่อในศักยภาพของตนเอง ยินดีที่จะลองเสี่ยงลองทำ และต้องการทำหลายๆ อย่างเองโดยไม่ต้องรอหน่วยงานทำให้ เช่น ศึกษาเรื่องกฎหมาย ศึกษาและทดลองทำอาหารเอง ศึกษาวิธีการเขียนภาษี ซ่อมท่อประปาเอง

15. รูปแบบบริษัทที่เปิดให้ถือหุ้นเพื่อรับผลกำไรไปพร้อมๆ กันมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ

16. ชัยชนะของผู้บริโภค เพราะเข้าถึงสินค้าได้มากขึ้น เลือกได้มากขึ้น ซื้อได้กว้างขึ้น จับจ่ายได้เร็วขึ้น สามารถเลือกสิ่งที่ดีที่สุด ราคา คุณภาพ ร้านค้าหรือหน่วยงานที่ตรงความต้องการและความพอใจได้อย่างรวดเร็วเพราะเทคโนโลยี อันเป็นเหตุให้ผู้บริโภคมีอำนาจในการเลือกซื้อ เปรียบเทียบได้ดีมากยิ่งขึ้น

วิริยะ ฤๅชัยพาณิชย์ (2555) ในอนาคตจะมีอาชีพเกิดขึ้นใหม่จำนวนหนึ่งเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยี ส่งผลให้มีอาชีพใหม่ที่จะมาแรงในสังคมโลกและสร้างรายได้ดี ประเด็นเกี่ยวกับอาชีพและข้อมูลอื่นๆที่น่าสนใจเกี่ยวกับอนาคตมีดังนี้

1. อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและสร้างเกม เน้นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์หรือสามารถสร้างผลงานผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ ซึ่งลงทุนส่วนของความรู้ในการใช้โปรแกรมและคอมพิวเตอร์หนึ่งเครื่องเท่านั้น โดยเป็นเกมโทรศัพท์มือถือ เกมคอมพิวเตอร์ เครื่องสำหรับเล่มเกมโดยเฉพาะจะมีการจ้างงานเกี่ยวกับการผลิตเกมอีกหลายตำแหน่งและให้รายได้ดี หลายประเทศมีการเตรียมคนของประเทศตนเองให้เลือกอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับประเทศ เช่น อินเดีย สิงคโปร์ ที่เน้นสร้างและวางกรอบทิศทางของผู้เรียนไปในทางผลิตเทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่เพื่อหลีกหนีความยากจน

2. เจ้าของธุรกิจ หรือสร้างธุรกิจเป็นของตนเอง ในอนาคตอาชีพจะไปไกลเกินกว่า ครู หมอ ทนาย นักบัญชี นักวิเคราะห์หุ้น ฯลฯ จะเปิดกว้างมากขึ้น อยู่ที่ว่าใครจะมองเห็นโอกาสและจับอะไรเป็นธุรกิจ เช่น รับจัดทัวร์ตามนักร้องเกาหลี เปิดร้านกาแฟ เปิดพื้นที่ให้คนเข้ามาใช้อินเทอร์เน็ตและอ่านหนังสือ

3. อาชีพหรือธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับประเทศจีน ประเทศจีนเป็นมหาอำนาจที่มีคนจำนวนมากและคนเหล่านี้มีเงินพร้อมจับจ่าย ธุรกิจทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับจีนจะเติบโตอย่างรวดเร็วในอนาคต ดังนั้นบางบริษัทจะเริ่มเปิดสาขาในจีน การมีบุคลากรในประเทศที่สามารถพูดภาษาจีนได้จะได้เปรียบเป็นอย่างยิ่ง

4. สาขาวิชาที่ควรสนับสนุนให้เรียนเพราะมีโอกาสเติบโตสูง หางานง่ายในอนาคตคือ บริหารธุรกิจ บัญชี การจัดการ รัฐศาสตร์ กฎหมายการเมืองการปกครอง เศรษฐศาสตร์การจัดการระหว่างประเทศ สาขาที่เกี่ยวกับการวางแผนภาษี การตลาด การบริหารบุคคล การโรงแรมและการท่องเที่ยว การขนส่งระหว่างประเทศ การเดินเรือ การบินพลเรือน การวิจัยการตลาด มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ อักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5. การศึกษาจะไม่เน้นเรียนต่อที่ต่างประเทศอีกต่อไป แต่จะเน้นเรียนในประเทศที่เป็นหลักสูตรนานาชาติหรือมหาวิทยาลัยที่มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศเป็นต้น

6. อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสื่อ หรือสร้างข้อมูลที่นำเสนอได้ผ่านอินเทอร์เน็ตจะมีความต้องการสูงมาก เพราะเป็นสื่อที่ทุกคนอยากลงทุนเนื่องจากค่าใช้จ่ายต่ำแต่คนเข้าถึงสูงมากที่สุดในตอนนี้ การเป็นนักเขียนภาพประกอบ นักออกแบบสื่อ การเขียนข่าวออนไลน์ รวมไปถึงอาชีพรับโต้ตอบกลุ่มลูกค้าของหน่วยงาน องค์กร ฐานลูกค้า ฐานสมาชิก ผ่านระบบออนไลน์ รวมถึงช่องทางการสื่อสารออนไลน์ทั้งหมดจะมีความต้องการสูงมากตามมาเช่นกัน เช่น Facebook, Line และอื่นๆ

7. การสร้างช่องทางซื้อขายโดยไม่เห็นหน้าผู้ขายจะมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ การซื้อขายทุกอย่างทำผ่านระบบออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น ดูภาพยนตร์ ตั๋วเครื่องบิน บัตรคอนเสิร์ต หนังสือ เสื้อผ้า โทรศัพท์ ผ่าน Ebay, Etsy, Facebook, Line, Instagram หรือแม้แต่เว็บที่สร้างขึ้นเองขององค์กรเพื่อสนับสนุนการซื้อขายโดยไม่เห็นหน้าผู้ขาย เป็นต้น

8. ภัยพิบัติทางธรรมชาติจะมีมากขึ้นทั้งประเทศทั่วโลก สาขาวิชาเรียนที่ประเทศต้องการสร้างโดยด่วนก็คือ สาขาที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศ เพราะแต่ละประเทศตระหนักแล้วว่าภัยพิบัติจะเกิดมากขึ้นเรื่อยๆ และต้องเตรียมประเทศของตนให้พร้อมดังนั้นการเตรียมนักวิชาการที่มีความรู้ให้มากที่สุด เร่งสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับประเทศและแนวทางป้องกันให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุดเป็นสิ่งที่หลายประเทศเตรียมลงทุนอย่างยิ่งยวด

9. กระแสสีเขียว ประหยัดพลังงาน ประหยัดทรัพยากร จะมีบทบาทสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะสังคมโลกตระหนักถึงทรัพยากรที่ร่อยหรอและหมดไปได้ ดังนั้นการที่บุคคลในประเทศสามารถคิดค้นเทคโนโลยี นวัตกรรม วิธีช่วยลดการใช้ทรัพยากรหรือพลังงานลงได้จะได้รับการตอบรับเป็นอย่างดียิ่ง

10. ผลิตภัณฑ์สำหรับคนไม่ป่วย การคิดค้นยารักษาโรคได้นับเป็นความภาคภูมิใจแต่ก็ยากกว่าจะทำสำเร็จ ในขณะเดียวกัน กลุ่มที่ต้องการรับประทานยารักษาโรคกลับต้องการผลิตภัณฑ์ที่ช่วยให้แข็งแรงยิ่งขึ้น ยืดอายุยาวนานขึ้น ซึ่งกระแสนี้มาเร็วและเหมือนจะแรงกว่ากระแสรักษาโรคด้วยซ้ำ อาทิอาหารเสริม ศัลยกรรมเพื่อความสวยงาม สเต็มเซลล์

พงษ์ ผาวิจิตร (2556) ได้กล่าวถึงแนวโน้มอนาคตไว้โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1. ในอนาคต ความโหยหาสถานที่เพื่อพบปะซึ่งเป็นที่สาธารณะจะมีมากขึ้น เพราะเทคโนโลยีทำให้เราออกห่างจากสังคมแบบพบปะ แต่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมอย่างไรก็เลี่ยงไม่ได้ เราจึงต้องการสถานที่พบปะเพื่ออยู่ร่วมกันโดยอาจจะปฏิสัมพันธ์กันหรือไม่ก็ได้ รวมไปถึงพื้นที่พบปะออนไลน์เพื่อจำลองการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเพิ่มจำนวนขึ้นและมีบทบาทสำคัญมากขึ้น เช่น Facebook, Pinterest และ Instagram

2. ด้วยเทคโนโลยีคนขายสามารถเป็นผู้ซื้อได้และผู้ซื้อสามารถเป็นคนขายได้ (Prosumerization) ในขณะเดียวกัน

3. ต้องมีการจัดระเบียบเรื่องสิทธิส่วนบุคคลใหม่ เพราะด้วยเทคโนโลยีการบุกรุกพื้นที่ส่วนตัวทำได้ง่ายขึ้นมาก เช่น กล้องวงจรปิด การเข้าไปดูจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่น การเข้าบัญชีออนไลน์ของผู้อื่น

4. การกำหนดสิ่งที่มีคุณค่าขึ้นมาเองใหม่ (Commoditization) ในอนาคตของที่มีค่าไม่ใช่ของที่มีน้อยต้องแย่งชิง หรือเป็นของขาดแคลน แต่เป็นของแพร่หลายเข้าถึงคนมากถึงมีค่า เช่น เพลงที่มีคนดาวน์โหลดจำนวนมาก ยอดการเข้าถึงวีดิทัศน์ที่มีจำนวนมาก

5. รูปแบบของอาชีพจะเปลี่ยนไปแบบไม่จำกัด และคนคนหนึ่งอาจมีช่องทางในการหารายได้มากกว่าหนึ่งช่องทางเป็นเรื่องปกติ

6. เกิดระบบการจัดการฐานข้อมูลขนาดใหญ่ หรือ Big Data เพราะปริมาณของเนื้อหา รูปภาพที่เปิดให้ใครก็สามารถนำขึ้นระบบได้ ทำให้ข้อมูลมีจำนวนมหาศาล ความเร็วในการเรียกข้อมูลที่มหาศาลจึงมีบทบาทสำคัญ โดยต้องสามารถเรียกข้อมูลที่หลากหลาย เช่น ภาพ ข้อความ ภาพเคลื่อนไหว สี องค์ประกอบและคุณลักษณะอื่นๆ ยิ่งแยกได้มากยิ่งดี และแยกได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ส่งผลให้ทักษะที่บุคคลต้องมีในอนาคตคือ ระลึกและเรียกใช้ข้อมูลของตนเองได้ มีความรู้ความเข้าใจในสารสนเทศนั้นๆ (Information Literacy) จัดการตีความข้อมูลของตนเองได้ และมีจิตสาธารณะแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาดของส่วนรวม

7. สิ่งที่บุคคลในอนาคตจะต้องมีคือ บันทึกช่วยจำ หมายเลขโทรศัพท์ที่บันทึกแล้ว อีเมลอย่างน้อย 2 บัญชีที่มาจากคนละค่าย พื้นที่เก็บข้อมูลในอากาศหรือ Cloud สังคมออนไลน์ที่ใช้ประจำ RSS เพื่อดึงข้อมูลที่สนใจมาให้อัตโนมัติ วิทยุและโทรทัศน์ออนไลน์ เป็นต้น รวมไปถึงความสามารถในการเล่าเรื่องผ่านสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เขียนเข้าใจง่าย มีภาพประกอบดึงดูดและนำเสนอในช่วงเวลาที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

8. รูปแบบชีวิต Just in time คือการปรับเปลี่ยนหรือการเข้าถึงบางสิ่งบางอย่างทันทีโดยปัจจุบันทันด่วน เช่น ปกติการเขียนวิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่างๆ กว่าจะเขียนออกมาได้ต้องกลั่นกรอง ศึกษาหรือมีความเข้าใจประเด็นนั้น ๆ เป็นอย่างดี จึงจะวิพากษ์ได้ แต่ด้วยเทคโนโลยีปัจจุบันเปิดโอกาสให้มีการแสดงความเห็นได้อย่างอิสระ จึงต้องเขียนให้เร็ว กลั่นกรองให้น้อย และลงสื่อออนไลน์ให้เร็วที่สุดยิ่งดี การทำธุรกิจต่างๆ จะเน้นให้เวลาในการตัดสินใจน้อยลงมาก ๆ เพราะยิ่งมีเวลาตัดสินใจน้อยเท่าไหร่ ยิ่งเปิดโอกาสในการปิดการขายหรือแนวโน้มในการตอบตกลงมีมากขึ้น ธุรกรรมอันต้องใช้พิกัดของคนหรือสถานที่อย่างปัจจุบันทันทีมีมากขึ้น ด้วยรูปแบบชีวิตดังกล่าว เราจะพบเห็นสังคมที่มีบุคคลที่ทนรอไม่ได้จำนวนมากขึ้น เช่น หากมีปัญหาต้องแก้ทันที ร้องเรียนทันที ก่อการร้ายทันที ระเบิดทันที ยิงทันที ก่อม็อบทันที Banned ทันที เป็นต้น

9. ผู้หญิงเป็นใหญ่ ในอดีตหลายหมื่นปี ผู้หญิงคือผู้นำและนำได้ดีอย่างมีเมตตาธรรม ปัจจุบันเหตุการณ์ที่ผู้หญิงเป็นผู้นำจะกลับมาอีกครั้งเพราะการศึกษาที่ให้ผู้หญิงสูงขึ้น จำนวนผู้หญิงโสดที่มากขึ้น นโยบายส่งเสริมให้มีบุตรน้อย เวลาที่มีมากขึ้น งานแรงงานลดน้อยลงเรื่อยๆ การพึ่งพาผู้ชายลดน้อยลงมาก กระแสการตั้งครรภ์โดยไม่แต่งงาน ไม่มีสามี มีมากขึ้น จะส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว

10. เศรษฐกิจสีเขียว หรือ Green Economy ความบีบคั้นความเป็นสังคมเมือง เทคโนโลยี การคมนาคม ความเครียดที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้บุคคลโหยหาพื้นที่สีเขียวมากขึ้น และความต้องการนี้จะยิ่งมากขึ้นในอนาคต ดังนั้นกิจกรรมหรือธุรกิจใดที่ตอบสนองสิ่งนี้จะได้รับความสนใจหรือมีราคาแพง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

11. การประเมินผู้บริโภคทำได้ง่ายขึ้น หรือ Sensing Customer เช่น กล้องวงจรปิดที่มีจำนวนมากและมีอยู่ทุกที่สามารถช่วยประเมินผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี สอบถามผ่านระบบออนไลน์ การตรวจสอบต่างๆ ที่ประชาชนสามารถทำได้ด้วยตนเอง เช่น สารปนเปื้อนในอาหาร

12. ลัทธิอเมริกันใหม่จะมาแทนลัทธิอเมริกันเก่า การพึ่งพาอเมริกาจะน้อยลง จะมีประเทศที่ยิ่งใหญ่ที่มาดึงและคานอำนาจแทนอเมริกา เช่น จีน ญี่ปุ่น ฯลฯ

13. ความโปร่งใสในตนเอง หรือ Transparent Self ความตื่นตัวเรื่องจริยธรรมจะมีสูงขึ้นมาก ว่าถูกต้องหรือไม่ โกงหรือไม่ มีพิรุธหรือไม่ กระแสต้องการการตรวจสอบจะรุนแรงขึ้นในตัวบุคคลและจะมีเทคโนโลยีมารองรับการตรวจสอบมากขึ้น

14. ความพอเพียง หรือ Sufficiency คนจะหันกลับมาสนใจเรื่องของความพอเพียงในชีวิต ความสุขในชีวิตมากขึ้น เห็นได้จากหนังสือที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ 100 สิ่งที่ควรทำ

ก่อนตาย สถานที่ที่ต้องไปก่อนตาย ฯลฯ ต้องการชีวิตที่ช้าลง หรือ Slow Life การค้นหาคำตอบของการใช้ชีวิตที่มีคุณภาพควรเป็นอย่างไร

15. มิติที่ซับซ้อนของโลกเสมือนจริงกับโลกจริง วิทยาการเกี่ยวกับการจำลองโลกเสมือนจริงจะมีรายละเอียดมากขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ในรูปแบบของเกม การจำลองสถานที่ต่างๆ ที่มีความเหมือนจริงมากยิ่งขึ้น สังคมบนพื้นที่เสมือนที่จะมีกฎระเบียบ มีการใช้เงินหาเงิน อาชีพ และสามารถสร้างรายได้เมื่อออกมาสู่โลกจริงด้วย เหล่านี้จะมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ

16. ปฏิวัติการศึกษา ในอนาคตผลงานวิจัยทางด้านสมองจะออกมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งย่อมกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ความเข้าใจเพื่อออกแบบวิธีการเรียนการสอนที่ดียิ่งขึ้นต่อไป การศึกษาภาคบังคับจะฟรี แต่การศึกษาที่มีคุณภาพจะแพงขึ้นเรื่อยๆ การแข่งขันและลงทุนธุรกิจทางด้านการศึกษาจะมีขึ้นเพราะในโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วการศึกษาที่ได้จากโรงเรียนไม่เพียงพออีกต่อไป รวมถึงการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้ลูกด้วยตนเองหรือ Homeschool จะมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตลอดจนโรงเรียนเสมือนเช่น Virtual School จะเริ่มเข้ามาให้พวกเราเห็นเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น และในอนาคตจะมีรูปแบบการเรียนรู้อย่างร่วมมือโดยใช้เกมที่เล่นเป็นทีมเป็นเทคนิคในการจัดการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าด้านบริบทภาพรวมของอนาคตมีผู้กล่าวไว้หลายท่าน โดยสามารถสรุปโดยรวมได้ดังนี้

1. การเชื่อมต่อของโลกที่ไร้พรมแดน ด้วยประสิทธิภาพของเทคโนโลยีจะส่งผลให้ความสามารถในการสื่อสารทำได้อย่างรวดเร็ว หลากหลายช่องทางเป็นเหตุให้การสื่อสารถึงกันทั้งบุคคลกับบุคคล หรือบุคคลกับข้อมูลต่างๆ ทำได้อย่างรวดเร็วฉับพลัน เข้าถึงได้ทั่วโลก

2. พื้นที่เสมือนเพิ่มขึ้น ด้วยประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต พื้นที่เสมือนในการค้าขายจะเกิดขึ้นจำนวนมาก รวมไปถึงการเข้าถึงบริการอื่นๆ ลดการเผชิญหน้ากันของบุคคล แต่เข้าถึงข้อมูลและบริการนั้นๆผ่านพื้นที่ที่สร้างขึ้นออนไลน์แทน เช่น ซื้อบัตรชมภาพยนตร์ ซื้อของจับจ่ายใช้สอย การเข้าถึงบทเรียนออนไลน์จากมหาวิทยาลัยชั้นนำต่างๆ

3. อัตราการโตของความรู้และข้อมูล รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว ในอินเทอร์เน็ตขนาดมหาศาล ความรู้สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา ปริมาณความรู้ก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

มากเช่นกัน และเข้าถึงได้ด้วยอินเทอร์เน็ต บุคคลต้องเรียนรู้วิธีการเข้าถึงข้อมูล การเลือกสรร วิเคราะห์ข้อมูลที่มีจำนวนมากนั้นแทน (Information Literacy)

4. การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เนื่องด้วยอัตราการโตของความรู้ ข้อมูลข่าวสารและสามารถเข้าถึงเรียนรู้ได้เองตลอดเวลา กระแสการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นจำนวนมากกับประชาชนทุกประเทศด้วยเหตุดังกล่าว

5. อาชีพใหม่ๆที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลในอินเทอร์เน็ต การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ การทำพื้นที่เสมือน เกมที่มีความเสมือนจริงมากยิ่งขึ้น การทำ Application เพื่อรองรับบริการประเภทต่างๆ ทั้งหน่วยงานเล็กและใหญ่ บุคคลจำนวนมากจะมีอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ

6. บุคคลให้ความสนใจเรื่องของสมอง การเรียนรู้ของมนุษย์ อายุวัฒนะ การกำจัดโรคภัย พลังงานทดแทน เทคโนโลยีประหยัดพลังงาน และวิธีก้าวผ่านภัยพิบัติ ความรู้และเทคโนโลยีในประเด็นที่กล่าวมาจะเพิ่มขึ้นจำนวนมหาศาล

7. เกิดพื้นที่ให้บุคคลพบปะกันเพื่อทำกิจกรรมของตนเอง เพื่ออ่านหนังสือ เพื่อปฏิสัมพันธ์กันจะมีมากขึ้น เพราะมนุษย์จะพยายามหาหนทางที่จะปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างมากขึ้น เนื่องจากโอกาสในการเผชิญหน้าระหว่างบุคคลกับบุคคลลดลงมาก

8. การเปลี่ยนแปลงประเทศมหาอำนาจ คาดว่าจะมีมหาอำนาจใหม่หรือการลดบทบาทลงของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตอนที่ 8 : เทคนิควิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้กล่าวถึง เทคนิควิธีวิจัยแบบผสมผสาน ดังต่อไปนี้

วัลนิกา ฉลากบาง (2560) กล่าวว่า การวิจัยแบบผสมผสานเกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1959 หรือ พ.ศ. 2502 โดย Campbell และ Fiske เป็นผู้แนะนำให้ใช้วิธีเก็บข้อมูลเชิงปริมาณหลายๆ วิธี และเพิ่มวิธีเชิงคุณภาพเข้าไปในการศึกษาเชิงปริมาณด้วย ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ หลังจากนั้นก็มีนักวิชาการอีกหลายคน แสดงทัศนะเกี่ยวกับการผสมผสานวิธีเก็บข้อมูล เช่น Sieber Bryman, Reichardt & Rallis เป็นต้น จนกระทั่ง ค.ศ. 2003 หรือ พ.ศ. 2546 Creswell ได้เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบผสมผสาน ต่อมาใน ค.ศ. 2005 หรือ พ.ศ. 2548 การวิจัยแบบผสมผสานได้รับการยอมรับมากขึ้นจนมีการตีพิมพ์วารสารชื่อ Journal of Mixed Methods Research

การวิจัยแบบผสมผสานมีชื่อที่ใช้เรียกแตกต่างกัน เช่น การวิจัยพหุวิธี (Multi-methods) การวิจัยพหุกลยุทธ์ (Multi-strategy) การวิจัยแบบผสมวิธีวิทยา (Mixed methodology) ซึ่งการวิจัยแบบผสมผสาน เป็นการแสวงหาความรู้ ความจริงด้วยการใช้วิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกันในระยะเวลาใด ระยะหนึ่งหรือใช้ต่อเนื่องกัน ในระยะเวลาที่ต่างกัน แล้วนำผลการวิจัยที่ได้จากแต่ละวิธีมาสรุปร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสิ่งที่ศึกษา

Mcmillan (2010) กล่าวว่า การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) เป็นการออกแบบแผนการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่งหรือหลายประการ ดังนี้

1) เพื่อเป็นการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ให้เกิดความเชื่อมั่นในผลการวิจัยมากขึ้น

2) เพื่อเป็นการเสริมให้สมบูรณ์หรือเติมให้เต็ม เช่น ตรวจสอบประเด็นที่ซ้ำซ้อนหรือประเด็นที่แตกต่างของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

3) เพื่อเป็นการริเริ่ม ค้นหาประเด็นที่ผิดปกติ ค้นหาประเด็นที่มีความขัดแย้ง หรือทัศนคติใหม่ ๆ

4) เพื่อเป็นการพัฒนา นำเอาผลการวิจัยในขั้นตอนหนึ่งไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับการวิจัยในอีกขั้นตอนหนึ่ง

5) เพื่อเป็นการขยายให้งานวิจัยมีขอบข่ายที่กว้างขวางขึ้น

การวิจัยแบบผสมผสานเป็นการวิจัยที่ใช้ในวิธีวิทยาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วนำผลการวิจัยมาสรุปร่วมกันทั้งนี้ เพื่อให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์ที่สุด สำหรับประเด็นในการผสมผสานวิธีนั้น จะครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดปัญหาวิจัย การกำหนดวิธีการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมายและการสรุปอ้างอิง นอกจากจะผสมผสานกันระหว่างวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังมีการผสมผสานข้อมูลที่มีลักษณะต่างกันและการใช้ผู้ศึกษาที่ต่างกันอีกด้วย

Creswell (2009) กล่าวว่า การวิจัยแบบผสมผสานสามารถแบ่งการผสมผสานเป็น 2 ลักษณะ คือ การผสมผสานวิธีรวบรวมข้อมูลหลายๆ วิธีในการวิจัย (Mixed Methods) และการผสมผสานรูปแบบของการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Models) ซึ่งอาจผสมผสานโดยให้น้ำหนักความสำคัญกับการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเท่าเทียมกันหรือผสมผสานในลักษณะวิธีหลักวิธีรอง กล่าวคือ ให้น้ำหนักความสำคัญกับการดำเนินการวิจัยแบบใดแบบหนึ่งมากกว่าอีกแบบหนึ่งทั้งในระยะเดียวกันหรือในระยะที่ต่างกันของการวิจัย สำหรับการผสมผสานรูปแบบนี้ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกรูปแบบการวิจัยไว้ 4 ประการ คือ ระดับการเชื่อมโยงของผลการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ (Integration) ระดับความสำคัญของผลการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ (Priority) เวลาในการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ (Timing)

และช่วงเวลา และวิธีการผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixing) การวิจัยแบบผสมผสานยึดปรัชญาปฏิบัตินิยม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความเชื่อพื้นฐานในการแสวงหาความจริงที่เน้นผลลัพธ์จากการปฏิบัติ มุ่งการแก้ปัญหามากกว่าการยึดติดวิธีวิจัย ใช้วิธีเก็บข้อมูลหลากหลายวิธี และมุ่งที่การปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริง

Creswell (2009) กล่าวว่า ได้แบ่งแบบแผนการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนี้

1) การวิจัยแบบผสานวิธีแบบแผนสามเส้า (Triangulation Design) เป็นแบบแผนการวิจัยแบบผสมผสานวิธีที่ใช้วีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการดำเนินการวิจัยเพื่อหาคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งเพียงระยะเดียว และให้น้ำหนักความสำคัญเท่า ๆ กัน ลักษณะปัญหาหรือคำถามการวิจัยสามารถใช้วิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพศึกษาหาคำตอบร่วมกันในประเด็นเดียวกันได้ โดยข้อมูลที่ได้จากวิธีการทั้งสองจะนำมาเปรียบเทียบและสรุปตีความอธิบายร่วมกัน

2) การวิจัยแบบผสมผสานวิธีแบบแผนรองรับภายใน (Embedded Design) เป็นแบบแผนการวิจัยทั้งที่เป็นการศึกษาระยะเดียว (One-phase Study) และสองระยะ (Two-phase Study) ต่อเนื่องกัน โดยมีการจัดให้วิธีการหนึ่งเป็นหลักและให้อีกวิธีการหนึ่งเป็นรอง เพื่อศึกษาหาคำตอบต่างประเด็นกันในระยะเวลาเดียวกันหรือต่อเนื่องกัน โดยคาดหวังว่าคำตอบที่ได้จากวิธีการรองสามารถนำไปช่วยเพิ่มเติมความสมบูรณ์ของผลที่ได้จากวิธีการหลัก โดยการจะเลือกใช้วิธีการใดเป็นหลักนั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ

3) การวิจัยแบบผสมผสานวิธีแบบแผนเชิงอธิบาย (Explanatory Design) เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีแบบสองระยะต่อเนื่องกัน (Two-phase Mixed Method Design) โดยเริ่มต้นการศึกษาระยะแรกด้วยวิธีการเชิงปริมาณก่อน ตามด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยอาศัยผลการวิจัยจากระยะที่หนึ่งเพื่อต่อยอดเป็นปัญหาวิจัย และดำเนินการวิจัยในระยะที่สองต่อไป

4) การวิจัยแบบผสมผสานวิธีแบบแผนสำรวจบุกเบิก (Exploratory Design) เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีแบบสองระยะต่อเนื่องกัน โดยจะเริ่มต้นด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพก่อน แล้วจึงตามด้วยวิธีการเชิงปริมาณในระยะต่อมา ซึ่งแบบแผนสำรวจบุกเบิกนี้นิยมใช้ในการค้นหาตัวแปร หรือสร้างกรอบทฤษฎีสำหรับการวิจัย ตลอดจนการพัฒนาเครื่องมือสำหรับแบบวัดต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวิจัยแบบผสมผสานเป็นการวิจัยที่ใช้ในวิธีวิทยาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แล้วนำผลการวิจัยมาสรุปร่วมกันเพื่อให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์ที่สุด การผสมผสานกันอาจอยู่ในลักษณะของเชิงปริมาณเป็นหลัก เชิงคุณภาพเป็นรอง หรือสลับกันก็ได้ หรือเท่าเทียมกันก็ได้เช่นกัน การผสมผสานวิธีนั้น จะครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดปัญหาวิจัย การกำหนดวิธีการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมายและการสรุปอ้างอิง

ตอนที่ 9 : งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปรายละเอียดงานวิจัยได้ตามด้านล่างต่อไปนี้

สุภณิดา ปุสุรินทร์คำ (2549) ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการแบ่งปันความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาความเป็นชุมชนนักปฏิบัติของครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันของกรุงเทพมหานคร กระบวนการวิจัยสามารถสรุปได้คือรวบรวมความเห็นของครูจำนวน 350 คน จากนั้นสร้างรูปแบบการแบ่งปันความรู้จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนักปฏิบัติ จากนั้นทำการทดลองโดยใช้คนจำนวน 20 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ใช้ระยะเวลา 4 สัปดาห์ และให้ผู้ทรงคุณวุฒิรับรองรูปแบบที่ทดลองใช้นั้น ๆ ผลการวิจัยพบว่า ครูในกลุ่มตัวอย่างมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดีระหว่างกัน ช่วยเหลือกัน มีคุณลักษณะของชุมชนนักปฏิบัติอย่างมาก เป็นรูปแบบที่เหมาะสม โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นที่ต้องการของครูในกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างยิ่ง

วิชุดา กิจธรธรรม (2549) ทำวิจัยเรื่อง การคาดการณ์อนาคตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : การประยุกต์ใช้เทคนิคเชิงปริมาณและคุณภาพ วัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือเพื่อนำเสนอนโยบาย ยุทธศาสตร์หรือแผนการดำเนินงานที่จะนำไปสู่ภาพอนาคต โดยมีกระบวนการวิจัยคือ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ผลกระทบ และแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้น จากนั้นศึกษาภาพอนาคตที่เกิดขึ้นในปี 2554 ของคณะ แล้วนำเสนอนโยบายที่จะนำคณะครุศาสตร์ไปสู่ภาพอนาคตนั้น ๆ โดยเก็บข้อมูลจาก นิสิต คณาจารย์ ผู้บริหาร รวม 16 คน ผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 6 คน ผลงานวิจัยพบว่า มีปัญหาจากจำนวนนิสิตใหม่ที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ นโยบายของรัฐบางข้อเป็นอุปสรรคในการทำงาน เช่น ลดกำลังคน วิธีการประเมินการทำงานแบบใหม่ ระบบประกันคุณภาพภายในภายนอก งบการลงทุนด้านการวิจัยต่ำ ความต้องการพัฒนาบุคลากรตามวิทยฐานะมีสูงมาก ในอนาคตสามารถชี้ได้ว่าแรงกดดันจะมีสูงขึ้น เนื่องจากการแข่งขันทางด้านบริการการศึกษาจะสูงขึ้นมาก แม้คะแนนของคณะจะมีความสามารถในการแข่งขันสูง มีเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนจำนวนมาก ดังนั้นนโยบายหลักๆที่สำคัญคือเร่งเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางด้านบริการวิชาการให้สูงขึ้นอีก ขยายฐานการแข่งขันไปสู่ระดับสากล ขยายการจัดการศึกษาด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อขยายขอบเขตการให้บริการทางการศึกษาที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

พัชริกา ปันล้น (2552) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวโน้มการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา และแผนกลยุทธ์องค์กรวิชาชีพครูของประเทศไทยด้วยเทคนิค EDFR งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ วิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษาในอนาคต วิเคราะห์กลยุทธ์ขององค์กรวิชาชีพครูในอนาคต ด้วยเทคนิค EDFR โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิชาชีพทางการศึกษา และองค์กรวิชาชีพครูจำนวน 26 คน ดำเนินการเก็บข้อมูล 3 รอบ สัมภาษณ์ในรอบแรก รอบที่สองและที่สามเป็นแบบสอบถาม จากนั้นวิเคราะห์ค่าทางสถิติเพื่อหาฉันทามติ ผลงานวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ในอนาคตเทคโนโลยีสารสนเทศจะมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด รวมไปถึงอิทธิพลของอาเซียน ในอนาคตผู้เรียนจะต้องเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น และเพิ่มขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ครูต้องจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น การพัฒนาทักษะในการเรียนรู้นอกห้องเรียน ทักษะการคิด วิเคราะห์ ทักษะชีวิตอื่นๆต้องมีการสอนสอดแทรกเข้าไปเสมอ ผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูจะได้รับช่องทางในการพัฒนาตนเองที่หลากหลาย องค์กรที่เกี่ยวกับครูในอนาคตจะมีความทันสมัยและเป็นสากล ส่งผลให้ควรมีแผนกลยุทธ์เกี่ยวกับองค์กรที่ทำงานด้านครูดังนี้ ผลักดันให้ครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงของสังคมอย่างแท้จริง มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับอันเป็นสากล หน้าที่สำคัญคือ ควบคุม กำกับ ดูแล ส่งเสริม พัฒนาครู เน้นเพื่อให้ครูอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับของสังคมและมีความเป็นสากล

ปฐมพงษ์ ทะแสง (2552) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยจำแนกระดับความเต็มใจในการเรียนรู้ของครู โดยวัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือ เพื่อเปรียบเทียบระดับความเต็มใจในการเรียนรู้ของครู เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่จำแนกความเต็มใจในการเรียนรู้ของครู และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ครูไม่ต้องการเรียนรู้และครูที่ต้องการเรียนรู้ โดยใช้แบบสอบถามกับครูทั้งสิ้น 471 คน โดยสามารถสรุปผลงานวิจัยได้ดังนี้ ครูที่มีภูมิหลังที่แตกต่างกันจะมีระดับความเต็มใจในการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ปัจจัยสำคัญที่จำแนกความเต็มใจในการเรียนรู้ของครูคือ ความรับรู้ในความสามารถของตนเอง ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง แรงจูงใจ ทัศนคติต่อวิชาชีพ ปัจจัยสภาพแวดล้อม เช่น การได้รับโอกาสสนับสนุนความก้าวหน้า แหล่งเรียนรู้ที่ตรงความสนใจ โดยสามารถจำแนกกลุ่มของระดับความเต็มใจในการเรียนรู้ของครูได้อย่างถูกต้องร้อยละ 75.20 ปัจจัยที่จำแนกครูที่มีระดับความเต็มใจในการเรียนรู้กับไม่เต็มใจในการเรียนรู้มีความเหมือนกัน แต่ต่างกันในปัจจัยต่อไปนี้ แรงจูงใจ สภาพแวดล้อมโดยเฉพาะการได้รับการสนับสนุนให้ก้าวหน้าในอาชีพ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548a) ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: พิพิธภัณฑ์ โดย ศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี สังข์ศรี และคณะ ผลวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้แหล่งการเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ ควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและเผยแพร่ ธำรงรักษาแหล่งศึกษาค้นคว้า เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน และเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการบริหารควรแบ่งเป็นกลุ่มๆ ที่รับผิดชอบด้านต่างๆ กัน โดยมีการวางแผนงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว งบประมาณควรมาจากรัฐบาล หรือรวมตัวกันเป็นมูลนิธิเพื่อจัดหาเงินมาพัฒนาร่วมกัน บุคลากรที่ทำงานในแหล่งการเรียนรู้ต้องมีความรู้ตรงกับงาน ใจรัก ต้องรู้ภาษาต่างประเทศ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ หาความรู้ใหม่ๆ ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี และมีจำนวนเพียงพอต่อแหล่งการเรียนรู้นั้นๆ ต้องประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้มากขึ้น ทำการตลาด เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น และไม่ควรคิดค่าเข้าชมกับผู้เข้ามาใช้บริการ พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งควรรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทั้งในชุมชน ในประเทศและต่างประเทศ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548c) ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: ห้องสมุดประชาชน โดยรองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ ได้ผลงานวิจัยที่น่าสนใจสามารถสรุปได้ดังนี้ ควรผลักดันให้ห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากเดิมที่เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้และกิจกรรม เป็นเครือข่ายชุมชนแหล่งการเรียนรู้ประเภทห้องสมุดควรให้ความสำคัญกับความรู้เฉพาะในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาจัดกิจกรรมร่วมกันกับแหล่งการเรียนรู้ ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีมากยิ่งขึ้น จัดทำห้องสมุดเสมือนจริง รวมไปถึงพัฒนาบุคลากรให้ก้าวหน้าเท่าทันความเปลี่ยนไปของโลกและบทบาทที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดยบุคลากรที่ทำงานในแหล่งการเรียนรู้ต้องมีความรู้เรื่องการจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพิ่มเติม และเสริมสร้างให้ชุมชนเข้าใจและอยากเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548b) ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: สวนสาธารณะ โดยรองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ จุดมุ่งหมายหลักของแหล่งการเรียนรู้ประเภทนี้คือเพื่อนันทนาการและพักผ่อน ซึ่งไม่มีหน่วยงานใดดูแลโดยตรง ทำให้มักมีปัญหาเรื่องบุคลากร งานด้านวิชาการและงบประมาณ ดังนั้นแนวทางที่งานวิจัยเสนอคือ ควรมีหน่วยงานที่ดูแลโดยตรง และต้องพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และควรพัฒนาให้ทำงานเป็นเครือข่าย เน้นเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สนุกสนาน มีชีวิตชีวา และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มากขึ้น

รัชดา คงคาหลวง (2550) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านหนังสือ กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลงานวิจัยได้ดังนี้ ผู้ที่เข้ามาใช้บริการแหล่งการเรียนรู้มีอาชีพต่างกัน มีความต้องการในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่แตกต่างกัน และต้องพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีชีวิต (ห้องสมุดมีชีวิต) เหมาะสมสำหรับทุกเพศทุกวัย ให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิต มีบริการอินเทอร์เน็ต และมีการประชาสัมพันธ์ในวงกว้างเข้าถึงชุมชน และเมื่อจัดกิจกรรมเสร็จควรมีการประเมินผลกิจกรรมเสมอ

อภิรดี กันเดช (2551) ทำวิจัยเรื่อง แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560 สามารถสรุปผลวิจัยได้ดังนี้ ต้องเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้มากขึ้น เพราะจะช่วยสามารถให้บริการแหล่งการเรียนรู้ได้ทั่วถึงและเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น และต้องให้ความสำคัญในเรื่องของเครือข่ายการร่วมมือการจัดการแหล่งการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ในอนาคตห้องสมุดจะต้องเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่หลากหลาย

มากยิ่งขึ้นตรงใจผู้เข้ารับบริการ บริหารงานอย่างเป็นระบบในรูปแบบของคณะกรรมการ และมีการประเมินผลการทำงานที่หลากหลายวิธี

มนัญญา นวลศรี (2552) ทำวิจัยเรื่อง แนวทางในการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์ 3 แห่ง จากนั้นรวบรวมความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 20 ท่าน ด้วยการเก็บแบบสอบถามทั้งหมด 3 รอบ แล้วนำมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าความแตกต่างระหว่างค่ามัธยฐานกับฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ผลที่ได้จากงานวิจัยที่น่าสนใจคือ หากต้องการพัฒนาให้แหล่งการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ควรต้องมีแผนในการจัดการระยะสั้นและระยะยาว จัดให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ให้หน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับแหล่งการเรียนรู้มากกว่านี้ รวมไปถึงบุคลากรที่ทำงานในแหล่งการเรียนรู้ต้องมีใจรัก มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้ รวมถึงความรู้ความเข้าใจตามแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สุภามาศ อ่ำดวง (2554) ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ผลวิจัยดังนี้ จุดมุ่งหมายของแหล่งการเรียนรู้จะต้องเปิดรับให้ทุกคนทุกเพศทุกวัยที่มาใช้บริการได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบมีการมอบหมายตำแหน่งหน้าที่และแผนการดำเนินการแหล่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน บุคคลที่ทำงานในแหล่งการเรียนรู้ต้องมีความรู้ที่เกี่ยวข้องและมีใจรัก นอกจากประชาชนจะต้องเป็นผู้เข้ามาใช้บริการที่ดีแล้วควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมจัดกิจกรรมร่วมกับแหล่งการเรียนรู้ให้มากขึ้น และต้องมีภาคเครือข่ายในการวางแผนและดำเนินการแหล่งการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้บริหารงานได้อย่างเป็นระบบ

ลวพร สุกียาม่า (2558) ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับนักการศึกษานอกระบบผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบและกระบวนการเรียนรู้ของนักการศึกษานอกระบบในการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ได้แก่ ความต้องการและความสมัครใจเรียนรู้ความพร้อมในตนเอง เปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ในการพัฒนา ศรัทธาและเชื่อมั่นในตนเอง ประสบการณ์และความรู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จุดยืนและศรัทธาในอาชีพ เปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาตนเองของนักการศึกษานอกระบบในการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ได้แก่ สร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดสภาวะความพร้อมต่อการเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ควรส่งเสริม สนับสนุนให้นักการศึกษานอกระบบเกิดองค์ประกอบภายในตนเองในการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ควรสร้างกลไกที่สนับสนุน ส่งเสริมให้เครือข่าย และผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เข้ามาร่วมส่งเสริม สนับสนุน สิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับนักการศึกษานอกระบบ และควรสร้างกลไกที่สนับสนุน ส่งเสริม ให้นักการศึกษานอกระบบมีโอกาสแบ่งปันประสบการณ์และความสามารถเกี่ยวกับการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองต่อผู้อื่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

สุรัสวดี ศรีมาลา (2549) ทำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาตนเองของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูวิทยาลัยการอาชีพ ในเขตภาคเหนือผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาและวิธีการพัฒนาตนเองของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูวิทยาลัยอาชีพ ในเขตภาคเหนืออยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 2. เมื่อเปรียบเทียบสภาพปัญหาและวิธีการพัฒนาตนเองของครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู วิทยาลัยการอาชีพในเขตภาคเหนือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและฝึกงาน ปรากฏว่า สภาพปัญหาการพัฒนาตนเองและวิธีการพัฒนาตนเองตามการรับรู้ของครูและผู้บริหารไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิภา ปรัชญพฤทธิ์ (2561) ทำงานวิจัยเรื่อง การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สามารถสรุปผลวิจัยได้ว่า อุดมศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูปแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงในบริบทอุดมศึกษาหลายประการ ลักษณะผู้เรียน คุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ กระบวนทัศน์ทางสังคม ตัวแบบการศึกษา และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับแนวคิดใหม่เกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้ของอุดมศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องเรียน แต่ยังครอบคลุมถึงพื้นที่การเรียนรู้เสมือนจริงและพื้นที่การเรียนรู้นอกสถาบัน ต้องมีหลักการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้โดยทั่วไปและการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่เน้นมนุษย์หรือผู้ใช้เป็นสำคัญ รวมถึงการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุคใหม่ด้วย

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย (2558) ทำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1.คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม คือ พฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และพฤติกรรมการสะท้อนผลการเรียนรู้ 2. คุณลักษณะด้านเจตคติ คือ การมองเห็นคุณค่าในตนเอง การมองเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้าง การมองเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และการมองเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม 3. คุณลักษณะด้านทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบูรณาการความรู้ ทักษะการจัดการ ทักษะทางสังคม ทักษะทางอาชีพ และทักษะสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 4. คุณลักษณะด้านความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ด้าน

ประสบการณ์ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือ นโยบายภาครัฐ ควรให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง และสนับสนุนกองทุนเพื่อจัดพื้นที่การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เป็นต้นแบบในแต่ละจังหวัด นโยบายภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนทุนเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้หรือสร้างพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชนให้มีความทันสมัย มีการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเยาวชนให้มากขึ้น นโยบายภาคประชาสังคม ควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน นโยบายทางสถาบันทางสังคม ควรรณรงค์ให้คนในครอบครัวปรับบทบาทเป็นเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสนทนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2559) ทำงานวิจัยเรื่อง แนวความคิดการจัดการเรียนรู้ : การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ผลวิจัยดังนี้ ปัจจุบันเป็นยุคสารสนเทศซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองด้านการคิดวิเคราะห์โดยกระบวนการดีแคส (D=CAS Model) ซึ่งมีองค์ประกอบคือ 1) การศึกษาค้นคว้า (Discovery) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นจริง และเหมาะสม 2) การจับประเด็น (Capture) เพื่อให้ได้สาระที่เป็นประโยชน์จากการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์สรุปผลเป็นประเด็นสำคัญ 3) การนำความรู้ไปใช้ (Application) เพื่อให้เกิดการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานที่ได้จากการค้นคว้า การจับประเด็นสำคัญ ส่งผลต่อการเรียนรู้ และการจัดประสบการณ์ของผู้เรียน 4) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed Learning) เพื่อการพัฒนาตนเองให้เป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้น แสวงหาความรู้อยู่เสมอ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตอนที่ 10: กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีที่มาของกรอบแนวคิดการวิจัยดังต่อไปนี้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของ Chism (2006), Bickford and Wright (2006), Gee (2006), Kobza (2016), Hare and Dillion (2016), Dillion, Gilpin, Juliani and other (2016) สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จากทั้ง 6 แหล่ง

Chism (2006)	**Brickford and Wright (2006)**	**Gee (2006)**	**Kobza (2016)**	**Hare and Dillion (2016)**	**Dillion,Gilpin ,Juliani and other (2016)**
1.ความยืดหยุ่น	1.วางแผนร่วมกันกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด	1.กำหนดความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหา ให้ชัดเจน	1.มีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทาง	1.ตั้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน	1.สบายใจและปลอดภัย
2.ความสะดวกสบาย	2.เลือกหัวหน้าที่ช่วยดึงให้ทำงานเป็นกลุ่มก้อน	2.ความสะดวกสบาย	2.จัดสรรงบประมาณ	2.ระบุรูปแบบของสถานที่	2.มีเทคโนโลยีสารสนเทศ
3.การกระตุ้นประสาทสัมผัสรับรู้	3.พิจารณาการใช้งานจากมุมมองหลาย ๆมุม	3.ลำดับสิ่งสำคัญที่จะต้องอยู่ในพื้นที่การเรียนรู้	3.ลำดับสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในพื้นที่ ๆ	3.ออกแบบวิธีการใช้งาน	3.มีพื้นที่ออนไลน์หรือพื้นที่เสมือน
4.เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งหมด	4.รูปแบบของพื้นที่การเรียนรู้	4.เลือกสถานที่ ว่าเป็นรูปแบบใดที่ใด	4.สร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้รองรับหลากหลายการใช้งาน	4.ร่วมกันออกแบบพื้นที่การเรียนรู้
5.ไม่มีจุดรวมศูนย์ ทุกพื้นที่ใช้สอยได้ทั้งหมด สำคัญเท่า ๆกัน	5.วางแผนดำเนินการเรียนรู้ระยะยาว	5.วางแผนดำเนินการเรียนรู้ระยะยาว	5.วางแผนระยะยาว	-	-

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของ Chism (2006), Bickford and Wright (2006), Gee (2006), Kobza (2016), Hare and Dillion (2016), Dillion, Gilpin, Juliani and other (2016) ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นหลักการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ได้ดังนี้

1. **วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้**
2. **พื้นที่การเรียนรู้**
   - 2.1 มีความดึงดูด
   - 2.2 มีความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ
   - 2.3 มีความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย
   - 2.4 มีความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย
3. **สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ**
4. **สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน**
5. **กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้**
6. **ความเป็นไปได้**

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้** เพราะก่อนการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้นั้น สิ่งสำคัญคือมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของการจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้ เพื่อให้ทิศทางในการออกแบบชัดเจน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ ดังนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Chism (2006)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Bickford and Wright (2006)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Gee (2006)

ข้อ1 กำหนดความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหา ให้ชัดเจน เพราะความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดเนื้อหา ก็ถูกใช้ในการจัดตั้งวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้เช่นกัน

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Kobza (2016)

ข้อ1 มีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางให้ชัดเจน

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Hare and Dillion (2016)

ข้อ1 ตั้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Dillion, Gilpin, Juliani and other (2016)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

2. พื้นที่การเรียนรู้

ตามหลักการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ จะต้องมีหลักการจัดพื้นที่การเรียนรู้ดังต่อไปนี้ 1.) ความดึงดูด พื้นที่การเรียนรู้ใด ๆ ก็ตามหากจัดตั้งขึ้นจะต้องดึงดูดกลุ่มเป้าหมายให้เข้ามาใช้งาน 2.) มีความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ พื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ ต้องทำให้ผู้เข้ามาใช้งานรู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่จะเข้ามาใช้งาน 3.) มีความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย พื้นที่การเรียนรู้ที่ดี กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาใช้งานจะต้องรู้สึกสบายพื้นที่นั้น ๆ จะต้องมีความยืดหยุ่นต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ สูง ความอิสระเกิดขึ้นได้มากในพื้นที่การเรียนรู้ 4.) มีความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย พื้นที่การเรียนรู้ที่ดีจะต้องรองรับความต้องการที่จะใช้งานจากกลุ่มเป้าหมายได้ครบถ้วนหลากหลาย ทำให้พื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ มีประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาใช้บริการ ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Chism (2006)

ข้อ 1 ความยืดหยุ่น (ความหมายเดียวกันกับ ข้อ 2.1.3 และ 2.2.3 ของผู้วิจัย)

ข้อ 2 ความสะดวกสบาย (ความหมายเดียวกันกับ ข้อ 2.1.3 และ 2.2.3 ของผู้วิจัย)

ข้อ 3 การกระตุ้นประสาทสัมผัสรับรู้ (ความหมายเดียวกันกับ ข้อ 2.1.1 และ 2.2.1 ของผู้วิจัย) เพราะมีความหมายเดียวกันกับการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้ดึงดูด

ข้อ 5 ไม่มีจุดรวมศูนย์ พื้นที่ใช้สอยได้ทั้งหมด มีความสำคัญเท่าๆกัน (ความหมายเดียวกันกับข้อ 2.1.4 และ 2.2.4 ของผู้วิจัย) เพราะเป็นการจัดการพื้นที่ให้สามารถรองรับการใช้งานที่หลากหลายได้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Bickford and Wright (2006)

ข้อ 3 พิจารณาการใช้งานจากหลายมุมมองหลายๆ มุม (ความหมายเดียวกันกับข้อ 2.1.4 และ 2.2.4 ของผู้วิจัย) เพราะการพิจารณาจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมีผลทำให้ดึงดูดกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ มาใช้พื้นที่การเรียนรู้

ข้อ 4 ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งหมด (ความหมายเดียวกันกับข้อ 2.1.1-2.1.4 และ 2.2.1-2.2.4 ของผู้วิจัย) เพราะปัจจัยใดก็ตามที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น ความสว่างของไฟ สีสัน กิจกรรมภายในพื้นที่ที่น่าสนใจทันต่อเหตุการณ์ ความสวยงาม ฯลฯ ถ้าเกิดเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ต้องนำมาจัดและออกแบบให้อยู่ในพื้นที่การเรียนรู้ทั้งหมด

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Gee (2006)

ข้อ 2 ความสะดวกสบาย (ความหมายเดียวกันกับ ข้อ 2.1.3 และ 2.2.3 ของผู้วิจัย)

ข้อ 3 ลำดับสิ่งสำคัญที่ต้องอยู่ในพื้นที่การเรียนรู้ (ความหมายเดียวกันกับ ข้อ 2.1.4 และ 2.2.4 ของผู้วิจัย) เพราะการลำดับสิ่งที่ต้องอยู่ในพื้นที่การเรียนรู้ ก็คือการบอกได้ว่ากิจกรรมใดที่ต้องอยู่ในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ เช่น พื้นที่ค้นคว้าเดี่ยว พื้นที่ทำงานกลุ่ม พื้นที่สร้างสรรค์ชิ้นงานผ่านคอมพิวเตอร์ จึงเป็นการเกี่ยวข้องกับการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่รองรับการใช้งานของผู้เข้าใช้บริการหรือกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด

ข้อ 4 รูปแบบของพื้นที่การเรียนรู้ (ความหมายเดียวกันกับข้อ 2 ของผู้วิจัย)

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Kobza (2016)

ข้อ 3 ลำดับสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในพื้นที่การเรียนรู้ (ความหมายเดียวกันกับ ข้อ 2.1.4 และ 2.2.4 ของผู้วิจัย) เพราะการลำดับสิ่งที่ต้องอยู่ในพื้นที่การเรียนรู้ ก็คือการบอกได้ว่ากิจกรรมใดที่ต้องอยู่ในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ เช่น พื้นที่ค้นคว้าเดี่ยว พื้นที่ทำงานกลุ่ม พื้นที่สร้างสรรค์ชิ้นงานผ่านคอมพิวเตอร์ จึงเป็นการเกี่ยวข้องกับการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่รองรับการใช้งานของผู้เข้าใช้บริการหรือกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด

ข้อ 4 เลือกสถานที่ว่าเป็นรูปแบบใด อยู่ที่ใด (ความหมายเดียวกันกับข้อ 2 ของผู้วิจัย)

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Hare and Dillion (2016)

ข้อ 2 ระบุรูปแบบของสถานที่ (ความหมายเดียวกันกับข้อ 2 ของผู้วิจัย)

ข้อ 3 ออกแบบวิธีการใช้งาน (ความหมายเดียวกันกับข้อ 2.1.3 และ2.2.3 ของผู้วิจัย) เพราะการออกแบบวิธีการใช้งานต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่น ความสะดวกสบายใช้งานง่ายของผู้เข้าใช้บริการหรือกลุ่มเป้าหมาย

ข้อ 4 สร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้รองรับการใช้งานที่หลากหลาย (ความหมายเดียวกันกับข้อ 2.1.4 และ 2.2.4 ของผู้วิจัย)

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Dillion, Gilpin, Juliani and other (2016)

ข้อ1 ความสบายใจและความปลอดภัย (ความหมายเดียวกันกับ ข้อ 2.1.2 และ 2.2.2 ของผู้วิจัย)

ข้อ 3 มีพื้นที่เสมือน (ความหมายเดียวกันกับข้อ 2.2 ของผู้วิจัย)

3. สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อพื้นที่การเรียนรู้อย่างยิ่งยวด เพราะเป็นสะพานเชื่อมให้เข้าถึงความรู้ เผยแพร่ความรู้ออกสู่พื้นที่สาธารณะ

รองรับการผลิตชิ้นงานต่าง ๆรวมไปถึงการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น การสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศจึงกลายเป็นหนึ่งในหัวข้อหลักของการออกแบบหรือพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ หัวข้อนี้จึงเป็นการอธิบายเกี่ยวกับการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศที่พึงมีในพื้นที่การเรียนรู้สำหรับครู กศน.

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Chism (2006)

ข้อ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Bickford and Wright (2006)

ไม่มีหัวข้อที่ตรงโดยตรง แต่กล่าวในส่วนอธิบายว่าต้องสนับสนุนการค้นคว้าทั้งผ่านหนังสือ อินเทอร์เน็ตและบุคคล ซึ่งชี้ให้เห็นว่าให้ความสำคัญกับการสนับสนุนเทคโนโลยี

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Gee (2006)

ไม่มีหัวข้อที่ตรงโดยตรง แต่กล่าวในส่วนอื่นว่าพื้นที่การเรียนรู้ต้องรองรับการค้นคว้าเข้าถึงข้อมูลได้หลากหลาย กล่าวถึงคอมพิวเตอร์ ว่าต้องมี

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Kobza (2016)

ไม่มีหัวข้อที่ตรงโดยตรง แต่กล่าวว่าจะมีเทคโนโลยีหรือไม่มีแล้วแต่วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ที่ตั้งไว้เป็นสำคัญ

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Hare and Dillion (2016)

ไม่มีหัวข้อที่ตรงโดยตรง แต่กล่าวถึงว่าพื้นที่ต้องรองรับการใช้งานคอมพิวเตอร์ การผลิตชิ้นงานจากคอมพิวเตอร์ได้ชี้ว่าสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Dillion,Gilpin,Juliani and other (2016)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ข้อ 2 มีเทคโนโลยีสารสนเทศ

4. สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน นอกจากพื้นที่การเรียนรู้จะดึงดูดครู กศน.ให้เข้าใช้งาน ยังต้องตอบโจทย์ความต้องการใช้งานที่หลากหลายของครู กศน.ได้ และที่ขาดไม่ได้คือ การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน เพราะตามแนวคิดการออกแบบหรือพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ หากให้กลุ่มเป้าหมายของพื้นที่การเรียนรู้ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร แสดงความเห็น จัดกิจกรรม ดูแล ออกแบบตกแต่งพื้นที่การเรียนรู้ จะกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายรู้สึกรักและอยากพัฒนาพื้นที่นั้น ๆ อย่างต่อเนื่องโดยธรรมชาติ ดังนั้นในหัวข้อนี้จะอธิบายถึงวิธีการที่จะสร้างให้ครู กศน.รู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้นี้ร่วมกัน

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Chism (2006)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Bickford and Wright (2006)

ข้อ1 วางแผนร่วมกันกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้

ข้อ 2 เลือกหัวหน้าที่ช่วยดึงให้ทำงานเป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งใช้เห็นถึงการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Gee (2006)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Kobza (2016)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Hare and Dillion (2016)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Dillion,Gilpin,Juliani and other (2016)

ข้อ 4 ร่วมออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งใช้เห็นถึงการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้

5. กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ สิ่งสำคัญที่ทำให้พื้นที่นั้น ๆ เป็นพื้นที่การเรียนรู้คือ กิจกรรมที่ก่อให้เกิดโอกาสในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย หรือ ครูกศน. ในหัวข้อนี้จึงจะอธิบายให้เห็นภาพรวมของกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครู กศน.ในพื้นที่การเรียนรู้ ให้เห็นถึงประเภทกิจกรรม ลักษณะกิจกรรม เนื้อหาในกิจกรรม วัตถุประสงค์ของกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม ระยะเวลาที่จัดกิจกรรม ผู้จัดกิจกรรม และจำนวนที่คาดหวังให้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Chism (2006)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Bickford and Wright (2006)

ข้อ5วางแผนการเรียนรู้ระยะยาว ซึ่งตรงกันกับการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหมุนเวียนต่อเนื่องในพื้นที่การเรียนรู้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Gee (2006)

ข้อ 5 วางแผนดำเนินการเรียนรู้ระยะยาว ซึ่งตรงกันกับการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหมุนเวียนต่อเนื่องในพื้นที่การเรียนรู้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Kobza (2016)

ข้อ 5 วางแผนระยะยาว ซึ่งตรงกันกับการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหมุนเวียนต่อเนื่องในพื้นที่การเรียนรู้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Hare and Dillion (2016)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Dillion, Gilpin, Juliani and other (2016)

ไม่มี เพราะไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้

หลักการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ข้อ 1-5 นั้นมาจากแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ ทำให้ได้หลักการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ทั้งนี้ใน *กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้* นั้น ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต แนวคิดการศึกษานอกระบบ แนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย และแนวคิดการพัฒนาตนเองประกอบกันให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองในพื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมหนึ่ง ๆ สามารถเกิดจากทั้ง 4 แนวคิดผสมผสานกันก็ได้ สามารถสรุปแยกแต่ละแนวคิดได้ดังต่อไปนี้

แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์เราต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพราะมีทั้งความรู้ที่มีมาใหม่ และมีความรู้เดิมที่ถูกปรับปรุง พัฒนาหรือต่อยอดเพิ่มเติมขึ้นตามกาลเวลาเสมอ ดังนั้นกิจกรรมใดที่ส่งเสริมให้เท่าทันต่อเหตุการณ์ เท่าทันความเปลี่ยนไปของโลก หรือสถานการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครู กศน.ที่ควรทราบ รวมไปถึงการทบทวนความรู้ความเข้าใจเดิมเพื่อให้ปฏิบัติงานเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จะเป็นกิจกรรมที่มีจุดประสงค์ตามแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต เช่น สัมมนาให้เท่าทันยุค Social Networking เพื่อให้ครู กศน.มีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เป็นต้น

แนวคิดการศึกษานอกระบบ เพราะเป็นแนวคิดทางการศึกษาที่เชื่อว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้หลังจากที่บุคคลออกจากสถานศึกษาที่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว บุคคลสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องได้ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบในรูปแบบต่างๆ อาทิ การฝึกอบรม การเรียนหลักสูตรออนไลน์ที่รับประกาศนียบัตร กิจกรรมตามแนวคิดการศึกษานอกระบบจึงมีหลักสูตรในการเรียนรู้ที่ชัดเจนแต่ยืดหยุ่นและมีเนื้อหาวิชาที่เน้นให้ผู้เรียนนำเอาไปใช้ได้ทันทีในชีวิตประจำวันหรือในหน้าที่การทำงานของตนเอง เช่น การฝึกอบรมเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียน การเรียนหลักสูตรต่างๆ ของโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (Thai MOOC)

แนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย เพราะการศึกษาตามอัธยาศัย คือการเรียนรู้ที่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างธรรมชาติ อย่างไม่เป็นทางการ กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัยนี้จะเน้นศึกษาเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการเป็นรายบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้นกิจกรรมตามแนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัยจะมีรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นสำคัญ เช่น การชมนิทรรศการ การอ่านหนังสือ การศึกษาค้นคว้าสารสนเทศออนไลน์ การเสวนาแบบสภากาแฟ เป็นต้น

แนวคิดการพัฒนาตนเอง คือการที่ได้กระทำการบางอย่างเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาตนเองจะเป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายให้ค้นพบศักยภาพของตนเองว่ามีมากขึ้น เป็นคนเก่งมากขึ้น มีความสุขในตนเองมากขึ้น หรือแม้แต่กิจกรรมที่ช่วยค้นพบตนเอง หรือพบความสามารถ ความชอบของตนเองก็ถือเป็นกิจกรรมตามแนวคิดพัฒนาตนเองเช่นกัน ตัวอย่างกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนาตนเอง เช่น กิจกรรมตระหนักตัวตนที่แท้จริง (Real Self) ของโรเจอร์ส กิจกรรมพัฒนาตนเองตามความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ของมาสโลว์ กิจกรรมเรียนรู้จากต้นแบบที่ดีของแบนดูรา เป็นต้น

6. ความเป็นไปได้คือ นอกเหนือจากหลักการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ข้อ 1-5 แล้ว งานวิจัยต้องการศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตสิ่งใดที่น่าจะเกิดขึ้นเมื่อมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นในอนาคต ทั้งความเป็นไปได้ในทางที่พึงประสงค์และความเป็นไปได้ในทางที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ในขั้นตอนการวิจัยต่อๆ ไป ในกรอบแนวคิดการวิจัยผู้วิจัยจึงได้เพิ่ม ความเป็นไปได้ที่เกิดจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตลงไปด้วย

ผู้วิจัยสามารถสรุปกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ การระบุเป้าหมายของการจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้อันจะช่วยกำหนดทิศทางการดำเนินงานของพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ

2. **พื้นที่การเรียนรู้** การอธิบายให้เห็นว่าในพื้นที่การเรียนรู้จะต้องมีสิ่งใดหรือกระทำการอันใดเพื่อดึงดูดให้ครูกศน.เข้ามาใช้งาน เพื่อให้ครูกศน.รู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่จะเข้าใช้งาน เพื่อให้ครูกศน.รู้สึกยืดหยุ่นสะดวกสบายที่จะใช้งานพื้นที่ และรู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้สามารถรองรับการใช้งานที่หลากหลายได้ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 มีความดึงดูด อธิบายปัจจัยหรือวิธีการที่เกี่ยวข้องในการทำให้พื้นที่การเรียนรู้ดึงดูดครูกศน.ให้เข้ามาใช้บริการ อาทิ ขนาด ที่ตั้ง สี การจัดวางหรือจัดสภาพแวดล้อม พื้นที่ที่เปิดให้เข้าใช้งานได้ตลอดเวลา การเข้าใช้งานที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย พื้นที่ที่รวบรวมข้อมูลหลากหลายอันเป็นประโยชน์นำไปใช้งานได้จริงให้ครูกศน. เป็นต้น

2.2 มีความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ อธิบายปัจจัยหรือวิธีการที่เกี่ยวข้องในการทำให้ครูกศน.ที่เข้ามาใช้บริการรู้สึกปลอดภัยและสบายใจเช่นไม่มีการ

ติดตามจากหัวหน้างานในการเข้าใช้บริการ มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย มีอุปกรณ์ดูแลความปลอดภัยในพื้นที่การเรียนรู้ เป็นต้น

2.3 มีความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย อธิบายปัจจัยหรือวิธีการที่เกี่ยวข้องในการทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าเขาสามารถควบคุมการการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น การเคลื่อนย้ายอุปกรณ์ได้ด้วยตนเอง ความสามารถในการปรับแสง สามารถใช้เสียงได้ สามารถรับประทานอาหารได้สามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศที่ต้องการเวลาใดจากสถานที่ใดก็ได้ เข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ผ่านโทรศัพท์มือถือได้ มีระบบโต้ตอบกับเจ้าหน้าที่ฉับไวผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ ฯลฯ

2.4 มีความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย อธิบายให้เห็นว่าครูกศน.ที่เข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ สามารถทำกิจกรรมประเภทใดในพื้นที่การเรียนรู้ได้ เช่น การทำงานเดี่ยว การทำงานกลุ่ม มุมเงียบ นิทรรศการ การแสดงผลงาน การผลิตชิ้นงาน พักผ่อนตามอัธยาศัย เป็นต้น

3. สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ อธิบายถึงความพร้อมในการรองรับการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าถึงความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เช่น มีคอมพิวเตอร์รองรับการค้นหาข้อมูล มีจุดบริการพิมพ์เอกสาร จอระบบสัมผัส พื้นที่เก็บข้อมูลในอากาศ เป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าพื้นที่การเรียนรู้ควรจะต้องมีเทคโนโลยีสารสนเทศใดและใช้เพื่ออะไร เป็นต้น

4. สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน อธิบายถึงวิธีการที่จะช่วยให้ครูกศน.รู้สึกมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของร่วมกันในพื้นที่การเรียนรู้นี้ เช่น จัดตั้งคณะกรรมการกลาง ระบบการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันบริหาร มีพื้นที่แสดงความเห็น จัดลงคะแนนเสียง มีพื้นที่ให้เผยแพร่ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ผลงานที่มีคุณภาพของตนเองสู่พื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนกลาง เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5. กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ อธิบายถึงเนื้อหาและกิจกรรมที่ควรมีในพื้นที่การเรียนรู้ หมายรวมถึง ประเภท ลักษณะของกิจกรรม เนื้อหาในกิจกรรมในภาพรวมวัตถุประสงค์ของกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจรรม ระยะเวลาที่จัด ผู้จัดและจำนวนที่คาดหวังให้เข้าร่วมกิจกรรม

6. ความเป็นไปได้ คือความคิดเห็นของครูกศน.หรือผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตว่า สิ่งใดที่น่าจะเกิดขึ้นเมื่อมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นในอนาคต ทั้งความเป็นไปได้ในทางที่พึงประสงค์และความเป็นไปได้ในทางที่ไม่พึงประสงค์

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ผู้วิจัยขอสรุปกรอบแนวคิดการวิจัย เป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ปัจจัยนำเข้า		กระบวนการ	ผลลัพธ์
<u>หลักการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ ข้อ 1-5</u> ใช้แนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ **<u>กิจกรรมการเรียนรู้ข้อ 5</u>** 1. แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต 2. แนวคิดการศึกษานอกระบบ 3. แนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย	**หลักการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้** **1.วัตถุประสงค์** **2.พื้นที่การเรียนรู้** (1. ดึงดูด 2. รู้สึกปลอดภัยสบายใจ 3.) ยืดหยุ่น 4. สามารถรองรับการใช้งานที่หลากหลาย **3.สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ** **4.สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน** **5.กิจกรรมการเรียนรู้** ในพื้นที่การเรียนรู้	**<u>ขั้นตอนที่ 1</u>** **ศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย** 1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถามแบบเลือกตอบ 1.2 ส่งแบบสอบถามปลายเปิดทางไปรษณีย์ให้กับครูกศน. 77 จังหวัด ตามสัดส่วนประเภทของครูกศน.ในจังหวัดนั้นๆ ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ความคลาดเคลื่อน 2% ที่กลุ่มประชากร 15,000 คน รวมทั้งสิ้น 2,145 คน **<u>ขั้นตอนที่ 2</u>** **ฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย** 2.1 ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ 18 คนเพื่อสร้างอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ฉบับร่าง 2.2 นำเสนออนาคตภาพฉบับร่างในการประชุมกลุ่มย่อยหรือ Focus Groupให้ครูกศน. 9 คน เพื่อให้แสดงความคิดเห็นที่มีต่ออนาคตภาพฉบับร่าง 2.3 ศึกษาขั้นตอนการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่เกิดขึ้นได้จริง กับผู้ทรงคุณวุฒิกศน.ทั้ง 9 ท่าน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยสังเคราะห์อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. **<u>ขั้นตอนที่ 3</u>** **ศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย** 3.1 ศึกษาข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิกศน.ทั้ง 9 ท่าน 3.2 ศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อยหรือ Focus Group กับครูกศน. 18 คน	**อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย** ประกอบไปด้วย 1.ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ 2.ข้อตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ 3.กลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง
<u>ความเป็นไปได้</u> ใช้เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับอนาคต	**6.ความเป็นไปได้**		

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการทำวิจัยครั้งนี้เป็น 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยเป็น**เทคนิควิธีการวิจัยแบบผสมผสาน หรือ Mixed Methods Research** สามารถสรุปขั้นตอนการวิจัยแบบผสมผสานของงานวิจัยฉบับนี้ได้ตามด้านล่าง

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยการทำวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการเก็บแบบสอบถามแบบเลือกตอบกับครูกศน.จำนวน 2,145 คน

ขั้นตอนที่ 2 อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ขั้นตอนที่ 2.1 ศึกษาอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉบับร่าง จากผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 18 ท่าน

ขั้นตอนที่ 2.2 ศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่อ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉบับร่าง จากผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย หรือ Focus Group กับครูกศน.ทั้งหมด 18 ท่าน

ขั้นตอนที่ 2.3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกศน.เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 9 ท่าน

ผู้วิจัยนำผลวิจัยขั้นตอนที่ 2.1, 2.2 และ 2.3 มาสังเคราะห์เป็น อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ขั้นตอนที่ 3.1 ศึกษาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ กับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 9 ท่าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ขั้นตอนที่ 3.2 ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. กับครูกศน. ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย หรือ Focus Group กับครูกศน.ทั้งหมด 18 ท่าน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

ประชากรในงานวิจัยคือ พนักงานราชการของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ปฏิบัติงานให้กับสำนักงาน กศน.จังหวัด หรือ กศน.กรุงเทพมหานคร หรือกศน.อำเภอ หรือกศน.ตำบล หรือศูนย์การเรียนชุมชน (ศรช.) หรือ สถาบันการศึกษาปอเนาะ หรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในเขตภูเขา โดยมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอนหรือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ประชาชนในเขตพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ เช่น ครูกศน.ตำบล, ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน, ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำสถาบันการศึกษาปอเนาะครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะในเขตภูเขา (ศศช.) และครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) จำนวนทั้งสิ้น 12,977 คน จาก 77 จังหวัด โดยมีอัตราส่วนของครูกศน.แต่ละประเภทตามตารางด้านล่าง (ข้อมูลจากกลุ่มการเจ้าหน้าที่เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2561)

โดยผู้วิจัยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 2% โดยเลือกขนาดประชากรที่ใกล้เคียงที่สุด คือ 15,000 ทำให้ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 2,143 คนโดยเมื่อปัดเศษขึ้นทำให้ได้จำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ต้องเก็บข้อมูลอยู่ที่ 2,145 คน สามารถศึกษาตารางประกอบการอธิบายด้านล่าง

ตารางที่ 3 การคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูกศน.ของการวิจัยแบ่งเป็นรายจังหวัดและตามประเภทของครูกศน.

ลำดับ	จังหวัด	ประชากรจำนวนครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทย จำนวน 12,977 คน						กลุ่มตัวอย่างจากตารางของยามาเน่ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ความคลาดเคลื่อน 2% ที่กลุ่มประชากร 15,000 (คน) คือ 2,143 คน						
		ครูกศน.ตำบล	ครูอาสา	ครูปอเนาะ	ครูศศช	ครูศรช	รวมครูกศน.(คน)	กลุ่มตย.ครูกศน.(คน)	กลุ่มตย.ครูกศน.แบบปัดเศษขึ้น	ครูกศน.ตำบล	ครูอาสา	ครูปอเนาะ	ครูศศช	ครูศรช
1	กรุงเทพมหานคร	354	38	0	0	0	392	64.73	65	59	6	0	0	0
2	กระบี่	58	19	0	0	0	77	12.72	13	10	3	0	0	0
3	กาญจนบุรี	108	49	0	0	0	157	25.93	26	18	8	0	0	0

ตารางที่ 3 การคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูกศน.ของการวิจัยแบ่งเป็นรายจังหวัดและตามประเภทของครูกศน. (ต่อ)

ลำดับ	จังหวัด	ประชากรจำนวนครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทย จำนวน 12,977 คน						กลุ่มตัวอย่างจากตารางของยามาเน่ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ความคลาดเคลื่อน 2% ที่กลุ่มประชากร 15,000 (คน) คือ 2,143 คน						
		ครูกศน.ตำบล	ครูอาสา	ครูปอเนาะ	ครูศูศช	ครูศูรซ	รวมครูกศน.(คน)	กลุ่มตย.ครูกศน.(คน)	กลุ่มตย.ครูกศน.แบบบังคับเศษขึ้น	ครูกศน.ตำบล	ครูอาสา	ครูปอเนาะ	ครูศูศช	ครูศูรซ
4	กาฬสินธุ์	273	64	0	0	0	337	55.65	56	45	11	0	0	0
5	กำแพงเพชร	81	28	0	0	0	109	18.00	18	13	5	0	0	0
6	ขอนแก่น	329	63	0	0	0	392	64.73	65	55	10	0	0	0
7	จันทบุรี	60	22	0	0	0	82	13.54	14	10	4	0	0	0
8	ฉะเชิงเทรา	74	19	0	0	0	93	15.36	15	12	3	0	0	0
9	ชลบุรี	107	24	0	0	0	131	21.63	22	18	4	0	0	0
10	ชัยนาท	50	13	0	0	0	63	10.40	10	8	2	0	0	0
11	ชัยภูมิ	216	39	0	0	0	255	42.11	42	36	6	0	0	0
12	ชุมพร	65	24	0	0	0	89	14.70	15	11	4	0	0	0
13	ตรัง	85	22	0	0	0	107	17.67	18	14	4	0	0	0
14	ตราด	33	13	0	0	0	46	7.60	8	6	2	0	0	0
13	ตรัง	85	22	0	0	0	107	17.67	18	14	4	0	0	0
14	ตราด	33	13	0	0	0	46	7.60	8	6	2	0	0	0
15	ตาก	56	20	0	219	0	295	48.72	49	9	3	0	37	0
16	นครนายก	36	15	0	0	0	51	8.42	8	6	2	0	0	0
17	นครปฐม	93	28	0	0	0	121	19.98	20	15	5	0	0	0
18	นครพนม	128	35	0	0	0	163	26.92	26	20	6	0	0	0
19	นครราชสีมา	325	65	0	0	0	390	64.40	64	53	11	0	0	0
20	นครศรีธรรมราช	156	87	0	0	0	243	40.13	40	26	14	0	0	0
21	นครสวรรค์	154	29	0	0	0	183	30.22	30	25	5	0	0	0
22	นนทบุรี	47	6	0	0	0	53	8.75	9	8	1	0	0	0
23	นราธิวาส	0	77	59	0	87	223	36.83	37	0	13	10	0	14
24	น่าน	98	141	0	0	0	239	39.47	39	16	23	0	0	0
25	บึงกาฬ	93	14	0	0	0	107	17.67	18	16	2	0	0	0
26	บุรีรัมย์	407	41	0	0	0	448	73.98	74	67	7	0	0	0
27	ปทุมธานี	57	15	0	0	0	72	11.89	12	10	3	0	0	0
28	ประจวบคีรีขันธ์	53	16	0	0	0	69	11.39	11	8	3	0	0	0
29	ปราจีนบุรี	58	20	0	0	0	78	12.88	13	10	3	0	0	0
30	ปัตตานี	0	108	188	0	116	412	68.04	68	0	18	31	0	19
31	พระนครศรีอยุธยา	170	56	0	0	0	226	37.32	37	28	9	0	0	0
32	พะเยา	82	22	0	16	0	120	19.82	20	14	4	0	3	0
33	พังงา	42	18	0	0	3	63	10.40	10	7	3	0	0	0
34	พัทลุง	68	24	0	0	0	92	15.19	15	11	4	0	0	0
35	พิจิตร	78	31	0	0	0	109	18.00	18	13	5	0	0	0
36	พิษณุโลก	77	29	0	0	0	106	17.50	18	13	5	0	0	0
37	ภูเก็ต	23	5	0	0	0	28	4.62	5	4	1	0	0	0

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 3 การคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูกศน.ของการวิจัยแบ่งเป็นรายจังหวัดและตามประเภทของครูกศน. (ต่อ)

ลำดับ	จังหวัด	ประชากรจำนวนครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทย จำนวน 12,977 คน						กลุ่มตัวอย่างจากตารางของยามาเน่ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ความคลาดเคลื่อน 2% ที่กลุ่มประชากร 15,000 (คน) คือ 2,143 คน						
		ครูกศน.ตำบล	ครูอาสา	ครูปอเนาะ	ครูศูศช	ครูศูรช	รวมครูกศน.(คน)	กลุ่มตย.ครูกศน.(คน)	กลุ่มตย.ครูกศน.แบบปัดเศษขึ้น	ครูกศน.ตำบล	ครูอาสา	ครูปอเนาะ	ครูศูศช	ครูศูรช
38	มหาสารคาม	131	39	0	0	0	170	28.07	28	22	6	0	0	0
39	มุกดาหาร	59	14	0	0	0	73	12.06	12	10	2	0	0	0
40	ยะลา	0	55	94	0	86	235	38.81	39	0	9	16	0	14
41	ยโสธร	103	14	0	0	0	117	19.32	19	17	2	0	0	0
42	ระนอง	32	8	0	0	0	40	6.61	7	6	1	0	0	0
43	ระยอง	51	12	0	0	0	63	10.40	10	8	2	0	0	0
44	ราชบุรี	93	29	0	0	0	122	20.15	20	15	5	0	0	0
45	ร้อยเอ็ด	296	44	0	0	0	340	56.15	56	49	7	0	0	0
46	ลพบุรี	106	26	0	0	0	132	21.80	22	18	4	0	0	0
47	ลำปาง	88	44	0	16	0	148	24.44	24	14	7	0	3	0
48	ลำพูน	50	33	0	0	0	83	13.71	14	8	6	0	0	0
49	ศรีสะเกษ	214	41	0	0	0	255	42.11	42	35	7	0	0	0
50	สกลนคร	188	39	0	0	0	227	37.49	37	31	6	0	0	0
51	สงขลา	112	74	49	0	31	266	43.93	44	19	12	8	0	5
52	สตูล	37	34	4	0	0	75	12.39	12	6	5	1	0	0
53	สมุทรปราการ	58	13	0	0	0	71	11.72	12	10	2	0	0	0
54	สมุทรสงคราม	31	8	0	0	0	39	6.44	6	5	1	0	0	0
55	สมุทรสาคร	46	10	0	0	0	56	9.25	9	7	2	0	0	0
56	สระบุรี	93	28	0	0	0	121	19.98	20	15	5	0	0	0
57	สระแก้ว	67	22	0	0	0	89	14.70	15	11	4	0	0	0
58	สิงห์บุรี	40	14	0	0	0	54	8.92	9	7	2	0	0	0
59	สุพรรณบุรี	97	43	0	0	0	140	23.12	23	16	7	0	0	0
60	สุราษฎร์ธานี	141	50	0	0	0	191	31.54	32	24	8	0	0	0
61	สุรินทร์	228	39	0	0	0	267	44.09	44	38	6	0	0	0
62	สุโขทัย	77	24	0	0	0	101	16.68	17	13	4	0	0	0
63	หนองคาย	118	20	0	0	0	138	22.79	23	20	3	0	0	0
64	หนองบัวลำภู	102	18	0	0	0	120	19.82	20	17	3	0	0	0
65	อำนาจเจริญ	66	18	0	0	0	84	13.87	14	11	3	0	0	0
66	อุดรธานี	374	31	0	0	0	405	66.88	67	62	5	0	0	0
67	อุตรดิตถ์	81	23	0	0	0	104	17.17	17	13	4	0	0	0
68	อุทัยธานี	61	16	0	0	0	77	12.72	13	10	3	0	0	0
69	อุบลราชธานี	525	48	0	0	0	573	94.62	95	87	8	0	0	0
70	อ่างทอง	64	20	0	0	0	84	13.87	14	11	3	0	0	0
71	เชียงราย	135	47	0	161	0	343	56.64	57	22	8	0	27	0

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 3 การคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูกศน.ของการวิจัยแบ่งเป็นรายจังหวัดและตามประเภทของครูกศน. (ต่อ)

ลำดับ	จังหวัด	ประชากรจำนวนครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทย จำนวน 12,977 คน						กลุ่มตัวอย่างจากตารางของยามาเน่ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ความคลาดเคลื่อน 2% ที่กลุ่มประชากร 15,000 (คน) คือ 2,143 คน						
		ครูกศน.ตำบล	ครูอาสา	ครูปอเนาะ	ครูศูศซ	ครูศรช	รวมครูกศน.(คน)	กลุ่มตย.ครูกศน. (คน)	กลุ่มตย.ครูกศน.แบบบัโดเศษขึ้น (คน)	ครูกศน.ตำบล	ครูอาสา	ครูปอเนาะ	ครูศูศซ	ครูศรช
72	เชียงใหม่	203	78	0	309	0	590	97.43	97	33	13	0	51	0
73	เพชรบุรี	82	27	0	2	0	111	18.33	19	14	5	0	0	0
74	เพชรบูรณ์	112	33	0	0	0	145	23.95	24	19	5	0	0	0
75	เลย	163	34	0	0	0	197	32.53	33	27	6	0	0	0
76	แพร่	75	33	0	0	0	108	17.83	18	13	6	0	0	0
77	แม่ฮ่องสอน	44	18	0	140	0	202	33.36	33	7	3	0	23	0
	รวม	8837	2560	394	863	323	12977	2143.0	2145	1461	423	65	143	53

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยเก็บข้อมูลจาก 77 จังหวัด รวมทั้งสิ้นให้ได้ 2,145 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่ทำงานให้กับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทย สายงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อาทิเช่น ครูกศน. ครูพนักงานราชการ ครูอาสาประเภทต่างๆ เป็นต้น ปฏิบัติงานต่อเนื่องอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 3 ปี
2. มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองในวิชาชีพครู
3. ยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนวิจัยที่ 1 มีขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านสภาพ ปัญหา ความต้องการ ของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. นำประเด็นที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นมาสร้างแบบสอบถามแบบเลือกตอบข้อคำถามครอบคลุม สภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้ โดยครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ การระบุเป้าหมายของการจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้อันจะช่วยกำหนดทิศทางการดำเนินงานของพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ

2. **พื้นที่การเรียนรู้** การอธิบายให้เห็นว่าในพื้นที่การเรียนรู้จะต้องมีสิ่งใดหรือกระทำการอันใดเพื่อดึงดูดให้ครูกศน.เข้ามาใช้งาน เพื่อให้ครูกศน.รู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่จะเข้าใช้งาน เพื่อให้ครูกศน.รู้สึกยืดหยุ่นสะดวกสบายที่จะใช้งานพื้นที่ และรู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้สามารถรองรับการใช้งานที่หลากหลายได้ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 มีความดึงดูด อธิบายปัจจัยหรือวิธีการที่เกี่ยวข้องในการทำให้พื้นที่การเรียนรู้ดึงดูดครูกศน.ให้เข้ามาใช้บริการ อาทิ ขนาด ที่ตั้ง สี การจัดวางหรือจัดสภาพแวดล้อม พื้นที่ที่เปิดให้เข้าใช้งานได้ตลอดเวลา การเข้าใช้งานที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย พื้นที่ที่รวบรวมข้อมูลหลากหลายอันเป็นประโยชน์นำไปใช้งานได้จริงให้ครูกศน. เป็นต้น

2.2 มีความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ อธิบายปัจจัยหรือวิธีการที่เกี่ยวข้องในการทำให้ครูกศน.ที่เข้ามาใช้บริการรู้สึกปลอดภัยและสบายใจเช่นไม่มีการติดตามจากหัวหน้างานในการเข้าใช้บริการ มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย มีอุปกรณ์ดูแลความปลอดภัยในพื้นที่การเรียนรู้ เป็นต้น

2.3 มีความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย อธิบายปัจจัยหรือวิธีการที่เกี่ยวข้องในการทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าเขาสามารถควบคุมการการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น การเคลื่อนย้ายอุปกรณ์ได้ด้วยตนเอง ความสามารถในการปรับแสง สามารถใช้เสียงได้ สามารถรับประทานอาหารได้สามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศที่ต้องการเวลาใดจากสถานที่ใดก็ได้ เข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ผ่านโทรศัพท์มือถือได้ มีระบบโต้ตอบกับเจ้าหน้าที่ฉับไวผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ ฯลฯ

2.4 มีความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย อธิบายให้เห็นว่าครูกศน.ที่เข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ สามารถทำกิจกรรมประเภทใดในพื้นที่การเรียนรู้ได้ เช่น การทำงานเดี่ยว การทำงานกลุ่ม มุมเงียบ นิทรรศการ การแสดงผลงาน การผลิตชิ้นงาน การพักผ่อนตามอัธยาศัย เป็นต้น

3. **สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ** อธิบายถึงความพร้อมในการรองรับการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าถึงความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เช่น มีคอมพิวเตอร์รองรับการค้นหาข้อมูล มีจุดบริการพิมพ์เอกสาร จอระบบสัมผัส พื้นที่เก็บข้อมูลในอากาศ เป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าพื้นที่การเรียนรู้ควรจะต้องมีเทคโนโลยีสารสนเทศใดและเพื่อใช้งานอะไร เป็นต้น

4. **สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน** อธิบายถึงวิธีการที่จะช่วยให้ครูกศน.รู้สึกมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของร่วมกันในพื้นที่การเรียนรู้นี้ เช่น จัดตั้งคณะกรรมการกลาง ระบบการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันบริหาร มีพื้นที่แสดงความเห็น จัดลงคะแนนเสียง มีพื้นที่ให้เผยแพร่ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ผลงานที่มีคุณภาพของตนเองสู่พื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนกลาง เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

5. กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ อธิบายถึงเนื้อหาและกิจกรรมที่ควรมีในพื้นที่การเรียนรู้ หมายรวมถึง ประเภท ลักษณะของกิจกรรม เนื้อหาในกิจกรรมในภาพรวมวัตถุประสงค์ของกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจรรม ระยะเวลาที่จัด ผู้จัด และจำนวนที่คาดหวังให้เข้าร่วมกิจกรรม

6. ความเป็นไปได้ คือความคิดเห็นของครูกศน.หรือผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตว่า สิ่งใดที่น่าจะเกิดขึ้นเมื่อมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นในอนาคต ทั้งความเป็นไปได้ในทางที่พึงประสงค์และความเป็นไปได้ในทางที่ไม่พึงประสงค์

3. นำแบบสอบถามฉบับร่าง เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาดังนี้

3.1 เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบ 1 ท่าน

3.2 เสนอให้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้ 1 ท่าน

3.3 เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย 1 ท่าน

3.4 เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาครู 1 ท่าน

3.5 เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาตนเอง 1 ท่าน

เพื่อขอคำแนะนำและตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของแบบสอบถามปลายเปิดฉบับร่าง โดยใช้ตาราง IOC หรือ Item-Objective Congruency Index โดยผลที่ได้คือได้ค่ามากกว่า 0.5 ทุกรายการข้อคำถาม

4. ปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านในข้อที่ 3 อาทิเช่น ปรับข้อคำถามให้สั้นขึ้น เลือกข้อคำถามที่ทันสมัยมากขึ้น และแก้คำผิด

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้างต้นแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับ ครู จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อดูความถูกต้อง ความเหมาะสมในการใช้ภาษา และความครอบคลุมในเนื้อหาที่ต้องการ ผลการทดลองใช้เครื่องมือพบว่า 1. ต้องจัดกลุ่มคำตอบเป็นประเภทเพื่อให้ง่ายต่อการอ่านและวิเคราะห์ข้อมูล 2. ปรับประโยคคำถามและคำตอบให้สั้นกระชับมากขึ้น 3. จัดเรียงข้อคำถามใหม่ให้เข้าใจง่าย โดยให้เริ่มจากลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ก่อนวัตถุประสงค์พื้นที่การเรียนรู้ 4. แก้คำผิด

6. ปรับปรุงแก้ไขหลังจากทดลองใช้

7. ผู้วิจัยได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์พร้อมดำเนินการเก็บข้อมูลงานวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

1. ผู้วิจัยโทรประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของกศน.อำเภอในแต่ละจังหวัด ถึงเครื่องมือวิจัยที่จะส่งไป จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม เกณฑ์ในการเลือกผู้ตอบแบบสอบถาม ระยะเวลาในการส่งแบบสอบถามกลับ และช่องทางการส่งเครื่องมือวิจัยและช่องทางติดต่อประสานงานกับผู้ประสานงานแต่ละกศน.อำเภอในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561

2. ส่งจดหมายขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามวิจัยจากทางคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปให้กศน.อำเภอต่างๆ ตามช่องทางที่ทางกศน.อำเภอนั้นๆ สะดวก ตามวันเวลาที่ได้นัดหมายไว้

3. ส่งแบบสอบถามแบบเลือกตอบให้กลุ่มตัวอย่างตามช่องทางที่ผู้ประสานงานของแต่ละกศน.อำเภอได้ระบุไว้

4. รอรับแบบสอบถามกลับ ตามวันที่ได้นัดหมายไว้กับผู้ประสานงานจากกศน.อำเภอ ในแต่ละจังหวัด

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

นำเอาผลของแบบสอบถามแบบเลือกตอบจำนวน 2,145 ฉบับ มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ คือ ความถี่และร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เพื่อสร้างอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยขั้นตอนนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อยหรือ Focus Group โดยมีขั้นตอนการทำวิจัยโดยสรุปดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 2.1 ศึกษาอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉบับร่าง จากผู้เชี่ยวชาญเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 18 ท่าน

ขั้นตอนที่ 2.2 ศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่อ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉบับร่าง จากผู้เชี่ยวชาญ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย หรือ Focus Group กับครูกศน.ทั้งหมด 18 ท่าน

ขั้นตอนที่ 2.3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกศน.เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกในการสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 9 ท่าน

เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนข้างต้นผู้วิจัยจึงสังเคราะห์อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ในแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 2.1 ศึกษาอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉบับร่าง จากผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลด้าน สภาพ ปัญหา และความต้องการ ของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากครูกศน. ในขั้นตอนการวิจัยที่ 1 แล้ว ผู้วิจัยจึงศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเอาผลวิจัยของสภาพ ปัญหา และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากครูกศน.มาวิเคราะห์และพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยฉบับร่างต่อไป

ในการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2.1 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงหรือ Purposive Sampling จำนวน 18 คน โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตนเอง จำนวน 3 คน

- เป็นผู้ที่ปัจจุบันทำงานเกี่ยวกับด้านการพัฒนาตนเองของบุคคลอย่างต่อเนื่องเกิน 5 ปีขึ้นไป (ในหน่วยงานดังนี้ มหาวิทยาลัยที่มีสาขาวิชาสอนเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาตนเอง การเรียนรู้และพัฒนาตนเองของผู้ใหญ่ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันพัฒนาครูและบุคลากร)
- หรือผลการปฏิบัติงานในอดีตมีผลงานที่โดดเด่นเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาตนเอง
- มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู
- ยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลทำวิจัย

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาครู จำนวน 3คน

- เป็นผู้ที่ปัจจุบันทำงานเกี่ยวกับด้านการพัฒนาครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนาครูที่เกิน 5ปีขึ้นไป (ในหน่วยงานดังนี้ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา หรือ สคบศ.สถาบันการส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือ สสวท. และหน่วยงานอื่นๆที่จัดกิจกรรมการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ)
- หรือผลการปฏิบัติงานในอดีตมีผลงานเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมพัฒนาครู พัฒนาโครงการเพื่อพัฒนาครู ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูในอดีตที่โดดเด่น
- มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู
- ยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลทำวิจัย

3. ผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 5 คน

- เป็นผู้ที่ปัจจุบันทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เกิน 5 ปีขึ้นไป (ในหน่วยงานดังนี้ท้องฟ้าจำลองหรือ พื้นที่การเรียนรู้หรือ Co-working spaces โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (ThaiMOOC)และหน่วยงานที่ผลิตสารสนเทศบทเรียนและหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ออนไลน์)
- หรือผลการปฏิบัติงานในอดีตมีผลงานที่โดดเด่นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ ในอดีต
- มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู
- ยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลทำวิจัย

4. ผู้เชี่ยวชาญด้านครูกศน. จำนวน 7 คน

- เป็นผู้ที่ปัจจุบันทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาครูกศน. โดยมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนาครูกศน.เกิน 5 ปีขึ้นไป หรือปฏิบัติหน้าที่เป็นครูกศน.ตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป (ในหน่วยงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ)
- หรือผลการปฏิบัติงานในอดีตมีผลงานโดดเด่นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูกศน.
- มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู
- ยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลทำวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย โดยมีรายละเอียดในการสร้างดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำผลวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 คือ ข้อมูลด้านสภาพ ปัญหา และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจำนวน 2,145 คน และจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์เป็นประเด็นเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่าง ครอบคลุมหัวข้อดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้

2. พื้นที่การเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 1. มีความดึงดูด 2. มีความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ 3. มีความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย 4. มีความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย

3. สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ

4. สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน

5. กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้

6. ความเป็นไปได้

3. นำเสนอแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่างให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาปรับแก้ตามความเหมาะสม คือ ปรับภาษาให้เหมาะสมและการเรียงลำดับคำถาม

4. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้งานกับครูกศน.จำนวน 5 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อดูความถูกต้อง ความเหมาะสมในการใช้ภาษา และความครอบคลุมในเนื้อหาที่ต้องการ พบว่าควรเพิ่มข้อคำถามนำเพื่อดูมุมมองความเห็นเกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้ในความคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนเพื่อให้ง่ายต่อการดูทิศทางการสัมภาษณ์ และปรับคำผิด

5. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้สมบูรณ์

6. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 18 คน ที่ตรงตามเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ได้กำหนดไว้ในตอนต้น โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ผู้วิจัยได้ดำเนินการการสัมภาษณ์เชิงลึกตามสถานที่ที่ได้นัดหมายกับผู้เชี่ยวชาญและบางส่วนเป็นการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ในช่วงเดือนมีนาคม 2562 - ตุลาคม 2562

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสนทนากลุ่มทั้งการจดบันทึกและจากการบันทึกเสียง มาวิเคราะห์รูปแบบตามที่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2543) (ชาย โพสิตา, 2550) สุภางค์ จันทวานิช และชาย โพสิตา เสนอว่า “ด้วยเทคนิคการตัดปะ (Scissor and Sort Technique) จากนั้นตีความ จัดหมวดหมู่ และเปรียบเทียบคำตอบของผู้เข้าร่วมสนทนาแต่ละท่าน โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้านความเป็นจริง (Pragmatically Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด (Semantically Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2.2 ศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่อ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉบับร่าง จากผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อได้อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญตามขั้นตอนการวิจัยที่ 2.1 แล้ว ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้ไปนำเสนอต่อครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือครูกศน. จำนวน 18 คน ด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย หรือ Focus Group เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยมีขั้นตอนการวิธีดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างเฉพาะเจาะจงหรือ Purposive Sampling จำนวน 18 ท่าน โดยคัดเลือกให้มีประเภทครูกศน.ที่หลากหลายและให้จำนวนครูกศน.ที่มาเข้าร่วมประชุมกลุ่มมีสัดส่วนคล้ายสัดส่วนจริงในประเทศไทยให้มากที่สุด โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มสนทนาตามแนวคิดของ (Stewart & Shamdasani, 1990; ชาย โพสิตา, 2550) ซึ่งระบุว่าขนาดของผู้เชี่ยวชาญควรมีประมาณกลุ่มละ 6-12 คน เพื่อให้ได้รับคำตอบเพียงพอต่อประเด็นคำถามที่ต้องการวิจัย โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนดังนี้

1. **กลุ่มครูกศน.ตำบล จำนวน 10 ท่าน**
   -เป็นพนักงานราชการ
   -ปฏิบัติงานในสายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องมาอย่างน้อย 3 ปี
   -มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู

-ยินยอมมาให้ข้อมูลงานวิจัยด้วยการมาเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย

2. กลุ่มครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน(ครูอาสา)จำนวน 4 ท่าน

-เป็นพนักงานราชการ

-ปฏิบัติงานในสายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องมาอย่างน้อย 3 ปี

-มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู

-ยินยอมมาให้ข้อมูลงานวิจัยด้วยการมาเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย

3. กลุ่มครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำศูนย์การเรียนชุมชน (ครูศรช.) จำนวน 4 ท่าน

-เป็นพนักงานราชการ

-ปฏิบัติงานในสายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องมาอย่างน้อย 3 ปี

-มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู

-ยินยอมมาให้ข้อมูลงานวิจัยด้วยการมาเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. ผู้วิจัยกำหนดแนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Guidelines) โดยใช้ผลวิจัยด้าน สภาพ ปัญหา และความต้องการของครูกศน.เกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง และ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ มาจัดทำเป็นแนวทางในการสนทนาประชุมกลุ่มย่อยหรือ Focus Group

2. นำแนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อยที่ได้ดังกล่าวไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา

3. ปรับแนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อยตามข้อแนะนำ

4. เชิญผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มย่อย ด้วยการทำหนังสือเชิญจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยแจ้งสถานที่และวันเวลา

5. จัดทำเอกสารประกอบการประชุมสนทนากลุ่มย่อย ที่สรุปภาพรวมของ สภาพ ปัญหา ความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาตนเองของครู การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และอนาคตภาพพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ ไปมอบให้ผู้เข้าร่วมสนทนาด้วยตนเองหรือจัดส่งทางไปรษณีย์ให้ถึงมือผู้เข้าร่วมสนทนาก่อนวันสนทนากลุ่มอย่างน้อย 1 สัปดาห์

6. จัดเตรียมความพร้อมด้านสถานที่และอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในประชุมสนทนากลุ่มย่อยอาทิ เตรียมการนำเสนอด้วยโปรแกรม Microsoft Office PowerPoint เตรียมอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ที่จำเป็น กล้องวิดีโอ เครื่องบันทึกเสียง รวมไปถึงอาหารว่าง เครื่องดื่ม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ของที่ระลึก ค่าเดินทางให้กับผู้เข้าร่วมประชุม และนัดหมายกับเจ้าหน้าที่ประจำ Co-working Space เกี่ยวกับการจัดเตรียมสถานที่ประชุมให้เป็นไปตามรูปแบบที่ผู้วิจัยต้องการ

7. ซักซ้อมความเข้าใจกับทีมงานของผู้วิจัยที่จะช่วยในวันประชุมสนทนากลุ่มย่อยเพื่อให้เข้าใจขั้นตอนและกระบวนการสนทนากลุ่มในวันนั้น เช่น เป้าหมายของการจัดประชุมในครั้งนี้ สิ่งที่ผู้วิจัยคาดหวังจะได้จากผู้เข้าร่วมประชุม การซักซ้อมกรณีเกิดปัญหาผู้เข้าร่วมประชุมไม่กล้าแสดงความคิดเห็น สรุปลำดับขั้นตอนและกำหนดการในภาพรวม เป็นต้น รวมไปถึงแจกจ่ายหน้าที่แก่ผู้ช่วยวิจัย เช่น ผู้ที่ดูแลด้านการเงิน ผู้ที่ดูแลด้านการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและจดบันทึก เป็นต้น

8. จัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย

9. เมื่อประชุมสนทนากลุ่มย่อยเสร็จสิ้น ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะและประเด็นที่น่าสนใจที่ได้จากการสนทนากลุ่ม สรุปออกมาเป็นความเรียงตามความเหมาะสม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

จัดประชุมสนทนากลุ่มย่อยกับผู้เข้าร่วมสนทนาทั้งหมด18 ท่าน ในวันพฤหัสบดีที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 เวลา 13.00 น. –16.00 น. ที่ห้อง Seminar ชั้น 5 ของ Co-Working Spaces บริษัท Work Wize

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสนทนากลุ่มทั้งการจดบันทึกและจากการบันทึกเสียง มาวิเคราะห์รูปแบบตามที่ (ชาย โพสิตา, 2550; สุภางค์ จันทวานิช, 2543) สุภางค์ จันทวานิช และชาย โพสิตา ระบุว่า “ด้วยเทคนิคการตัดปะ (Scissor and Sort Technique) จากนั้นตีความ จัดหมวดหมู่ และเปรียบเทียบคำตอบของผู้เข้าร่วมสนทนาแต่ละท่าน โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้านความเป็นจริง (Pragmatically Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด (Semantically Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2.3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกศน.เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง

เมื่อได้ความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 2.2 แล้ว จึง ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ผลวิจัยที่ได้ทั้งหมดในขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนที่ 2.1 และขั้นตอนที่ 2.2 สรุปเป็นประเด็นต่างที่น่าสนใจ และนำไปสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษา

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกศน.เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงหรือ Purposive Sampling จำนวน 9 คน โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

- เป็นผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งหรือเคยปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกศน. อาทิเช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สถาบัน กศน. ภาค สำนักงาน กศน.จังหวัด ฯลฯ ในตำแหน่งระดับบริหาร อาทิเช่น อธิบดี รองอธิบดี เลขาธิการ รองเลขาธิการ ผู้อำนวยการ เป็นต้น โดยมีประวัติการทำงานต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป
- หรือเป็นผู้ที่ปัจจุบันดำรงตำแหน่งในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกศน. อาทิเช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สถาบัน กศน. ภาค สำนักงาน กศน.จังหวัด ฯลฯ ในตำแหน่งระดับบริหาร หรือ ระดับที่ปรึกษา อาทิเช่น อธิบดี รองอธิบดี เลขาธิการ รองเลขาธิการ ผู้อำนวยการ ที่ปรึกษาโครงการต่างๆ ของกศน. เป็นต้น โดยดำรงตำแหน่งที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป
- หรือมีผลการปฏิบัติงานในอดีตที่เป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและมากความสามารถ รวมทั้งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างยิ่งยวด
- ยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลทำวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร นโยบายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่างที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ และความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่างที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ สรุปเป็นประเด็นข้อคำถามเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีประเด็นหลักเกี่ยวข้องกับ ขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร นโยบายทางการศึกษา ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นโยบายการดำเนินงานของสำนักงาน กศน. แผนปฏิบัติการประจำปีของสำนักงาน กศน.และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่างที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ และความคิดเห็น

ของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่างที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ สรุปเป็นประเด็นข้อคำถามเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่าง เพื่อศึกษาความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิกศน.เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง

3. นำเสนอแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่างให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาปรับแก้ตามความเหมาะสม คือ ปรับลำดับคำถามใหม่ให้ง่ายต่อการตอบมากขึ้น

4. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิจัย 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกศน. 2 ท่าน พิจารณาปรับแก้ให้ข้อคำถามตรงกับวัตถุประสงค์

5. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้สมบูรณ์

6. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 9 คน ที่ตรงตามเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ได้กำหนดไว้ในตอนต้น โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยด้วยตนเองตามสถานที่ที่ได้นัดหมายกับผู้ทรงคุณวุฒิ และบางส่วนใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2562 - ธันวาคม 2562

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการจดบันทึกและจากการบันทึกเสียง มาวิเคราะห์รูปแบบตามที่(ชาย โพสิตา, 2550; สุภางค์ จันทวานิช, 2543)สุภางค์ จันทวานิช และชาย โพสิตา เสนอว่า “ด้วยเทคนิคการตัดปะ (Scissor and Sort Technique) จากนั้นตีความ จัดหมวดหมู่ และเปรียบเทียบคำตอบของแต่ละท่าน โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้านความเป็นจริง (Pragmatically Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด (Semantically Content Analysis)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เมื่อผู้วิจัยได้ผลวิจัยครบถ้วนคือ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ ความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ และขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง และจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับนโยบายต่างๆ เพิ่มเติม อาทิเช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นโยบายการดำเนินงานของสำนักงาน กศน.

แผนปฏิบัติการประจำปีของสำนักงาน กศน. ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ผลวิจัยทั้งหมดเพื่อให้ได้ *อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย* ซึ่งเป็นอนาคตภาพฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เมื่อได้อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจากขั้นตอนที่ 2 แล้ว ก็นำเสนอกับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.ทั้ง 9 ท่านเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จากนั้นนำเสนอต่อครูกศน.ทั้ง 18 ท่าน เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ขั้นตอนนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บข้อมูลวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมสนทนากลุ่มย่อย หรือ Focus Group ซึ่งสามารถแบ่งขั้นตอนวิจัยได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 3.1 ศึกษาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ กับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 18 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3.2 ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. กับครูกศน. เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย หรือ Focus Group กับครูกศน.ทั้งหมด 18 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3.1 ศึกษาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติกับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.

เมื่อได้อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขั้นตอนที่ 2 แล้ว จึงนำเสนอกับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.ทั้ง 9 ท่านด้วยการนัดสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงหรือ Purposive Sampling จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกันในกับการวิจัยในขั้นตอนที่ 2.3 โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

- เป็นผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งหรือเคยปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกศน. อาทิเช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สถาบัน กศน. ภาค สำนักงาน กศน.จังหวัด ฯลฯ ในตำแหน่งระดับบริหาร อาทิเช่น อธิบดี รองอธิบดี เลขาธิการ รองเลขาธิการ ผู้อำนวยการ เป็นต้น โดยมีประวัติการทำงานต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

- หรือเป็นผู้ที่ปัจจุบันดำรงตำแหน่งในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกศน. อาทิเช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สถาบัน กศน. ภาค สำนักงาน กศน.จังหวัด ฯลฯ ในตำแหน่งระดับบริหาร หรือ ระดับที่ปรึกษา อาทิเช่น อธิบดี รองอธิบดี เลขาธิการ รองเลขาธิการ ผู้อำนวยการ ที่ปรึกษาโครงการต่างๆของกศน. เป็นต้น โดยดำรงตำแหน่งที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

- หรือมีผลการปฏิบัติงานในอดีตที่เป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและมากความสามารถ รวมทั้งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างยิ่งยวด

- ยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลทำวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ตามผลวิจัยมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.

2. นำเสนอแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่างให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาปรับแก้ตามความเหมาะสม สิ่งที่ต้องปรับแก้คือให้เพิ่มคำถามที่เกี่ยวข้องกับนโยบายในทางปฏิบัติให้มีมากขึ้น

3. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิจัย 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกศน. 2 ท่าน พิจารณาปรับแก้ให้ข้อคำถามตรงกับวัตถุประสงค์

4. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้สมบูรณ์

5. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 9 คน ที่ตรงตามเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ได้กำหนดไว้ในตอนต้น โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยด้วยตนเองตามสถานที่ที่ได้นัดหมายกับผู้ทรงคุณวุฒิ และบางส่วนใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ในช่วงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2562

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการจดบันทึกและจากการบันทึกเสียง มาวิเคราะห์รูปแบบตามที่ (ชาย โพสิตา, 2550; สุภางค์ จันทวานิช, 2543) สุภางค์ จันทวานิช และชาย โพสิตา เสนอว่า “ด้วยเทคนิคการตัดปะ (Scissor and Sort Technique) จากนั้นตีความ จัดหมวดหมู่ และเปรียบเทียบคำตอบของแต่ละท่าน โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้านความเป็นจริง (Pragmatically Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด (Semantically Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3.2 ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. กับครูกศน.

เมื่อได้อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกลสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริงในขั้นตอนที่ 3.1 แล้ว ก็สรุปเป็นแนวทางการสนทนาประชุมกลุ่มย่อย หรือ Focus Group นำเสนอต่อครูกศน.ทั้ง 18 ท่าน เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ซึ่งสามารถแบ่งขั้นตอนวิจัยได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างเฉพาะเจาะจงหรือ Purposive Sampling จำนวน 18 ท่าน โดยคัดเลือกให้มีประเภทครูกศน.ที่หลากหลายและให้จำนวนครูกศน.ที่มาเข้าร่วมประชุมกลุ่มมีสัดส่วนคล้ายสัดส่วนจริงในประเทศไทยให้มากที่สุด โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มสนทนาตามแนวคิดของ (Stewart & Shamdasani, 1990; ชาย โพสิตา, 2550) ซึ่งระบุว่าขนาดของผู้เชี่ยวชาญควรมีประมาณกลุ่มละ 6-12 คน เพื่อให้ได้รับคำตอบเพียงพอต่อประเด็นคำถามที่ต้องการวิจัย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยขั้นตอนนี้เป็นกลุ่มเดียวกันในกับการวิจัยในขั้นตอนที่ 2.2 โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนดังนี้

1. **กลุ่มครูกศน.ตำบล จำนวน 10 ท่าน**
   -เป็นพนักงานราชการ
   -ปฏิบัติงานในสายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องมาอย่างน้อย 3 ปี
   -มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู
   -ยินยอมมาให้ข้อมูลงานวิจัยด้วยการมาเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย
2. **กลุ่มครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน(ครูอาสา)** จำนวน 4 ท่าน
   -เป็นพนักงานราชการ
   -ปฏิบัติงานในสายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องมาอย่างน้อย 3 ปี

-มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู

-ยินยอมมาให้ข้อมูลงานวิจัยด้วยการมาเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย

3. กลุ่มครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำศูนย์การเรียนชุมชน (ครูศรช.) จำนวน 4 ท่าน

-เป็นพนักงานราชการ

-ปฏิบัติงานในสายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องมาอย่างน้อย 3 ปี

-มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาตนเองของครู

-ยินยอมมาให้ข้อมูลงานวิจัยด้วยการมาเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. ผู้วิจัยกำหนดแนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Guidelines) ประกอบไปด้วย อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.และขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกในการสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริงที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ

2. นำแนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อยที่ได้ดังกล่าวไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา

3. ปรับแนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อยตามข้อแนะนำ

4. เชิญผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มย่อย ด้วยการทำหนังสือเชิญจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยแจ้งสถานที่และวันเวลา

5. จัดทำเอกสารประกอบการประชุมสนทนากลุ่มย่อย ที่สรุปอนาคตภาพพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกในการสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง ไปมอบให้ผู้เข้าร่วมสนทนาด้วยตนเองหรือจัดส่งทางไปรษณีย์ให้ถึงมือผู้เข้าร่วมสนทนาก่อนวันสนทนากลุ่มอย่างน้อย 1 สัปดาห์

6. จัดเตรียมความพร้อมด้านสถานที่และอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในประชุมสนทนากลุ่มย่อยอาทิ เตรียมการนำเสนอด้วยโปรแกรม Microsoft Office PowerPoint เตรียมอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ที่จำเป็น กล้องวิดีโอ เครื่องบันทึกเสียง รวมไปถึงอาหารว่าง เครื่องดื่ม ของที่ระลึก ค่าเดินทางให้กับผู้เข้าร่วมประชุม และนัดหมายกับเจ้าหน้าที่ประจำ Co-working Space เกี่ยวกับการจัดเตรียมสถานที่ประชุมให้เป็นไปตามรูปแบบที่ผู้วิจัยต้องการ

7. ซักซ้อมความเข้าใจกับทีมงานของผู้วิจัยที่จะช่วยในวันประชุมสนทนากลุ่มย่อยเพื่อให้เข้าใจขั้นตอนและกระบวนการสนทนากลุ่มในวันนั้น เช่น เป้าหมายของการจัดประชุมในครั้งนี้ สิ่งที่ผู้วิจัยคาดหวังจะได้จากผู้เข้าร่วมประชุม การซักซ้อมกรณีเกิดปัญหา

ผู้เข้าร่วมประชุมไม่กล้าแสดงความคิดเห็น สรุปลำดับขั้นตอนและกำหนดการในภาพรวม เป็นต้น รวมไปถึงแจกจ่ายหน้าที่แก่ผู้ช่วยวิจัย เช่น ผู้ที่ดูแลด้านการเงิน ผู้ที่ดูแลด้านการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและจดบันทึก เป็นต้น

8. จัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย

9. เมื่อประชุมสนทนากลุ่มย่อยเสร็จสิ้น ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะและประเด็นที่น่าสนใจที่ได้จากการสนทนากลุ่ม สรุปออกมาเป็นความเรียงตามความเหมาะสม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

นำเสนออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยการประชุมสนทนากลุ่มย่อยกับผู้เข้าร่วมสนทนาทั้งหมด18 ท่าน ในวันจันทร์ที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2562 เวลา 13.00 น. –16.00 น. ที่ห้อง Seminar ชั้น 5 ของ Co-Working Spaces บริษัท Work Wize

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสนทนากลุ่มทั้งการจดบันทึกและจากการบันทึกเสียง มาวิเคราะห์รูปแบบตามที่(ชาย โพสิตา, 2550; สุภางค์ จันทวานิช, 2543) สุภางค์ จันทวานิช และชาย โพสิตา เสนอว่า “ด้วยเทคนิคการตัดปะ (Scissor and Sort Technique) จากนั้นตีความ จัดหมวดหมู่ และเปรียบเทียบคำตอบของผู้เข้าร่วมสนทนาแต่ละท่าน โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้านความเป็นจริง (Pragmatically Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด (Semantically Content Analysis)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสามารถแบ่งตอนย่อยได้ดังนี้

ตอนที่1.1 ข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาตนเองและแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้

ตอนที่1.3 สภาพ ปัญหา ของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองในอนาคต

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่1.1ข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลวิจัย สภาพปัจจุบันของข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่อง ตำแหน่งงาน ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง ภาระหน้าที่หลัก สถานที่ปฏิบัติงานและจังหวัดที่ปฏิบัติงาน เป็นจำนวนและค่าร้อยละ สามารถสรุปผลวิจัยได้ตามตารางที่ 4

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย		
ตำแหน่งงาน	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
1.ครูกศน.ตำบล	1,461	68.11
2.ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน	423	19.72
3.ครูปอเนาะ	65	3.03
4.ครูศศช.	143	6.67
5.ครูศรช.	53	2.47
รวม	**2,145**	**100.00**
ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
3-5 ปี	264	12.31
6-10 ปี	770	35.90
11-15 ปี	503	23.45
มากกว่า 15 ปี	608	28.34
รวม	**2,145**	**100.00**
ภาระหน้าที่หลัก(สามารถระบุหลายหน้าที่ได้)	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
1.จัดการเรียนการสอนอ่านออกเขียนได้	865	11.22
2.จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา	983	12.75
3.จัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	1,615	20.95
4.จัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	1,607	20.85
5.จัดการเรียนการสอนการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	893	11.59
6.จัดการเรียนการสอนการพัฒนาทักษะอาชีพ	873	11.33
7.จัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ	85	1.10
8.จัดการเรียนการสอนกศน.ปวช.	33	0.43
9.จัดการเรียนการสอนพัฒนาสังคมและชุมชน	754	9.78
รวม	**7,708**	**100.00**
สถานที่ปฏิบัติงาน	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
1.กศน.อำเภอ หรือ กศน.เขต	1,009	47.04
2.กศน.ตำบล หรือ กศน.แขวง	1,022	47.65
3.ศูนย์การเรียนชุมชน(ศรช.)	114	5.31
รวม	**2,145**	**100.00**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ต่อ)

จังหวัดที่ปฏิบัติงาน	จำนวนคน	ร้อยละ
1. กรุงเทพมหานคร	65	3.03
2. กระบี่	13	0.61
3. กาญจนบุรี	26	1.21
4. กาฬสินธุ์	56	2.61
5. กำแพงเพชร	18	0.84
6. ขอนแก่น	65	3.03
7. จันทบุรี	14	0.65
8. ฉะเชิงเทรา	15	0.70
9. ชลบุรี	22	1.03
10. ชัยนาท	10	0.47
11. ชัยภูมิ	42	1.96
12. ชุมพร	15	0.70
13. เชียงราย	57	2.66
14. เชียงใหม่	97	4.52
15. ตรัง	18	0.84
16. ตราด	8	0.37
17. ตาก	49	2.28
18. นครนายก	8	0.37
19. นครปฐม	20	0.93
20. นครพนม	26	1.21
21. นครราชสีมา	64	2.98
22. นครศรีธรรมราช	40	1.86
23. นครสวรรค์	30	1.40
24. นนทบุรี	9	0.42
25. นราธิวาส	37	1.72
26. น่าน	39	1.82
27. บึงกาฬ	18	0.84
28. บุรีรัมย์	74	3.45
29. ปทุมธานี	12	0.56
30. ประจวบคีรีขันธ์	11	0.51
31. ปราจีนบุรี	13	0.61
32. ปัตตานี	68	3.17
33. พระนครศรีอยุธยา	37	1.72
34. พังงา	10	0.47

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ต่อ)

จังหวัดที่ปฏิบัติงาน(ต่อ)	จำนวนคน	ร้อยละ
35. พัทลุง	15	0.70
36. พิจิตร	18	0.84
37. พิษณุโลก	18	0.84
38. เพชรบุรี	19	0.89
39. เพชรบูรณ์	24	1.12
40. แพร่	18	0.84
41. พะเยา	20	0.93
42. ภูเก็ต	5	0.23
43. มหาสารคาม	28	1.31
44. มุกดาหาร	12	0.56
45. แม่ฮ่องสอน	33	1.54
46. ยะลา	39	1.82
47. ยโสธร	19	0.89
48. ร้อยเอ็ด	56	2.61
49. ระนอง	7	0.33
50. ระยอง	10	0.47
51. ราชบุรี	20	0.93
52. ลพบุรี	22	1.03
53. ลำปาง	24	1.12
54. ลำพูน	14	0.65
55. เลย	33	1.54
56. ศรีสะเกษ	42	1.96
57. สกลนคร	37	1.72
58. สงขลา	44	2.05
59. สตูล	12	0.56
60. สมุทรปราการ	12	0.56
61. สมุทรสงคราม	6	0.28
62. สมุทรสาคร	9	0.42
63. สระแก้ว	15	0.70
64. สระบุรี	20	0.93
65. สิงห์บุรี	9	0.42
66. สุโขทัย	17	0.79
67. สุพรรณบุรี	23	1.07
68. สุราษฎร์ธานี	32	1.49

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ต่อ)

จังหวัดที่ปฏิบัติงาน (ต่อ)	จำนวนคน	ร้อยละ
69. สุรินทร์	44	2.05
70. หนองคาย	23	1.07
71. หนองบัวลำภู	20	0.93
72. อ่างทอง	14	0.65
73. อุดรธานี	67	3.12
74. อุทัยธานี	13	0.61
75. อุตรดิตถ์	17	0.79
76. อุบลราชธานี	95	4.43
77. อำนาจเจริญ	14	0.65
รวม	**2,145**	**100.00**

จากตารางที่ 4 แสดงว่า

*ข้อมูลพื้นฐานของครูกศน.*สามารถสรุปได้ดังนี้ ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ครูกศน.) มีครูที่ปฏิบัติงานตำแหน่งครูกศน.ตำบล จำนวน 1,461 คน คิดเป็นร้อยละ 68.11 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 423 คน คิดเป็นร้อยละ 19.72 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะในเขตภูเขา หรือ ศศช. จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำสถาบันการศึกษาปอเนาะ (ครูปอเนาะ) จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 3.03 และครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครูศรช.) จำนวน 53 คนคิดเป็นร้อยละ 2.47 ตามลำดับ

ระยะเวลาปฏิบัติงานของครูกศน. สามารถสรุปได้ดังนี้ ส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันอยู่เป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนาน 6-10 ปี มีจำนวนมากที่สุดคือ 770 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 35.90 รองลงมาคือ ปฏิบัติงานอยู่ในตำแหน่งมากกว่า 15 ปี มีจำนวน 608 คน คิดเป็นร้อยละ 28.34 ปฏิบัติงานอยู่ในตำแหน่ง 11-15 ปี จำนวน 503 คน คิดเป็นร้อยละ 23.45 และปฏิบัติงานในตำแหน่ง 3-5 ปี จำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ 12.31 ตามลำดับ

ภาระหน้าที่หลักของของครูกศน. สามารถสรุปได้ดังนี้ ครูกศน.ท่านหนึ่งสามารถสอนได้หลายระดับและประเภทการศึกษาโดยส่วนใหญ่มีหน้าที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด จำนวน 1,615 คน คิดเป็นร้อยละ 20.95 รองลงมาคือ สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1,607 คน คิดเป็นร้อยละ 20.85 สอนระดับประถมศึกษา จำนวน 983 คน คิดเป็นร้อยละ 12.75 ลำดับต่อมาคือ สอนการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จำนวน 893 คน คิดเป็นร้อยละ 11.59 ลำดับต่อมาคือ การสอนพัฒนาทักษะอาชีพ จำนวน 873 คน คิดเป็นร้อยละ 11.33 ลำดับต่อมาคือ สอนอ่านออกเขียนได้ จำนวน 865 คน คิดเป็นร้อยละ 11.22 ลำดับต่อมาคือ สอนพัฒนาสังคมและชุมชน จำนวน 754 คน คิดเป็นร้อยละ 9.78 ลำดับต่อมาคือ การสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ

จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ1.10 และการสอนกศน.ปวช. จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 0.43 ตามลำดับ

สถานที่ปฏิบัติงานของครูกศน. สามารถสรุปได้ดังนี้ สถานที่ครูกศน.ปฏิบัติงานจำนวนมากที่สุดอยู่ที่ กศน.ตำบลหรือกศน.แขวง จำนวน 1,022 คน คิดเป็นร้อยละ 47.65 ลำดับต่อมาคือ ปฏิบัติงานที่กศน.อำเภอหรือกศน.เขต จำนวน 1,009 คน คิดเป็นร้อยละ 47.04 และปฏิบัติงานที่ศูนย์การเรียนชุมชนหรือ ศรช. จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 5.31 ตามลำดับ

จังหวัดที่ครูกศน.ปฏิบัติงาน สามารถสรุปได้ดังนี้ จังหวัดที่ครูกศน.ปฏิบัติงานมากที่สุดคือที่ จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 4.52 รองลงมาเป็นครูกศน.ในจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 4.43 ต่อมาคือจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 3.45 ตามลำดับ

ตอนที่ 1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาตนเองและแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลวิจัยสภาพปัจจุบันด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาตนเอง และแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน. แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละ สามารถสรุปผลงานวิจัยได้ตามตารางที่5

ตารางที่ 5แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลความคิดเห็นของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่องการพัฒนาตนเองและพื้นที่การเรียนรู้

ข้อความเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองและพื้นที่การเรียนรู้	ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความ		ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความ	
	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ
ข้อความด้านความหมายของการพัฒนาตนเอง				
1.การพัฒนาตนเองหมายถึง การที่บุคคลมีเป้าหมายว่าต้องการเป็นอะไรจึงวางแผนและ/หรือกระทำบางสิ่ง เพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนั้น	2,143	99.91	2	0.09
2.การพัฒนาตนเองคือการท้าทายให้ตนเองดีขึ้นในทิศทางที่เป็นไปตามที่ตนเองตั้งเป้าไว้	2,082	97.06	63	2.94
ข้อความด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตนเอง				
3.บุคคลต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้น	2,145	100.00	0	0.00
4.การพัฒนาตนเองเกิดขึ้นเพื่อให้ตนเองก้าวผ่านปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้	2,026	94.45	119	5.55

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 5แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลความคิดเห็นของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่องการพัฒนาตนเองและพื้นที่การเรียนรู้ (ต่อ)

ข้อความเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองและพื้นที่การเรียนรู้	ตอบว่า<u>เห็นด้วย</u>กับข้อความ		ตอบว่า<u>ไม่เห็นด้วย</u>กับข้อความ	
	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ
<u>ข้อความด้านลักษณะของการพัฒนาตนเอง</u>				
5.การพัฒนาตนเองเป็นไปเพื่อพัฒนาด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ หรือ สติปัญญาของบุคคลนั้นๆ ให้ดีขึ้นตามที่บุคคลต้องการโดยอาจเป็นพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านก็ได้	2,138	99.67	7	0.33
6.การพัฒนาตนเองเป็นเรื่องความพึงพอใจส่วนบุคคล บุคคลจะตั้งเป้าหมายและกำหนดวิธีการและควบคุมกระบวนการพัฒนาตนเองด้วยตนเองเป็นสำคัญ	1,984	92.49	161	7.51
7.บุคคลจะพัฒนาตนเองในด้านใดก็ตามย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้นทั้งสิ้น	2,089	97.39	56	2.61
<u>ข้อความด้านความหมายของพื้นที่การเรียนรู้</u>				
8.พื้นที่การเรียนรู้คือพื้นที่รูปแบบใดก็ได้ที่บุคคลเข้ามาในพื้นที่นั้นๆแล้วเกิดการเรียนรู้	2,093	97.58	52	2.42
9.พื้นที่การเรียนรู้ คือพื้นที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างโอกาสให้บุคคลเข้าถึงข้อมูลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ และได้ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลเพื่อเรียนรู้	2,079	96.92	66	3.08
<u>ข้อความด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้</u>				
10.พื้นที่การเรียนรู้จัดขึ้นเพื่อให้คนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยสามารถพัฒนากลายเป็นชุมชนได้เช่นเดียวกัน	2,064	96.22	81	3.78
11.พื้นที่การเรียนรู้จัดขึ้นเพื่อดึงดูดบุคคลที่ต้องการเรียนรู้ให้เข้ามาเรียนรู้ มาเรียนรู้ร่วมกันทั้งแบบเดี่ยวหรือแบบกลุ่ม	2,121	98.88	24	1.12
<u>ข้อความด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้</u>				
12.กิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างบุคคลกับบุคคลที่เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้คือ ถ่ายทอดความคิด ทักษะ วิธีการ นวัตกรรมและเครื่องมือต่างๆ ระหว่างกันและกัน	2,145	100.00	0	0.00
13.พื้นที่การเรียนรู้จะดึงดูดคนมารวมตัวกันเพื่อเรียนรู้แลกเปลี่ยน เรียนรู้จากกันและกัน หรือรวมกลุ่มคนที่มีเป้าหมายเดียวกันไว้ด้วยกันหรืออาจจะมีความชื่นชอบเดียวกัน	2,098	97.81	47	2.19
14.พื้นที่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นที่ไหนและเวลาใดก็ได้	2,133	99.44	12	0.56

จากตารางที่ 5 สามารถสรุปผลวิจัยได้ว่า ครูกศน. เห็นด้วยกับข้อความด้านต่างๆ ที่นำมาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองและพื้นที่การเรียนรู้ สามารถจัดอันดับข้อความตามแนวคิดการพัฒนาตนเองและพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.เห็นด้วยได้ดังนี้ ข้อความที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ครูกศน.เห็นด้วยมากที่สุดคือข้อความว่า บุคคลต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้น และข้อความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างบุคคลกับบุคคลที่เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้คือ ถ่ายทอดความคิด ทักษะ วิธีการ นวัตกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ระหว่างกันและกัน ข้อความละ ร้อยละ 100 เท่ากัน ลำดับต่อมาคือ การพัฒนาตนเองหมายถึง การที่บุคคลมีเป้าหมายว่าต้องการเป็นอะไร จึงวางแผนและ/หรือกระทำบางสิ่ง เพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนั้น ร้อยละ 99.91 ลำดับถัดไปข้อความว่า การพัฒนาตนเองเป็นไปเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ อารมณ์ หรือสติปัญญาของบุคคลนั้น ๆ ให้ดีขึ้นตามที่บุคคลต้องการ โดยอาจเป็นพัฒนาด้านในด้านหนึ่งหรือหลายด้านก็ได้ ร้อยละ 99.67 ตามลำดับ

ตอนที่ 1.3 สภาพปัญหา ของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองในอนาคตของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลวิจัยสภาพปัญหา ของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองในอนาคตของครูกศน. ครอบคลุมถึง ด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ ความดึงดูด ความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย ด้านวัตถุประสงค์ ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ รวมไปถึงการคาดการณ์ต่อพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ถึงความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์และความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1. ด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้

<u>สภาพปัจจุบัน</u> ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ครูกศน.ได้เคยเข้าใช้งานเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองแสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 6 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.ได้เคยเข้าใช้งานเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

สภาพปัจจุบัน : พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.ได้เคยเข้าใช้งานเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง (ตอบได้หลายตัวเลือก)

ประเภทของตัวเลือก	พื้นที่การเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ	จำนวน คน	ร้อยละ
ที่พักอาศัย	1.บ้านหอพักคอนโด	651	30.35
ที่ทำงาน	2.ที่ทำงาน	1,235	57.58
สถานประกอบการที่ให้บริการ	3.ร้านอาหารร้านกาแฟ	518	24.15
	4.Fitness	196	9.14
	5.ศูนย์ประชุมและนิทรรศการ	863	40.23
	6.ห้องจัดประชุมในโรงแรม	531	24.76
แหล่งการเรียนรู้	7.ห้องสมุด	1,568	73.10
	8.ศูนย์การเรียนรู้	1,742	81.21
	9.พิพิธภัณฑ์	,1067	49.74
	10.สวนสาธารณะ	677	31.56
	11.วัด	986	45.97
ค้นหาข้อมูลประเภทข้อความ ภาพ เสียง วิดีทัศน์	1.Google,Yahoo,Bing	1,157	53.94
นำเสนอข้อมูลประเภทวิดีทัศน์	2.YouTube, Line TV	1,091	50.86
นำเสนอข้อมูลประเภทเสียง	3.วิทยุออนไลน์	415	19.35
นำเสนอข้อมูลประเภทภาพ	4.Pinterest, Photobucket	196	9.14
นำเสนอข้อมูลประเภทข้อความ	5.Web Board หรือ Forum เช่น Pantip, Dek-D	174	8.11
นำเสนอข้อมูลประเภทข้อความ ภาพ เสียง วิดีทัศน์ตามวัตถุประสงค์ผู้สร้าง	6.Websiteอื่น ๆ	255	11.89
	7.Intranet หรือระบบการเรียนรู้เฉพาะคนภายในองค์กร	591	27.55
	8.Application ในสมาร์ตโฟนหรือคอม	362	16.88
เครือข่ายสังคม	9.Instagram	265	12.35
	10.Facebook	1,058	49.32
	11.Chat เช่น Whats App, Line	437	20.37
สื่อสารมวลชน	12.รายการโทรทัศน์	255	11.89
	13.รายการวิทยุ	98	4.57
	14.หนังสือพิมพ์นิตยสาร	436	20.33

จากตารางที่ 6 แสดงว่า ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.ได้เคยเข้าใช้งานเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากที่สุดคือ ศูนย์การเรียนรู้ ร้อยละ 81.21 ลำดับถัดไปคือห้องสมุด คิดเป็นร้อยละ 73.10 ลำดับถัดไปคือ ที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 57.58 ตามลำดับ

ปัญหาที่พบลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ครูกศน.มองว่าเป็นปัญหา แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของปัญหาที่ครูกศน.พบในด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้

ปัญหา : ด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)		
ปัญหาด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ขนาดของสถานที่		
1.คับแคบเกินไป	772	35.99
2.พื้นที่นั้น ๆ ไม่เหมาะกับกิจกรรมที่จัด	804	37.48
3.จำกัดจำนวนสมาชิก	237	11.05
ความสวยงามของสถานที่		
4.ไม่ทันสมัย	472	22.00
5.ไม่มีการตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม	286	13.33
6.หน้าตาของเว็บใช้งานยาก	292	13.61
จุดที่ตั้ง		
7.เดินทางไปมาลำบาก	646	30.12
8.ไกล	526	24.52
ไม่พบปัญหา		
9.ไม่พบปัญหา	702	32.73

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากตารางที่ 7 แสดงว่า ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.ได้เคยเข้าใช้งานเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองมีปัญหาเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ ปัญหาที่ครูกศน.พบมากที่สุดในด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้คือ พื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ ไม่เหมาะสมกับกิจกรรมที่จัด คิดเป็นร้อยละ 37.48 ลำดับต่อมาคือ พื้นที่การเรียนรู้นั้นคับแคบเกินไป คิดเป็นร้อยละ 35.99 ลำดับต่อมาคือ ไม่พบปัญหาด้านนี้ คิดเป็นร้อยละ 32.73 ลำดับต่อมาคือ จุดที่ตั้งนั้นเดินทางไปมาลำบาก คิดเป็นร้อยละ 30.12 ตามลำดับ

ความต้องการ ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองที่ครูกศน.ต้องการในอนาคต แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 8 ดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของความต้องการด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้

ความต้องการ : ด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)		
ความต้องการด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ความต้องการให้จัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูกศน.		
1.เห็นด้วยว่า**ควรมี**พื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองเฉพาะของครูกศน.ขึ้นเพราะ	1,976	92.12
1.1 ต้องการรวบรวมความรู้ให้เป็นระบบ	1,523	71.00
1.2 ต้องการให้ครูกศน.เป็นกลุ่มก้อน เรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน	1,342	62.56
1.3 พื้นที่เรียนรู้ที่มีอยู่ไม่พอ หรือไม่ตอบโจทย์การใช้งานครูกศน.	1,338	62.38
2.เห็นว่า**ไม่จำเป็นต้องมี**พื้นที่การเรียนรู้เฉพาะครูกศน.เพิ่ม เพราะ	169	7.88
2.1 ควรส่งเสริมให้ครูกศน.พัฒนาตนเองด้วยวิธีอื่น	159	7.41
2.2 ปัจจุบันมีพื้นที่การเรียนรู้เพียงพอสำหรับครูกศน.แล้ว	6	0.28
2.3 ควรจัดพื้นที่การเรียนรู้รวม ๆ สำหรับครูมากกว่าเฉพาะครูกศน.อย่างเดียว	4	0.19
ลักษณะพื้นที่การเรียนรู้		
1.จัดตกแต่งสบาย ๆ เหมือนบ้าน ให้ความรู้สึกอบอุ่น	1,163	54.22
2.ตกแต่งเหมือนร้านกาแฟ คาเฟ่ ร้านขนม ที่ทานอาหารได้	475	22.14
3.จัดแบบธรรมชาติ ร่มรื่นเหมือนสวน	1,241	57.86
4.จัดในสถานที่ทำงาน แต่แยกพื้นที่เรียนรู้เป็นสัดส่วนชัดเจน	800	37.30
5.จัดเหมือนห้องสมุดรวบรวมสื่อต่าง ๆ	950	44.29
6.จัดเหมือนศูนย์การเรียนรู้ หรือศูนย์ปฏิบัติการ	955	44.52
7.จัดเหมือนนิทรรศการ นำเสนอ จัดแสดงผลงานเดินชมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย	1,012	47.18
8.จัดเป็นวาระโอกาสตามอาคารสถานที่ที่มีห้องประชุมสัมมนา	437	20.37
9.เป็นรายการโทรทัศน์	499	23.26
10.เป็นรายการวิทยุ	229	10.68
11.Website	534	24.90
12.บทเรียนออนไลน์	689	32.12
13.แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ในระบบ Intranet ภายในองค์กร	630	29.37
14.Application ในโทรศัพท์มือถือ สมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ต	496	23.12

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของความต้องการด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ (ต่อ)

ความต้องการด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้	จำนวนคน	ร้อยละ
15.Web Board หรือ Forum	244	11.38
15.พื้นที่นำเสนอผลงานตนเอง (ข้อความภาพและเสียง) และแลกเปลี่ยนกันในชุมชน	329	15.34
16.พื้นที่ออกอากาศบนพื้นที่ออนไลน์หรือการถ่ายทอดสด (Live) คล้ายการถ่ายทอดสดของ Facebook และ Instagram	334	15.57
17.พื้นที่ดู VDO ของผู้อื่น และนำเสนอ VDO ของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้	402	18.74
18.ระบบสื่อสารพูดคุยระหว่างสมาชิก (Chat)	260	12.12
19.พื้นที่เฉพาะสมาชิกใช้ระบบ Username และ Password เพื่อชมผลงาน ศึกษาข้อมูล พูดคุยแลกเปลี่ยนตั้งคำตอบ ตอบคำถาม ตามอัธยาศัย	296	13.80

จากตารางที่ 8 แสดงว่าครูกศน.มีความเห็นว่าควรจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.โดยเฉพาะขึ้น คิดเป็นร้อยละ 92.12 โดยมีเหตุผลเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ลำดับแรก ต้องการรวบรวมความรู้ให้เป็นระบบ คิดเป็นร้อยละ 71.00 ลำดับต่อไป ต้องการให้ครูกศน.เป็นกลุ่มก้อน เรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน คิดเป็นร้อยละ 62.56 ลำดับสุดท้ายคือ พื้นที่เรียนรู้ที่มีอยู่ไม่พอ หรือไม่ตอบโจทย์การใช้งานของครูกศน. คิดเป็นร้อยละ 62.38

ในขณะเดียวกัน ครูกศน.ที่คิดเห็นว่าไม่จำเป็นต้องจัดพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองเฉพาะของครูกศน.ขึ้น มีอยู่และคิดเป็นร้อยละ 7.88 โดยให้ความเห็นเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ ควรส่งเสริมให้ครูกศน.พัฒนาตนเองด้วยวิธีอื่น คิดเป็นร้อยละ 7.41 ลำดับต่อไป ปัจจุบันมีพื้นที่การเรียนรู้เพียงพอสำหรับครูกศน.แล้ว คิดเป็นร้อยละ 0.28 ลำดับสุดท้ายคือเหตุผลว่า ควรจัดพื้นที่การเรียนรู้รวม ๆ สำหรับครูมากกว่าเฉพาะครูกศน.อย่างเดียว

*ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้*ที่ครูกศน.ต้องการในอนาคตเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองที่ครูกศน.เลือกมากที่สุดคือ จัดให้มีลักษณะแบบธรรมชาติ ร่มรื่นเหมือนสวน คิดเป็นร้อยละ 57.86 ลำดับต่อมา จัดตกแต่งสบาย ๆ เหมือนบ้านให้ความรู้สึกอบอุ่น คิดเป็นร้อยละ 54.22 ลำดับต่อไป จัดเหมือนนิทรรศการ นำเสนอ จัดแสดงผลงาน เดินชมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย คิดเป็นร้อยละ 47.18 ตามลำดับ

1.1 ด้านความดึงดูด

<u>สภาพปัจจุบัน</u> และ **<u>ความต้องการ</u>** ด้านความดึงดูด แสดงให้เห็นจำนวนและร้อยละของความดึงดูดที่มีผลต่อครูกศน.ในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ โดยครูกศน.สามารถตอบได้หลายตัวเลือก สามารถสรุปผลวิจัยได้ตามตารางที่ 9 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านความดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

สภาพปัจจุบัน และ ความต้องการ : ด้านความดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้พื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)				
	สภาพปัจจุบัน		**ความต้องการ**	
รายการความดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ผู้ใช้งาน				
1.มีครูกศน.มาใช้บริการจำนวนมาก	720	33.57	1,069	49.84
2.มีครูแนะนำบอกต่อกันมา	620	28.90	1,176	54.83
กิจกรรมที่จัด				
3.มีกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจ	1,011	47.13	1,330	62.00
4.มีกิจกรรมหลากหลายทั้งวิชาการและบันเทิงอื่น ๆ	676	31.52	853	39.77
5.มีการอบรมที่น่าสนใจจำนวนมาก	403	18.79	571	26.62
6.กิจกรรมเรียนรู้แล้วสามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตจริง	1,003	46.76	1,100	51.28
เนื้อหาสาระ				
7.มีเนื้อหาสาระที่ตรงกับความต้องการของท่าน	1,080	50.35	1,501	69.98
8.มีเนื้อหาสาระทันสมัย	714	33.29	1,029	47.97
ข้อมูลและสารสนเทศ				
9.มีชิ้นงานเอกสารที่ตรงกับความต้องการ	714	33.29	1,058	49.32
10.มีสื่อ เอกสาร ตัวอย่างชิ้นงานแผนการสอน แบบประเมิน แบบฝึกหัด รวบรวมเป็นระบบเข้าถึงได้ง่ายและเร็ว	997	46.48	1,476	68.81
บุคลากร				
11.มีวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้ที่เชี่ยวชาญจริงมาสอนหรือให้แลกเปลี่ยน	1,087	50.68	1,832	85.41
12.มีนักวิชาการ ดารา นักแสดงพิธีกร หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงมามีส่วนร่วม	278	12.96	558	26.01

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านความดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ (ต่อ)

	สภาพปัจจุบัน		ความต้องการ	
รายการความดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
<u>การตกแต่ง</u>				
13.ตกแต่งสถานที่น่าสนใจ	659	30.72	1,358	63.31
14.ตกแต่งสถานที่เหมือนร้านกาแฟหรือคาเฟ่	162	7.55	413	19.25
15.ตกแต่งแบบธรรมชาติ ร่มรื่น	545	25.41	1,017	47.41
16.หน้าตาเว็บไซต์ดูใช้งานง่าย	302	14.08	529	24.66
<u>การประชาสัมพันธ์</u>				
17.การประชาสัมพันธ์ที่ดีทั่วถึง น่าสนใจ	1,100	51.28	1,910	89.04
<u>เทคโนโลยี</u>				
18.มีเทคโนโลยีหลากหลายที่พร้อมให้ทำงาน	1,053	49.09	1,619	75.48
19.ค้นข้อมูลผ่านระบบได้รวดเร็ว	648	30.21	759	35.38
20.เทคโนโลยีต่าง ๆ, เว็บหรือ Application ใช้งานง่าย	517	24.10	566	26.39
21.เข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้และข้อมูลผ่านโทรศัพท์มือถือ, สมาร์ตโฟน, แท็บเล็ตได้	544	25.36	545	25.41
22.มีช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนครูด้วยกันหลายช่องทางเช่น Web Board, Chat ฯลฯ	427	19.91	489	22.80
<u>การเดินทางและการเข้าถึง</u>				
23.เดินทางง่ายเข้าใช้บริการได้ง่าย	760	35.43	1,547	72.12
24.เวลาเปิดปิดตรงกับความต้องการเข้าใช้งาน	335	15.62	551	25.69
25.เข้าถึงได้ตลอดเวลา	376	17.53	675	31.47
<u>ความอิสระ</u>				
26.มีอิสระในการจัดกิจกรรมหรือนัดพบกลุ่มได้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมขึ้นเองตามความสนใจ	683	31.84	1,597	74.45
27.สามารถมาพักผ่อนหย่อนใจตามอัธยาศัยได้	417	19.44	880	41.03
28.มีพื้นที่ส่วนตัวให้แสดงผลงานความคิด อย่างอิสระ เช่น Blog	236	11.00	471	21.96
<u>ค่าใช้จ่าย</u>				
29.ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย	695	32.40	1,683	78.46
30.เบิกค่าใช้จ่ายกับหน่วยงานได้	275	12.82	595	27.74

จากตารางที่ 9 แสดงว่า

สภาพปัจจุบัน สิ่งดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันมากที่สุดคือ การประชาสัมพันธ์ที่ดีทั่วถึง คิดเป็นร้อยละ 51.28 ลำดับต่อไปคือ มีวิทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

หรือผู้ให้ความรู้ที่เชี่ยวชาญจริงมาสอนให้หรือแลกเปลี่ยน คิดเป็นร้อยละ 50.68 ลำดับต่อไปคือ มีเนื้อหาสาระตรงกับความต้องการของท่าน คิดเป็นร้อยละ 50.35 ตามลำดับ

ความต้องการ สิ่งที่ครูกศน.ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตมีเพื่อดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากที่สุดคือ การประชาสัมพันธ์ที่ดีทั่วถึงน่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 89.04 ลำดับต่อไป มีวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้ที่เชี่ยวชาญจริงมาสอนหรือให้แลกเปลี่ยน คิดเป็นร้อยละ 85.41 ลำดับต่อไป ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย คิดเป็นร้อยละ 78.46 ตามลำดับ

ปัญหาที่พบ ปัญหาที่พบในด้านความดึงดูด แสดงให้เห็นจำนวนและร้อยละของปัญหาที่ครูกศน.พบเมื่อเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้และมีผลต่อความรู้สึกดึงดูดในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ โดยครูสามารถตอบหลายตัวเลือก สามารถสรุปผลวิจัยได้ตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาพื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่มีผลต่อความดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

ปัญหาที่พบด้านความดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้	จำนวนคน	ร้อยละ
ผู้ใช้งาน		
1.ผู้เข้าใช้งานหนาแน่นจนเกินไป	530	24.71
2.ผู้เข้าใช้งานน้อยจนเกินไปทำให้ไม่อยากเข้าใช้งาน	507	23.64
3.มีผู้เข้ามาใช้บริการที่ไม่ใช่ครูเลยทำให้ไม่อยากเข้าใช้บริการ	244	11.38
กิจกรรมที่จัด		
4.กิจกรรมที่จัดไม่ตรงกับสภาพปัญหา และความต้องการ	684	31.89
5.กิจกรรมไม่เป็นประโยชน์หรือไม่สามารถนำมาใช้งานได้จริง	425	19.81
6.กิจกรรมไม่มีความหลากหลาย	631	29.42
7.กิจกรรมไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าร่วมงาน	327	15.24
เนื้อหาสาระ		
8.เนื้อหาสาระเน้นด้านวิชาการครูเป็นหลักไม่มีกิจกรรมการพัฒนาตนเองอื่น ๆ	491	22.89
9.เนื้อหาไม่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์	86	4.01
ข้อมูลและสารสนเทศ		
10.ชิ้นงานเอกสาร ตัวอย่างงานมีจำนวนน้อยเกินไป หรือ ไม่หลากหลาย	485	22.61
11.สื่อ เอกสาร ตัวอย่างงานแผนการสอน แบบประเมิน แบบฝึกหัดถูกรวบรวมไม่เป็นหมวดหมู่ อยู่กระจัดกระจายไม่เป็นระบบ	432	20.14
บุคลากร		
12.ผู้จัดไม่ได้เป็นหน่วยงานทางการศึกษาทำให้ไม่สนใจเข้าร่วม	318	14.83
13.วิทยากรหรือผู้สอนไม่เก่งหรือไม่เชี่ยวชาญ	299	13.94
การตกแต่ง		
14.ตกแต่งสถานที่ดูโบราณ	359	16.74
15.ตกแต่งสถานที่ดูทันสมัยเกินไป	159	7.41
16.จัดรูปแบบเว็บไม่เป็นระบบหมวดหมู่	111	5.17
การประชาสัมพันธ์		
17.ไม่มีการประชาสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย	483	22.52

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาพื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่มีผลต่อความดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้(ต่อ)

ปัญหาที่พบด้านความดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้	จำนวนคน	ร้อยละ
เทคโนโลยีสารสนเทศ		
18.ไม่มีคอมพิวเตอร์ให้ใช้งาน	456	21.26
19.จำนวนเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงพอ	762	35.52
20.ไม่มีระบบ Chat เพื่อพูดคุยกับเจ้าหน้าที่หรือเพื่อนสมาชิกครู	139	6.48
21.ไม่สามารถเข้าใช้งานได้ด้วยโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟน หรือแท็บเล็ต ได้	193	9.00
การเดินทางและการเข้าถึง		
22.เดินทางไปลำบาก	398	18.55
23.ระยะเวลาการเปิดปิดไม่ตรงกับความต้องการในการใช้งาน	346	16.13
24.จำกัดจำนวนหรือปริมาณการเข้าถึงข้อมูล	5	0.23
ความอิสระ		
25.กฎระเบียบข้อบังคับการเข้าใช้บริการที่เยอะเกินไป	350	16.32
26.ไม่มีพื้นที่ส่วนตัวให้พักผ่อนตามอัธยาศัย	267	12.45
27.ไม่มีพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นหรือจัดแสดงผลงาน	240	11.19
28.ไม่มีพื้นที่แสดงผลงานออนไลน์เช่น Blog เป็นต้น	79	3.68
ค่าใช้จ่าย		
29.มีค่าสมาชิกค่าบริการ ค่าธรรมเนียมสูงเกินไป	290	13.52
30.ไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่ายกับหน่วยงานได้	279	13.01
ไม่พบปัญหา		
31.ไม่พบปัญหา	418	19.49

จากตารางที่ 10 แสดงว่า ปัญหาที่ส่งผลให้ไม่ดึงดูดครูกศน.เข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันมากที่สุดคือ จำนวนเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 35.52 ลำดับต่อไปคือ กิจกรรมที่จัดไม่ตรงกับสภาพ ปัญหา ความต้องการ คิดเป็นร้อยละ 31.89 ลำดับต่อไป กิจกรรมไม่มีความหลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 29.42 ตามลำดับ

1.2 ด้านความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ

สภาพปัจจุบัน และ ความต้องการ สภาพปัจจุบันและความต้องการด้านความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ ที่ทำให้ครูกศน.เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ แสดงเป็นจำนวนและร้อยละตามตารางที่ 11 ดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านความปลอดภัยและสบายใจในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

สภาพปัจจุบัน และ ความต้องการ : ด้านความปลอดภัยและสบายใจที่ทำให้เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)				
	สภาพปัจจุบัน		**ความต้องการ**	
รายการความปลอดภัยและสบายใจที่ทำให้เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ความอิสระ				
1.พักผ่อนตามอัธยาศัยได้	906	42.24	1,338	62.38
2.ส่งเสียงดังตามเหมาะสมได้	236	11.00	352	16.41
3.ทานของว่างในพื้นที่การเรียนรู้ได้	344	16.04	379	17.67
4.นำคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของตนเองมาเสียบไฟใช้งานได้	672	31.33	782	36.46
5.ไม่มีการบังคับให้เข้าใช้งาน	357	16.64	454	21.17
6.สามารถเข้าใช้งานตามเวลาแต่ละบุคคลสะดวก	629	29.32	841	39.21
7.มีมุมเรียนรู้มุมพักผ่อนมุมแลกเปลี่ยนตามอัธยาศัยปนกันไป	546	25.45	857	39.95
8.สามารถแสดงความเห็นเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระบนพื้นที่เสมือน (เช่นเว็บบอร์ด)	246	11.47	387	18.04
การสนับสนุนและแรงจูงใจ				
9.ได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้างานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1,073	50.02	1,832	85.41
บุคลากร				
10.มีเจ้าหน้าที่ ที่เป็นกันเองให้ความช่วยเหลือในการใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้	1,149	53.57	1,908	88.95
บรรยากาศ				
11.บรรยากาศในพื้นที่นั้น ๆ เป็นกันเอง	1,145	53.38	1,800	83.92
12.ธีมและการออกแบบเว็บไซต์ให้ความรู้สึกโล่งสบาย ไม่เป็นทางการ	321	14.97	489	22.80
ค่าใช้จ่าย				
13.ไม่มีค่าใช้จ่าย	802	37.39	1,580	73.66
14.เบิกค่าใช้จ่ายกับหน่วยงานได้	335	15.62	660	30.77
มีความเป็นส่วนตัว				
15.มีมุมหลบเป็นส่วนตัว	428	19.95	1,023	47.69
16.มีมุมที่มีแสงไม่สว่างมากนักให้เกิดความเป็นส่วนตัว	265	12.35	539	25.13
17.เมื่อเข้าใช้งานประเภทออนไลน์สามารถปกปิดตัวตนเองได้ หรือ มี Username แทนตัวตน	319	14.87	690	32.17

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากตารางที่11 แสดงว่า

สภาพปัจจุบัน สิ่งที่ทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันทำให้ครูกศน.รู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่จะเข้าใช้งานมากที่สุดคือ มีเจ้าหน้าที่ที่เป็นกันเองให้ความช่วยเหลือในการใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 53.57 ลำดับต่อไป บรรยากาศในพื้นที่นั้น ๆ เป็นกันเอง คิดเป็นร้อยละ 53.38 ลำดับต่อไป ได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้างานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 50.02 ตามลำดับ

ความต้องการ ครูกศน.มีความต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ครูกศน.พัฒนาตนเองมีความปลอดภัยและความสบายใจดังต่อไปนี้เพื่อส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ โดยครูกศน.ส่วนใหญ่ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่ที่เป็นกันเองให้ความช่วยเหลือในการใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 88.95 ลำดับต่อไปต้องการได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้างานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 85.41 ลำดับต่อไป ต้องการให้บรรยากาศในพื้นที่นั้น ๆ เป็นกันเอง คิดเป็นร้อยละ 83.92 ตามลำดับ

ปัญหาที่พบ ปัญหาที่ครูกศน.พบด้านความปลอดภัยและความสบายใจ เมื่อครูกศน.เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในด้านความปลอดภัยและความสบายใจของครูกศน.ในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน

ปัญหาที่พบ : ด้านความปลอดภัยและสบายใจเมื่อเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)		
ปัญหาที่พบด้านความปลอดภัยและสบายใจเมื่อเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ความอิสระ		
1.เวลาเปิดทำการไม่ตรงกับความสะดวกใช้งาน(เฉพาะพื้นที่แบบกายภาพ)	826	38.51
2.มีกฎระเบียบการใช้งานจำนวนมาก	466	21.72
3.ห้ามนำคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ส่วนตัวมาเสียบไฟใช้งาน (เฉพาะพื้นที่แบบกายภาพ)	367	17.11
4.พื้นที่นั้นห้ามเคลื่อนย้ายสิ่งของเช่น เก้าอี้ โต๊ะ (เฉพาะพื้นที่แบบกายภาพ)	272	12.68
5.มีการบังคับเพื่อเข้าใช้งานจากหัวหน้างานหรือมีเช็กจำนวนครั้งในการเข้าใช้งาน	283	13.19
6.พื้นที่นั้นห้ามใช้เสียง (เฉพาะพื้นที่แบบกายภาพ)	246	11.47
การสนับสนุนและแรงจูงใจ		
7.หัวหน้างานและเพื่อนร่วมงานใช้พื้นที่นั้นอยู่พร้อมกับตนเองทำให้อึดอัด	355	16.55
บุคลากร		
8.เจ้าหน้าที่ที่ให้บริการไม่เป็นมิตรเวลาขอความช่วยเหลือ	365	17.02
บรรยากาศ		
9.ผู้เข้ามาใช้บริการหนาแน่นมากเกินไป	338	15.76
10.บรรยากาศ ธีม หรือการตกแต่งดูเคร่งขรึม หรือเป็นทางการ	342	15.94

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ปัญหาที่พบด้านความปลอดภัยและสบายใจเมื่อเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้	จำนวนคน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่าย		
11.มีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ	374	17.44
12.ค่าบริการราคาสูง	248	11.56
13.ไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่ายได้	278	12.96
มีความเป็นส่วนตัว		
14.มีของหายหรือมีมิจฉาชีพมาบ่อยครั้ง	274	12.77
15.ต้องยินยอมเปิดเผยชื่อนามสกุลจริงในระบบสมาชิกเว็บไซต์ได้ (เฉพาะพื้นที่เสมือน)	190	8.86
ไม่พบปัญหา		
16.ไม่พบปัญหา	1,319	61.49

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในด้านความปลอดภัยและความสบายใจของครูกศน.ในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน (ต่อ)

จากตารางที่ 12 แสดงว่า เมื่อครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันแล้วพบกับประเด็นต่าง ๆ ด้านล่างต่อไปนี้ทำให้ครูกศน.รู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่สบายใจที่จะใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้น ซึ่งจากการสำรวจพบว่าในด้านความปลอดภัยและสบายใจในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้นั้น ครูกศน.รู้สึกว่า ไม่พบปัญหาด้านความปลอดภัยหรือความสบายใจจากการเข้าใช้พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน คิดเป็นร้อยละ 61.49 ซึ่งได้คะแนนเป็นลำดับสูงที่สุด ลำดับต่อมาพบว่าประเด็นที่ทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัยและสบายใจในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้คือ เวลาเปิดปิดทำการไม่ตรงกับความสะดวกใช้งาน คิดเป็นร้อยละ 38.51 ลำดับต่อไปคือ มีกฎระเบียบการใช้งานจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 21.72 ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1.3 ด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย

<u>สภาพปัจจุบัน และ ความต้องการ</u> สิ่งที่ทำให้ครูกศน.รู้สึกว่ามีความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 13 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละสภาพปัจจุบันและความต้องการของครูกศน.ต่อพื้นที่การเรียนรู้ในด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย

สภาพปัจจุบัน และ ความต้องการ : ด้านความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)				
	สภาพปัจจุบัน		**ความต้องการ**	
รายการความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
<u>เวลา</u>				
1.เข้าใช้บริการเวลาใดก็ได้เปิดตลอดเวลา	1,349	62.89	1,850	86.25
<u>เฟอร์นิเจอร์</u>				
2.ที่นั่งสบายนั่งได้ยาวนาน	614	28.62	1,384	64.52
3.มีที่นั่งจำนวนเพียงพอไม่ต้องจองหรือแย่งที่นั่ง	438	20.42	931	43.40
4.เคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ปรับแสง จัดโต๊ะได้ตามความต้องการโดยไม่ต้องขออนุญาต	257	11.98	457	21.31
<u>บุคลากร</u>				
5.เจ้าหน้าที่ ที่เป็นกันเอง	1,112	51.84	1,711	79.77
6.เจ้าหน้าที่มีจำนวนเพียงพอ	443	20.65	607	28.30
7.เจ้าหน้าที่เชี่ยวชาญทำงานรวดเร็ว	486	22.66	739	34.45
<u>เทคโนโลยี</u>				
8.สามารถเข้าใช้บริการสื่อ คอมพิวเตอร์ หนังสือ ด้วยบริการ Self Service	1,116	52.03	1,481	69.04
9.มี Notebook, Printer, Projector ให้ใช้งาน	630	29.37	762	35.52
10.มีระบบยืมคืนดาวน์โหลด สื่อ หนังสือและอุปกรณ์อื่น ๆ ผ่านระบบออนไลน์	572	26.67	699	32.59
11.สามารถดาวน์โหลดชิ้นงานและพิมพ์ออกมาใช้งานได้เลย	476	22.19	422	19.67
<u>การเดินทางและการเข้าถึง</u>				
12.ถ้าเป็นพื้นที่กายภาพมีรถรับส่ง หรือเดินทางง่ายด้วยระบบขนส่งมวลชน	580	27.04	1,174	54.73
13.ถ้าเป็นพื้นที่เสมือนสามารถเข้าใช้งานอ่าน รับชมสื่อต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ตได้	488	22.75	960	44.76

จากตารางที่ 13 แสดงว่า

สภาพปัจจุบัน ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายที่ครูกศน. พบมากที่สุดในพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันคือ การเข้าใช้บริการเวลาใดก็ได้ เปิดตลอดเวลา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

คิดเป็นร้อยละ 62.89 ลำดับต่อไป สามารถเข้าใช้บริการสื่อ คอมพิวเตอร์ หนังสือ ด้วยบริการ Self Service คิดเป็นร้อยละ 52.03 ลำดับต่อไป เจ้าหน้าที่ที่เป็นกันเอง คิดเป็นร้อยละ 51.84 ตามลำดับ

ความต้องการ ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายของพื้นที่การเรียนรู้ที่จะจัดขึ้นในอนาคตเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้น ครูกศน.ส่วนใหญ่ต้องการให้เข้าใช้บริการเวลาใดก็ได้ เปิดตลอดเวลา คิดเป็นร้อยละ 86.25 ลำดับต่อไป เจ้าหน้าที่เป็นกันเอง คิดเป็นร้อยละ 79.77 ลำดับต่อไป สามารถเข้าใช้บริการสื่อ คอมพิวเตอร์ หนังสือ ด้วยบริการ Self Service คิดเป็นร้อยละ 69.04 ตามลำดับ

ปัญหาที่พบ ปัญหาที่ครูกศน.พบในด้านความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 14 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน

ปัญหาที่พบ : ด้านความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)		
ปัญหาที่พบด้านความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ความอิสระ		
1.เวลาเปิดปิดทำการไม่ตรงกับความต้องการจะใช้งาน	1,232	57.44
เฟอร์นิเจอร์		
2.ห้ามเคลื่อนย้ายสิ่งของต่าง	285	13.29
3.เก้าอี้นั่งไม่สบายไม่สามารถนั่งนานได้	374	17.44
4.จำนวนพื้นที่นั่งไม่เพียงพอ	413	19.25
เทคโนโลยี		
5.ไม่มี Notebook, Printer, Projector ให้ใช้งาน	639	29.79
6.ไม่มีจุดเสียบปลั๊กคอมพิวเตอร์หรือมีจำนวนไม่เพียงพอ	425	19.81
บุคลากร		
7.เจ้าหน้าที่ดูน่ากลัว	206	9.60
8.เจ้าหน้าที่มีน้อยและมักดูยุ่งอยู่เสมอ	384	17.90
9.ใช้เวลารอเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือนาน	252	11.75
ปัญหาที่พบด้านความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
การเดินทางและการเข้าถึง		
10.กฎระเบียบ ข้อบังคับขั้นตอนมีจำนวนมาก	355	16.55
11.ต้องเข้าใช้งานด้วยระบบ Intranet ภายในองค์กรเท่านั้น	240	11.19
12.ไม่มีการเข้าถึงบริการด้วยระบบออนไลน์	189	8.81
ไม่พบปัญหา		
13. ไม่พบปัญหา	740	34.50

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากตารางที่ 14 แสดงว่า จากการที่ครูกศน.ได้เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบปัญหาที่ทำให้รู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ ไม่ยืดหยุ่นและสะดวกสบายต่าง ๆ มากที่สุดคือ ระยะเวลาเปิดปิดทำการไม่ตรงกับความต้องการจะใช้งาน คิดเป็นร้อยละ 57.44 ลำดับต่อไป ครูกศน.พบว่าพื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นไม่มีปัญหาด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายใดใด คิดเป็นร้อยละ 34.50 ลำดับต่อไป ไม่มี Notebook, Printer, Projector ให้ใช้งาน คิดเป็นร้อยละ 29.79 ตามลำดับ

1.4 ด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย

<u>สภาพปัจจุบัน</u> และ **<u>ความต้องการ</u>** ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายของพื้นที่การเรียนรู้ แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 15 ดังนี้

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการในด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายของพื้นที่การเรียนรู้

สภาพปัจจุบัน และ ความต้องการ : ด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายในพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)				
รายการความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายในพื้นที่การเรียนรู้	**สภาพปัจจุบัน**		**ความต้องการ**	
	จำนวนคน	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
<u>การค้นคว้า</u>				
1.สามารถค้นหาข้อมูลตามความสนใจ	1,493	69.60	1,697	79.11
2.ค้นหานวัตกรรมที่เกี่ยวกับการสอนได้	774	36.08	873	40.70
3.ค้นหาสื่อการสอนทั้งข้อความภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวได้	691	32.21	805	37.53
4.ค้นหาคำตอบของคำถามที่สงสัยกับเพื่อนครูด้วยกันได้	472	22.00	505	23.54
5.ค้นหาบทความเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานของตนเองได้	577	26.90	661	30.82
<u>การผลิตชิ้นงาน</u>				
6.ผลิตสื่อการสอนในพื้นที่นี้ได้เช่น ใบงาน คลิปเสียง บันทึกภาพเคลื่อนไหว	814	37.95	1,867	87.04
<u>การนัดพบกลุ่ม</u>				
7.รองรับการจัดกลุ่มนัดพบของผู้ใช้งานด้วยกันเอง	741	34.55	1,201	55.99
8.มีพื้นที่จัดกิจกรรมกลุ่มตามความสนใจของกลุ่มได้อย่างอิสระ	693	32.31	1,080	50.35
9.รองรับการนัดพบบนพื้นที่เสมือนเพื่อพูดคุยแลกเลี่ยน	316	14.73	457	21.31

รายการความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายในพื้นที่การเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน		ความต้องการ	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
การพักผ่อน				
10.มีมุมพักผ่อนตามอัธยาศัย	791	36.88	1,533	71.47
11.มีพื้นที่เสมือนบางส่วนให้พูดคุยเรื่องสัพเพเหระหรืออ่านบทความตามความสนใจ เช่นข่าวบันเทิง	312	14.55	693	32.31
การจัดแสดง				
12.สามารถจัดแสดงโชว์ผลงานตนเองเช่น นิทรรศการ เวทีแสดงผลงาน	555	25.87	1,487	69.32
13.พื้นที่รายบุคคลไว้เขียนข้อความ, ภาพ เช่น Blog	193	9.00	513	23.92
ด้านการเก็บรักษาเพื่อเข้าถึงและใช้งาน				
14.มีหนังสือ วารสารสื่อหลายรูปแบบ	620	28.90	1,502	70.02
15.พื้นที่ว่างฝากไฟล์ได้อิสระเช่น Google drive, Cloud	339	15.80	507	23.64
16.มีพื้นที่ออนไลน์ให้ใส่ข้อความภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของตนเอง ได้ตามอัธยาศัยเช่น Blog	362	16.88	639	29.79
การสื่อสาร				
17.มีเจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้งานได้	788	36.74	1,614	75.24
18.มีระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนครูด้วยกันเช่น Web Board, Chat เป็นต้น	350	16.32	704	32.82

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการในด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายของพื้นที่การเรียนรู้ (ต่อ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากตารางที่ 15 แสดงว่า

สภาพปัจจุบัน พื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ครูกศน.มองว่ามีความสามารถในการรองรับการใช้งานตามลำดับต่อไปนี้มากที่สุดคือ สามารถค้นหาข้อมูลตามความสนใจ คิดเป็นร้อยละ 69.60 ลำดับต่อไป ผลิตสื่อการสอนในพื้นที่นี้ได้ เช่น ใบงาน คลิปเสียง บันทึกภาพเคลื่อนไหว คิดเป็นร้อยละ 37.95 ลำดับต่อไป มีมุมพักผ่อนตามอัธยาศัย คิดเป็นร้อยละ 36.88 ตามลำดับ

ความต้องการ ในอนาคตหากมีการจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.ในการพัฒนาตนเอง ครูกศน.ส่วนใหญ่มีความต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ สามารถรองรับการใช้งานในด้านการผลิตสื่อการสอนในพื้นที่นี้ได้ เช่น ใบงาน คลิปเสียง บันทึกภาพเคลื่อนไหว คิดเป็นร้อยละ 87.04 ลำดับต่อไป สามารถค้นหาข้อมูลตามความสนใจ คิดเป็นร้อยละ 79.11

ลำดับต่อไป มีเจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้งานได้ คิดเป็นร้อยละ 75.24

ปัญหาที่พบ ปัญหาที่พบด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 16 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายในพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาที่พบ : ด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายในพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถเขียนคำตอบได้มากกว่า 1)		
ปัญหาที่พบด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายในพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
1.ปัญหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่จัดไว้ให้ เช่น ไม่มีคอมพิวเตอร์ให้ยืม คอมพิวเตอร์เก่าทำงานช้า และไม่มีเครื่องพิมพ์ เครื่องเสียเป็นระยะเวลานาน	89	4.15
2.เจ้าหน้าที่ไม่เชี่ยวชาญด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เลยให้ความช่วยเหลือได้น้อย เช่น Excel, Word, Power point เป็นต้น	36	1.68
4.ค้นหาสื่อ เอกสาร ตัวอย่างแผน สื่อการสอนไม่พบ	568	26.48
5.ไม่พบปัญหา	1,452	67.69

จากตารางที่ 16 แสดงว่า พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันนั้นครูกศน.เห็นว่าไม่มีปัญหาด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 67.69 ซึ่งเป็นความเห็นของครูกศน.ส่วนใหญ่ ลำดับต่อมา ครูกศน.มองว่าพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีปัญหาด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย ปัญหาที่ครูกศน.ลงความเห็นมามากที่สุดคือ ค้นหาสื่อ เอกสาร ตัวอย่างแผน สื่อการสอนไม่พบ คิดเป็นร้อยละ 26.48 ลำดับต่อมาคือ ปัญหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่จัดไว้ให้ เช่น ไม่มีคอมพิวเตอร์ให้ยืม คอมพิวเตอร์เก่าทำงานช้า และไม่มีเครื่องพิมพ์ เครื่องเสียเป็นระยะเวลานาน คิดเป็นร้อยละ 4.15 ลำดับสุดท้ายเจ้าหน้าที่ไม่เชี่ยวชาญด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เลยให้ความช่วยเหลือได้น้อย เช่น Excel, Word, Power Point เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 1.68

2. ด้านวัตถุประสงค์

สภาพปัจจุบัน วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.ได้เข้าใช้งานในปัจจุบันแสดงเป็นจำนวนและร้อยละตามตารางที่ 17 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนและร้อยละด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.เข้าใช้งานในปัจจุบัน

สภาพปัจจุบัน : ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้(สามารถตอบได้หลายตัวเลือก)		
รายการวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ด้านการพักผ่อนหรือสังสรรค์		
1.เพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและบันเทิง	938	43.73
2.เพื่อเป็นพื้นที่ให้ได้พบปะสังสรรค์	407	18.97
ด้านการค้นคว้า		
3.เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้	1,100	51.28
4.เพื่อเป็นพื้นที่ให้รับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องใหม่ ๆ	632	29.46
5.เพื่อเป็นพื้นที่ให้ศึกษาหาความรู้ด้านต่าง ๆ	721	33.61
ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้		
6.เพื่อเป็นพื้นที่ที่สร้างแรงบันดาลใจใหม่ ๆ	944	44.01
7.เพื่อเป็นพื้นที่ให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน	1,144	53.33
8.เพื่อสอนงาน	540	25.17
ด้านการเผยแพร่		
9.เพื่อเป็นพื้นที่ให้นำเสนอผลงาน	704	32.82

จากตารางที่ 17 แสดงว่า ปัจจุบันพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.เข้าใช้งานส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังต่อไปนี้ ลำดับแรกคือ เพื่อเป็นพื้นที่ให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน คิดเป็นร้อยละ 53.33 ลำดับต่อไป เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้ คิดเป็นร้อยละ 51.28 ลำดับต่อไป เพื่อเป็นพื้นที่สร้างแรงบันดาลใจใหม่ ๆ คิดเป็นร้อยละ 44.01 ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ปัญหาที่พบปัญหาที่ครูกศน.พบในด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 18 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้

ปัญหา : ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบได้หลายตัวเลือก)		
รายการวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ไม่ทราบวัตถุประสงค์		
1.ไม่ทราบวัตถุประสงค์ของการจัดพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ	1,122	52.31
การสื่อสารวัตถุประสงค์กับผู้ใช้บริการ		
2.วัตถุประสงค์ของการจัดพื้นที่ไม่ชัดเจน	817	38.09
3.ไม่มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดพื้นที่ ที่ชัดเจน	448	20.89

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ (ต่อ)

ปัญหา : ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบได้หลายตัวเลือก)		
รายการวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ความสอดคล้องเหมาะสมของวัตถุประสงค์		
4.วัตถุประสงค์ไม่ดึงดูดครูกศน.	458	21.35
5.วัตถุประสงค์ไม่สอดคล้องกับกิจกรรมที่จัด	454	21.17
ไม่พบปัญหา		
6.ไม่พบปัญหา	1,134	52.87

จากตารางที่ 18 แสดงว่า ครูกศน.รู้สึกว่า ไม่พบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งนี้มีครูกศน.ที่คิดเช่นนี้คิดเป็นร้อยละ 52.87

สำหรับครูกศน.ที่คิดว่าพบปัญหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้นั้น มองว่าปัญหาที่ครูกศน.ส่วนใหญ่พบมากที่สุดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้คือ ครูกศน.ไม่ทราบวัตถุประสงค์ของการจัดพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ คิดเป็นร้อยละ 52.31 ลำดับถัดไปคือ วัตถุประสงค์ของการจัดพื้นที่ไม่ชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 38.09 ลำดับถัดไป วัตถุประสงค์ไม่ดึงดูดครูกศน.คิดเป็นร้อยละ 21.35 ลำดับสุดท้ายคือ วัตถุประสงค์ไม่สอดคล้องกับกิจกรรมที่จัด คิดเป็นร้อยละ 21.17 ตามลำดับ

ความต้องการ ครูกศน.ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตควรมีวัตถุประสงค์เรียงลำดับ 3 ข้อดังต่อไปนี้ แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 19

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนและร้อยละของความต้องการด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้

ความต้องการ : ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบได้ 3 อันดับ อันดับละ 1 ตัวเลือก)						
รายการวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้	**วัตถุประสงค์ที่ 1**		**วัตถุประสงค์ที่ 2**		**วัตถุประสงค์ที่ 3**	
	จำนวนคน	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ด้านการพักผ่อนหรือสังสรรค์						
1.เพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและบันเทิง	342	15.94	86	4.01	207	9.65
2.เพื่อเป็นพื้นที่ให้ได้พบปะสังสรรค์	88	4.10	168	7.83	76	3.54
ด้านการค้นคว้า						
3.เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้	1,579	73.61	475	22.14	278	12.96
4.เพื่อเป็นพื้นที่ให้รับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องใหม่ ๆ	223	10.40	352	16.41	279	13.01
5.เพื่อเป็นพื้นที่ให้ศึกษาหาความรู้ด้านต่าง ๆ	336	15.66	1,467	68.39	327	15.24

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนและร้อยละของความต้องการด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ (ต่อ)

ความต้องการ : ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบได้ 3 อันดับ อันดับละ 1 ตัวเลือก)						
รายการวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้	วัตถุประสงค์ที่ 1		วัตถุประสงค์ที่ 2		วัตถุประสงค์ที่ 3	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้						
6.เพื่อเป็นพื้นที่ที่สร้างแรงบันดาลใจใหม่ ๆ	109	5.08	199	9.28	219	10.21
7.เพื่อเป็นพื้นที่ให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน	212	9.88	370	17.25	1,398	65.17
8.เพื่อสอนงาน	14	0.65	35	1.63	108	5.03
ด้านการเผยแพร่						
9.เพื่อเป็นพื้นที่ให้นำเสนอผลงาน	7	0.33	27	1.26	141	6.57

จากตารางที่ 19 แสดงว่า ครูกศน. มองว่า หากมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ครูกศน.พัฒนาตนเองในอนาคตนั้นควรมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 รายการวัตถุประสงค์ที่ได้รับการเลือกจากครูกศน. สูงสุดให้เป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของพื้นที่การเรียนรู้คือ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้ คิดเป็นร้อยละ 73.61 รองลงมาคือเพื่อเป็นพื้นที่ศึกษาหาความรู้ด้านต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 15.66 รองลงมาเพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและบันเทิง คิดเป็นร้อยละ 15.94 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 รายการวัตถุประสงค์ที่ได้รับการเลือกจากครูกศน. สูงสุดให้เป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของพื้นที่การเรียนรู้คือ เพื่อเป็นพื้นที่ให้ศึกษาหาความรู้ด้านต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 68.39 รองลงมาคือ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้ คิดเป็นร้อยละ 22.14 รองลงมาคือ เพื่อเป็นพื้นที่ให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน คิดเป็นร้อยละ 17.25 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รายการวัตถุประสงค์ที่ได้รับการเลือกจากครูกศน. สูงสุดให้เป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของพื้นที่การเรียนรู้คือ เพื่อให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน คิดเป็นร้อยละ 65.17 รองลงมาคือ เพื่อเป็นพื้นที่ให้ศึกษาหาความรู้ด้านต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 15.24 รอลงมา เพื่อเป็นพื้นที่ให้ได้รับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องใหม่ ๆ คิดเป็นร้อยละ 13.01 ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3. ด้านสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ

สภาพปัจจุบัน และ **ความต้องการ** สภาพปัจจุบันและความต้องการด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 20 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนและร้อยละสภาพปัจจุบันและความต้องการของครูกศน.ทางด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้

สภาพปัจจุบัน และ ความต้องการ : ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)				
รายการด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้	**สภาพปัจจุบัน**		**ความต้องการ**	
	จำนวนคน	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ปริมาณและขนาดที่เหมาะสม				
1.มีคอมพิวเตอร์จำนวนเพียงพอให้ใช้งาน	1,123	52.35	1,559	72.68
2.มีจุดจ่ายไฟเพียงพอสำหรับใช้งาน	471	21.96	692	32.26
3.มีเครื่องฉายProjectorไมโครโฟน ลำโพง ให้ใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ ตามอัธยาศัย	514	23.96	873	40.70
4.มีพื้นที่เก็บข้อมูลส่วนบุคคลออนไลน์จำนวนมากต่อบุคคล	312	14.55	411	19.16
5.รองรับการใช้งานที่มีสมาชิกจำนวนมากได้	278	12.96	435	20.28
ความเร็ว				
6.มีความเร็วของ Wi-Fi ที่เหมาะสม	1,086	50.63	1,747	81.45
7.ระบบค้นหาสื่อหรือข้อมูลทำได้รวดเร็วละเอียดแม่นยำ	371	17.30	814	37.95
ช่องทางการสื่อสาร				
8.มีภาพหรือวิดีโอสาธิตการใช้งานให้เรียนรู้การใช้อุปกรณ์วิธีค้นหาสื่อ วิธีแก้ปัญหาเบื้องต้น ฯลฯ ด้วยตนเองได้	905	42.19	1,512	70.49
9.มีระบบ Chat กับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่การเรียนรู้	308	14.36	539	25.13
10.มีระบบ Chat กับเพื่อนครูหรือสมาชิกในพื้นที่การเรียนรู้	413	19.25	569	26.53
การเข้าถึง				
11.ค้นชื่อสื่อและที่อยู่ของสื่อได้	658	30.68	1,407	65.59
12.สามารถเข้าใช้งานด้วยโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ต	529	24.66	848	39.53
13.อ่านข้อมูลต่าง ๆ ออนไลน์ได้	299	13.94	483	22.52

จากตารางที่ 20 แสดงว่า

สภาพปัจจุบัน พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.เข้าใช้งานนั้น มีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้มากที่สุดในเรื่อง การมีคอมพิวเตอร์จำนวนเพียงพอให้ใช้งานคิดเป็นร้อยละ 52.35 ลำดับต่อไปคือ มีความเร็วของ Wi-Fi ที่เหมาะสม เป็นร้อยละ 50.63 ลำดับต่อไปคือ มีภาพหรือวิดีโอสาธิตการใช้งาน ให้เรียนรู้การใช้อุปกรณ์ มีวิธีค้นหาสื่อ วิธีแก้ปัญหาเบื้องต้น ฯลฯ ด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 42.19 ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ความต้องการ หากจะจัดพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ขึ้น ครูกศน.มีความต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ มีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้ มากที่สุดในเรื่อง การมีความเร็วของ Wi-Fi ที่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 81.54 ลำดับต่อไป มีคอมพิวเตอร์จำนวนเพียงพอให้ใช้งาน คิดเป็นร้อยละ 72.68 ลำดับต่อไป มีภาพหรือวิดีโอสาธิตการใช้งานให้เรียนรู้การใช้อุปกรณ์ วิธีค้นหาสื่อ วิธีการแก้ปัญหาเบื้องต้น ฯลฯ ด้วยตนเองได้ คิดเป็นร้อยละ 70.49 ตามลำดับ

<u>ปัญหาที่พบ</u> ปัญหาด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้ แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 21 ดังนี้

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในพื้นที่การเรียนรู้ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ

ปัญหา : ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบได้หลายตัวเลือก)		
รายการด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
<u>ปริมาณและขนาดที่เหมาะสม</u>		
1.ไม่มีคอมพิวเตอร์ส่วนกลางให้ยืมใช้งาน	1,124	52.40
2.มีจุดจ่ายไฟจำนวนไม่เพียงพอ	387	18.04
3.ไม่มีอุปกรณ์ที่ต้องการเช่นProjectorไมโครโฟน ลำโพง เครื่องพิมพ์ เป็นต้น	611	28.48
<u>ความเร็ว</u>		
4.Wi-Fi มีความเร็วต่ำ	1,089	50.77
5.การแสดงผล การค้นหาบนพื้นที่ออนไลน์ทำได้เชื่องช้า	356	16.60
<u>ช่องทางการสื่อสาร</u>		
6.ไม่มีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	394	18.37
7.การสื่อสารกับเจ้าหน้าที่มี 2 ช่องทางคือ ไปพบ หรือ โทรศัพท์เข้าไป	335	15.62
<u>การเข้าถึง</u>		
8.ระบบค้นหาสื่อและที่อยู่จริงของสื่อไม่ตรงกัน	325	15.15
9.ไม่รองรับการใช้งานของคอมพิวเตอร์รุ่นเก่า	340	15.85
10.มีค่าใช้จ่ายในการเข้าถึง Internet หรือ wifi	257	11.98
11.ไม่รองรับการเข้าใช้งานด้วยโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ต	310	14.45
12.จำกัดระยะเวลาหรือปริมาณการใช้งานInternet หรือ wifi	232	10.82
13.ระบบออนไลน์ล่ม หรือขัดข้องบ่อยครั้ง	361	16.83
<u>ไม่พบปัญหา</u>		
14.ไม่พบปัญหา	544	25.36

จากตารางที่ 21 แสดงว่า ครูกศน.เห็นว่าพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.เข้าใช้งานนั้นมีปัญหาด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุดในเรื่อง การไม่มี

คอมพิวเตอร์ส่วนกลางให้ยืมใช้งาน คิดเป็นร้อยละ 52.40 ลำดับต่อไปคือ Wi-Fi มีความเร็วต่ำ คิดเป็นร้อยละ 50.77 ลำดับต่อไป ไม่มีอุปกรณ์ที่ต้องการเช่น Projectorไมโครโฟน ลำโพง เครื่องพิมพ์ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 28.48 ตามลำดับ

4. ด้านสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่

<u>สภาพปัจจุบัน</u> และ **<u>ความต้องการ</u>** ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 22 ดังนี้

ตารางที่ 22แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้

สภาพปัจจุบัน และ ความต้องการ : ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)				
	สภาพปัจจุบัน		**ความต้องการ**	
รายการด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
<u>ระบบบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม</u>				
1.มีคณะกรรมการบริหารที่มาจากหลากหลายส่วนขององค์กรมาช่วยกันบริหาร	1,099	51.24	1,267	59.07
2.ระบบบริหารเปิดรับอาสาสมัครมาช่วยบริหารงาน	586	27.32	1,077	50.21
3.มีการแบ่งพื้นที่ให้ครูต่างพื้นที่หมุนเวียนมาบริหารจัดการพื้นที่ตามวาระไป	743	34.64	877	40.89
<u>กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม</u>				
4.มีการเลือกตั้งคณะกรรมการด้วยการลงคะแนนเสียง	416	19.39	513	23.92
5.มีระบบการลงคะแนนโหวตกิจกรรมภายในพื้นที่การเรียนรู้	441	20.56	507	23.64
6.เปิดโอกาสให้นำข้อมูล ภาพบทความของตนเอง ใส่ลงในพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน	683	31.84	853	39.77
7.มีพื้นที่ให้แสดงคิดเห็นได้	804	37.48	1,073	50.02
8.เปิดให้เป็นผู้คิดและจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมอื่น ๆ ตามสนใจเองได้	659	30.72	744	34.69

จากตารางที่ 22 แสดงว่า

สภาพปัจจุบัน ครูกศน.คิดเห็นว่า พื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ครูกศน.ได้เข้าใช้งานพบว่า มีวิธีการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ที่พบมากที่สุดคือ เปิดให้มีคณะกรรมการบริหารที่มาจากหลากหลายส่วนขององค์กรมช่วยกันบริหาร คิดเป็นร้อยละ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

51.24 ลำดับต่อไป มีพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 37.48 ลำดับต่อไป มีการแบ่งพื้นที่ให้ครูต่างพื้นที่หมุนเวียนมาบริหารจัดการพื้นที่ตามวาระไป คิดเป็นร้อยละ 34.64 ตามลำดับ

ความต้องการ หากมีการสร้างพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ขึ้น ครูกศน.ส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าต้องมีการสร้างความรู้สึกให้ครูกศน.รู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ด้วยการมีคณะกรรมการบริหารที่มาจากหลากหลายส่วนขององค์กรมาช่วยกันบริหาร คิดเป็นร้อยละ 59.07 ลำดับต่อไป มีระบบบริหารเปิดรับอาสาสมัครมาช่วยบริหารงาน คิดเป็นร้อยละ 50.21 ลำดับต่อไป มีพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นได้ คิดเป็นร้อยละ 50.02 ตามลำดับ

ปัญหาที่พบ ปัญหาที่พบด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 23 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 23 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้

ปัญหา : ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบได้หลายตัวเลือก)		
รายการด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ระบบบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม		
1.ระบบบริหารจัดการเกิดจากการแต่งตั้งจากเบื้องบนทั้งหมด	1,119	52.17
2.ระบบบริหารจัดการเบ็ดเสร็จไม่ต้องการรับฟังความเห็นจากผู้ใช้งาน	503	23.45
กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม		
3.ไม่มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วม แต่อย่างใดในพื้นที่การเรียนรู้	539	25.13
4.โอกาสในการแสดงความเห็นออกแบบหรือโอกาสในการจัดกิจกรรมตามความสนใจ นั้นมีน้อยเกินไป	557	25.97
เหตุผลรายบุคคล		
5.รู้สึกไม่ต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม	329	15.34
ไม่พบปัญหา		
6.ไม่พบปัญหา	811	37.81

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จากตารางที่ 23 แสดงว่า พื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.เข้าใช้งานในปัจจุบันมีปัญหาด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้มากที่สุดคือ การมีระบบบริหารจัดการที่เกิดจากการแต่งตั้งจากเบื้องบนทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 52.17 ลำดับต่อไป ครูกศน.คิดว่าพื้นที่การเรียนรู้ที่เข้าใช้งานอยู่ในปัจจุบันไม่มีปัญหาด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 37.81 ลำดับต่อไป โอกาสในการแสดงความคิดเห็น ออกแบบ หรือโอกาสในการจัดกิจกรรมตามความสนใจนั้น มีน้อยเกินไป คิดเป็นร้อยละ 25.97 ตามลำดับ

5. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้

<u>สภาพปัจจุบัน</u> และ **<u>ความต้องการ</u>** ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 24 ดังนี้

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้

สภาพปัจจุบัน และ ความต้องการ : ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบหลายตัวเลือก)				
รายการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้	**สภาพปัจจุบัน**		**ความต้องการ**	
	จำนวนคน	**ร้อยละ**	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ประเภทกิจกรรม				
<u>กิจกรรมพักผ่อนและสังสรรค์</u>				
1.มีกิจกรรมพักผ่อนและพูดคุยแลกเปลี่ยนอิสระตามอัธยาศัย	1,196	55.76	1,321	61.59
<u>กิจกรรมค้นคว้าหาความรู้</u>				
2.กิจกรรมค้นคว้าตามความสนใจ	1,325	61.77	1,434	66.85
3.กิจกรรมศึกษาด้วยตนเองตามสื่อที่เตรียมไว้ให้	675	31.47	584	27.23
<u>กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล</u>				
4.กิจกรรมอบรมให้ความรู้ /เสวนา/อภิปราย โดยวิทยากร	676	31.52	590	27.51
5.กิจกรรมเรียนรู้จากต้นแบบ/รุ่นพี่	273	12.73	300	13.99
6.กิจกรรมเปิดให้ผู้ใช้บริการนำกิจกรรมหรือจัดกิจกรรมเองได้ตามอัธยาศัย	664	30.96	1,099	51.24
7.กิจกรรมแสดงความคิด/ตอบคำถาม/ตั้งคำถามบนพื้นที่ออนไลน์เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน	475	22.14	536	24.99
8.กิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองเช่น พัฒนาบุคลิกภาพ การเห็นคุณค่าในตนเอง	539	25.13	617	28.76
9.Workshop งานอดิเรกต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น เย็บปักถักร้อย วาดรูป โยคะ ฯลฯ	300	13.99	319	14.87
<u>กิจกรรมนำเสนอและชมผลงาน</u>				
10.นิทรรศการให้ความรู้	868	40.47	1108	51.66
11.นำเสนองานวิจัย	243	11.33	326	15.20
12.กิจกรรมชมนวัตกรรม/สื่อ/เทคโนโลยีการสอน	609	28.39	574	26.76
13.กิจกรรมนำเสนอผลงานตนเองผ่านพื้นที่ออนไลน์เช่น Blog	252	11.75	297	13.85

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ (ต่อ)

รายการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน		ความต้องการ	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
เนื้อหาประเภทเกี่ยวข้องกับการเป็นครู (ต่อ)				
1.นำเสนอเนื้อหาข่าวสารความรู้ทั่วไป	1,111	51.79	1,165	54.31
2.นำเสนอเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้	999	46.57	1,108	51.66
3.นำเสนอเนื้อหาปัญหาและวิธีการจัดการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	459	21.40	998	46.53
4.นำเสนอเนื้อหาจิตวิทยาการสอน	437	20.37	468	21.82
5.นำเสนอข่าวสาร วงการวิชาชีพครู	409	19.07	383	17.86
6.นำเสนอเนื้อหาการจัดการชั้นเรียน	424	19.77	398	18.55
7.นำเสนอเนื้อหาเทคนิควิธีการสอน	1,090	50.82	1,298	60.51
8.นำเสนอเนื้อหานวัตกรรมและเทคโนโลยีการสอน	491	22.89	412	19.21
9.นำเสนองานวิจัยทางการศึกษา	358	16.69	325	15.15
เนื้อหาประเภทอื่น ๆ ที่ช่วยพัฒนาตนเองตามความสนใจรายบุคคล				
10.นำเสนอเนื้อหาการพัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านจิตใจด้านร่างกาย อารมณ์ฯลฯ	476	22.19	444	20.70
11.นำเสนอเนื้อหางานอดิเรกต่าง ๆ ที่น่าสนใจเช่น เย็บปักถักร้อย วาดรูป โยคะ ฯลฯ	312	14.55	361	16.83

จากตารางที่ 24 แสดงว่า

สภาพปัจจุบัน พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.เข้าใช้งานนั้นมี *กิจกรรม*การเรียนรู้ประเภท กิจกรรมค้นคว้าตามความสนใจ จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.77 ลำดับต่อไปคือ กิจกรรมพักผ่อนและพูดคุยกันอิสระตามอัธยาศัย คิดเป็นร้อยละ 55.76 ลำดับต่อไป คือ นิทรรศการให้ความรู้ คิดเป็นร้อยละ 40.47 ตามลำดับ

พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.เข้าใช้งานนั้นมี*เนื้อหา*การเรียนรู้ประเภท การนำเสนอเนื้อหาข่าวสารความรู้ทั่วไป มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.79 ลำดับต่อไป นำเสนอเนื้อหาเทคนิควิธีการสอน คิดเป็นร้อยละ 50.82 ลำดับต่อไป นำเสนอเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 46.57 ตามลำดับ

*ความต้องการ*หากมีการจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ขึ้น ครูกศน.ส่วนใหญ่ต้องการให้ในพื้นที่การเรียนรู้นั้นมี*กิจกรรม*การเรียนรู้ดังต่อไปนี้ กิจกรรมค้นคว้าตามความสนใจ คิดเป็นร้อยละ 66.85 ลำดับต่อไป กิจกรรมพักผ่อนและพูดคุยแลกเปลี่ยนอิสระตามอัธยาศัย คิดเป็นร้อยละ 61.59 ลำดับต่อไป นิทรรศการให้ความรู้ คิดเป็นร้อยละ 51.66

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

*เนื้อหา*ที่ครูกศน.ต้องการให้อยู่ในกิจกรรมการเรียนรู้ของพื้นที่การเรียนรู้มากที่สุดคือเนื้อหาเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอน คิดเป็นร้อยละ 60.51 ลำดับต่อไป นำเสนอเนื้อหาข่าวสารความรู้ทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 54.31 ลำดับต่อไป นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 51.66 ตามลำดับ

ปัญหาที่พบ ปัญหาที่พบด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ แสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละตามตารางที่ 25 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 25 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาที่พบในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้

ปัญหา : ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถตอบได้หลายตัวเลือก)		
รายการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้	**จำนวนคน**	**ร้อยละ**
ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย		
1.กิจกรรมที่จัดไม่ตรงกับสภาพปัญหา และความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	1,578	73.57
2.กิจกรรมไม่น่าสนใจ	374	17.44
3.กิจกรรมไม่เป็นประโยชน์หรือไม่สามารถนำมาใช้งานได้จริง	899	41.91
4.เนื้อหาที่อยู่ในกิจกรรมไม่น่าสนใจ	244	11.38
5.เนื้อหาในกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	1,073	50.02
6.เนื้อหาในกิจกรรมไม่ทันสมัย	316	14.73
กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้		
7.เรียนแล้วไม่เข้าใจ	946	44.10
8.เนื้อหาในกิจกรรมมากไป หรือน้อยไป	323	15.06
9.กิจกรรมเยอะไป หรือ น้อยไป	352	16.41
10.ใช้เวลาเรียนนานเกินไป	378	17.62
11.ใช้เวลาเรียนสั้นเกินไป	264	12.31
จำนวนและความหลากหลาย		
12.กิจกรรมไม่มีความหลากหลาย	1,074	50.07
13.เนื้อหาไม่หลากหลาย	238	11.10
14.กิจกรรมไม่เพียงพอต่อความต้องการ	253	11.79
ไม่พบปัญหา		
15.ไม่พบปัญหา	710	33.10

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากตารางที่ 25 แสดงว่า ปัญหาที่ครูกศน.พบด้านกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุดในพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.เข้าใช้งานในปัจจุบันคือ กิจกรรมที่จัดไม่ตรงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 73.57 ลำดับต่อไปคือ กิจกรรมไม่มีความหลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 50.07 ลำดับต่อไปเนื้อหาในกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 50.02 ตามลำดับ

6. ด้านความเป็นไปได้

<u>ความต้องการ</u> ผลการวิจัยที่ได้จากด้านนี้เป็นข้อมูลการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต โดยแบ่งออกเป็น ความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์และความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์ ผลการวิจัยส่วนนี้แสดงจำนวน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนของความคิดเห็นของครูกศน.เกี่ยวกับแนวโน้มที่น่าจะเกิดขึ้นต่อพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต สามารถสรุปเป็นตารางที่ 26 และ ตารางที่ 27 ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 26 ความเห็นของครูกศน.ในแนวโน้มที่พึงประสงค์หากในอนาคตมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้น

ข้อความทางบวก	เป็นไปได้มาก	เป็นไปได้มาก	ไม่แน่ใจ	ไม่น่าเป็นไปได้	เป็นไปไม่ได้	Mean	SD	แปลผล
ความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**			
1.จะช่วยกระตุ้นให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น	549	1,443	140	11	2	4.18	0.57	เป็นไปได้มาก
2.จะช่วยเพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเอง	601	1,375	154	11	3	4.19	0.59	เป็นไปได้มาก
3.จะช่วยให้ครูมีพื้นที่ในการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน	588	1,326	200	20	11	4.15	0.66	เป็นไปได้มาก
4.จะทำให้ครูกศน.เป็นกลุ่มก้อน หรือมีความใกล้ชิดมีโอกาสพูดคุยกันมากขึ้น	547	1,281	295	22	0	4.10	0.65	เป็นไปได้มาก
5.จะเปิดโอกาสให้แสดงนวัตกรรม เครื่องมือ ความรู้จากครูกศน.สู่ครูกศน.	506	1,376	246	15	2	4.10	0.61	เป็นไปได้มาก
6.จะทำให้ข้อมูล ความรู้ ข่าวสารของครูกศน.อยู่เป็นระบบระเบียบ และช่วยให้ครูกศน.เท่าทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น	562	1,364	208	11	0	4.15	0.6	เป็นไปได้มาก
7.จะกลายเป็นพื้นที่เก็บข้อมูล ความรู้ สื่อการสอน ใบงาน แผนการสอน นวัตกรรมการสอน ผลงานวิจัย ฯลฯ ของครูกศน.เพื่อให้ครูกศน.ท่านอื่นเข้าศึกษาได้ด้วยตนเอง	588	1,337	204	16	0	4.16	0.61	เป็นไปได้มาก
8.จะทำให้ครูกศน.หันมาเข้าถึงสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น	559	1,351	218	17	0	4.14	0.61	เป็นไปได้มาก
9.พื้นที่การเรียนรู้จะเป็นเครื่องมือ หรือวิธีการพัฒนาครูกศน.วิธีหนึ่งของหัวหน้างาน	513	1,358	259	15	0	4.1	0.61	เป็นไปได้มาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การแปลผลวิจัย ด้านแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ต่อพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. มีเกณฑ์ในการแปลดังนี้

คะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 4.50 แปลว่า เป็นไปได้มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 แปลว่า เป็นไปได้มาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 แปลว่า ไม่แน่ใจ
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 แปลว่า ไม่น่าเป็นไปได้
คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 1.50 แปลว่า เป็นไปไม่ได้

จากตารางที่ 26แสดงว่า ครูกศน.คาดการณ์ว่าความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์ของพื้นที่การเรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้นที่น่าจะเป็นไปได้มากคือ ช่วยเพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ค่าเฉลี่ย 4.19 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59 ลำดับต่อไป จะช่วยกระตุ้นให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ค่าเฉลี่ย 4.18 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57 ลำดับต่อไป จะกลายเป็นพื้นที่เก็บข้อมูล ความรู้ สื่อการสอน ใบงาน แผนการสอน นวัตกรรมการสอน ผลวิจัย ฯลฯ ของครูกศน.เพื่อให้ครูกศน.ท่านอื่นเข้าศึกษาด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ย 4.16 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 ตามลำดับ

ตารางที่ 27 ความเห็นของครูกศน.ในแนวโน้มที่ ไม่พึงประสงค์หากในอนาคตมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้น

ข้อความทางลบ	เป็นไปได้มากที่สุด	เป็นไปได้มาก	ไม่แน่ใจ	ไม่น่าเป็นไปได้	เป็นไปไม่ได้	Mean	SD	แปลผล
ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**			
10.จะมีครูกศน.มาใช้งานน้อยเพราะครูกศน.ยังไม่ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาตนเอง	85	202	553	965	340	2.41	0.99	ไม่น่าเป็นไปได้
11.จะมีครูกศน.มาใช้น้อยเพราะครูกศน.ไม่สะดวกในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือการเข้าถึง Internet	116	272	503	920	334	2.49	1.07	ไม่น่าเป็นไปได้
12.พื้นที่การเรียนรู้นี้อาจจะไม่สามารถตั้งอยู่ได้นานเนื่องด้วยเหตุผลการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง	63	134	501	1,025	422	2.25	0.94	ไม่น่าเป็นไปได้
13.พื้นที่การเรียนรู้นี้จะมีปัญหาเรื่องงบประมาณในการบริหารจัดการ	8	87	1,264	694	92	2.64	0.65	ไม่แน่ใจ
14.พื้นที่การเรียนรู้ที่เป็นแบบกายภาพจะมีปัญหาเรื่องการเดินทางเพื่อเข้าใช้บริการ ทำให้ผู้เข้าใช้บริการน้อย	56	1,195	481	409	4	3.41	0.83	ไม่แน่ใจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 27 ความเห็นของครูกศน.ในแนวโน้มที่ ไม่พึงประสงค์หากในอนาคตมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้น(ต่อ)

ข้อความทางลบ	เป็นไปได้มากที่สุด	เป็นไปได้มาก	ไม่แน่ใจ	ไม่น่าเป็นไปได้	เป็นไปไม่ได้	Mean	SD	แปลผล
ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**			
15 พื้นที่การเรียนรู้จะกลายเป็นพื้นที่พักผ่อน มากกว่าเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.เพื่อพัฒนาตนเอง	506	1,419	151	28	41	4.08	0.72	เป็นไปได้มาก
16 พื้นที่การเรียนรู้เสมือนจะมีข้อมูลทั่วไป สัพเพเหระมากกว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.เพื่อพัฒนาตนเอง	1,333	755	22	28	7	4.58	0.62	เป็นไปได้มากที่สุด
17 ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แค่เพียงช่วงแรก ๆ จากนั้นเงียบหายไปไม่เข้าใช้งาน	277	1,640	82	111	35	3.94	0.72	เป็นไปได้มาก
18 พื้นที่การเรียนรู้จะเหมาะสมกับครูกศน.แค่บางกลุ่มเท่านั้นในการใช้งาน เช่น ครูอาสา ครูกศน.ตำบล ครู ศรช. เป็นต้น ไม่สามารถเหมาะกับทุกกลุ่มได้	55	1,568	376	140	6	3.71	0.64	เป็นไปได้มาก

การแปลผลวิจัย ด้านแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ต่อพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. มีเกณฑ์ในการแปลดังนี้

คะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 4.50 แปลว่า เป็นไปได้มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 แปลว่า เป็นไปได้มาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 แปลว่า ไม่แน่ใจ
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 แปลว่า ไม่น่าเป็นไปได้
คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 1.50 แปลว่า เป็นไปไม่ได้

จากตารางที่ 27 แสดงว่า ในความคิดเห็นครูกศน.คาดการณ์ว่า หากพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้น ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์ที่มีโอกาสเกิดขึ้นมากที่สุดคือพื้นที่การเรียนรู้เสมือนจะมีข้อมูลทั่วไป สัพเพเหระมากกว่าข้อที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.เพื่อพัฒนาตนเอง มีค่าเฉลี่ย 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62

ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์ที่มีโอกาสเกิดขึ้นมาก คือพื้นที่การเรียนรู้จะกลายเป็นพื้นที่พักผ่อน มากกว่าเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.เพื่อพัฒนาตนเอง มีค่าเฉลี่ย 4.08 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.72 ลำดับต่อไปคือ ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แค่เพียงช่วงแรก ๆ จากนั้นเงียบหายไปไม่เข้าใช้งาน มีค่าเฉลี่ย 3.94 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.72

ลำดับสุดท้าย พื้นที่การเรียนรู้เหมาะสมกับครูกศน.แค่บางกลุ่มเท่านั้นในการใช้งานเช่น ครูอาสา ครูกศน.ตำบล ครูศรช. เป็นต้น ไม่สามารถเหมาะกับทุกกลุ่มได้ มีค่าเฉลี่ย 3.71 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64 ตามลำดับ

ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์ที่ครูกศน.คาดการณ์ว่าไม่แน่ใจว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ คือ พื้นที่การเรียนรู้ที่เป็นแบบกายภาพจะมีปัญหาเรื่องการเดินทางเพื่อเข้าใช้บริการ ทำให้ผู้เข้าใช้บริการน้อย มีค่าเฉลี่ย 3.41 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83 ลำดับต่อไป พื้นที่การเรียนรู้ที่เป็นแบบกายภาพจะมีปัญหาเรื่องงบประมาณในการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ย 2.64 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65 ตามลำดับ

ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์ที่ครูกศน.คาดการณ์ว่าไม่น่าเป็นไปได้ คือ จะมีครูกศน.มาใช้น้อยเพราะครูกศน.ไม่สะดวกในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือการเข้าถึง Internet มีค่าเฉลี่ย 2.49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.07 ลำดับสุดท้าย จะมีครูกศน.มาใช้งานน้อยเพราะครูกศน.ยังไม่ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาตนเอง มีค่าเฉลี่ย 2.41 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 ตามลำดับ

ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์ที่ครูกศน.คาดการณ์ว่าเป็นไปไม่ได้เลย นั้นไม่มีเลย

ตอนที่ 2 อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลวิจัยตอนที่ 2 คืออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ ครูกศน. สามารถแบ่งเป็นตอนย่อยได้ดังนี้

ตอนที่ 2.1 อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ฉบับร่างจากผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2.2 ความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพฉบับร่างฯจากผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2.3 ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับ ขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง

ตอนที่ 2.4 ผลการสังเคราะห์ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. (ฉบับสมบูรณ์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตอนที่ 2.1 อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ฉบับร่างจากผู้เชี่ยวชาญ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ฉบับร่าง ได้ผลวิจัยดังต่อไปนี้

1. **ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้**ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

"วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้โดยทั่วไปควรจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามาค้นคว้าในเรื่องที่ตนเองสนใจ และ สามารถทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยสามารถใช้ทรัพยากรของพื้นที่การเรียนรู้ที่เตรียมไว้ให้อย่างอิสระ" สัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ แสงศรี, 17 มีนาคม 2562.

"วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีเพื่อส่งเสริมให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องโดยมองพื้นที่การเรียนรู้เป็นพื้นที่หนึ่งที่ส่งเสริมให้บุคคลอยากค้นคว้าและอยากแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูกศน.ด้วยกัน ควรเป็นพื้นที่ที่สามารถทำกิจกรรมใดก็ได้ตามแต่ครูกศน.อยากจะทำในพื้นที่นั้น ๆ เช่น การฝึกอบรม การประชุมครู การเตรียมสื่อการสอน เป็นต้น โดยพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ จะช่วยเชื่อมครูกศน.ให้เป็นเครือข่าย ส่งเสริมให้ครูกศน.ช่วยเหลือใกล้ชิดกันเป็นกลุ่มก้อนทางวิชาชีพ"สัมภาษณ์ วัชรินทร์ จำปี, 2 พฤษภาคม 2562.

"วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อครูกศน.ก็ควรเป็นที่ที่รวบรวมข้อมูล ความรู้ สารสนเทศต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามอัธยาศัย ควรเป็นเหมือนแหล่งการเรียนรู้หนึ่งของครูกศน.ที่รวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.ไว้อย่างเป็นระบบ"สัมภาษณ์ อัญชลี ธรรมะวิธีกุล, 12 มิถุนายน 2562.

สรุปด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังต่อไปนี้

1. เพื่อเป็นช่องทางให้ครูกศน.ได้พัฒนาตนเองตามอัธยาศัยตามสภาพ ปัญหา และความต้องการของครูกศน.เป็นรายบุคคล
2. เพื่อเป็นพื้นที่ในการผลิตชิ้นงานสำหรับครูกศน. อาทิเช่น งานวิจัย ใบงาน สื่อการสอน แผนการสอน ฯลฯ
3. เพื่อเป็นพื้นที่ในการส่งเสริมให้ครูกศน.พัฒนาตนเองด้วยการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศตามความสนใจของครูกศน.แต่ละบุคคล
4. เพื่อเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.ด้วยกันเองทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ประชุมครู นัดปรึกษาหารือระหว่างเพื่อนครู เป็นต้น

5. เพื่อเป็นคลังความรู้และประสบการณ์ของครูกศน.ทั้งประเทศ ด้วยการรวบรวมผลงานของครูกศน.ทุกประเภท เช่น การถอดบทเรียน งานวิจัยในชั้นเรียน ใบงาน และสื่อการสอนประเภทอื่น ๆ อย่างเป็นระบบให้สามารถเข้าถึง ใช้งานได้

6. เพื่อเป็นช่องทางในการเชื่อมครูกศน.ทั้งประเทศให้ถึงกัน อาทิ พูดคุยแลกเปลี่ยน ปรึกษาปัญหา ให้คำแนะนำ ทำความรู้จักกัน ตามอัธยาศัย

7. เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูกศน.อย่างเป็นระบบ เช่น หลักสูตรอบรมครูออนไลน์

2. **ด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้**ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“พื้นที่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ที่ใดที่เอื้ออำนวยให้เข้าถึงข้อมูลสารสนเทศในอินเทอร์เน็ต หรือเชื่อมบุคคลให้ถึงกันเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ก็ถือเป็นพื้นที่การเรียนรู้ได้ทั้งนั้น” สัมภาษณ์ พรชัย อินทร์ฉาย, 8 พฤศจิกายน 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้ไม่ควรออกแบบให้เหมือนกันในแต่ละที่ ความน่าสนใจของการเป็นพื้นที่การเรียนรู้คือต้องมีความหลากหลายที่จะดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย ยิ่งกลุ่มเป้าหมายในการเข้าใช้พื้นที่การเรียนรู้มีความหลากหลายเท่าใด การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้จะต้องมีความหลากหลายมากเท่านั้น ควรพิจารณาลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้จากความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เป็นสำคัญ” สัมภาษณ์ ตติยา ใจบุญ, 6 เมษายน 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.ควรจะต้องเป็นพื้นที่ที่ครูกศน.เข้าถึงง่ายอยู่ไม่ไกลจากพื้นที่ที่ครูกศน.ปฏิบัติงานอยู่ เพื่อให้การเรียนรู้และพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้นไม่ได้เป็นการดึงครูกศน.ออกจากพื้นที่ที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่ ดังนั้นอาจจะเป็นพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มีอยู่แล้วในชุมชนแล้วนำมาพัฒนาให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น ทันสมัยขึ้น หรือเป็นการจัดสร้างใหม่ให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของครูกศน.และประชาชนในชุมชน” สัมภาษณ์ วัชรินทร์ จำปี, 2 พฤษภาคม 2562.

*สรุปด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้*ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นพื้นที่ที่สร้างขึ้นมาใหม่โดยตกแต่งตามความต้องการของครูกศน. แต่ละพื้นที่จึงมีรูปแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่ไม่เหมือนกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. เป็นพื้นที่ที่พัฒนามาจากแหล่งการเรียนรู้เดิม หรือทรัพยากรเดิมที่ชุมชนมีอยู่แล้ว เพียงแต่พัฒนาต่อยอดด้วยการเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ครูกศน.ได้เข้าถึงข้อมูลความรู้ด้วยตนเอง และมีเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเตรียมการสอนของครูกศน.

3. เป็นระบบภายใน(Intranet) หรือ เว็บไซต์ (Website) ที่เข้าได้เฉพาะครูกศน. โดยสามารถอ่านข้อมูล ข่าวสารที่ถูกนำไปใส่ไว้ในนั้นได้ รวมทั้งครูกศน.สามารถนำผลงานของตนเอง เช่น แผนการสอน งานวิจัย ใบงาน ภาพการสอน วิดีโอการสอน ตนเอง เข้าไปไว้ในระบบเพื่อให้ครูท่านอื่น เข้าชมและดึงไปใช้งานได้ รวมทั้งมีเว็บบอร์ดเพื่อให้ครูกศน.สอบถามพูดคุยช่วยเหลือกันผ่านการเขียนและตอบกระทู้เหล่านั้นได้ ทั้งนี้ควรทำให้เข้าใช้งานผ่านโทรศัพท์มือถือได้ด้วย

4. ไม่ต้องสร้างขึ้นมาใหม่ แต่ให้ใช้การส่งเสริมอย่างเป็นระบบให้ครูกศน.ใช้ Social Media ที่มีอยู่เดิม เช่น Line, Facebook, Instagram, Blog และอื่น ในรูปแบบของการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำประสบการณ์ของตนเองเข้าสู่ Social Media เพื่อสร้างสังคมของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างครูกศน.

5. ทำเป็นบทเรียนออนไลน์ ที่ครูกศน.สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเวลาใดก็ได้ โดยเป็นหลักสูตรที่มาจากสำนักงานกศน. หรือ ผ่านการรับรองจากสำนักงานกศน.แล้วเท่านั้น

2.1 ความดึงดูดผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสำคัญ ครูกศน.หลายท่านก็มีปัญหาในเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย ดังนั้นการมีเจ้าหน้าที่เชี่ยวชาญ เป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความช่วยเหลือได้ว่องไว้อย่างทันท่วงที ก็น่าจะช่วยดึงดูดครูกศน.หลาย ๆ ท่านที่ยังคงกลัวการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เช่นนี้เพิ่มมากขึ้นมาก” สัมภาษณ์ วีรณัฐ บุญเรือง, 16 พฤษภาคม 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายของการเข้ามาใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้ พื้นที่นั้นย่อมมีความดึงดูดบุคคลให้เข้ามาใช้งานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการที่พื้นที่การเรียนรู้มีข้อมูลและสารสนเทศที่ครบครัน เอื้อต่อการค้นคว้าหาคำตอบ สารสนเทศที่ถูกรวบรวมในพื้นที่การเรียนรู้นั้นมีประโยชน์กับบุคคลนั้นจริง ย่อมเป็นปัจจัยดึงดูดให้บุคคลนั้นกลับมาใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง” สัมภาษณ์ วิรุฬห์ นิลโมจน์, 14 ตุลาคม 2562.

.

“การทำการประชาสัมพันธ์ที่ดีเกี่ยวกับเรื่องพื้นที่การเรียนรู้ให้เป็นที่รู้จักของกลุ่มเป้าหมาย ก็ช่วยให้ดึงดูดกลุ่มเป้าหมายเข้ามาใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยพื้นที่การเรียนรู้ที่มักได้รับความนิยมคือพื้นที่การเรียนรู้ที่เน้นความเป็นธรรมชาติ สบาย ตกแต่งด้วยสีโทนอ่อน ไม่ดูเป็นสถานที่ที่ทันสมัยเต็มไปด้วยเทคโนโลยีมากจนเกินไป เพราะการมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากจนเกินไปทำให้ผู้เข้าใช้งานเกิดความอึดอัดในการเข้าใช้งานได้มาก”สัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ แสงศรี, 17 มีนาคม 2562.

สรุปด้านความดึงดูดของพื้นที่การเรียนรู้ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีความดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ดังนี้

1. บุคลากรมีความพร้อม คือ ให้ความช่วยเหลือว่องไว เป็นกันเอง รอบรู้ เข้าใจงานครูกศน. เชี่ยวชาญเทคโนโลยี สามารถให้คำแนะนำหรือช่วยหาคำตอบให้ได้หรือประสานงานให้ได้เพื่ออำนวยความสะดวกครูกศน.
2. ความเป็นประโยชน์กับครูกศน.อย่างแท้จริง คือเนื้อหา กิจกรรมตรงกับความต้องการกับครูกศน. เป็นประโยชน์จริง ควรต้องรู้เรื่องนี้จริง รู้แล้วช่วยให้ครูกศน.ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจริง
3. มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง และการสนับสนุนจากผู้บริหารให้เข้าใช้บริการ
4. มีข้อมูล ความรู้ ชิ้นงานจากเพื่อนครูกศน.ให้เข้าถึงจำนวนมาก ค้นหาง่าย นำเอาออกมาใช้ง่าย
5. เป็นธรรมชาติและสนุกสนาน ให้เป็นพื้นที่ที่ครูกศน.ได้พูดคุยกันอย่างอิสระ ไม่ปิดกั้นเนื้อหาที่คุยกัน ทำให้มีเนื้อหาบนพื้นที่การเรียนรู้มีหลากหลาย ไม่จำกัดแต่วิชาการมีความสนุกสนานแบบสัพเพเหระมากยิ่งขึ้น กลายเป็นพื้นที่ที่รวมครูกศน.ทั้งประเทศมาสนทนากันในเรื่องใดก็ได้ เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกศน.อย่างเป็นธรรมชาติ

2.2 ความปลอดภัยและสบายใจผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

“ความปลอดภัยในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้มีสองประเภท คือ ปลอดภัยทางจิตใจ หรือปลอดภัยทางร่างกาย หากเข้ามาใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แล้วครูกศน.ถูกตำหนิต่อว่า เนื่องจากผู้บริหารมองว่าควรใช้เวลาอยู่ในกศน.อำเภอมากกว่า หรือถูกบังคับให้มาใช้งานพื้นที่การเรียนรู้โดยที่ครูกศน.ท่านนั้นไม่เต็มใจ เช่นนี้เป็นความไม่ปลอดภัยและไม่สบายใจทางจิตใจ หากเข้ามาใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แล้วโดนโจรกรรม ทรัพย์สินส่วนตัวหายบ่อยครั้งเวลาเข้ามาใช้งานในพื้นที่

การเรียนรู้ เช่นนี้เรียกว่าไม่มีความปลอดภัยทางด้านร่างกาย ทำให้เวลาเข้ามาใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้จะรู้สึกไม่สบายใจ” สัมภาษณ์ อัญชลี ธรรมะวิธีกุล, 12 มิถุนายน 2562.

“หากพื้นที่การเรียนรู้นั้นเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานแสดงความคิดเห็นในพื้นที่การเรียนรู้ได้อย่างอิสระ เช่น เว็บไซต์และเว็บบอร์ด ก็ควรมีเจ้าหน้าที่ส่วนกลางของพื้นที่การเรียนรู้ที่คอยดูแลพื้นที่การเรียนรู้นั้นไม่ให้มีความคิดเห็นที่หยาบคาย กระทบกระทั่ง สร้างความเสียหายต่อสมาชิกในพื้นที่การเรียนรู้ด้วยกันเอง เช่นนี้ก็ถือเป็นความปลอดภัยและสบายใจอย่างหนึ่งของครูกศน. ในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้” สัมภาษณ์ พรชัย อินทร์ฉาย, 8 พฤศจิกายน 2562.

สรุปด้านความปลอดภัยและสบายใจของพื้นที่การเรียนรู้ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีความปลอดภัยและสบายใจในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ดังนี้

1. ไม่บังคับเข้าใช้งาน เป็นการใช้งานอิสระ มีการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้บริหารแต่ต้องไม่มีการบังคับเพื่อเข้าใช้งาน
2. เป็นพื้นที่สาธารณะของครูมากกว่าสถานที่ราชการ คือ มีกฎระเบียบไม่มากจนเกินไป หรือเคร่งครัดจนเกินไป เป็นเหมือนพื้นที่สาธารณะ มีความอิสระในระดับหนึ่ง ไม่ควรให้ครูรู้สึกว่าเข้ามาสำนักงานหรือสถานที่ราชการ ทำให้สถานที่ดูเป็นทางการมากจนเกินไปจนอึดอัด
3. ความปลอดภัยพื้นฐาน เช่น มีกล้องวงจรปิด มีทางหนีไฟ มีอุปกรณ์ดับเพลิง ผู้เข้าใช้บริการทุกคนต้องแลกบัตรประชาชนให้เรียบร้อย มีเจ้าหน้าที่เวรยามรักษาความปลอดภัย มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น เป็นต้น
4. ครูกศน.สามารถเข้าไปแสดงความเห็นได้อย่างอิสระ โดยความเห็นนั้นต้องตั้งอยู่บนความเคารพให้เกียรติเพื่อนครูกศน.ด้วยกันเสมอ ใช้ภาษาสุภาพ ไม่พาดพิงหรือกล่าวว่าในทางเสียหายกับผู้อื่นเป็นอันขาด
5. มีเจ้าหน้าที่ดูแลการพูดคุยบนพื้นที่การเรียนรู้ เช่น เว็บไซต์ เว็บบอร์ดไม่ให้กระทบกระทั่ง หรือสร้างความขัดแย้งหรือเสื่อมเสียต่อบุคคลหรือหน่วยงานหรือองค์กรใด
6. ครูกศน.ทุกคนลงทะเบียนด้วยชื่อ นามสกุลจริง แต่ตอนใช้งานบนพื้นที่การเรียนรู้ที่เป็นเว็บไซต์หรือเว็บบอร์ดสามารถใช้ Username แทนตนเองได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.3 ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจดังนี้

“ความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้นั้นสำคัญ เช่น การสามารถเข้าสู่พื้นที่การเรียนรู้จากสถานที่ใดและเวลาใดก็ได้ รวมถึงวิธีการเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ก็ควรจะง่ายสะดวกสบาย เช่น การเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้เป็นเว็บไซต์ หรือเข้าถึงผ่านแอปพลิเคชั่นในโทรศัพท์มือถือได้ รวมไปถึงกฎระเบียบของพื้นที่การเรียนรู้มีความยืดหยุ่นตามการใช้งานของผู้ใช้งานมาก เช่น ขยับเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ได้ ควบคุมแสงสีได้ด้วยตนเอง ใช้เสียงในพื้นที่การเรียนรู้ได้ตามเหมาะสมที่จะไม่รบกวนผู้อื่น รวมไปถึงการรับประทานอาหารในพื้นที่การเรียนรู้ได้ และเข้าถึงบริการต่าง ๆ ในพื้นที่การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบบริการตนเองหรือ Self Service เป็นต้น” สัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ แสงศรี, 17 มีนาคม 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้ที่เข้าใช้งานได้ง่าย เช่น พื้นที่การเรียนรู้ที่มีระบบการจองห้อง ยืมสารสนเทศ หรือเข้าใช้อินเทอร์เน็ตในพื้นที่การเรียนรู้ที่ง่ายสะดวกสบายด้วยการทำได้ตนเองอย่างรวดเร็วไม่ยุ่งยาก หรือ พื้นที่การเรียนรู้ที่เป็นเว็บไซต์ที่มีรูปลักษณ์หน้าตาที่ใช้งานได้ง่าย อ่านแล้วเข้าใจอย่างรวดเร็ว หาสิ่งที่ตนเองต้องการเจอได้อย่างง่ายดาย เช่นนี้ก็ถือเป็นความสะดวกสบายในการเข้าใช้พื้นที่การเรียนรู้ได้เช่นกัน” สัมภาษณ์ นิภาพร กุลสมบูรณ์, 17 เมษายน 2562.

สรุปด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายของพื้นที่การเรียนรู้ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ดังนี้

1. ระบบ Self Service เน้นการเข้าถึงบริการทุกรูปแบบได้ด้วยตนเอง ขั้นตอนเรียบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ศึกษาขั้นตอนได้เอง ทำได้เองไม่ต้องพึ่งเจ้าหน้าที่ แต่หากเมื่อครูกศน.ติดขัดในการใช้บริการเมื่อใด สามารถเรียกเจ้าหน้าที่มาบริการได้อย่างรวดเร็วและสะดวก
2. มีอิสระ ในการนำอาหารเข้ามารับประทาน ในการใช้เสียงในระดับที่เหมาะสม ในการเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ครูกศน.จะจัด
3. ระยะเวลา เปิดให้บริการถึงเวลาหลังเลิกงานของครูกศน. เช่น 8.00-22.00 น. และครูกศน.สามารถเข้าใช้งานนานต่อเนื่องเท่าใดก็ได้เช่นกัน
4. เปิดเข้าใช้งาน 24 ชม.ทุกวัน ทำให้ครูกศน.สามารถเข้าใช้เวลาใดก็ได้

5. สามารถเข้าใช้งานผ่านโทรศัพท์มือถือได้เช่น การค้นหาชิ้นงาน การอัปโหลดชิ้นงานตนเอง การอ่านหรือตอบกระทู้ การเขียน Blog และ การ Chat กับเจ้าหน้าที่ ฯลฯ

6. ใช้งานง่าย พื้นที่การเรียนรู้เสมือนนั้นต้องใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน อ่านง่าย สบายตา

2.4 ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจดังนี้

“พื้นที่การเรียนรู้โดยหลักการควรรองรับความสามารถในการใช้งานอย่างน้อยสองอย่างคือ รองรับการศึกษาค้นคว้าในอินเทอร์เน็ต และ รองรับการทำกิจกรรมการเรียนรู้รายบุคคลหรือกลุ่มได้ โดยความสามารถที่จะรองรับกิจกรรมกลุ่มแบบใดได้ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่เข้าใช้งานพื้นที่เป็นสำคัญ ในกรณีที่กลุ่มเป้าหมายเป็นครูกศน. ก็ควรมีพื้นที่ที่รองรับการเตรียมการสอนสำหรับครูกศน. เป็นต้น” สัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ แสงศรี, 17 มีนาคม 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้ควรเป็นสถานที่ในการแสดงนวัตกรรมของครูกศน. เมื่อครูกศน.เข้ามาในพื้นที่การเรียนรู้แล้วสามารถเกิดแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์จากการชมนวัตกรรมของเพื่อนครูกศน.คนอื่นได้ อาจเป็นการจัดแสดงในบริเวณจัดแสดงนิทรรศการ หรือจัดแสดงบนเว็บไซต์ก็ได้เช่นกัน และควรมีพื้นที่ส่งเสริมให้ครูกศน.เรียนรู้หลักสูตรออนไลน์ โดยอาจเป็นหลักสูตรของทางสำนักงานกศน.หรือจากความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกก็ได้เช่นกัน” สัมภาษณ์ พรชัย อินทร์ฉาย, 8 พฤศจิกายน 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับครูกศน.ควรอยู่ในชุมชนที่ครูกศน.ปฏิบัติงาน อยู่ในจุดที่ใกล้กับชุมชนที่ครูกศน.ปฏิบัติงานและอยู่ในบริเวณที่ครูกศน.ในละแวกนั้นจะมารวมตัวกันได้ เพราะพื้นที่เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ควรเน้นเพื่อสานสัมพันธ์และรวมครูกศน.เป็นกลุ่มก้อนเพื่อพัฒนาให้เป็นเครือข่ายครูกศน. และส่งเสริมให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันบนพื้นที่การเรียนรู้อย่างอิสระตามอัธยาศัยอย่างเป็นธรรมชาติ ในกรณีที่พื้นที่การเรียนรู้เป็นเว็บไซต์ก็ควรเป็นพื้นที่เปิดให้ครูกศน.มาชุมนุมกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเว็บไซต์นั้นตามอัธยาศัย” สัมภาษณ์ อัญชลี ธรรมะวิธีกุล, 12 มิถุนายน 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับสารสนเทศด้วย อาจมีการรวบรวมสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.หรือเป็นประโยชน์กับครูกศน.ไว้เป็นระบบเพื่อให้ง่ายต่อการค้นหา ทั้งนี้อาจพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่รวบรวมสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.โดยอาจจะเป็นได้ทั้งสารสนเทศประเภทหนังสือ สื่อ

การสอนหรือสารสนเทศดิจิทัลที่รวบรวมไว้เป็นระบบที่ง่ายต่อการเข้าถึงและค้นคว้า เป็นต้น ” สัมภาษณ์ วิรุฬห์ นิลโมจน์, 14 ตุลาคม 2562.

สรุปด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายของพื้นที่การเรียนรู้ดังนี้

1. รองรับการสานสัมพันธ์ (ทางการและไม่ทางการ) เป็นพื้นที่เปิดโอกาสให้ครูกศน.ได้พบกันทั้งทางการและไม่ทางการ และอยู่ในบริเวณชุมชนของครูกศน. เช่น การนัดพบครูกศน.แบบสภากาแฟ ประชุมติดตามงานครูกศน.ในพื้นที่ เป็นต้น

2. รองรับการแสดงผลงานของครูกศน. เป็นพื้นที่นำเสนอผลงานนวัตกรรม ที่เป็นแบบอย่างน่าภาคภูมิใจของครูกศน.

3. รองรับการศึกษาค้นคว้า (วิชาการและไม่วิชาการ เดี่ยวและกลุ่ม) ให้ครูกศน.สามารถศึกษาค้นคว้าทางวิชาการหรือไม่วิชาการ จะค้นคว้าเดี่ยวหรือค้นคว้ากลุ่มก็สามารถทำได้ เช่น ค้นคว้าเรื่องเทคนิควิธีการสอนแบบ Role Play ค้นคว้าตามความสนใจในเรื่องเทคนิคการถ่ายภาพด้วยโทรศัพท์มือถือให้สวย นั่งอ่านงานวิจัยลำพัง หรือพูดคุยปรึกษากันเรื่องงานวิจัยเป็นต้น

4. รองรับการเตรียมการสอนของครูกศน. เป็นพื้นที่ที่ให้ครูได้เตรียมการสอน เช่น การเขียนแผนการสอน ทำใบงาน ออกข้อสอบ ตรวจข้อสอบ ผลิตสื่อการสอน ฯลฯ

5. รองรับการอบรมเพื่อพัฒนาครูกศน. เป็นสถานที่ที่จัดอบรมพัฒนาครูกศน.ได้เช่น ประชุม เสวนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ บรรยาย ฯลฯ

6. รองรับการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของครูกศน.ให้เป็นระบบ เป็นพื้นที่ที่รวบรวมข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ผลงานของครูกศน.ไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูกศน.ทั่วประเทศได้เข้าถึงได้ และนำเอาไปใช้งานได้อย่างอิสระ

7. รองรับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.ออนไลน์ เช่น บทความวิจัยออนไลน์ คู่มือครูออนไลน์ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ (e-Books) ที่ครูกศน.ต้องอ่านหรือควรอ่าน รวบรวมไว้เพื่อให้ครูกศน.ค้นคว้า

8. รองรับการอบรมออนไลน์ เป็นพื้นที่ที่ครูกศน.สามารถเข้าถึงบทเรียนออนไลน์ ที่รวบรวมขึ้นให้เฉพาะครูกศน. ให้เข้ามาเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเป็นหลักสูตรที่ผ่านการรองรับจากสำนักงานกศน.แล้ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3. **ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ** ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจดังนี้

“พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ควรสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างน้อยสองประเภทคือ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการค้นคว้าข้อมูลในอินเทอร์เน็ต อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ และมีอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วเหมาะสม และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล เช่น จอ LCD ลำโพง เป็นต้น และควรเป็นเทคโนโลยีเชื่อมต่อแบบไร้สายเพราะเป็นเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบันและจะแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในอนาคตข้างหน้าและครูกศน.ควรจะสามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ได้เช่นกัน” สัมภาษณ์ หทัยทิพย์ มณีรัตน์, 8 พฤศจิกายน 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน. จะเป็นพื้นที่สำหรับครูกศน.ในการทำกิจกรรมของตนเอง อาทิเช่น การค้นคว้า การเตรียมการสอน การประชุมงานครูกศน. หรือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับครูกศน.ด้วยกันเองหรือกับผู้เรียน ดังนั้นควรเทคโนโลยีสารสนเทศเกี่ยวกับ การเตรียมการสอน การนำเสนอ การประชุม และการจัดอบรมด้วย เช่น คอมพิวเตอร์ที่มีโปรแกรมพื้นฐานที่ครูกศน.ต้องใช้เพื่อเตรียมการสอน รวมไปถึงเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการนำเสนอต่าง ๆ” สัมภาษณ์ วัชรินทร์ จำปี, 2 พฤษภาคม 2562.

“เทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวกับการเก็บข้อมูลออนไลน์ก็เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศที่ควรมีในพื้นที่การเรียนรู้ เช่น การเก็บข้อมูลของครูกศน.ใน Cloud หรือ Google Drive เช่น แผนการสอน สื่อการสอน นวัตกรรมต่าง ๆ ของครูกศน.แต่ละท่าน โดยให้ครูกศน.ท่านอื่นค้นคว้าคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.ที่วางไว้ร่วมกันตรงนี้ได้ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศในลักษณะของคลังสารสนเทศที่เป็นดิจิทัลเพื่อให้ครูกศน.เข้าไปค้นคว้าหาความรู้ในคลังดิจิทัล เช่น e-Books, การอบรมออนไลน์ สารสนเทศดิจิทัลที่ช่วยพัฒนาตนเองของครูกศน.ต่าง ๆ และควรมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการสื่อสารกันระหว่างสมาชิกในพื้นที่การเรียนรู้ หรือระหว่างครูกศน.กับเจ้าหน้าที่สำนักงานกศน. เพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันด้วย อาจอยู่ในลักษณะของ Chat หรือ Web Board” สัมภาษณ์ วัชรีวรรณ กันเดช, 8 พฤษภาคม 2562.

“ในต่างประเทศ เรื่องการผลิตสื่อการสอนถูกนำมาทำเป็นระบบออนไลน์คือสามารถดาวน์โหลดสื่อการสอนจากเว็บไซต์ได้แล้ว เว็บนั้นยังสามารถผลิตสื่อการสอนตามความต้องการเฉพาะของครูแต่ละท่านได้ด้วย ทั้งนี้ในอนาคตอาจจะเกิดขึ้นในสังคมไทยได้โดยภาคเอกชนอาจจะนำมาพัฒนาเป็นธุรกิจการศึกษาในไทย แต่อย่างไรก็ตามหากพื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.ในอนาคต มีระบบการผลิตสื่อการสอนออนไลน์นี้ น่าจะช่วยครูกศน.ในการเตรียมการสอนได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น” สัมภาษณ์ วิรุฬห์ นิลโมจน์, 14 ตุลาคม 2562.

สรุปด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่การเรียนรู้ดังนี้

1. อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเข้าถึงสารสนเทศ อาทิ คอมพิวเตอร์ (ตั้งถาวรในจุดบริการ และ เครื่องสำหรับยืมเพื่อใช้บริการในพื้นที่) และอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วสูง

2. อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเตรียมการสอน อาทิ เครื่องพิมพ์ เครื่องเคลือบกระดาษ (Laminator) เครื่องถ่ายเอกสาร กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องวิดีโอ เครื่องอัดเสียง

3. อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อนำเสนอ อาทิ จอ LCD ลำโพง คอมพิวเตอร์ สายHDMI

4. ระบบเชื่อมต่อไร้สาย เช่น การพิมพ์เอกสารผ่านระบบ Bluetooth, การขึ้นจอนำเสนอด้วย Chrome Cast และ Apple TV

5. โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สำคัญในการผลิตสื่อการสอน เช่น MS Office, Photoshop, AI โปรแกรมตัดต่อภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว โปรแกรมตัดต่อเสียง โปรแกรมแปลงไฟล์ และโปรแกรมผลิต Multimedia อื่น ๆ ที่ครูกศน.มักใช้แต่มีค่าลิขสิทธิ์ที่แพง

6. Chat หรือ Web Board พื้นที่พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยน อย่างอิสระกับเพื่อนครูกศน.ทั่วประเทศ เพื่อปรึกษา สอบถาม ระบายความในใจระหว่างเพื่อนครูกศน.ด้วยกัน

7. ระบบคลังความรู้และประสบการณ์ของครูกศน. ในการที่ครูกศน.สามารถนำข้อความ ภาพ ชิ้นงานของตนเองเข้าระบบได้ด้วยตนเอง ค้นหาสารสนเทศได้ว่องไวแม่นยำ และนำสารสนเทศออกมาเพื่อใช้งานได้

8. พื้นที่เก็บข้อมูลสารสนเทศของครูกศน.รายบุคคล ในลักษณะของ Cloudและ Google Drive

9. ระบบผลิตสื่อการสอนออนไลน์ สามารถทำสื่อการสอนผ่านระบบออนไลน์ได้ อาทิ ใบงาน หรือสื่อการสอนในวิชาต่าง ๆ เหมือนของต่างประเทศเช่น Twinkl, Mrs. Pan cake, Sparkle Box, EDhelper, Busy Things, tes และ Teacher’s Pet เป็นต้น

10. หนังสือและหลักสูตรการอบรมออนไลน์ เช่น e-Books และ Online Courses ที่ครูสามารถเข้าค้นหาตามต้องการแล้วศึกษาอ่าน เรียนรู้ด้วยตนเองได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4. **ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน**ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจดังนี้

“การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน ต้องพิจารณาว่าใครเกี่ยวข้องกับพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ หากครูกศน.รวมกลุ่มในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ขึ้นเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ต้องมีระบบบริหารจัดการเพื่อให้รู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่แต่อย่างใด แต่ถ้าหากพื้นที่การเรียนรู้มาจากความร่วมมือจากหลายฝ่าย อาทิเช่น ผู้บริหาร ครูกศน. ชาวบ้าน เครือข่ายชุมชน ก็ควรมีระบบบริหารจัดการพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้รับผิดชอบและรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้นี้ร่วมกัน” สัมภาษณ์ สิริพันธ์ สุวรรณมรรคา, 14 มีนาคม 2562.

“ระบบบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมที่จะช่วยให้ครูกศน.รู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกันมีหลากหลายวิธี อาทิเช่น ให้ครูกศน.เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการพื้นที่ มีระบบลงคะแนนเสียงในการจัดการพื้นที่ ให้ครูกศน.เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรพื้นที่และใช้งานได้ตามสะดวก มีระบบอาสาสมัคร หรือจัดระบบหมุนเวียนครูกศน.เข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการพื้นที่การเรียนรู้ เป็นต้น” สัมภาษณ์ วัชรีวรรณ กันเดช, 8 พฤษภาคม 2562. (วัชรีวรรณ กันเดช, 2562)

สรุปด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกันดังนี้

1. ให้ครูกศน.เข้ามาเป็นคณะกรรมการในการบริหารจัดการพื้นที่การเรียนรู้
2. มีระบบลงคะแนนเสียงจากครูกศน.เพื่อบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ในพื้นที่การเรียนรู้
3. ครูกศน.มีอำนาจในการเข้ามาจัดกิจกรรม แสดงความเห็น หรือนำข้อมูล ภาพ บทความ ผลงานตนเอง นำเสนอในพื้นที่การเรียนรู้ได้
4. มีระบบอาสาสมัคร เพื่อเปิดให้ครูกศน.เข้ามาช่วยงานในพื้นที่การเรียนรู้
5. มีการแบ่งพื้นที่ส่วนที่ครูกศน.ต้องหมุนเวียนกันเข้ามาบริหารจัดการพื้นที่การเรียนรู้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5. **ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้** ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจดังนี้

“กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีกิจกรรมอย่างน้อย 3 ประเภทคือ กิจกรรมศึกษาค้นคว้ารายบุคคลตามความสนใจ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล และกิจกรรมพัฒนาตนเองด้วยสารสนเทศที่แนะนำไว้ให้ เช่น e-Books หลักสูตรการอบรมออนไลน์โดยสารสนเทศที่แนะนำให้ครูกศน.พัฒนาตนเองนั้นอาจจะมาจากความร่วมกับหน่วยงานอื่นก็ได้ ไม่จำเป็นต้องผลิตโดยสำนักงานกศน. แต่ควรได้รับการแนะนำโดยสำนักงานกศน.”สัมภาษณ์ วิรุฬห์ นิลโมจน์, 14 ตุลาคม 2562.

“กิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.ในการพัฒนาตนเอง ควรเน้นศึกษาหาความรู้และพัฒนาตนเองจากสารสนเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาครูกศน. และควรมีกิจกรรมส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.ให้เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ อาจจะเป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการเช่นการเสวนา หรืออย่างไม่เป็นทางการ เช่น สนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระในพื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งสามารถทำได้ในรูปแบบดิจิทัลด้วยเช่นกัน เช่น การพูดคุยปรึกษาหารือบน Web Board” สัมภาษณ์ วัชรินทร์ จำปี, 2 พฤษภาคม 2562.

สรุปด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ดังนี้

กิจกรรมประเภทประชุมเพื่อนครูเพื่อให้ครูกศน.ได้รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวทางวิชาชีพและวิชาการของครูกศน.ด้วยกัน ในลักษณะทางการ หรือกึ่งทางการแล้วแต่ความเหมาะสม เป็นการสนับสนุนการสานสัมพันธ์ระหว่างครูกศน.อีกทางหนึ่ง

กิจกรรมประเภทพบปะเพื่อนครูเพื่อให้ครูกศน.ได้รู้จักและกระชับความสัมพันธ์กันกับเพื่อนครูกศน.ด้วยกันมากขึ้น ในลักษณะไม่ทางการ

กิจกรรมประเภทแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูเพื่อให้ครูกศน.ได้เรียนรู้จากครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูที่มากประสบการณ์ หรือเพื่อนครูกศน.ที่มีผลงานดีเด่นหรือน่าสนใจและ เพื่อให้ครูกศน.ที่มีผลงานดี ได้รับการชื่นชม ยอมรับ มีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้นยิ่ง ๆ ขึ้นไป

กิจกรรมประเภทศึกษาค้นคว้ารายบุคคลและกลุ่ม (วิชาการ) เพื่อให้ครูกศน.ได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อช่วยให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

กิจกรรมประเภทเตรียมการสอนเพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่เตรียมการสอน และได้ใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการเตรียมจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กิจกรรมประเภทเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามความสนใจ เพื่อให้ครูกศน.ได้พัฒนาตนเองในด้านที่ตนเองสนใจ ซึ่งไม่เกี่ยวกับภาระหน้าที่การสอน

กิจกรรมประเภทแสดงผลงานครู นิทรรศการเพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่ได้นำเสนอผลงานคุณภาพของตนเอง และเป็นการกระตุ้นให้ครูกศน.ตื่นตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

กิจกรรมประเภทอบรมเพื่อพัฒนาครูกศน. เพื่อให้ครูกศน.ได้พัฒนาตนเองตามสมรรถนะที่สำนักงานกศน.กำหนดไว้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น

กิจกรรมประเภท เชื่อมสัมพันธ์ครูกศน.ในประเทศไทย (อิสระตามอัธยาศัย)เพื่อให้ครูกศน.ทั่วประเทศได้มีพื้นที่พูดคุย แลกเปลี่ยน ปรึกษาปัญหา หารือ และ ให้คำแนะนำช่วยเหลือกันตามอัธยาศัย

กิจกรรมประเภท ค้นคว้าและเรียนรู้จากคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.เพื่อรวบรวมข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ผลงานของครูไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงได้ และนำเอาไปใช้งานได้อย่างอิสระ

กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยหลักสูตรอบรมออนไลน์ เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงบทเรียนออนไลน์ หรือหลักสูตรออนไลน์ เพื่อเรียนรู้ด้วยตนเอง ในวันและเวลาที่ตนเองสะดวกโดยบทเรียนและหลักสูตรดังกล่าวนั้นผ่านการรับรองแล้วจากสำนักงานกศน. และเป็นหลักสูตรอบรมภาคบังคับ

กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยสารสนเทศออนไลน์สำหรับครูกศน.เพื่อให้ครูได้เข้าถึงสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.ได้ออนไลน์ ไม่จำกัดสถานที่และเวลาในการศึกษา เพื่อให้ครูกศน.ให้เท่าทันต่อเหตุการณ์และมีความรู้ที่จะปฏิบัติงานสอนได้ดียิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

6. **ด้านความเป็นไปได้**ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจดังนี้

“ถ้าพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นจริงในอนาคตข้างหน้า พื้นที่การเรียนรู้นี้จะเป็นพื้นที่ของครูกศน.ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำงานร่วมกันและสานสัมพันธ์กัน ครูกศน.จะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ง่ายขึ้น ความสัมพันธ์ครูกศน.จะเหนียวแน่นขึ้น และเมื่อในอนาคตมีพื้นที่การเรียนรู้เช่นนี้เกิดขึ้นในหลายภาคส่วนของประเทศไทย ก็จะส่งเสริมเหนี่ยวนำให้ครูกศน.หมั่นขวนขวายหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพราะมีพื้นที่และแหล่งการเรียนรู้ให้ครูกศน.จำนวนมากขึ้น และยังทำให้ครูกศน.เป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนที่หมั่นขวนขวายหาความรู้พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้

ครูกศน.เป็นการส่งเสริมให้ครูกศน.เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่ดีกับชาวบ้านในชุมชนที่ครูกศน.ปฏิบัติงานอยู่ต่อไป”สัมภาษณ์ วัชรินทร์ จำปี, 2 พฤษภาคม 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้นี้จะช่วยส่งเสริมให้เก็บสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.อย่างเป็นระบบ คล้ายการจัดการความรู้ของครูกศน.ในประเทศไทย ดังนั้น การทำให้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.ทั้งหมดเป็นดิจิทัลแล้วเก็บไว้ในคลังสารสนเทศออนไลน์นั้น นอกจากจะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ของครูกศน.ได้แล้ว ยังช่วยให้เกิดระบบจัดเก็บแผนการสอน สื่อการสอน นวัตกรรมการสอนของครูกศน.ขึ้นมาอีกช่องทางหนึ่งด้วย เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสารสนเทศในอนาคตข้างหน้า” สัมภาษณ์ วัชรีวรรณ กันเดช, 8 พฤษภาคม 2562.

“พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตนั้นเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศค่อนข้างมาก ดังนั้นจะต้องมีครูกศน.ส่วนหนึ่งที่มีปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่จะรู้สึกไม่อยากเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ ดังนั้นในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นควรเตรียมความพร้อมในการพัฒนาทักษะของครูกศน.กลุ่มนี้ให้พร้อมใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องควบคู่กันไป และควรต้องสร้างจิตสำนึกให้กับครูกศน.และผู้บริหารทุกระดับเข้าใจและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการใช้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง โดยให้มองว่าเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเหมือนหน้าที่ที่ทุกคนต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง หากไม่ปลุกกระแสความรักในการพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ อาจจะทำให้พื้นที่การเรียนรู้ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาแล้วจำนวนมากทั่วประเทศไทยไร้ประโยชน์เพราะไม่มีครูกศน.เข้าไปใช้งานเท่าที่ควร หรือผู้บริหารไม่ส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เท่าที่ควร เป็นต้น” สัมภาษณ์ ตติยา ใจบุญ, 6 เมษายน 2562.

“งบประมาณในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.ให้เกิดขึ้นนั้นอาจจะยาก แต่งบประมาณในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เดิมของกศน.ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้น มีงบประมาณรองรับจากทางสำนักงานกศน.ให้ ทั้งนี้หากพัฒนาพื้นที่เดิมของกศน.อาทิเช่น กศน.ตำบลให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ ครูกศน.สามารถใช้ความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชนที่ตนเองมี เพื่อหางบประมาณในการพัฒนากศน.ตำบลของตนเองได้เช่นกัน และจะทำให้กศน.ตำบลนั้น ๆ เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองทั้งของครูกศน.และของประชาชนไปในคราวเดียวกัน” สัมภาษณ์ วิรุฬห์ นิลโมจน์, 14 ตุลาคม 2562.

สรุปด้านความเป็นไปได้ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. มีความเป็นไปได้ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นดังนี้

ความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์

1. พื้นที่การเรียนรู้นี้จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.

2. พื้นที่การเรียนรู้นี้จะช่วยตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของครูกศน.เป็นรายบุคคล

3. พื้นที่การเรียนรู้จะช่วยให้เกิดกิจกรรมพัฒนาครูกศน.ที่ตรงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการครูมากยิ่งขึ้น

4. พื้นที่การเรียนรู้นี้จะช่วยให้สานสัมพันธ์ครูกศน.ทั่วประเทศให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น

5. พื้นที่การเรียนรู้นี้กลายเป็นระบบบริหารจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูลความรู้ ประสบการณ์ ชิ้นงาน ของครูกศน.ทั่วประเทศอย่างเป็นระบบ คล้ายการจัดการความรู้เฉพาะของครูกศน.

6. พื้นที่การเรียนรู้นี้จะเป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการพัฒนาครูกศน.

7. พื้นที่การเรียนรู้นี้ถูกพัฒนาเป็นชุมชนการเรียนรู้ของครูกศน.ต่อไป

ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์

1. พื้นที่การเรียนรู้นี้อาจจะขาดวางแผนและพัฒนาเป็นระบบอย่างจริงจังต่อเนื่องจากผู้บริหารระดับสูงทำให้สร้างพื้นที่ขึ้นมาแล้วแต่ไม่สามารถใช้งานได้จริงตามที่ออกแบบ ทำให้พื้นที่การเรียนรู้นี้ไม่เป็นประโยชน์ตามที่คาดการณ์ไว้

2. ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้น้อยเพราะว่าครูกศน.ยังไม่ถูกปลูกฝังให้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3. พื้นที่การเรียนรู้นี้จะมีปัญหาในเรื่องของงบประมาณในการจัดสร้างและพัฒนา

4. พื้นที่การเรียนรู้นี้จะมีครูกศน.รุ่นใหม่เท่านั้นที่ใช้งานเพราะครูกศน.รุ่นเก่าจะมีปัญหาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงทำให้ไม่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

5. พื้นที่การเรียนรู้นี้จะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจมากกว่าเป็นพื้นที่ทางวิชาการไว้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

6. พื้นที่การเรียนรู้จะมีปัญหาเรื่องของไวรัส หรือระบบความปลอดภัยที่ไม่แข็งแรงในการป้องกันการเจาะข้อมูล

7. พื้นที่การเรียนรู้นี้จะเป็นในลักษณะผู้บริหารสั่งการให้เข้าใช้งานมากกว่าครูกศน.อยากจะเข้าใช้งานด้วยตนเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตอนที่ 2.2 ความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพฉบับร่างฯจากผู้เชี่ยวชาญ

ความคิดเห็นของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ ครูกศน. ที่ได้จากการประชุมสนทนากลุ่มย่อยครั้งที่ 1 (Focus Group) ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. **วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้** ครูกศน.มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.เห็นด้วยว่า วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ฉบับร่าง นั้นเหมาะสมแล้ว

-ครูกศน.เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ที่กล่าวว่า เพื่อเป็นพื้นที่ในการผลิตชิ้นงานสำหรับครูกศน. เช่น งานวิจัย ใบงาน สื่อการสอน แผนการสอน ฯลฯ มากที่สุด เพราะว่าปัจจุบันครูกศน.ต้องการพื้นที่เพื่อเตรียมการสอนอย่างยิ่ง

-ครูกศน. คาดว่า หากพื้นที่การเรียนรู้นี้ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมผลงานครูทุกคนให้เข้าถึงได้ทั่วประเทศ ครูกศน.มีความกังวลใจว่า เมื่อนำผลงานครูกศน.แต่ละท่านเข้าสู่พื้นที่สาธารณะแล้วอาจจะมีการแสดงความเห็นต่อผลงานครูกศน.ในทางลบต่อกันได้ เช่น โจมตีครูกศน.ท่านที่เป็นเจ้าของผลงานบางคน หรือ ในบางเรื่อง เช่น ใบงานง่ายเกินไป เป็นต้น จึงเป็นสาเหตุทำให้ครูกศน.หลาย ๆ ท่านวิตกว่าจะได้รับคำวิจารณ์และไม่อยากนำผลงานของตนเองออกมาในที่สาธารณะ

2. **พื้นที่การเรียนรู้** ครูกศน. มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.คิดเห็นว่าการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ขึ้นมาใหม่เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้นน่าจะเกิดขึ้นยาก เนื่องจากครูกศน.ให้ความเห็นว่า หากเปรียบเทียบกับการจัดตั้งศูนย์กศน.ตำบล ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูกศน.ตำบลในการค้นหาพื้นที่ในการจัดตั้งกศน.ตำบล โดยพื้นที่เหล่านั้นต้องมีโฉนด หรือให้เช่าได้เกิน 30 ปีขึ้นไป หรือมูลค่าไม่เกิน 1 ล้านบาท ซึ่งค่อนข้างยากในการหาพื้นที่ลักษณะนั้น เมื่อพิจารณาว่าทางสำนักงานกศน.จะจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.โดยเฉพาะหลาย ๆ จุดในประเทศน่าจะเป็นไปได้ยากเช่นกัน ครูกศน.จึงลงความเห็นว่า การพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.น่าจะมีโอกาสเป็นไปได้มากกว่า

-ครูกศน.คิดเห็นว่า พื้นที่การเรียนรู้เสมือนที่เป็นการใช้สื่อสังคม หรือ Social Media เช่น Line และ Facebook เป็นสิ่งที่ครูกศน.จำนวนหนึ่งก็กระทำอยู่ในปัจจุบัน โดยอาจจะได้รับการส่งเสริมจากผู้บริหารหรือไม่ก็ได้ ส่วนการไปจัดการหรือควบคุมดูแลพื้นที่การเรียนรู้เสมือนที่ครูกศน.หลายท่านได้ดำเนินการไปแล้วให้เป็นระบบระเบียบอาจจะเป็นเรื่องที่เป็นไป

ได้ยาก ดังนั้นจึงควรเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารสู่ครูกศน.ที่พยายามรวบรวมคลังความรู้และสร้างช่องทางให้ครูกศน.มาแลกเปลี่ยนสื่อสารกันเหล่านั้น ให้เกิดขวัญและกำลังใจและให้ครูกศน.พยายามสร้างพื้นที่ที่ดีเช่นนี้เพื่อการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูกศน.ต่อไปมากกว่า ทั้งนี้รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนครูกศน.ท่านอื่น ๆ ที่มีความสามารถและมีเจตนารมณ์เดียวกันนี้ คือมีความอยากช่วยเหลือเพื่อนครูกศน.ในลักษณะนี้เช่นกันให้กล้าแสดงออก กล้าลงมือปฏิบัติ และให้กระทำการอย่างอิสระไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ และที่สำคัญผู้บริหารต้องสนับสนุนให้ทำและเห็นว่าสิ่งที่ครูกศน.เหล่านั้นทำมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อเพื่อนครูกศน.ด้วยกัน ก็จะเป็นการช่วยกระตุ้นให้ครูกศน.ท่านอื่น ๆ อยากสร้างพื้นที่การเรียนรู้แบบเสมือนให้มีจำนวนมากขึ้นได้

-ครูกศน.ให้ความเห็นว่า ความพยายามในการรวบรวมหลักสูตรและแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้อยู่ในระบบออนไลน์นั้น ทางสำนักงานกศน.ก็ยังพยายามที่จะทำอยู่ แต่ว่าขาดความต่อเนื่องเนื่องจากหลักสูตรการสอนของครูกศน.มีวิชาใหม่ ๆ เข้ามาอย่างต่อเนื่อง ผู้พัฒนาหลักสูตรของสำนักงานกศน.มักจะไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรให้เท่าทันต่อความต้องการของครูกศน.ในการใช้งาน ดังนั้นการมีคลังสารสนเทศดิจิทัลรวบรวมหลักสูตรที่ครูกศน.ท่านอื่นทำขึ้นมาเอง เช่น แผนการสอน และแนวทางการจัดกิจกรรมของครูกศน.ท่านอื่น ๆ โดยรวบรวมไว้ให้เป็นระบบและสามารถเข้าถึงได้ง่ายก็จะช่วยครูกศน.ในระหว่างที่รอหลักสูตรและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนจากส่วนกลางได้เป็นอย่างดี

2.1 **ความดึงดูด**ครูกศน. มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.เห็นด้วยกับ ความดึงดูดที่ควรมีในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

-ครูกศน.ให้ความเห็นเกี่ยวกับ บุคลากรที่มีความพร้อม เพื่อดึงดูดครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ว่า ครูกศน.หลายท่านเมื่อเข้ามาในแหล่งการเรียนรู้หรือพื้นที่การเรียนรู้ใดก็ตามก็จะพบปัญหาที่หลากหลาย โดยมากคือการใช้เทคโนโลยี และจะเป็นประโยชน์มากถ้าเป็นบุคคลที่เข้าใจลักษณะงานของครูกศน.ด้วย คือรอบรู้เกี่ยวกับภาระงานครูกศน. รู้จักวิชาที่ครูกศน.ต้องสอน รู้จักหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกศน. เพื่อที่จะได้แนะนำครูกศน.ให้ได้รับการช่วยเหลือที่ตรงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการต่อไป ดังนั้นบุคลากรที่มีความเข้าใจเรื่องเทคโนโลยีและมีความเข้าใจในเนื้องานของครูกศน.จะสามารถช่วยเหลือครูกศน.ได้เป็นอย่างดีเมื่อครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ เมื่อครูกศน.เหล่านั้นได้รับความช่วยเหลือที่ตรงตามต้องการก็จะเป็นเหตุดึงดูดให้ครูกศน.อยากกลับเข้ามาใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อีกเรื่อย ๆ

-ครูกศน.ให้ความเห็นเรื่องบรรยากาศที่เป็นกันเองและมีความเป็นท้องถิ่นว่า สามารถจัดพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ด้วยการตกแต่งด้วยความเป็นท้องถิ่นตนเองไป เช่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตกแต่งด้วยแคร่ หมอนขิด ฯลฯ จะช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและสร้างเอกลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพเหล่านั้นได้ดี เป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดให้ครูกศน.อยากเข้าไปใช้งานเตรียมการสอน ปรึกษาหารือ หรือเตรียมแผนการสอนในพื้นที่นั้นได้เป็นอย่างดี

-ครูกศน.ให้ความเห็นว่า พื้นที่การเรียนรู้ที่เมื่อเข้ามาใช้งานแล้วได้รับเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ ได้พบปะเพื่อนครูกศน. ได้ทราบความเคลื่อนไหวของครูกศน.ท่านอื่น ๆ และจากที่อื่น ๆ ก็ย่อมเป็นแรงดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้นี้อย่างต่อเนื่อง

-ครูกศน.ให้ความเห็นเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีเพื่อการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ว่า ครูกศน.ที่ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้คล่อง อาจจะไม่รู้สึกว่าถูกดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ โดยเฉพาะครูกศน.ที่อยู่ในในวัยใกล้เกษียณหลายคนหรือวัยที่ไม่ถนัดเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นควรมีการจัดอบรมรองรับเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการค้นคว้าให้ครูกศน.อย่างต่อเนื่อง

2.2 **ความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ** ครูกศน. มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.เห็นด้วยกับ ความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่ควรมีในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

-ครูกศน.มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการไม่บังคับเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ว่า หากมีการสั่งหรือบังคับโดยผู้บริหารให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ จะทำให้ครูกศน. รู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่สบายใจที่จะเข้าใช้งานเนื่องจากอาจจะเป็นการสร้างความอึดอัดให้กับครูกศน. แต่ถ้าผู้บริหารสนับสนุนให้ครูกศน.ไปประชุม หรือเตรียมการสอน ที่พื้นที่การเรียนรู้ได้อย่างอิสระไม่จำเป็นต้องนั่งทำงานที่กศน.อำเภอเสมอไป แต่สามารถไปเตรียมการสอนที่พื้นที่การเรียนรู้ได้ ก็จะเป็นการสร้างความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

-ครูกศน.มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบความปลอดภัยพื้นฐานที่ต้องมีในพื้นที่การเรียนรู้ว่า จะเป็นการลงทุนที่สูงเกินไปเพื่อความปลอดภัยในพื้นที่การเรียนรู้ที่ต้องมีกล้องวงจรปิด ระบบป้องกันอัคคีภัย เช่น ประตูหนีไฟ ฯลฯ เนื่องจากมีราคาสูง แต่อย่างไรก็ตามก็ยังสมควรมีเจ้าหน้าที่คอยสอดส่องดูแลรักษาความปลอดภัย โดยอาจจะมีอาสาสมัครผลัดเปลี่ยนกันมาดูแลพื้นที่ก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากในพื้นที่การเรียนรู้จะมีเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศจำนวนหนึ่งทั้งของส่วนกลางและของส่วนตัวของผู้เข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ ดังนั้นจึงควรมีผู้รับผิดชอบดูแลรักษาความปลอดภัยสอดส่องไม่ให้มีการโจรกรรมหรือสูญหายของทรัพยากรในพื้นที่การเรียนรู้

-ครูกศน.ให้ความเห็นเรื่อง การแสดงความคิดเห็นลงบนพื้นที่การเรียนรู้ที่เป็น Website หรือ Web Board ว่า ครูกศน.บางท่านรู้สึกไม่สบายใจและไม่ปลอดภัยที่จะใช้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

งาน เนื่องจากการแสดงความคิดเห็นอาจมีการกระทบกระทั่งกันระหว่างเพื่อนครูกศน. แม้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่ส่วนกลางเป็นผู้คอยดูแลเรื่องการแสดงความคิดเห็นไม่ให้กระทบกระทั่งกัน แต่ควรส่งเสริมให้ครูกศน.ช่วยกันสอดส่องดูแลว่าหากพบการแสดงความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสมพาดพิงหรือกระทบกระทั่งหรือสร้างความเสียหายแก่บุคคลอื่นควรสามารถกดแจ้งรายงานเพื่อลบความคิดเห็นนั้น ๆ ได้ กลไกนี้จะช่วยให้ครูรู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่จะใช้พื้นที่การเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

2.3 **ความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย**ครูกศน. มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.เห็นด้วยกับ ความยืดหยุ่นและสะดวกสบายที่ควรมีในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

-ครูกศน.ให้ความเห็นเกี่ยวกับ ระบบบริการตนเองหรือ Self-Service ว่า การที่ครูกศน.สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ในพื้นที่การเรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยลดการจ้างเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายเพื่อมาดูแลการให้บริการในพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ อีกด้วย และการทำให้ขั้นตอนในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ในพื้นที่การเรียนรู้นั้นเรียบง่ายสามารถทำได้ด้วยตนเองนั้นจะส่งผลให้ครูรู้สึกสะดวกสบายที่จะใช้งาน เพราะไม่รู้สึกยุ่งยากในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

-ครูกศน.ให้ความเห็นเกี่ยวกับการมีอิสระในพื้นที่การเรียนรู้ว่าความยืดหยุ่นเรื่องการขยับเก้าอี้หรือโต๊ะ ให้สามารถเคลื่อนย้ายให้เข้ากับกิจกรรมการค้นคว้าเรียนรู้ได้นั้นจะทำให้ครูรู้สึกว่าพื้นที่นั้น ๆ มีความยืดหยุ่น ครูกศน.จะรู้สึกว่าพื้นที่นั้น ๆ สามารถรองรับการจัดกิจกรรมใดใดของครูกศน.ได้หมด ทั้งนี้การเปิดให้สามารถรับประทานขนมหรือเครื่องดื่มและใช้เสียงในระดับที่เหมาะสมได้นั้น จะทำให้พื้นที่การเรียนรู้นี้แตกต่างห้องสมุดทั่ว ๆ ไปในชุมชน ยิ่งกระตุ้นอยากให้ครูกศน.เข้ามาใช้งาน ทั้งนี้ยังทำให้ครูกศน.รู้สึกอยากใช้เวลาทำกิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ นานขึ้นอีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

-ครูกศน.ให้ความเห็นในเรื่องระยะเวลา ดังต่อไปนี้ เวลาเปิดและปิดทำการของพื้นที่การเรียนรู้ ครูกศน. เห็นว่าไม่จำเป็นต้องขยายเวลาปิดให้เลยเวลาเลิกงานของครูกศน.มากจนเกินไป ทั้งนี้เพราะโดยมากครูกศน.นั้นเหนื่อยจากภารกิจประจำวันและต้องการพักผ่อนเพื่อเตรียมไปทำงานในตอนเช้าของวันถัดไป ดังนั้นพื้นที่การเรียนรู้ไม่จำเป็นจะต้องเปิดให้บริการถึง 22.00 อาจจะถึง 20.30 ก็เพียงพอแล้ว

-ครูกศน.ให้ความเห็นว่าหากสามารถทำให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ผ่านโทรศัพท์มือถือได้ในทางกลับกันครูกศน.ที่มีอายุมากหลายท่านมีปัญหาในการใช้คอมพิวเตอร์ แต่โดยมากไม่มีปัญหาในการใช้โทรศัพท์มือถือประเภท Smart Phone

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ การใช้งานที่ง่ายสะดวกสบายของพื้นที่การเรียนรู้แบบเสมือนว่าเป็นเรื่องสำคัญ ครูกศน.มองว่าปัญหาของพื้นที่การเรียนรู้เสมือนที่

มักพบคือการใช้งานยาก ไม่ว่าจะเป็น เว็บไซต์ หรือ อินทราเน็ต ถ้าเป็นครูกศน.รุ่นใหม่อาจจะไม่มีปัญหาแต่ครูกศน.รุ่นเก่าอาจจะมีปัญหาพบว่าพื้นที่การเรียนรู้แบบเสมือนเป็นพื้นที่ที่เข้าไปแล้วสับสนหาสิ่งที่ต้องการไม่พบ และอาจจะรู้สึกไม่สะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เสมือนดังนั้นควรทำให้อ่านง่าย ใช้งานง่าย เข้าถึงง่ายด้วยการเป็น Mobile Application หรือเป็น Link หรือระบบการค้นหาใน Website ที่สามารถค้นหาได้อย่างง่ายดาย

2.4 **ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย**ครูกศน. มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.เห็นด้วยกับ ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายที่ควรมีในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

-ครูกศน.ให้ความเห็นเกี่ยวกับรายการความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายว่า การจัดให้มีพื้นที่รองรับการใช้งานหลายประเภท อาทิเช่น การพบปะเพื่อนครูกศน. การแสดงผลงานครูกศน. การศึกษาค้นคว้าสื่อที่เกี่ยวข้องกับครูกศน. การจัดอบรมของครูกศน. รวมทั้งการเตรียมการสอนของครูกศน.ด้วย ถือเป็นพื้นที่ที่ออกแบบมาเพื่อรองรับการใช้งานของครูกศน.โดยเฉพาะ น่าจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งสำหรับครูกศน. หากสามารถรองรับการใช้งานได้ตามที่ระบุมา

-ครูกศน.ให้ความเห็นเกี่ยวกับ ผู้เข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ว่าแม้ว่าเจตนาของการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้นี้คือ ต้องการให้ครูกศน.เท่านั้นเป็นผู้ใช้พื้นที่ แต่หากพื้นที่การเรียนรู้นั้นสวยงาม น่าเข้ามาเรียนรู้ก็มีความเป็นไปได้ว่าจะมีประชาชน หรือชาวบ้านในชุมชน หรือเยาวชนมาขอใช้คอมพิวเตอร์ มาค้นคว้า หรือมาจัดกิจกรรม ได้เช่นกัน ซึ่งครูกศน.ในที่ประชุมกลุ่มย่อยทั้งหมดให้ความเห็นว่า หากพื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.จะกลายเป็นพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชนด้วยก็เป็นเรื่องที่น่ายินดีอย่างยิ่ง และควรสนับสนุนให้ประชาชน ชาวบ้าน นักเรียนและนักศึกษาในชุมชน เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพนี้เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เช่นกัน

-ครูกศน.ให้ความเห็นเกี่ยวกับ การใช่พื้นที่การเรียนรู้ในรูปแบบของ Website, Chat, Web Board เพื่อการสื่อสารกับครูกศน.ท่านอื่นว่า นอกจากจะทำให้เชื่อมครูกศน.ทั่วประเทศให้ถึงกันโดยง่ายขึ้นกว่าเดิมแล้ว ยังตอบสนองต่อธรรมชาติของครูกศน.ที่มักจะสอบถามติดตามงานของกันและกัน แต่เนื่องด้วยปกติแล้วโอกาสที่ครูกศน.จะพบเจอกันนั้นน้อยมักเป็นช่วงเวลาตอนก่อนเข้าประชุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชุมใหญ่จะทำให้ได้มีโอกาสพูดคุยกับเพื่อนครูกศน.ที่อยู่นอกเหนือจากเขตพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ การประชุมลักษณะดังกล่าวนั้นจึงเป็นโอกาสพบปะกันระหว่าง ครู กศน. นอกพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลกัน และมีการสอบถามถึงโครงการ แผนงาน หลักสูตรที่แต่ละคนได้รับมอบหมายอยู่ว่า ก้าวหน้าไปถึงไหน คืบหน้าอย่างไร อย่างไรก็ตามวาระที่จะ

ได้เจอกันดังกล่าวนี้นี้ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย ๆ และยังมีข้อจำกัดว่าไม่ได้เปิดโอกาสให้ครู กศน. ได้พบกันทั่วประเทศได้ง่าย ๆ ดังนั้น ครูกศน.ในภาคใต้ ก็จะแทบไม่เคยพบปะแลกเปลี่ยนกับครูกศน.ภาคเหนือ เป็นต้น แต่พื้นที่การเรียนรู้ที่มีช่องให้ได้พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พูดคุยกันได้นั้น จะช่วยเชื่อมสัมพันธ์ครูกศน.ให้ใกล้ชิดกันมากขึ้นได้เป็นอย่างดี

-ครูกศน.ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ หลักสูตรการอบรมออนไลน์ของครูกศน.ไว้ว่า เนื่องจากครูกศน.มีภาระงานมากอาจจะทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ออนไลน์ได้จนจบครบหลักสูตร และหลายคนก็ยังพอใจที่จะเข้ารับการอบรมแบบห้องประชุม หรือการอบรมที่ได้ประกาศนียบัตรเมื่ออบรมเสร็จสิ้น ดังนั้น การที่พื้นที่การเรียนรู้จะรองรับการอบรมหรือบทเรียนออนไลน์ของครูกศน.ได้นั้นต้องมีการวางแผนอย่างดี ที่จะช่วยให้ครูกศน.เข้าเรียนได้ครบและเรียนจบ เช่น การกำหนดช่วงเวลาเรียน การจูงใจให้อยากเรียน และ เหตุผลว่าเข้าเรียนแล้วได้อะไร มีค่าตอบแทนหรือไม่ เป็นต้น เพื่อจูงใจให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้นี้อีกทางหนึ่ง

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นในเรื่อง หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-Books ว่า ควรเลือกเนื้อหาที่จำเป็นกับครูกศน.เท่านั้น ไม่ควรพยายามทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ใส่ไว้ในพื้นที่การเรียนรู้จำนวนมาก ๆ แต่ไม่เกี่ยวข้องกับครูกศน. เพราะคลังหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นี้ควรเป็นคลังที่หนังสือได้รับการเลือกสรรแล้วว่าเหมาะกับครูกศน.จึงนำมาใส่เพื่อให้ครูเรียนรู้และพัฒนาตนเองในประเด็นที่ทางสำนักงานกศน.เล็งเห็นว่า ครูกศน.ควรมีความรู้และเท่าทันในประเด็นนั้น ๆ และควรจะต้องประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้มีการใช้งานให้ทั่วถึงด้วย หากทำได้เช่นนั้นก็จะทำให้หนังสือออนไลน์เหล่านั้นเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

3. สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ ครูกศน. มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.เห็นด้วยกับ ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลายที่ควรมีในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

-ครูกศน.ให้ความเห็นเกี่ยวกับ อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานที่ควรมีในพื้นที่การเรียนรู้ว่า มีความจำเป็นมาก เพราะครูกศน.หลาย ๆ ท่านไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะสามารถซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศได้เอง เช่น คอมพิวเตอร์ กล้องถ่ายรูป เครื่องพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ครูในการเตรียมการสอนได้เป็นอย่างดีมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ในที่ประชุมมีความเห็นเพิ่มเติมว่า หากไม่มีทุนสนับสนุนจากทางสำนักงานส่วนกลางจัดหามาให้ ครูกศน.ควรขอความร่วมมือกับเครือข่ายในการจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานดังกล่าวนั้น เพราะครูกศน.มีความจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีเหล่านี้เพื่อเตรียมการจัดการเรียนการสอนอย่างยิ่ง

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับระบบผลิตสื่อการสอนออนไลน์ว่า ระบบผลิตสื่อการสอนออนไลน์จะเป็นเครื่องมือช่วยของครูกศน.ที่ดีมาก เพราะช่วยลดเวลาในการ

เตรียมสื่อการสอนให้กับครู และยังสามารถช่วยเหลือครูกศน.ที่เพิ่งเข้าประจำการ หรือแม้แต่ครูที่ประจำการมานานแล้วได้เป็นอย่างดี แต่ถ้าภายใน 5 ปีข้างหน้าอาจจะยังไม่มีระบบการผลิตสื่อออนไลน์นี้เกิดขึ้นได้ ก็ควรส่งเสริมให้ครูกศน.แต่ละท่านนำเอาผลงานการทำสื่อการสอนของตนเองเข้าสู่ระบบคลังความรู้และคลังประสบการณ์ครูกศน. เพื่อให้ครูกศน.ท่านอื่น ๆ เข้าถึงและนำเอาไปใช้ได้อย่างอิสระ ทั้งนี้หากสำนักงานกศน.เข้ามาช่วยจัดลำดับสื่อการสอนของครูกศน.ให้ด้วย โดยคัดเลือกสื่อผลงานของครูกศน.ว่าผลงานใดสมควรเป็นแบบอย่างให้ครูกศน.ท่านอื่นศึกษา เช่น มีระบบติดสัญลักษณ์รับรองหรือติดดาวบนสื่อนั้น ๆ ให้ครูท่านอื่นเห็นว่า ได้รับการยอมรับจากสำนักงานกศน.ว่าผลิตสื่อการสอนที่มีคุณภาพจริง เพื่อที่ครูกศน.ท่านอื่น ๆ จะได้มั่นใจก่อนนำสื่อการสอนนั้น ๆ ไปประยุกต์ใช้เป็นของตนเอง

4. **สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน** ครูกศน. มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.เห็นด้วยกับ วิธีการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกันของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ การลงคะแนนเสียงว่า เป็นวิธีที่ทำได้ง่ายที่สุดและสนับสนุนความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกันได้ดี อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการร่วมบริหารจัดการพื้นที่ที่ดีมากวิธีหนึ่ง ช่วยให้การตัดสินใจต่าง ๆ รวดเร็วขึ้น เช่น การตัดสินใจเลือกจัดกิจกรรม การเลือกหัวข้อของกิจกรรม ฯลฯ

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ การให้ครูกศน.เข้ามาบริหารพื้นที่การเรียนรู้ว่า ควรให้อำนาจครูกศน.ในการบริหารจัดการพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.อย่างอิสระและเต็มที่ เช่น หากจะให้ครูกศน. เข้ามาบริหารพื้นที่การเรียนรู้ก็ควรมีแต่ครูกศน.เท่านั้นในการบริหารจัดการกันเองอย่างแท้จริง เพราะแม้จะให้ครูกศน.เข้าไปเป็นคณะกรรมการบริหารพื้นที่การเรียนรู้ แต่หากให้ผู้บริหารเป็นประธานกรรมการพื้นที่การเรียนรู้นี้ก็จะทำให้ครูกศน.ไม่มีอำนาจในการสั่งการหรือแสดงความเป็นเจ้าของที่แท้จริง

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ การหมุนเวียนครูกศน.เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ว่า เป็นเรื่องดีที่จะมีการหมุนเวียนครูกศน. เข้ามาบริหารจัดการพื้นที่ แต่ก็ยังมีอุปสรรคประการหนึ่ง คือ เมื่อครูกศน.ปฏิบัติหน้าที่ไประยะหนึ่งแล้วต้องหมุนให้ครูกศน.ท่านอื่นมาปฏิบัติงาน ก็อาจจะมีปัญหาเนื่องจากงานในพื้นที่การเรียนรู้จะไม่ต่อเนื่อง และครูกศน.ท่านใหม่ที่เข้ามาบริหารจัดการพื้นที่อาจจะต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่งในการเรียนรู้ ทำให้การปฏิบัติงานบริหารจัดการพื้นที่การเรียนรู้นั้นไม่ก้าวหน้าตามเวลาที่ควรจะเป็น ดังนั้นการจะใช้วิธีการใดในการบริหารงานควรให้คณะกรรมการบริหารแต่ละพื้นที่พิจารณาตามความเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง

5. **กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้** ครูกศน. มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.เห็นด้วยกับ กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูกศน.ที่เป็นแบบอย่างที่ดีว่า เป็นกิจกรรมที่น่าจะดึงดูดความสนใจครูกศน. ได้อย่างมาก เนื่องจากครูกศน.มีความชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันอยู่แล้ว หากมีเวทีได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูกศน.ที่เก่งและมีความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ดีบนพื้นที่การเรียนรู้ นอกจากจะเกิดประโยชน์แก่เพื่อนครูกศน.ที่เข้าไปฟังแล้ว ยังทำให้ครูกศน.ที่เป็นวิทยากรมีความภาคภูมิใจว่าเขาได้รับการเชิดชูเกียรติอีกทางหนึ่งและก่อให้เกิดกำลังใจในการทำงานอีกด้วย

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ การจัดนิทรรศการ ว่า ควรจัดสรรเวลาและงบประมาณเพื่อการจัดแสดงนิทรรศการ ที่จะทำให้การจัดนิทรรศการในพื้นที่การเรียนรู้ราบรื่นขึ้น เนื่องจากการจัดนิทรรศการต้องอาศัยงบประมาณและเวลาของครูกศน. และอาจเป็นการเพิ่มภาระงานครูกศน. ดังนั้นครูที่ได้รับมอบหมายให้จัดเตรียมนิทรรศการควรได้รับการจัดสรรเวลาให้เพียงพอจากผู้บริหาร มีงบประมาณในการจัดนิทรรศการมาสนับสนุนผู้บริหารเห็นความสำคัญของการจัดนิทรรศการว่าเป็นการแสดงศักยภาพของตำบลหรืออำเภอหรือครูกศน.ท่านนั้น ๆ

6. **ความเป็นไปได้**ครูกศน. มีความเห็นดังต่อไปนี้

-ครูกศน.เห็นด้วยกับ ความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ ทัศนคติของครูกศน.ที่มีต่อพื้นที่การเรียนรู้นี้ว่า พื้นที่การเรียนรู้นี้ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดจะได้รับการต้อนรับอย่างดีจากครูกศน. การสร้างพื้นที่ให้ครูกศน.โดยเฉพาะนั้นมีผลต่อความสุขในการทำงานของครูกศน.อย่างมากรวมไปถึงความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ และที่สำคัญเป็นขวัญกำลังใจแก่ครูกศน.ที่ปฏิบัติงานทั้งหลายทั่วประเทศว่าครูกศน.ได้รับความสนใจจากส่วนกลางหรือหน่วยงานอื่น เขาไม่ได้ถูกทอดทิ้ง ดังนั้นหากมีการจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ขึ้นจริง พื้นที่ดังกล่าวนี้ย่อมจะต้องได้รับความสนใจจากครูกศน.อย่างมาก

-ครูกศน.ให้ความเห็นเกี่ยวกับ อุปสรรคทางด้านงบประมาณและนโยบายว่า การจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้นี้สามารถทำได้ง่ายหากมีนโยบายและงบประมาณรองรับ

สนับสนุน หากไม่มีนโยบายหรืองบประมาณรองรับ จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหาร เพื่อจะได้ประสานงานกับเครือข่ายในชุมชนเพื่อดำเนินการได้ ครูกศน.ให้ความเห็นว่า งบประมาณและนโยบายอาจจะเป็นอุปสรรคแต่ก็ไม่ได้หมายว่าโอกาสจะไม่เกิดขึ้น เพราะครูกศน.สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะความเข้มแข็งของเครือข่ายที่ครูกศน.มี เอาชนะอุปสรรคดังกล่าวได้ โดยเริ่มจากพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เดิม หรือ กศน.ตำบลเดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองเช่นกัน

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ การสร้างค่านิยมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้เกิดกับครูกศน. กล่าวคือ การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ควรทำควบคู่กับการสร้างค่านิยมส่งเสริมให้ครูรักและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ต้องรอหน่วยงานใดมายื่นโอกาสการพัฒนาตนเองให้กับครูกศน. การจัดอบรมหรือบรรจุอยู่ในวาระการประชุมเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อ และช่องทางในการพัฒนาตนเองว่ามีช่องทางใดบ้างก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่ควรเกิดควบคู่กันไปในระหว่างการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ การเตรียมความพร้อมของครูกศน.ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ว่า ต้องมีมาตรการรองรับเพื่อเตรียมครูกศน.รุ่นเก่าให้สามารถปรับตัวตามกระแสการเรียนรู้สำหรับอนาคตเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ได้ด้วย ว่าต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไรในการค้นคว้า มีแหล่งค้นคว้าจากที่ใดที่น่าสนใจบ้าง และใช้งานอย่างไร และควรมีการอบรมเตรียมความพร้อมครูกศน.ในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ด้วย เพื่อให้ครูมีความรู้และทักษะที่พร้อมในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

-ครูกศน.ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ คลังความรู้และคลังประสบการณ์ครูกศน.ว่า มาตรฐานของคลังความรู้และคลังประสบการณ์เป็นเรื่องสำคัญ แม้ว่าคลังความรู้และคลังประสบการณ์เป็นคุณประโยชน์ต่อครูกศน.อย่างมาก เพราะสามารถช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ครูกศน.โดยการได้เห็นงานของกันและกันก็ตาม แต่จะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นหากผลงานของครูกศน.ได้รับการยอมรับจากสำนักงานกศน. เช่น การให้คะแนน การติดสัญลักษณ์รับรองหรือติดดาว การได้รับการแนะนำไว้ให้ลองศึกษา เป็นต้น หากมีระบบการให้คะแนนผลงานครูกศน.เช่นนี้ นอกจากจะเป็นกำลังใจให้ครูกศน.ท่านนั้น ยังเป็นการส่งเสริมให้เห็นแบบอย่างที่ดีให้ถึงครูกศน.ทั่วประเทศอีกด้วย ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องประเมินผลงานครูกศน.ทุกชิ้น แต่ให้ส่งเสริมเฉพาะผลงานครูกศน.ที่มีคุณภาพน่าขยายผลต่อเท่านั้นก็เพียงพอ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตอนที่ 2.3 ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับ ขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.ทั้ง 9 ท่าน มีรายนามดังต่อไปนี้

1. ดร. ทองอยู่ แก้วไทรฮะ
2. ดร. สุนทร สุนันชัย
3. ดร. กล้า สมตระกูล
4. ดร. ชัยยศ อิ่มสุวรรณ
5. ดร. วีระกุล อรัณยะนาค
6. ดร. ปาน กิมปี
7. ดร. รุ่งอรุณ ไสยโสภณ
8. รศ. ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ์
9. ดร. กุลธิดา รัตนโกศล

สามารถสรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง สามารถสรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. นโยบายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาครู

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“นโยบายในการพัฒนาครูที่ชัดเจนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะบอกทิศทางว่าการพัฒนาครูของหน่วยงานนั้น ๆ ว่าจะไปทิศทางใดและด้วยวิธีการอะไร ถ้านโยบายของสำนักงานกศน.ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู ให้มีทักษะในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ แผนปฏิบัติการของสำนักงานกศน.ในปีนั้นก็จะสนับสนุนโครงการและกิจกรรมทั้งหมดให้สอดคล้องไปทิศทางเดียวกัน คือเพื่อเพิ่มทักษะในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของครูกศน.ให้มีมากขึ้น ดังนั้นการที่นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูระบุชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของครูกศน. หรือพื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน. ก็จะทำให้โครงการและแผนปฏิบัติการใดใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของครูกศน.และพื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.เกิดขึ้นได้อย่างราบรื่นเป็นระบบและตามกำหนดเวลาที่วางไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย” สัมภาษณ์ ทองอยู่ แก้วไทรฮะ, 2 ธันวาคม 2562.

“ปัจจุบันทิศทางของประเทศไทยให้ความสนใจเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัลเพื่อการพัฒนาครู มีนโยบายที่เกี่ยวข้องออกมาเพื่อเตรียมพัฒนาครูให้มีทักษะที่สูงขึ้นในการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการศึกษาและเพื่อการพัฒนาตนเอง นโยบายเหล่านี้ออกมาเพราะพิจารณาแล้วว่าในอนาคตข้างหน้าการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีจะก้าวกระโดดและครูจะต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยี

ที่สูงขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในอนาคตข้างหน้า เราต้องเตรียมครูให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงแต่ในขณะนี้เรากำลังพัฒนาครูไล่หลังตามการเปลี่ยนแปลงอยู่" สัมภาษณ์ ชูเกียรติ ลีสุวรรณ, 30 พฤศจิกายน 2562.

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูสามารถสรุปได้ดังนี้

- เอกสารยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ยุทธศาสตร์ส่วนนี้แสดงให้เห็นว่ากศน.ต้องสนับสนุนเรื่องการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตกับทุกคน นอกเหนือจากประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายแล้วกศน.ก็ต้องส่งเสริมและให้ความสำคัญกับครูกศน. และบุคลากรในสังกัดของตนเองเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อเนื่องตลอดชีวิต
- เอกสารยุทธศาสตร์ชาติพ.ศ. 2561-2580 ที่เกี่ยวข้องกับสำนักงาน กศน. เมื่อพิจารณารายละเอียดของยุทธศาสตร์ทั้ง 6 และจุดเน้นที่กำหนดให้ กศน.นำไปปฏิบัตินั้นจะพบรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นในการพัฒนาครู กศน. ให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่น่าสนใจต่อไปนี้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความต้องการและแนวทางการจัดให้มีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครู กศน. ขึ้น อาทิ 1. พัฒนาความรู้และทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy) ของครูและบุคลากรทางการศึกษา (ยุทธศาสตร์ที่ 2) 2. พัฒนาบุคลากรทุกระดับอย่างต่อเนื่อง ให้มีความรู้และทักษะตามมาตรฐานตำแหน่ง ให้ตรงกับสายงาน ความชำนาญ และความต้องการบุคลากร (ยุทธศาสตร์ที่ 6) 3. ให้สถาบัน กศน. ภาค เป็นตัวแทนของสำนักงาน กศน. ส่วนกลางในระดับภูมิภาค ในการประสานงานกับหน่วยงานองค์กรหลักอื่น ๆ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการบูรณาการจัดทำแผนการดำเนินงานในระดับภาค ในพื้นที่ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพื้นที่นำร่องนวัตกรรมทางการศึกษาทั้ง 6 ภาค (ข้อสั่งการที่ 7) นโยบายที่ระบุตามข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากศน. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูกศน. โดยให้ความสนใจในด้านความรู้และทักษะที่ตรงกับสายงานและต้องการพัฒนาครูกศน.ให้มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยก่อนหน้าที่กล่าวว่า ครูกศน.ต้องได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้ในการค้นคว้าและเรียนรู้ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในอินเทอร์เน็ต

- เอกสารแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของสำนักงาน กศน. (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร) ระบุว่านายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐบาลต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติไว้ 11 ด้าน มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสำนักงาน กศน. ดังนี้ พัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพ และมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เน้นครูผู้สอนให้มีวุฒิตรงตามวิชาที่สอน นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเป็นเครื่องมือในการช่วยครูหรือเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การเรียนทางไกล การเรียนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ จากเอกสารดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากศน.ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาครูให้มีคุณภาพ มีความรู้และทักษะตรงตามวิชาที่สอน และยังเน้นเรื่องความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและจัดการเรียนการสอน ซึ่งนโยบายนี้เป็นการดำเนินการตามคำแถลงนโยบายต่อรัฐสภาและสภานิติบัญญัติ

- เอกสารแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของสำนักงาน กศน. (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร) ระบุว่าแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับภารกิจของสำนักงานกศน.ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีเป้าหมายข้อที่ 7 ระบุว่า ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐาน มีแนวทางการพัฒนาคือ ข้อที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ และประชาชนเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้ไม่จำกัดระยะเวลาและสถานที่ ข้อ 5 พัฒนาคลังข้อมูล สื่อ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ข้อ 7 พัฒนาคุณภาพครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาส ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา แนวทางการพัฒนาคือ พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย และพัฒนาฐานข้อมูลด้านการศึกษาที่มีมาตรฐาน เชื่อมโยงและเข้าถึงได้ จากแผนการศึกษาแห่งชาติ ทางกศน.ได้น้อมรับและพัฒนาเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติคือ เน้นพัฒนาให้ครูกศน.มีคุณภาพ รวมไปถึงพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาสื่อการสอนให้มีคุณภาพ โดยต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้

- นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์) ข้อ 4 ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ควรเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งด้านโครงสร้างและระบบเครือข่าย ด้านระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา ด้านสื่อ และองค์ความรู้ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง จะเห็นได้นโยบายหลายส่วนที่กศน.รับมานั้นเกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาครูให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

จากการศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องและผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. สามารถสรุปได้ว่า กศน.ให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาครูกศน.ให้มีความรู้ที่ตรงกับวิชาที่ตนเองต้องสอน มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองและเพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียน ดังนั้นจึงมีนโยบายรองรับเกี่ยวกับการพัฒนาให้ครูกศน.มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและส่งเสริมความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่สอน

2. งบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“สำนักงานกศน.จะจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาครูไว้แต่ละปี โดยจะจัดสรรให้สำนักงาน กศน.จังหวัดตามขนาดของกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดนั้น ๆ เป็นสำคัญ ทั้งนี้สำนักงาน กศน.จังหวัดเมื่อได้รับงบประมาณแล้วจะเก็บไว้ส่วนหนึ่งเพื่อนำไปใช้จัดกิจกรรมพัฒนาครูตามที่ทางสำนักงาน กศน.จังหวัดเห็นควร และงบประมาณที่เหลือจะถูกจัดสรรไปตามที่กศน.อำเภอที่ทำโครงการนำเสนอขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้สามารถยกตัวอย่างได้ว่า กศน.อำเภอสายไหม ในปี 2562 ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาครูกศน.ในอำเภอของตนเองประมาณ 1 แสนบาท เป็นไปตามโครงการพัฒนาครูกศน.ที่นำเสนอขึ้นมาและตามสัดส่วนของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องจัดการเรียนการสอนในอำเภอนั้น ๆ เป็นต้น” สัมภาษณ์ กุลธิดา รัตนโกศล, 1 ธันวาคม 2562. (กุลธิดา รัตนโกศล, 2562)

“สำนักงานกศน.กระจายอำนาจในการให้สำนักงาน กศน.จังหวัดและกศน.อำเภอดูแลเรื่องการพัฒนาครูกศน.ในสังกัดของตนเอง โดยทางสำนักงานกศน.คาดหวังว่า สำนักงานกศน.จังหวัดและกศน.อำเภอจะมีความเข้าใจในสภาพ ปัญหาและความต้องการของครูกศน.ในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งแต่ละพื้นที่มีบริบทที่แตกต่างกันทำให้มีความต้องการในการพัฒนาที่แตกต่างกัน จึงได้มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของสำนักงาน กศน.จังหวัดและอำเภอในการดูแลและพัฒนาครูกศน.ในพื้นที่ของตนเอง และตามที่ทางสำนักงานกศน.ได้ฟื้นฟูสถาบัน กศน. ภาค ให้กลับมามีบทบาทในการพัฒนานครูกศน.ในพื้นที่มากขึ้น ดังนั้นการพัฒนาครูกศน.นับจากนี้น่าจะชัดเจนและตรงประเด็นปัญหาครูกศน.ในพื้นที่มากยิ่งขึ้น” สัมภาษณ์ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ, 2 ธันวาคม 2562.

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. สามารถสรุปเกี่ยวกับงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูได้ดังนี้

-เอกสารแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของสำนักงานกศน. (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร) ระบุว่ามีงบประมาณในการพัฒนาครู กศน.

ต้นแบบ ด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน3.3 ล้านบาทโครงการพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ กศน. จำนวน 250,000 บาท งานพัฒนาวิชาการด้านการพัฒนาบุคลากรครูกศน. งบประมาณ จำนวน 11,168,439 บาท

จากแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2562 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาครูกศน.อยู่ในงบประมาณด้าน งานพัฒนาวิชาการด้านการพัฒนาบุคลากรของกศน. ซึ่งอยู่ในลักษณะของงบประมาณส่วนกลางที่มีขนาดใหญ่ กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ภายใต้งบประมาณนี้คือ ครูกศน.ที่เป็นข้าราชการ ครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการ และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยงบประมาณสามารถได้รับการจัดสรรให้กับโครงการพัฒนาครูต่าง ๆ ที่นำเสนอขึ้นมาในแต่ละปี ทั้งนี้พบว่ามีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูกศน.ในปี 2562 ด้วยกันอย่างน้อย 2 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาครูกศน.ที่มาจากสำนักงานกศน.เป็นผู้จัดทำขึ้น

3. นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“สำนักงานกศน.ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อประชาชนค่อนข้างมาก ดังนั้นเมื่อพิจารณาโครงการที่สำนักงานกศน.กำลังจะทำในปี 2563 ทั้งหมดจะเห็นได้ว่า มีความเป็นไปได้สูงมากที่ครูกศน.จะต้องกลับไปพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่ตนเองมีอยู่ให้มีศักยภาพขึ้น กล่าวโดยสรุปคือครูกศน.ต้องกลับไปพัฒนากศน.ตำบลของตนเองให้เข้ากับนโยบาย Good Place Best Check in เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมให้เป็น กศน.ตำบล 5 ดีพรีเมี่ยม ในอนาคต ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองสำหรับครูกศน. ตามงานวิจัยคือ ครูกศน.มีหน้าที่ตามโยบายข้างต้นเพื่อพัฒนากศน.ตำบลของตนเองให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองสำหรับประชาชน ให้ถือเสียว่าเมื่อพัฒนาเสร็จสิ้นแล้ว นอกจากประชาชนจะได้ใช้งานเหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพในการพัฒนาตนเองแล้ว ครูกศน.ก็สามารถใช้แหล่งการเรียนรู้นั้นได้เช่นกัน โดยให้ถือว่าเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ทั้งประชาชนและครูกศน.สามารถเข้าใช้งานได้ หากกระทำเช่นนี้จะสอดคล้องกับนโยบายของกศน. อีกทั้งยังมีงบประมาณที่ส่วนกลางจัดสรรให้ และยังเกิดประโยชน์ทั้งกับประชาชนและครูกศน.ทั้งสองฝ่ายอีกด้วย” สัมภาษณ์ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ, 2 ธันวาคม 2562.

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ดังนี้

- เอกสารกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานตาม (ร่าง) นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงานกศน. ประจำปีงบประมาณ 2562 ข้อที่ 4 ยุทธศาสตร์

ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา ระบุว่า ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ มีพื้นที่นำร่องตามเกณฑ์ที่ สำนักงานกศน.กำหนด

- เอกสารแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของสำนักงาน กศน. (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร) ข้อ 1.4 การศึกษาตามอัธยาศัย ระบุว่า ส่งเสริมให้มีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในระดับตำบล เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้และจัดกิจกรรมเผยแพร่องค์ความรู้ ส่งเสริมให้มีบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่าน ด้วยพัฒนาพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้กว้างขวาง เช่น พัฒนาห้องสมุดประชาชนทุกแห่งให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ข้อ 1.5 พัฒนากศน.ตำบล ให้มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นแหล่งข้อมูลสาธารณะเข้าถึงง่าย สะดวกต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสร้างสรรค์ มีสิ่งอำนวยความสะดวก ดึงดูดความสนใจ และมีความปลอดภัยแก่ผู้มาเข้าใช้บริการ

- เอกสารแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงาน สำนักงานกศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ระบุว่า เร่งยกระดับ กศน.ตำบล 928 แห่งให้เป็นกศน.ตำบล 5 ดี พรีเมี่ยม ด้วยการพัฒนากศน.ตำบลให้มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และต้องมีเทคโนโลยีดิจิทัลส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้ประชาชนในกศน.ตำบล วัตถุประสงค์เพื่อให้กศน.ตำบล 5 ดี พรีเมี่ยม เป็นกศน.ตำบลต้นแบบที่ส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และขยายต่อกศน.ตำบลอื่น ๆ ทั่วประเทศในท้ายที่สุด โดยกศน.ตำบลที่ได้รับการคัดเลือกจะมีงบประมาณสนับสนุนเพื่อพัฒนากศน.ตำบลนั้นให้มีองค์ประกอบดังนี้ 1. ด้านพัฒนาครูให้เป็น Good Teacher 2. พัฒนาบรรยากาศในกศน.ตำบลให้เอื้อต่อการเรียนรู้ Good Place Best Check In 3. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในกศน.ตำบลให้ทันสมัยมีเทคโนโลยีสารสนเทศ Good Activities 4. เสริมสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย Good Partnership และ 5.นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาบูรณาการ ปรับปรุงพัฒนา ประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ Good Innovation

- เอกสารแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงาน สำนักงานกศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ระบุว่ายกระดับศูนย์การเรียนรู้ 7 ศูนย์ใน 5 ภูมิภาค เป็น Co-Learning Space หรือ ศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ ที่มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการค้นคว้าข้อมูล มีห้องจัดกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับประชุมหรือค้นคว้าต่าง ๆ (ประกอบไปด้วยห้องประชุม บริเวณค้นคว้า บริเวณห้องคอมพิวเตอร์และห้องภาพยนตร์ ร้านกาแฟ บริเวณจัดกิจกรรมอื่น ๆ และบริเวณพักผ่อน) มีจุดบริการเครื่องดื่มในลักษณะคาเฟ่ มีศูนย์รวมสื่อเพื่อให้ประชาชนทุกช่วงวัยเข้าถึงและเรียนรู้ โดยแต่ละศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบจะมีการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทแต่ละท้องถิ่น โดยมีงบประมาณจัดสรรมอบให้กับ

สำนักงาน กศน.จังหวัดเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าวให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบก่อนขยายผลไปยังศูนย์การเรียนรู้อื่น ๆ ที่มีศักยภาพต่อไป

- เอกสารแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงาน สำนักงานกศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ระบุว่า พัฒนาห้องสมุดประชาชน เฉลิมราชกุมารี จำนวน 104 แห่ง ให้เป็น Digital Library ที่มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เรียนรู้ได้ด้วยตนเองด้วยการเรียนรู้ผ่านอิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาให้เป็นคาเฟ่การเรียนรู้สำหรับคนทุกช่วงทุกวัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก สวยงามน่าดึงดูด ปลอดภัยที่จะใช้บริการ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย

จากเอกสารเกี่ยวกับนโยบายและโครงการที่เกี่ยวข้องข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า สำนักงานกศน.ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับประชาชนค่อนข้างมาก เน้นพัฒนาให้ดึงดูดและทันสมัย เพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ทั้งจะเห็นได้ว่านโยบายในปี 2563 เน้นพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพที่จะเป็นต้นแบบเพื่อนำไปขยายผลต่อแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิเช่น การพัฒนากศน.ตำบล 5 ดี พรีเมี่ยม พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาคเป็น Co-Learning Space พัฒนาห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี ให้เป็น Digital Library และพัฒนาต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ เป็นต้น

4. งบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“สำนักงานกศน.ให้ความสนใจเรื่องของการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้ประชาชนอย่างมาก เพราะเราถือว่าเป็นหน้าที่ของกศน.ในการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้ประชาชน ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เป็นการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยให้ถึงมือประชาชน ถึงแม้จะยังไม่มีงบประมาณในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้ครูกศน.โดยเฉพาะ แต่ก็มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง และผมก็เห็นควรว่า ควรมีงบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของครูกศน.โดยเฉพาะ เพราะครูกศน.เป็นกำลังสำคัญของกศน.ที่เราควรจะต้องให้ความสนใจ อย่างไรก็ตาม ในเวลานี้ยังไม่มีงบประมาณดังกล่าวและผมก็เห็นควรว่า กศน.ก็ยังควรมุ่งพัฒนาสร้างแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้ประชาชนต่อไป แต่ควรส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้แหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพนั้นๆเพื่อพัฒนาตนเองด้วยเช่นกัน” สัมภาษณ์ ทองอยู่ แก้วไทรฮะ, 2 ธันวาคม 2562.

จากเอกสารแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของสำนักงาน กศน. (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร) ระบุว่างบประมาณในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ระดับตำบล 81.9349 ล้านบาท โครงการจัดสร้างแหล่งการเรียนรู้ชุมชนในตำบล 22,114,543 บาท ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสำนักงานกศน.จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สูงกว่างบประมาณในการพัฒนาครู แสดงว่ากศน.ให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อประชาชนเป็นอย่างยิ่ง

5. นโยบายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“ทิศทางประเทศไทยต้องการพัฒนาคลังสารสนเทศขนาดใหญ่ให้เกิดขึ้นในระบบราชการ เพื่อรวบรวมความรู้และสารสนเทศให้เป็นระบบเข้าถึงได้ง่ายทั่วทั้งหน่วยงาน รวมไปถึงประชาชนก็สามารถเข้าถึงข้อมูลดิจิทัลเหล่านี้ได้อย่างรวดเร็วตามความต้องการ ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ตามงานวิจัย ให้มีคลังความรู้และคลังประสบการณ์ครูกศน.จึงมีความเป็นไปได้สูงมาก ควรพัฒนาให้คลังความรู้และคลังประสบการณ์ครูกศน.นี้อยู่ร่วมกับคลังสารสนเทศขนาดใหญ่ของสำนักงานกศน. คือสมควรให้อยู่ใน Server เดียวกัน ซึ่งจะสอดคล้องกับทิศทางของประเทศไทยตามนโยบายที่กล่าวมาข้างต้นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ควรใช้โอกาสนี้ในการรวบรวมสารสนเทศที่กศน.มีอยู่เข้าคลังสารสนเทศที่กศน.เตรียมไว้แล้ว เช่น DMIS และกศน.ควรเตรียมพัฒนาต่อยอดให้ครูกศน.ด้วยการจัดสรรสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองของครูกศน.ให้ไปอยู่ใน DMIS เช่นกัน เพื่อเตรียมพัฒนาต่อยอดคลังสารสนเทศนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูกศน.ต่อไป ” สัมภาษณ์ วีระกุล อรัณยะนาค, 1 ธันวาคม 2562.

จากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิกศน. สามารถสรุปนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ไว้ดังนี้

- พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ข้อที่ 3 ระบุว่า ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการพัฒนาคุณภาพวิชาการ การวิจัย การพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมทางการศึกษา บุคลากร และระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลักภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยภาครัฐต้องมีขนาดเหมาะสมกับบทบาทภารกิจ ยึดหลักธรรมาภิบาล มีความทันสมัย พร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนำนวัตกรรมเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาใช้อย่างคุ้มค่า ในข้อที่ 11 การปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐ ข้อ 11.3 พัฒนาระบบข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีการวิเคราะห์และแบ่งปันข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้

- แผนการปฏิรูปประเทศ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตราที่ 65 ข้อที่ 2 แผนการปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน เป้าหมายที่ 1 ระบุว่า องค์กรภาครัฐต้องเปิดกว้างและเชื่อมโยงข้อมูลกันด้วยระบบดิจิทัล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

- แผนปฏิบัติงานราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของกระทรวงศึกษาธิการระบุกลยุทธ์ข้อ 19 ผลิตและพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ หรือสื่อการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ข้อ 20 จัดหาอุปกรณ์ และทรัพยากรพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้เพียงพอเหมาะสมกับการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

- เอกสารแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงาน สำนักงานกศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ระบุว่ากศน.อำเภอหรือเขต พัฒนาฐานข้อมูลคลังปัญญา จัดเก็บความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านหรือครูภูมิปัญญาในลงคลังปัญญา ซึ่งมี Server จากทางสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติหรือ สวทช.เตรียมไว้ให้ ครูกศน.มีหน้าที่ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและนำข้อมูลเข้าคลังมีงบประมาณจัดสรรในโครงการนี้จำนวน 1,520,000 บาท

จากเอกสารเกี่ยวกับนโยบายที่เกี่ยวข้องข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยกำลังสนับสนุนให้ทุกหน่วยงานราชการมีคลังสารสนเทศดิจิทัล และทางสำนักงานกศน.ก็ได้ดำเนินการเรื่องนี้ไปแล้ว และนับจากนี้ไปจะเป็นความพยายามในการนำเข้าสารสนเทศทั้งหมดที่มีเข้าคลังสารสนเทศดิจิทัลเพื่อสืบค้นได้ นำข้อมูลมาใช้งานได้อย่างเป็นระบบ

6. กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“ครูกศน.แบ่งออกเป็น ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างเหมาบริการ โดยครูกศน.ที่ได้รับสิทธิในการอบรมและพัฒนาบุคลากรคือ ครูกศน.กลุ่มที่เป็นข้าราชการและพนักงานราชการเท่านั้น ดังนั้นงบประมาณที่จัดสรรแต่ละปีเพื่อการพัฒนาครูจึงหมายถึง ครูที่เป็นข้าราชการและพนักงานราชการเท่านั้น ทั้งนี้ครูกศน.ที่เป็นลูกจ้างเหมาบริการ มีจำนวน 2,114 คน (ข้อมูลจากกลุ่มการเจ้าหน้าที่เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2561) จะมีลักษณะเป็นสัญญา ระยะเวลาของสัญญาก็แตกต่างกันไปตามสัญญาจ้าง มีทั้ง 6 เดือน 1 ปี เป็นต้น โดยกลุ่มครูกศน.เหล่านี้จะไม่ได้รับสวัสดิการจากสำนักงานกศน.และไม่มีประกันสังคม แม้ว่าวุฒิการศึกษาของครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการและครูกศน.ที่เป็นลูกจ้างเหมาบริการนั้นเท่ากันทุกประการ แต่ครูกศน.ที่เป็นลูกจ้างเหมาบริการนั้นไม่ได้รับงบประมาณจัดสรรเพื่อการพัฒนาครูแต่อย่างใด” สัมภาษณ์ กุลธิดา รัตนโกศล, 1 ธันวาคม 2562.

“ครูกศน.ที่เป็นข้าราชการ มีจำนวนที่น้อยกว่าพนักงานราชการมาก มีจำนวน 2,208 คน (ข้อมูลจากกลุ่มการเจ้าหน้าที่เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2561) และสำนักงานกศน.ผลักดันครูกศน.ที่เป็นข้าราชการที่มีจำนวนน้อยเหล่านี้ปฏิบัติงานบริหารมากกว่าการจัดการเรียนการสอนให้กับชาวบ้านในชุมชน และครูกศน.ที่เป็นข้าราชการก็ไม่สามารถกระจายให้อยู่ในทุกอำเภอ

ได้ เพราะมีจำนวนน้อยมาก ทำให้หลายครั้งครูกศน.ที่เป็นข้าราชการต้องเปลี่ยนหมุนเวียนสถานที่ให้ไปปฏิบัติงานบริหารยังกศน.อำเภออื่น ๆ บ่อยครั้ง” สัมภาษณ์ กล้า สมตระกูล, 30 พฤศจิกายน 2562.

“ครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการ เป็นประเภทครูกศน.ที่มีจำนวนมากที่สุด อยู่ที่ประมาณ 12,977 คน (ข้อมูลจากกลุ่มการเจ้าหน้าที่เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2561) เป็นครูส่วนที่ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนอย่างแท้จริง คือทำหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับชาวบ้านในชุมชน และเป็นครูที่สำนักงานกศน.ให้ความสำคัญในการพัฒนาครูมากที่สุด เพราะครูกศน.ประเภทนี้เป็นกำลังสำคัญในการจัดการศึกษา และคุณภาพของครูกศน.ประเภทนี้มีผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดให้กับประชาชนชาวไทย และจากงานวิจัยและการนิเทศก์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูกศน.ประเภทนี้พบปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนค่อนข้างมาก จึงสมควรแก่สำนักงานกศน.จะจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาครูกลุ่มนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ดังนั้นหากจะจัดพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ก็ควรมุ่งเน้นไปที่ครูกศน.ประเภทพนักงานราชการเพราะเป็นกลุ่มครูที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาที่จัดให้กับประชาชน และครูกศน.ประเภทนี้ถือเป็นกำลังสำคัญและหัวใจของกศน.ที่ควรต้องพัฒนาและดูแลเอาใจใส่ให้มากเป็นพิเศษ” สัมภาษณ์ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 1 ธันวาคม 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า ครูกศน.ที่เป็นพนักงานราชการเป็นกลุ่มครูที่มีความสำคัญกับสำนักงานกศน.เป็นอย่างมากเพราะเป็นกลุ่มครูที่ต้องทำงานร่วมกับประชาชน จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ และมีงบประมาณเพื่อการพัฒนาครูดูแลอยู่ โดยในปัจจุบันครูกลุ่มนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างมากและเห็นว่าควรพัฒนาครูกศน.กลุ่มนี้อย่างเร่งด่วน

7. การจัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“กศน.นั้นต้องการให้ครูกศน.ที่อยู่ในตำบลของตนเอง บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอย่างสร้างสรรค์และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายในชุมชน บริหารจัดการทรัพยากรในที่นี้หมายถึง สถานที่ ชาวบ้าน ความรู้ภูมิปัญญา ฯลฯ เช่น หากต้องการสร้างบ้าน ก็ต้องดึงความร่วมมือจากชาวบ้านที่เป็นช่างไม้ประจำหมู่บ้านมาช่วยสร้างให้ เป็นต้น ดังนั้นจึงส่งผลให้ครูกศน.ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายในชมุชนของตนเองตามมา อาทิเช่น ผู้นำหมู่บ้าน ครูภูมิปัญญา ชาวบ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนในพื้นที่ ฯลฯ เพื่อที่เมื่อครูกศน.ต้องการความช่วยเหลือในเรื่องทุนทรัพย์ แรงงาน หรือสถานที่ ก็สามารถประสานความร่วมมือกับเครือข่ายของตนเองได้ ดังนั้น

ครูกศน.สามารถหางบประมาณเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนที่ตนเองทำงานร่วมด้วยได้" สัมภาษณ์ ชูเกียรติ ลีสุวรรณ, 30 พฤศจิกายน 2562.

"ดังนั้นในการพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้นั้น ครูกศน.ควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนบริหารจัดการ เช่น ใช้โต๊ะ เก้าอี้ หรือเฟอร์นิเจอร์ที่มีอยู่แล้วในชุมชน อาทิ แคร่ หมอนขิด โต๊ะกาแฟประจำหมู่บ้าน เป็นต้น เอามาใส่ในพื้นที่ที่เราต้องการพัฒนาต่อยอดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ นอกจากไม่ต้องจัดซื้อใหม่แล้ว ยังเป็นของคนในชุมชนทำให้เกิดเอกลักษณ์และรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้นั้นร่วมกันอีกด้วย และถ้าหากครูกศน.ต้องใช้ทุนทรัพย์เพื่อพัฒนาพื้นที่นั้น ๆ ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชนจริง ๆ ครูกศน.ก็ควรหันไปขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายชุมชนที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งเมื่อเครือข่ายชุมชนเล็งเห็นว่า การพัฒนาพื้นที่เดิมให้มีคุณภาพขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองซึ่งเป็นประโยชน์กับทั้งชาวบ้านและครูกศน. ทางเครือข่ายก็น่าจะให้การสนับสนุนไม่มากก็น้อย" สัมภาษณ์ สุนทร สุนันท์ชัย, 8 ธันวาคม 2562.

"ช่องทางหนึ่งในการจัดหางบประมาณคือปรึกษากับผู้บริหารประจำกศน.อำเภอ เพื่อให้ผู้บริหารดำเนินเขียนโครงการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อของบประมาณจากทางสำนักงาน กศน.จังหวัด ทั้งนี้เป็นไปได้เพราะทุกอำเภอจะได้รับงบประมาณในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีคุณภาพขึ้นอยู่แล้ว" สัมภาษณ์ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ, 2 ธันวาคม 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า ในการพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ครูกศน.ควรเป็นผู้ริเริ่มโครงการด้วยตนเอง พัฒนาพื้นที่ของตนเองที่มีให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้โดยใช้ความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชนที่ตนเองมีอยู่เป็นสำคัญ เน้นพัฒนาพื้นที่จากทรัพยากรเดิมที่มีอยู่ในชุมชน และปรึกษาโครงการกับผู้บริหารประจำอำเภอเพื่อของบประมาณสนับสนุนได้ตามเหมาะสม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

8. พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.และประชาชน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

"การที่จะพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.โดยเฉพาะ จะไปเกี่ยวข้องกับงบประมาณพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อประชาชน เพราะในแผนการดำเนินงานแต่ละปี ยังไม่มีงบประมาณส่วนของการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อครูกศน.โดยเฉพาะ ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหานี้ ควรใช้งบประมาณพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อประชาชน แต่ส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้แหล่งการเรียนรู้เหล่านั้นด้วยแทน ทั้งนี้มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นเพราะสำนักงานกศน.มีความต้องการให้ครูกศน.เป็นบุคคลแบบอย่างที่เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตอยู่แล้ว ดังนั้นการที่ครูกศน.เข้าใช้งานแหล่งการเรียนรู้เดียวกับประชาชนเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจึงถือเป็นภาพลักษณ์ที่ดีของกศน.อย่างมาก ทั้งนี้ต้องส่งเสริมให้ผู้บริหารระดับอำเภอและจังหวัดเข้าใจถึง

ความสำคัญที่ครูกศน.ต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยการเข้าใช้บริการแหล่งการเรียนรู้เดียวกับประชาชนด้วย ดังนั้นครูกศน.ควรกลับไปประเมินพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มีอยู่ชุมชนตนเองว่าพื้นที่ใดที่เหมาะสมจะพัฒนาให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองทั้งของประชาชนและของครูกศน.เอง และดำเนินการพัฒนาพื้นที่นั้นด้วยงบประมาณพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อประชาชน หรือของบประมาณสนับสนุนจากเครือข่ายชุมชนของตนเองเพื่อดำเนินการ" สัมภาษณ์ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 1 ธันวาคม 2562.

"การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ตามแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ควรจะสามารถพัฒนาต่อยอดทุกพื้นที่เดิมที่กศน.มีอยู่และทุกแหล่งการเรียนรู้เดิมที่กศน.ได้จัดสร้างไปแล้ว เช่น กศน.ตำบล ห้องสมุดประชาชน ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของกศน.ให้ทันสมัยเท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากขึ้น ประโยชน์ย่อมตกอยู่กับประชาชนชาวไทย ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองควรพัฒนาต่อยอดจากพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่กศน.มีและให้เกิดประโยชน์กับทั้งครูกศน.และประชาชนไปในคราวเดียวกัน" สัมภาษณ์ ชูเกียรติ ลีสุวรรณ, 30 พฤศจิกายน 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า ควรพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของสำนักงานกศน.ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ทันสมัย มีบรรยากาศเอื้อต่อการค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ โดยเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ทั้งประชาชนและครูกศน.สามารถเข้าใช้งานได้ร่วมกัน

9. พื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของสำนักงานกศน.ที่สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

"พื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้ คือ **1) กศน.ตำบล** เพราะเป็นพื้นที่ทางกายภาพที่กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย ควรส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้นต่อไป และเป็นหน้าที่ของครูกศน.ในการดูแลและพัฒนากศน.ตำบลให้ทันสมัยและดึงดูดให้น่าเข้าไปศึกษาค้นคว้าและทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ อยู่แล้ว จึงทำให้ง่ายในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนากศน.ตำบลเป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพของครูกศน. ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับโครงการ กศน.ตำบล 5 ดี พรีเมี่ยมของทางสำนักงานกศน.อยู่แล้วด้วย **2) ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี** เพราะเป็นพื้นที่ที่ได้รับการลงทุนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้อยู่แล้วตั้งแต่ก่อสร้าง รวมทั้งมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นในห้องสมุดอยู่แล้ว ทำให้ไม่ยากในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพตามงานวิจัย ทั้งนี้ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารียังอยู่ในโครงการ Digital Library ของสำนักงานกศน. ที่ต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งการ

เรียนรู้ที่มีคุณภาพอีกด้วย จึงทำให้เหมาะสมในการพัฒนาต่อยอดเป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพตามงานวิจัยและ **3) ห้องสมุดประชาชน** เพราะเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีกระจายอยู่ทั่วประเทศไทยในทุกอำเภอ สามารถพัฒนาต่อยอดให้ห้องสมุดประชาชนเป็นทั้งแหล่งการเรียนรู้และพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพของอำเภอไปในเวลาเดียวกัน โดยการพัฒนาห้องสมุดประชาชนเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพของประชาชนและครูกศน.นั้นจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของสำนักงานกศน. ที่ต้องการพัฒนาห้องสมุดประชาชนทุกแห่งให้มีคุณภาพสูงเท่าห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารีด้วยเช่นกัน" สัมภาษณ์ ชูเกียรติ ลีสุวรรณ, 30 พฤศจิกายน 2562.

"ครูกศน.ต้องพิจารณาความพร้อมของสถานที่ที่จะพัฒนาต่อยอดเป็นพื้นที่การเรียนรู้ เช่น ศูนย์การเรียนชุมชน ศูนย์ฝึกอาชีพและศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา เพราะโดยมากจะมีขนาดที่เล็กจนเกินไป หรือไม่มีได้มีบริเวณที่เป็นสัดส่วนที่ชัดเจน ในหลายอำเภอ พื้นที่เหล่านี้ถูกจัดอยู่ในมุมหนึ่งของกศน.ตำบล หรืออยู่ในพื้นที่บริเวณเดียวกันกับกศน.ตำบล ดังนั้นหากอำเภอใดมีศูนย์การเรียนที่กว้างขวางเพียงพอ หรือมีศูนย์ฝึกอาชีพและศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาที่มีอาณาเขตบริเวณเพียงพอจะพัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อการค้นคว้าและทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ ก็สามารถพัฒนาต่อยอดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ได้ ทั้งนี้หากมีพื้นที่อื่นในชุมชนที่เครือข่ายของชุมชนแนะนำมา ครูกศน.ก็สามารถเลือกพื้นที่นั้น ๆ พัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้ได้เช่นกัน" สัมภาษณ์ กุลธิดา รัตนโกศล, 1 ธันวาคม 2562.

"ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ควรเน้น 1. พิจารณาทรัพยากรเดิมที่มีในพื้นที่การเรียนรู้ว่าสิ่งใดจะเอาไว้และสิ่งใดจะเอาออก 2. จัดสรรพื้นที่เดิมด้วยทรัพยากรเดิมที่มีในพื้นที่ให้ลงตัว 3. พิจารณาหาสิ่งที่ขาดหายและควรเพิ่มเติมในพื้นที่การเรียนรู้ 4. ทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่เดิมให้มีศักยภาพสูงขึ้น 5. ปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ตามที่ได้วางแผนกับเครือข่ายชุมชน 6. ติดตามและประเมินการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เป็นระยะอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับพื้นที่การเรียนรู้ให้ทันสมัย ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้งานที่เป็นครูกศน.และประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากรูปแบบการใช้พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.และประชาชนอาจจะเปลี่ยนไปได้อีกจึงควรเฝ้าติดตามและปรับพื้นที่การเรียนรู้ให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงนั้น" สัมภาษณ์ ทองอยู่ แก้วไทรฮะ, 2 ธันวาคม 2562.

"ขั้นตอนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ต้องมาจากการร่วมกันประเมินพื้นที่กับเครือข่ายชุมชน ว่า แหล่งการเรียนรู้เดิมมีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไรและจะพัฒนาอย่างไรให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้ผ่านอินเทอร์เน็ตได้ดี และส่งเสริมให้บุคคลทำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันให้มาก เมื่อประเมินพื้นที่นั้น ๆ ได้แล้วก็ต้องมีการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันเครือข่ายชุมชน ต้องให้เครือข่ายชุมชนมีส่วนร่วมในการ

ทำงานร่วมกับครูกศน.ตลอดกระบวนการ เพราะพื้นที่นี้จะไม่ได้เป็นของครูกศน.เท่านั้นแต่เป็นของชาวบ้านในชุมชนด้วย” สัมภาษณ์ สุนทร สุนันท์ชัย, 8 ธันวาคม 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า ครูกศน.สามารถเลือกพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีในชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการค้นคว้าผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและส่งเสริมการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ทั้งนี้ครูต้องประเมินความพร้อมของสถานที่ด้วยตนเองอีกครั้ง พื้นที่ที่เลือกอาจจะเป็นที่เครือข่ายชุมชนแนะนำหรืออาจจะเป็น กศน.ตำบล หรือ ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี หรือ ห้องสมุดประชาชน ก็ได้เช่นกัน โดยควรมีการวางแผนทำงานพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันกับเครือข่ายชุมชนที่ครูกศน.ปฏิบัติงานอยู่อย่างเป็นระบบ

10. คลังสารสนเทศดิจิทัลของสำนักงานกศน.ที่สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“คลังสารสนเทศดิจิทัลที่สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.คือ **1) DMIS** (Directive Management Information System) หรือระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการสำนักงาน กศน.เป็นระบบบริหารจัดการสารสนเทศทางการศึกษาของสำนักงานกศน.มีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย ครูและบุคลากรทางการศึกษา อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ งบประมาณและแผนงาน ซึ่งทุกอำเภอสามารถเข้าใช้งานได้ โดยสามารถพัฒนาต่อยอดให้เป็นคลังความรู้และคลังประสบการณ์ครูกศน.ได้ และสามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับแผนการสอน สื่อการเรียนการสอน ใบงาน ฯลฯ ของครูกศน.แต่ละอำเภอรวบรวมไว้เป็นระบบและสามารถกดค้นหาและนำออกมาใช้งานได้ **2) LRLS** (Learning Resources Linkage System) เป็นระบบเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้ มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั่วประเทศว่ามีจัดกิจกรรมที่น่าสนใจอย่างไรบ้าง และ สามารถสืบค้นหนังสือกับห้องสมุดในเครือสำนักงานกศน.ได้ทั้งหมด ซึ่งสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นคลังกิจกรรมที่จัดโดยแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และเพื่อการสืบค้นหนังสือของห้องสมุดเพื่อให้ครูกศน.ศึกษาค้นคว้าได้ **3) คลังปัญญา** (ความร่วมมือกับสวทช.) ใช้รวบรวมข้อมูล ความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านหรือครูภูมิปัญญาสามารถใช้เพื่อให้ครูศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับองค์ความรู้ของชุมชนต่าง ๆ ได้และนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนของตนเองได้ **4) ONIE E-Library**(ONIE ย่อมาจาก Office of Non-formal and Informal Education) ใช้รวบรวมหนังสือ e-Books สามารถพัฒนาเป็นคลังสารสนเทศที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาครูกศน.ได้ **5) ONIE PR** พื้นที่ประชาสัมพันธ์ข่าวที่เกี่ยวกับกศน. ทั้งหมด สามารถพัฒนาเป็นช่องทาง

ติดต่อสื่อสารกับครูกศน.ทั่วประเทศได้ ในรูปแบบของเว็บบอร์ดเฉพาะครูกศน.พูดคุยกัน ” สัมภาษณ์ วีระกุล อรัณยะนาค, 1 ธันวาคม 2562.

“หากไม่ใช้คลังสารสนเทศดิจิทัลที่สำนักงานกศน.มีอยู่แล้วก็สามารถใช้เว็บไซต์พัฒนาเป็นพื้นที่รวบรวมสารสนเทศที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาตนเองของครูกศน.ก็ได้เช่นกัน ในเวลานี้ก็มีครูกศน.บางส่วนได้ดำเนินการเองด้วยการใช้ Facebook หรือ WordPress หรือเว็บไซต์อื่น ๆ เป็นพื้นที่รวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับครูกศน. โดยครูกศน.เหล่านี้จะเปิดช่องทางให้ครูกศน.ท่านอื่นติดต่อสอบถามข้อมูล ข้อสงสัย หรือพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาของครูกศน.ท่านนั้นเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือกัน ทั้งนี้แม้ในปัจจุบันยังมีครูกศน.ทำเช่นนี้ไม่มากนักแต่ก็ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูกศน.แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูกศน.ด้วยกันด้วยช่องทางเหล่านี้เช่นกัน” สัมภาษณ์ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 1 ธันวาคม 2562.

“ขั้นตอนในการพัฒนาคลังสารสนเทศดิจิทัลที่มีอยู่เดิมเป็นพื้นที่การเรียนรู้ให้ครูกศน. หากเป็นคลังสารสนเทศที่เป็นของสำนักงานกศน.ควรเริ่มจากการส่งเสริมให้นำเข้าข้อมูลเก่าที่มีอยู่แล้วเข้าคลังสารสนเทศดิจิทัลก่อน โดยขั้นตอนนี้ควรให้เจ้าหน้าที่ ที่สำนักงานกศน.เป็นผู้ดำเนินการ หลังจากนั้นก็ปรับกระบวนการทำงานของครูกศน.ให้ใช้ข้อมูลที่อยู่ในคลังสารสนเทศดิจิทัลจากนั้นเมื่อมีข้อมูลใหม่ก็ให้นำเข้าคลังสารสนเทศดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอ และควรแยกหมวดหมู่สารสนเทศในคลังสารสนเทศให้ชัดเจน เช่น สารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา กับสารสนเทศเพื่อการพัฒนาครู เป็นต้น การกระทำเช่นนี้จะทำให้คลังสารสนเทศดิจิทัลที่มีอยู่แล้วจะมีสารสนเทศที่ทันสมัย ครบถ้วน นำมาใช้ประโยชน์ได้ง่ายและเป็นระบบ” สัมภาษณ์ วีระกุล อรัณยะนาค, 1 ธันวาคม 2562.

“ขั้นตอนในการพัฒนาคลังสารสนเทศที่ครูกศน.พัฒนาขึ้นมาเองจากพื้นที่การเรียนรู้ เช่น Facebook หรือ WordPress หรือเว็บไซต์อื่น ๆ ผู้บริหารระดับอำเภอหรือจังหวัดควรให้ความสนใจและส่งเสริมพื้นที่การเรียนรู้เหล่านี้ด้วยการ ส่งมอบข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.หรือเกี่ยวข้องกับครูกศน. ให้ครูกศน.ที่มีพื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นด้วย เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศนั้นสู่ครูกศน.ท่านอื่นเป็นวงกว้างต่อไป ทั้งนี้กศน.อำเภอหรือจังหวัด ควรทำการประชาสัมพันธ์ให้ครูกศน.ในพื้นที่รู้จักครูกศน.ท่านนี้และพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.ท่านนี้สร้างขึ้นด้วย เพราะจะทำให้ครูกศน.ผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ มีกำลังใจในการทำพื้นที่การเรียนรู้เพื่อครูกศน.ต่อไป อีกทั้งยังสร้างแรงบันดาลใจให้ครูกศน.ท่านอื่น ๆ ทำเช่นเดียวกันและยังส่งเสริมให้ครูกศน.ท่านอื่น ๆ หมั่นขวนขวายข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ด้วยการเข้าไปยังพื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.เหล่านี้อีกด้วย” สัมภาษณ์ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 1 ธันวาคม 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า พื้นที่การเรียนรู้สามารถพัฒนาต่อยอดจากคลังสารสนเทศดิจิทัลที่สำนักงานกศน.มี Server แล้วก็ได้เช่นกัน เช่น DMIS, LRLS

คลังปัญญา ONIE E-Library และ ONIE PR ในขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน. ได้ริเริ่มทำกันเองด้วย เช่น Facebook หรือ WordPress หรือเว็บไซต์อื่น ๆ

11. การทำโครงการนำร่องเพื่อขยายผลความสำเร็จ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“หากครูกศน.แยกย้ายกันไปพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของครูกศน.และคนในชุมชนแล้ว ควรจะจัดประชุมระหว่างครูกศน.ที่ดำเนินการในลักษณะเดียวกันอยู่มาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อช่วยเหลือกันและกันให้สามารถพัฒนาพื้นที่ได้จนสำเร็จ ทั้งนี้หากพื้นที่ใดที่ทำสำเร็จควรส่งเสริมให้เป็นโครงการนำร่องเพื่อขยายผลสำเร็จต่อไป ให้พื้นที่อื่นนำไปปฏิบัติตาม หรือเชิญมาบรรยายเพื่อขยายผลต่อครูกศน.ในพื้นที่อื่นต่อไป เพื่อให้ครูกศน.ที่กำลังพยายามพัฒนาพื้นที่ของตนเองอยู่เกิดกำลังใจแรงบันดาลใจ และสนับสนุนกันและกันให้ก้าวผ่านปัญหาและความท้าทายที่ครูกศน.อาจจะต้องพบเจอในขณะที่กำลังพัฒนาพื้นที่” สัมภาษณ์ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 1 ธันวาคม 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า การทำตัวอย่างของความสำเร็จ เช่น การทำโครงการนำร่อง จะช่วยให้ครูกศน.ท่านอื่นสามารถนำเอาไปปฏิบัติตามในพื้นที่ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น ควรมีการถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จจากครูกศน.ที่สามารถพัฒนาพื้นที่เดิมของตนเองให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ได้แล้วมาขยายผลสู่ครูกศน.ท่านอื่น

12. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของผู้บริหารระดับอำเภอ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“บุคคลที่มีอำนาจใกล้ตัวครูกศน.ที่สุดที่สามารถสนับสนุนครูกศน.ในการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ได้คือ ผู้บริหารประจำอำเภอ หรือ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยระดับอำเภอ เพราะผู้บริหารระดับอำเภอสามารถสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณที่เกี่ยวข้อง เพราะหากผู้บริหารเห็นความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพแล้ว ก็จะทำให้การได้รับความสนับสนุนต่าง ๆ เช่น การเบิกจ่าย การจัดหางบประมาณ หรือแม้แต่การรับสิ่งของที่ได้รับการบริจาคจากเครือข่ายสามารถนำเข้าระบบราชการตามระเบียบได้อย่างเรียบร้อย ทำให้การประสานงานต่าง ๆ ราบรื่นขึ้นเพราะได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหาร” สัมภาษณ์ สุนทร สุนันท์ชัย, 8 ธันวาคม 2562.

“ผู้บริหารระดับอำเภอจะช่วยส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากหากผู้บริหารในระดับอำเภอไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้

และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของครูกศน. ก็จะให้ความสำคัญกับการนั่งประจำที่อำเภอเป็นสำคัญ การที่ครูกศน.จะออกไปค้นคว้าในแหล่งการเรียนรู้หรือพื้นที่การเรียนรู้อาจจะเป็นเรื่องที่ผู้บริหารมองว่าไม่ควรทำในเวลางาน ทั้งนี้หากผู้บริหารเข้าใจและตระหนักความสำคัญของครูกศน.ในการเข้าไปค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูกศน.ในพื้นที่การเรียนรู้ว่าถือเป็นภาระหน้าที่หนึ่งที่ครูกศน.พึงกระทำอยู่เสมออย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้ เมื่อพื้นที่การเรียนรู้เปิดให้เข้าใช้งาน ครูกศน.ก็จะสามารถเข้าใช้งานเพื่อค้นคว้า เพื่อเตรียมการสอน หรือเพื่อพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูกศน.ได้อย่างอิสระตามความเหมาะสมและไม่ถือเป็นการขาดงานในสายตาของผู้บริหาร” สัมภาษณ์ กล้า สมตระกูล, 30 พฤศจิกายน 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า ในการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของสำนักงานกศน.เป็นพื้นที่การเรียนรู้นั้น ควรดึงผู้บริหารระดับอำเภอ เข้ามามีส่วนร่วมด้วยเหตุผลสองประการคือ จะทำให้สามารถทำโครงการเพื่อของบประมาณในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ได้อย่างราบรื่น และ หากผู้บริหารระดับอำเภอมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องก็จะส่งเสริมให้ครูกศน.ในสังกัดตนเองเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอตามมาเช่นกัน

13. การจัดทีมบุคลากรที่มีคุณภาพในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“ครูกศน.ทุกคนไม่ได้พร้อมที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)ให้กับพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนของตนเองเสมอไป ครูกศน.ที่จะพร้อมในการพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของกศน.ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของทั้งครูกศน.และชุมชน บุคคลนั้นจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) มีความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ครูกศน.ท่านนั้น ๆ ควรจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีความรู้เกี่ยวกับการจัดพื้นที่การเรียนรู้ ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีที่จำเป็นต่าง ๆ รวมไปถึงการติดตั้งและซ่อมแซมเบื้องต้นอีกด้วย เช่น อินเทอร์เน็ต บลูทูธ เครื่องพิมพ์เอกสาร โดยครูกศน.ไม่ต้องเป็นผู้ซ่อมอุปกรณ์เทคโนโลยีเหล่านี้เอง แต่ครูกศน.ต้องมีความรู้ความเข้าใจในระดับหนึ่งเพื่อที่จะดูแลในภาพรวมได้ 2) มีใจหรือทัศนคติที่อยากจะพัฒนาชุมชนของตนเอง เพราะ ครูกศน.ที่รักชุมชนและอยากพัฒนาให้ชุมชนของตนเองมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีโอกาสในการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ครูกศน.ที่มีความคิดเช่นนี้จะมีแรงผลักในการทำเพื่อให้ชุมชนได้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุก ๆ ทาง และการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพที่มีคุณภาพของชุมชนจึงไม่ใช่เรื่องยากสำหรับครูกศน.ที่มีทัศนคติเช่นนี้ต่อชุมชน 3) เป็นนักคิดที่พร้อมจะเผชิญอุปสรรค เพราะ การริเริ่มโครงการใดใดก็ตามย่อมต้องพบอุปสรรค

ระหว่างทางเสมอ ซึ่งครูกศน.ที่เป็นนักคิดในการแก้ปัญหา จะพยายามหาหนทางเพื่อก้าวข้ามผ่านปัญหาเหล่านั้นไปให้ได้ เพื่อนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้” สัมภาษณ์ ชูเกียรติ ลีสุวรรณ, 30 พฤศจิกายน 2562.

“ครูกศน.จะต้องมี 1) ความเข้าใจในกฎระเบียบทางราชการ เพราะนอกเหนือจากความตั้งใจในการพัฒนาสิ่งดีดีให้กับเพื่อนครูกศน.และชุมชน การมีความรู้และทักษะที่พร้อม แต่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบทางราชการในการเบิกจ่ายหรือการรับพัสดุเข้าคลัง ก็จะทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่ในระดับหนึ่ง เพราะการทำผิดระเบียบราชการจะทำให้เกิดปัญหาต่อพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพนั้น ๆ หรือครูกศน.นั้น ๆ ในภายหลังได้ และ 2) มีความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่ายของชุมชน เพราะ ครูกศน.ไม่สามารถทำกิจการใดในชุมชนแต่เพียงลำพังได้ ครูกศน.เป็นคนของชุมชน อยู่ก็เพื่อช่วยเหลือชุมชน จะทำการใดก็เพื่อประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อเป็นคนของชุมชน ก็ต้องมีความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่ายของตน อาทิ ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญา สถานศึกษา ผู้นำหมู่บ้าน ฯลฯ เมื่อมีความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่าย ก็จะส่งผลให้ได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายอย่างดีในการกระทำการอันใด อาทิเช่น ร่วมแรง ร่วมบริจาคสิ่งของและทุนทรัพย์ช่วยประชาสัมพันธ์ เป็นต้น”สัมภาษณ์ วีระกุล อรัณยะนาค, 1 ธันวาคม 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า ครูกศน.หรือทีมงานที่ร่วมพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติคือ มีความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นเดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ เช่น ความเข้าใจเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ต้องมีใจอยากที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง และต้องมีความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่ายชุมชนที่ตนเองต้องทำงานร่วมด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

14. การกระตุ้นความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นในทุกระดับ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“การปลุกจิตสำนึกให้บุคลากรของกศน.ทุกระดับสนใจการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเราอาจจะมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองขึ้นแต่ถ้าผู้บริหารกศน.ไม่ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของครูกศน. ผู้บริหารก็ย่อมไม่สนับสนุนให้ครูกศน.ใช้งานพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ ในขณะเดียวกัน ถ้าผู้บริหารพยายามผลักดันให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แต่ครูกศน.กลับรู้สึกว่าตนเองไม่มีสิ่งใดที่ต้องเรียนรู้เพิ่มเติมแล้ว ก็จะทำให้ผู้บริหารบังคับครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แทน ซึ่งก็ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร ดังนั้นในขณะที่กำลังพยายามพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ให้เกิดขึ้นนี้ ควรทำกิจกรรมส่งเสริมกระตุ้นให้บุคลากรทุกระดับเกิดความรักในการเรียนรู้

และพัฒนาตนเอง อาทิเช่น จัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจเรื่องการพัฒนาตนเอง แนะนำแหล่งการเรียนรู้ที่น่าสนใจให้ครูกศน.ในความดูแลของตนเอง ชมเชยครูกศน.ที่เข้าใช้งานแหล่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เป็นต้น”สัมภาษณ์ สุนทร สุนันท์ชัย, 8 ธันวาคม 2562.

“การทำพื้นที่การเรียนรู้ จะไม่เกิดประโยชน์ ถ้าเกิดครูกศน.ยังไม่มีความคิดที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ถ้าครูกศน.ไม่มีทัศนคติและเจตคติเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็เป็นหน้าที่ของสำนักงานกศน.ในการช่วยปลูกฝังค่านิยมเรื่องนี้ กระตุ้นให้บุคลากรทุกระดับให้ความสำคัญกับการค้นคว้าเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนกระตุ้นให้รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องควรเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นควบคู่กันไป” สัมภาษณ์ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 1 ธันวาคม 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า การมีพื้นที่การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะไม่เกิดประโยชน์หากทุกฝ่ายในสำนักงานกศน.ยังไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องปลูกจิตสำนึกของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องกับบุคลากรทุกระดับ ควบคู่กับการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กัน

15. การผสมผสานระหว่างความเป็นชุมชนและความทันสมัยของพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“ความแตกต่างและความหลากหลายเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของแต่ละชุมชน ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ในแต่ละชุมชนไม่มีความจำเป็นต้องทำให้เหมือนกันทุกอำเภอหรือตำบล ครูกศน.สามารถนำเอกลักษณ์ของชุมชนตนเองใส่ไว้ในพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพ เช่น การใช้ภาษาท้องถิ่น เฟอร์นิเจอร์ท้องถิ่น เป็นต้น แต่ว่าหัวใจของการเป็นพื้นที่การเรียนรู้ยังต้องคงอยู่ คือ 1) ต้องสามารถค้นคว้าสารสนเทศต่าง ๆ ที่สนใจในอินเทอร์เน็ตได้ เช่น มีคอมพิวเตอร์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่เสถียรและมีความเร็วที่เหมาะสม 2) ต้องสามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่างในพื้นที่โดยอาจจะเป็นแบบเดี่ยวหรือแบบกลุ่มก็ได้ เช่น ศึกษาค้นคว้ารายบุคคล ประชุมกลุ่ม ฯลฯ” สัมภาษณ์ กุลธิดา รัตนโกศล, 1 ธันวาคม 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า ความทันสมัยของพื้นที่การเรียนรู้ยังไม่สำคัญเท่าความสามารถในการเป็นพื้นที่ที่ค้นคว้าสารสนเทศในอินเทอร์เน็ตได้และมีพื้นที่ที่ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้งนี้แต่ละพื้นที่การเรียนรู้มีเอกลักษณ์ของชุมชนที่แตกต่างกันไปด้วยเพื่อตอบสนองความหลากหลายของบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน

16. ระยะเวลาในการวางภาพอนาคต

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ดังนี้

“การวางอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองไม่ควรวางภาพไกลจนเกินไป ควรอยู่ในระยะ 5 ปีที่จะถึงนี้ เพราะตามแผนปฏิบัติการของกศน. ปี 2563 มีความพยายามที่จะพัฒนากศน.ตำบลให้เป็น 5 ดี พรีเมี่ยม และยังต้องการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ (Co-Learning Space) รวมไปถึงห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี ให้มีพื้นที่การเรียนรู้ในห้องสมุดอีกเช่นกัน ตามนโยบายคือต้องการให้เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีข้างหน้านี้ และต้องการขยายผลสู่กศน.ตำบลและห้องสมุดทั่วประเทศภายใน 5 ปี ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้ควรฉายอนาคตภาพในช่วงระยะเวลาอันใกล้ภายใน 5 ปี เพื่อให้สามารถนำผลวิจัยไปใช้ให้ทันท่วงทีและเป็นไปได้จริงในอนาคตอันใกล้ งานวิจัยฉบับนี้จะได้ประโยชน์ต่อครูกศน.เป็นอย่างมาก” สัมภาษณ์ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ, 2 ธันวาคม 2562.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยฉบับนี้ควรฉายอนาคตภาพในช่วงระยะเวลาอันใกล้ภายใน 5 ปี เพื่อให้สามารถนำผลวิจัยไปใช้ให้ทันท่วงทีและเป็นไปได้จริงโดยเร็วที่สุด

ตอนที่ 2.4 ผลการสังเคราะห์ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.

อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. (ฉบับสมบูรณ์) ประกอบไปด้วย 1. ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ 2. ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และ 3. กลไกในการสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง

1.ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ ผู้วิจัยสังเคราะห์จาก 1. ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามแบบเลือกตอบจำนวน 2,145 ฉบับ 2. ผลวิจัยของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 18 คน และ 3. ผลวิจัยที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มย่อยหรือ Focus Group กับครูกศน. เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีรายละเอียดในการสังเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 28 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านวัตถุประสงค์

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต
1. วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้	-เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้ที่เกี่ยวกับครูกศน. -เพื่อเป็นพื้นที่ศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ -เพื่อให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน	-เพื่อให้บุคคลได้พัฒนาตนเองตามสภาพปัญหา ความต้องการเป็นรายบุคคล -เพื่อเป็นพื้นที่ผลิตผลงานของครูกศน. -เพื่อเป็นพื้นที่ในการเข้าถึงความรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ -เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ -เพื่อเป็นคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน. -เพื่อเป็นช่องทางให้ครูกศน.สื่อสาร -เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูกศน.	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -ต้องการพื้นที่เพื่อผลิตสื่อการสอน -ครูกศน.กังวลเกี่ยวกับคำวิจารณ์ของครูกศน.ท่านอื่นต่อผลงานตนเองที่นำเข้าคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.	-เพื่อพัฒนาตนเองตามความต้องการรายบุคคล -เพื่อศึกษาหาความรู้ -เพื่อทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -เพื่อผลิตผลงาน -เพื่อรวบรวมผลงาน -เพื่อการสื่อสาร -เพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาครูกศน.

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

1. เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการพัฒนาตนเองตาม สภาพ ปัญหา และความต้องการเป็นรายบุคคล เนื่องจากเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นก็เพราะต้องการช่วยพัฒนาครูกศน.ให้ตรงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการเป็นรายบุคคลมากยิ่งขึ้น

2. เพื่อเป็นพื้นที่ส่งเสริมให้ครูกศน.ศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองเพราะเมื่อครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ ครูกศน.จะสามารถค้นคว้าศึกษาหาความรู้ตามที่ตนเองต้องการในพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ ได้ อาทิ ค้นหนังสือ ค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3. เพื่อเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.เพราะตามแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้การทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกันได้ เช่น การเสวนากลุ่มย่อย การประชุมสภากาแฟ เป็นต้น

4. เพื่อเป็นพื้นที่ผลิตผลงานและนวัตกรรมของครูกศน.เพราะครูกศน.สามารถใช้พื้นที่นี้เพื่อเตรียมการสอนได้ อาทิ ผลิตแผนการสอน สื่อการสอน ใบงาน

5. เพื่อเป็นพื้นที่รวบรวมผลงานและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.เพราะครูกศน.มีความต้องการให้มีการรวบรวมผลงานของครูกศน.ทั้งประเทศ อาทิเช่น แผนการสอน สื่อการสอน ใบงาน ไว้ในที่เดียวกัน เรียกว่า คลังความรู้และคลังประสบการณ์ครูกศน. ซึ่งเป็นคลังสารสนเทศ

ดิจิทัล โดยครูสามารถเข้าไปค้นผลงานของครูท่านอื่นได้ นอกจากนี้ ยังเป็นคลังที่รวบรวมสารสนเทศทั้งออนไลน์และไม่ออนไลน์เกี่ยวกับครูกศน.ไว้อีกด้วย อาทิเช่น หนังสือหลักสูตรการสอนรายวิชาของสำนักงานกศน. หลักสูตรอบรมออนไลน์ เป็นต้น

6. เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างครูกศน.ทั่วประเทศพราะครูกศน.มีความต้องการที่จะสื่อสารกันกับครูกศน.ด้วยกันเอง โดยต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้นี้มีระบบ Chat หรือ Web Board ที่เปิดโอกาสให้ครูสามารถติดต่อสื่อสารหากันได้ เช่น ปรึกษาปัญหา สอบถามความคิดเห็น เป็นต้น

7. เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูกศน.เพราะในพื้นที่การเรียนรู้ จะมีหลักสูตรการพัฒนาครูกศน.ออนไลน์ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งหลักสูตรที่ทางสำนักงานกศน.ผลิตขึ้นเอง หรือที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นในการผลิต เช่น TEPE หรือ MOOC โดยนำมารวบรวมไว้ในพื้นที่การเรียนรู้นี้ในรูปแบบของ Link เป็นต้น

ตารางที่ 29 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านพื้นที่การเรียนรู้

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต
2.พื้นที่การเรียนรู้	-จัดแบบธรรมชาติร่มรื่น -ตกแต่งเหมือนบ้านที่อบอุ่น -จัดแบบนิทรรศการ	-พื้นที่ที่สร้างขึ้นมาใหม่ -พื้นที่ที่พัฒนามาจากแหล่งการเรียนรู้เดิม -Intranet / Website -ส่งเสริมการใช้ Social Media เดิม -พื้นที่ที่รวมบทเรียนออนไลน์จากที่ต่าง ๆ	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -การสร้างขึ้นมาใหม่น่าจะเป็นไปได้ยาก ควรพัฒนาต่อยอดจากพื้นที่เดิมมากกว่า -ส่งเสริมสนับสนุนการใช้ Social Media เดิมที่ครูกศน.มีอยู่แล้ว	-พัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ - Intranet/Website/ Social media

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตด้านพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้ พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตจะเป็นพื้นที่ที่พัฒนาต่อยอดขึ้นมา ไม่ใช่การสร้างใหม่เนื่องด้วยความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและครูกศน.เห็นตรงกันว่า การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ขึ้นมาใหม่จะใช้งบประมาณมากและอาจไม่สามารถทำได้จริง ดังนั้นในงานวิจัยจึงเสนอการพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ตามงานวิจัย เช่น กศน.ตำบล ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้พื้นที่การเรียนรู้ในงานวิจัยหมายรวมการใช้

Intranet, Website, Web Board, Chat และ Social Media เช่น Facebook, Line และ คลังสารสนเทศดิจิทัลที่สำนักงานกศน.มีอยู่เดิม เช่น DMIS ด้วย เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นการสนับสนุนให้มีช่องทางในการสื่อสารระหว่างครูกศน.และมีพื้นที่ในการเก็บสารสนเทศออนไลน์ที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง ทั้งนี้จะใช้รูปแบบใดบ้างให้พิจารณาตามความเหมาะสมเป็นกรณีไปตามนโยบาย งบประมาณและบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

ตารางที่ 30 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตด้านความดึงดูด

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต
2.1 มีความดึงดูด	-การประชาสัมพันธ์ที่ดีทั่วถึง -ผู้รู้และเชี่ยวชาญจริงมาสอน -ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย	-บุคลากรที่มีความพร้อม -ความเป็นประโยชน์ต่อครูกศน. -การประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง -มีข้อมูล ความรู้ ชิ้นงานครูกศน.ให้เข้าถึง -ธรรมชาติและสนุกสนาน	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -บุคลากรที่มีความพร้อมนั้นช่วยดึงดูดอย่างมาก -บรรยากาศที่เป็นกันเองและมีความเป็นท้องถิ่นจะช่วยดึงดูดครูกศน.ได้ดี -ครูกศน.ที่ไม่เก่งด้านเทคโนโลยีอาจจะไม่รู้สึกดึงดูดให้ใช้งานเท่าที่ควร	-บุคลากรที่มีความพร้อม -ความเป็นประโยชน์ -การประชาสัมพันธ์ -มีเอกลักษณ์ และสนุกสนาน -ผู้รู้และเชี่ยวชาญจริงมาสอน -ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความดึงดูด เป็นดังนี้

1. บุคคลากรที่มีความพร้อม หมายถึง บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยี มีความรอบรู้ และเข้าใจครูกศน. โดยมีใจพร้อมบริการ ยินดีช่วยเหลือครูกศน.อย่างเต็มที่เมื่อครูกศน.พบปัญหาอันเกิดจากการเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้

2. ความเป็นประโยชน์ หมายถึง เนื้อหาสาระที่ได้จากพื้นที่การเรียนรู้ตรงกับความต้องการของครูกศน. มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับครูกศน. มีสารสนเทศที่ครูกศน.ค้นหา เช่น แผนการสอน สื่อการสอน ใบงาน ความรู้ภูมิปัญญา ฯลฯ ก็ย่อมดึงดูดให้ครูกศน.เข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้บ่อยครั้ง

3. การประชาสัมพันธ์ที่น่าสนใจและทั่วถึง หมายถึง การประชาสัมพันธ์ว่ามีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. และการประชาสัมพันธ์ว่ามีกิจกรรม มีเนื้อหา มีวิทยากรที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

น่าสนใจและเป็นประโยชน์กับครูกศน.ในพื้นที่การเรียนรู้ เพื่อดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

4. มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและมีความสนุกสนาน หมายถึง พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน. ในแต่ละพื้นที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน เพื่อให้ความรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน อยู่ในถิ่น อยู่ในชุมชนของตนเอง และมีบรรยากาศสบาย ๆ สนุกสนาน กันเอง เพื่อให้ไม่เกิดความเครียดในการค้นคว้าหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้จะช่วยดึงดูดครูกศน.ให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

5. มีผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญจริงมาให้ความรู้ หมายถึง กิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้หากมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ สิ่งที่ครูกศน. ต้องการคือ บุคคลนั้นต้องมีความเชี่ยวชาญจริงจึงได้มาถ่ายทอดบอกต่อหรือมาสอนพวกเขา ดังนั้นการมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีวิทยากรที่มีความรู้และมีความสามารถจริงมาบรรยายหรือทำกิจกรรม จะช่วยดึงดูดครูกศน.ให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

6. ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย หมายถึง ไม่ต้องชำระค่าเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ แต่ค่าบริการอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่การเรียนรู้อาจต้องพิจารณาตามความเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง เช่น ค่าถ่ายเอกสาร ค่าพิมพ์เอกสาร เป็นต้น

ตารางที่ 31 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความดึงดูด

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ในอนาคต
2.2 มีความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ	-เจ้าหน้าที่คอยช่วยมีความเป็นกันเอง -หัวหน้างานสนับสนุนให้มาใช้งาน -บรรยากาศพื้นที่มีความเป็นกันเอง	-ไม่บังคับเข้าใช้งาน -กฎระเบียบไม่เคร่งครัด -มีความปลอดภัยพื้นฐาน -แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ -มีเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อย -สมาชิกครูลงทะเบียนถูกต้อง	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -ต้องไม่มีการบังคับเข้าใช้งาน -ระบบความปลอดภัยที่มีราคาสูงจนเกินไปนั้นไม่จำเป็น -การแสดงความคิดเห็นบนเว็บไซต์ที่อาจจะกระทบกระทั่งได้ง่าย	-มีเจ้าหน้าที่ดูแล -ได้รับการสนับสนุน -ความเป็นกันเอง -ความปลอดภัย

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ เป็นดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1. เจ้าหน้าที่ที่ดูแลความปลอดภัย หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ดูแลให้เกิดความเรียบร้อยในพื้นที่การเรียนรู้ เช่น กศน.ตำบลมีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ตรวจตราความเรียบร้อย หากเป็น Web Board ก็มีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูว่าไม่มีกรณีพิพาทหรือทะเลาะกัน หรือพาดพิงในทางที่เสียหาย หรือใช้คำหยาบคายในพื้นที่การเรียนรู้ เช่นนี้ก็จะทำให้ครูกศน.ที่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้สึกปลอดภัยและสบายใจเพราะสามารถแสดงความคิดเห็นใน Web Board ได้อย่างอิสระ เป็นต้น

2. การสนับสนุน หมายถึง การได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาว่าสามารถเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้ และถือเป็นเรื่องที่ดีที่ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้บ่อยครั้ง เมื่อผู้บังคับบัญชาคิดเช่นนี้ก็จะส่งผลให้ครูกศน.รู้สึกสบายใจที่จะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้และอาจจะใช้เวลานานขึ้นในการค้นคว้าโดยไม่รู้สึกว่าเป็นการเสียเวลางานในสายตาผู้บังคับบัญชา เป็นต้น

3. ความเป็นกันเอง หมายถึง การจัดพื้นที่การเรียนรู้ให้มีบรรยากาศสบาย ๆ ไม่เป็นทางการ และมีกฎระเบียบข้อบังคับที่น้อย มีความยืดหยุ่นสูง เช่นนี้จะช่วยให้ผู้เข้าใช้งานรู้สึกถึงความเป็นกันเองได้มากขึ้น และรู้สึกสบายใจขึ้นเมื่อเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

4. ความปลอดภัย หมายถึง ความปลอดภัยในจุดที่ตั้งของพื้นที่การเรียนรู้ เช่น ไม่มีอาชญากรรม และมีความปลอดภัยในระดับพื้นฐานเช่น การแลกบัตรก่อนเข้าใช้งาน หรือกล้องวงจรปิด ถ้าเป็นเว็บไซต์ก็มี Server ที่เข้มแข็งไม่ถูกเจาะระบบหรือกระทำความผิดใด ๆ ได้ง่าย เป็นต้น ทั้งนี้ควรพิจารณาตามความเหมาะสมของงบประมาณในการพัฒนาที่ได้รับอีกครั้งหนึ่ง

ตารางที่ 32 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต
2.3.มีความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย	-เข้าใช้บริการเวลาใดก็ได้ -เจ้าหน้าที่เก่งและเชี่ยวชาญคอยช่วยเหลือ -เข้าถึงทุกบริการด้วย Self Service	-ระบบ Self Service ในการเข้าถึงบริการ -อิสระในการใช้เสียง รับประทานและเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ -ระยะเวลาเปิดที่ยาวนานเหมาะสม -เข้าใช้งานได้ 24 ชม. -เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ผ่านมือถือได้ -ถ้าเป็นเว็บไซต์ต้องใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -ระบบ Self Service ช่วยให้รู้สึกสะดวกสบาย -ระยะเวลาเปิดทำการที่ไม่ต้องยาวนานจนเกินไป -ถ้าเป็นเว็บไซต์ หรือเข้าใช้งานผ่านโทรศัพท์มือถือ จะมีความสะดวกสบายในการใช้งานดี	-เวลาเปิดปิดเหมาะสม -มีระบบ Self Service -มีความอิสระ -ช่องทางการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ -ความช่วยเหลือที่ว่องไว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ในอนาคต ด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย เป็นดังนี้

1. เวลา หมายถึง เวลาในการเข้าใช้งานพื้นที่ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณาเวลาเข้างานและเลิกงานของครูกศน.เป็นสำคัญ ในงานวิจัยเสนอไว้ว่า 8.00-22.00 น. ทั้งนี้หากเป็นพื้นที่การเรียนรู้เป็นเว็บไซต์ก็จะไม่ต้องพิจารณาเรื่องเวลาเปิดปิดเพราะสามารถเปิดให้ครูกศน.เข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

2. ระบบ Self Serviceหมายถึง การที่ครูกศน.สามารถเข้าถึงบริการทุกอย่างในพื้นที่การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยขั้นตอนนั้นง่าย สั้นกระชับ ทำให้สามารถทำเองได้ทุกขั้นตอน เช่น การจองห้อง เป็นต้น ดังนั้นการออกแบบการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ในพื้นที่การเรียนรู้ให้ง่ายจะทำให้ครูกศน.รู้สึกสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งนี้หากพื้นที่การเรียนรู้เป็นเว็บไซต์ก็ควรออกแบบให้ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน เป็นสำคัญ

3. ความอิสระ หมายถึง ผู้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้สามารถทำสิ่งที่ตนเองพอใจได้เช่น รับประทานอาหาร ส่งเสียงในระดับที่เหมาะสม หรือเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์เพื่อให้เหมาะกับกิจกรรมที่กำลังทำในพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ ได้ ความอิสระ ดังตัวอย่างข้างต้นนี้ จะทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้มีความยืดหยุ่นสูง

4. ช่องทางการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง ช่องทางในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของพื้นที่การเรียนรู้ที่มีพัฒนาการ เช่น สามารถเข้าถึงได้ด้วยโทรศัพท์มือถือ เพราะปัจจุบันครูกศน.ทุกคนต่างก็มีโทรศัพท์มือถือทั้งสิ้นและสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ทั้งหมด ดังนั้นการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของพื้นที่การเรียนรู้ เช่น จองห้องจัดกิจกรรม ดูข่าวประชาสัมพันธ์พื้นที่การเรียนรู้ ค้นหาสารสนเทศในคลังดิจิทัล ควรสามารถทำได้ผ่านโทรศัพท์มือถือ หรือในรูปแบบ Website จะช่วยทำให้ครูกศน. รู้ว่าสะดวกสบายในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

5. ความช่วยเหลือที่ว่องไวทันท่วงที หมายถึง เมื่อครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แล้วเกิดปัญหา ก็มีเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยเหลืออย่างว่องไวและทันท่วงที เช่นนี้ ครูกศน.จะรู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้มีความสะดวกสบายในการเข้าใช้งาน เพราะได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

ตารางที่ 33 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ในอนาคต
2.4 มีความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย	-สามารถผลิตสื่อการสอนได้ -ค้นหาข้อมูลตามความสนใจได้ -เจ้าหน้าที่มีความเชี่ยวชาญตอบสนองความต้องการใช้งานครูกศน.ที่หลากหลายได้	-รองรับการสานสัมพันธ์ครูกศน. -รองรับการแสดงผลงานครูกศน. -รองรับการศึกษาค้นคว้าตามสนใจ -รองรับการเตรียมการสอนของครูกศน. -รองรับการอบรมของครูกศน. -รองรับการจัดเก็บสารสนเทศของครูกศน.ให้เป็นระบบ -รองรับการค้นคว้าสารสนเทศที่รวบรวมไว้เกี่ยวกับครูกศน. -รองรับการอบรมออนไลน์ที่กศน.คัดเลือกไว้ให้	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -ควรรองรับการใช้งานทั้งครูกศน.และประชาชนที่อยากเข้ามาใช้งาน -ควรเป็นช่องทางให้ครูกศน.ติดต่อสื่อสารกันได้เพราะครูกศน.ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน -ebooks มีอุปสรรคในการพัฒนามาก	-รองรับการสานสัมพันธ์ครูกศน. -รองรับการแสดงผลงานครูกศน. -รองรับการศึกษาค้นคว้า -รองรับการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -รองรับการจัดเก็บสารสนเทศ

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ในอนาคต ด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย เป็นดังนี้

1. รองรับด้านการศึกษาค้นคว้า หมายถึง ความสามารถในการรองรับการศึกษาค้นคว้าที่หลากหลาย เช่น การค้นคว้าผ่านคลังสารสนเทศที่จัดไว้ให้ด้วย e-Books หรือ ด้วยคลังความรู้และประสบการณ์ของครูกศน. เป็นต้น ศึกษาค้นคว้าด้วยการเข้าถึงสารสนเทศตามความสนใจด้วยอินเทอร์เน็ต การศึกษาค้นคว้าผ่านหลักสูตรการอบรมออนไลน์ที่ทางสำนักงานกศน.จัดเตรียมไว้ให้หรือที่สำนักงานกศน.แนะนำไว้ รวมถึงการเตรียมการสอนของครูกศน.เป็นต้น

2. รองรับด้านการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล หมายถึง ความสามารถรองรับการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ และขนาดที่แตกต่างกันได้ กลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ เช่น การอบรม การบรรยาย การประชุมกลุ่มย่อย สภากาแฟ ฯลฯ

3. รองรับด้านการจัดแสดงผลงานครูกศน. หมายถึง ความสามารถรองรับการจัดนิทรรศการ หรือการแสดงผลงานในลักษณะอื่นๆ เช่น เวทีหรือลานจัดกิจกรรมอเนกประสงค์ เป็นต้น

4. รองรับด้านการสานสัมพันธ์ครูกศน. หมายถึง พื้นที่การเรียนรู้มีช่องทางในการให้ครูกศน.ได้ติดต่อสื่อสารกัน ซึ่งรูปแบบใดแล้ว แต่ความเหมาะสมของบริบทพื้นที่และงบประมาณเป็นสำคัญ เช่น Line, Web Board และ Facebook เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

5. รองรับด้านการจัดเก็บสารสนเทศ หมายถึง พื้นที่การเรียนรู้สามารถรองรับการจัดเก็บสารสนเทศประเภท ผลงานและนวัตกรรมครูกศน.ได้ (คลังสมองและคลังประสบการณ์ครูกศน.) หรือรวบรวมข่าวสาร ข้อมูลที่น่าสนใจ หรือรวบรวมสารสนเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาครูกศน. ทั้งแบบดิจิทัลและไม่ดิจิทัลก็ได้ เพื่อการศึกษาค้นคว้าของครูกศน.ในอนาคตได้ ทั้งนี้การจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศจะเป็นรูปแบบใดให้พิจารณาถึงความเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้นๆ และงบประมาณในการพัฒนาเป็นสำคัญ

ตารางที่ 34 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต
3. สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ	-ความเร็วของอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสม -คอมพิวเตอร์จำนวนเพียงพอ -มีการสาธิตการใช้งานแบบ Self Service ที่เข้าใจง่าย	-อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์ -อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อเตรียมการสอน -อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการนำเสนอ -ระบบเชื่อมต่อไร้สาย -โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จำเป็น -Chat หรือ Web Board -ระบบคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน. -พื้นที่เก็บสารสนเทศออนไลน์ของครูกศน.แต่ละคน -ระบบผลิตสื่อออนไลน์ -ebooks และหลักสูตรอบรมออนไลน์	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -ค่าใช้จ่ายอาจจะสูงควรขอความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชน -ระบบผลิตสื่อออนไลน์ไม่น่าจะทำได้จริงในช่วง 5 ปีควรเน้นสื่อที่อยู่คลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.แทน	-อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์ -อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อเตรียมการสอน -อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการนำเสนอ -ระบบเชื่อมต่อไร้สาย -โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จำเป็น -ระบบคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นดังนี้

1. อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วที่เหมาะสม โดยควรพิจารณาคำนึงถึงคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะและคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กสำหรับการยืมใช้ในพื้นที่การเรียนรู้ด้วย

2. อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อเตรียมการสอน เช่น เครื่องพิมพ์เอกสาร และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จำเป็นต่อการเตรียมสื่อการสอน

3. อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการนำเสนอ เช่น เครื่องฉาย และจอ LCD
4. ระบบเชื่อมต่อไร้สาย เช่น Bluetooth
5. ระบบคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.เช่น คลังสารสนเทศดิจิทัล

รายการข้างต้นเป็นผลที่ได้จากงานวิจัย ทั้งนี้การสนับสนุนเทคโนโลยสารสนเทศที่มีความสำคัญที่สุดและขาดไม่ได้คือ อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ เพราะคือหัวใจของการเป็นพื้นที่การเรียนรู้หากจะมีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านอื่น ๆ ให้พิจารณางบประมาณที่ได้รับเพื่อการพัฒนาพื้นที่นั้น ๆ เป็นสำคัญ ส่วนคลังสารสนเทศดิจิทัลที่อาจจะรวบรวม e-Books นั้น จะเกี่ยวข้องกับเรื่องของลิขสิทธิ์ ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในเรื่องดังกล่าวผู้พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ควรทำงานร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่มี e-Books จำนวนมากอยู่แล้ว เช่น TK park แล้วทำการขอ Link เพื่อเข้าถึง e-Books ของทาง TK park แทน ส่วนระบบการผลิตสื่อการสอนออนไลน์นั้นน่าจะเป็นเทคโนโลยีที่ยังไม่เกิดขึ้นในประเทศไทยภายใน 5 ปีข้างหน้านี้ ทางหนึ่งที่สามารถทดแทนความต้องการด้านสื่อการสอนออนไลน์ของครูกศน.นี้คือ การรวบรวมแผนการสอน สื่อการสอน ใบงาน ไว้ในคลังความรู้และคลังประสบการณ์ของครูกศน.แทน

ตารางที่ 35 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ในอนาคต
4. สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน	-มีคณะกรรมการจากหลากหลายส่วนมาช่วยกันบริหารพื้นที่ -มีระบบอาสาสมัคร -มีพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นได้	-ให้ครูกศน.เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารพื้นที่การเรียนรู้ -ระบบลงคะแนนเสียง -ครูกศน.เข้ามาจัดกิจกรรมอย่างอิสระ -มีระบบอาสาสมัคร -แบ่งพื้นที่หมุนเวียนกันบริหาร	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -การลงคะแนนเสียงนั้นทำได้ง่ายที่สุด -การหมุนเวียนครูเพื่อเข้ามาบริหารอาจจะมีปัญหาเรื่องการทำงานที่ขาดความต่อเนื่อง	-ให้ครูกศน.เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหาร -ระบบลงคะแนนเสียง -ครูกศน.เข้ามาจัดกิจกรรมอย่างอิสระ -มีระบบอาสาสมัคร -แบ่งพื้นที่หมุนเวียนกันบริหาร

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน เป็นดังนี้

การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน สามารถเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งเป็นอย่างน้อยเพื่อทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน 1. ให้เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการบริหาร หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครูกศน.เข้ามาเป็นคณะกรรมการในการบริหารพื้นที่การ

เรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน 2. มีระบบลงคะแนนเสียง หมายถึง การให้ครูกศน. มีสิทธิ์ในการลงคะแนนเสียงเพื่อการบริหารจัดการต่าง ๆ ในพื้นที่ 3. ให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครูกศน.เข้ามาจัดกิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ 4. มีระบบอาสาสมัครและ 5. มีระบบแบ่งพื้นที่หมุนเวียนกันบริหารโดยระบบการหมุนเวียนกันบริหารให้พึงระวังเรื่องของความต่อเนื่องในการบริหารจัดการด้วย

ตารางที่ 36 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต
5. กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้	-กิจกรรมการค้นคว้าตามความสนใจ -พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามอัธยาศัย -นิทรรศการให้ความรู้ครูกศน. -โดยควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอน ข่าวสารความรู้ทั่วไปและสาระการเรียนรู้หรือรายวิชาต่าง ๆ	-กิจกรรมประชุมครู -กิจกรรมพบปะเพื่อนครูแบบไม่ทางการ -กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูต้นแบบ -กิจกรรมศึกษาค้นคว้ารายบุคคลและกลุ่ม -กิจกรรมเตรียมการสอน -กิจกรรมเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามสนใจ -กิจกรรมนิทรรศการครูกศน. -กิจกรรมฝึกอบรม -กิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ครูกศน.เพื่อปรึกษาหารือ -กิจกรรมค้นคว้าในคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน. -กิจกรรมพัฒนาตนเองด้วยหลักสูตรออนไลน์ -กิจกรรมพัฒนาตนเองด้วยสารสนเทศออนไลน์	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -ชอบกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูกศน.ต้นแบบ -ควรมีงบประมาณเพื่อการจัดนิทรรศการ	-กิจกรรมค้นคว้า -กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -กิจกรรมนิทรรศการ -กิจกรรมพัฒนาตนเอง

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

1. กิจกรรมการค้นคว้า คือ กิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อการศึกษาค้นคว้า มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กิจกรรมประเภทศึกษาค้นคว้ารายบุคคลและกลุ่ม (วิชาการ)

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของกิจกรรม: อ่านหนังสือ อ่านงานวิจัย อ่านบทความ เข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศในอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

เนื้อหา: มีความเป็นวิชาการ ตามแต่ครูกศน.สนใจศึกษา เช่น เทคนิคการนำเสนอด้วยPowerPoint ให้น่าสนใจ เทคนิคการสอนแบบ STEM เป็นต้น

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.เป็นรายบุคคลและกลุ่ม

ระยะเวลา: ไม่จำกัดระยะเวลา

ผู้จัดกิจกรรม: ครูกศน.แต่ละท่านดูแลการศึกษาค้นคว้าของแต่ละคน หรือกลุ่มของตนเอง

กิจกรรมประเภทเตรียมการสอน

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่เตรียมการสอน และได้ใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการเตรียมจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

ลักษณะของกิจกรรม: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม

เนื้อหา: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม

ระยะเวลา: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม

ผู้จัดกิจกรรม: ครูกศน.ที่รับผิดชอบภาระงานสอนเรื่องนั้น ๆ

กิจกรรมประเภท ค้นคว้าและเรียนรู้จากคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อรวบรวมข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ผลงานของครูไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงได้และนำเอาไปใช้งานได้อย่างอิสระ

ลักษณะของกิจกรรม: การเข้าสู่ระบบเก็บข้อมูล เพื่อค้นคว้าศึกษางานของครูกศน.ท่านอื่น ๆ อย่างอิสระ ทุกที่ ทุกเวลา โดยครูกศน.ทุกท่านสามารถนำเอาข้อมูล ความรู้ ภาพ ประสบการณ์ ชิ้นงานเข้าสู่ระบบเก็บข้อมูลกลางได้ด้วยตนเองทุกที่ทุกเวลาเช่นกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เนื้อหา: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามความสนใจของครูกศน.แต่ละคน ทั้งนี้ข้อมูลที่ถูกนำเข้าระบบ จะถูกจัดเป็นระบบเพื่อให้ค้นหาง่าย อาจจะอยู่ในลักษณะหมวดหมู่และลักษณะของคำค้น (Keywords หรือ Hashtags) เช่น การจัดการชั้นเรียน การสอนผู้เรียนด้อยโอกาส ความรู้เบื้องต้นครูอาสา เป็นต้น

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.ทั้งประเทศไทย

ระยะเวลา: กิจกรรมสามารถดำเนินตลอดต่อเนื่องทุกวัน 24 ชั่วโมง

ผู้จัดกิจกรรม: ครูกศน.แต่ละคนควบคุมกระบวนการนำเข้าข้อมูลของตนเองและการค้นคว้างานของครูท่านอื่นด้วยตนเอง โดยมีระบบคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.ที่พัฒนาและดูแลโดยสำนักงานกศน.

2. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ กิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภทประชุมเพื่อนครู

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้รับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวทางวิชาชีพและวิชาการของครูกศน.ด้วยกัน ในลักษณะทางการ หรือกึ่งทางการแล้วแต่เหมาะสม เป็นการสนับสนุนการสานสัมพันธ์ระหว่างครูกศน.อีกทางหนึ่ง

ลักษณะของกิจกรรม: สนทนากลุ่มย่อย

เนื้อหา: ความเคลื่อนไหวในปัจจุบันในงานกศน.ที่ทำอยู่ เช่น กิจกรรมที่ทำ ปัญหาที่เผชิญอยู่ของครูกศน.ในพื้นที่ต่าง ๆ

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.ในพื้นที่เดียวกันหรือในพื้นที่ที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น อำเภอเดียวกัน ภาคเดียวกัน หรือใช้ภาษาเดียวกัน เป็นต้น จำนวนไม่เกิน 20 คน

ระยะเวลา: ไม่เกิน 4 ชั่วโมง หรือครึ่งวัน

ผู้จัดกิจกรรม: ครูกศน.แต่ละพื้นที่หมุนเวียนกันรับผิดชอบจัดตามวาระที่ส่วนกลางกำหนด (เช่น 3 เดือนจัดหนึ่งครั้ง เป็นต้น)

กิจกรรมประเภทพบปะเพื่อนครู

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้รู้จักและกระชับความสัมพันธ์กันกับเพื่อนครูกศน.ด้วยกันมากขึ้น ในลักษณะไม่ทางการ

ลักษณะของกิจกรรม: ไม่จำกัดรูปแบบ

เนื้อหา: ไม่จำกัดเนื้อหา อาจเป็นได้ทั้ง งานอดิเรก งานเตรียมความพร้อมทำกิจกรรมชุมชน เช่น กิจกรรมวันครอบครัว ฯลฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.ที่มีความสนใจเดียวกัน หรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ไม่ระบุจำนวนกลุ่มเป้าหมาย

ระยะเวลา: ไม่จำกัดระยะเวลา เป็นไปตามความเหมาะสม

ผู้จัดกิจกรรม: ครูกศน.ที่ต้องการนัดรวมพลเพื่อนครูกศน.มาพบปะกัน ครูกศน.นัดกันเองตามวาระต่าง ๆ ที่ครูกศน.คิดขึ้น

กิจกรรมประเภทแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

1. เพื่อให้ครูกศน.ได้เรียนรู้จากครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูที่มากประสบการณ์ หรือเพื่อนครูกศน.ที่มีผลงานดีเด่นหรือน่าสนใจ
2. เพื่อให้ครูกศน.ที่มีผลงานดี ได้รับการชื่นชม ยอมรับ มีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้นยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ลักษณะของกิจกรรม: ประชุมกลุ่มย่อย หรือเสวนา

เนื้อหา: ถอดบทเรียน ถอดประสบการณ์เรียนรู้ที่ดี น่ายกย่อง น่าเป็นแบบอย่าง จากเพื่อนครูกศน.ด้วยกัน

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.ที่มีความสนใจในเพื่อนครูที่จะมาบรรยาย หรือกำลังประสบสถานการณ์ ปัญหาเดียวกับที่เพื่อนครูเคยเผชิญ หรือสนใจหัวข้อที่เพื่อนครูจะมาเล่าหรือบรรยาย จำนวนไม่เกิน 30 คน

ระยะเวลา: ไม่เกิน 4 ชั่วโมง หรือ ครึ่งวัน

ผู้จัดกิจกรรม: ผู้บริหารกศน.ที่เล็งเห็นความสามารถของครูกศน.ในพื้นที่ของตนเองแล้วต้องการขยายผล สู่ครูท่านอื่น ๆ และผู้บริหารกศน.ที่ต้องการเชิญครูกศน.ท่านนั้น ๆ มาบรรยายให้ครูในพื้นที่ของตนเอง

กิจกรรมประเภท เชื่อมสัมพันธ์ครูกศน.ในประเทศไทย (อิสระตามอัธยาศัย)

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ทั่วประเทศได้มีพื้นที่พูดคุย แลกเปลี่ยน ปรึกษาปัญหา หารือ ให้คำแนะนำช่วยเหลือกันตามอัธยาศัย

ลักษณะของกิจกรรม: Chat ภายในองค์กร, Line, Web Board กระทู้ถามตอบปัญหา แสดงความคิดเห็น

เนื้อหา: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคล เช่น เรื่องการเบิกจ่าย เรื่องเทคนิคการสอน ขอความช่วยเหลือ ฯลฯ

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.ในประเทศไทยทั้งหมด จำนวน 12,000 คน

ระยะเวลา: กิจกรรมสามารถดำเนินตลอดต่อเนื่องทุกวัน 24 ชั่วโมง

ผู้จัดกิจกรรม: ครูกศน.ควบคุมการพูดคุยแลกเปลี่ยนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ส่วนกลางคอยดูความเรียบร้อย (Admin)

กิจกรรมประเภทอบรมเพื่อพัฒนาครูกศน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้พัฒนาตนเองตามสมรรถนะที่สำนักงานกศน.กำหนดไว้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของกิจกรรม: การอบรมแบบต่างๆ เช่น การบรรยาย ประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมสมอง ฯลฯ

เนื้อหา: ตามแต่สำนักงานกศน.เป็นผู้กำหนด เช่น วิจัยในชั้นเรียน เทคนิคและวิธีการสอน ปัญหาในการจัดการชั้นเรียน ความรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ตามแต่สำนักงานกศน.เป็นผู้กำหนด

ระยะเวลา: ตามแต่สำนักงานกศน.เป็นผู้กำหนด

ผู้จัดกิจกรรม: สำนักงานกศน.มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม

3. กิจกรรมจัดแสดงนิทรรศการ คือ กิจกรรมที่มีการจัดแสดงนวัตกรรมของครูกศน. มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภทแสดงผลงานครู นิทรรศการ

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่ได้นำเสนอผลงานคุณภาพของตนเอง และเป็นการกระตุ้นให้ครูกศน.ตื่นตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ลักษณะของกิจกรรม: นิทรรศการ

เนื้อหา: ตามแต่ครูกศน.แต่ละท่านจะนำเสนอ

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.ที่อยู่ในพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆ จะต้องได้จัดนิทรรศการผลงานของตนเองขึ้น หมุนเวียนไปทุกคน

ระยะเวลา: นิทรรศการหมุนเวียนทุก 2 เดือน

ผู้จัดกิจกรรม: ครูกศน.ที่รับผิดชอบจัดนิทรรศการในครั้งนั้น ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4. กิจกรรมการพัฒนาตนเอง คือ กิจกรรมที่ให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านสารสนเทศที่จัดเตรียมไว้ให้เพื่อการพัฒนาตนเองด้วยเฉพาะเช่น e-Books, หรือหลักสูตรการอบรมออนไลน์ ซึ่งควรใช้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนากิจกรรมนี้ให้เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้ มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยหลักสูตรอบรมออนไลน์

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงบทเรียนออนไลน์ หรือหลักสูตรออนไลน์ เพื่อเรียนรู้ด้วยตนเอง ในวันและเวลาที่ตนเองสะดวกโดยบทเรียนและหลักสูตรดังกล่าวนั้นผ่านการรับรองแล้วจากสำนักงานกศน. และเป็นหลักสูตรอบรมภาคบังคับ

ลักษณะของกิจกรรม: เรียนรู้ด้วยตนเองในวันและเวลาที่ครูกศน.สะดวก เป็นการเรียนผ่านคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือ

เนื้อหา: ไม่ระบุ และ เป็นไปตามที่สำนักงานกศน.กำหนด เช่น พรบ.ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปฐมนิเทศครูอาสาเข้าใหม่ ฯลฯ

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.เป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนนั้น ๆ

ระยะเวลา: เป็นไปตามที่ระบุในหลักสูตรนั้นๆ แต่ต้องให้ครูกศน.ควบคุมวันเวลาในการเข้าถึงบทเรียนได้อย่างอิสระ

ผู้จัดกิจกรรม: สำนักงานกศน.

กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยสารสนเทศออนไลน์สำหรับครูกศน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูได้เข้าถึงสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.ได้ออนไลน์ ไม่จำกัดสถานที่และเวลาในการศึกษา เพื่อให้ครูกศน.รับรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์และมีความรู้ที่จะปฏิบัติงานสอนได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของกิจกรรม: การค้นคว้าสารสนเทศออนไลน์ เช่น e-Books บทความวิจัยออนไลน์ ฯลฯ เป็นรายบุคคล ตามความสนใจ วันและเวลาที่ครูกศน.สะดวก

เนื้อหา: เป็นไปตามที่สำนักงานกศน.คัดสรรไว้ เช่น รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ เทคนิคการสอน ฯลฯ

กลุ่มเป้าหมายและจำนวน: ครูกศน.ทั่วประเทศ หรือ ตามที่สำนักงานกศน.ระบุกลุ่มเป้าหมายเฉพาะไว้

ระยะเวลา: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามความต้องการของครูกศน.รายบุคคล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ผู้จัดกิจกรรม: ครูกศน.รายบุคคลค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีสำนักงานกศน.คัดเลือกสารสนเทศออนไลน์ไว้ให้ครูกศน.เข้าถึง

ตารางที่ 37 สังเคราะห์ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความเป็นไปได้

กรอบแนวคิดวิจัย	ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้จากครูกศน.ทั่วประเทศ	อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็นครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต
6. ความเป็นไปได้	-เพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเอง -กระตุ้นให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง -เป็นพื้นที่เก็บสารสนเทศของครูกศน.เพื่อค้นคว้า -อาจจะกลายเป็นพื้นที่สัพเพเหระ -อาจจะกลายเป็นพื้นที่พักผ่อน -อาจจะมีการใช้งานแค่ช่วงแรก	-ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. -ช่วยตอบสนองความต้องการเรียนรู้เป็นรายบุคคล -กิจกรรมพัฒนาครูที่ตรงกับความต้องการครูมากขึ้น -เกิดระบบบริหารจัดเก็บสารสนเทศของครูกศน. -เป็นเครื่องมือผู้บริหารในการพัฒนาครูกศน. -พัฒนาเป็นชุมชนการเรียนรู้ครูกศน. -อาจจะขาดความสนใจจากผู้บริหารในช่วงพัฒนาพื้นที่ -การใช้งานอาจจะน้อยเพราะครูกศน.ยังไม่รักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเท่าที่ควร -มีปัญหาด้านงบประมาณในการสร้างใหม่ -ครูรุ่นเก่าจะไม่เข้าใช้งาน -อาจจะกลายเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ -อาจจะมีปัญหาเรื่องการแฮ็กเจาะข้อมูล -อาจจะมีปัญหาว่าผู้บริหารสั่งเข้าใช้งานมากกว่าครูกศน.อยากเข้าใช้งานเอง	-เห็นด้วยกับฉบับร่าง -น่าจะได้รับการตอบรับที่ดีจากครูกศน.อย่างมาก -ควรหาความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนเพื่อพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ -ต้องสร้างค่านิยมการรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้เกิดในครูกศน. -จัดอบรมรองรับครูกศน.ที่ไม่เก่งเทคโนโลยี -ควรมีระบบให้คะแนนในคลังความรู้และคลังประสบการณ์ครูกศน.	เพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเอง -เป็นพื้นที่เก็บสารสนเทศของครูกศน.เพื่อค้นคว้า -ต้องพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ควบคู่กับการปลูกฝังค่านิยมการรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต ด้านความเป็นไปได้ของพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

1. การเพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองการมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เป็นไปได้ว่าจะช่วยเพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และยิ่งมีพื้นที่การเรียนรู้ลักษณะนี้กระจายตัวอยู่มาก ยิ่งเพิ่มโอกาสให้ครูเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้กลุ่มครูกศน.ที่อาจจะมีปัญหาเรื่องการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ควรได้รับการอบรมเพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจเพื่อที่เขาจะได้มีความรู้และทักษะที่จะช่วยให้เขามั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มากขึ้นและมั่นใจที่จะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

2. การพัฒนาพื้นที่เพื่อเก็บสารสนเทศของครูกศน. นอกจากการที่ครูกศน.ต้องใช้ความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนการพัฒนาพื้นที่เดิมของสำนักงานกศน.ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของทั้งครูกศน.และชาวบ้านในชุมชนแล้ว แนวคิดเรื่องพื้นที่การเรียนรู้ยังส่งเสริมให้รวบรวมความรู้ให้เป็นระบบแล้วทำเป็นดิจิทัล เป็นคลังสารสนเทศดิจิทัล เพื่อให้สะดวกต่อการค้นคว้าเรียนรู้ ทั้งนี้การพัฒนาพื้นที่เพื่อเก็บสารสนเทศออนไลน์ของครูกศน.นั้นใช้งบประมาณค่อนข้างมากทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคลังสารสนเทศดิจิทัลเพื่อครูกศน. จึงทำให้ความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่การเรียนรู้นั้นมีความเป็นไปได้มากกว่าการสร้างคลังสารสนเทศครูกศน.ขึ้นมาเพื่อการค้นคว้า

3. การปลูกฝังค่านิยมของครูกศน.และผู้บริหารให้รักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้น เพราะพื้นที่การเรียนรู้ที่อาจจะเกิดขึ้นจำนวนมากในเวลาเดียวกัน จะไม่มีประโยชน์ถ้าหากไม่มีครูกศน.เข้าไปค้นคว้าหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนั้นในระหว่างการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่การเรียนรู้ควรส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นกับครูกศน.และผู้บริหารกศน.ทุกระดับควบคู่กันไป

4. การจัดอบรมรองรับ นอกจากการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ และการปลูกฝังค่านิยมในการรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องแล้ว มีความเป็นไปได้ที่จะต้องจัดอบรมเพื่อรองรับกลุ่มครูกศน.ที่ไม่ถนัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนครูกศน.กลุ่มนี้ให้เท่าทันเทคโนโลยีและสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ คืออบรมพัฒนาให้มีความรู้และทักษะที่พร้อมจะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ ผู้วิจัยจะสังเคราะห์จาก 1. ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิกศน.เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ 2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ซึ่งมีรายละเอียดในการสังเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 38 สังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิกศน.เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้	**ขั้นตอนการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้** (สนง.คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2554)	**ขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้** (Brickford and Wright, 2006)	**ผลการสังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้**
1.พิจารณาทรัพยากรเดิมที่มีในพื้นที่ เพื่อเตรียมนำไปใช้ต่อและพิจารณาจุดแข็งและจุดอ่อนของพื้นที่เดิมเพื่อเตรียมพัฒนา	1.กำหนดทีมบริหารจัดการ	1.เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมวางแผน	1.กำหนดทีมพัฒนาพื้นที่ที่มาจากเครือข่ายชุมชน
2.จัดสรรพื้นที่ด้วยทรัพยากรเดิมที่มีให้ลงตัว	2.พิจารณาสร้างระบบเครือข่าย	2.เลือกผู้นำทีมที่เป็นศูนย์รวมใจของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้	2.พิจารณาพื้นที่เดิมเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน ทรัพยากรเดิมที่พร้อมนำไปพัฒนาต่อยอด และรูปแบบการใช้งานพื้นที่ของกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะมาใช้บริการ
3.พิจารณาสิ่งที่ขาดหายและควรเพิ่มเติมในพื้นที่การเรียนรู้	3.พัฒนาโครงการและวางแผนกิจกรรมรายปี	3.พิจารณารูปแบบการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้จากทุกกลุ่มเป้าหมาย	3.จัดสรรทรัพยากรเดิมให้ลงตัวและประชุมพิจารณาสิ่งที่ขาดหายและควรเพิ่มเติมในพื้นที่
4.ขอความร่วมมือกับเครือข่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่เดิมให้มีศักยภาพสูงขึ้น	4.สร้างความเชื่อมโยงของแหล่งการเรียนรู้กับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และอัธยาศัยให้ได้	4.พิจารณาเอาปัจจัยที่ส่งผลทางลบต่อผู้เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ออก	4.ปรับปรุงพื้นที่ตามที่ได้ประชุมร่วมกัน
5.ปรับปรุงพื้นที่ตามที่ได้วางแผนร่วมกัน	5.ส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของชุมชน เป็นส่วนดึงดูดผู้คนหรือทำรายได้ให้ชุมชน	5.วางแผนกิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้ระยะยาวต่อเนื่องทั้งปี	5.วางแผนกิจกรรมที่จะดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ระยะยาวต่อเนื่องทั้งปี
6.ติดตามและประเมินผลการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	6.ประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้		6.ประชาสัมพันธ์พื้นที่การเรียนรู้
			7.ติดตามและประเมินผลการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดทีมพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ที่มาจากเครือข่ายชุมชน เนื่องจากครูกศน.ต้องทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนของตนเองเสมอ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของชุมชนให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตนั้น จึงต้องจัดตั้งทีมพัฒนาพื้นที่ โดยสมาชิกในทีมพัฒนาพื้นที่มาจากเครือข่ายในชุมชน อาทิเช่น อบต. กรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน นักศึกษา ผู้นำหมู่บ้าน ครูภูมิปัญญา ครูอาจารย์จากสถานศึกษาในชุมชน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. พิจารณาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน ทรัพยากรเดิมที่พร้อมนำไปพัฒนาต่อยอด และรูปแบบการใช้งานพื้นที่ของกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะมาใช้บริการ

เนื่องจากพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมนั้นได้เปิดทำการมาระยะหนึ่งแล้ว ย่อมมีผลการดำเนินงานให้ศึกษาได้ ทีมพัฒนาพื้นที่ควรศึกษาถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของพื้นที่นั้น ๆ ก่อนดำเนินการพัฒนาและปรับปรุง เช่น หากพื้นที่อยู่ในจุดที่ผู้ใช้งานเข้ามาใช้บริการลำบาก ทีมพัฒนาพื้นที่ก็ต้องนำประเด็นนี้เป็นวาระพิจารณาเพื่อหาหนทางแก้ไข เมื่อแก้ไขได้เสร็จสิ้น ให้ประชุมพิจารณารูปแบบการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ว่า กลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะเข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้มีใครบ้าง เช่น ครูกศน. ชาวบ้าน นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น และคาดว่าจะมีรูปแบบการใช้งานพื้นที่จะเป็นอย่างไร

3. จัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่เดิมให้ลงตัวและประชุมพิจารณาสิ่งที่ขาดหายและควรเพิ่มเติมในพื้นที่การเรียนรู้

หลังจากแก้ไขจุดอ่อนของพื้นที่เดิมเรียบร้อยแล้ว พิจารณาแล้วว่าจะพัฒนาพื้นที่ให้ตอบสนองการใช้งานของกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างให้ ให้ทีมพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้พิจารณาทรัพยากรเดิมที่มีในพื้นที่นั้น ๆ ให้เหมาะสมลงตัว เช่น หนังสือ เฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ เป็นต้น จากนั้นเมื่อจัดสรรทรัพยากรเดิมเสร็จสิ้นให้พิจารณาว่าพื้นที่ที่เป็นอยู่ปัจจุบันยังขาดสิ่งใดที่ควรนำมาเพิ่มเติมในพื้นที่การเรียนรู้ อาทิเช่น ขาดอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วที่เหมาะสม ขาดพื้นที่ในการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกลุ่มใหญ่ บรรยากาศในพื้นที่ยังไม่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เท่าที่ควร เป็นต้น ให้ทีมพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ประชุมร่วมกันเพื่อจัดหาทรัพยากรใหม่ที่ควรนำเข้ามาในพื้นที่ เช่น จัดหา Wi-Fi จัดหาเฟอร์นิเจอร์จากในชุมชนเพื่อนำมาประกอบบริเวณจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มใหญ่ เป็นต้น โดยเน้นการใช้ความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนเป็นสำคัญ เช่น ตกแต่งด้วยผ้ามัดย้อมที่เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้หากครูกศน.สามารถดำเนินการขอความสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับประชาชน ครูกศน.สามารถดำเนินการเขียนโครงการได้ในขั้นตอนนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4. ปรับปรุงพื้นที่ตามที่ได้ประชุมร่วมกัน

ครูกศน.ทำหน้าที่ประสานงานความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชน ดูแลประสานงานให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นตามกำหนดเวลาที่วางไว้ เช่น หากมีการจัดซื้อจัดจ้าง ครูกศน.ต้องพิจารณาดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบราชการ ควรปรึกษาผู้บริหารระดับอำเภอหรือจังหวัด ตามความเหมาะสมอย่างต่อเนื่องใกล้ชิด และรายงานความคืบหน้าของโครงการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นระยะ

5. วางแผนกิจกรรมที่จะดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ระยะยาวต่อเนื่องทั้งปี

แม้พื้นที่การเรียนรู้จะมีวัตถุประสงค์คือเพื่อเปิดให้บุคคลเข้ามาค้นคว้าข้อมูลความรู้ตามความสนใจผ่านอินเทอร์เน็ต และเปิดให้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลอย่างอิสระก็ตาม แต่ควรมีกิจกรรมที่น่าสนใจดึงดูดให้พื้นที่การเรียนรู้มีสีสันมากขึ้นทุกๆ 4-6 เดือน เช่น งานเสวนาปราชญ์ชาวบ้าน การมีวิทยากรจากหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่งกิจกรรมที่น่าสนใจและดึงดูดสามารถมาจากความร่วมมือของหน่วยงานอื่นที่ครูกศน.ทำงานเป็นเครือข่ายได้เช่นกัน การจัดกิจกรรมที่ใช้พื้นที่การเรียนรู้เป็นที่จัดจะทำให้พื้นที่มีชีวิตชีวา กระตุ้นความสนใจของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และทำให้พื้นที่การเรียนรู้เป็นจุดสนใจของชุมชน อาจส่งเสริมให้มีตลาดนัดหรือกิจกรรมที่ดึงความสนใจประชาชนหรือกิจกรรมที่เป็นช่องทางในการทำรายได้ให้กับชาวบ้านประกอบกันด้วย การวางแผนกิจกรรมเช่นนี้ทำได้ต่อเนื่องเป็นระยะยาวตลอดทั้งปี และควรหมุนเวียนไม่ซ้ำกัน จะทำให้พื้นที่การเรียนรู้มีการเข้าใช้งานต่อเนื่องตลอดทั้งปี

6. ประชาสัมพันธ์พื้นที่การเรียนรู้

เชิญทุกคนที่เกี่ยวข้องมางานเปิดพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน ควรมี ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารทั้งของทางกศน.ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และผู้บริหารของทางห้องสมุดมาร่วมงานประชาสัมพันธ์ในกรณีที่เป็นห้องสมุด นอกจากประชาสัมพันธ์เปิดตัวแล้ว ควรมีการประชาสัมพันธ์ต่อเนื่องตลอดทั้งปีเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้อีกด้วย เพื่อดึงความสนใจกลุ่มเป้าหมายของพื้นที่การเรียนรู้

7. ติดตามและประเมินผลการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เมื่อเปิดให้บริการพื้นที่การเรียนรู้ไปแล้ว ทีมพัฒนาพื้นที่สามารถประเมินผลการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้ด้วยการสังเกต การเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องว่าสอดคล้องกับความต้องการของครูกศน. ชาวบ้าน หรือกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้หรือไม่ ทีมพัฒนาพื้นที่ควรปรับพื้นที่ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้งานสามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง และมีการ

สังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทุกๆ 4-6 เดือน ครูกศน.ควรประชุมหารือกับทีมพัฒนาพื้นที่ว่าควรจะมีการประเมินพื้นที่และปรับปรุงพื้นที่การเรียนรู้ครั้งต่อไปเมื่อใด และทีมพัฒนาพื้นที่จะยังคงเป็นกลุ่มบุคคลเดิมหรือไม่ และจะประเมินอย่างไร เพื่อเป็นการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ในโอกาสต่อไป

3. กลไกในการสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง ผู้วิจัยจะสังเคราะห์จาก 1. ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิกศน.เกี่ยวกับกลไกการสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง 2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านหลักการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ซึ่งมีรายละเอียดในการสังเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 39 สังเคราะห์กลไกสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. เกิดขึ้นจริงในอนาคต

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิกศน.เกี่ยวกับกลไกสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง	**หลักการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้** (Dillion, Gilpin, Juliani and other, 2016)	**หลักการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้** (Chism, 2006)	**ผลการสังเคราะห์กลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง**
1.นโยบายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน	1.มีความปลอดภัยและสบายใจ	1.ความยืดหยุ่น	1.คำนึงถึงการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (ความดึงดูด ความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย ความปลอดภัยและสบายใจ ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย)
2.งบประมาณในการดำเนินการ	2.เทคโนโลยีสารสนเทศ	2.ความสะดวกสบาย	2.นโยบายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน
3.ประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง	3.พื้นที่ให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้บนอินเทอร์เน็ต	3.การกระตุ้นประสาทสัมผัสรับรู้	3.งบประมาณในการดำเนินการ
4.พัฒนาต่อยอดจากพื้นที่เดิม	4.ดึงความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด	4.เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.บทบาทของผู้บริหารกศน.
5.ถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จ		5.ทุกพื้นที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน	5.ความร่วมมือกับเครือข่าย
6.บทบาทของผู้บริหารกศน.			6.ประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง
7.การคัดเลือกทีมงานที่มีคุณภาพ			7.พัฒนาต่อยอดจากพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มี
8.ปลูกฝังค่านิยมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง			8.การคัดเลือกทีมงานที่มีคุณภาพ
9.มีเอกลักษณ์และมีความทันสมัยที่เหมาะสม			9.การเตรียมความพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง
			10.ถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จ
			11.มีเอกลักษณ์และมีความทันสมัยที่เหมาะสม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กลไกสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นจริงในอนาคตมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คำนึงถึงการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จะต้องมีหลักในการออกแบบคือ ความดึงดูด ความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย ความปลอดภัยและสบายใจ ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย ดังนั้นการที่ครูกศน.จะสามารถพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ขึ้นมาได้ต้องมีความเข้าใจหลักการพัฒนาพื้นที่ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นก่อน โดยกลุ่มเป้าหมายที่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ที่แตกต่างกันก็ย่อมมีปัจจัยทางด้านความดึงดูด ความปลอดภัยและสบายใจ ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายและความต้องการการรองรับการใช้งานที่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน ดังนั้นก่อนที่จะพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ใดก็ตาม ผู้พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ควรต้องทำการศึกษาหรือวิจัยกลุ่มเป้าหมายของตนเองให้เรียบร้อยก่อนตามหลักการออกแบบทั้ง 4 ประการให้ครบถ้วนก่อน

2. นโยบายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน

การมีนโยบายที่เกี่ยวข้องโดยตรงรองรับ อาทิเช่น นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาครูกศน. นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของครูกศน. นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของประชาชนให้มีคุณภาพ ฯลฯ ล้วนส่งผลสำคัญต่อความราบรื่นในการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ เพราะถือเป็นการสั่งการลงมาจากระดับบริหารให้ระดับปฏิบัติการปฏิบัติตาม อีกทั้งโครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เหล่านี้ จะได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร รวมไปถึงงบประมาณเกี่ยวข้องตามมาอีกด้วย

3. งบประมาณในการดำเนินการ

กลไกสำคัญที่ผลักดันให้การพัฒนาพื้นที่เกิดขึ้นได้จริงอีกกลไกหนึ่งคือ งบประมาณในการดำเนินการโดยครูกศน.สามารถจัดหางบประมาณในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จากผู้บริหารอำเภอหรือจังหวัดได้ ด้วยการเขียนโครงการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อประชาชน ทั้งนี้ในกรณีที่ครูกศน.มีความสัมพันธ์อันดีและเข้มแข็งกับเครือข่ายชุมชน ครูกศน.สามารถประสานความร่วมมือกับเครือข่ายในชุมชนเพื่อขอเงินทุนสนับสนุนในการพัฒนาได้เช่นกัน

4. บทบาทของผู้บริหารกศน.

ผู้บริหารของกศน.มีผลต่อกลไกการสนับสนุนให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริงในอนาคตเพราะ ผู้บริหารระดับอำเภอและจังหวัดเป็นผู้ส่งโครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เข้าที่ประชุมเพื่อของบประมาณ และผู้บริหารยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ถ้าหากผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของพื้นที่การเรียนรู้และการส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ก็อาจจะทำให้ผู้บริหารไม่อนุญาตให้ครูกศน.เข้าไปใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้ได้

5. ความร่วมมือกับเครือข่าย

การขอความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานที่มีความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ หรือหน่วยงานที่เป็นภาคีเครือข่ายกับสำนักงานกศน. จะทำให้ลดข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการดำเนินงานลงไปได้มาก อาทิเช่น สำนักงานกศน.ยังไม่มี e-Books จำนวนเพียงพอ ก็สามารถขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่มี e-Books จำนวนมากแทน เช่น TK park เป็นต้น หรือ สำนักงานกศน. ยังไม่สามารถผลิตหลักสูตรการพัฒนาครูออนไลน์ได้ทันท่วงที ก็สามารถขอความร่วมมือกับ TEPE หรือ ขอความร่วมมือกับโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หรือ MOOC เพื่อลดข้อจำกัดหรืออุปสรรคดังกล่าวลงไป เป็นต้น ทั้งนี้สามารถขอความร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ ที่มีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน การทำงานแบบมีภาคีเครือข่าย จะส่งผลให้การดำเนินงานต่างๆ รวดเร็วเละมีประสิทธิภาพขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ยังมีภาคีเครือข่ายอื่นๆ ที่น่าสนใจอีกเช่น ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา สถาบันการศึกษาทางไกล สถาบันการศึกษาต่อเนื่องสิรินธร พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ หรือ อพวช. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ หรือ สวทช. หรือแม้แต่หน่วยงานเอกชนก็สามารถจับมือร่วมกันทำงานเป็นภาคีเครือข่ายได้เช่นกัน

6. ประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง

หากโครงการใดที่เมื่อกระทำแล้วเกิดประโยชน์เป็นวงกว้างกับคนหลายกลุ่ม ก็ย่อมมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากกว่า ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ที่ทำเพื่อประโยชน์ของครูกศน.และประชาชน ให้ได้ประโยชน์ไปพร้อมๆ กัน จึงทำให้โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองครูกศน.และประชาชนมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นจริงและได้รับการสนับสนุนมากกว่า

7. พัฒนาต่อยอดจากพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มี

การพัฒนาต่อยอดจากทรัพยากรที่มีช่วยให้งบประมาณที่ทางสำนักงานกศน.ได้ลงทุนไปแล้วในแหล่งการเรียนรู้นั้นมีมูลค่าเพิ่ม หรือไม่สูญเปล่าเพราะได้รับการพัฒนาและบูรณะให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องอีกอย่างสม่ำเสมอ อาทิเช่น การพัฒนากศน.ตำบลให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน เป็นต้น นอกจากพัฒนาต่อยอดจากแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มีของสำนักงานกศน.แล้ว ควรพิจารณาพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.ดำเนินการกันเองด้วย อาทิเช่น กลุ่มแช็ต หรือ Line ที่รวมตัวกันเพื่อให้ครูกศน.ได้เท่าทันข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับครูกศน. รวมไปถึง Facebook, Website, Web Board, Word Press ที่ครูกศน.หลายท่านดำเนินการสร้างไปแล้วให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.เช่นกัน พื้นที่ลักษณะนี้ทางสำนักงาน กศน.จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องครบถ้วน ควรประชาสัมพันธ์ให้ครูกศน.ท่านอื่นรู้จักและเข้าใช้งาน รวมไปถึงการถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสื่อสารและเข้าถึงครูกศน.ทั่วประเทศอีกช่องทางหนึ่งก็ได้เช่นกัน

8. การคัดเลือกทีมงานที่มีคุณภาพ

ทีมงานที่จะดำเนินการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้นั้น ทีมงานเหล่านั้นจะต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เหมาะสม อาทิเช่น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของบุคคล เข้าใจเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน มีทักษะในการเทคโนโลยีสารสนเทศ แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างน้อยในเบื้องต้น และมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีความตั้งใจอย่างแรงกล้าในอุดมการณ์ที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของชุมชนให้มีคุณภาพที่สูงขึ้น ทันสมัย และสวยงามตามศักยภาพที่มีในแต่ละชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ในบุคคลหนึ่งอาจจะมีความรู้ ทักษะไม่ครบถ้วน แต่หากร่วมมือกันและมีอุดมการณ์อย่างแรงกล้าก็จะสามารถดำเนินโครงการให้สำเร็จได้เช่นกัน

9. การเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

กลไกที่จะทำให้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นและดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน จะต้องมีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้ 1. ปลูกฝังค่านิยมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นในบุคลากรทุกระดับของสำนักงานกศน. 2. อบรมความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะครูกศน.ที่ไม่ถนัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 3. การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูกศน.เพื่อให้เท่าทันในการวิเคราะห์แยกแยะสารสนเทศที่มีคุณภาพน่าเชื่อถือออกจากข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จหรือมาจากแหล่งที่มาที่มีความน่าเชื่อถือต่ำ การเตรียมความพร้อม 3 ประการข้างต้นควรจะต้องเริ่มทำตั้งแต่ปัจจุบัน เพื่อให้พร้อมรับวิธีการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปของโลกอนาคต

10. ถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จ

กลไกที่จะช่วยให้การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ได้ง่ายขึ้นนั้นคือการถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จแล้วขยายผลต่อพื้นที่อื่นต่อไป การทำโครงการนำร่อง หรือพื้นที่ต้นแบบที่จะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นภาพที่ชัดเจนว่าจะต้องทำอะไร และจะต้องทำเช่นไรโครงการจึงจะประสบความสำเร็จ ดังนั้นการถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จและขยายผลจะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันให้โครงการดำเนินไปได้ไกลและกระจายหลายพื้นที่ได้รวดเร็วขึ้น

11. มีเอกลักษณ์และมีความทันสมัยที่เหมาะสม

การพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตนั้น อาจจะถูกทำให้เข้าใจว่าเกิดขึ้นได้ยากเพราะต้องใช้ทรัพยากรและงบประมาณจำนวนมาก ดังนั้นต้องให้ความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งหมดว่า พื้นที่การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ราคาสูง เสมอไป แต่ต้องการพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าไปค้นคว้าข้อมูลในอินเทอร์เน็ตตามความสนใจเป็นสำคัญ และไม่ต้องการพื้นที่กว้างขวาง แต่ต้องการ

พื้นที่ที่สามารถพบเพื่อทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นได้ ซึ่งเป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่เดิมที่มีอยู่เป็นสำคัญ ไม่ต้องการการตกแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ทันสมัยสวยงามราคาสูง แต่ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้แต่ละพื้นที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนอยู่ จึงควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสำคัญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.

ตารางที่ 40 แสดงอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จากภาพที่แสดงข้างต้นสรุปได้ว่า อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ประกอบไปด้วย 1.ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ 2. ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และ 3. กลไกในการสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ มี 6 ประการ ประการแรก คือ มีวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ หมายถึงการเป็นพื้นที่สำหรับการพัฒนาตนเองตาม สภาพ ปัญหา และความต้องการเป็นรายบุคคล และหมายถึงการเป็นพื้นที่ส่งเสริมให้ครูกศน.ให้มีการศึกษาค้นคว้า ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลิตผลงานและนวัตกรรม เป็นพื้นที่สำหรับรวบรวมผลงานและสารสนเทศที่เกี่ยวกับครูกศน. นอกจากนั้น พื้นที่นี้ยังเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างครูกศน. และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูกศน.จากหลักสูตรการพัฒนาครู กศน. ออนไลน์อีกด้วย ประการที่สอง ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ต้องมีความดึงดูด ความปลอดภัยและสบายใจ ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายในการใช้พื้นที่ มีความสามารถรองรับการใช้งานที่หลากหลาย ประการที่สาม มีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ ประการที่สี่ เป็นพื้นที่ที่มีการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน ประการที่ห้า เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ และประการที่หกคือเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นไปได้

ส่วนขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต มีขั้นตอน 7 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดทีมพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มาจากเครือข่ายชุมชน 2) พิจารณาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน และความพร้อมของทรัพยากร 3) จัดสรรทรัพยากรและประชุมวางแผนจัดหาสิ่งที่ควรมีเพิ่มเติม 4) ปรับปรุงพื้นที่ตามที่ได้ประชุมวางแผน 5) วางแผนกิจกรรมที่จะดึงดูดการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ทั้งในระยะยาวและต่อเนื่อง 6) ประชาสัมพันธ์พื้นที่การเรียนรู้ และ 7) ติดตามและประเมินผลการใช้พื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในโอกาสต่อไป

ส่วนกลไกสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริงได้แก่กลไก 11 ประการ คือ 1) คำนึงถึงการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความดึงดูด ความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย ความปลอดภัยและสบายใจ ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย 2) มีนโยบายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน 3) มีงบประมาณในการดำเนินการ 4) บทบาทของผู้บริหารกศน.ให้ความสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่และการใช้พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน. 5) ความร่วมมือกับเครือข่ายซึ่งจะช่วยลดอุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงาน 6) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้างซึ่งจะยิ่งทำให้ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 7) พัฒนาต่อยอดจากพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มี เพราะจะเป็นการทำให้งบประมาณและทรัพยากรที่ได้ลงทุนไปในแหล่งการเรียรู้เดิมนั้นเกิดการขยายผลได้ 8) การคัดเลือกทีมงานที่มีคุณภาพ จะทำให้ได้ทีมงานที่มีความรู้ ทักษะและ เจตคติที่เหมาะสมมาพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดสัมฤทธิผลและมีประสิทธิภาพ 9) การเตรียมความพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง เนื่องจากเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและเกิดความ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงต้องเตรียมพร้อมโดยปลูกฝังให้เกิดค่านิยมใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีทักษะเท่าทันในการใช้เทคโนโลยี และเท่าทันในการวิเคราะห์แยกแยะสารสนเทศ 10) การถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จ จากพื้นที่การเรียนรู้ที่ทำได้สำเร็จก็จะเกิดเป็นกลไกให้เกิดการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น และ 11) มีเอกลักษณ์และมีความทันสมัยที่เหมาะสม ไม่ใช่การใช้ทรัพยากรที่มีราคาแพงหรือเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยเสมอไป แต่ให้พื้นที่นั้นมีเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพียงพอที่จะเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพ ปัญหา ความต้องการ และบริบทพื้นที่ชุมชนของตน

ตอนที่ 3 ความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นจริง สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. นโยบายที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการมีนโยบายสนับสนุนทำให้ทุกฝ่ายร่วมแรงร่วมใจกันทำเพื่อตอบสนองนโยบาย นอกจากนั้น การมีนโยบายรองรับยังหมายถึงการจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนด้วย พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. มีโอกาสเกิดขึ้นจริงได้อย่างมากเพราะสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานสำนักงานกศน. ประจำปีงบประมาณ 2563 เกี่ยวกับการยกระดับแหล่งการเรียนรู้ประเภท กศน.ตำบล และห้องสมุดประชาชนให้ทันสมัยและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

“นโยบายที่เกี่ยวข้องมีส่วนสำคัญในการผลักดันพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริงอย่างมาก เพราะนโยบายที่สนับสนุนย่อมหมายถึงงบประมาณที่จะมาถึงกิจกรรมหรือโครงการเหล่านั้นด้วยเช่นกัน” สัมภาษณ์ วีระกุล อรัณยะนาค, 1 ธันวาคม 2562.

2. ควรส่งเสริมความเข้าใจให้เกิดขึ้นในผู้บริหารของกศน.ว่า จะส่งเสริมให้บุคลากรของตนเองเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องได้อย่างไรบ้าง และชี้ให้เห็นว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้ก็เป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรเหล่านั้นเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องได้ หากผู้บริหารขาดซึ่งความเข้าใจในส่วนนี้ ครูกศน.ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้นี้ในอนาคตได้

“ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนจากสำนักงานกศน.ที่ชัดเจนกับระดับผู้บริหารว่าการส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องนั้นสามารถกระทำได้อย่างไรบ้าง และทางสำนักงานกศน.คาดหวังให้ผู้บริหารสนับสนุนบุคลากรในบังคับบัญชาตนเองในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอย่างไร รวมไปถึง คาดหวังให้บุคลากรทุกระดับเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอย่างไรบ้างที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม” สัมภาษณ์ สุนทร สุนันท์ชัย, 8 ธันวาคม 2562.

3. ควรกระตุ้นให้ครูกศน.มีจิตสำนึกของการรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ควรจัดอบรมเพื่อให้ความเข้าใจ ควรเป็นวาระการประชุมของแต่ละอำเภอ ควรให้โอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในลักษณะของรางวัลสำหรับครูกศน.ที่ปฏิบัติงานดี ควรพยายามให้วัฒนธรรมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่การทำงานของครูกศน.ให้ได้ เมื่อกระทำได้เช่นนั้น การเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นธรรมชาติ

“สร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรที่เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้ดูเป็นที่น่ายกย่องและน่าเอาเป็นแบบอย่าง พยายามผลักดันให้การค้นคว้าและเรียนรู้ขวนขวายอยู่เสมอเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมการทำงานของคนกศน.ให้ได้”สัมภาษณ์ ทองอยู่ แก้วไทรฮะ, 2 ธันวาคม 2562.

4. ในช่วงที่กำลังพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ผู้บริหารควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูกศน.ได้ออกไปดูงานพื้นที่การเรียนรู้ของหน่วยงานอื่นๆ ทั้งของเอกชนและภาครัฐ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการกลับมาพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของตนเองให้เกิดขึ้น เพราะว่าแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้เพิ่งเริ่มมีในประเทศไทย หน่วยงานราชการหลายหน่วยงานเพิ่งจะนำไปปฏิบัติ แต่สถานศึกษาหลายแห่งได้นำแนวคิดเรื่องพื้นที่การเรียนรู้ไปปฏิบัติแล้ว อีกทั้งหน่วยงานเอกชนที่ทำพื้นที่การเรียนรู้ก็เริ่มขยายตัวมากขึ้นหลายที่ ดังนั้นสมควรส่งครูกศน.ออกไปดูงานตามสถานที่เหล่านั้นเพื่อให้เข้าใจและเห็นภาพมากยิ่งขึ้นว่า พื้นที่การเรียนรู้ที่อื่นๆ นั้นเขาพัฒนาให้มีลักษณะอย่างไร

“การเปิดโลกทัศน์ให้กับครูกศน. เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น หากเราต้องการครูที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เราต้องสนับสนุนให้พวกเขาไปพบสิ่งใหม่ๆที่ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้พวกเขาอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้การปฏิบัติงานของครูกศน.นั้นทันสมัย เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และไม่ยึดติดกับความคิดเดิมๆเป็นระยะเวลานาน การส่งเสริมให้ไปศึกษาดูงานที่พื้นที่ใกล้เคียงหรือห่างไกลก็ดีล้วนเป็นประโยชน์ทั้งสิ้น”สัมภาษณ์ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ, 2 ธันวาคม 2562.

5. ควรส่งเสริมให้มีโครงการนำร่อง หรือโครงการต้นแบบ แล้วขยายผลออกไปเป็นวงกว้าง เพราะการเลียนแบบโครงการที่สำเร็จนั้นง่ายกว่าเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ดังนั้นเพื่อช่วยครูกศน.ในระดับหนึ่ง เมื่อมีพื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นในครูกศน.แล้ว ให้ประเมินผลและขยายผล ถอดบทเรียนให้ครูกศน.ท่านอื่น ๆ เรียนรู้จากบทเรียนเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

“การได้ลงมือทำครั้งแรกเป็นก้าวแรกที่ยากและสำคัญเสมอ การทำโครงการนำร่องจะช่วยครูกศน.ในการก้าวข้ามผ่านความกลัวในการลงมือทำครั้งแรกได้ เพราะครูกศน.จะได้เห็นว่าคนอื่นทำได้และทำได้อย่างไร และทำให้เห็นภาพชัดเจนว่าเมื่อทำแล้วจะต้องพบเจอกับอะไร จะช่วย

ลดความกังวลในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ได้มาก การถอดบทเรียนความสำเร็จแล้วส่งต่อให้ครูกศน.ท่านอื่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งยวด หรือแม้แต่การระบุขั้นตอนที่ชัดเจนในการปฏิบัติ ขั้นตอนที่เป็นรูปธรรม ก็สามารถช่วยครูกศน.ท่านอื่นๆได้เช่นกัน” สัมภาษณ์ กุลธิดา รัตนโกศล, 1 ธันวาคม 2562.

ความคิดเห็นที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มย่อย หรือ Focus Group กับ ครูกศน.เกี่ยวกับอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. สามารถสรุปได้ดังนี้

1. อุปสรรคที่ไม่ได้มีอยู่จริง ครูกศน.ได้ให้ความเห็นว่า พื้นที่ทางกายภาพที่ทางสำนักงานกศน.ลงทุนก่อสร้างไว้ก็มีอยู่ไม่น้อยและเป็นหน้าที่ของครูกศน.ตำบลในการพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของชุมชน และครูกศน.แม้ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางหรือไม่ได้มีนโยบายในปีนั้นๆ รองรับหรือสนับสนุน ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่สามารถพัฒนาแหล่งเรียนรู้ได้ เพราะครูกศน.เกือบทุกอำเภอมีเครือข่ายที่เข้มแข็งและยินดีให้ความช่วยเหลือ ดังนั้นหากครูกศน.ต้องการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ของตนเองให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมีศักยภาพมากขึ้นก็สามารถทำได้เนื่องจากความตั้งใจของครูกศน.นั้นเป็นปัจจัยผลักดันที่สำคัญ

2. ความต่อเนื่อง หลายครั้งที่ครูกศน.ได้มีโอกาสทำโครงการที่มีประโยชน์และทันสมัยของสำนักงานกศน. แต่โครงการนั้นก็ดำเนินไปเพียงช่วงหนึ่งก็หยุด ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่อง พื้นที่การเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ก็เสื่อมโทรมลงและไร้ผู้ใช้งาน เป็นหน้าที่ของครูกศน.ที่จะต้องทำให้พื้นที่การเรียนรู้นี้มีกิจกรรม มีการพัฒนา และมีการใช้งานอย่างต่อเนื่อง

3. ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นคือในบางตำบล หรืออำเภอ ยังไม่มีอาคารสถานที่ที่เป็นของกศน.อย่างแท้จริง หรือ ยังเป็นการยืมพื้นที่ใช้งานอยู่ เช่น ศาลาวัด ใต้ถุนวัด กลางทุ่งนา เป็นต้น ครูกศน.ให้ความเห็นว่า ควรจะมีการรวมกลุ่มครูกศน.กลุ่มนี้ที่ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีอาคารสถานที่ที่ชัดเจนเป็นของกศน. ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคท้าทายครูกศน.ในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้เพื่อตนเองและชุมชนได้ ครูกศน.เสนอว่า ควรมีการจัดประชุมระดมสมองเพื่อหาหนทางแก้ปัญหาลักษณะนี้ร่วมกัน

4. ควรสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะอื่น ๆ ด้วย ครูกศน.ให้ความเห็นว่านอกจากการพัฒนาพื้นที่เดิมของกศน.ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพแล้ว ครูกศน.หลายๆ ท่านก็ใช้สื่อสังคมออนไลน์อาทิเช่น Facebook, Blog, Website เพื่อรวมรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับครูกศน. ด้วยตนเอง เพื่อเป็นช่องทางให้ครูกศน.ที่มีคำถามให้เข้ามาสอบถามครูกศน.ท่านนั้นๆ ได้ รวมไปถึงบางท่านสามารถพัฒนาให้เกิดพื้นที่คล้ายเว็บบอร์ดเพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูกศน.ด้วยกันได้ก็มี ทั้งนี้พื้นที่พวกนี้กระจายอยู่ไม่มากนักในหมู่ครูกศน. ครูกศน.มองว่า ควร

จะสนับสนุนให้พื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะนี้เกิดขึ้นเช่นกัน และควรให้รางวัลหรือการยกย่องที่ครูกศน.เหล่านี้เพราะกระทำตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม และควรส่งเสริมให้มีพื้นที่ลักษณะนี้เกิดขึ้นอีก

5. ควรส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ของหน่วยงานอื่นด้วย อาจทำในลักษณะของการดูงาน หรือการเข้าไปสำรวจพื้นที่การเรียนรู้อื่นๆ ด้วยตนเอง อันเนื่องมาจากว่าการได้มีโอกาสเห็นแบบอย่างการจัดพื้นที่ที่หลากหลายก็จะเป็นแรงบันดาลใจให้ครูกศน.กลับมาพัฒนาพื้นที่ของตนเองด้วยเช่นกัน การจัดสรรพื้นที่และกิจกรรมที่อยู่ในกศน.ตำบลจะเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและแนวคิดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ จึงเป็นหน้าที่ของครูกศน.ที่จะต้องเท่าทัน กว้างขวาง เปิดโลกทัศน์ตนเองด้วยการไปยังสถานที่จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้ครูกศน.และเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองได้อีกทางหนึ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการทำวิจัยครั้งนี้เป็น 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยเป็น**เทคนิควิธีการวิจัยแบบผสมผสาน หรือ Mixed Methods Research** สามารถสรุปขั้นตอนการวิจัยแบบผสมผสานของงานวิจัยฉบับนี้ได้ตามด้านล่าง

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยการทำวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการเก็บแบบสอบถามแบบเลือกตอบกับครูกศน.จำนวน 2,145 คน

ขั้นตอนที่ 2 อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ขั้นตอนที่ 2.1 ศึกษาอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉบับร่าง จากผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 18 ท่าน

ขั้นตอนที่ 2.2 ศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่อ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉบับร่าง จากผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย หรือ Focus Group กับครูกศน.ทั้งหมด 18 ท่าน

ขั้นตอนที่ 2.3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกศน.เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาและกลไกสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 9 ท่าน

ผู้วิจัยนำผลวิจัยขั้นตอนที่ 2.1, 2.2 และ 2.3 มาสังเคราะห์เป็น อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ขั้นตอนที่ 3.1 ศึกษาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ กับผู้ทรงคุณวุฒิของกศน. ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 9 ท่าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ขั้นตอนที่ 3.2 ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. กับครูกศน. ด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย หรือ Focus Group กับครูกศน.ทั้งหมด 18 ท่าน

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยจำแนกเป็นรายวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สรุปผลวิจัยข้อมูลพื้นฐานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดังนี้ เป็นครูกศน.ตำบลมากที่สุด รองลงมาคือ ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ครูศศช. ครูปอเนาะ และครูศรช. โดยครูกศน.ปฏิบัติงานในหน้าที่ปัจจุบันของตนมาแล้วส่วนใหญ่อยู่ที่ 6-10 ปี รองลงมาคือ ปฏิบัติงานมาแล้วมากกว่า 15 ปี รองลงมาคือ ปฏิบัติงานมาแล้ว 11-15 ปี และสุดท้ายคือ ครูที่ปฏิบัติงานในหน้าที่มา 3-5 ปี ภาระหน้าที่หลักที่ครูกศน.ปฏิบัติหลักๆ 3 ลำดับแรกคือ สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาคือ สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และสอนระดับประถมศึกษา สถานที่ปฏิบัติงานของครูกศน.มากที่สุดคือ กศน.ตำบล หรือ กศน.แขวง รองลงมาคือ กศน.เขตหรือกศน.อำเภอ รองลงมาคือ ศูนย์การเรียนชุมชน หรือ ศรช. จังหวัดที่ครูกศน.ปฏิบัติงานกระจายกันไปใน 77 จังหวัดตามสัดส่วนจำนวนประชากรที่เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในแต่ละจังหวัดนั้นๆ โดยจังหวัดที่มีครูกศน.ปฏิบัติงานมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ จังหวัดเชียงใหม่ รองลงมาคือจังหวัดอุบลราชธานี รองลงมาคือ จังหวัดบุรีรัมย์

สรุปความคิดเห็นของครูกศน.เกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาตนเองและแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ สามารถสรุปในภาพรวมได้ดังนี้

ข้อความเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาตนเองและแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ทั้งในแง่ความหมาย วัตถุประสงค์ และลักษณะของแนวคิดทั้งสองแนวคิด ครูกศน.เห็นด้วยมากกว่าร้อยละ 90 ทุกรายการ

ข้อความแนวคิดทั้งสองแนวคิดที่มีครูกศน.ไม่เห็นด้วยกับข้อความจำนวนมากที่สุด 3 ข้อความ คือ 1.) ข้อความด้านลักษณะของการพัฒนาตนเอง ความว่า การพัฒนาตนเองเป็นเรื่องความพอใจส่วนบุคคล บุคคลจะตั้งเป้าหมายและกำหนดวิธีการและควบคุมกระบวนการพัฒนาตนเองด้วยตนเองเป็นสำคัญ ลำดับต่อไป 2.) ข้อความด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตนเอง ความว่า การพัฒนาตนเองเกิดขึ้นเพื่อให้ตนเองก้าวผ่านปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ รองลงมาคือ 3.) ข้อความด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้จัดขึ้นเพื่อให้คนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยสามารถพัฒนากลายเป็นชุมชนได้เช่นเดียวกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ข้อความเกี่ยวกับแนวคิดทั้งสองแนวคิดที่ครูกศน.ทุกคนเห็นด้วยทั้งหมดทุกคน คือ 1.) ข้อความด้านวัตถุประสงค์การพัฒนาตนเอง ความว่า บุคคลต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเสมอเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้น และ 2.) ข้อความด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ ความว่ากิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างบุคคลกับบุคคลที่เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้ คือ ถ่ายทอดความคิด ทักษะ วิธีการ นวัตกรรมและเครื่องมือต่างๆ ระหว่างกันและกัน

สรุป สภาพ ปัญหา ความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ได้จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบเลือกตอบกับครูกศน.ทั่วประเทศ ผลวิจัยสามารถสรุปตามกรอบแนวคิดวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งส่วนใหญ่คือเพื่อเป็นพื้นที่เพื่อให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ร้อยละ 53.33 โดยครูกศน.มองว่าวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ปัจจุบันนั้นดีอยู่แล้ว ร้อยละ 52.87 และครูกศน.ส่วนใหญ่ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้ ร้อยละ 73.61

1.2 ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ครูกศน.เข้าใช้มากที่สุดคือ ศูนย์การเรียน ร้อยละ 81.21 โดยมักพบปัญหาว่าพื้นที่ทางกายภาพเหล่านั้นไม่เหมาะในการจัดกิจกรรม ร้อยละ 37.48 และครูกศน.มีความต้องการให้จัดพื้นที่การเรียนรู้เฉพาะของครูกศน.ขึ้นจำนวนมากถึง ร้อยละ 92.12 โดยส่วนใหญ่ต้องการให้มีทั้ง พื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่เสมือน โดยมีความสำคัญเท่าๆกัน ร้อยละ 51.93 ซึ่งครูกศน.ต้องการให้พื้นที่กายภาพมีลักษณะแบบร่มรื่นเหมือนสวน ร้อยละ 57.86 และครูกศน.ต้องการให้พื้นที่เสมือนมีลักษณะเหมือนบทเรียนออนไลน์ ร้อยละ 32.12

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.2.1 ความดึงดูด ปัจจุบันพื้นที่การเรียนรู้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดีดึงดูดครูได้มาก ร้อยละ 51.28 แต่โดยมากมีปัญหาความดึงดูดในเรื่องจำนวนเทคโนโลยีสารสนเทศมักจะมีไม่พอให้ครูกศน.ใช้ ร้อยละ 35.52 และครูต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.มีการประชาสัมพันธ์อย่างดีทั่วถึงเพื่อการดึงดูดครูกศน.เข้าใช้งาน ร้อยละ 89.04

1.2.2 ความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ การมีเจ้าหน้าที่เป็นกันเองช่วยเหลือได้ดีในพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันทำให้ครูรู้สึกสบายใจ ร้อยละ53.57 โดยครูกศน.ไม่พบปัญหาอื่นๆในเรื่องนี้ ร้อยละ 61.49 และครูกศน.ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.มีเจ้าหน้าที่ที่เป็นกันเองให้ความช่วยเหลือดีเพื่อให้ครูรู้สึกปลอดภัยและสบายใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.95

1.2.3 ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย ปัจจุบันพื้นที่การเรียนรู้ต่างๆเปิดให้ครูกศน.เข้าใช้บริการเวลาใดก็ได้ ร้อยละ 62.89 แต่ก็มักพบหลายพื้นที่มีปัญหาเรื่องเวลาเปิด

ปิดทำการที่ไม่ตรงกับความต้องการเข้าใช้งานของครูกศน. ร้อยละ 57.44 โดยครูกศน.มีความต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.นั้นไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาเข้าใช้งาน สามารถเข้าใช้งานได้ 24 ชม. ร้อยละ 86.25

1.2.4 ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันรองรับการค้นหาข้อมูลตามความสนใจของครูกศน. ร้อยละ 69.60 ไม่พบปัญหาอื่นๆ ในเรื่องนี้ ร้อยละ 67.69 โดยพื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.นั้น ครูกศน.ต้องการให้รองรับการผลิตสื่อการสอนในพื้นที่การเรียนรู้ได้มากที่สุด ร้อยละ 87.04

1.3 การสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีสารสนเทศเพียงพอให้ครูกศน.ใช้งาน ร้อยละ 52.35 แต่ปัญหาที่พบมากที่สุดก็ยังคงเป็นไม่มีคอมพิวเตอร์จำนวนมากพอให้ยืมใช้งาน ร้อยละ 52.40 โดยครูกศน.ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.ให้มีความเร็ว Wi-Fi ที่เหมาะสม มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.54

1.4 การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน พื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีคณะกรรมการที่มาจากหลายส่วนมาบริหารร่วมกันทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 51.24 ปัญหาที่พบมากด้านนี้คือ ระบบบริหารมักจะมาจากการแต่งตั้งจากเบื้องบนทั้งหมด ร้อยละ 52.17 โดยครูกศน.ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.มีครูกศน.เข้าไปเป็นคณะกรรมการในการบริหารจัดการด้วย คิดเป็นร้อยละ 59.07

1.5 กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีกิจกรรมประเภทค้นคว้าตามความสนใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.77 ปัญหาของพื้นที่เหล่านี้คือมักมีกิจกรรมที่ไม่ตรงกับสภาพ ปัญหา ความต้องการของครูกศน. ร้อยละ 73.57 และครูกศน.ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.มีกิจกรรมค้นคว้าตามความสนใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.85

1.6 ความเป็นไปได้ ครูกศน.มองว่าหากจัดพื้นที่การเรียนรู้เพื่อครูกศน.โดยเฉพาะขึ้น มีความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์ว่าพื้นที่การเรียนรู้นั้นจะช่วยเพิ่มโอกาสให้ครูเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ค่าเฉลี่ยคือ 4.19 และมีความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์ว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้อาจจะมีแต่ข้อมูลสัพเพเหระมากกว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.ที่จะใช้เพื่อพัฒนาตนเอง อยู่ที่ค่าเฉลี่ย 4.58

2. อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ประกอบไปด้วย 1. ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ 2. ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และ 3. กลไกในการสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง

1. ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ ผู้วิจัยจะสังเคราะห์จาก 1. ความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามแบบเลือกตอบจำนวน 2,145 ฉบับ 2. ผลวิจัยของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 18 คน และ 3. ผลวิจัยที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มย่อยหรือ Focus Group กับครูกศน. เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. ฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปการสังเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

1. เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการพัฒนาตนเองตาม สภาพ ปัญหา และความต้องการเป็นรายบุคคล
2. เพื่อเป็นพื้นที่ส่งเสริมให้ครูกศน.ศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง
3. เพื่อเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.
4. เพื่อเป็นพื้นที่ผลิตผลงานและนวัตกรรมของครูกศน.
5. เพื่อเป็นพื้นที่รวบรวมผลงานและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.
6. เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างครูกศน.ทั่วประเทศ เพราะครูกศน.
7. เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูกศน.เพราะในพื้นที่การเรียนรู้ จะมีหลักสูตรการพัฒนาครูกศน.ออนไลน์ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งหลักสูตรที่ทางสำนักงานกศน.ผลิตขึ้นเอง หรือที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นในการผลิต เช่น TEPE หรือ MOOC โดยนำมารวบรวมไว้ในพื้นที่การเรียนรู้นี้ในรูปแบบของ Link เป็นต้น

ด้านพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตจะเป็นพื้นที่ที่พัฒนาต่อยอดขึ้นมา จะไม่มีการสร้างใหม่เนื่องด้วยความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและครูกศน.เห็นตรงกันว่า การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ขึ้นมาใหม่จะใช้งบประมาณมากและอาจไม่สามารถทำได้จริง ดังนั้นในงานวิจัยจึงเสนอเป็นการพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ตามงานวิจัย เช่น กศน.ตำบล ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้พื้นที่การเรียนรู้ในงานวิจัยหมายรวมการใช้ Intranet, Website, Web Board, Chat และ Social Media เช่น Facebook, Line และคลังสารสนเทศดิจิทัลที่สำนักงานกศน.มีอยู่เดิมด้วย เช่น DMIS ด้วย เพราะเป็นการสนับสนุนให้มีช่องทางในการสื่อสารระหว่างครูกศน.และมีพื้นที่ในการเก็บสารสนเทศดิจิทัลที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเองด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จะใช้รูปแบบใดบ้างให้พิจารณาตามความเหมาะสมเป็นกรณีไปตามนโยบาย งบประมาณและบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

ด้านความดึงดูด เป็นดังนี้

1. บุคลากรที่มีความพร้อม หมายถึง บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยี มีความรอบรู้ และเข้าใจครูกศน. โดยมีใจพร้อมบริการ ยินดีช่วยเหลือครูกศน. อย่างเต็มที่เมื่อครูกศน.พบปัญหาอันเกิดจากการเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้

2. ความเป็นประโยชน์ หมายถึง หากพื้นที่การเรียนรู้มีเนื้อหาสาระที่ตรงกับความต้องการของครูกศน. มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับครูกศน. มีสารสนเทศที่ครูกศน.ค้นหา เช่น แผนการสอน สื่อการสอน ใบงาน ความรู้ภูมิปัญญา ฯลฯ ก็ย่อมดึงดูดให้ครูกศน.เข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้บ่อยครั้ง

3. การประชาสัมพันธ์ที่น่าสนใจและทั่วถึง หมายถึง การประชาสัมพันธ์ว่ามีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ขึ้น และการประชาสัมพันธ์ว่ามีกิจกรรม มีเนื้อหา มีวิทยากรที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์กับครูกศน.มาในพื้นที่การเรียนรู้ เพื่อดึงดูดให้ครูกศน. เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

4. มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและมีความสนุกสนาน หมายถึง พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.ในแต่ละพื้นที่ควรใส่เอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนเข้าไป เพื่อให้ความรู้สึกเหมือนอยู่บ้านอยู่ในถิ่น อยู่ในชุมชนของตนเอง และควรบรรยากาศสบายๆ สนุกสนาน กันเอง เพื่อให้ไม่เกิดความเครียดในการค้นคว้าหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้จะช่วยดึงดูดครูกศน.ให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

5. มีผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญจริงมาให้ความรู้ หมายถึง กิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้หากมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ สิ่งที่ครูกศน.ต้องการคือ บุคคลนั้นต้องมีความเชี่ยวชาญจริงถึงได้มาบอกต่อหรือมาสอนพวกเขา ดังนั้นการมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีวิทยากรที่มีความรู้และมีความสามารถจริงมาบรรยายหรือทำกิจกรรม จะช่วยดึงดูดครูกศน.ให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

6. ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย หมายถึง ไม่ต้องชำระค่าเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ แต่ทั้งนี้บริการอื่นๆ ที่อยู่ในพื้นที่การเรียนรู้อาจต้องพิจารณาตามความเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง เช่น ค่าถ่ายเอกสาร ค่าพิมพ์เอกสาร เป็นต้น

ด้านความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ เป็นดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ที่ดูแลความปลอดภัย หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ดูแลให้เกิดความเรียบร้อยในพื้นที่การเรียนรู้ เช่น กศน.ตำบลมีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ตรวจตราความเรียบร้อย หากเป็น Web Board ก็มีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูว่าไม่มีกรณีพิพาทหรือทะเลาะกัน หรือพาดพิงในทางที่เสียหาย หรือใช้คำหยาบคายในพื้นที่การเรียนรู้ เช่นนี้ก็จะทำให้ครูกศน.ที่เข้า

ใช้งานพื้นที่การเรียนรู้สึกปลอดภัยและสบายใจเพราะสามารถแสดงความคิดเห็นใน Web Board ได้อย่างอิสระ เป็นต้น

2. การสนับสนุน หมายถึง การได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาว่าสามารถเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้ และถือเป็นเรื่องที่ดีที่ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้บ่อยครั้ง เมื่อผู้บังคับบัญชาคิดเช่นนี้ก็จะส่งผลให้ครูกศน.รู้สึกสบายใจที่จะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้และอาจจะใช้เวลานานขึ้นในการค้นคว้าโดยไม่รู้สึกว่าเป็นการเสียเวลางานในสายตาผู้บังคับบัญชา เป็นต้น

3. ความเป็นกันเอง หมายถึง การจัดพื้นที่การเรียนรู้ให้มีบรรยากาศสบายๆ ไม่เป็นทางการ และมีกฎระเบียบข้อบังคับที่น้อย มีความยืดหยุ่นสูง เช่นนี้จะช่วยให้ผู้เข้าใช้งานรู้สึกถึงความเป็นกันเองได้มากขึ้น และรู้สึกสบายใจขึ้นเมื่อเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

4. ความปลอดภัย หมายถึง ความปลอดภัยในจุดที่ตั้งของพื้นที่การเรียนรู้ เช่น ไม่มีอาชญากรรม และมีความปลอดภัยในระดับพื้นฐานเช่น การแลกบัตรก่อนเข้าใช้งาน หรือกล้องวงจรปิด ทั้งนี้ควรพิจารณาตามความเหมาะสมของงบประมาณในการพัฒนาที่ได้รับอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเป็นเว็บไซต์ก็มี Server ที่เข้มแข็งไม่ถูกเจาะระบบได้ง่าย เป็นต้น

ด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย เป็นดังนี้

1. เวลา หมายถึง เวลาในการเข้าใช้งานพื้นที่ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณาเวลาเข้างานและเลิกงานของครูกศน.เป็นสำคัญ ในงานวิจัยเสนอไว้ว่า 8.00 น. - 22.00 น.ทั้งนี้หากเป็นพื้นที่การเรียนรู้เป็นเว็บไซต์ก็จะไม่ต้องพิจารณาเรื่องเวลาเปิดปิด เพราะสามารถเปิดให้ครูกศน.เข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

2. ระบบ Self Service หมายถึง การที่ครูกศน.สามารถเข้าถึงบริการทุกอย่างในพื้นที่การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยขั้นตอนนั้นง่าย สั้นกระชับ ทำให้สามารถทำเองได้ทุกขั้นตอน เช่น การจองห้อง เป็นต้น ดังนั้นการออกแบบการเข้าถึงบริการต่างๆ ในพื้นที่การเรียนรู้ให้ง่ายจะทำให้ครูกศน.รู้สึกสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งนี้หากพื้นที่การเรียนรู้เป็นเว็บไซต์ก็ควรออกแบบให้ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน เป็นสำคัญ

3. ความอิสระ หมายถึง ผู้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้สามารถรับประทานอาหาร ส่งเสียงในระดับที่เหมาะสม หรือเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์เพื่อให้เหมาะกับกิจกรรมที่กำลังทำในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ ได้ ความอิสระตามข้างต้นจะทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้มีความยืดหยุ่นสูง

4. ช่องทางการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง ควรพัฒนาการเข้าถึงบริการต่างๆ ของพื้นที่การเรียนรู้ได้ด้วยโทรศัพท์มือถือ เพราะปัจจุบันครูกศน.ทุกคนมี

โทรศัพท์มือถือทั้งสิ้นและสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ทั้งหมด ดังนั้นการเข้าถึงบริการต่างๆของพื้นที่การเรียนรู้ เช่น จองห้องจัดกิจกรรม ดูข่าวประชาสัมพันธ์พื้นที่การเรียนรู้ ค้นหาสารสนเทศในคลังดิจิทัล ควรสามารถทำได้ผ่านโทรศัพท์มือถือ หรือในรูปแบบ Website จะช่วยทำให้ครูกศน.รู้ว่าสะดวกสบายในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

5. ความช่วยเหลือที่ว่องไว้ทันท่วงที หมายถึง เมื่อครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แล้วเกิดปัญหา ควรมีเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยเหลืออย่างว่องไวและทันท่วงที เช่นนี้ครูกศน.จะรู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้มีความสะดวกสบายในการเข้าใช้งาน เพราะมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือเป็นอย่างดี

ด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย เป็นดังนี้

1. รองรับด้านการศึกษาค้นคว้า หมายถึง การศึกษาค้นคว้าผ่านคลังสารสนเทศที่จัดไว้ให้ เช่น e-Books หรือ คลังความรู้และประสบการณ์ของครูกศน. เป็นต้น ศึกษาค้นคว้าด้วยการเข้าถึงสารสนเทศตามความสนใจด้วยอินเทอร์เน็ต การศึกษาค้นคว้าผ่านหลักสูตรการอบรมออนไลน์ที่ทางสำนักงานกศน.จัดเตรียมไว้ให้หรือที่สำนักงานกศน.แนะนำไว้ รวมถึงการเตรียมการสอนของครูกศน.เป็นต้น

2. รองรับด้านการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล หมายถึง การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบต่างๆ และขนาดที่แตกต่างกันได้ กลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ เช่น การอบรม การบรรยาย การประชุมกลุ่มย่อย สภากาแฟ ฯลฯ

3. รองรับด้านการจัดแสดงผลงานครูกศน. หมายถึง การจัดนิทรรศการ หรือการแสดงผลงานในลักษณะอื่นๆ เช่นเวทีหรือลานจัดกิจกรรมอเนกประสงค์ เป็นต้น

4. รองรับด้านการสานสัมพันธ์ครูกศน. หมายถึง พื้นที่การเรียนรู้มีช่องทางในการให้ครูกศน.ได้ติดต่อสื่อสารกัน ซึ่งรูปแบบใดแล้วแต่ความเหมาะสมของบริบทพื้นที่และงบประมาณเป็นสำคัญ เช่น Line, Web Board และ Facebook เป็นต้น

5. รองรับด้านการจัดเก็บสารสนเทศ หมายถึง พื้นที่การเรียนรู้ควรสามารถรองรับการจัดเก็บสารสนเทศประเภท ผลงานและนวัตกรรมครูกศน.ได้ (คลังความรู้และคลังประสบการณ์ครูกศน.) หรือรวบรวมข่าวสาร ข้อมูลที่น่าสนใจ หรือรวบรวมสารสนเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาครูกศน.ทั้งแบบดิจิทัลและไม่ดิจิทัลก็ได้ เพื่อการศึกษาค้นคว้าของครูกศน.ในอนาคตได้ ทั้งจะเป็นรูปแบบใดให้พิจารณาถึงความเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้นๆ และงบประมาณในการพัฒนาเป็นสำคัญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นดังนี้

1. อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วที่เหมาะสม โดยควรพิจารณาคำนึงถึงคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะและคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กสำหรับการยืมใช้ในพื้นที่การเรียนรู้ด้วย
2. อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อเตรียมการสอน เช่น เครื่องพิมพ์เอกสาร และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จำเป็นต่อการเตรียมสื่อการสอน
3. อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการนำเสนอ เช่น จอ LCD
4. ระบบเชื่อมต่อไร้สาย เช่น Bluetooth
5. ระบบคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน. เช่น คลังสารสนเทศดิจิทัล

ทั้งนี้การสนับสนุนเทคโนโลยสารสนเทศที่มีความสำคัญที่สุดและขาดไม่ได้คือ อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐาน เพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ เพราะคือหัวใจของการเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งนี้หากจะมีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านอื่นๆ ให้พิจารณางบประมาณที่ได้รับเพื่อการพัฒนาพื้นที่นั้นๆ เป็นสำคัญ และพึงระวังว่า คลังสารสนเทศดิจิทัลที่อาจจะรวบรวม e-Books นั้น ให้ระวังเรื่องของลิขสิทธิ์ แนะนำให้พื้นที่การเรียนรู้ทำงานร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่มี e-Books จำนวนมากอยู่แล้วเช่น TK park แล้วทำการขอ Link เพื่อเข้าถึง e-Books ของทาง TK park แทน และระบบการผลิตสื่อการสอนออนไลน์ที่น่าจะเป็นเทคโนโลยีที่ยังไม่เกิดขึ้นภายใน 5 ปีข้างหน้านี้ ให้ทดแทนความต้องการด้านสื่อการสอนออนไลน์ของครูกศน.นี้เป็น การรวบรวมแผนการสอน สื่อการสอน ใบงาน ในคลังความรู้และคลังประสบการณ์ของครูกศน.แทน

ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน เป็นดังนี้

พื้นที่การเรียนรู้สามารถเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งเป็นอย่างน้อยเพื่อทำให้ครูกศน. รู้สึกว่าเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน 1. ให้เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการบริหาร หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครูกศน.เข้ามาเป็นคณะกรรมการในการบริหารพื้นที่การเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน 2. มีระบบลงคะแนนเสียง หมายถึง การให้ครูกศน.มีสิทธิ์ในการลงคะแนนเสียงเพื่อการบริหารจัดการต่างๆในพื้นที่ 3. ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครูกศน.เข้ามาจัดกิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ 4. มีระบบอาสาสมัครและ 5. มีระบบแบ่งพื้นที่หมุนเวียนกันบริหารโดยระบบการหมุนเวียนกันบริหารให้พึงระวังเรื่องของความต่อเนื่องในการบริหารจัดการด้วย

*ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้*เป็นดังนี้

1. กิจกรรมการค้นคว้า คือ กิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อการศึกษาค้นคว้า มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภทศึกษาค้นคว้ารายบุคคลและกลุ่ม (วิชาการ)

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของกิจกรรม: อ่านหนังสือ อ่านงานวิจัย อ่านบทความ เข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศในอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

กิจกรรมประเภทเตรียมการสอน

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่เตรียมการสอน และได้ใช้อุปกรณ์ต่างๆ ที่มีคุณภาพในการเตรียมจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

ลักษณะของกิจกรรม: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม

กิจกรรมประเภท ค้นคว้าและเรียนรู้จากคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อรวบรวมข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ผลงานของครูไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงได้และนำเอาไปใช้งานได้อย่างอิสระ

ลักษณะของกิจกรรม: การเข้าสู่ระบบเก็บข้อมูล เพื่อค้นคว้าศึกษางานของครูกศน.ท่านอื่นๆ อย่างอิสระ ทุกที่ ทุกเวลา โดยครูกศน.ทุกท่านสามารถนำเอาข้อมูล ความรู้ ภาพ ประสบการณ์ ชิ้นงานเข้าสู่ระบบเก็บข้อมูลกลางได้ด้วยตนเองทุกที่ทุกเวลาเช่นกัน

2. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ กิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภทประชุมเพื่อนครู

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้รับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวทางวิชาชีพและวิชาการของครูกศน.ด้วยกัน ในลักษณะทางการ หรือกึ่งทางการแล้วแต่เหมาะสม เป็นการสนับสนุนการสานสัมพันธ์ระหว่างครูกศน.อีกทางหนึ่ง

ลักษณะของกิจกรรม: สนทนากลุ่มย่อย

กิจกรรมประเภทพบปะเพื่อนครู

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้รู้จักและกระชับความสัมพันธ์กันกับเพื่อนครูกศน.ด้วยกันมากขึ้น ในลักษณะไม่ทางการ

ลักษณะของกิจกรรม: ไม่จำกัดรูปแบบ

กิจกรรมประเภทแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

1. เพื่อให้ครูกศน.ได้เรียนรู้จากครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูที่มากประสบการณ์ หรือเพื่อนครูกศน.ที่มีผลงานดีเด่นหรือน่าสนใจ
2. เพื่อให้ครูกศน.ที่มีผลงานดี ได้รับการชื่นชม ยอมรับ มีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้นยิ่งๆ ขึ้นไป

ลักษณะของกิจกรรม: ประชุมกลุ่มย่อย หรือเสวนา

กิจกรรมประเภท เชื่อมสัมพันธ์ครูกศน.ในประเทศไทย (อิสระตามอัธยาศัย)

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ทั่วประเทศได้มีพื้นที่พูดคุย แลกเปลี่ยน ปรึกษาปัญหา หารือ ให้คำแนะนำช่วยเหลือกันตามอัธยาศัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ลักษณะของกิจกรรม: Chat ภายในองค์กร, Line, Web Board กระทู้ถามตอบปัญหา แสดงความคิดเห็น

กิจกรรมประเภทอบรมเพื่อพัฒนาครูกศน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้พัฒนาตนเองตามสมรรถนะที่สำนักงานกศน.กำหนดไว้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของกิจกรรม: การอบรมแบบต่างๆ เช่น การบรรยาย ประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมสมอง ฯลฯ

3. กิจกรรมจัดแสดงนิทรรศการ คือ กิจกรรมที่มีการจัดแสดงนวัตกรรมของครูกศน. มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภทแสดงผลงานครู นิทรรศการ

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่ได้นำเสนอผลงานคุณภาพของตนเอง และเป็นการกระตุ้นให้ครูกศน.ตื่นตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ลักษณะของกิจกรรม: นิทรรศการ

4. กิจกรรมการพัฒนาตนเอง คือ กิจกรรมที่ให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านสารสนเทศที่จัดเตรียมไว้ให้เพื่อการพัฒนาตนเองด้วยเฉพาะเช่น e-Books, หรือหลักสูตรการอบรมออนไลน์ ซึ่งควรใช้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนากิจกรรมนี้ให้เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้ มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยหลักสูตรอบรมออนไลน์

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงบทเรียนออนไลน์ หรือหลักสูตรออนไลน์ เพื่อเรียนรู้ด้วยตนเอง ในวันและเวลาที่ตนเองสะดวกโดยบทเรียนและหลักสูตรดังกล่าวนั้นผ่านการรับรองแล้วจากสำนักงานกศน. และเป็นหลักสูตรอบรมภาคบังคับ

ลักษณะของกิจกรรม: เรียนรู้ด้วยตนเองในวันและเวลาที่ครูกศน.สะดวก เป็นการเรียนผ่านคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยสารสนเทศออนไลน์สำหรับครูกศน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูได้เข้าถึงสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.ได้ออนไลน์ ไม่จำกัดสถานที่และเวลาในการศึกษา เพื่อให้ครูกศน.ให้เท่าทันต่อเหตุการณ์และมีความรู้ที่จะปฏิบัติงานสอนได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของกิจกรรม: การค้นคว้าสารสนเทศออนไลน์ เช่น e-Books บทความวิจัยออนไลน์ ฯลฯ เป็นรายบุคคล ตามความสนใจ วันและเวลาที่ครูกศน.สะดวก

ด้านความเป็นไปได้ของพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

1. การเพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองการมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เป็นไปได้ว่าจะช่วยเพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และยิ่งมีพื้นที่การเรียนรู้ลักษณะนี้กระจายตัวอยู่มาก ยิ่งเพิ่มโอกาสให้ครูเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ให้พึงระวังกลุ่มครูกศน.ที่อาจจะมีปัญหาเรื่องการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ควรจัดอบรมเพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจครูกลุ่มนี้เพื่อที่เขาจะได้ความรู้และทักษะที่จะช่วยให้เขามั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มากขึ้นและมั่นใจที่จะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

2. การพัฒนาพื้นที่เพื่อเก็บสารสนเทศของครูกศน. นอกจากการที่ครูกศน.ต้องใช้ความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนการพัฒนาพื้นที่เดิมของสำนักงานกศน.ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของทั้งครูกศน.และชาวบ้านในชุมชนแล้ว แนวคิดเรื่องพื้นที่การเรียนรู้ยังส่งเสริมให้รวบรวมความรู้ให้เป็นระบบแล้วทำเป็นดิจิทัล เป็นคลังสารสนเทศดิจิทัล เพื่อให้สะดวกต่อการค้นคว้าเรียนรู้ ทั้งนี้การพัฒนาพื้นที่เพื่อเก็บสารสนเทศออนไลน์ของครูกศน.นั้นใช้งบประมาณค่อนข้างมากทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคลังสารสนเทศดิจิทัลเพื่อครูกศน. จึงทำให้ความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่การเรียนรู้นั้นมีมากกว่า ความเป็นไปได้ของการสร้างคลังสารสนเทศครูกศน.เพื่อการค้นคว้า

3. การปลูกฝังค่านิยมของครูกศน.และผู้บริหารให้รักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้น เพราะพื้นที่การเรียนรู้ที่อาจจะเกิดขึ้นจำนวนมากในเวลาเดียวกัน จะไม่มีประโยชน์ถ้าหากไม่มีครูกศน.เข้าไปค้นคว้าหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนั้นในระหว่างการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ก็มีความเป็นไปได้ว่าควรส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นกับครูกศน.และผู้บริหารกศน.ทุกระดับควบคู่กันไป

4. การจัดอบรมรองรับ นอกจากการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้และการปลูกฝังค่านิยมในการรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องแล้ว มีความเป็นไปได้ที่จะต้องจัดอบรมเพื่อรองรับกลุ่มครูกศน.ที่ไม่ถนัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนครูกศน.กลุ่มนี้ให้เท่าทันเทคโนโลยีและสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ คืออบรมพัฒนาให้มีความรู้และทักษะที่พร้อมจะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ ผู้วิจัยจะสังเคราะห์จาก 1. ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิกศน.เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ 2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้สามารถสรุปการสังเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดทีมพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ที่มาจากเครือข่ายชุมชน เนื่องจากครูกศน.ต้องทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนของตนเองเสมอ

2. พิจารณาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน ทรัพยากรเดิมที่พร้อมนำไปพัฒนาต่อยอด และรูปแบบการใช้งานพื้นที่ของกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะมาใช้บริการ ทีมพัฒนาพื้นที่ควรศึกษาถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของพื้นที่นั้นๆ ก่อนดำเนินการพัฒนาและปรับปรุง เมื่อแก้ไขได้เสร็จสิ้น ให้ประชุมพิจารณารูปแบบการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ว่า กลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะเข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้มีใครบ้าง และคาดว่าจะมีรูปแบบการใช้งานพื้นที่จะเป็นอย่างไร

3. จัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่เดิมให้ลงตัวและประชุมพิจารณาสิ่งที่ขาดหายและควรเพิ่มเติมในพื้นที่การเรียนรู้ให้ทีมพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้พิจารณาทรัพยากรเดิมที่มีในพื้นที่นั้นๆ ให้เหมาะสมลงตัว เช่น หนังสือ เฟอร์นิเจอร์ต่างๆ เป็นต้น จากนั้นเมื่อจัดสรรทรัพยากรเดิมเสร็จสิ้นให้พิจารณาว่าพื้นที่ที่เป็นอยู่ปัจจุบันมีสิ่งใดขาดหายที่ควรนำมาเพิ่มเติมในพื้นที่การเรียนรู้

4. ปรับปรุงพื้นที่ตามที่ได้วางแผนร่วมกัน

ครูกศน.ทำหน้าที่ประสานงานความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนดูแลประสานงานให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นตามกำหนดเวลาที่วางไว้ ทั้งนี้หากมีการจัดซื้อจัดจ้างครูกศน.ต้องพิจารณาดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบราชการ ควรปรึกษาผู้บริหารระดับอำเภอหรือจังหวัด ตามความเหมาะสมอย่างต่อเนื่องใกล้ชิด และรายงานความคืบหน้าของโครงการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นระยะ

5. วางแผนกิจกรรมที่จะดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ระยะยาวต่อเนื่องทั้งปี แม้พื้นที่การเรียนรู้จะมีวัตถุประสงค์คือเพื่อเปิดให้บุคคลเข้ามาค้นคว้าข้อมูลความรู้ตามความสนใจผ่านอินเทอร์เน็ต และเปิดให้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลอย่างอิสระก็ตาม แต่ควรมีกิจกรรมที่น่าสนใจดึงดูดให้พื้นที่การเรียนรู้มีสีสันมากขึ้นทุกๆ 4-6 ซึ่งจะทำให้พื้นที่มีชีวิตชีวา กระตุ้นความสนใจของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และทำให้พื้นที่การเรียนรู้เป็นจุดสนใจของชุมชน อาจส่งเสริมให้มีตลาดนัดหรือกิจกรรมที่ดึงความสนใจประชาชนหรือกิจกรรมที่เป็นช่องทางในการทำรายได้ให้กับชาวบ้านประกอบกัน

6. ประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้

เชิญทุกคนที่เกี่ยวข้องมางานเปิดพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน ควรมี ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เครือข่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารทั้งของทางกศน.ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และผู้บริหารของทางห้องสมุดมาร่วมงานประชาสัมพันธ์ในกรณีที่เป็นห้องสมุด นอกจากประชาสัมพันธ์เปิดตัวแล้ว ควรมีการประชาสัมพันธ์ต่อเนื่องตลอดทั้งปีเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้อีกด้วย เพื่อดึงความสนใจกลุ่มเป้าหมายของพื้นที่การเรียนรู้

7. ติดตามและประเมินผลการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เมื่อเปิดให้บริการพื้นที่การเรียนรู้ไปแล้ว ทีมพัฒนาพื้นที่ควรหมั่นสังเกตการเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องว่า สอดคล้องกับความต้องการครูกศน. ชาวบ้าน หรือกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ที่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้หรือไม่ ทีมพัฒนาพื้นที่ควรปรับพื้นที่ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้งานสามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง และต้องมีการสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดอย่าสม่ำเสมอทุกๆ 4-6

3. กลไกในการสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง ผู้วิจัยจะสังเคราะห์จาก 1. ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิกศน.เกี่ยวกับกลไกการสนับสนุนเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง 2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านหลักการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ซึ่งสามารถสรุปการสังเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

กลไกสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นจริงในอนาคตมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คำนึงถึงการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จะต้องมีหลักในการออกแบบคือ ความดึงดูด ความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย ความปลอดภัยและสบายใจ ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย

2. นโยบายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน

การมีนโยบายที่เกี่ยวข้องโดยตรงรองรับ ล้วนส่งผลสำคัญต่อความราบรื่นในการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ เพราะถือเป็นการสั่งการลงมาจากระดับบริหารให้ระดับปฏิบัติการ ปฏิบัติตาม อีกทั้งโครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เหล่านี้ จะได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร รวมไปถึงงบประมาณเกี่ยวข้องตามมาอีกด้วย

3. งบประมาณในการดำเนินการ

ครูกศน.สามารถจัดหางบประมาณในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จากผู้บริหารอำเภอ หรือจังหวัดได้ ด้วยการเขียนโครงการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อประชาชน ทั้งนี้ ครูกศน.สามารถประสานความร่วมมือกับเครือข่ายในชุมชนเพื่อของเงินทุนสนับสนุนในการพัฒนาได้เช่นกัน

4. บทบาทของผู้บริหารกศน.

ผู้บริหารระดับอำเภอและจังหวัดเป็นผู้ส่งโครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เข้าที่ประชุมเพื่อของบประมาณ และผู้บริหารยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

5. ความร่วมมือกับเครือข่าย

การทำงานแบบมีภาคีเครือข่ายจะส่งผลให้การดำเนินงานต่างๆ รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ยังมีภาคีเครือข่ายอื่นๆ ที่น่าสนใจอีกเช่น ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา สถาบันการศึกษาทางไกล สถาบันการศึกษาต่อเนื่องสิรินธร พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ หรือ อพวช. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ หรือ สวทช. โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย หรือ MOOC อุทยานการเรียนรู้ หรือ TK park หรือแม้แต่หน่วยงานเอกชนก็สามารถจับมือร่วมกันทำงานเป็นภาคีเครือข่ายได้เช่นกัน

6. ประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง

หากโครงการใดที่เมื่อกระทำแล้วเกิดประโยชน์เป็นวงกว้างกับคนหลายกลุ่ม ก็ย่อมมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากกว่า

7. พัฒนาต่อยอดจากพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มี

การพัฒนาต่อยอดจากทรัพยากรที่มีช่วยให้เงินงบประมาณที่ทางสำนักงานกศน.ได้ลงทุนไปแล้วนั้นไม่สูญเปล่าเพราะได้กลับมาพัฒนาและบูรณะให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ อาทิเช่น การพัฒนากศน.ตำบลให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน และควรพิจารณาพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.ดำเนินการกันเองด้วยเช่นกันอาทิ กลุ่มแช็ต หรือ Line ที่รวมตัวกันเพื่อให้ครูกศน.ได้เท่าทันข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับครูกศน. รวมไปถึง Facebook, Website, Web Board, WordPress พื้นที่ลักษณะนี้ทางสำนักงาน กศน.จังหวัดและอำเภอไม่ควรละเลย ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง ครบถ้วน ควรประชาสัมพันธ์ให้ครูกศน.ท่านอื่นรู้จักและเข้าใช้งาน

8. การคัดเลือกทีมงานที่มีคุณภาพ

ทีมงานเหล่านั้นจะต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เหมาะสม อาทิเช่น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของบุคคล เข้าใจเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน มีทักษะในการเทคโนโลยีสารสนเทศ แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างน้อยในเบื้องต้น และมีเจตคติที่ดี

เกี่ยวกับเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีความตั้งใจอย่างแรงกล้าในอุดมการณ์ที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของชุมชนให้มีคุณภาพที่สูงขึ้น

9. การเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ควรมีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้ 1. ปลูกฝังค่านิยมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นในบุคลากรทุกระดับของสำนักงานกศน. 2. อบรมความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะครูกศน.ที่ไม่ถนัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 3. การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูกศน.เพื่อให้เท่าทันในการวิเคราะห์แยกแยะสารสนเทศที่มีคุณภาพ น่าเชื่อถือออกจากข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จหรือมาจากแหล่งที่มาที่มีความน่าเชื่อถือต่ำ

10. ถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จ

การถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จและขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น จะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันให้โครงการดำเนินไปได้ไกลและกระจายหลายพื้นที่ได้รวดเร็วขึ้น

11. มีเอกลักษณ์และมีความทันสมัยที่เหมาะสม

พื้นที่การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ราคาสูง เสมอไป แต่ต้องการพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าไปค้นคว้าข้อมูลในอินเทอร์เน็ตตามความสนใจเป็นสำคัญ และไม่ต้องการพื้นที่กว้างขวาง แต่ต้องการพื้นที่ที่สามารถนัดพบเพื่อทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นได้ ซึ่งเป็นตามศักยภาพของพื้นที่เดิมที่มีอยู่เป็นสำคัญ ไม่ต้องการการตกแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ทันสมัยสวยงามราคาสูง แต่ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้แต่ละพื้นที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนอยู่ จึงควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสำคัญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3. ความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นจริง สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. นโยบายที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.มีโอกาสเกิดขึ้นจริงได้อย่างมากเพราะสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานสำนักงานกศน. ประจำปีงบประมาณ 2563

2. ควรส่งเสริมความเข้าใจให้เกิดขึ้นในผู้บริหารของกศน. เพราะหากผู้บริหารขาดซึ่งความเข้าใจในส่วนนี้ เมื่อพื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว ก็ยากที่จะได้รับการสนับสนุนให้เข้าใช้งานจากผู้บริหาร

3. ควรกระตุ้นให้ครูกศน.มีจิตสำนึกของการรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ควรจัดอบรมเพื่อให้ความเข้าใจ ควรเป็นวาระการประชุมของแต่ละอำเภอ ควรให้โอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในลักษณะของรางวัลสำหรับครูกศน.ที่ปฏิบัติงานดี ควรพยายามให้วัฒนธรรมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่การทำงานของครูกศน.ให้ได้

4. ในช่วงที่กำลังพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ผู้บริหารควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูกศน.ได้ออกไปดูงานพื้นที่การเรียนรู้ของหน่วยงานอื่นๆ ทั้งของเอกชนและภาครัฐ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการกลับมาพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของตนเองให้เกิดขึ้น

5. ควรส่งเสริมให้มีโครงการนำร่อง หรือโครงการต้นแบบ แล้วขยายผลออกไปเป็นวงกว้าง เพราะการเลียนแบบโครงการที่สำเร็จนั้นง่ายกว่าเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ดังนั้นเพื่อช่วยครูกศน.ในระดับหนึ่ง เมื่อมีพื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นในครูกศน.แล้ว ให้ประเมินผลและขยายผล ถอดบทเรียนให้ครูกศน.ท่านอื่นๆ เรียนรู้จากบทเรียนเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งยวด

ความคิดเห็นที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มย่อย หรือ Focus Group กับ ครูกศน.เกี่ยวกับอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. สามารถสรุปได้ดังนี้

1. อุปสรรคที่ไม่ได้มีอยู่จริง หากครูกศน.คิดจะลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงพื้นที่ของตนเองให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและศักยภาพมากขึ้น นโยบายและงบประมาณใดไม่ใช่อุปสรรค ขอแค่ครูกศน.มีความตั้งใจก็ย่อมทำได้อย่างแน่นอน

2. ความต่อเนื่อง ความรับผิดชอบของครูกศน.ที่จะต้องพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่หยุดแม้การสร้างพื้นที่การเรียนรู้จะเสร็จสิ้นแล้วก็ตาม

3. ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นคือในบางตำบล หรืออำเภอ ยังไม่มีอาคารสถานที่ที่เป็นของกศน.อย่างแท้จริง ยังยืมพื้นที่ใช้งานอยู่ เป็นอุปสรรคท้าทายครูเหล่านั้นในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้เพื่อตนเองและชุมชนได้ ครูกศน.เสนอว่า ควรมีการจัดประชุมระดมสมอง เพื่อหาหนทางก้าวข้ามผ่านปัญหาลักษณะนี้ร่วมกัน

4. ควรสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะอื่นๆ ด้วย นอกจากการพัฒนาพื้นที่เดิมของกศน.ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพแล้ว ครูกศน.หลายๆ ท่านก็ใช้สื่อสังคมออนไลน์ อาทิเช่น Facebook, Blog, Website เพื่อรวมรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับครูกศน. ด้วยตนเอง ควรจะสนับสนุนให้พื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะนี้เกิดขึ้นเช่นกัน และควรให้รางวัลหรือการยกย่องที่ครูกศน.เหล่านี้เพราะกระทำตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม และควรส่งเสริมให้มีพื้นที่ลักษณะนี้เกิดขึ้นอีก

5. ควรส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ของหน่วยงานอื่นด้วย อาจทำในลักษณะของการดูงาน หรือการเข้าไปสำรวจพื้นที่การเรียนรู้อื่นๆ ด้วยตนเอง อันเนื่องมาจากว่า การ

ได้มีโอกาสเห็นแบบอย่างการจัดพื้นที่ ที่หลากหลายก็จะเป็นแรงบันดาลใจให้ครูกศน.กลับมาพัฒนาพื้นที่ของตนเองด้วยเช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยของอภิปรายผลการวิจัย อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. เพื่อฉายอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกะบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลการอภิปรายมีดังนี้

1. ศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.1 เรื่องประเภทของแหล่งการเรียนรู้ที่ครูกศน.มักเข้าใช้งานในปัจจุบัน จากผลการวิจัยแสดงให้แห็นว่า ครูกศน. ในปัจจุบันเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ประเภทแหล่งการเรียนรู้มากกว่าพื้นที่การเรียนรู้ประเภทอื่นๆ แหล่งการเรียนรู้ที่ครูกศน.เข้าถึงคือ ศูนย์การเรียน ห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์ โดยมีครูกศน.ใช้ศูนย์การเรียนเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากถึงร้อยละ 80 ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าครูกศน.ทำงานใกล้ชิดกับชุมชนและในชุมชนมีศูนย์การเรียนและห้องสมุดเป็นจำนวนมาก ทำให้ครูกศน.เข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมากกว่าพื้นที่การเรียนรู้แบบอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแหล่งการเรียนรู้ของ ทวีป อภิสิทธิ์ ปี 2554 กล่าวว่า การมีแหล่งการเรียนรู้ที่มีจำนวนเพียงพอและใกล้กับประชาชนจะช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใช้บริการแหล่งการเรียนรู้มากขึ้น ดังนั้นถ้าต้องการส่งเสริมให้ประชาชนขวยขวายและเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอก็ต้องพัฒนาให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน (ทวีป อภิสิทธิ์, 2554)

1.2 เรื่องการใช้ Google เป็นพื้นที่การเรียนรู้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าครูกศน. นอกจากจะเข้าใช้งานแหล่งการเรียนรู้ ประเภท ศูนย์การเรียน ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์แล้ว ยังพบว่าครูกศน.ใช้ Google, Yahoo, Bing เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้ที่ตนเองต้องการอีกด้วย ซึ่งมาจำนวนมากถึงร้อยละ 50 ซึ่งใกล้เคียงกับกับอัตราการเข้าใช้งานพิพิธภัณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันครูกศน.ได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าถึงความรู้ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตมากขึ้นมาก

สอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ ของ Beichner ปี 2014 ที่กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้ด้วยการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ประเภท ห้องเรียน ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ จะลดบทบาทลงไป เพราะบุคคลจะหันมาเข้าถึงข้อมูลความรู้ข่าวสารผ่านการเข้าถึงสารสนเทศที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตมากกว่าการเข้าไปใช้บริการห้องสมุดหรือพิพิธภัณฑ์ โดยเฉพาะ Google ที่จะช่วยให้บุคคลเข้าถึงข้อมูลจำนวนมากมหาศาลตามต้องการ (Beichner, 2014)

1.3 เรื่องความดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ ผลงานวิจัยชี้ว่า ความดึงดูดให้ครูเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ในปัจจุบันคือ การมีวิทยากรที่มีความรู้จริงเชี่ยวชาญจริงมาบรรยาย ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดอบรมเพื่อพัฒนาครูกศน.ที่ระบุในเอกสารชื่อ แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของสำนักงานกศน.ที่กล่าวว่า ครูกศน.ต้องการการอบรมวิชาต่างๆ กับครูหรือผู้เชี่ยวชาญที่รู้จริงในรายวิชาเพราะครูกศน.ต้องการได้ความรู้ที่ถูกต้องและนำเอามาจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้อย่างมีคุณภาพ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562c)

1.4 เรื่องพื้นที่การเรียนรู้ที่ไม่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันครูกศน.ได้เข้าใช้งานแหล่งการเรียนรู้หรือพื้นที่การเรียนรู้ที่ไม่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเท่าที่ควร มักจะขาด Computer, Projector, Printer หรือมีจุดเสียบปลั๊กไม่เพียงพอ หรือมีความเร็วของอินเทอร์เน็ตที่ไม่เหมาะสม ซึ่งทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้นั้นๆ ไม่สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ ของ Gee ปี 2006 ว่า พื้นที่การเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ที่ดีจะต้องมีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อรองรับการเข้าถึงความรู้และสารสนเทศที่อยู่ในอินเทอร์เน็ต ในอนาคตหากพื้นที่การเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ใดไม่ปรับตัวให้มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้มากขึ้นก็จะถูกลดบทบาทความสำคัญลงไป (Gee, 2006)

1.5 เรื่องกิจกรรมการพัฒนาครูที่ไม่ตรงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการ ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่าครูกศน.รู้สึกว่ากิจกรรมต่างๆ ที่จัดในพื้นที่การเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นไม่ตรงกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของครูกศน. ซึ่งสอดคล้องกับ เอกสารรายงานผลการดำเนินงาน สำนักงานกศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ที่กล่าวว่า ปัจจุบัน พบปัญหาในการพัฒนาครูกศน.ว่ายังไม่สามารถพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาครูกศน.ที่ตรงกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของครูกศน.รายบุคคลได้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2561b)

2. อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.1 เรื่องวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ ผลการวิจัยกล่าวว่า วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คือ ให้บุคคลได้พัฒนาตนเองตามอัธยาศัยตามสภาพ ปัญหา และความต้องการเป็นรายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การศึกษาตามอัธยาศัย ของกระทรวงศึกษาธิการ ในปีพ.ศ. 2551 กล่าวว่า บุคคลเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส และความพร้อมและศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละคน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

2.2 เรื่องการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ผลการวิจัยกล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้นเกิดจากการพัฒนาต่อยอดพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้มากขึ้น มีเป้าหมายเพื่อให้ครูกศน.ได้ค้นคว้าหาความรู้จากอินเทอร์เน็ตตามความสนใจ และมีพื้นที่ให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูกศน.ท่านอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ของ Brown และ Lippincott ปี 2003 ที่กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ต้องมีพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจผ่านการค้นคว้าผ่านอินเทอร์เน็ต เพราะความรู้จำนวนมหาศาลได้ถูกนำเข้ามาอยู่ในอินเทอร์เน็ต และพื้นที่การเรียนรู้ที่ดีต้องเปิดให้บุคคลสามารถทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นได้ด้วย ดังนั้นในปัจจุบันแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ หรือแม้แต่ในห้องเรียนตามสถานศึกษาต่างๆ ก็ต้องดำเนินการเปลี่ยนรูปแบบทั้งหมด ต้องพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เอื้อต่อการค้นคว้าและทำกิจกรรมกลุ่มเป็นสำคัญ (Brown & Lippincott, 2003)

2.3 เรื่องปัจจัยดึงดูดครูกศน.ให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ ผลการวิจัยระบุว่า ปัจจัยที่ดึงดูดครูกศน.ให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้คือบุคลากรที่มีความพร้อม เนื้อหาและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับครูกศน. การประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงและบรรยากาศที่เป็นกันเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ Chism กล่าวไว้ในปี 2006 ว่า การจะดึงดูดกลุ่มเป้าหมายเข้ามาใช้งานต้องเน้นที่การออกแบบ การจัดวาง การกระตุ้นทางสี เพื่อจะดึงดูดผู้ใช้งานได้ (Chism, 2006) ซึ่งการประชาสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยดึงดูดครูกศน.มาใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับแนวคิดแหล่งการเรียนรู้ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปี 2554 ที่กล่าวว่า เมื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงเพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายมาใช้งาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2554) ที่เป็นเช่นนี้เพราะครูกศน.ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ให้สวยงามทันสมัยแต่ครูกศน.ให้ความสนใจเนื้อหา กิจกรรมที่อยู่ภายในพื้นที่การเรียนรู้มากกว่า ยิ่งเป็นประโยชน์กับครูกศน.มาก ยิ่งดึงดูดให้ครูกศน.อยากเข้าไปเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้มากเท่านั้น

2.4 เรื่องความปลอดภัยและความสบายใจของครูกศน.ในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ ในงานวิจัยจะเห็นได้ว่า สำหรับครูกศน.ความปลอดภัยและสบายใจในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เป็นเรื่องของทางจิตใจมากกว่าร่างกาย เพราะครูกศน.มีความกังวลทางจิตใจเกี่ยวกับการมีผู้บริหารติดตามดูการใช้งานหรือเฝ้าดู หรือผู้บริหารบังคับให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับหลักการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ของ Dillion ปี 2016 คือ ควรจะเป็นพื้นที่ที่ผู้เข้าใช้งานได้เป็นธรรมชาติ ได้เป็นตัวเอง แสดงออกทางความคิดได้เต็มที่ เช่นนี้แสดงว่าพื้นที่มีความปลอดภัยและสบายใจสูง (Dillion et al., 2016) ในส่วนของการไม่บังคับเข้าใช้งานยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาตนเองของชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต ปี 2552 ที่กล่าวว่า การพัฒนาตนเองต้องเกิดจากความเต็มใจหรือสมัครใจ ปราศจากการถูกบังคับ เพราะบุคคลย่อมรู้ตนเองดีว่าปัญหาและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงตนเองคืออะไรและจะผลักดันตนเองให้พ้นจากสภาวะนั้นให้ได้ กลายเป็นกระบวนการพัฒนาตนเอง (ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต, 2552) ทั้งนี้การที่ครูกศน.ทำงานกับชุมชนของตนเองมาเป็นระยะเวลานานและพื้นที่การเรียนรู้ตามงานวิจัยมีที่ตั้งอยู่ในชุมชนของครูกศน.เอง จึงทำให้ครูกศน.ไม่กังวลเรื่องความไม่ปลอดภัยทางด้านร่างกายเพราะมีความคุ้นเคยกับพื้นที่นั้นๆ สูงมาก จึงทำให้ครูกศน.มีความกังวลเกี่ยว

2.5 เรื่องความยืดหยุ่นของพื้นที่การเรียนรู้ ผลวิจัยชี้ว่า ความอิสระในเรื่องของการเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ รับประทานอาหารได้ ใช้เสียงได้ เป็นสิ่งที่ครูกศน.รู้สึกว่ายืดหยุ่น เพราะครูกศน.มีธรรมชาติของความเป็นกันเองแบบชาวบ้าน มีความสบายๆ ดังนั้นการนั่งโต๊ะประชุมเป็นทางการ การใช้เสียงเบา และงดรับประทานอาหาร แสดงให้เห็นถือความเคร่งครัดและทางการเหมือนอยู่ในสถานที่ราชการ ครูกศน.จะถือว่าสิ่งใดที่เป็นทางการจะมีความยืดหยุ่นน้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ของ Baepler ปี 2014 ที่กล่าวไว้ว่า พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตจะเหมือนร้านกาแฟขึ้นเรื่อยๆคือ อยู่นานเท่าใดก็ได้ เคลื่อนย้ายโต๊ะเก้าอี้ตามสะดวก รับประทานอาหารได้ แล้วก็พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตจะมีความอิสระ ก้าวข้ามผ่านขอบเขตของความเงียบและเป็นระบบระเบียบแบบในห้องเรียนหรือห้องประชุมออกไป (Baepler et al., 2014)

2.6 เรื่องความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย ผลการวิจัยระบุว่า พื้นที่การเรียนรู้คือเป็นพื้นที่ให้บุคคลเข้ามาพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นสำคัญ แต่ในงานวิจัยชี้ว่านอกจากจะเน้นรองรับการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลแล้ว ยังควรสามารถรองรับกิจกรรมอื่นๆ อีก อาทิเช่น แสดงผลงานและนวัตกรรมของครูกศน. การศึกษาค้นคว้าแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม ผลิตชิ้นงานของครูกศน. (เตรียมงานสอน) และรองรับการจัดอบรมประชุม สัมมนา เพราะครูกศน.ยังมีความต้องการพื้นที่ในการค้นคว้าอย่างอิสระตามอัธยาศัย ทำกิจกรรมของตนเองอย่างอิสระตามความสนใจ และต้องการพื้นที่ในการจัดกิจกรรมวิชาการที่เป็นทางการด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ของ Mathews และ Soistmann ปี 2016 ที่กล่าวว่า ต้อง

รองรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล จัดแสดงนวัตกรรมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ ผลิตผลงานและนวัตกรรมของตนเองได้ในพื้นที่ และรองรับกิจกรรมประชุม เสวนาอื่นๆ เพื่อการเรียนรู้ด้วย (Mathews & Soistmann, 2016)

2.7 เรื่องคลังความรู้และประสบการณ์ของครูกศน. ในผลวิจัยกล่าวว่า ครูกศน.ต้องการให้รวบรวมนวัตกรรมการสอนของครูกศน.ทั่วประเทศไว้ด้วยกันเพื่อให้สืบค้นหาและนำเอามาใช้งานได้อย่างอิสระ เป็นเหมือนคลังสารสนเทศดิจิทัลของครูกศน. ซึ่งในงานวิจัยเรียกว่า คลังความรู้และคลังประสบการณ์ครูกศน. ซึ่งคลังสารสนเทศดังกล่าวนี้สามารถดึงดูดครูกศน.ให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งไปสอดคล้องกับแนวคิดแหล่งการเรียนรู้ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ปี 2548 ที่กล่าวว่า แหล่งที่รวบรวมความรู้ ประสบการณ์ ผลงาน รวบรวมสารสนเทศ ก็เป็นแหล่งที่บุคคลเข้ามาแล้วเกิดการเรียนรู้ ก็จะดึงดูดบุคคลที่อยากเรียนรู้เรื่องนั้นให้มารวมตัวกันที่ดังกล่าว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548c)

2.8 เรื่องการแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ หรือ เว็บบอร์ด ผลวิจัยระบุว่า พื้นที่การเรียนรู้ได้มีช่องทางให้ครูกศน.พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในรูปของ Chat และ Web Board ได้ ซึ่งส่งผลให้ต้องพิจารณาเรื่อง การควบคุมเนื้อหาให้ถูกต้อง ลดการสื่อสารสิ่งที่เป็นเท็จ หรือ Fake News or Information รวมไปถึงระมัดระวังเรื่องการใช้ภาษาเพื่อล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือกล่าวในทางเสียหาย โดยการสร้างความตระหนักให้ครูกศน.เคารพในสิทธิของผู้อื่น เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกันให้เกิดขึ้นกับทุกคนในสังคม รวมทั้งการอ้างอิงข้อมูลอย่างมีแหล่งที่มา สร้างความเข้าใจแก่ผู้ใช้งานหรือครูกศน.ถึงการเลือกรับข้อมูลที่มีแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือ เป็นต้น โดยหวังว่าจะช่วยลดปัญหานี้ได้ตามลำดับ สอดคล้องกับประโยคของคุณ จินตนา สุจจานันท์ ปี 2554 ที่กล่าวว่า ในอนาคตจะเป็นยุคแห่งการสื่อสารฉับพลัน ข้อมูลข่าวสารหลั่งไหลเข้ามาจำนวนมากมหาศาล แต่การกลั่นกรองข้อมูลเหล่านั้นจะไม่เท่าทันความเร็วของสารสนเทศที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง ในอนาคตโลกจะมีปัญหาเกี่ยวกับการคัดกรองข้อมูลที่ถูกต้องออกจากข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (จินตนา สุจจานันท์, 2554)

2.9 เรื่องการใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ ผลการวิจัยระบุว่า ปัจจุบันครูทุกคนมีโทรศัพท์มือถือที่มีอินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงความรู้ได้ตลอดเวลา แม้ครูกศน.ที่ไม่เก่งเทคโนโลยี ก็ยังสามารถใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อค้นหาสารสนเทศที่ต้องการในอินเทอร์เน็ตได้ ดังนั้นพื้นที่การเรียนรู้ควรส่งเสริมให้เข้าใช้งานผ่านโทรศัพท์มือถือได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดในอนาคตของนักวิชาการ อาจารย์วิจิตร ศรีสอ้าน เมื่อปี 2557กล่าวว่า การศึกษาและเรียนรู้ในอนาคตจะเน้นการเข้าถึงความรู้ที่ทันสมัยผ่านระบบอินเทอร์เน็ต สิ่งใดหรือสถานที่ใดที่ทำให้บุคคลเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ สิ่งนั้นจะเป็นเครื่องมือหรือช่องทางของบุคคลในการเรียนรู้ทันที การเรียนรู้ในยุคอนาคตจะต้องเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาผ่านสื่อและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น Smart Phone and

Tablets หรือโทรศัพท์มือถือ ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่ทั่วโลกผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2557)

2.10 เรื่องการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน ผลวิจัยระบุว่า ต้องให้ครูกศน. ชาวบ้าน นักเรียน นักศึกษา และเครือข่ายชุมชน มามีส่วนร่วมการพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งนี้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของ Mathews และ Soistmann ปี 2016 ความว่า พื้นที่การเรียนรู้ต้องมีส่วนผสมของการเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน (Sense of belonging) ต้องให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Mathews & Soistmann, 2016) ดังนั้นการให้ครูกศน.เป็นประสานความร่วมมือโดยดึงความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน แล้วร่วมกันพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ขึ้น จึงส่งผลให้ชุมชนรักในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ และจึงรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้นั้นร่วมกันตามมา

2.11 เรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ ผลการวิจัยระบุว่ากิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตามความอยากเรียนรู้ ตามความสนใจ ตามสภาพ ปัญหาและความต้องการเป็นรายบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้ออกมาอยู่ในรูปแบบของกิจกรรมประเภท ศึกษาค้นคว้ารายบุคคลและกลุ่ม และกิจกรรมประเภทเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ในงานวิจัยที่ระบุว่าต้องการพัฒนาครูกศน.ตามอัธยาศัยเป็นไปตามความสนใจของครูกศน.รายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ของกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2551 ที่กล่าวว่า บุคคลเลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาสและความพร้อมตามศักยภาพที่มีแตกต่างกันในแต่ละบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย ที่กล่าวโดยอาจารย์ชัยยศ อิ่มสุวรรณ ปี 2543 ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาเพื่อตัวผู้เรียนเองขึ้นอยู่กับความสนใจใฝ่รู้ของบุคคลนั้นๆ อย่างแท้จริง (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์, 2543) สอดคล้องกับ แนวคิดการพัฒนาตนเองกล่าวโดย ปราณี รามสูต และจำรัส ด้วงสุวรรณ ปี 2555 ที่กล่าวว่า มนุษย์มีธรรมชาติที่มาพร้อมแรงขับและแรงจูงใจในการอยากพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่ดีขึ้นอยู่แล้ว ดังนั้นบุคคลทุกคนที่แรงผลักในการเรียนรู้เพื่อพาตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งแต่ละคนจะมีแรงผลักและสิ่งที่อยากพัฒนาไม่เหมือนกัน การเรียนรู้และพัฒนาตนเองจึงเกิดจากความสนใจของบุคคลเป็นสำคัญ (ปราณี รามสูต & จำรัส ด้วงสุวรรณ, 2555) และแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการสังเกตและเลียนแบบ ของ Bandura ปี 1977 กล่าวว่า มนุษย์มีธรรมชาติที่จะสังเกตและเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวตนเองอยู่ตลอดเวลา แต่ว่าจะสังเกตสิ่งใดสนใจสิ่งใด ขึ้นอยู่ประสบการณ์เดิม สภาวะที่เป็นอยู่ ปัญหาที่พบในปัจจุบันของแต่ละคนที่แตกต่างกัน ก็จะดึงดูดในบุคคลนั้นสนใจในบางเรื่องที่แตกต่างกัน ผลักดันบุคคลนั้นให้เรียนรู้ขวยขวายในเรื่องที่แตกต่างกันไปตามความสนใจ (Bandura, 1977)

2.12 เรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยเข้าถึงความรู้และประสบการณ์ที่อยู่ในตัวบุคคล ผลการวิจัยระบุว่ากิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ประเภท พบปะเพื่อนครู แลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนครู หรือเรียนรู้จากครูกศน.ที่เป็นครูต้นแบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ Bligh ปี 2019 ที่กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงทางปัญญาเป็นพื้นที่ที่ให้บุคคลได้เข้าถึงประสบการณ์ของผู้อื่น ได้เรียนรู้จากความสำเร็จของผู้อื่น (Bligh, 2019) สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ได้กล่าวโดยวรรัตน ปทุมเจริญวัฒนา เมื่อปี 2554 ไว้ว่า การสื่อสารความรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล การเล่าจากความทรงจำจะช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ฟังได้เป็นอย่างดี ซึ่งการเล่าเรื่องในลักษณะนี้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย (วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, 2554) และยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาตนเอง กล่าวโดย ปราณี รามสูต และจำรัส ด้วงสุวรรณ ปี 2555 ความว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องติดต่อสื่อสาร สร้างสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากคนหนึ่งสู่คนหนึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานด้านสังคมวิทยาที่ช่วยให้บุคคลเรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยธรรมชาติ (ปราณี รามสูต & จำรัส ด้วงสุวรรณ, 2555) สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาตนเองที่ Watson ปี 2003 ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้มีอยู่ 2 แบบคือ เรียนรู้จากผู้รู้ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ตนเองไว้แล้วตามแหล่งต่างๆ แล้วเราไปศึกษา หรือ ศึกษาจากความรู้ที่เป็นประสบการณ์ตรงจากผู้อื่นซึ่งได้จากการพูดคุย สอบถามเพื่อแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (Watson, 2003) และแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการสังเกตและเลียนแบบของ Bandura ปี 1977 ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของบุคคลเกิดจากการสังเกตตัวแบบ (Model)เป็นการเรียนรู้จากตัวแบบ เพราะตัวแบบที่ดีเพียงคนเดียวที่แสดงออกถึงการกระทำและความคิดก็สามารถส่งผลให้ผู้อื่นอยากปฏิบัติตามตัวแบบได้แล้ว ดังนั้นการที่นำตัวแบบที่ดี ประสบความสำเร็จมาเล่าว่า เขาทำอย่างไรจึงประสบความสำเร็จจะสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้ผู้ฟังอยากปฏิบัติตามตัวแบบนั้นได้ทันทีตามธรรมชาติ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัว (Bandura, 1977)

2.13 เรื่องหลักสูตรการพัฒนาครูออนไลน์ ผลการวิจัยชี้ว่า ควรพัฒนาหลักสูตรในการอบรมครูกศน.ออนไลน์ ซึ่งทางสำนักงานกศน.จะผลิตขึ้นเองหรือใช้ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการพัฒนาก็ได้เช่นกัน ในงานวิจัยชี้ว่าการจัดอบรมออนไลน์จะช่วยให้ครูกศน.มีอิสระในการเลือกวันเวลาเรียนที่เหมาะสมกับครูแต่ละคนได้เพื่อไม่ให้ตรงกับเวลาในการสอน และไม่เป็นการดึงครูออกจากชุมชนที่ครูกศน.ต้องปฏิบัติงาน ซึ่งครูกศน.จะต้องควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตนเองด้วยตนเอง สอดคล้องกับ กิจกรรมการศึกษานอกระบบ กล่าวโดย อาชัญญา รัตนอุบล ปี 2554 ความว่า ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีภาระหน้าที่รับผิดชอบหลายบทบาท การจัดการศึกษานอกระบบควรมีความยืดหยุ่นไปตามความพร้อมที่แตกต่างกันของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เป็นสำคัญ ส่งผลให้ผู้เรียนควรสามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดด้วยตนเองได้ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2554)

2.14 เรื่องความทันสมัยของพื้นที่การเรียนรู้สำหรับอนาคต ผลการวิจัยระบุว่า หากพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น ยึดติดที่ความทันสมัยของเทคโนโลยี ก็จะต้องคอยเปลี่ยนเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ในพื้นที่อยู่เสมอ เทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยให้พื้นที่การเรียนรู้ดูมีดีไซน์ ซึ่งดึงดูดกลุ่มผู้ใช้งานที่ชื่นชอบการใช้เทคโนโลยีที่ล้ำสมัย เช่น ประชาชนวัยทำงานในเมืองใหญ่ ซึ่งไม่ใช่กลุ่มครูกศน. กลุ่มครูกศน.ต้องการพื้นที่ที่มีความเป็นท้องถิ่นของตัวเอง เรียบง่าย ได้พบปะเพื่อนครู ได้ค้นคว้าตามความสนใจ และได้เข้าถึงคลังความรู้และประสบการณ์ของครูกศน.ทั่วประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ Oblinger ได้กล่าวไว้ในปี 2006 ว่า พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคต มีจุดเน้นอยู่ที่ความสามารถในการรองรับการเข้าถึงความรู้ที่อยู่นอกเหนือจากตำราเรียน ห้องเรียน และการอบรม พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตไม่ได้มาจากเทคโนโลยีที่ล้ำสมัย เช่นระบบจอสัมผัสหรือจอโค้ง ระบบประชุมเสมือน แต่อย่างใดแต่คือความเข้าใจใหม่ว่าความรู้ในยุคอนาคตคืออะไรและอยู่ที่ใดเสียมากกว่า (Oblinger, 2006) แต่สามารถบอกได้ว่าระบบ iClouds, Google Drive การเชื่อมต่อไร้สายต่างๆ เช่น Chrome cast, Apple TV นั้น เป็นเทคโนโลยีที่เลี่ยงไม่ได้จะต้องพบเจอในอนาคตอย่างแน่นอน และครูกศน.มีความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ที่จะใช้งานเทคโนโลยีเหล่านี้เพื่อให้เท่าทันต่อความเปลี่ยนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า

2.15 เรื่องความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชน ผลวิจัยระบุว่า ในการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้น ครูกศน.ที่เป็นผู้พัฒนาพื้นที่จะต้องทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนของตนเอง ตั้งแต่การวางแผน การพัฒนาและการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต ของ สุมาลี สังข์ศรี ปี 2545 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาตลอดชีวิตต้องอาศัยความร่วมมือทุกฝ่าย ไม่สามารถทำลำพังได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (สุมาลี สังข์ศรี, 2545) และยังสอดคล้องกับ วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา ปี 2557 ที่กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตในอนาคตต้องเกิดจากการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เช่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน สถานประกอบการ (วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, 2557) และยังสอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานของกศน.ตำบล ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ปี 2553 กล่าวว่า กศน.ตำบล ต้องทำงานร่วมกับเครือข่ายต้องเสริมแรงจูงใจและความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมของกศน.ตำบล (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553a) และยังสอดคล้องกับ ความเป็นครูในอนาคต ที่กล่าวโดย ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ปี 2559 ที่กล่าวว่า ครูในอนาคตต้องทำงานร่วมกับเครือข่าย เพราะวิชาชีพครูมีความเกี่ยวข้องกับทุกๆ ส่วน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2559)

2.16 เรื่องความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ผลการวิจัยระบุว่า ในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. จะต้องมีการผลิตหลักสูตรการอบรมพัฒนาครูกศน. ออนไลน์ ซึ่งสำนักงานกศน.สามารถขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิตหลักสูตรการเรียนรู้ออนไลน์ อาทิเช่น ขอความร่วมมือโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย หรือ MOOC ในการผลิตหลักสูตรพัฒนาครูกศน. หรือ ขอช่องทางเพื่อให้ครูกศน.ได้เข้าเรียนหลักสูตรของทางมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.นั้น อาจจะไม่ใช่เป็นการทำงานของสำนักงานกศน.แต่เพียงหน่วยงานเดียว แต่จะเป็นความร่วมมือระดับประเทศอาศัยการทำงานร่วมกับจากหลายภาคส่วนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ของมนตรี จุฬาวัฒนทล ปี 2543 ที่กล่าวว่า หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตต้องใช้หลักการมีส่วนร่วม ต้องเกิดจากความร่วมมือทุกภาคส่วนผสานความร่วมมือกันเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ทั้งสถาบันการศึกษา แหล่งการเรียนรู้และหน่วยงานภาครัฐและเอกสาร ฯลฯ (มนตรี จุฬาวัฒนทล, 2543) และยังสอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ที่กล่าวโดย กรมการศึกษานอกโรงเรียน ในปี 2544 ว่า การจัดการศึกษารูปแบบใดก็ตามต้องอาศัยความร่วมมือจากหลากหลายฝ่ายเข้าด้วยกัน หน่วยงานต่างๆ องค์กรท้องถิ่น สถาบันชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น สถานศึกษา เป็นต้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544)

2.17 เรื่องการเตรียมความพร้อมด้านการวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ ผลการวิจัยชี้ว่า เนื่องจากในอนาคตครูกศน.จะต้องพบกับสารสนเทศที่เป็นดิจิทัลจำนวนมหาศาลในอินเทอร์เน็ตในอนาคต และมีความสำคัญที่ต้องเตรียมความพร้อมครูกศน.ให้สามารถพิจารณาเลือกสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ คัดกรองข้อมูลสารสนเทศให้ได้ด้วยตนเอง จึงเห็นควรว่าในระหว่างการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ครูกศน.ต้องได้รับการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการวิเคราะห์และแยกแยะสารสนเทศที่มีคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวโน้มอนาคต ที่ พงษ์ ผาวิจิตร ได้กล่าวเมื่อ 2556 ว่า ในอนาคตบุคคลต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดกรองสารสนเทศที่มีคุณภาพได้ หรือ Digital Literacy และ Information Literacy เพราะในยุคที่ข้อมูล ข่าวสาร ภาพ วิดีโอ จำนวนมากเข้าสู่พื้นที่สาธารณะให้ประชาชนเข้าถึง ประชาชนต้องได้รับรู้วิธีการรับมือสารสนเทศจำนวนมาก และยังสามารถเลือกแต่สารสนเทศที่มีคุณภาพที่เป็นความจริงเท่านั้นได้ (พงษ์ ผาวิจิตร, 2556)

2.18 เรื่องการใช้ทรัพยากรเดิมที่มีเพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ ผลการวิจัยชี้ว่า ในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ควรเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมในพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิม หรือนำเอาทรัพยากรใหม่ที่มาจากชุมชนของตนเองเป็นสำคัญเพื่อสร้างความเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กล่าวโดย กรมการศึกษานอกโรงเรียน ปี 2544 ความว่า การดำเนินการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยควร

ใช้หลักการต้นทุนของชุมชน ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นหรือชุมชนของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งทุนทางทรัพยากร ทุนสังคมและวัฒนธรรม และทุนทางสติปัญญา (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544)

2.19 เรื่องความอิสระ ผลการวิจัยกล่าวว่า ในพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้นจะต้องให้ครูกศน.รู้สึกอิสระ ในการเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ให้รองรับกิจกรรมที่ครูกศน.ต้องการทำได้ สามารถใช้เสียงในพื้นที่ได้ สามารถนำอาหารเข้ามารับประทานได้ สามารถเข้าถึงบริการทุกบริการในพื้นที่การเรียนรู้ด้วยระบบบริการตนเองหรือ Self Service เป็นต้น ซึ่งการที่พื้นที่การเรียนรู้ตามงานวิจัยให้ความเป็นอิสระกับผู้เข้าใช้งานลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับ แนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ โดย Brown ปี 2006 ว่า พื้นที่การเรียนรู้ต้องเน้นคนเป็นศูนย์กลาง คือ จากเดิมที่เน้นหนังสือ ข้อมูลและเอกสารเป็นสำคัญ พื้นที่การเรียนรู้เน้นคนหรือผู้เข้าใช้งานเป็นสำคัญ ให้ความต้องการของคนออกแบบพื้นที่การเรียนรู้แทน ผู้เข้าใช้งานต้องการทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้เข้าใช้งานสามารถโยกย้ายเฟอร์นิเจอร์เพื่อให้รองรับกิจกรรมที่ตนเองต้องการทำได้ ต้องการรับประทานอาหารด้วยประชุมงานไปได้ ก็สามารถทำได้ เป็นต้น พื้นที่การเรียนรู้ต้องสามารถรองรับความต้องการของคนได้ทั้งหมด การใช้เสียง หรือรูปแบบการจัดพื้นที่ ผู้เข้าใช้งานต้องสามารถควบคุมได้เอง จึงเรียกว่าเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการออกแบบ (Brown, 2006)

3. ศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3.1 เรื่องการปลูกฝังค่านิยมในการรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยชี้ว่า ในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.นั้นต้องจัดกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมค่านิยมในการรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้เกิดกับบุคลากรของสำนักงานกศน.ทุกระดับ ซึ่งควรกระทำควบคู่กันไปตั้งแต่การเริ่มพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ เพราะการที่บุคคลมีความรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจะทำให้บุคคลอยากเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต ที่กล่าวโดย วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เมื่อปี 2557 ความว่า การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้เกิดขึ้นในสังคมไทยจะต้องสร้างนิสัยความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกระดับ (วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, 2557) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของประชากรไทยที่พึงประสงค์ ที่กล่าวโดย พิชัยยุทธ์ สยามพันธกิจ เมื่อปี 2553 ความว่า ประชากรไทยจะต้องมีความรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะความรู้มีอยู่ทุกหนแห่ง ไม่ได้จำกัดที่หนังสือหรือตำราเรียนเท่านั้น บุคคลต้องเรียนรู้เพื่อให้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประชาชนชาวไทย (พิชัยยุทธ์ สยามพันธกิจ, 2553)

3.2 เรื่องการถอดบทเรียนความสำเร็จจากโครงการนำร่องหรือพื้นที่การเรียนรู้ต้นแบบ ผลการวิจัยชี้ว่า ควรจัดทำโครงการนำร่องหรือพื้นที่การเรียนรู้ต้นแบบแล้วนำผลที่ได้มาถอดบทเรียนแล้วขยายผลสู่ครูกศน.ท่านอื่นหรือพื้นที่อื่นต่อไป เพราะการเรียนรู้จากความสำเร็จนั้นทำให้เกิดแรงจูงใจมากกว่าและยังทำให้เห็นภาพงานเป็นรูปธรรมง่ายต่อการวางแผนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้ด้วยการสังเกตและเลียนแบบที่กล่าวโดย Baron ปี 1996 ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การเรียนรู้จากความสำเร็จของผู้อื่น จะเป็นแรงจูงใจที่ดีในการพัฒนาตนเอง การเห็นแบบอย่างที่ดีจะกระตุ้นให้เกิดการเลียนแบบวิธีการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์เดียวกัน (Baron, 1996)

3.3 เรื่องแรงบันดาลใจ ในงานวิจัยระบุว่า ครูกศน.ที่เป็นผู้พัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของสำนักงานกศน.ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ตามงานวิจัยนั้น ครูกศน.ควรจะต้องได้มีโอกาสไปเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อื่นๆ ที่มีในปัจจุบันด้วย ทั้งพื้นที่การเรียนรู้ของหน่วยงานเอกชน พื้นที่การเรียนรู้ในห้องสมุด พื้นที่การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยและสถานศึกษาต่างๆ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการกลับมาพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ดึงดูดกลุ่มเป้าหมายในการใช้งานต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการพัฒนาตนเอง ของ ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต ปี 2552 ที่กล่าวว่า การได้ไปพบประสบการณ์ใหม่ การได้เห็นความสำเร็จของผู้อื่น ได้เห็นข้อผิดพลาดของผู้อื่น ได้เห็นผลงานที่แตกต่างกัน จะทำให้บุคคลเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองหรือพัฒนางานของตนเองให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป (ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต, 2552)

3.4 เรื่องการใช้สังคมเครือข่าย (Social Network) เป็นพื้นที่การเรียนรู้ ผลการวิจัยชี้ว่า นอกจากพื้นที่การเรียนรู้จะพัฒนาต่อยอดจาก กศน.ตำบล ห้องสมุดประชาชน ได้แล้วนั้น ยังมีพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.ได้ดำเนินการทำกันเองอยู่แล้วในปัจจุบัน บน Website, Facebook, Word Press, Line หรือตามช่องทาง Social Media ต่างๆ อีกด้วย ซึ่งเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ไม่ควรละเลย แต่สำนักงานกศน.ควรส่งเสริม สนับสนุนและต่อยอดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นที่รู้จักของครูกศน.ให้มากขึ้นอีกด้วย สอดคล้องกับวัฒนธรรมการสร้างความรู้ในอนาคต ของ วิจิตร ศรีสอ้าน ปี 2557 ที่กล่าวว่า การเรียนในยุคศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้เกิดขึ้นบนพื้นที่เครือข่ายที่เรียกว่า สังคมเครือข่าย หรือ Social Network และ ผ่านสื่อสังคมหรือ Social Media ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกโอกาสและสถานที่ และนับวันจะขยายตัวให้มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญในอนาคตข้างหน้า (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2557)

3.5 เรื่องการพัฒนาตนเอง ผลการวิจัยชี้ว่า ควรส่งเสริมและสนับสนุนครูกศน.ให้มีความตระหนักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยการจัดอบรมส่งเสริมความเข้าใจให้ตระหนักถึงความสำคัญ รวมไปถึงให้ผู้บริหารสนับสนุนครูกศน.ที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของตนเองให้เรียนรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ และควรจะแนะวิธีที่จะให้ครูกศน.รู้จักประเมินตนเองว่า ตนเองนั้นขาดความรู้

ทักษะ หรือทัศนคติใด และสามารถวางแผนพัฒนาตนเองเพื่อให้ตนเองไปถึงเป้าหมายที่ต้องการจะไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการพัฒนาตนเอง ของ ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต ปี 2552 กล่าวว่า บุคคลจะพัฒนาตนเองได้ต่อเมื่อมองตนเองว่าตนยังไม่สมบูรณ์และสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไปเรื่อยๆได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด บุคคลจะใช้ความสามารถในการประเมินสิ่งที่ตนเองเป็น กับสิ่งที่ตนเองต้องการจะเป็น เมื่อพบช่องว่างที่ขาดหายทางความรู้ ความเข้าใจหรือทักษะใด บุคคลนั้นๆก็จะเข้าแหล่งความรู้ที่อาจจะเป็นบุคคล หนังสือ หรือแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอื่นๆที่เกี่ยวข้อง (ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต, 2552) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการส่งเสริมให้ครูกศน.มีความตระหนักในความสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและรู้วิธีการพัฒนาตนเองด้วยการใช้พื้นที่การเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ก็ยังไม่ครบถ้วนเพียงพอจะส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาตนเองโดยสมบูรณ์ เพราะในการพัฒนาตนเองครูกศน.จำเป็นต้องได้รับการสอนทักษะในการประเมินตนเองประกอบกันอีกด้วย ดังนั้นสรุปได้ว่า ครูกศน.ควรได้รับการปลูกฝังค่านิยมให้รักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง รู้วิธีการพัฒนาตนเองและใช้พื้นที่การเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง และต้องมีทักษะในการประเมินตนเองเพื่อให้ครูกศน.สามารถตั้งเป้าหมายในการพัฒนาตนเองได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าผลวิจัยอาจสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ได้ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาครู กศน. ที่มีอยู่เดิมในเบื้องต้น งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนถึง สภาพ ปัญหา และความต้องการของครูกศน. ในด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองที่มีรายละเอียดชัดเจน ซึ่งระบุถึงปัญหาอุปสรรคและความคาดหวังในหลากหลายมิติ ซึ่งหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปพิจารณาใช้ในการปรับปรุงระบบการจัดการ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือสภาพแวดล้อมที่ยังไม่เหมาะสมในการพัฒนาครูกศน. หรือที่เป็นอุปสรรคในการทำงานของครูกศน. ก็จะทำให้โอกาสในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.ให้ได้ใกล้เคียงกับสภาพและความต้องการของครูกศน.มีมากยิ่งขึ้น

2. การจัดทำโครงการนำร่องในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ตามภาพอนาคตและกำหนดพันธมิตรเชิงกลยุทธ ในการพัฒนาพื้นทีการเรียนรู้สำหรับครูกศน. งานวิจัยนี้ได้ฉายภาพอนาคตของพื้นที่การเรียนรู้ตามข้อคิดเห็นของครูกศน.และผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหากสามารถนำข้อมูลข้างต้น ไปใช้จริงโดยพัฒนาเป็นโครงการนำร่อง จัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เดิม หรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ขึ้นใหม่กับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเพื่อให้สามารถประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ ก็อาจจะทำให้ได้พื้นที่การเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่ตอบโจทย์สำหรับการพัฒนาครูกศน. ในอนาคต อย่างไรก็ตาม

การพัฒนาพื้นที่ตามภาพอนาคตนี้จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรค่อนข้างมาก สิ่งที่ยังไม่ได้กล่าวถึงมากนักในการวิจัย คือการแสวงหาเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน ในการสร้างภาพอนาคตดังกล่าวให้สำเร็จ เช่นเครือข่ายสนับสนุนด้านวิชาการองค์ความรู้ เครือข่ายการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี เครือข่ายด้านงบประมาณ เป็นต้น ดังนั้นก่อนการนำไปทดลองหรือนำร่องจึงอาจต้องมีการวิเคราะห์และวางแผนเพื่อให้ได้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวจากเครือข่ายต่าง ๆ ตัวอย่างเช่นการพัฒนาพื้นที่อาจต้องร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานของรัฐอื่นๆ เพื่อหาพื้นที่ทางกายภาพที่เหมาะสม และเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของในการบริหารพื้นที่ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีอาจต้องหาเครือข่ายภาครัฐเช่นกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หรือภาคเอกชนเช่นทรูคอร์ปอเรชั่น เครือข่ายวิชาการเช่นกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวัฒนธรรม หรือกระทรวงสาธารณสุข หรือหน่วยงานภายใต้กระทรวงเหล่านั้น เป็นต้น

3. เป็นข้อมูลสำหรับสำนักงานกศน. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาใช้ประกอบการจัดทำแผนและงบประมาณด้านการพัฒนาครูกศน. ปัจจุบันนโยบายศึกษาของประเทศให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนา ทำให้การศึกษานอกระบบมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาครู กศน. ให้มีทักษะและองค์ความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งมีความพร้อมในการจัดการศึกษาที่หลากหลายจึงถือเป็นประเด็นสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนตามแนวนโยบายดังกล่าว งานวิจัยนี้ จะสามารถเป็นข้อมูลที่สนับสนุนให้กับสำนักงานกศน. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนหรือข้อเสนอแนะ รวมทั้งจัดทำแผนงบประมาณ เพื่อพัฒนาครูกศน. เอง หรือการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของกศน. เดิมที่มี ซึ่งเคยมุ่งเป้าไปที่การส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนเป็นหลัก ให้กลายเป็นพื้นที่ในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน. ไปด้วย เช่นศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ห้องสมุดประชาชน ซึ่งปัจจุบันครูกศน. ก็อาจใช้ประโยชน์ได้ในระดับหนึ่ง แต่หากการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกออกแบบให้สามารถรองรับการพัฒนาครูกศน. ในอนาคตได้อย่างจริงจัง ก็จะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์พื้นที่ได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งถัดไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบปัญหาอุปสรรค และความต้องการการพัฒนาของครูกศน. เชิงลึก ว่าในแต่ละพื้นที่มีความต้องการที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้สามารถพัฒนาครูและตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนที่มีความจำเพาะมากขึ้น (area-based) เพราะครูกศน.กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้อาจจะมีความแตกต่างกัน

ความต้องการและบริบทของผู้เรียนก็แตกต่างกันผู้วิจัยจึงเสนอว่าในงานวิจัยครั้งถัดไปควรศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.ในภาคอื่นของประเทศไทยด้วย

2. การวิจัยทดลองดำเนินโครงการนำร่อง หรือต้นแบบพื้นที่การเรียนรู้จากภาพอนาคตที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยนี้ และมีการประเมินติดตาม เปรียบเทียบ เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค เพื่อนำไปประยุกต์ ปรับปรุง และขยายผลต่อในพื้นที่อื่นที่ต้องการพัฒนาต่อไป

3. การศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาครูกศน. โดยการศึกษาครูกศน. หรือหน่วยงานกศน. ที่ได้ดำเนินการและประสบความสำเร็จเป็นกรณีศึกษาตัวอย่าง (best practice) ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดบางอย่าง โดยการถอดบทเรียน และทำวิจัยเชิงคุณภาพให้เข้าใจถึงบริบทที่สำคัญในการทำให้ครูประสบความสำเร็จในการพัฒนาตนเอง และสามารถนำมากำหนดเป็นเป้าหมายในการจัดสภาพแวดล้อมการพัฒนาครูกศน. หรือสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

4. การวิจัยเพื่อวิเคราะห์ทักษะและองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับครูกศน. รวมทั้งศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีศักยภาพในการเป็นเครือข่ายพัฒนาครูกศน. เพื่อให้สามารถตอบโจทย์ของสังคมในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการพึ่งพาบุคลากรภายในของ กศน. ที่มีอยู่จำกัดและยังอาจไม่หลากหลายเพียงพอต่อสาระความรู้ที่จำเป็นสำหรับโลกอนาคต รวมทั้งกลไกในการทำงานระหว่างกศน. และหน่วยงานเหล่านั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาครูทั้งประเทศได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

5. การวิจัยพัฒนาเพื่อหารูปแบบของการจัดการพัฒนาครูกศน. ผ่านระบบเสมือนหรือระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับสาระความรู้ และทักษะต่างๆ เพื่อให้สามารถขยายการพัฒนาครูกศน.ไปสู่พื้นที่และปริมาณที่กว้างขวางขึ้น เช่นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดย Massive Online Open Course (MOOC) ที่มีประสิทธิภาพ และใช้งานได้ง่ายสำหรับครูกศน. ที่มีพื้นฐานที่หลากหลาย รวมทั้งมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสื่อออนไลน์ หรือการพัฒนารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสานที่บูรณาการ การพัฒนาครูแบบดั้งเดิมกับแบบออนไลน์ หรือการพัฒนาเครือข่ายการพัฒนาครูในรูปแบบของกลุ่มพื้นที่โดยมีมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ในภูมิภาค

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาคผนวก ก

1. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย
2. รายนามผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เชิงลึก
3. รายนามครูกศน.ที่ร่วมประชุมสนทนากลุ่มย่อย
4. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

<u>รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย</u>

รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธัญญภัสร์ ศิรธัชนราโรจน์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาตนเอง
คุณอัศรินทร์ นนทิหทัย	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้
ดร. คมกฤช จันทร์ขจร	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาครู
ดร.ดิศกุล เกษมสวัสดิ์	ผู้รงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

<u>รายนามผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เชิงลึก</u>

1. รศ.ดร.สิริพันธ์ สุวรรณมรรคา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาครู
   อาจารย์มหาวิทยาลัย
   ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ดร. วิรุฬห์ นิลโมจน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาครู
   ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านส่งเสริมมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน
   กระทรวงศึกษาธิการ
3. ดร. นิภาพร กุลสมบูรณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาครู
   ที่ปรึกษาโครงการพัฒนาครู
   บริษัท ปิโก (ไทยแลนด์) จำกัด มหาชน
4. ดร. พรชัย อินทร์ฉาย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตนเอง
   ผู้อำนวยการ
   สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.)
5. ดร. สมเจตน์ ผิวทองงาม ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตนเอง
   ผู้อำนวยการ
   สถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะครุศาสตร์
   มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
6. รศ. ดร. อรรณพ จีนะวัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตนเอง
   อาจารย์มหาวิทยาลัย
   สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
7. นายวัชรินทร์ จำปี ผู้เชี่ยวชาญด้านครูกศน.
   อดีตรองเลขาธิการ
   สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
8. คุณหทัยทิพย์ มณีรัตน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านครูกศน.
   นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
   สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
9. ดร. วัชรีวรรณ กันเดช ผู้เชี่ยวชาญด้านครูกศน.
   ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมปฏิบัติการ
   นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
   สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

10. คุณอัญชลี ธรรมะวิธีกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านครูกศน.
อดีตหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
11. คุณวีรณัฐ บุญเรือง ผู้เชี่ยวชาญด้านครูกศน.
ครูกศน.ตำบล
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอภูกามยาว
12. คุณเจษฎา ธำรงค์ประดิษฐ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านครูกศน.
ครูกศน.ตำบล
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่ฟ้าหลวง
13. ยุวนิตย์ ประสงค์สุข ผู้เชี่ยวชาญด้านครูกศน.
ผู้อำนวยการ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตยานนาวา
14. คุณตติยา ใจบุญ ผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งการเรียนรู้
ผู้อำนวยการ
ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
15. คุณกิตติศักดิ์ แสงศรี ผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งการเรียนรู้
ผู้จัดการพื้นที่การเรียนรู้
บริษัท รีจัส (ประเทศไทย) จำกัด
16. คุณสาธร อุพันวัน ผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งการเรียนรู้
ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร
บริษัท ออนดีมาน เอ็ดดูเคชั่น จำกัด
17. คุณฐิติพงศ์ พิสิฐวุฒินันท์ ผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งการเรียนรู้
ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร
บริษัท สกิลเลน เอดูเคชั่น จำกัด
18. รศ. ดร. ฐาปนีย์ ธรรมเมธา ผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งการเรียนรู้
อาจารย์มหาวิทยาลัย
ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

<u>รายนามครูกศน.ที่ร่วมประชุมสนทนากลุ่มย่อย</u>

1. นายทรงชัย สิงห์เพชร	กรุงเทพมหานคร
2. นายกฤษณะ อ่วมเปี่ยม	กรุงเทพมหานคร
3. นางสาววิราวรรณ แก้วแสน	กรุงเทพมหานคร
4. นายสุพัฒนชาติ ชาวยอง	สมุทรปราการ
5. นางณภัทร ทองอ่อน	สมุทรปราการ
6. นางสาวยุวรี มะลิวัลย์	สมุทรปราการ
7. นางสาวสุภาวิตา ทองน้อย	สมุทรปราการ
8. นายเอกรัฐ ชัยรัตน์	หนองบัวลำภู
9. นายณัฐพงษ์ วิเชียรชัย	ปทุมธานี
10. นางสาวกัญญาณัฐ เทพทิพย์	ปทุมธานี
11. นางสาวรัตนา คล้ายจินดา	ปทุมธานี
12. นายพังงา ดัชถุยวัตร	ปทุมธานี
13. นางสาวศศิธร อกอุ่น	อุดรธานี
14. นางสาววรรณิสา สิทธิสังข์	บุรีรัมย์
15. นางสาวสุพิศ ประชาราษฎร์	ศรีสะเกษ
16. นางสาวสุวิมล เปี่ยมผล	กาฬสินธุ์
17. นายสิทธิศักดิ์ กิ่งแก้ว	สุรินทร์
18. นางสาวนันธิดา จันทราช	ฉะเชิงเทรา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

<u>รายนามผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.ในการสัมภาษณ์เชิงลึก</u>

1. ดร. ทองอยู่ แก้วไทรฮะ ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.
   อดีตอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน
2. ดร. สุนทร สุนันท์ชัย ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน
   อดีตรองอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน
3. ดร. กล้า สมตระกูล ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.
   อดีตรองอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน
4. ดร. ชัยยศ อิ่มสุวรรณ ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.
   อดีตรองเลขาธิการกรมการศึกษานอกโรงเรียน
5. ดร. วีระกุล อรัณยะนาค ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.
   อดีตรองเลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
6. ดร. ปาน กิมปี ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.
   อดีตคณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
   สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
7. ดร. รุ่งอรุณ ไสยโสภณ ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.
   ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
8. รศ. ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.
   อาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย
   มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย ราชภัฏลำปาง
9. ดร. กุลธิดา รัตนโกศล ผู้ทรงคุณวุฒิของกศน.
   ครูเชี่ยวชาญ
   สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

1. เครื่องมือวิจัยขั้นตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบเลือกตอบ
(ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการ ด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.)
2. เครื่องมือวิจัยขั้นตอนที่ 2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ
(ร่างอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.)
3. เครื่องมือวิจัยขั้นตอนที่ 2.2 แนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อย 7 พ.ย. 2562
(ศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่ออนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ฉบับร่าง)
4. เครื่องมือวิจัยขั้นตอนที่ 3.2 แนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อย 9 ธ.ค. 2562
(ศึกษาความคิดเห็นของครูกศน.ที่มีต่อ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้ที่ประกอบไปด้วยลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ ขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และกลไกในการส่งเสริมพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

แบบสอบถามงานวิจัย เรื่องอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

โดย นางสาวประพิมพ์ อัตตะนันทน์ นิสิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่องทางติดต่อ Email: prapim.a@gmail.com

คำชี้แจง

1. **วัตถุประสงค์ของแบบสอบถามฉบับนี้**

เพื่อศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. **นิยามศัพท์ของงานวิจัย**

2.1 อนาคตภาพ หมายถึง องค์ประกอบของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2565-2569 ของประเทศไทย โดยครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้
2. ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้
   - ความดึงดูด
   - ความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ
   - ความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย
   - ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย
3. การสนับสนุนเทคโนโลยี
4. สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน
5. กิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้
6. ความเป็นไปได้ที่จะจัดพื้นที่การเรียนรู้

2.2 การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้กระทำการบางอย่างเพื่อให้ตนเองมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนเองได้วางไว้ เป็นไปตามความสุขและความพอใจส่วนตน และ/หรือเป็นไปตามความเคลื่อนไหวทางวิชาการและทางวิชาชีพเพื่อที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป เช่น การเข้าใช้บริการสารสนเทศเพื่อเข้าถึงข้อมูลรอบตัวหรือข่าวสารเกี่ยวกับวิชาชีพครู การรวมกลุ่มจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจ การเสวนาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนร่วมวิชาชีพอย่างอิสระหรือมีผู้จัดให้ การชมนิทรรศการเพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ ฯลฯ โดยการกระทำใดๆเพื่อพัฒนาตนเองดังกล่าวนี้ล้วนเกิดขึ้นบนพื้นที่การเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3. **ครูกศน. ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ คือ** พนักงานราชการของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ปฏิบัติงานให้กับกศน.จังหวัด หรือ กศน.กรุงเทพมหานคร หรือ กศน.อำเภอ หรือ กศน.ตำบล หรือศูนย์การเรียนชุมชน (ศรช.) หรือ สถาบันการศึกษาปอเนาะ หรือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในเขตภูเขา โดยมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอนหรือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ประชาชนในเขตพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ เช่น ครูกศน.ตำบล, ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน,ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำสถาบันการศึกษาปอเนาะ,ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะในเขตภูเขา (ศศช.) และครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)

4. **แบบสอบถามนี้แบ่งเป็น 3 ตอน คือ**

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาตนเองและแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้

ตอนที่ 3 สภาพ ปัญหา ของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบัน และความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองในอนาคต

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

1.1 ตำแหน่งงาน ☐ครูกศน.ตำบล ☐ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน
☐ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำสถานศึกษาปอเนาะ
☐ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะเขตภูเขา (ศศช.)
☐ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำศูนย์การเรียนชุมชน (ศรช.)
☐อื่น ๆ โปรด
ระบุ_____

1.2 ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งนี้ ☐3-5 ปี ☐6-10 ปี ☐11-15ปี ☐มากกว่า 15 ปี ☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

1.3 ภาระหน้าที่หลัก

-สอนให้รู้หนังสือ ☐อ่านออกเขียนได้

-สอนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ☐ประถมศึกษา ☐มัธยมศึกษาตอนต้น ☐มัธยาศึกษาตอนปลาย

-การศึกษาต่อเนื่อง(หลักสูตรระยะสั้น) ☐การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ☐การพัฒนาทักษะอาชีพ
☐หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ ☐กศน.ปวช. ☐พัฒนาสังคมและชุมชน

-อื่นๆ ☐ โปรดระบุ_____

1.4 สถานที่ปฏิบัติงาน

☐กศน.กรุงเทพมหานคร ☐กศน.จังหวัด โปรดระบุ_____
☐กศน.อำเภอ โปรดระบุ_____ ☐ห้องสมุดกศน.อำเภอ โปรดระบุ_____
☐กศน.ตำบล โปรดระบุ_____ ☐ศรช. โปรดระบุ_____

1.5 ขณะนี้ท่านปฏิบัติงานอยู่จังหวัด_____

1.6 เบอร์ติดต่อสถานที่ทำงานของท่าน_____ต่อ_____อีเมล_____

3

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาตนเองและแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้

2.1 คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยสามารถเขียนเหตุผลของท่านเพิ่มเติมได้ที่ช่อง ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม (ถ้ามี)
	ด้านความหมายของการพัฒนาตนเอง			
1	การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีเป้าหมายว่า ต้องการเป็นอะไร จึงวางแผน และ/หรือ กระทำบางสิ่ง เพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนั้น			
2	การพัฒนาตนเอง คือการท้าทายให้ตนเองดีขึ้นในทิศทางที่เป็นไปตามที่ตนเองตั้งเป้าไว้			
	ด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตนเอง			
3	บุคคลต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้น			
4	การพัฒนาตนเองเกิดขึ้นเพื่อให้ตนเองก้าวผ่านปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้			
	ด้านลักษณะของการพัฒนาตนเอง			
5	การพัฒนาตนเองเป็นไปเพื่อพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ หรือ สติปัญญาของบุคคลนั้นๆ ให้ดีขึ้นตามที่บุคคลต้องการ โดยอาจเป็นพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านก็ได้			
6	การพัฒนาตนเองเป็นเรื่องความพึงพอใจส่วนบุคคล บุคคลจะตั้งเป้าหมายและกำหนดวิธีการและควบคุมกระบวนการพัฒนาตนเองด้วยตนเองเป็นสำคัญ			
7	บุคคลจะพัฒนาตนเองในด้านใดก็ตามย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้นทั้งสิ้น			
	ด้านความหมายของพื้นที่การเรียนรู้			
8	พื้นที่การเรียนรู้ คือพื้นที่รูปแบบใดก็ได้ที่บุคคลเข้ามาในพื้นที่นั้นๆแล้วเกิดการเรียนรู้			
9	พื้นที่การเรียนรู้ คือ พื้นที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างโอกาสให้บุคคลเข้าถึงข้อมูลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆและได้ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลเพื่อเรียนรู้			
	ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้			
10	พื้นที่การเรียนรู้ จัดขึ้นเพื่อให้คนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยสามารถพัฒนากลายเป็นชุมชนได้เช่นเดียวกัน			
11	พื้นที่การเรียนรู้จัดขึ้นเพื่อดึงดูดบุคคลที่ต้องการเรียนรู้ ให้เข้ามาเรียนรู้ มาเรียนรู้ร่วมกันทั้งแบบเดี่ยวหรือแบบกลุ่ม			
	ด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้			
12	กิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างบุคคลกับบุคคลที่เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้ คือ ถ่ายทอดความคิด ทักษะ วิธีการ นวัตกรรมและเครื่องมือต่างๆระหว่างกันและกัน			
13	พื้นที่การเรียนรู้จะดึงดูดคนมารวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ แลกเปลี่ยน เรียนรู้จากกันและกัน หรือรวมกลุ่มคนที่มีเป้าหมายเดียวกันไว้ด้วยกัน หรืออาจจะมีความชื่นชอบเดียวกัน			
14	พื้นที่การเรียนรู้ สามารถเกิดขึ้นที่ไหนและเวลาใดก็ได้			

4

ตอนที่ 3 สภาพ ปัญหาของพื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันและความต้องการด้านพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองในอนาคต

3.1ด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้

A | สภาพปัจจุบัน คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ท่านได้เคยเข้าใช้งาน หรือ ที่ท่านรู้จักและคิดว่าเหมาะสมกับครูกศน.เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง คือตัวเลือกใด (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

☐บ้าน,หอพัก,คอนโด ☐ที่ทำงาน ☐ร้านอาหาร,ร้านกาแฟ ☐Fitness ☐ศูนย์การประชุมและนิทรรศการ
☐ห้องประชุมในโรงแรม ☐ห้องสมุด ☐ศูนย์การเรียนรู้ ☐พิพิธภัณฑ์ ☐สวนสาธารณะ ☐วัด
☐Google, Yahoo, Bing ☐YouTube, Line TV ☐วิทยุออนไลน์ ☐Pinterest, Photobucket
☐Web board หรือ Forum เช่น Pantip, Dek-Dโปรดระบุ_____
☐Websiteอื่นๆ โปรดระบุ_____ ☐Intranet ภายในองค์กร
☐Application ในสมาร์ทโฟนหรือคอมพิวเตอร์_____ ☐Instagram ☐Facebook
☐Chat เช่น WhatsApp, Line ☐รายการโทรทัศน์ ระบุ_____ ☐รายการวิทยุ ระบุ_____
☐หนังสือพิมพ์,นิตยสาร ระบุ_____ ☐อื่นโปรดระบุ_____

B | ปัญหาที่พบ คำชี้แจง ท่านพบปัญหาด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นหรือไม่ อย่างไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ขนาดของสถานที่ ☐ คับแคบเกินไป ☐ พื้นที่นั้นๆไม่เหมาะกับกิจกรรมที่จัด ☐ จำกัดจำนวนสมาชิก
ความสวยงามของสถานที่ ☐ ไม่ทันสมัย ☐ ไม่มีการตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม ☐ หน้าตาของเว็บไซต์ใช้งานยาก
จุดที่ตั้ง ☐ เดินทางไปมาลำบาก ☐ ไกล
☐ ไม่มีปัญหา คิดว่าความเหมาะสมดีแล้ว ☐ อื่นๆ โปรดระบุ_____

C | ความต้องการ _____

ความต้องการในการจัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.

คำชี้แจง ท่านต้องการให้มีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของครูกศน.หรือไม่ เพราะอะไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

☐ต้องการให้มี/เห็นด้วยว่าควรมี *เพราะ* ☐ต้องการรวบรวมความรู้ให้เป็นระบบ
☐ต้องการให้ครูกศน.เป็นกลุ่มก้อน เรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน
☐พื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ไม่พอหรือไม่ตอบโจทย์การใช้งานของครูกศน.
☐ไม่จำเป็นต้องมี/ไม่เห็นด้วยว่าต้องมี *เพราะ* ☐ควรส่งเสริมให้ครูกศน.พัฒนาตนเองด้วยวิธีอื่น
☐ปัจจุบันมีพื้นที่การเรียนรู้เพียงพอสำหรับครูกศน.
☐ควรจัดพื้นที่การเรียนรู้รวมสำหรับครู มากกว่า เฉพาะครูกศน.อย่างเดียว

ความต้องการด้านลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้

คำชี้แจง ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ที่ท่านคิดว่าเหมาะสม ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

☐จัดตกแต่งสบายๆ เหมือนบ้าน ให้ความรู้สึกอบอุ่น ☐ตกแต่งเหมือนร้านกาแฟ คาเฟ่ ร้านขนม ที่ทานอาหารได้
☐จัดแบบธรรมชาติ ร่มรื่นเหมือนสวน ☐จัดในสถานที่ทำงาน แต่แยกพื้นที่เรียนรู้เป็นสัดส่วนชัดเจน

5

☐จัดเหมือนห้องสมุด รวบรวมสื่อต่างๆ ☐จัดเหมือนศูนย์การเรียนรู้ หรือศูนย์ปฏิบัติการ
☐จัดเหมือนนิทรรศการ นำเสนอ จัดแสดงผลงาน เดินชมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย
☐จัดเป็นวาระโอกาสตามอาคารสถานที่ที่มีห้องประชุมสัมมนา
☐เป็นรายการโทรทัศน์ ☐เป็นรายการวิทยุ ☐Website ☐บทเรียนออนไลน์
☐แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ในระบบ Intranet ภายในองค์กร ☐Application ในมือถือ สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต
☐Web board หรือ Forum ☐พื้นที่นำเสนอผลงานตนเอง (ข้อความ ภาพและเสียง) และแลกเปลี่ยนกันในชุมชน
☐พื้นที่ออกอากาศบนพื้นที่ออนไลน์ หรือการถ่ายทอดสด (Live) คล้ายการถ่ายทอดสดของ Facebook และ Instagram
☐พื้นที่ดู VDO ของผู้อื่น และนำเสนอ VDO ของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้☐ระบบสื่อสารพูดคุยระหว่างสมาชิก(Chat)
☐พื้นที่เฉพาะสมาชิก ใช้ระบบ Username และ Password เพื่อชมผลงาน ศึกษาข้อมูล พูดคุยแลกเปลี่ยน ตั้งคำตอบ ตอบคำถาม ตามอัธยาศัย

☐ อื่นๆ โปรดระบุ_____

3.1.1 ความดึงดูด

A | สภาพปัจจุบัน คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณาว่า พื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่ท่านได้เคยเข้าใช้งาน และเห็นว่าเป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีความน่าดึงดูดให้เข้าใช้งานอย่างไรบ้าง (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน

ผู้ใช้งาน ☐มีครูกศน.มาใช้บริการจำนวนมาก ☐มีครูแนะนำบอกต่อกันมา

กิจกรรมที่จัด ☐มีกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจ ☐มีกิจกรรมหลากหลายทั้งวิชาการและบันเทิงอื่นๆ
☐มีการอบรมที่น่าสนใจจำนวนมาก ☐กิจกรรมเรียนรู้แล้วสามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตจริง

เนื้อหาสาระ ☐มีเนื้อหาสาระที่ตรงกับความต้องการของท่าน ☐มีเนื้อหาสาระทันสมัย

ข้อมูลและสารสนเทศ ☐มีชิ้นงาน เอกสารที่ตรงกับความต้องการ
☐มีสื่อ เอกสาร ตัวอย่างชิ้นงาน แผนการสอน แบบประเมิน แบบฝึกหัด รวบรวมเป็นระบบเข้าถึงได้ง่ายและเร็ว

บุคลากร ☐มีวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้ที่เชี่ยวชาญจริงมาสอนหรือให้แลกเปลี่ยน
☐มีนักวิชาการ ดารา นักแสดง พิธีกร หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงมามีส่วนร่วม

การตกแต่ง ☐ตกแต่งสถานที่น่าสนใจ ☐ตกแต่งสถานที่เหมือนร้านกาแฟหรือคาเฟ่
☐ตกแต่งแบบธรรมชาติ ร่มรื่น ☐หน้าตาเว็บไซต์ดูใช้งานง่าย

การประชาสัมพันธ์ ☐มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี ทั่วถึง น่าสนใจ

เทคโนโลยี ☐มีเทคโนโลยีสารสนเทศหลากหลายที่พร้อมให้ทำงาน ☐ค้นข้อมูลผ่านระบบได้รวดเร็ว
☐เทคโนโลยีต่างๆ เว็บหรือApplicationใช้งานง่าย
☐เข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้และข้อมูลผ่านมือถือ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ตได้
☐มีช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนครูด้วยกันหลายช่องทาง เช่น Web board, Chat ฯลฯ

การเดินทางและการเข้าถึง ☐เดินทางง่าย เข้าใช้บริการได้ง่าย ☐เวลาเปิดปิดตรงกับความต้องการเข้าใช้งาน
☐เข้าถึงได้ตลอดเวลา

ความอิสระ ☐มีอิสระในการจัดกิจกรรมหรือนัดพบกลุ่มได้ด้วยตนเองจัดกิจกรรมเองตามความสนใจ
☐สามารถมาพักผ่อนหย่อนใจตามอัธยาศัยได้
☐มีพื้นที่ส่วนตัวให้แสดงผลงาน ความคิด อย่างอิสระ เช่น Blog

ค่าใช้จ่าย ☐ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย ☐เบิกค่าใช้จ่ายกับหน่วยงานได้

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

6

B | ปัญหาที่พบ คำชี้แจง ในพื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้น ปัญหาใดที่มีผลต่อความดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ผู้ใช้งาน ☐ผู้เข้าใช้งานหนาแน่นจนเกินไป ☐ผู้เข้าใช้งานน้อยจนเกินไปทำให้ไม่อยากเข้าใช้งาน
☐มีผู้เข้ามาใช้บริการที่ไม่ใช่ครูเลยทำให้ไม่อยากเข้าใช้บริการ

กิจกรรมที่จัด ☐กิจกรรมที่จัดไม่ตรงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการ ☐กิจกรรมไม่เป็นประโยชน์หรือไม่สามารถนำมาใช้งานได้จริง
☐กิจกรรมไม่มีความหลากหลาย ☐กิจกรรมไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าร่วมงาน

เนื้อหาสาระ ☐เนื้อหาสาระเน้นด้านวิชาการครูเป็นหลัก ไม่มีกิจกรรมการพัฒนาตนเองในด้านอื่นๆ ☐เนื้อหาไม่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์

ข้อมูลและสารสนเทศ ☐ชิ้นงาน เอกสาร ตัวอย่างงานมีจำนวนน้อยเกินไป หรือ ไม่หลากหลาย
☐สื่อ เอกสาร ตัวอย่างงาน แผนการสอน แบบประเมิน แบบฝึกหัดถูกรวบรวมไม่เป็นหมวดหมู่ อยู่กระจัดกระจาย ไม่เป็นระบบ

บุคลากร ☐ผู้จัดไม่ได้เป็นหน่วยงานทางการศึกษา ทำให้ไม่สนใจเข้าร่วม ☐วิทยากรหรือผู้สอนไม่เก่งหรือไม่เชี่ยวชาญ

การตกแต่ง ☐ตกแต่งสถานที่ดูโบราณ ☐ตกแต่งสถานที่ดูทันสมัยเกินไป
☐จัดแต่งรูปแบบเว็บไม่เป็นระบบหมวดหมู่

การประชาสัมพันธ์ ☐ไม่มีการประชาสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย

เทคโนโลยีสารสนเทศ ☐ไม่มีคอมพิวเตอร์ให้ใช้งาน ☐จำนวนเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงพอ
☐ไม่มีระบบ Chat เพื่อพูดคุยกับเจ้าหน้าที่หรือเพื่อนสมาชิกครู
☐ไม่สามารถเข้าใช้งานได้ด้วยมือถือ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ต

การเดินทางและการเข้าถึง ☐เดินทางไปลำบาก ☐ระยะเวลาการเปิดปิดไม่ตรงกับความต้องการในการใช้งาน
☐จำกัดจำนวนหรือปริมาณการเข้าถึงข้อมูล

ความอิสระ ☐กฎระเบียบ ข้อบังคับการเข้าใช้บริการที่เยอะเกินไป ☐ไม่มีพื้นที่ส่วนตัวให้พักผ่อนตามอัธยาศัย
☐ไม่มีพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นหรือจัดแสดงผลงาน ☐ไม่มีพื้นที่การแสดงผลงานออนไลน์

ค่าใช้จ่าย ☐มีค่าสมาชิก ค่าบริการ ค่าธรรมเนียมสูงเกินไป ☐ไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่ายกับหน่วยงานได้

☐ ไม่มีปัญหา พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นดึงดูดกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

7

C | ความต้องการ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมให้ครูกศน.พัฒนาตนเอง ควรมีความน่าดึงดูดให้เข้าใช้งานอย่างไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ผู้ใช้งาน ☐มีครูกศน.มาใช้บริการจำนวนมาก ☐มีครูแนะนำบอกต่อกันมา

กิจกรรมที่จัด ☐มีกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจ ☐มีกิจกรรมหลากหลายทั้งวิชาการและบันเทิงอื่นๆ
☐มีการอบรมที่น่าสนใจจำนวนมาก ☐กิจกรรมเรียนรู้แล้วสามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตจริง

เนื้อหาสาระ ☐มีเนื้อหาสาระที่ตรงกับความต้องการของท่าน ☐มีเนื้อหาสาระทันสมัย

ข้อมูลและสารสนเทศ ☐มีชิ้นงาน เอกสารที่ตรงกับความต้องการ
☐มีสื่อ เอกสาร ตัวอย่างชิ้นงาน แผนการสอน แบบประเมิน แบบฝึกหัด รวบรวมเป็นระบบเข้าถึงได้ง่ายและเร็ว

บุคลากร ☐มีวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้ที่เชี่ยวชาญจริงมาสอนหรือให้แลกเปลี่ยน
☐มีนักวิชาการ ดารา นักแสดง พิธีกร หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงมามีส่วนร่วม

การตกแต่ง ☐ตกแต่งสถานที่น่าสนใจ ☐ตกแต่งสถานที่เหมือนร้านกาแฟหรือคาเฟ่
☐ตกแต่งแบบธรรมชาติ ร่มรื่น ☐หน้าตาเว็บไซต์ดูใช้งานง่าย

การประชาสัมพันธ์ ☐มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี ทั่วถึง น่าสนใจ

เทคโนโลยี ☐มีเทคโนโลยีสารสนเทศหลากหลายที่พร้อมให้ทำงาน ☐ค้นข้อมูลผ่านระบบได้รวดเร็ว
☐เทคโนโลยีต่างๆ เว็บหรือApplicationใช้งานง่าย
☐เข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้และข้อมูลผ่านมือถือ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ตได้
☐มีช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนครูด้วยกันหลายช่องทาง เช่น Web board, Chat ฯลฯ

การเดินทางและการเข้าถึง ☐เดินทางง่าย เข้าใช้บริการได้ง่าย ☐เวลาเปิดปิดตรงกับความต้องการเข้าใช้งาน
☐เข้าถึงได้ตลอดเวลา

ความอิสระ ☐มีอิสระในการจัดกิจกรรมหรือนัดพบกลุ่มได้ด้วยตนเองจัดกิจกรรมเองตามความสนใจ
☐สามารถมาพักผ่อนหย่อนใจตามอัธยาศัยได้
☐มีพื้นที่ส่วนตัวให้แสดงผลงาน ความคิด อย่างอิสระ เช่น Blog

ค่าใช้จ่าย ☐ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย ☐เบิกค่าใช้จ่ายกับหน่วยงานได้

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

3.1.2 ความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ

A | สภาพปัจจุบัน คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่ท่านได้เคยเข้าใช้งาน และเห็นว่าเป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีปัจจัยใดของพื้นที่การเรียนรู้ที่ทำให้ท่านรู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่จะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ความอิสระ ☐พักผ่อนตามอัธยาศัยได้ ☐ส่งเสียงดังตามเหมาะสมได้ ☐ทานของว่างในพื้นที่การเรียนรู้ได้
☐นำคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์อิเล็คทรอนิกส์ของตนเองมาเสียบไฟใช้งานได้ ☐ไม่มีการบังคับให้เข้าใช้งาน
☐สามารถเข้าใช้งานตามเวลาแต่ละบุคคลสะดวก ☐มีมุมเรียนรู้ มุมพักผ่อน มุมแลกเปลี่ยนตามอัธยาศัยปะปนกันไป
☐สามารถแสดงความเห็นเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระบนพื้นที่ (เช่น เว็บบอร์ด)

การสนับสนุนและแรงจูงใจ ☐ได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้างานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บุคลากร ☐มีเจ้าหน้าที่ที่เป็นกันเองให้ความช่วยเหลือในการใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้

9

3.1.3 ความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย

A | สภาพปัจจุบัน คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่ท่านได้เคยเข้าใช้งาน และเห็นว่าเป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีปัจจัยใดของพื้นที่การเรียนรู้ที่ทำให้ท่านรู้สึกการใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้นี้มีความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย

(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

เวลา ☐เข้าใช้บริการเวลาใดก็ได้ เปิดตลอดเวลา

เฟอร์นิเจอร์ ☐ที่นั่งสบายนั่งได้ยาวนาน ☐มีที่นั่งจำนวนเพียงพอ ไม่ต้องจองหรือแย่งที่นั่ง
☐เคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ ปรับแสง จัดโต๊ะได้ตามความต้องการโดยไม่ต้องขออนุญาต

บุคลากร ☐เจ้าหน้าที่ที่เป็นกันเอง ☐เจ้าหน้าที่มีจำนวนเพียงพอ ☐เจ้าหน้าที่เชี่ยวชาญ ทำงานรวดเร็ว

เทคโนโลยี ☐สามารถเข้าใช้บริการสื่อ คอมพิวเตอร์ หนังสือ ด้วยบริการ Self Service
☐มี Notebook, Printer, Projector ให้ใช้งาน
☐มีระบบยืมคืน ดาวน์โหลด สื่อ หนังสือ และอุปกรณ์อื่นๆผ่านระบบออนไลน์
☐สามารถดาวน์โหลดชิ้นงานและพิมพ์ออกมาใช้งานได้เลย

การเดินทางและการเข้าถึง ☐ มีรถรับส่ง หรือเดินทางง่ายด้วยระบบขนส่งมวลชน
☐ สามารถเข้าใช้งาน อ่าน รับชมสื่อต่างๆผ่านมือถือ สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตได้

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

B | ปัญหาที่พบ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นมีปัญหาด้านความยืดหยุ่นและสะดวกสบายในการใช้พื้นที่การเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร

(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

เวลา ☐เวลาเปิดปิดทำการไม่ตรงกับความต้องการจะใช้งาน

เฟอร์นิเจอร์ ☐ห้ามเคลื่อนย้ายสิ่งของต่าง ☐เก้าอี้นั่งไม่สบายไม่สามารถนั่งนานได้
☐จำนวนพื้นที่นั่งไม่เพียงพอ

เทคโนโลยี ☐ไม่มี Notebook, Printer, Projector ให้ใช้งาน
☐ไม่มีจุดเสียบปลั๊กคอมพิวเตอร์ หรือมีจำนวนไม่เพียงพอ

บุคลากร ☐เจ้าหน้าที่ดุน่ากลัว ☐เจ้าหน้าที่มีน้อยและมักดูยุ่งอยู่เสมอ ☐ใช้เวลารอเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือนาน

การเดินทางและการเข้าถึง☐กฎระเบียบ ข้อบังคับ ขั้นตอนมีจำนวนมาก
☐ต้องเข้าใช้งานด้วยระบบInternetภายในองค์กรเท่านั้น ☐ไม่มีการเข้าถึงบริการด้วยระบบออนไลน์

☐ไม่มีปัญหา พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นใช้งานแล้วมีความยืดหยุ่นและสะดวกสบายดี

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

C | ความต้องการ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ควรจะมีสิ่งใดเพื่อให้ผู้เข้าใช้บริการรู้สึกว่ามีความยืดหยุ่นและรู้สึกสะดวกสบายในการใช้บริการ (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

เวลา ☐เข้าใช้บริการเวลาใดก็ได้ เปิดตลอดเวลา

เฟอร์นิเจอร์ ☐ที่นั่งสบายนั่งได้ยาวนาน ☐มีที่นั่งจำนวนเพียงพอ ไม่ต้องจองหรือแย่งที่นั่ง
☐เคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ ปรับแสง จัดโต๊ะได้ตามความต้องการโดยไม่ต้องขออนุญาต

บุคลากร ☐เจ้าหน้าที่ที่เป็นกันเอง ☐เจ้าหน้าที่มีจำนวนเพียงพอ ☐เจ้าหน้าที่เชี่ยวชาญ ทำงานรวดเร็ว

8

บรรยากาศ ☐บรรยากาศในพื้นที่นั้น ๆเป็นกันเอง
☐ธีมและการออกแบบเว็บไซต์ให้ความรู้สึกโล่ง สบาย ไม่เป็นทางการ
ค่าใช้จ่าย ☐ไม่มีค่าใช้จ่าย ☐เบิกค่าใช้จ่ายกับหน่วยงานได้
มีความส่วนตัว ☐มีมุมหลบเป็นส่วนตัว ☐มีมุมที่มีแสงไม่สว่างมากนักให้เกิดความเป็นส่วนตัว
☐เมื่อเข้าใช้งานประเภทออนไลน์สามารถปกปิดตัวตนเองได้ หรือ มี Username แทนตัวตน
☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

B | ปัญหาที่พบ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้น มีปัญหาที่ทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่สบายใจที่จะใช้งานหรือไม่ อย่างไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ความอิสระ ☐เวลาเปิดทำการไม่ตรงกับความสะดวกใช้งาน ☐มีกฎระเบียบการใช้งานจำนวนมาก
☐ห้ามนำคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็คทรอนิคส์ส่วนตัวมาเสียบไฟใช้งาน
☐พื้นที่นั้นห้ามเคลื่อนย้ายสิ่งของ เช่น เก้าอี้ โต๊ะ ☐พื้นที่นั้นห้ามใช้เสียง
☐มีการบังคับเพื่อเข้าใช้งานจากหัวหน้างาน หรือมีเช็คจำนวนครั้งในการเข้าใช้งาน
การสนับสนุนและแรงจูงใจ ☐หัวหน้างานและเพื่อนร่วมงานใช้พื้นที่นั้นอยู่พร้อมกับตนเอง ทำให้อึดอัด
บุคลากร ☐เจ้าหน้าที่ที่ให้บริการไม่เป็นมิตรเวลาขอความช่วยเหลือ
บรรยากาศ ☐ผู้เข้ามาใช้บริการหนาแน่นมากเกินไป ☐บรรยากาศ ธีม หรือการตกแต่ง ดูเคร่งขรึม หรือเป็นทางการ
ค่าใช้จ่าย ☐มีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ ☐ค่าบริการราคาสูง ☐ไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่ายได้
มีความส่วนตัว ☐มีของหายหรือมีมิจฉาชีพมาบ่อยครั้ง ☐ต้องยินยอมเปิดเผยชื่อ นามสกุลจริงในระบบสมาชิกเว็บไซต์ได้
☐ไม่มีปัญหา พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นใช้งานแล้วรู้สึกปลอดภัยและสบายใจดี
☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

C | ความต้องการ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ควรมีสิ่งใดเพื่อให้ผู้เข้าใช้บริการรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ความอิสระ ☐พักผ่อนตามอัธยาศัยได้ ☐ส่งเสียงดังตามเหมาะสมได้ ☐ทานของว่างในพื้นที่การเรียนรู้ได้
☐นำคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์อิเล็คทรอนิกส์ของตนเองมาเสียบไฟใช้งานได้ ☐ไม่มีการบังคับให้เข้าใช้งาน
☐สามารถเข้าใช้งานตามเวลาแต่ละบุคคลสะดวก ☐มีมุมเรียนรู้ มุมพักผ่อน มุมแลกเปลี่ยนตามอัธยาศัยปะปนกันไป
☐สามารถแสดงความเห็นเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระบนพื้นที่ (เช่น เว็บบอร์ด)
การสนับสนุนและแรงจูงใจ☐ได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้างานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
บุคลากร ☐มีเจ้าหน้าที่ที่เป็นกันเองให้ความช่วยเหลือในการใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้
บรรยากาศ ☐บรรยากาศในพื้นที่นั้นๆเป็นกันเอง
☐ธีมและการออกแบบเว็บไซต์ให้ความรู้สึกโล่ง สบาย ไม่เป็นทางการ
ค่าใช้จ่าย ☐ไม่มีค่าใช้จ่าย ☐เบิกค่าใช้จ่ายกับหน่วยงานได้
มีความส่วนตัว ☐มีมุมหลบเป็นส่วนตัว ☐มีมุมที่มีแสงไม่สว่างมากนักให้เกิดความเป็นส่วนตัว
☐เมื่อเข้าใช้งานประเภทออนไลน์สามารถปกปิดตัวตนเองได้ หรือ มี Username แทนตัวตน
☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

10

เทคโนโลยี ☐สามารถเข้าใช้บริการสื่อ คอมพิวเตอร์ หนังสือ ด้วยบริการ Self Service
☐มี Notebook, Printer, Projector ให้ใช้งาน
☐มีระบบยืมคืน ดาวน์โหลด สื่อ หนังสือ และอุปกรณ์อื่นๆผ่านระบบออนไลน์
☐สามารถดาวน์โหลดชิ้นงานและพิมพ์ออกมาใช้งานได้เลย

การเดินทางและการเข้าถึง ☐มีรถรับส่ง หรือเดินทางง่ายด้วยระบบขนส่งมวลชน
☐สามารถเข้าใช้งาน อ่าน รับชมสื่อต่างๆผ่านมือถือ สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตได้

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

3.1.4 ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย

A | สภาพปัจจุบัน คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่ท่านได้เคยเข้าใช้งาน และเห็นว่าเป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีปัจจัยใดของพื้นที่การเรียนรู้ที่ทำให้ท่านรู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้สามารถรองรับการใช้งานที่หลากหลายได้
(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

การค้นคว้า ☐สามารถค้นหาข้อมูลตามความสนใจ ☐ค้นหานวัตกรรมที่เกี่ยวกับการสอนได้
☐ค้นหาสื่อการสอนทั้งข้อความ ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวได้ ☐ค้นหาคำตอบของคำถามที่สงสัยกับเพื่อนครูด้วยกันได้
☐ค้นหาบทความ เอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานของตนเองได้

การผลิตชิ้นงาน ☐ผลิตสื่อการสอนในพื้นที่นี้ได้ เช่น ใบงาน คลิปเสียง บันทึกภาพเคลื่อนไหว

การนัดพบกลุ่ม ☐รองรับการจัดกลุ่มนัดพบของผู้ใช้งานด้วยกันเอง
☐มีพื้นที่จัดกิจกรรมกลุ่มตามความสนใจของกลุ่มได้อย่างอิสระ
☐รองรับการนัดพบบนพื้นที่ เพื่อพูดคุยแลกเลี่ยน

การพักผ่อน ☐มีมุมพักผ่อนตามอัธยาศัย
☐มีพื้นที่ บางส่วนให้พูดคุยเรื่องสัพเพเหระ หรืออ่านบทความตามความสนใจ เช่นข่าวบันเทิง

การจัดแสดง ☐สามารถจัดแสดงโชว์ผลงานตนเอง เช่น นิทรรศการ เวทีแสดงผลงาน
☐พื้นที่รายบุคคลไว้เขียนข้อความ,ภาพ เช่น Blog

การเก็บรักษาข้อมูลเพื่อเข้าถึงและใช้งาน ☐มีหนังสือ วารสาร สื่อหลายรูปแบบ ☐พื้นที่ว่างฝากไฟล์ได้อิสระ เช่น Google drive, Cloud
☐มีพื้นที่ออนไลน์ให้ใส่ข้อความ ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของตนเอง ได้ตามอัธยาศัยเช่น Blog

ด้านการสื่อสาร ☐มีเจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้งานได้
☐มีระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน เช่น Web board, Chat เป็นต้น

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

B | ปัญหาที่พบ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นไม่รองรับการใช้งานประเภทใด ที่ทำให้ท่านรู้สึกว่าเป็นปัญหาสำหรับท่าน

☐ไม่มีการรองรับการใช้งานประเภทเหล่านี้ โปรดระบุ_____
☐ไม่มีปัญหา พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นสามารถรองรับการใช้งานที่หลากหลาย ตามความต้องการผู้ใช้งานได้ดี

C | ความต้องการ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน. ควรมีสิ่งใดบ้าง เพื่อให้ผู้เข้าใช้บริการรู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้สามารถรองรับการใช้งานได้ตามต้องการของผู้ใช้งาน (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

การค้นคว้า ☐สามารถค้นหาข้อมูลตามความสนใจ ☐ค้นหานวัตกรรมที่เกี่ยวกับการสอนได้
☐ค้นหาสื่อการสอนทั้งข้อความ ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวได้ ☐ค้นหาคำตอบของคำถามที่สงสัยกับเพื่อนครูด้วยกันได้
☐ค้นหาบทความ เอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานของตนเองได้

11

การผลิตชิ้นงาน ☐ผลิตสื่อการสอนในพื้นที่นี้ได้ เช่น ใบงาน คลิปเสียง บันทึกภาพเคลื่อนไหว

การนัดพบกลุ่ม ☐รองรับการจัดกลุ่มนัดพบของผู้ใช้งานด้วยกันเอง

☐มีพื้นที่จัดกิจกรรมกลุ่มตามความสนใจของกลุ่มได้อย่างอิสระ

☐รองรับการนัดพบบนพื้นที่ เพื่อพูดคุยแลกเลี่ยน

การพักผ่อน ☐มีมุมพักผ่อนตามอัธยาศัย

☐มีพื้นที่ บางส่วนให้พูดคุยเรื่องสัพเพเหระ หรืออ่านบทความตามความสนใจ เช่นข่าวบันเทิง

การจัดแสดง ☐สามารถจัดแสดงโชว์ผลงานตนเอง เช่น นิทรรศการ เวทีแสดงผลงาน

☐พื้นที่รายบุคคลไว้เขียนข้อความ,ภาพ เช่น Blog

การเก็บรักษาข้อมูลเพื่อเข้าถึงและใช้งาน ☐มีหนังสือ วารสาร สื่อหลายรูปแบบ ☐พื้นที่ว่างฝากไฟล์ได้อิสระ เช่น Google drive, Cloud

☐มีพื้นที่ออนไลน์ให้ใส่ข้อความ ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของตนเอง ได้ตามอัธยาศัยเช่น Blog

ด้านการสื่อสาร ☐มีเจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้งานได้

☐มีระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน เช่น Web board, Chat เป็นต้น

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

3.2ด้านวัตถุประสงค์

A | สภาพปัจจุบัน คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่ท่านได้เคยเข้าใช้งาน และเห็นว่าเป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง พื้นที่การเรียนรู้นั้นมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งคืออะไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน

พักผ่อนหรือสังสรรค์ ☐เพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและบันเทิง ☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้ได้พบปะสังสรรค์

ค้นคว้า ☐เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้ ☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้รับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องใหม่ๆ

☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้ศึกษาหาความรู้ด้านต่างๆ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ☐เพื่อเป็นพื้นที่ที่สร้างแรงบันดาลใจใหม่ๆ ☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

☐เพื่อสอนงาน

เผยแพร่ ☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้นำเสนอผลงาน

☐วัตถุประสงค์อื่นๆ โปรดระบุ_____

B | ปัญหาที่พบ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นมีปัญหาด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ไม่ทราบวัตถุประสงค์ ☐ไม่ทราบวัตถุประสงค์ของการจัดพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆ

การสื่อสารวัตถุประสงค์กับผู้ใช้บริการ ☐วัตถุประสงค์ของการจัดพื้นที่ไม่ชัดเจน ☐ไม่มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดพื้นที่ที่ชัดเจน

ความสอดคล้องเหมาะสมของวัตถุประสงค์ ☐วัตถุประสงค์ไม่ดึงดูดครูกศน. ☐วัตถุประสงค์ไม่สอดคล้องกับกิจกรรมที่จัด

☐วัตถุประสงค์ของการจัดพื้นที่ไม่ชัดเจน

☐ไม่มีปัญหา คิดว่าวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้มีความเหมาะสมดีแล้ว

☐เหตุผลอื่นๆ โปรดระบุ_____

12

C | ความต้องการ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ควรมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งคืออะไร (กรุณาใส่อันดับ1-3ในช่อง☐ โดยอันดับ 1 คือสำคัญที่สุด) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

พักผ่อนหรือสังสรรค์	☐เพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและบันเทิง	☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้ได้พบปะสังสรรค์
ค้นคว้า	☐เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้	☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้รับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องใหม่ๆ
	☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้ศึกษาหาความรู้ด้านต่างๆ	
แลกเปลี่ยนเรียนรู้	☐เพื่อเป็นพื้นที่ที่สร้างแรงบันดาลใจใหม่ๆ	☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน
	☐เพื่อสอนงาน	
เผยแพร่	☐เพื่อเป็นพื้นที่ให้นำเสนอผลงาน	

☐วัตถุประสงค์อื่นๆ โปรดระบุ_____

3.3การสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ

A | สภาพปัจจุบัน คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่ท่านได้เคยเข้าใช้งาน และเห็นว่าเป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไรบ้าง (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ปริมาณและขนาดที่เหมาะสม	☐มีคอมพิวเตอร์จำนวนพอให้ใช้งาน	☐มีจุดจ่ายไฟเพียงพอสำหรับใช้งาน
	☐มีเครื่องฉายโปรเจคเตอร์ ไมโครโฟน ลำโพง ให้งานในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆตามอัธยาศัย	
	☐มีพื้นที่เก็บข้อมูลส่วนบุคคลออนไลน์จำนวนมากต่อบุคคล	
	☐รองรับการใช้งานที่มีสมาชิกจำนวนมากได้	
ความเร็ว	☐มีความเร็วของ Wi-Fi ที่เหมาะสม	☐ระบบค้นหาสื่อหรือข้อมูลทำได้รวดเร็วละเอียดแม่นยำ
ช่องทางสื่อสาร	☐มีภาพหรือวิดีโอสาธิตการใช้งานให้เรียนรู้การใช้อุปกรณ์ วิธีค้นหาสื่อ วิธีแก้ปัญหาเบื้องต้น ฯลฯ ด้วยตนเองได้	
	☐มีระบบ Chat กับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่การเรียนรู้	
	☐มีระบบ Chat กับเพื่อนครูหรือสมาชิกในพื้นที่การเรียนรู้	
การเข้าถึง	☐ค้นชื่อสื่อและที่อยู่ของสื่อได้ ☐สามารถเข้าใช้งานด้วยมือถือ สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต	
	☐อ่านข้อมูลต่างๆออนไลน์ได้	

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

B | ปัญหาที่พบ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้น มีสิ่งใดที่ทำให้ท่านรู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้เหล่านี้ไม่สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศเท่าที่ควร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ปริมาณและขนาดที่เหมาะสม	☐ไม่มีคอมพิวเตอร์ส่วนกลางให้ยืมใช้งาน	☐มีจุดจ่ายไฟจำนวนไม่เพียงพอ
	☐ไม่มีอุปกรณ์ที่ต้องการเช่น โปรเจคเตอร์ ไมโครโฟน ลำโพง เครื่องพิมพ์ เป็นต้น	
ความเร็ว	☐Wi-Fi มีความเร็วต่ำ	☐การแสดงผล การค้นหา บนพื้นที่ออนไลน์ทำได้เชื่องช้า
ช่องทางการสื่อสาร	☐ไม่มีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	
	☐การสื่อสารกับเจ้าหน้าที่มี 2 ช่องทางคือ ไปพบ หรือ โทรศัพท์เข้าไป	
การเข้าถึง	☐ระบบค้นหาสื่อและที่อยู่จริงของสื่อไม่ตรงกัน	☐ไม่รองรับการใช้งานของคอมพิวเตอร์รุ่นเก่า
	☐ไม่รองรับการเข้าใช้งานด้วยมือถือ สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต	
	☐มีค่าใช้จ่ายในการเข้าถึง Internet หรือ wifi	
	☐จำกัดระยะเวลาหรือปริมาณการใช้งานInternet หรือ wifi	
	☐ระบบออนไลน์ล่ม หรือ ขัดข้องบ่อยครั้ง	

13

☐ไม่มีปัญหา พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้นสนับสนุนการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศได้ดี

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

C | ความต้องการ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ควรจะสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ปริมาณและขนาดที่เหมาะสม ☐มีคอมพิวเตอร์จำนวนพอให้ใช้งาน ☐มีจุดจ่ายไฟเพียงพอสำหรับใช้งาน
☐มีเครื่องฉายโปรเจคเตอร์ ไมโครโฟน ลำโพง ให้งานในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆตามอัธยาศัย
☐มีพื้นที่เก็บข้อมูลส่วนบุคคลออนไลน์จำนวนมากต่อบุคคล
☐รองรับการใช้งานที่มีสมาชิกจำนวนมากได้

ความเร็ว ☐มีความเร็วของ Wi-Fi ที่เหมาะสม ☐ระบบค้นหาสื่อหรือข้อมูลทำได้รวดเร็วละเอียดแม่นยำ

ช่องทางสื่อสาร ☐มีภาพหรือวิดีโอสาธิตการใช้งานให้เรียนรู้การใช้อุปกรณ์ วิธีค้นหาสื่อ วิธีแก้ปัญหาเบื้องต้น ฯลฯ ด้วยตนเองได้
☐มีระบบ Chat กับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่การเรียนรู้
☐มีระบบ Chat กับเพื่อนครูหรือสมาชิกในพื้นที่การเรียนรู้

การเข้าถึง ☐ค้นชื่อสื่อและที่อยู่ของสื่อได้ ☐สามารถเข้าใช้งานด้วยมือถือ สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต
☐อ่านข้อมูลต่างๆออนไลน์ได้

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

3.4 สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่

A | สภาพปัจจุบัน คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่ท่านได้เคยเข้าใช้งาน และเห็นว่าเป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีสิ่งใดที่ทำให้ผู้เข้าใช้งานรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่นั้นๆ (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบ**

ระบบบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม ☐มีคณะกรรมการบริหารที่มาจากหลากหลายส่วนขององค์กรมาช่วยกันบริหาร
☐ระบบบริหารเปิดรับอาสาสมัครมาช่วยบริหารงาน
☐มีการแบ่งพื้นที่ให้ครูต่างพื้นที่หมุนเวียนมาบริหารจัดการพื้นที่ตามวาระไป

กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม ☐มีการเลือกตั้งคณะกรรมการด้วยการลงคะแนนเสียง
☐มีระบบการลงคะแนนโหวตกิจกรรมภายในพื้นที่การเรียนรู้
☐เปิดโอกาสให้นำข้อมูล ภาพ บทความของตนเอง ใส่ลงในพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน
☐มีพื้นที่ให้แสดงคิดเห็นได้
☐เปิดให้เป็นผู้คิดและจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมอื่นๆตามสนใจเองได้

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

B | ปัญหาที่พบ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้น มีสิ่งใดที่ทำให้ท่านรู้สึกว่า ไม่ได้มีส่วนร่วมหรือเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ระบบบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม ☐ระบบบริหารจัดการเกิดจากการแต่งตั้งจากเบื้องบนทั้งหมด
☐ระบบบริหารจัดการเบ็ดเสร็จไม่ต้องการรับฟังความเห็นจากผู้ใช้งาน

กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม ☐ไม่มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนร่วม แต่อย่างใดในพื้นที่การเรียนรู้
☐โอกาสในการแสดงความเห็น,ออกแบบ หรือโอกาสในการจัดกิจกรรมตามความสนใจ นั้นมีน้อยเกินไป

เหตุผลรายบุคคล ☐รู้สึกไม่ต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม

☐ไม่มีปัญหาพื้นที่การเรียนรู้นั้น ๆเมื่อใช้งานแล้วรู้สึกเป็นจ้าของพื้นที่นั้น ๆได้ดี

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

14

C | ความต้องการ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ควรทำอย่างไรเพื่อให้ผู้เข้าใช้งานรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้นี้ร่วมกัน (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ระบบบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม
- ☐มีคณะกรรมการบริหารที่มาจากหลากหลายส่วนขององค์กรมาช่วยกันบริหาร
- ☐ระบบบริหารเปิดรับอาสาสมัครมาช่วยบริหารงาน
- ☐มีการแบ่งพื้นที่ให้ครูต่างพื้นที่หมุนเวียนมาบริหารจัดการพื้นที่ตามวาระไป

กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม
- ☐มีการเลือกตั้งคณะกรรมการด้วยการลงคะแนนเสียง
- ☐มีระบบการลงคะแนนโหวตกิจกรรมภายในพื้นที่การเรียนรู้
- ☐เปิดโอกาสให้นำข้อมูล ภาพ บทความของตนเอง ใส่ลงในพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน
- ☐มีพื้นที่ให้แสดงคิดเห็นได้
- ☐เปิดให้เป็นผู้คิดและจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมอื่นๆตามสนใจเองได้

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

3.5 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้

A | สภาพปัจจุบัน คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้ปัจจุบันที่ท่านได้เคยเข้าใช้งาน และเห็นว่าเป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้อะไรบ้าง (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

กิจกรรมพักผ่อนและสังสรรค์ ☐พักผ่อนตามอัธยาศัย ☐พูดคุยแลกเปลี่ยนอิสระตามอัธยาศัย

กิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ ☐ค้นคว้าตามความสนใจ ☐ศึกษาด้วยตนเองตามสื่อที่เตรียมไว้ให้

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล☐อบรมให้ความรู้ /เสวนา/อภิปราย โดยวิทยากร ☐เรียนรู้จากต้นแบบ/รุ่นพี่
- ☐เปิดให้ผู้ใช้บริการ นำกิจกรรมหรือจัดกิจกรรมเองได้ตามอัธยาศัย
- ☐แสดงความคิด/ตอบคำถาม/ตั้งคำถามบนพื้นที่ออนไลน์เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน
- ☐กิจกรรมอื่น ๆที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง เช่น พัฒนาบุคลิกภาพ การเห็นคุณค่าในตนเอง
- ☐Workshop งานอดิเรกต่าง ๆที่น่าสนใจ เช่น เย็บปักถักร้อย วาดรูป โยคะ ฯลฯ

กิจกรรมนำเสนอและชมผลงาน☐นิทรรศการให้ความรู้ ☐นำเสนองานวิจัย ☐ชมนวัตกรรม/สื่อ/เทคโนโลยีการสอน
- ☐นำเสนอผลงานตนเองผ่านพื้นที่ออนไลน์ เช่น Blog

เนื้อหาประเภทข่าวสารความรู้ทั่วไป ☐ข่าวสารความรู้ทั่วไป

เนื้อหาประเภทเกี่ยวข้องกับการเป็นครู ☐ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ ☐ปัญหาและวิธีการจัดการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- ☐จิตวิทยาการสอน ☐ข่าวสารวงการวิชาชีพครู ☐การจัดการชั้นเรียน
- ☐เทคนิควิธีการสอน ☐นวัตกรรมและเทคโนโลยีการสอน ☐งานวิจัยทางการศึกษา

เนื้อหาประเภทอื่น ๆที่ช่วยพัฒนาตนเองตามความสนใจรายบุคคล ☐การพัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย อารมณ์ฯลฯ
- ☐งานอดิเรกต่าง ๆที่น่าสนใจ เช่น เย็บปักถักร้อย วาดรูป โยคะ ฯลฯ

☐อื่น ๆ โปรดระบุ_____

15

B | ปัญหาที่พบ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้เหล่านั้น มีปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้อะไรบ้าง

(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ☐กิจกรรมที่จัดไม่ตรงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ☐กิจกรรมไม่น่าสนใจ
☐กิจกรรมไม่เป็นประโยชน์หรือไม่สามารถนำมาใช้งานได้จริง☐เนื้อหาที่อยู่ในกิจกรรมไม่มีความน่าสนใจ
☐เนื้อหาในกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย☐เนื้อหาในกิจกรรมไม่ทันสมัย

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ☐เรียนแล้วไม่เข้าใจ ☐เนื้อหาในกิจกรรมมากไป หรือ น้อยไป ☐กิจกรรมเยอะไป หรือ น้อยไป
☐ใช้เวลาเรียนนานเกินไป ☐ใช้เวลาเรียนสั้นเกินไป

จำนวนและความหลากหลาย ☐กิจกรรมไม่มีความหลากหลาย ☐ เนื้อหาไม่หลากหลาย
☐กิจกรรมไม่เพียงพอต่อความต้องการ

☐ไม่มีปัญหา คิดว่ากิจกรรมมีความเหมาะสมดีแล้ว

☐อื่นๆ โปรดระบุ_____

C | ความต้องการ คำชี้แจง พื้นที่การเรียนรู้สำหรับครูกศน.เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ควรมีกิจกรรมและเนื้อหาในกิจกรรมอะไรบ้าง

(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) **กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน**

กิจกรรมพักผ่อนและสังสรรค์ ☐พักผ่อนตามอัธยาศัย ☐พูดคุยแลกเปลี่ยนอิสระตามอัธยาศัย

กิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ ☐ค้นคว้าตามความสนใจ ☐ศึกษาด้วยตนเองตามสื่อที่เตรียมไว้ให้

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล☐อบรมให้ความรู้ /เสวนา/อภิปราย โดยวิทยากร ☐เรียนรู้จากต้นแบบ/รุ่นพี่
☐เปิดให้ผู้ใช้บริการ นำกิจกรรมหรือจัดกิจกรรมเองได้ตามอัธยาศัย
☐แสดงความคิด/ตอบคำถาม/ตั้งคำถามบนพื้นที่ออนไลน์เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน
☐กิจกรรมอื่น ๆที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง เช่น พัฒนาบุคลิกภาพ การเห็นคุณค่าในตนเอง
☐Workshop งานอดิเรกต่าง ๆที่น่าสนใจ เช่น เย็บปักถักร้อย วาดรูป โยคะ ฯลฯ

กิจกรรมนำเสนอและชมผลงาน☐นิทรรศการให้ความรู้ ☐นำเสนองานวิจัย ☐ชมนวัตกรรม/สื่อ/เทคโนโลยีการสอน
☐นำเสนอผลงานตนเองผ่านพื้นที่ออนไลน์ เช่น Blog

เนื้อหาประเภทข่าวสารความรู้ทั่วไป ☐ข่าวสารความรู้ทั่วไป

เนื้อหาประเภทเกี่ยวข้องกับการเป็นครู ☐ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ ☐ปัญหาและวิธีการจัดการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
☐จิตวิทยาการสอน ☐ข่าวสารวงการวิชาชีพครู ☐การจัดการชั้นเรียน
☐เทคนิควิธีการสอน ☐นวัตกรรมและเทคโนโลยีการสอน ☐งานวิจัยทางการศึกษา

เนื้อหาประเภทอื่น ๆที่ช่วยพัฒนาตนเองตามความสนใจรายบุคคล ☐การพัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย อารมณ์ฯลฯ
☐งานอดิเรกต่าง ๆที่น่าสนใจ เช่น เย็บปักถักร้อย วาดรูป โยคะ ฯลฯ

☐อื่น ๆ โปรดระบุ_____

16

4.6 ความเป็นไปได้ที่จะจัดพื้นที่การเรียนรู้

คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณาว่า หากมีการจัดพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองกับครูกศน.ขึ้นมาจริง ตามที่ท่านได้เสนอมาในแบบสอบถามข้อก่อนหน้า ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มที่พึงประสงค์และแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ของการจัดพื้นที่การเรียนรู้นี้อย่างไรบ้าง

กรุณาทำเครื่องหมาย ☑ ในช่องที่ตรงกับคำตอบของท่าน

ข้อที่	รายละเอียด	เป็นไปได้มากที่สุด (5)	เป็นไปได้มาก (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่น่าเป็นไปได้ (2)	เป็นไปไม่ได้ (1)
1	จะช่วยกระตุ้นให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น					
2	จะช่วยเพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเอง					
3	จะช่วยให้ครูมีพื้นที่ในการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกัน					
4	จะทำให้ครูกศน.เป็นกลุ่มก้อนหรือมีความใกล้ชิดมีโอกาสพูดคุยกันมากขึ้น					
5	จะเปิดโอกาสให้แสดงนวัตกรรม เครื่องมือ ความรู้จากครูกศน.สู่ครูกศน.					
6	จะทำให้ข้อมูลความรู้ข่าวสารของครูกศน.อยู่เป็นระบบระเบียบเท่าทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น					
7	จะกลายเป็นพื้นที่เก็บข้อมูล ความรู้ สื่อการสอน ใบงาน แผนการสอน นวัตกรรมการสอน ผลงานวิจัย ฯลฯ ของครูกศน.เพื่อให้ครูกศน.ท่านอื่นเข้าศึกษาได้ด้วยตนเอง					
8	จะทำให้ครูกศน.หันมาเข้าถึงสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น					
9	พื้นที่การเรียนรู้นี้จะเป็นเครื่องมือ หรือวิธีการพัฒนาครูกศน.วิธีการหนึ่งของหัวหน้างาน					
10	จะมีครูกศน.มาใช้งานน้อยเพราะครูกศน.ยังไม่ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาตนเอง					
11	จะมีครูกศน.มาใช้น้อยเพราะว่าครูกศน.ไม่สะดวกในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเข้าถึง Internet					
12	พื้นที่การเรียนรู้นี้อาจจะไม่สามารถตั้งอยู่ได้นานเนื่องด้วยเหตุผลการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง					
13	พื้นที่การเรียนรู้นี้จะมีปัญหาเรื่องงบประมาณในการบริหารจัดการ					
14	พื้นทีการเรียนรู้นี้จะมีปัญหาเรื่องการเดินทางเพื่อเข้าใช้บริการ ทำให้ผู้เข้าใช้บริการน้อย					
15	พื้นที่การเรียนรู้จะกลายเป็นพื้นที่พักผ่อน มากกว่าเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.เพื่อพัฒนาตนเอง					
16	พื้นที่การเรียนรู้ จะมีข้อมูลทั่วไป สัพเพเหระมากกว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.เพื่อพัฒนาตนเอง					
17	ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แค่เพียงช่วงแรก ๆ จากนั้นก็เงียบหายไป ไม่เข้าใช้งาน					
18	พื้นที่การเรียนรู้จะเหมาะสมกับครูกศน.แค่บางกลุ่มเท่านั้นในการใช้งาน เช่น ครูอาสา ครูกศน.ตำบล ครูศรช. เป็นต้น ไม่สามารถเหมาะสมกับทุกกลุ่มได้					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)_____

_____

กราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบคำถามวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาในครั้งนี้

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

งานวิจัยเรื่องอนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

โดย นางสาวประพิมพ์ อัตตะนันทน์ นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ช่องทางติดต่อ Email: prapim.a@gmail.com

คำชี้แจง

- **วัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์**ฉบับนี้คือ เพื่อฉายอนาคตภาพพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ต้องการให้ท่าน**แสดงความเห็น**ในเรื่องต่อไปนี้
  1. เกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน
  2. เกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.
- **ข้อคำถามแบบเป็น 3 ส่วนคือ**
  1. เรื่องพื้นที่การเรียนรู้ในสังคมไทยปัจจุบัน จำนวน 1 ข้อ
  2. เรื่องพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. จำนวน 8 ข้อ
  3. ข้อเสนอแนะ และ ความคิดเห็นเพิ่มเติม
- **ระยะเวลา**ที่คาดว่าจะต้องใช้ในการสัมภาษณ์ 1.30 ชั่วโมง
- ท่านสามารถ**เลือกวิธีการให้สัมภาษณ์**ตามที่ท่านสะดวกได้ตามรายการด้านล่างดังนี้

☐ นัดวันและเวลาเพื่อให้ผู้วิจัย เข้าพบ เพื่อสัมภาษณ์ท่าน

☐ นัดวันและเวลาเพื่อให้ผู้วิจัย โทร เข้ามาสัมภาษณ์ท่าน

☐ วิธีการอื่นๆ (โปรดแจ้งผู้วิจัยที่prapim.a@gmail.com)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

- แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แต่ละข้อคำถามจะมีสรุปผลการวิจัยของข้อคำถามนั้นๆจากครูกศน.ทั่วประเทศมาด้วยเพื่อให้พิจารณาประกอบกัน แต่ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญสามารถแสดงความคิดเห็นและมุมมองของท่านได้อย่างอิสระ ไม่จำเป็นต้องตอบคล้อยตามผลวิจัยที่ได้แนบมาด้วย
- การสัมภาษณ์ครั้งนี้จะมี**การจดบันทึกและบันทึกเสียง**ไว้เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่สละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษา

<u>ส่วนที่ 1 เรื่องพื้นที่การเรียนรู้ในสังคมไทยปัจจุบัน</u> **<u>จำนวน 1 ข้อ</u>**

ปัจจุบันมีพื้นที่ (Space) เกิดขึ้นจำนวนมาก เช่น

a. พื้นที่ในร้านกาแฟ หรือคาเฟ่ มีปลั๊กไฟและ Internet ฟรี สามารถให้นั่งได้นานๆ

b. พื้นที่สำนักงานเสมือนสำหรับการทำงานเดี่ยว การทำงานกลุ่ม หรือเพื่อใช้สอยอิสระ เปิดรับทั้งนักเรียน นักศึกษา พนักงานบริษัท เจ้าของธุรกิจ และประชาชนทั่วไปมาเช่าใช้บริการได้

c. พื้นที่การเรียนรู้ สำหรับทำกิจกรรมกลุ่มตามมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น Plearn Space ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมไปถึงโรงเรียนต่างๆ หรือแม้แต่พื้นที่การเรียนรู้ที่จัดขึ้นแยกพิเศษในห้องสมุดต่างๆ

d. Website การเขียนเว็บไซต์เพื่อรวบรวมความรู้บางประเภท หรือรวมกลุ่มคนสนใจเดียวกัน

e. Google เครื่องมือค้นหาข้อมูลที่ต้องการใน Internet

f. Blog การเขียนแชร์ประสบการณ์ตนเอง หรือเล่าเรื่องราวต่างๆ

g. Social Media เช่น Twitter, Facebook, Instagram ด้วยการลงเนื้อหาที่ให้ความรู้ผู้เข้ามาอ่าน หรือใช้เพื่อตอบคำถามข้อสงสัยที่ส่งเข้ามา หรือเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือเพื่อแสดงสถานะหรือจุดยืนในบางประการ

h. การทำ VDO อธิบายหรือเล่าประสบการณ์ต่างใน YouTube

พื้นที่เหล่านี้เกิดขึ้นใหม่จำนวนมากและมียอดผู้เข้าใช้งานที่สูงขึ้นเรื่อยๆในทุกๆปี ท่านคิดว่าพื้นที่เหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของคนในสังคมหรือไม่อย่างไร

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

<u>ส่วนที่ 2 เรื่องพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. จำนวน 8 ข้อ</u>

1. ท่านคิดว่า ควรมี พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองเฉพาะให้กับครูกศน.ของประเทศไทย หรือไม่ เพราะอะไร *(จากงานวิจัย ครูกศน.ชี้ว่า ต้องการให้มีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองเฉพาะครูกศน.ขึ้น เพราะต้องการรวบรวมความรู้ให้เป็นระบบ เป็นต้น)*

_____

_____

_____

_____

_____

2. จากข้อที่ 1 ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้นี้ ควรมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่ออะไร จะเหมาะสมที่สุด *(จากงานวิจัย ครูกศน.ชี้ว่า เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและความรู้ เพื่อเป็นพื้นที่ศึกษาหาความรู้ต่างๆเพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ และเพื่อให้บุคคลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เป็นต้น)*

_____

_____

_____

_____

_____

3. ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคตนี้ ควรเป็นอย่างไร โปรดอธิบาย *(จากงานวิจัย ครูกศน.ชี้ว่า ครูกศน.ต้องการพื้นที่การเรียนรู้ที่จัดในลักษณะธรรมชาติเหมือนสวน หรือเหมือนบ้าน ให้ดูอบอุ่น และเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมบทเรียนสำหรับครูกศน.ออนไลน์ หรือรวบรวมความรู้เฉพาะครูกศน.ใน Intranet หรือเว็บไซต์)*

_____

_____

_____

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4. ท่านคิดว่า ถ้ามี พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. เกิดขึ้นในอนาคต

4.1 ควรมีอะไรเพื่อดึงดูดครูกศน.เข้ามาใช้งาน *(จากงานวิจัยชี้ว่า ครูกศน.รู้สึกว่า การประชาสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยดึงดูดครูกศน.มาใช้งาน มีวิทยากรที่เก่ง ดี สอนสนุก มาให้ความรู้หรือแลกเปลี่ยน และต้องฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย เป็นต้น)*

_____

_____

_____

_____

_____

4.2 **ควรมีอะไรเพื่อทำให้ครูกศน.มาใช้งานแล้ว รู้สึกปลอดภัยและสบายใจ ที่จะใช้งาน** *(จากงานวิจัยชี้ว่า ครูกศน.รู้สึกว่า หากเจ้าหน้าที่ที่เป็นกันเอง น่ารัก เชี่ยวชาญจริง มาช่วยเหลือจะทำให้ครูกศน.รู้สึกปลอดภัยและสบายใจ หัวหน้างานชอบหรือสนับสนุนให้มาใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ และพื้นที่นั้นๆมีบรรยากาศที่สบายๆกันเอง เป็นต้น)*

_____

_____

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.3 **ควรมีความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย เพื่อครูกศน.อย่างไรบ้าง** *(จากงานวิจัยชี้ว่า ครูกศน.รู้สึกว่า การที่สามารถเข้าใช้งานเวลาใดก็ได้ ไม่มีเวลาเปิดปิด เจ้าหน้าที่พื้นที่ก็เป็นกันเอง บริการทุกอย่างสามารถทำเป็น Self-Service ได้ จะทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าพื้นที่นี้ยืดหยุ่นและสะดวกสบาย เป็นต้น)*

_____

_____

_____

_____

_____

_____

4.4 **ควร<u>ต้องรองรับการใช้งาน</u>ของครูกศน. ประเภทใดได้บ้าง** *(จากงานวิจัยชี้ว่า ครูกศน.เห็นว่า ต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถผลิตใบงาน สื่อการสอนได้ ต้องสามารถค้นหาข้อมูลตามสนใจได้ เจ้าหน้าที่รองรับช่วยเหลือครูเวลาครูมีปัญหาในการผลิตใบงานหรือปัญหาการใช้บริการได้ดี เป็นต้น)*

5. **ท่านคิดว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้ ต้องมีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไรบ้าง** *(จากงานวิจัยชี้ว่า ครูกศน.เห็นว่า ต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถผลิตใบงาน สื่อการสอนได้ ต้องสามารถค้นหาข้อมูลตามสนใจได้ เจ้าหน้าที่รองรับช่วยเหลือครูเวลาครูมีปัญหาในการผลิตใบงานหรือปัญหาการใช้บริการได้ดี เป็นต้น)*

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

6. **ท่านคิดว่า ต้องทำอย่างไรเพื่อให้ครูกศน.รู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้นี้ร่วมกัน** *(จากงานวิจัยชี้ว่า ครูกศน.รู้สึกว่า ต้องมีคณะกรรมการจากหลากหลายส่วนมาช่วยกันบริหาร ต้องมีเปิดรับครูกศน.ที่อาสาสมัครเข้ามาทำงาน และต้องมีพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้ จะทำให้ครูกศน.รู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน เป็นต้น)*

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

7. ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้นี้ควรมี กิจกรรมและเนื้อหาอะไรบ้าง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน. *(จากงานวิจัยชี้ว่า ครูกศน.คิดเห็นว่าในพื้นที่การเรียนรู้ควรมีกิจกรรมให้ค้นคว้าตามความสนใจรายบุคคล กิจกรรมพักผ่อนพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนครูกศน.ด้วยกันอย่างอิสระ และมีนิทรรศการให้ความรู้ที่น่าสนใจ ในพื้นที่การเรียนรู้ควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับ เทคนิควิธีการสอนที่น่าสนใจ ข่าวสารความรู้ทั่วไป และเนื้อหาที่สำคัญๆของสาระการเรียนรู้ต่างๆ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น)*

กิจกรรม

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

เนื้อหา

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

8. ถ้าพื้นที่การเรียนรู้ข้างต้นนี้เกิดขึ้นจริง ท่านคิดว่าความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น คืออะไรบ้าง

(จากงานวิจัยชี้ว่า ครูกศน.มองว่าความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์ที่น่าจะเกิดคือ เพิ่มโอกาสให้ครูเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ช่วยกระตุ้นให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองมากขึ้น และกลายเป็นพื้นที่เก็บความรู้ ข้อมูล ใบงาน สื่อการสอน แผนการสอน ของครูกศน.ให้ครูกศน.ท่านอื่นเข้าศึกษาอ่านอิสระ เป็นต้น ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์ที่น่าจะเกิดคือ)

ความเป็นไปได้ที่พึงประสงค์

_____

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ความเป็นไปได้ที่ไม่พึงประสงค์

_____

_____

_____

_____

<u>ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ และ ความคิดเห็นเพิ่มเติม</u>

_____

_____

สิ้นสุดการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่สละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษา

เอกสารประกอบการประชุมสนทนากลุ่มย่อย

(Focus Group)

อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง

ของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วันที่ 7 พฤศจิกายน 2562

เวลา 13.00-16.00

ห้อง Seminar อาคาร WorkWize

แนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

งานวิจัยชื่อ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

วันที่ 7 พฤศจิกายน 2562 เวลา 13.00-16.00

ห้อง Seminar อาคาร WorkWize

คำแนะนำ: เพื่อให้ท่านเข้าใจภาพรวมของงานวิจัยที่เรากำลังจะสนทนากันในการประชุมสนทนากลุ่มย่อยครั้งนี้ ขอความกรุณาสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ศึกษาแนวทางการสนทนากลุ่มย่อยฉบับนี้ก่อนเข้าร่วมประชุม เพื่อให้การแสดงความเห็นในที่ประชุมกลุ่มย่อยเป็นไปได้อย่างรวดเร็วราบรื่นเสร็จภายในเวลาตามกำหนดการที่ได้วางไว้

1. **งานวิจัยชื่อ** อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. **ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง** พนักงานราชการตำแหน่ง ครูกศน.ตำบล ครูอาสา ครูศรช. ครูศศช. และครูปอเนาะ
3. **พื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง** พื้นที่ที่คนเข้ามาแล้วได้รับความรู้ โดยจะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากบุคคลค้นคว้าด้วยตนเอง หรือ มีบุคคลจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เรียนรู้ก็ได้ หรือเกิดจากการสนทนาแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นๆอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เช่น
    a. อ่านหนังสือ แล้วเกิดการเรียนรู้
    b. เข้า Google, YouTube แล้วเกิดการเรียนรู้
    c. เข้ามาในพื้นที่แล้วพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น แล้วเกิดการเรียนรู้ เช่นสนทนากลุ่มย่อย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เป้าหมายของการสนทนากลุ่มในครั้งนี้

หากในอนาคตมีผู้ใหญ่ใจดี สร้างพื้นที่การเรียนรู้ขึ้นมาให้ เพื่อครูกศน.โดยเฉพาะ เอาไว้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยพื้นที่การเรียนรู้จะมีองค์ประกอบตามด้านล่างนี้ ท่านคิดว่า เป็นไปได้ไหม ดี หรือไม่ดี อย่างไร ในความคิดของท่าน? (พื้นที่การเรียนรู้รายละเอียดตามด้านล่างนี้เกิดจากการเก็บข้อมูลวิจัยจากครูกศน.ทั่วประเทศจำนวน 2,000 คนและผู้เชี่ยวชาญอีก 18 ท่าน)

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว จัดตั้งด้วย<u>วัตถุประสงค์</u>ตามด้านล่าง เห็นด้วยหรือไม่ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	เพื่อเป็นช่องทางให้ครูกศน.ได้พัฒนาตนเองตามอัธยาศัย ตามสภาพ ปัญหา และความต้องการของครูกศน.เป็นรายบุคคล			
2	เพื่อเป็นพื้นที่ในการผลิตชิ้นงานสำหรับครูกศน. อาทิเช่น งานวิจัย ใบงาน สื่อการสอน แผนการสอน ฯลฯ			
3	เพื่อเป็นพื้นที่ในการส่งเสริมให้ครูกศน.พัฒนาตนเองด้วยการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศตามความสนใจของครูกศน.แต่ละบุคคล			
4	เพื่อเป็นคลังความรู้และประสบการณ์ของครูกศน.ทั้งประเทศ ด้วยการรวบรวมผลงานของครูกศน.ทุกประเภท เช่น การถอดบทเรียน งานวิจัยในชั้นเรียน ใบงาน และสื่อการสอนประเภทอื่นๆ อย่างเป็นระบบให้สามารถเข้าถึง ใช้งานได้			
5	เพื่อเป็นช่องทางในการเชื่อมครูกศน.ทั้งประเทศให้ถึงกัน อาทิ พูดคุยแลกเปลี่ยน ปรึกษาปัญหา ให้คำแนะนำ ทำความรู้จักกันตามอัธยาศัย			
6	เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูกศน.อย่างเป็นระบบ เช่น หลักสูตรอบรมครูออนไลน์			

บันทึกความคิดเห็นของท่านไว้เพื่อพูดแสดงความเห็นในที่ประชุม

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว มี<u>ลักษณะ</u>ตามด้านล่าง เห็นด้วยหรือไม่ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	ควรสร้างพื้นที่การเรียนรู้ขึ้นมาใหม่สำหรับครูกศน.โดยเฉพาะ			
2	ควรพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จากพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่สำนักงานกศน.มีอยู่ เช่น กศน.ตำบล ห้องสมุดประชาชน ฯลฯ			
3	ควรเป็นระบบภายใน (Intranet) หรือ เว็บไซต์ (Website) ที่เข้าได้เฉพาะครูกศน. โดยสามารถอ่านข้อมูล ข่าวสารที่ถูกนำไปใส่ไว้ในนั้นได้ รวมทั้งครูกศน.สามารถนำผลงานของตนเอง เช่น แผนการสอน งานวิจัย ใบงาน ภาพการสอน วิดีโอการสอน ตนเองเข้าไปไว้ในระบบเพื่อให้ครูท่านอื่น เข้าชมและดึงไปใช้งานได้ รวมทั้งมีเว็บบอร์ดเพื่อให้ครูกศน.สอบถามพูดคุย ช่วยเหลือกันผ่านการเขียนและตอบกระทู้เหล่านั้นได้ ทั้งนี้ควรทำให้เข้าใช้งานผ่านมือถือได้ด้วย			
4	ไม่ต้องสร้างขึ้นมาใหม่ แต่ให้ใช้การส่งเสริมอย่างเป็นระบบให้ครูกศน.ใช้ Social Media ที่มีอยู่เดิม เช่น Line, Facebook, Instagram, Blog และอื่น ในรูปแบบของการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำประสบการณ์ของตนเองเข้าสู่ Social Media เพื่อสร้างสังคมของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างครูกศน.			
5	ทำเป็นบทเรียนออนไลน์ ที่ครูกศน.สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเวลาใดก็ได้ โดยเป็นหลักสูตรที่มาจากสำนักงานกศน. หรือ ผ่านการรับรองจากสำนักงานกศน.แล้วเท่านั้น			

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บันทึกความคิดเห็นของท่านไว้เพื่อพูดแสดงความเห็นในที่ประชุม

_____

_____

_____

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว มีการดึงดูดให้ครูกศน.เข้ามาใช้งานตามด้านล่าง เห็นด้วยหรือไม่ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	บุคลากรมีความพร้อม คือ ให้ความช่วยเหลือว่องไว เป็นกันเอง รอบรู้ เข้าใจงานครูกศน. เชี่ยวชาญเทคโนโลยี สามารถให้คำแนะนำหรือช่วยหาคำตอบให้ได้หรือประสานงานให้ได้เพื่ออำนวยความสะดวกครูกศน.			
2	ความเป็นประโยชน์กับครูกศน.อย่างแท้จริง คือเนื้อหา กิจกรรมตรงกับความต้องการกับครูกศน. เป็นประโยชน์จริง ควรต้องรู้เรื่องนี้จริง รู้แล้วช่วยให้ครูกศน.ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจริง			
3	มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง และการสนับสนุนจากผู้บริหารให้เข้าใช้บริการ			
4	บรรยายกาศในพื้นที่การเรียนรู้มีความเป็นกันเอง มีความเป็นท้องถิ่นของครูกศน.เอง			
5	มีข้อมูล ความรู้ ชิ้นงานจากเพื่อนครูกศน.ให้เข้าถึงจำนวนมาก ค้นหาง่าย นำเอาออกมาใช้ง่าย			
6	เป็นธรรมชาติและสนุกสนาน ให้เป็นพื้นที่ที่ครูกศน.ได้พูดคุยกันอย่างอิสระ ไม่ปิดกั้นเนื้อหาที่คุยกัน ทำให้มีเนื้อหาบนพื้นที่การเรียนรู้มีหลากหลาย ไม่จำกัดแต่วิชาการมีความสนุกสนานแบบสัพเพเหระมากยิ่งขึ้น กลายเป็นพื้นที่ที่รวมครูกศน.ทั้งประเทศมาสนทนากันในเรื่องใดก็ได้ เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกศน.อย่างเป็นธรรมชาติ			

บันทึกความคิดเห็นของท่านไว้เพื่อพูดแสดงความเห็นในที่ประชุม

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว <u>ให้ความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ</u>กับครูกศน.ที่เข้ามาใช้งานตามด้านล่าง เห็นด้วยหรือไม่ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	ไม่บังคับเข้าใช้งาน เป็นการใช้งานอิสระ มีการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้บริหารแต่ต้องไม่มีการบังคับเพื่อเข้าใช้งาน			
2	ความปลอดภัยพื้นฐาน เช่น มีกล้องวงจรปิด มีทางหนีไฟ มีอุปกรณ์ดับเพลิง ผู้เข้าใช้บริการทุกคนต้องแลกบัตรประชาชนให้เรียบร้อย มีเจ้าหน้าที่เวรยามรักษาความปลอดภัย มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น เป็นต้น			
3	เป็นพื้นที่สาธารณะของครูมากกว่าสถานที่ราชการ คือ กฎระเบียบไม่มากจนเกินไป หรือเคร่งครัดจนเกินไป เป็นเหมือนพื้นที่สาธารณะ มีความอิสระในระดับหนึ่ง ไม่ควรให้ครูรู้สึกว่าเข้ามาสำนักงานหรือสถานที่ราชการ ทำให้สถานที่ดูเป็นทางการมากจนเกินไปจนอึดอัด			
4	ครูกศน.ทุกคนลงทะเบียนด้วยชื่อ นามสกุลจริง แต่ตอนใช้งานบนพื้นที่เสมือนใช้ Username แทนตนเองได้			
5	ครูกศน.สามารถเข้าไปแสดงความเห็นได้อย่างอิสระ โดยความเห็นนั้นต้องตั้งอยู่บนความเคารพให้เกียรติเพื่อนครูกศน.ด้วยกันเสมอ ใช้ภาษาสุภาพ ไม่พาดพิงหรือกล่าวว่าในทางเสียหายกับผู้อื่นเป็นอันขาด			
6	มีเจ้าหน้าที่ดูแลการพูดคุยบนพื้นที่เสมือนไม่ให้กระทบกระทั่ง หรือสร้างความขัดแย้งหรือเสื่อมเสียต่อบุคคลหรือหน่วยงานหรือองค์กรใด			

บันทึกความคิดเห็นของท่านไว้เพื่อพูดแสดงความเห็นในที่ประชุม

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว <u>มีความยืดหยุ่นและสะดวกสบายให้กับครูกศน.</u>เห็นด้วยหรือไม่ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	ระบบ Self Service เน้นการเข้าถึงบริการทุกรูปแบบได้ด้วยตนเอง ขั้นตอนเรียบง่ายๆไม่ซับซ้อน ศึกษาขั้นตอนได้เอง ทำได้เองไม่ต้องพึ่งเจ้าหน้าที่ แต่หากเมื่อครูกศน.ติดขัดในการใช้บริการเมื่อใด สามารถเรียกเจ้าหน้าที่มาบริการได้อย่างฉับไวไร้กังวล			
2	มีอิสระ ในการนำอาหารเข้ามารับประทาน ในการใช้เสียงในระดับที่เหมาะสม ในการเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ครูกศน.จะจัด			
3	ระยะเวลา เปิดให้บริการถึงเวลาหลังเลิกงานของครูกศน. เช่น 8.00-22.00 น. และครูกศน.สามารถเข้าใช้งานนานต่อเนื่องเท่าใดก็ได้เช่นกัน			
4	เปิดเข้าใช้งาน 24 ชม.ทุกวัน ทำให้ครูกศน.สามารถเข้าใช้เวลาใดก็ได้			
5	สามารถเข้าใช้งานผ่านมือถือได้เช่น การค้นหาชิ้นงาน การอัพโหลดชิ้นงานตนเอง การอ่านหรือตอบกระทู้ การเขียน Blog Chat กับเจ้าหน้าที่ ฯลฯ			
6	ใช้งานง่าย พื้นที่การเรียนรู้เสมือนนั้นต้องใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน อ่านง่าย สบายตา			

บันทึกความคิดเห็นของท่านไว้เพื่อพูดแสดงความเห็นในที่ประชุม

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว <u>รองรับความต้องการใช้งานของครูกศน.</u> ตามด้านล่าง เห็นด้วยหรือไม่ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	รองรับการสานสัมพันธ์ (ทางการและไม่ทางการ) เป็นพื้นที่เปิดโอกาสให้ครูกศน.ได้พบกันทั้งทางการและไม่ทางการ เช่น นัดพบครูกศน.แบบสภากาแฟ ประชุมติดตามงานครูกศน.ในพื้นที่ เป็นต้น			
2	รองรับการแสดงผลงานของครูกศน. เป็นพื้นที่นำเสนอผลงาน นวัตกรรม ที่เป็นแบบอย่างน่าภาคภูมิใจของครูกศน.			
3	รองรับการศึกษาค้นคว้า (วิชาการและไม่วิชาการ เดี่ยวและกลุ่ม) ให้ครูกศน.สามารถศึกษาค้นคว้าทางวิชาการหรือไม่วิชาการ จะค้นคว้าเดี่ยวหรือค้นคว้ากลุ่มก็สามารถทำได้ เช่น ค้นคว้าเรื่องเทคนิควิธีการสอนแบบ Role Play ค้นคว้าตามความสนใจในเรื่องเทคนิคการถ่ายภาพด้วยมือถือให้สวย นั่งอ่านงานวิจัยลำพัง หรือพูดคุยปรึกษากันเรื่องงานวิจัยเป็นต้น			
4	รองรับการอบรมเพื่อพัฒนาครูกศน. เป็นสถานที่ที่จัดอบรมพัฒนาครูกศน.ได้ เช่น ประชุม เสวนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ บรรยาย ฯลฯ			
5	รองรับการเตรียมการสอนของครูกศน. เป็นพื้นที่ที่ให้ครูได้เตรียมการสอน เช่น การเขียนแผนการสอน ทำใบงาน ออกข้อสอบ ตรวจข้อสอบ ผลิตสื่อการสอน ฯลฯ			
6	รองรับการสานสัมพันธ์ เป็นพื้นที่ที่ช่วยเชื่อมต่อครูกศน.ทั่วประเทศไทยให้เข้าถึงกัน รู้จักกัน คุยกัน ปรึกษาหารือกัน แลกเปลี่ยนความเห็นกันได้อย่างอิสระ			
7	รองรับการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของครูกศน.ให้เป็นระบบ เป็นพื้นที่ที่รวบรวมข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ผลงานของครูกศน.ไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูกศน.ทั่วประเทศได้เข้าถึงได้ และนำเอาไปใช้งานได้อย่างอิสระ			
8	รองรับการอบรมออนไลน์ เป็นพื้นที่ที่ครูกศน.สามารถเข้าถึงบทเรียนออนไลน์ที่รวบรวมขึ้นให้เฉพาะครูกศน. ให้เข้ามาเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเป็นหลักสูตรที่ผ่านการรองรับจากสำนักงานกศน.แล้ว			
9	รองรับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.ออนไลน์ เช่น บทความวิจัยออนไลน์ คู่มือครูออนไลน์ และหนังสืออิเล็กทรอนิคส์อื่นๆ (eBooks) ที่ครูกศน.ต้องอ่านหรือควรอ่าน รวบรวมไว้เพื่อให้ครูกศน.ค้นคว้า			

บันทึกความคิดเห็นของท่านไว้เพื่อพูดแสดงความเห็นในที่ประชุม

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว <u>มีความสามารถในการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ</u> ตามด้านล่าง เห็นด้วยหรือไม่ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเข้าถึงสารสนเทศ อาทิ คอมพิวเตอร์ (ตั้งถาวรในจุดบริการ และ เครื่องสำหรับยืมเพื่อใช้บริการในพื้นที่) และอินเตอร์เน็ตที่มีความเร็วสูง			
2	อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเตรียมการสอน อาทิ เครื่องพิมพ์ เครื่องเคลือบกระดาษ (Laminator) เครื่องถ่ายเอกสาร กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องวิดีโอ เครื่องอัดเสียง			
3	อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อนำเสนอ อาทิ เครื่องฉายโปรเจคเตอร์ จอLCD ลำโพง คอมพิวเตอร์ สายHDMI			
4	ระบบเชื่อมต่อไร้สาย เช่น การพิมพ์เอกสารผ่านระบบ Bluetooth, การขึ้นจอนำเสนอด้วย Chrome Cast, Apple TV			
5	โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สำคัญในการผลิตสื่อการสอน เช่น MS Office, Photoshop, AI , โปรแกรมตัดต่อภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว โปรแกรมตัดต่อเสียง โปรแกรมแปลงไฟล์ และโปรแกรมผลิต Multimedia อื่นๆที่ครูกศน.มักใช้แต่มีค่าลิขสิทธิ์ที่แพง			
6	Chat หรือ Web board พื้นที่พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยน อย่างอิสระกับเพื่อนครูกศน.ทั่วประเทศ เพื่อปรึกษา สอบถาม ระบายความในใจระหว่างเพื่อนครูกศน.ด้วยกัน			
7	ระบบคลังความรู้และประสบการณ์ของครูกศน. ในการที่ครูกศน.สามารถนำข้อความ ภาพ ชิ้นงานของตนเองเข้าระบบได้ด้วยตนเอง ค้นหาสารสนเทศได้ว่องไวแม่นยำ และนำสารสนเทศออกมาเพื่อใช้งานได้			
8	พื้นที่เก็บข้อมูลสารสนเทศของครูกศน.รายบุคคล ในลักษณะของ Cloud, Google Drive			
9	ระบบผลิตสื่อการสอนออนไลน์ สามารถทำสื่อการสอนผ่านระบบออนไลน์ได้ อาทิ ใบงาน หรือสื่อการสอนในวิชาต่างๆ เหมือนของต่างประเทศเช่น Twinkl, Mrs. Pan cake, Sparkle Box, EDhelper, Busy Things, tes, Teacher's Pet เป็นต้น			
10	หนังสือและหลักสูตรการอบรมออนไลน์ เช่น eBooks และ Online Courses ที่ครูสามารถเข้าค้นหาตามต้องการแล้วศึกษาอ่าน เรียนรู้ด้วยตนเองได้			

บันทึกความคิดเห็นของท่านไว้เพื่อพูดแสดงความเห็นในที่ประชุม

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว <u>สามารถใช้วิธีการตามด้านล่างเพื่อให้ครูกศน.รู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน</u> เห็นด้วยหรือไม่ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	ให้ครูกศน.เข้ามาเป็นคณะกรรมการในการบริหารจัดการพื้นที่การเรียนรู้			
2	มีระบบอาสาสมัคร เพื่อเปิดให้ครูกศน.เข้ามาช่วยงานในพื้นที่การเรียนรู้			
3	มีแบ่งพื้นที่ส่วนที่ครูกศน.ต้องหมุนเวียนกันเข้ามาบริหารจัดการพื้นที่การเรียนรู้			
4	มีระบบลงคะแนนเสียงจากครูกศน.เพื่อบริหารจัดการกิจการต่างๆในพื้นที่การเรียนรู้			
5	ครูกศน.มีอำนาจในการเข้ามาจัดกิจกรรม แสดงความเห็น หรือนำข้อมูล ภาพ บทความ ผลงานตนเอง นำเสนอในพื้นที่การเรียนรู้ได้			

บันทึกความคิดเห็นของท่านไว้เพื่อพูดแสดงความเห็นในที่ประชุม

_____

_____

_____

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว <u>มีกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามด้านล่าง</u> เห็นด้วยหรือไม่ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	**กิจกรรมประเภทประชุมเพื่อนครู** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.ได้รับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวทางวิชาชีพและวิชาการของครูกศน.ด้วยกัน ในลักษณะทางการ หรือกึ่งทางการ แล้วแต่เหมาะสม เป็นการสนับสนุนการสานสัมพันธ์ระหว่างครูกศน.อีกทางหนึ่ง **ลักษณะของกิจกรรม:** สนทนากลุ่มย่อย **เนื้อหา:** ความเคลื่อนไหวในปัจจุบันในงานกศน.ที่ทำอยู่ เช่น กิจกรรมที่ทำ ปัญหาที่เผชิญอยู่ของครูกศน.ในพื้นที่ต่างๆ **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.ในพื้นที่เดียวกันหรือในพื้นที่ที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น อำเภอเดียวกัน ภาคเดียวกัน หรือใช้ภาษาเดียวกัน เป็นต้น จำนวนไม่เกิน 20 คน **ระยะเวลา**: ไม่เกิน 4 ชั่วโมง หรือครึ่งวัน **ผู้จัดกิจกรรม**: ครูกศน.แต่ละพื้นที่หมุนเวียนกันรับผิดชอบจัดตามวาระที่ส่วนกลางกำหนด (เช่น 3 เดือนจัดหนึ่งครั้ง เป็นต้น)			
2	**กิจกรรมประเภทพบปะเพื่อนครู** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.ได้รู้จักและกระชับความสัมพันธ์กันกับเพื่อนครูกศน.ด้วยกันมากขึ้น ในลักษณะไม่ทางการ **ลักษณะของกิจกรรม:** ไม่จำกัดรูปแบบ **เนื้อหา:** ไม่จำกัดเนื้อหา อาจเป็นได้ทั้ง งานอดิเรก งานเตรียมความพร้อมทำกิจกรรมชุมชน เช่น กิจกรรมวันครอบครัว ฯลฯ **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.ที่มีความสนใจเดียวกัน หรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ไม่ระบุจำนวนกลุ่มเป้าหมาย **ระยะเวลา**: ไม่จำกัดระยะเวลา เป็นไปตามความเหมาะสม **ผู้จัดกิจกรรม**: ครูกศน.ที่ต้องการนัดรวมพลเพื่อนครูกศน.มาพบปะกัน ครูกศน.นัดกันเองตามวาระต่างๆที่ครูกศน.คิดขึ้น			

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
3	**กิจกรรมประเภทแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.ได้เรียนรู้จากครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูที่มากประสบการณ์ หรือเพื่อนครูกศน.ที่มีผลงานดีเด่นหรือน่าสนใจ 2. เพื่อให้ครูกศน.ที่มีผลงานดี ได้รับการชื่นชม ยอมรับ มีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้นยิ่งๆขึ้นไป **ลักษณะของกิจกรรม:** ประชุมกลุ่มย่อย หรือเสวนา **เนื้อหา:** ถอดบทเรียน ถอดประสบการณ์เรียนรู้ที่ดี น่ายกย่อง น่าเป็นแบบอย่าง จากเพื่อนครูกศน.ด้วยกัน **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.ที่มีความสนใจในเพื่อนครูที่จะมาบรรยาย หรือกำลังประสบสถานการณ์ ปัญหาเดียวกับที่เพื่อนครูเคยเผชิญ หรือสนใจหัวข้อที่เพื่อนครูจะมาเล่าหรือบรรยาย จำนวนไม่เกิน 30 คน **ระยะเวลา**: ไม่เกิน 4 ชั่วโมง หรือ ครึ่งวัน **ผู้จัดกิจกรรม**: ผู้บริหารกศน.ที่เล็งเห็นความสามารถของครูกศน.ในพื้นที่ของตนเองแล้วต้องการขยายผลสู่ครูท่านอื่นๆ และผู้บริหารกศน.ที่ต้องการเชิญครูกศน.ท่านนั้นๆมาบรรยายให้ครูในพื้นที่ของตนเอง			
4	**กิจกรรมประเภทแสดงผลงานครู นิทรรศการ** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่ได้นำเสนอผลงานคุณภาพของตนเอง และเป็นการกระตุ้นให้ครูกศน.ตื่นตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ **ลักษณะของกิจกรรม:** นิทรรศการ **เนื้อหา:** ตามแต่ครูกศน.แต่ละท่านจะนำเสนอ **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.ที่อยู่ในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆจะต้องได้จัดนิทรรศการผลงานของตนเองขึ้น หมุนเวียนไปทุกคน **ระยะเวลา**: นิทรรศการหมุนเวียนทุก 2 เดือน **ผู้จัดกิจกรรม**: ครูกศน.ที่รับผิดชอบจัดนิทรรศการในครั้งนั้นๆ			

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
5	**กิจกรรมประเภทศึกษาค้นคว้ารายบุคคลและกลุ่ม (วิชาการ)** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.ได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น **ลักษณะของกิจกรรม:** อ่านหนังสือ อ่านงานวิจัย อ่านบทความ เข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศในอินเตอร์เน็ต ฯลฯ **เนื้อหา:** มีความเป็นวิชาการ ตามแต่ครูกศน.สนใจศึกษา เช่น เทคนิคการทำนำเสนอด้วยPowerPoint ให้น่าสนใจ เทคนิคการสอนแบบ STEM เป็นต้น **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.เป็นรายบุคคลและกลุ่ม **ระยะเวลา**: ไม่จำกัดระยะเวลา **ผู้จัดกิจกรรม**: ครูกศน.แต่ละท่านดูแลการศึกษาค้นคว้าของแต่ละคน หรือกลุ่มของตนเองเอง			
6	**กิจกรรมประเภทอบรมเพื่อพัฒนาครูกศน.** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.ได้พัฒนาตนเองตามสมรรถนะที่สำนักงานกศน.กำหนดไว้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น **ลักษณะของกิจกรรม:** การอบรมแบบต่างๆ เช่น การบรรยาย ประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมสมอง ฯลฯ **เนื้อหา:** ตามแต่สำนักงานกศน.เป็นผู้กำหนด เช่น วิจัยในชั้นเรียน เทคนิคและวิธีการสอน ปัญหาในการจัดการชั้นเรียน ความรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ตามแต่สำนักงานกศน.เป็นผู้กำหนด **ระยะเวลา**: ตามแต่สำนักงานกศน.เป็นผู้กำหนด **ผู้จัดกิจกรรม**: สำนักงานกศน.มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม			

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
7	**กิจกรรมประเภทเตรียมการสอน** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่เตรียมการสอน และได้ใช้อุปกรณ์ต่างๆที่มีคุณภาพในการเตรียมจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ **ลักษณะของกิจกรรม:** ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม **เนื้อหา:** ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม **ระยะเวลา**: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม **ผู้จัดกิจกรรม**: ครูกศน.ที่รับผิดชอบภาระงานสอนเรื่องนั้นๆ			
8	**กิจกรรมประเภทเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามความสนใจ** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.ได้พัฒนาตนเองในด้านที่ตนเองสนใจ ซึ่งไม่เกี่ยวกับภาระหน้าที่การสอน **ลักษณะของกิจกรรม:** ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม **เนื้อหา:** ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม เช่น เทคนิคการแต่งภาพ เต้นรำ ออกกำลังกาย อ่านนิยาย เป็นต้น **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม **ระยะเวลา**: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม **ผู้จัดกิจกรรม**: ครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม			

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
9	**กิจกรรมประเภท เชื่อมสัมพันธ์ครูกศน.ในประเทศไทย (อิสระตามอัธยาศัย)** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.ทั่วประเทศได้มีพื้นที่พูดคุย แลกเปลี่ยน ปรึกษาปัญหา หารือ ให้คำแนะนำช่วยเหลือกันตามอัธยาศัย **ลักษณะของกิจกรรม:** Chat ภายในองค์กร, Line, Web board กระทู้ถามตอบปัญหา แสดงความคิดเห็น **เนื้อหา:** ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคล เช่น เรื่องการเบิกจ่าย เรื่องเทคนิคการสอน ขอความช่วยเหลือ ฯลฯ **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.ในประเทศไทยทั้งหมด จำนวน 12,000 คน **ระยะเวลา**: กิจกรรมสามารถดำเนินตลอดต่อเนื่องทุกวัน 24 ชั่วโมง **ผู้จัดกิจกรรม**: ครูกศน.ควบคุมการพูดคุยแลกเปลี่ยนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ส่วนกลางคอยดูความเรียบร้อย(Admin)			
10	**กิจกรรมประเภท ค้นคว้าและเรียนรู้จากคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อรวบรวมข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ผลงานของครูไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงได้ และนำเอาไปใช้งานได้อย่างอิสระ **ลักษณะของกิจกรรม:** การเข้าสู่ระบบเก็บข้อมูล เพื่อค้นคว้าศึกษางานของครูกศน.ท่านอื่นๆอย่างอิสระ ทุกที่ ทุกเวลา โดยครูกศน.ทุกท่านสามารถนำเอาข้อมูล ความรู้ ภาพ ประสบการณ์ ชิ้นงานเข้าสู่ระบบเก็บข้อมูลกลางได้ด้วยตนเองทุกที่ทุกเวลาเช่นกัน **เนื้อหา:** ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามความสนใจของครูกศน.แต่ละคน ทั้งนี้ข้อมูลที่ถูกนำเข้าระบบ จะถูกจัดเป็นระบบเพื่อให้ค้นหาง่าย อาจจะอยู่ในลักษณะหมวดหมู่และลักษณะของคำค้น (Keywords หรือ Hashtags) เช่น การจัดการชั้นเรียน การสอนผู้เรียนด้อยโอกาส ความรู้เบื้องต้นครูอาสา เป็นต้น **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.ทั้งประเทศไทย **ระยะเวลา**: กิจกรรมสามารถดำเนินตลอดต่อเนื่องทุกวัน 24 ชั่วโมง **ผู้จัดกิจกรรม**: ครูกศน.แต่ละคนควบคุมกระบวนการนำเข้าข้อมูลของตนเองและการค้นคว้างานของครูท่านอื่นด้วยตนเอง โดยมีระบบคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.ที่พัฒนาและดูแลโดยสำนักงานกศน.			

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
11	**กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยหลักสูตรอบรมออนไลน์** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงบทเรียนออนไลน์ หรือหลักสูตรออนไลน์ เพื่อเรียนรู้ด้วยตนเอง ในวันและเวลาที่ตนเองสะดวกโดยบทเรียนและหลักสูตรดังกล่าวนั้นผ่านการรับรองแล้วจากสำนักงานกศน. และเป็นหลักสูตรอบรมภาคบังคับ **ลักษณะของกิจกรรม:** เรียนรู้ด้วยตนเองในวันและเวลาที่ครูกศน.สะดวก เป็นการเรียนผ่านคอมพิวเตอร์ หรือมือถือ **เนื้อหา:** ไม่ระบุเป็นไปตามที่สำนักงานกศน.กำหนด เช่น พรบ.ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต, ปฐมนิเทศครูอาสาเข้าใหม่ ฯลฯ **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.เป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนนั้นๆ **ระยะเวลา**: เป็นไปตามที่ระบุในหลักสูตรนั้นๆ แต่ต้องให้ครูกศน.ควบคุมวันเวลาในการเข้าถึงบทเรียนได้อย่างอิสระ **ผู้จัดกิจกรรม**: สำนักงานกศน.			
12	พื้นที่เสมือน: **กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยสารสนเทศออนไลน์สำหรับครูกศน.** **วัตถุประสงค์กิจกรรม:** 1. เพื่อให้ครูได้เข้าถึงสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.ได้ออนไลน์ ไม่จำกัดสถานที่และเวลาในการศึกษา เพื่อให้ครูกศน.ให้เท่าทันต่อเหตุการณ์และมีความรู้ที่จะปฏิบัติงานสอนได้ดียิ่งขึ้น **ลักษณะของกิจกรรม:** การค้นคว้าสารสนเทศออนไลน์ เช่น eBooks บทความวิจัยออนไลน์ ฯลฯ เป็นรายบุคคล ตามความสนใจ วันและเวลาที่ครูกศน.สะดวก **เนื้อหา:** เป็นไปตามที่สำนักงานกศน.คัดสรรไว้ เช่น รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ เทคนิคการสอน ฯลฯ **กลุ่มเป้าหมายและจำนวน**: ครูกศน.ทั่วประเทศ หรือ ตามที่สำนักงานกศน.ระบุกลุ่มเป้าหมายเฉพาะไว้ **ระยะเวลา**: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามความต้องการของครูกศน.รายบุคคล **ผู้จัดกิจกรรม**: ครูกศน.รายบุคคลค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีสำนักงานกศน.คัดเลือกสารสนเทศออนไลน์ไว้ให้ครูกศน.เข้าถึง			

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

คำถามในที่ประชุมคือ ท่านคิดว่า พื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าว <u>ด้านล่างนั้น</u> เป็นไปได้หรือไม่ ข้อใดเป็นไปได้ ข้อใดเป็นไปไม่ได้ ขอให้ท่านให้เหตุผลประกอบกันว่าทำไมคิดเช่นนั้น

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของท่าน		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อคิดเห็น
1	ที่พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.			
2	ที่พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้จะช่วยตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของครูกศน.เป็นรายบุคคล			
3	ที่พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้จะช่วยให้เกิดกิจกรรมพัฒนาครูกศน.ที่ตรงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการครูมากยิ่งขึ้น			
4	ที่พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้จะช่วยให้สานสัมพันธ์ครูกศน.ทั่วประเทศให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น			
5	ที่พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้จะเป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการพัฒนาครูกศน.			
6	ที่พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้กลายเป็นระบบบริหารจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูลความรู้ ประสบการณ์ ชิ้นงาน ของครูกศน.ทั่วประเทศอย่างเป็นระบบ คล้ายการจัดการความรู้เฉพาะของครูกศน.			
7	ที่พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้ถูกพัฒนาเป็นชุมชนการเรียนรู้ของครูกศน.ต่อไป			
8	ที่<u>ไม่</u>พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้อาจจะขาดวางแผนและพัฒนาเป็นระบบอย่างจริงจังต่อเนื่องจากผู้บริหารระดับสูงทำให้สร้างพื้นที่ขึ้นมาแล้วแต่ไม่สามารถใช้งานได้จริงตามที่ออกแบบ ทำให้พื้นที่การเรียนรู้นี้ไม่เป็นประโยชน์ตามที่คาดการณ์ไว้			
9	ที่<u>ไม่</u>พึงประสงค์: ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้น้อยเพราะว่าครูกศน.ยังไม่ถูกปลูกฝังให้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง			
10	ที่<u>ไม่</u>พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้จะมีปัญหาในเรื่องของงบประมาณในการจัดสร้างและพัฒนา			
11	ที่<u>ไม่</u>พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้จะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจมากกว่าเป็นพื้นที่ทางวิชาการไว้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเอง			
12	ที่<u>ไม่</u>พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้จะมีปัญหาเรื่องของไวรัส หรือระบบความปลอดภัยที่ไม่แข็งแรงในการป้องกันการเจาะข้อมูล			
13	ที่<u>ไม่</u>พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้จะเป็นในลักษณะผู้บริหารสั่งการให้เข้าใช้งานมากกว่าครูกศน.อยากจะเข้าใช้งานด้วยตนเอง			
14	ที่<u>ไม่</u>พึงประสงค์: พื้นที่การเรียนรู้นี้จะมีครูกศน.รุ่นใหม่เท่านั้นที่ใช้งานเพราะครูกศน.รุ่นเก่าจะมีปัญหาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงทำให้ไม่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้			

บันทึกความคิดเห็นของท่านไว้เพื่อพูดแสดงความเห็นในที่ประชุม

_____

_____

จบการประชุมสนทนากลุ่มย่อย

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่สละเวลามาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและวงการการศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เอกสารประกอบการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วันที่ 9 ธันวาคม 2562

เวลา 13.00-16.00

ห้อง Seminar อาคาร WorkWize

แนวทางการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

งานวิจัยชื่อ อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

<u>คำแนะนำ:</u> เพื่อให้ท่านเข้าใจภาพรวมของงานวิจัยที่เรากำลังจะสนทนากันในการประชุมสนทนากลุ่มย่อยครั้งนี้ ขอความกรุณาสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ศึกษาแนวทางการสนทนากลุ่มย่อยฉบับนี้ก่อนเข้าร่วมประชุม เพื่อให้การแสดงความเห็นในที่ประชุมกลุ่มย่อยเป็นไปได้อย่างรวดเร็วราบรื่นเสร็จภายในเวลาตามกำหนดการที่ได้วางไว้

1. **งานวิจัยชื่อ** อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย

2. **ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง** พนักงานราชการตำแหน่งครูกศน.ตำบล ครูอาสา ครูศรช. ครูศศช. และครูปอเนาะ

3. **พื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง** พื้นที่ที่คนเข้ามาแล้วได้รับความรู้ โดยจะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากบุคคลค้นคว้าด้วยตนเอง หรือ มีบุคคลจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เรียนรู้ก็ได้ หรือเกิดจากการสนทนาแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นๆอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เช่น

   a. อ่านหนังสือ แล้วเกิดการเรียนรู้

   b. เข้า Google, YouTube แล้วเกิดการเรียนรู้

   c. เข้ามาในพื้นที่แล้วพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น แล้วเกิดการเรียนรู้ เช่น สนทนากลุ่มย่อย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพประกอบ

ตัวอย่างพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพ

ประกอบความเข้าใจระหว่างการประชุมสนทนากลุ่มย่อย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ภาพ - ตัวอย่างการจัดพื้นที่

1. ตัวอย่างการจัดพื้นที่การเรียนรู้ (และทำงานร่วมกัน) ของเอกชนในประเทศไทย

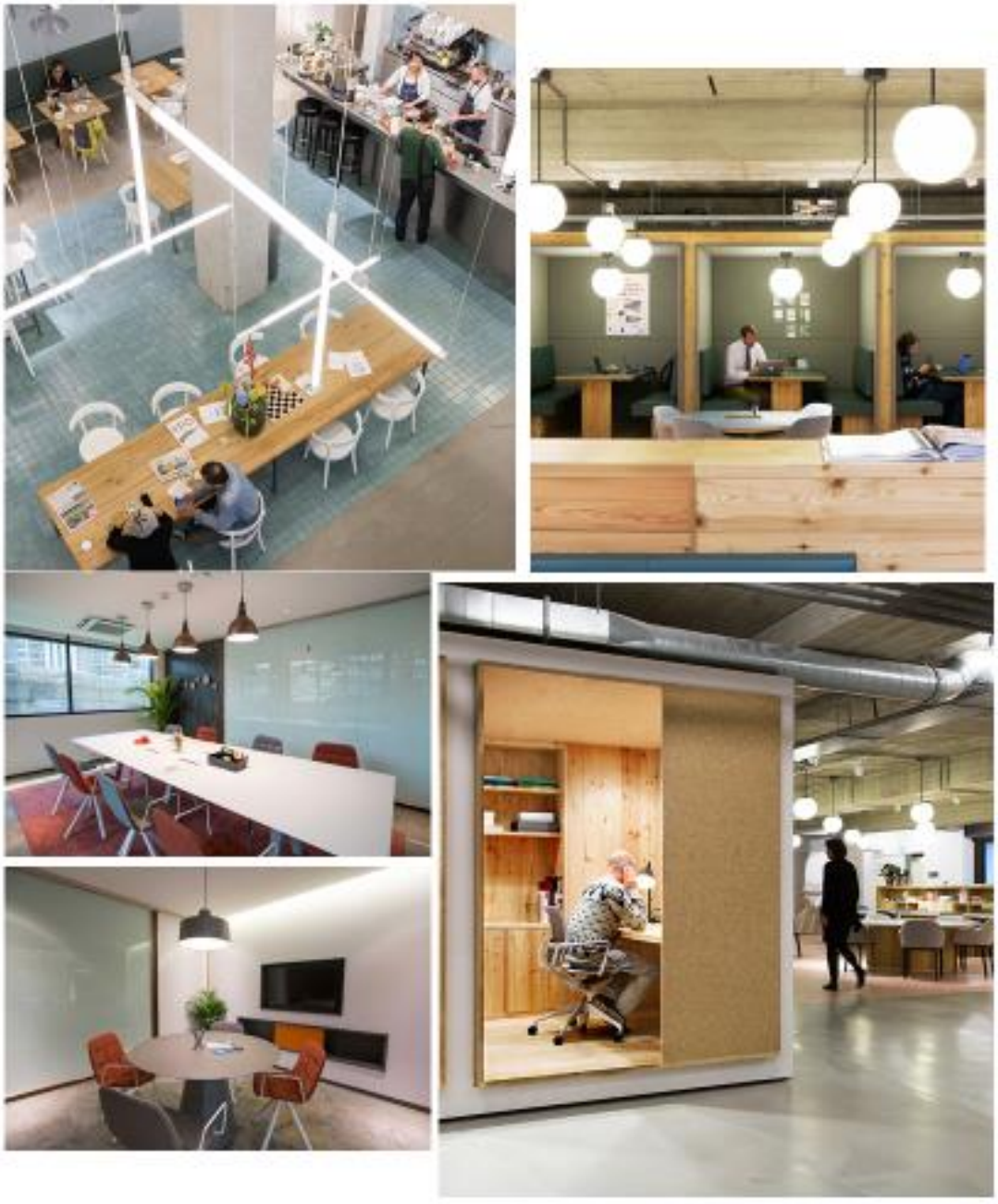

2. ตัวอย่างการจัดพื้นที่การเรียนรู้ (และทำงานร่วมกัน)
ของสถาบันการศึกษา ธนาคาร และภาครัฐ ของไทย

3. ตัวอย่างการจัดพื้นที่การเรียนรู้ (และทำงานร่วมกัน) ของเอกชน
และ องค์การพัฒนาเอกชน แบบลดความสิ้นเปลือง (minimalist)

ประเด็นที่จะพูดคุยใน Focus Group

ข้อคำถามที่จะถามเพื่อขอความคิดเห็นจากมุมมมองของครูกศน.

ลักษณะ | ขั้นตอน | กลไกการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง

อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.

ประกอบไปด้วย

1.ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้

2. ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และ

3. กลไกในการสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ด้านวัตถุประสงค์ของพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

1. เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการพัฒนาตนเองตาม สภาพ ปัญหา และความต้องการเป็นรายบุคคล

2. เพื่อเป็นพื้นที่ส่งเสริมให้ครูกศน.ศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

3. เพื่อเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกศน.

4.เพื่อเป็นพื้นที่ผลิตผลงานและนวัตกรรมของครูกศน.

5.เพื่อเป็นพื้นที่รวบรวมผลงานและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับครูกศน.

6. เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างครูกศน.ทั่วประเทศเพราะครูกศน.

7. เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูกศน.เพราะในพื้นที่การเรียนรู้ จะมีหลักสูตรการพัฒนาครูกศน.ออนไลน์ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งหลักสูตรที่ทางสำนักงานกศน.ผลิตขึ้นเอง หรือที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นในการผลิต เช่น TEPE หรือ MOOC โดยนำมารวบรวมไว้ในพื้นที่การเรียนรู้นี้ในรูปแบบของ Link เป็นต้น

ด้านพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตจะเป็นพื้นที่ที่พัฒนาต่อยอดขึ้นมา จะไม่มีการสร้างใหม่เนื่องด้วยความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและครูกศน.เห็นตรงกันว่า การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ขึ้นมาใหม่จะใช้งบประมาณมากและอาจไม่สามารถทำได้จริง ดังนั้นในงานวิจัยจึงเสนอเป็นการพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ตามงานวิจัย เช่น กศน.ตำบล ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้พื้นที่การเรียนรู้ในงานวิจัยหมายรวมการใช้ Intranet, Website, Web Board, Chat และ Social Media เช่น Facebook, Line และคลังสารสนเทศดิจิทัลที่สำนักงานกศน.มีอยู่เดิมด้วย เช่น DMIS ด้วย เพราะเป็นการสนับสนุนให้มีช่องทางในการสื่อสารระหว่างครูกศน.และมีพื้นที่ในการเก็บสารสนเทศดิจิทัลที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.ในการค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเองด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จะใช้รูปแบบใดบ้างให้พิจารณาตามความเหมาะสมเป็นกรณีไปตามนโยบาย งบประมาณและบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

ด้านความดึงดูด เป็นดังนี้

1.บุคลากรที่มีความพร้อม หมายถึง บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยี มีความรอบรู้ และเข้าใจครูกศน. โดยมีใจพร้อมบริการ ยินดีช่วยเหลือครูกศน.อย่างเต็มที่เมื่อครูกศนพบปัญหาอันเกิดจากการเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้

2.ความเป็นประโยชน์ หมายถึง หากพื้นที่การเรียนรู้มีเนื้อหาสาระที่ตรงกับความต้องการของครูกศน. มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับครูกศน. มีสารสนเทศที่ครูกศน.ค้นหา เช่น แผนการสอน สื่อการสอน ใบงาน ความรู้ภูมิปัญญา ฯลฯ ก็ย่อมดึงดูดให้ครูกศน.เข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้บ่อยครั้ง

3.การประชาสัมพันธ์ที่น่าสนใจและทั่วถึง หมายถึง การประชาสัมพันธ์ว่ามีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ขึ้น และการประชาสัมพันธ์ว่ามีกิจกรรม มีเนื้อหา มีวิทยากรที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์กับครูกศน.มาในพื้นที่การเรียนรู้ เพื่อดึงดูดให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

4.มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและมีความสนุกสนาน หมายถึง พื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.ในแต่ละพื้นที่ควรใส่เอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนเข้าไป เพื่อให้ความรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน อยู่ในถิ่น อยู่ในชุมชนของตนเอง และควรบรรยากาศสบายๆ สนุกสนาน กันเอง เพื่อให้ไม่เกิดความเครียดในการค้นคว้าหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้จะช่วยดึงดูดครูกศน.ให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

5.มีผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญจริงมาให้ความรู้ หมายถึง กิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้หากมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ สิ่งที่ครูกศน.ต้องการคือ บุคคลนั้นต้องมีความเชี่ยวชาญจริงถึงได้มาบอกต่อหรือมาสอนพวกเขา ดังนั้นการมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีวิทยากรที่มีความรู้และมีความสามารถจริงมาบรรยายหรือทำกิจกรรม จะช่วยดึงดูดครูกศน.ให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

6.ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย หมายถึง ไม่ต้องชำระค่าเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้ แต่ทั้งนี้บริการอื่นๆที่อยู่ในพื้นที่การเรียนรู้อาจต้องพิจารณาตามความเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง เช่น ค่าถ่ายเอกสาร ค่าพิมพ์เอกสาร เป็นต้น

ด้านความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ เป็นดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ที่ดูแลความปลอดภัย หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ดูแลให้เกิดความเรียบร้อยในพื้นที่การเรียนรู้ เช่น กศน.ตำบลมีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ตรวจตราความเรียบร้อย หากเป็น Web Board ก็มีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูว่าไม่มีกรณีพิพาทหรือทะเลาะกัน หรือพาดพิงในทางที่เสียหาย หรือใช้คำหยาบคายในพื้นที่การเรียนรู้ เช่นนี้ก็จะทำให้ครูกศน.ที่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้สึกปลอดภัยและสบายใจเพราะสามารถแสดงความคิดเห็นใน Web Board ได้อย่างอิสระ เป็นต้น

2. การสนับสนุน หมายถึง การได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาว่าสามารถเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้ และถือเป็นเรื่องที่ดีที่ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้บ่อยครั้ง เมื่อผู้บังคับบัญชาคิดเช่นนี้ก็จะส่งผลให้ครูกศน.รู้สึกสบายใจที่จะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้และอาจจะใช้เวลานานขึ้นในการค้นคว้าโดยไม่รู้สึกว่าเป็นการเสียเวลางานในสายตาผู้บังคับบัญชา เป็นต้น

3. ความเป็นกันเอง หมายถึง การจัดพื้นที่การเรียนรู้ให้มีบรรยากาศสบายๆ ไม่เป็นทางการ และมีกฎระเบียบข้อบังคับที่น้อย มีความยืดหยุ่นสูง เช่นนี้จะช่วยให้ผู้เข้าใช้งานรู้สึกถึงความเป็นกันเองได้มากขึ้น และรู้สึกสบายใจขึ้นเมื่อเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

4. ความปลอดภัย หมายถึง ความปลอดภัยในจุดที่ตั้งของพื้นที่การเรียนรู้ เช่น ไม่มีอาชญากรรม และมีความปลอดภัยในระดับพื้นฐานเช่น การแลกบัตรก่อนเข้าใช้งาน หรือกล้องวงจรปิด ทั้งนี้ควรพิจารณาตามความเหมาะสมของงบประมาณในการพัฒนาที่ได้รับอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเป็นเว็บไซต์ก็มี Server ที่เข้มแข็งไม่ถูกเจาะระบบได้ง่าย เป็นต้น

ด้านความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย เป็นดังนี้

1. เวลา หมายถึง เวลาในการเข้าใช้งานพื้นที่ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณาเวลาเข้างานและเลิกงานของครูกศน.เป็นสำคัญ ในงานวิจัยเสนอไว้ว่า 8.00-22.00 น.ทั้งนี้หากเป็นพื้นที่การเรียนรู้เป็นเว็บไซต์ก็จะไม่ต้องพิจารณาเรื่องเวลาเปิดปิดเพราะสามารถเปิดให้ครูกศน.เข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

2. ระบบ Self Service หมายถึง การที่ครูกศน.สามารถเข้าถึงบริการทุกอย่างในพื้นที่การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยขั้นตอนนั้นง่าย สั้นกระชับ ทำให้สามารถทำเองได้ทุกขั้นตอน เช่น การจองห้อง การฉายโปรเจคเตอร์ เป็นต้น ดังนั้นการออกแบบการเข้าถึงบริการต่างๆในพื้นที่การเรียนรู้ให้ง่ายจะทำให้ครูกศน.รู้สึกสะดวกสบายในการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งนี้หากพื้นที่การเรียนรู้เป็นเว็บไซต์ก็ควรออกแบบให้ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน เป็นสำคัญ

3. ความอิสระ หมายถึง ผู้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้สามารถรับประทานอาหาร ส่งเสียงในระดับที่เหมาะสม หรือเคลื่อนย้ายเฟอร์นิเจอร์เพื่อให้เหมาะกับกิจกรรมที่กำลังทำในพื้นที่การเรียนรู้นั้นๆได้ ความอิสระตามข้างต้นจะทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้มีความยืดหยุ่นสูง

4. ช่องทางการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง ควรพัฒนาการเข้าถึงบริการต่างๆของพื้นที่การเรียนรู้ได้ด้วยมือถือ เพราะปัจจุบันครูกศน.ทุกคนมีมือถือทั้งสิ้นและสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ทั้งหมด ดังนั้นการเข้าถึงบริการต่างๆของพื้นที่การเรียนรู้ เช่น จองห้องจัดกิจกรรม ดูข่าวประชาสัมพันธ์พื้นที่การเรียนรู้ ค้นหาสารสนเทศในคลังดิจิทัล ควรสามารถทำได้ผ่านมือถือ หรือในรูปแบบ Website จะช่วยทำให้ครูกศน.รู้ว่าสะดวกสบายในการเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

5. ความช่วยเหลือที่ว่องไว้ทันท่วงที หมายถึง เมื่อครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้แล้วเกิดปัญหา ควรมีเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยเหลืออย่างว่องไวและทันท่วงที เช่นนี้ ครูกศน.จะรู้สึกว่าพื้นที่การเรียนรู้นี้มีความสะดวกสบายในการเข้าใช้งาน เพราะมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือเป็นอย่างดี

ด้านความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย เป็นดังนี้

1. รองรับด้านการศึกษาค้นคว้า หมายถึง การศึกษาค้นคว้าผ่านคลังสารสนเทศที่จัดไว้ให้ เช่น ebooks หรือ คลังความรู้และประสบการณ์ของครูกศน. เป็นต้น ศึกษาค้นคว้าด้วยการเข้าถึงสารสนเทศตามความสนใจด้วยอินเทอร์เน็ต การศึกษาค้นคว้าผ่านหลักสูตรการอบรมออนไลน์ที่ทางสำนักงานกศน.จัดเตรียมไว้ให้หรือที่สำนักงานกศน.แนะนำไว้ รวมถึงการเตรียมการสอนของครูกศน. เป็นต้น

2. รองรับด้านการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล หมายถึง การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบต่างๆและขนาดที่แตกต่างกันได้ กลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ เช่น การอบรม การบรรยาย การประชุมกลุ่มย่อย สภากาแฟ ฯลฯ

3. รองรับด้านการจัดแสดงผลงานครูกศน. หมายถึง การจัดนิทรรศการ หรือการแสดงผลงานในลักษณะอื่นๆ เช่นเวทีหรือลายจัดกิจกรรมอเนกประสงค์ เป็นต้น

4. รองรับด้านการสานสัมพันธ์ครูกศน. หมายถึง พื้นที่การเรียนรู้มีช่องทางในการให้ครูกศน.ได้ติดต่อสื่อสารกัน ซึ่งรูปแบบใดแล้วแต่ความเหมาะสมของบริบทพื้นที่และงบประมาณเป็นสำคัญ เช่น Line, Web Board และ Facebook เป็นต้น

5. รองรับด้านการจัดเก็บสารสนเทศ หมายถึง พื้นที่การเรียนรู้ควรสามารถรองรับการจัดเก็บสารสนเทศประเภท ผลงานและนวัตกรรมครูกศน.ได้ (คลังความรู้และคลังประสบกาณ์ครูกศน.) หรือรวบรวมข่าวสาร ข้อมูลที่น่าสนใจ หรือรวบรวมสารสนเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาครูกศน. ทั้งแบบดิจิทัลและไม่ดิจิทัลก็ได้ เพื่อการศึกษาค้นคว้าของครูกศน.ในอนาคตได้ ทั้งจะเป็นรูปแบบใดให้พิจารณาถึงความเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้นๆและงบประมาณในการพัฒนาเป็นสำคัญ

ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นดังนี้

1. อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วที่เหมาะสม โดยควรพิจารณาคำนึงถึงคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะและคอมพิวเตอร์โน้ตบุ้คสำหรับการยืมใช้ในพื้นที่การเรียนรู้ด้วย

2. อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อเตรียมการสอน เช่น เครื่องพิมพ์เอกสาร และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จำเป็นต่อการเตรียมสื่อการสอน

3. อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการนำเสนอ เช่น เครื่องฉายโปรเจคเตอร์ และจอ LCD

4. ระบบเชื่อมต่อไร้สาย เช่น Bluetooth

5. ระบบคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน. เช่น คลังสารสนเทศดิจิทัล

ทั้งนี้การสนับสนุนเทคโนโลยสารสนเทศที่มีความสำคัญที่สุดและขาดไม่ได้คือ อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อเข้าถึงสารสนเทศออนไลน์ เพราะคือหัวใจของการเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งนี้หากจะมีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านอื่นๆให้พิจารณางบประมาณที่ได้รับเพื่อการพัฒนาพื้นที่นั้นๆเป็นสำคัญ และพึงระวังว่า คลังสารสนเทศดิจิทัลที่อาจจะรวบรวม ebooks นั้น ให้ระวังเรื่องของลิขสิทธิ์ แนะนำให้พื้นที่การเรียนรู้ทำงานร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่มี ebooks จำนวนมากอยู่แล้ว เช่น TK park แล้วทำการขอ Link เพื่อเข้าถึง ebooks ของทาง TK park แทน และระบบการผลิตสื่อการสอนออนไลน์ที่น่าจะเป็นเทคโนโลยีที่ยังไม่เกิดขึ้นภายใน 5 ปีข้างหน้านี้ ให้ทดแทนความต้องการด้านสื่อการสอนออนไลน์ของครูกศน.นี้เป็น การรวบรวมแผนการสอน สื่อการสอน ใบงาน ในคลังความรู้และคลังประสบการณ์ของครูกศน.แทน

ด้านการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน เป็นดังนี้

พื้นที่การเรียนรู้สามารถเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งเป็นอย่างน้อยเพื่อทำให้ครูกศน.รู้สึกว่าเป็นเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน 1. ให้เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการบริหาร หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครูกศน.เข้ามาเป็นคณะกรรมการในการบริหารพื้นที่การเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน 2. มีระบบลงคะแนนเสียง หมายถึง การให้ครูกศน.มีสิทธิ์ในการลงคะแนนเสียงเพื่อการบริหารจัดการต่างๆในพื้นที่ 3. ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครูกศน.เข้ามาจัดกิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ 4. มีระบบอาสาสมัคร และ 5. มีระบบแบ่งพื้นที่หมุนเวียนกันบริหาร โดยระบบการหมุนเวียนกันบริหารให้พึงระวังเรื่องของความต่อเนื่องในการบริหารจัดการด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

1. กิจกรรมการค้นคว้า คือ กิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อการศึกษาค้นคว้า มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภทศึกษาค้นคว้ารายบุคคลและกลุ่ม (วิชาการ)
วัตถุประสงค์กิจกรรม:
เพื่อให้ครูกศน.ได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น
ลักษณะของกิจกรรม: อ่านหนังสือ อ่านงานวิจัย อ่านบทความ เข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศในอินเตอร์เน็ต ฯลฯ

กิจกรรมประเภทเตรียมการสอน
วัตถุประสงค์กิจกรรม:
เพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่เตรียมการสอน และได้ใช้อุปกรณ์ต่างๆที่มีคุณภาพในการเตรียมจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

ลักษณะของกิจกรรม: ไม่ระบุเพราะเป็นไปตามครูกศน.รายบุคคลหรือกลุ่ม

กิจกรรมประเภท ค้นคว้าและเรียนรู้จากคลังความรู้และประสบการณ์ครูกศน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อรวบรวมข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ผลงานของครูไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงได้ และนำเอาไปใช้งานได้อย่างอิสระ

ลักษณะของกิจกรรม: การเข้าสู่ระบบเก็บข้อมูล เพื่อค้นคว้าศึกษางานของครูกศน.ท่านอื่นๆอย่างอิสระ ทุกที่ ทุกเวลา โดยครูกศน.ทุกท่านสามารถนำเอาข้อมูล ความรู้ ภาพ ประสบการณ์ ชิ้นงานเข้าสู่ระบบเก็บข้อมูลกลางได้ด้วยตนเองทุกที่ทุกเวลาเช่นกัน

2. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ กิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภทประชุมเพื่อนครู

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้รับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวทางวิชาชีพและวิชาการของครูกศน.ด้วยกัน ในลักษณะทางการ หรือกึ่งทางการแล้วแต่เหมาะสม เป็นการสนับสนุนการสานสัมพันธ์ระหว่างครูกศน.อีกทางหนึ่ง

ลักษณะของกิจกรรม: สนทนากลุ่มย่อย

กิจกรรมประเภทพบปะเพื่อนครู

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้รู้จักและกระชับความสัมพันธ์กันกับเพื่อนครูกศน.ด้วยกันมากขึ้น ในลักษณะไม่ทางการ

ลักษณะของกิจกรรม: ไม่จำกัดรูปแบบ

กิจกรรมประเภทแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

1. เพื่อให้ครูกศน.ได้เรียนรู้จากครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูที่มากประสบการณ์ หรือเพื่อนครูกศน.ที่มีผลงานดีเด่นหรือน่าสนใจ

2. เพื่อให้ครูกศน.ที่มีผลงานดี ได้รับการชื่นชม ยอมรับ มีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้นยิ่งๆขึ้นไป

ลักษณะของกิจกรรม: ประชุมกลุ่มย่อย หรือเสวนา

กิจกรรมประเภท เชื่อมสัมพันธ์ครูกศน.ในประเทศไทย (อิสระตามอัธยาศัย)

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ทั่วประเทศได้มีพื้นที่พูดคุย แลกเปลี่ยน ปรึกษาปัญหา หารือ ให้คำแนะนำช่วยเหลือกันตามอัธยาศัย

ลักษณะของกิจกรรม: Chat ภายในองค์กร, Line, Web board กระทู้ถามตอบปัญหา แสดงความคิดเห็น

กิจกรรมประเภทอบรมเพื่อพัฒนาครูกศน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.ได้พัฒนาตนเองตามสมรรถนะที่สำนักงานกศน.กำหนดไว้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของกิจกรรม: การอบรมแบบต่างๆ เช่น การบรรยาย ประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมสมอง ฯลฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3. กิจกรรมจัดแสดงนิทรรศการ คือ กิจกรรมที่มีการจัดแสดงนวัตกรรมของครูกศน. มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภทแสดงผลงานครู นิทรรศการ

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.มีพื้นที่ได้นำเสนอผลงานคุณภาพของตนเอง และเป็นการกระตุ้นให้ครูกศน.ตื่นตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ลักษณะของกิจกรรม: นิทรรศการ

4. กิจกรรมการพัฒนาตนเอง คือ กิจกรรมที่ให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านสารสนเทศที่จัดเตรียมไว้ให้เพื่อการพัฒนาตนเองด้วยเฉพาะเช่น ebooks, หรือหลักสูตรการอบรมออนไลน์ ซึ่งควรใช้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนากิจกรรมนี้ให้เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้ มีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยหลักสูตรอบรมออนไลน์

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูกศน.เข้าถึงบทเรียนออนไลน์ หรือหลักสูตรออนไลน์ เพื่อเรียนรู้ด้วยตนเอง ในวันและเวลาที่ตนเองสะดวกโดยบทเรียนและหลักสูตรดังกล่าวนั้นผ่านการรับรองแล้วจากสำนักงานกศน. และเป็นหลักสูตรอบรมภาคบังคับ

ลักษณะของกิจกรรม: เรียนรู้ด้วยตนเองในวันและเวลาที่ครูกศน.สะดวก เป็นการเรียนผ่านคอมพิวเตอร์ หรือมือถือ

กิจกรรมประเภท พัฒนาตนเองด้วยสารสนเทศออนไลน์สำหรับครูกศน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม:

เพื่อให้ครูได้เข้าถึงสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับครูกศน.ได้ออนไลน์ ไม่จำกัดสถานที่และเวลาในการศึกษา เพื่อให้ครูกศน.ให้เท่าทันต่อเหตุการณ์และมีความรู้ที่จะปฏิบัติงานสอนได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของกิจกรรม: การค้นคว้าสารสนเทศออนไลน์ เช่น eBooks บทความวิจัยออนไลน์ ฯลฯ เป็นรายบุคคล ตามความสนใจ วันและเวลาที่ครูกศน.สะดวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ด้านความเป็นไปได้ของพื้นที่การเรียนรู้ เป็นดังนี้

1. การเพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเอง การมีพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เป็นไปได้ว่าจะช่วยเพิ่มโอกาสให้ครูกศน.เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และยิ่งมีพื้นที่การเรียนรู้ลักษณะนี้กระจายตัวอยู่มาก ยิ่งเพิ่มโอกาสให้ครูเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ให้พึงระวังกลุ่มครูกศน.ที่อาจจะมีปัญหาเรื่องการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ควรจัดอบรมเพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจครูกลุ่มนี้เพื่อที่เขาจะได้ความรู้และทักษะที่จะช่วยให้เขามั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มากขึ้นและมั่นใจที่จะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้

2. การพัฒนาพื้นที่เพื่อเก็บสารสนเทศของครูกศน. นอกจากการที่ครูกศน.ต้องใช้ความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนการพัฒนาพื้นที่เดิมของสำนักงานกศน.ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของทั้งครูกศน.และชาวบ้านในชุมชนแล้ว แนวคิดเรื่องพื้นที่การเรียนรู้ยังส่งเสริมให้รวบรวมความรู้ให้เป็น

ระบบแล้วทำเป็นดิจิทัล เป็นคลังสารสนเทศดิจิทัล เพื่อให้สะดวกต่อการค้นคว้าเรียนรู้ ทั้งนี้การพัฒนาพื้นที่เพื่อเก็บสารสนเทศออนไลน์ของครูกศน.นั้นใช้งบประมาณค่อนข้างมากทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคลังสารสนเทศดิจิทัลเพื่อครูกศน. จึงทำให้ความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่การเรียนรู้นั้นมีมากกว่า ความเป็นไปได้ของการสร้างคลังสารสนเทศครูกศน.เพื่อการค้นคว้า

3. การปลูกฝังค่านิยมของครูกศน.และผู้บริหารให้รักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้น เพราะพื้นที่การเรียนรู้ที่อาจจะเกิดขึ้นจำนวนมากในเวลาเดียวกัน จะไม่มีประโยชน์ถ้าหากไม่มีครูกศน.เข้าไปค้นคว้าหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนั้นในระหว่างการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ก็มีความเป็นไปได้ว่าควรส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นกับครูกศน.และผู้บริหารกศน.ทุกระดับควบคู่กันไป

4. การจัดอบรมรองรับ นอกจากการพัฒนาพื้นที่เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ และการปลูกฝังค่านิยมในการรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องแล้ว มีความเป็นไปได้ที่จะต้องจัดอบรมเพื่อรองรับกลุ่มครูกศน.ที่ไม่ถนัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนครูกศน.กลุ่มนี้ให้เท่าทันเทคโนโลยีและสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ คืออบรมพัฒนาให้มีความรู้และทักษะที่พร้อมจะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองต่อไป

ขั้นตอนในการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดทีมพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ที่มาจากเครือข่ายชุมชน เนื่องจากครูกศน.ต้องทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนของตนเองเสมอ

ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของชุมชนให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตนั้น จึงต้องจัดตั้งทีมพัฒนาพื้นที่ โดยสมาชิกในทีมพัฒนาพื้นที่มาจากเครือข่ายในชุมชน อาทิเช่น อปต กรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน นักศึกษา ผู้นำหมู่บ้าน ครูภูมิปัญญา ครูอาจารย์จากสถานศึกษาในชุมชน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. พิจารณาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน ทรัพยากรเดิมที่พร้อมนำไปพัฒนาต่อยอด และรูปแบบการใช้งานพื้นที่ของกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะมาใช้บริการ

เนื่องจากพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมนั้นได้เปิดทำการมาระยะหนึ่งแล้ว ย่อมมีผลการดำเนินงานให้ศึกษาได้ ทีมพัฒนาพื้นที่ควรศึกษาถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของพื้นที่นั้น ๆ ก่อนดำเนินการพัฒนาและปรับปรุง เช่น หากพื้นที่อยู่ในจุดที่ผู้ใช้งานเข้ามาใช้บริการลำบาก ทีมพัฒนาพื้นที่ก็ต้องนำประเด็นนี้เป็นวาระพิจารณาเพื่อหาหนทางแก้ไข เมื่อแก้ไขได้เสร็จสิ้น ให้ประชุมพิจารณารูปแบบการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ว่า กลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะเข้ามาใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้มีใครบ้าง เช่น ครูกศน. ชาวบ้าน นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น และคาดว่าจะมีรูปแบบการใช้งานพื้นที่จะเป็นอย่างไร

3. จัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่เดิมให้ลงตัวและประชุมพิจารณาสิ่งที่ขาดหายและควรเพิ่มเติมในพื้นที่การเรียนรู้

หลังจากแก้ไขจุดอ่อนของพื้นที่เดิมเรียบร้อยแล้ว พิจารณาแล้วว่าจะพัฒนาพื้นที่ให้ตอบสนองการใช้งานของกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างให้ ให้ทีมพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้พิจารณาทรัพยากรเดิมที่มีในพื้นที่นั้น ๆ ให้เหมาะสมลงตัว เช่น หนังสือ เฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ เป็นต้น จากนั้นเมื่อจัดสรรทรัพยากรเดิมเสร็จสิ้นให้พิจารณาว่าพื้นที่ที่เป็นอยู่ปัจจุบันยังขาดสิ่งใดที่ควรนำมาเพิ่มเติมในพื้นที่การเรียนรู้ อาทิเช่น ขาดอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วที่เหมาะสม ขาดพื้นที่ในการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกลุ่มใหญ่ บรรยากาศในพื้นที่ยังไม่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เท่าที่ควร เป็นต้น ให้ทีมพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ประชุมร่วมกันเพื่อจัดหาทรัพยากรใหม่ที่ควรนำเข้ามาในพื้นที่ เช่น จัดหา Wi-Fi จัดหาเฟอร์นิเจอร์จากในชุมชนเพื่อนำมาประกอบบริเวณจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มใหญ่ เป็นต้น โดยเน้นการใช้ความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนเป็นสำคัญ เช่น ตกแต่งด้วยผ้ามัดย้อมที่เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้หากครูกศน.สามารถดำเนินการขอความสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับประชาชน ครูกศน.สามารถดำเนินการเขียนโครงการได้ในขั้นตอนนี้

4. ปรับปรุงพื้นที่ตามที่ได้ประชุมร่วมกัน

ครูกศน.ทำหน้าที่ประสานงานความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชน ดูแลประสานงานให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นตามกำหนดเวลาที่วางไว้ เช่น หากมีการจัดซื้อจัดจ้าง ครูกศน.ต้องพิจารณาดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบราชการ ควรปรึกษาผู้บริหารระดับอำเภอหรือจังหวัด ตามความเหมาะสมอย่างต่อเนื่องใกล้ชิด และรายงานความคืบหน้าของโครงการพัฒนาพื้นที่เดิมเป็นระยะ

5. วางแผนกิจกรรมที่จะดึงดูดให้เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ระยะยาวต่อเนื่องทั้งปี

แม้พื้นที่การเรียนรู้จะมีวัตถุประสงค์คือเพื่อเปิดให้บุคคลเข้ามาค้นคว้าข้อมูลความรู้ตามความสนใจผ่านอินเทอร์เน็ต และเปิดให้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลอย่างอิสระก็ตาม แต่ควรมีกิจกรรมที่น่าสนใจ ดึงดูดให้พื้นที่การเรียนรู้มีสีสันมากขึ้นทุก ๆ 4-6 เดือน เช่น งานเสวนาปราชญ์ชาวบ้าน การมีวิทยากรจากหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่งกิจกรรมที่น่าสนใจและดึงดูดสามารถมาจากความร่วมมือของหน่วยงานอื่นที่ครูกศน.ทำงานเป็นเครือข่ายได้เช่นกัน การจัดกิจกรรมที่ใช้พื้นที่การเรียนรู้เป็นที่จัดจะทำให้พื้นที่มีชีวิตชีวา กระตุ้นความสนใจของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และทำให้พื้นที่การเรียนรู้เป็นจุดสนใจของชุมชน อาจส่งเสริมให้มีตลาดนัดหรือกิจกรรมที่ดึงความสนใจประชาชนหรือกิจกรรมที่เป็นช่องทางในการทำรายได้ให้กับชาวบ้านประกอบกันด้วย การวางแผนกิจกรรมเช่นนี้ทำได้ต่อเนื่องเป็นระยะยาวตลอดทั้งปี และควรหมุนเวียนไม่ซ้ำกัน จะทำให้พื้นที่การเรียนรู้มีการเข้าใช้งานต่อเนื่องตลอดทั้งปี

6. ประชาสัมพันธ์พื้นที่การเรียนรู้

เชิญทุกคนที่เกี่ยวข้องมางานเปิดพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน ควรมี ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารทั้งของทางกศน.ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และผู้บริหารของทางห้องสมุดมาร่วมงานประชาสัมพันธ์ในกรณีที่เป็นห้องสมุด นอกจากประชาสัมพันธ์เปิดตัวแล้ว ควรมีการประชาสัมพันธ์ต่อเนื่องตลอดทั้งปีเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่การเรียนรู้อีกด้วย เพื่อดึงความสนใจกลุ่มเป้าหมายของพื้นที่การเรียนรู้

7. ติดตามและประเมินผลการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เมื่อเปิดให้บริการพื้นที่การเรียนรู้ไปแล้ว ทีมพัฒนาพื้นที่สามารถประเมินผลการใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ได้ด้วยการสังเกตการเข้าใช้บริการพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องว่าสอดคล้องกับความต้องการของครูกศน. ชาวบ้าน หรือกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้หรือไม่ ทีมพัฒนาพื้นที่ควรปรับพื้นที่ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้งานสามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง และมีการสังเกตการอย่างใกล้ชิดอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทุก ๆ 4-6 เดือน ครูกศน.ควรประชุมหารือกับทีมพัฒนาพื้นที่ว่าควรจะมีการประเมินพื้นที่และปรับปรุงพื้นที่การเรียนรู้ครั้งต่อไปเมื่อใด และทีมพัฒนาพื้นที่จะยังคงเป็นกลุ่มบุคคลเดิมหรือไม่ และจะประเมินอย่างไร เพื่อเป็นการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ในโอกาสต่อไป

กลไกสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นจริงในอนาคต

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คำนึงถึงการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จะต้องมีหลักในการออกแบบ คือ ความดึงดูด ความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย ความปลอดภัยและสบายใจ ความสามารถในการรองรับการใช้งานที่หลากหลาย ดังนั้นการที่ครูกศน.จะสามารถพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ขึ้นมาได้ต้องมีความเข้าใจหลักการพัฒนาพื้นที่ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นก่อน โดยกลุ่มเป้าหมายที่เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้ที่แตกต่างกันก็ย่อมมีปัจจัยทางด้านความดึงดูด ความปลอดภัยและสบายใจ ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายและความต้องการการรองรับการใช้งานที่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน ดังนั้นก่อนที่จะพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ใดก็ตาม ผู้พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ควรต้องทำการศึกษาหรือวิจัยกลุ่มเป้าหมายของตนเองให้เรียบร้อยก่อนตามหลักการออกแบบทั้ง 4 ประการให้ครบถ้วนก่อน

2. นโยบายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน

การมีนโยบายที่เกี่ยวข้องโดยตรงรองรับ อาทิเช่น นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาครูกศน. นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของครูกศน. นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของประชาชนให้มีคุณภาพ ฯลฯ ล้วนส่งผลสำคัญต่อความราบรื่นในการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ เพราะถือเป็นการสั่งการลงมาจากระดับบริหารให้ระดับปฏิบัติการปฏิบัติตาม อีกทั้งโครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เหล่านี้ จะได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร รวมไปถึงงบประมาณเกี่ยวข้องตามมาอีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3. งบประมาณในการดำเนินการ

กลไกสำคัญที่ผลักดันให้การพัฒนาพื้นที่เกิดขึ้นได้จริงอีกกลไกหนึ่งคือ งบประมาณในการดำเนินการโดยครูกศน.สามารถจัดหางบประมาณในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้จากผู้บริหารอำเภอหรือจังหวัดได้ ด้วยการเขียนโครงการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อประชาชน ทั้งนี้ ในกรณีที่ครูกศน.มีความสัมพันธ์อันดีและเข้มแข็งกับเครือข่ายชุมชน ครูกศน.สามารถประสานความร่วมมือกับเครือข่ายในชุมชนเพื่อของเงินทุนสนับสนุนในการพัฒนาได้เช่นกัน

4. บทบาทของผู้บริหารกศน.

ผู้บริหารของกศน.มีผลต่อกลไกการสนับสนุนให้พื้นที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจริงในอนาคตเพราะ ผู้บริหารระดับอำเภอและจังหวัดเป็นผู้ส่งโครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เข้าที่ประชุมเพื่อของบประมาณ และผู้บริหารยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมให้ครูกศน.เข้าใช้งานพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ถ้าหากผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของพื้นที่การเรียนรู้และการส่งเสริมให้

บุคลากรเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ก็อาจจะทำให้ผู้บริหารไม่อนุญาตให้ครูกศน.เข้าไปใช้งานในพื้นที่การเรียนรู้ได้

5. ความร่วมมือกับเครือข่าย

การขอความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานที่มีความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ หรือหน่วยงานที่เป็นภาคีเครือข่ายกับสำนักงานกศน. จะทำให้ลดข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการดำเนินงานลงไปได้มาก อาทิเช่น สำนักงานกศน.ยังไม่มี E-books จำนวนเพียงพอ ก็สามารถขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่มี e-books จำนวนมากแทน เช่น TK park เป็นต้น หรือ สำนักงานกศน.ยังไม่สามารถผลิตหลักสูตรการพัฒนาครูออนไลน์ได้ทันท่วงที ก็สามารถขอความร่วมมือกับ TEPE หรือ ขอความร่วมมือกับโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หรือ MOOC เพื่อลดข้อจำกัดหรืออุปสรรคดังกล่าวลงไป เป็นต้น ทั้งนี้สามารถขอความร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน การทำงานแบบมีภาคีเครือข่ายจะส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ รวดเร็วและมีประสิทธิภาพขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ยังมีภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกเช่น ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา สถาบันการศึกษาทางไกล สถาบันการศึกษาต่อเนื่องสิรินธร พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ หรือ อพวช. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ หรือ สวทช. หรือแม้แต่หน่วยงานเอกชนก็สามารถจับมือร่วมกันทำงานเป็นภาคีเครือข่ายได้เช่นกัน

6. ประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง

หากโครงการใดที่เมื่อกระทำแล้วเกิดประโยชน์เป็นวงกว้างกับคนหลายกลุ่ม ก็ย่อมมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากกว่า ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ที่ทำเพื่อประโยชน์ของครูกศน.และประชาชน ให้ได้ประโยชน์ไปพร้อม ๆ กัน จึงทำให้โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองครูกศน.และประชาชนมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นจริงและได้รับการสนับสนุนมากกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

7. พัฒนาต่อยอดจากพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มี

การพัฒนาต่อยอดจากทรัพยากรที่มี ช่วยให้งบประมาณที่ทางสำนักงานกศน.ได้ลงทุนไปแล้วในแหล่งการเรียนรู้นั้นมีมูลค่าเพิ่ม หรือไม่สูญเปล่า เพราะได้รับการพัฒนาและบูรณะให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องอีกอย่างสม่ำเสมอ อาทิเช่น การพัฒนากศน.ตำบลให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน เป็นต้น นอกจากพัฒนาต่อยอดจากแหล่งการเรียนรู้เดิมที่มีของสำนักงานกศน.แล้ว ควรพิจารณาพื้นที่การเรียนรู้ที่ครูกศน.ดำเนินการกันเองด้วย อาทิเช่น กลุ่มแชท หรือ Line ที่รวมตัวกันเพื่อให้ครูกศน.ได้เท่าทันข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับครูกศน. รวมไปถึง Facebook, Website, Web board, WordPress ที่ครูกศน.หลายท่านดำเนินการสร้างไปแล้วให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของครูกศน.เช่นกัน พื้นที่ลักษณะนี้ทางกศน.จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง ครบถ้วน ควร

ประชาสัมพันธ์ให้ครูกศน.ท่านอื่นรู้จักและเข้าใช้งาน รวมไปถึงการถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสื่อสารและเข้าถึงครูกศน.ทั่วประเทศอีกช่องทางหนึ่งก็ได้เช่นกัน

8. การคัดเลือกทีมงานที่มีคุณภาพ

ทีมงานที่จะดำเนินการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้นั้น ทีมงานเหล่านั้นจะต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เหมาะสม อาทิเช่น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของบุคคล เข้าใจเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน มีทักษะในการเทคโนโลยีสารสนเทศ แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างน้อยในเบื้องต้น และมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีความตั้งใจอย่างแรงกล้าในอุดมการณ์ที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมของชุมชนให้มีคุณภาพที่สูงขึ้น ทันสมัย และสวยงามตามศักยภาพที่มีในแต่ละชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ในบุคคลหนึ่งอาจจะมีความรู้ ทักษะไม่ครบถ้วน แต่หากร่วมมือกันและมีอุดมการณ์อย่างแรงกล้าก็จะสามารถดำเนินโครงการให้สำเร็จได้เช่นกัน

9. การเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

กลไกที่จะทำให้พื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.เกิดขึ้นและดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน จะต้องมีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้ 1.ปลูกฝังค่านิยมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นในบุคลากรทุกระดับของสำนักงานกศน. 2.อบรมความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะครูกศน.ที่ไม่ถนัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 3.การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูกศน.เพื่อให้เท่าทันในการวิเคราะห์แยกแยะสารสนเทศที่มีคุณภาพน่าเชื่อถือออกจากข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จหรือมาจากแหล่งที่มาที่มีความน่าเชื่อถือต่ำ การเตรียมความพร้อม 3 ประการข้างต้นควรจะต้องเริ่มทำตั้งแต่ปัจจุบัน เพื่อให้พร้อมรับวิธีการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปของโลกอนาคต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

10. ถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จ

กลไกที่จะช่วยให้การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ได้ง่ายขึ้นนั้นคือการถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จแล้วขยายผลต่อพื้นที่อื่นต่อไป การทำโครงการนำร่อง หรือพื้นที่ต้นแบบที่จะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นภาพที่ชัดเจนว่าจะต้องทำอะไร และจะต้องทำเช่นไรโครงการจึงจะประสบความสำเร็จ ดังนั้นการถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จและขยายผลจะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันให้โครงการดำเนินไปได้ไกลและกระจายหลายพื้นที่ได้รวดเร็วขึ้น

11. มีเอกลักษณ์และมีความทันสมัยที่เหมาะสม

การพัฒนาพื้นที่เดิมหรือแหล่งการเรียนรู้เดิมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูกศน.ในอนาคตนั้น อาจจะถูกทำให้เข้าใจว่าเกิดขึ้นได้ยากเพราะต้องใช้ทรัพยากรและงบประมาณ

จำนวนมาก ดังนั้นต้องให้ความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งหมดว่า พื้นที่การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ราคาสูง เสมอไป แต่ต้องการพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าไปค้นคว้าข้อมูลในอินเทอร์เน็ตตามความสนใจเป็นสำคัญ และไม่ต้องการพื้นที่กว้างขวาง แต่ต้องการพื้นที่ที่สามารถพบเพื่อทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นได้ ซึ่งเป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่เดิมที่มีอยู่เป็นสำคัญ ไม่ต้องการการตกแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ทันสมัยสวยงามราคาสูง แต่ต้องการให้พื้นที่การเรียนรู้แต่ละพื้นที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนอยู่ จึงควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสำคัญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บรรณานุกรม

Ahmed, M. (2002). Lifelong Learning and the Learning Society. In M. Singh (Ed.), *Institutionalising Lifelong Learning creating conducive environments for adult learning in the Asian context*. Germany: UNESCO.

Baepler, P., Brooks, C., & Walker, J. (2014). *Active Learning Space*. San Francisco: Jossey-Bass.

Bandura, A. (1977). *Social foundation of thought and action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. .

Baron, R. (1996). *Essentials of Psychology*. Boston: Allyn & Bacon.

Beichner, R. J. (2014). History and Evoluation of Active Learning Space. In D. C. Brooks., J. D. Walker., & P. Baepler. (Eds.), *Active Learning Spaces* (pp. 9). San Francisco: Jossey-Bass.

Bligh, B. (2019). *Future Learning Spaces*. Lancaster University: Lancaster University.

Boydell, D. (1985). *The Primary Teacher in Action: A Look at the Research Literature*. London: Open Boks.

Branden, N. (1994). *The Psychology of Self-Esteem*. New York: Academic Press.

Brickford, D., & Wright, D. (2006). Community: The hidden Context for Learning. Retrieved from https://net.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf

Brown, M. (2006). Trends in Learning Space Design. Retrieved from https://net.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf

Brown, M., & Lippincott, J. (2003). Learning Spaces: More than Meets the Eye. Retrieved from https://net.educause.edu/ir/library/pdf/eqm0312.pdf

Canfield, J. (2005). *The Success Principles: How to get from where you are to where you want to be*. New York: HarperCollins Publishers.

Cattier, A. (2006). Navigating Toward the Next-Generation Computer Lab. Retrieved from https://net.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf

Chance, P. (2009). *Learning and Behavior Active Learning Edition*. Belmont, CA: Wadsworth.

Chism, N. (2006). Challenging Traditional Assumptions and Rethinking Learning Spaces.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Retrieved from https://net.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf

Coombs, P. H. (1985). *The World Education Crisis: A System Analysis*. New York: Oxford University Press.

Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitive, and Mixed Methods Approaches 3rd*. California: Sage.

Dave, R. H. (1973). *Lifelong Education and School Curriculum*. Hamburg: UNESCO Institute for Education.

Dillion, R., Gilpin, B., Juliani, A., & other. (2016). *Redesigning Learning Space*. United State of America: Corwin.

Evan, G. (1981). *Understanding Demonstratives in eds*. Berlin: de Gruyter.

Gee, B. (2006). Human-Centered Design Guidelines. Retrieved from https://net.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf

Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: Mc Graw-Hill.

Hare, R., & Dillon, R. (2016). *The Space A Guide for Educators*. California: EdTechTeam Press.

Hunley, S., & Schaller, M. (2006). Assessing Learning Spaces. Retrieved from https://net.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf

Javis, P. (2006). *Towards a comprehensive theory of human learning*. New York: Routledge.

Javis, P. (2010). *Adult Education and Lifelong Learning*. New York: Routledge.

Kobza, C. (2016). 5 Tips for Active Learning Space Design. Retrieved from https://library.educause.edu/topics/teaching-and-learning/learning-space

Lahey, B. (2001). *Psychology An Introduction*. New York: McGraw-Hill.

Lundmark, C. (2016). Lifelong learning. (Eye on Education). Retrieved from http://go.galegroup.com/ps/i.do?p=AONE&sw=w&u=uninet03&v=2.1&id=GALE%7CA8009629&it=r&asid=fd58175c7031d11b09a99425862c4ecb

Mathews, B., & Soistmann, L. (2016). *Encoding Space Shaping Learning Environments that Unlock Human Potential*. Chicago: Association of College and Research Library.

Mcmillan, J. H. a. S., S. (2010). *Research in Education. International 3rd* Pearson Education.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Megginson, D., & Pedler, M. (1992). *Self Development: A Facilitator's guide*. London: McGraw-Hill.

Oblinger, D. (2006). Space as a Change Agent. Retrieved from https://net.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf

Rogers, C. R. (1961). *On Becoming a person: A psychotherapists view of psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin.

Savin-Baden, M. (2008). *Learning Space Creating Opportunities for Knowledge Creation in Academic Life*. New York: McGraw-Hill Education.

Seng, L. C. (2013). The Need for Lifelong Learning, Learning Society, and Life-wide Learning. Retrieved from http://www.southern.edu.my/space/The%20Need%20for%20the%20Lifelong%20Learning,%20Learning%20Society,%20%20and%20Lifewide%20Learning.pdf

Sierfert, K. (1983). *Education Psychology.* Boston: Houghton & Mifflin.

Stewart, D. W., & Shamdasani, P. N. (1990). *Focus Groups Theory and Practice*. United Stateof America: SAGE Publication.

Stoffels, M. (2013). Self Development? 7 Good Reasons! Retrieved from http://www.seven2success.com/2013/10/self-development/

Thum, M. (2012). What is Personal Development? Retrieved from http://www.myrkothum.com/what-is-personal-development/

Tracy, B. (2016). Discover The Importance Of Lifelong Learning. Retrieved from http://www.briantracy.com/blog/personal-success/expand-your-mind-importance-of-lifelong-learning-and-continuous-education/

Tummons, J., & Ingleby, E. (2014). *A-Z of Lifelong Learning*. New York: Aptara Inc.

UNESCO. (2014). *UNESCO Education Strategy* 2014-2021. France: UNESCO.

Watson, L. (2003). *Lifelong Learning in Australia*. Canberra: Department of Education, Science and Training.

Wittich, A., & Schuller, F. C. (1962). *Audio Visual Materials*. New York: Harper&Row.

Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper & Row Publishers, Inc., .

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัยแนวความคิดและประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กรมวิชาการ. (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ.

กรมสามัญศึกษา. (2544). การพัฒนาและการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). พระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มแผนงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยฯ.

กล้า สมตระกูล. (2562, 30 พฤศจิกายน 2562) สัมภาษณ์.

กุญชรี ค้าขาย. (2544). จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

กุลธิดา รัตนโกศล. (2562, 1 ธันวาคม 2562) สัมภาษณ์.

โกวิท สละชั่ว. (2562). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสระแก้ว. สระแก้ว: สำนักงาน กศน. สระแก้ว.

โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย. (2562). ความเป็นมา Thai MOOC.

จรวยพร ธรณินทร์. (2550). ทิศทาง กศน. ในปี 2551 ชุดที่ 2 แนวโน้มการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยุคใหม่. Retrieved from http://www.moe.go.th/charuaypon/works/ppt29_charuaypon.ppt.

จินตนา สุจจานันท์. (2554). การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต. (2552). เกร็ดความรู้...เพื่อเป็นมนุษย์งานมือโปร. Retrieved from www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php?bookID=1316&read=true&count=true

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (2543). การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. (2552). แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. ม.ป.ท: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).

ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ. (2543). การศึกษานอกระบบ: พื้นฐานการวางแผนโครงการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชัยวัฒน์ สุรวิชัย. (2559). การพัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อให้สามารถทำงานให้ตัวเองและสังคมดีมีประโยชน์และคุณค่ามากขึ้น. Retrieved from http://www.siamrath.co.th/n/900

ชาย โพสิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2559). แนวความคิดการจัดการเรียนรู้ : การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, *Vol* 14 *No* 1 (2016).

ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. (2562, 30 พฤศจิกายน 2562) สัมภาษณ์.

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย. (2558). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน. (ดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์.

ตรีพร ชุมศรี. (2548). ความสัมพันธะหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถของตนเองและอิทธิพลระหว่างบุคคลกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นภาคใต้. พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวีป อภิสิทธิ์. (2554). การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาของโลกยุคใหม่ที่มาแรง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี. พริ้นท์ (1991) จำกัด.

ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. (2544). ระบบการศึกษาในปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบโรงเรียนหน่วยที่ 1-5. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. (2562, 2 ธันวาคม 2562) สัมภาษณ์.

ทิศนา แขมมณี. (2552). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธัญญภัสร์ ศิรธัชนราโรจน์. (2559). จิตวิทยากับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปฐมพงษ์ ทะแสง. (2552). การศึกษาปัจจัยจำแนกระดับความเต็มใจในการเรียนรู้ของครู. ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประจักษ์ บุญอารีย์. (2545). การใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา. วารสารคุรุทัศน์, 16(เมษายน), 46-47.

ปราณี รามสูต, & จำรัส ด้วงสุวรรณ. (2555). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

พงษ์ ผาวิจิตร. (2556). เจาะขุมทรัพย์ความสำเร็จในโลกยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แปลน พริ้นติ้ง จำกัด.

พรพิพัฒน์ ซื่อสัตย์. (2555). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของครูกศน.ตำบลในเขตภูมิภาคตะวันตก. *Veridian E-Journal,* 5(ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม).

พัชริกา ปันล้น. (2552). การศึกษาแนวโน้มการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา และแผนกลยุทธ์องค์กรวิชาชีพครูของประเทศไทยด้วยเทคนิคอีดีเอฟอาร์. ครุศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชัยยุทธ์ สยามพันธกิจ. (2553). พลเมืองไทยในอนาคตที่พึงปรารถนา. กรุงเทพมหานคร: นวสาส์นการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

พิมพ์.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). สัตตวิธีของครูผู้เอื้อความรู้: การสอนใหม่เพื่อผู้เรียนใหม่ในระดับอุดมศึกษา. In องอาจ นัยพัฒน์ (Ed.), การวิจัยสถาบันกับกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่อนาคต (pp. 1). กรุงเทพมหานคร: สมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2559). คิดเพื่อครู คำบรรยายระหว่างดำรงตำแหน่งประธานกรรมการคุรุสภา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนตรี จุฬาวัฒนทล. (2543). รายงานการวิจัยเอกสาร เรื่อง นโยบายการผลิตและการพัฒนาครู. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

มนัญญา นวลศรี. (2552). แนวทางในการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. ครุศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

รังสรรค์ โฉมยา. (2556). การพัฒนาตน. Retrieved from https://edu.msu.ac.th/rungson/teach/document/0023016/pdf/10.pdf

รัชดา คงคาหลวง. (2550). การศึกษาความต้องการและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านหนังสือ กรุงเทพมหานคร. ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580), เล่มที่ 135 C.F.R. § ตอนที่ 82 ก (2561).

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักยราช 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์.

ราตรี พัฒนรังสรรค์. (2544). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.

รุ่งอรุณ ไสยโสภณ. (2562). สัมภาษณ์.

เรียม ศรีทอง. (2542). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน : ศาสตร์แห่งการพัฒนาชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.

ลวพร สุกียาม่า. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับนักการศึกษานอกระบบ. (ดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์.

วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา. (2554). การจัดการความรู้ทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. In ณัฏฐลักษณ์ ศรีมีชัย (Ed.), รวมบทความวิชาการ เรื่อง ความเป็นผู้นำทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (pp. 126). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา. (2557). ความเป็นมาของการศึกษาตลอดชีวิต. In สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล (Ed.), การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (pp. 31). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัชรีวรรณ กันเดช. (2562, 8 พฤษภาคม 2562) การสัมภาษณ์.

วัลนิกา ฉลากบาง. (2560). การวิจัยแบบผสมผสาน. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 7(2), 124-132.

วิจิตร ศรีสอ้าน. (2557). แนวโน้มการศึกษาไทย: การสอนในปัจจุบันและอนาคตสำหรับครูมืออาชีพ. In องอาจ นัยพัฒน์ (Ed.), การวิจัยสถาบันกับกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่อนาคต (pp. 1). กรุงเทพมหานคร: สมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา.

วิชุดา กิจธรธรรม. (2549). การคาดการณ์อนาคตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: การประยุกต์ใช้เทคนิคเชิงปริมาณและคุณภาพ. ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วินัย เพชรช่วย. (2543). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

วิริยะ ฤๅชัยพาณิชย์. (2555). สาขาอาชีพแห่งอนาคต 3. กรุงเทพมหานคร: ไอ เอดดูเคชั่น โซน.

วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2557). ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

วิศนี ศิลตระกูล, & ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (2547). การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คิดนอกโรงเรียน (pp. 19). กรุงเทพมหานคร: สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.

วิศนี ศิลตระกูล, & อมรา ปฐภิญโญบูรณ์. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่แนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

วีระกุล อรัณยะนาค. (2562, 1 ธันวาคม 2019) สัมภาษณ์.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2543). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2556). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). รายงานสรุปการสัมมนา นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิก.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2554). แหล่งการเรียนรู้ยุคปฏิรูปการศึกษา. Retrieved from http://www.thaiwisdom.org/p_learning/pon_l/index_pon.htm.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). การใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยยึดถือภารกิจและพื้นที่การปฏิบัติงานเป็นฐาน. Retrieved from http://www.tepeonline.org/

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิก จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548a). รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: พิพิธภัณฑ์. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548b). รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: สวนสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548c). รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: ห้องสมุดประชาชน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). บทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). โครงการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ผู้เรียน (พ.ศ. 2557-2560) สะท้อนปัญหาและทางออก ตอบโจทย์การปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน.: คัมภีร์ กศน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเอ็น เอ รัตนะเทรดดิ้ง.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553a). ครู กศน.ตำบล ครูของชุมชน: ผู้ขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มส่งเสริมปฏิบัติการ.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553b). คู่มือปฏิบัติงาน ครู กศน. ตำบล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2554). รายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2560). แผนพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของสำนักงาน กศน. (พ.ศ. 2560-2579). ม.ป.ท: ม.ป.พ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

(เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2561a). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ที่เกี่ยวข้องกับสำนักงาน กศน. ม.ป.ท: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2561b). รายงานผลการดำเนินงานสำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561. ม.ป.ท.: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2562a). กรอบแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานตาม (ร่าง) นโนบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. ม.ป.ท.: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2562b). การปรับบทบาท ภารกิจ โครงสร้าง อัตรากำลัง สถาบัน กศน. ภาค. ม.ป.ท.: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2562c). แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของสำนักงาน กศน. (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร). กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน กศน.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2532). หลักและปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิต เอกสารคำสอนชุดรายวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบหน่วยที่ 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุภณิดา ปุสุรินทร์คำ. (2549). การพัฒนารูปแบบการแบ่งปันความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาความเป็นชุมชนนักปฏิบัติของครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันของกรุงเทพมหานคร. ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. (2543). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภามาศ อ่ำดวง. (2554). แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต. ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี สังข์ศรี. (2545). การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุมาลี สังข์ศรี. (2546). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2551). การศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. In วรรัตน์ อภินันท์กูล (Ed.), แนวคิดและทฤษฎีที่น่ารู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน (pp. 1). กรุงเทพมหานคร:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ.

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ. (2548). รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: พิพิธภัณฑ์. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

สุเมธ แสงนิ่มนวล. (2540). พัฒนาชีวิตอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คแบงก์.

สุรัสวดี ศรีมาลา. (2549). การพัฒนาตนเองของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูวิทยาลัยการอาชีพ ในเขตภาคเหนือ. (ดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์.

อนันต์ อนันตกูล. (2560). สังคมสูงวัย...ความท้าทายประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสภา.

อภิภา ปรัชญพฤทธิ์. (2561). การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, *Vol* 11 *No* 2 (2017), 379-392.

อภิรดี กันเดช. (2551). แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560. ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรัญญา ตุ้ยคำภีร์, & จิระสุข สุขสวัสดิ์. (2559). จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อัมเรศ เนตาสิทธิ์. (2559). การพัฒนาตนเอง. Retrieved from http://ammaret.com/images/stories/document/powerpoint/behavior/behavior%206.pdf

อาชัญญา รัตนอุบล. (2554). แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต. In ณ. ศรีมีชัย (Ed.), รวมบทความทางวิชาการเรื่อง ความเป็นผู้นำทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (pp. 42). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2548). รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: ห้องสมุดประชาชน. กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

อุดม เชยกีวงศ์. (2544). แนวทางการบริหารและการจัดการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.

อุดม เชยกีวงศ์. (2551). การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย : การศึกษาที่ไม่จำกัดวัยและสถานที่. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

อุ่นตา นพคุณ. (2546). กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ประพิมพ์ อัตตะนันทน์
วัน เดือน ปี เกิด	29 มิถุนายน 2529
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผลงานตีพิมพ์	การนำเสนอแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถานประกอบการประเภทโรงแรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University